Akademia Humanitas

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH i HUMANISTYCZNYCH

Łukasz Deda

ROZPRAWA DOKTORSKA

Czyny przepołowione w świetle występków kradzieży oraz zniszczenia mienia w prawie karnym

Promotor: dr hab. Ewa Kruk, prof. UMCS

Promotor pomocniczy: dr Jan Kil, prof. AH

Sosnowiec 2025

Spis treści

Wykaz najczęściej stosowanych skrótów 8

Wstęp 11

1. Struktura pracy 13

2. Założenie, przedmiot i cel badań, problemy i hipotezy badawcze 16

3. Metody badawcze i obszar badań 20

Rozdział I Kradzież i zniszczenie mienia w ujęciu historycznym 24

I.1. Wprowadzenie 24

I.2. Kradzież i zniszczenie mienia w okresie starożytności 31

I.3. Kradzież i zniszczenie mienia w okresie średniowiecza 42

I.4. Kradzież i zniszczenie mienia w okresie nowożytnym 50

I.5. Kradzież i zniszczenie mienia w polskim prawie karnym 64

I.5.1. Kradzież i zniszczenie mienia na gruncie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 roku Kodeks karny (Dz. U. z 1932 r. nr 60, poz. 571 z późn. zm.) 79

I.5.2. Kradzież i zniszczenie mienia na gruncie Ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 roku Kodeks Karny (Dz. U. z 1969 r. nr 13, poz. 94 z późn. zm.) 109

I.6. Wnioski 122

Rozdział II Konstrukcja czynów przepołowionych w polskim prawie karnym 130

II.1. Wprowadzenie 130

II.2. Czyny przepołowione w polskim systemie prawa karnego 134

II.2.1. Czyny przepołowione w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.) oraz w ustawie z dnia 20 maja 1971 roku Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119) 142

II.2.1.1. Ogólna charakterystyka czynów przepołowionych 143

II.2.1.1.1. Czyn przepołowiony jako czyn zabroniony pod groźbą kary kryminalnej 143

II.2.1.1.2. Porównanie kompletu znamion czynów przepołowionych w Kodeksie karnym i Kodeksie wykroczeń 145

II.2.1.1.3. Materialna cecha przestępstwa jako pośrednie kryterium przepołowienia czynu 148

II.2.1.1.4. Wartość przedmiotu czynności wykonawczej oraz wysokość szkody jako kryteria bezpośrednie przepołowienia czynu 153

II.2.1.1.5. Karnoprawne skutki istnienia czynów przepołowionych 161

II.2.1.1.5.1. Materialnoprawne skutki istnienia czynów przepołowionych 161

II.2.1.1.5.2. Formalnoprawne skutki istnienia czynów przepołowionych 180

II.2.1.1.6. Katalog czynów przepołowionych 192

II.2.1.1.6.1. Podział ze względu na kryterium wartości przedmiotu czynności wykonawczej i wysokości szkody 193

II.2.1.1.6.2. Podział z uwagi na stężenie alkoholu lub innej substancji działającej podobnie do alkoholu we krwi 196

II.2.1.1.6.3. Podział z uwagi na kryterium ocenne zasięgu i skutków czynu 202

II.2.1.1.7. Problematyka pozorności przepołowienia 204

II.2.1.1.8. Zasadność przepołowienia kradzieży i zniszczenia mienia na podstawie kryterium wartości rzeczy skradzionej i wysokości szkody 208

II.3. Kontrawencjonalizacja w kontekście transparentności polskiej regulacji prawnokarnej 212

II.4. Problematyka stosowania przepisu art. 12 § 2 k.k. po nowelizacji z dnia 4 października 2018 roku 228

II.5. Wnioski 251

Rozdział III Charakterystyka znamion czynu zabronionego kradzieży 263

III.1. Wprowadzenie 263

III.2. Kradzież w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.) 268

III.2.1. Podmiot 273

III.2.1.1. Problematyka podmiotu kradzieży w kontekście rozwoju nowych technologii i medycyny – zagadnienia wybrane 274

III.2.2. Przedmiot ochrony 280

III.2.2.1. Definicja rzeczy ruchomej 283
III.2.2.2. Rzeczy ruchome niebędące przedmiotem kradzieży 284
III.2.2.3. Rzeczy ruchome będące przedmiotem kradzieży 288
III.2.2.4. Problematyka przedmiotu kradzieży jako znamienia przestępstwa z uwzględnieniem dóbr niematerialnych 291
III.2.3. Czynność wykonawcza 294
III.2.4. Strona podmiotowa 302
III.2.5. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną w przypadku kradzieży 308
III.2.6. Szczególne przypadki kradzieży 314
III.2.6.1. Kradzież karty uprawniającej do podjęcia sumy pieniężnej 314
III.2.6.2. Kradzież programu komputerowego 321
III.2.6.3. Wypadek mniejszej wagi 325
III.2.6.4. Kradzież szczególnie zuchwała 328
III.2.6.5. Kradzież energii 333
III.2.6.6. Kradzież z włamaniem 337
III.2.6.7. Rozbój, kradzież rozbójnicza i wymuszenie rozbójnicze 340
III.2.6.8. Inne szczególne przypadki kradzieży 343
III.2.6.9. Problematyka zagadnień modyfikacji czynu zabronionego kradzieży 345
III.2.7. Zagadnienia sankcji karno-prawnej w przypadku przestępstwa kradzieży 351
III.2.7.1. Problematyka normy sankcjonującej odpowiedzialność prawnokarną 354
III.3. Kradzież w ustawie z dnia 20 maja 1971 roku Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119) 356
III.3.1. Podmiot 358
III.3.2. Przedmiot ochrony 359
III.3.3. Strona przedmiotowa 360
III.3.4. Strona podmiotowa 361

III.3.5. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną w przypadku kradzieży 362
III.3.6. Szczególne przypadki kradzieży 366
III.3.6.1. Kradzież leśna 366
III.3.6.2. Kradzież ogrodowa..... 369
III.3.6.3. Kradzież, przywłaszczenie cudzej rzeczy niemajątkowej..... 370
III.3.7. Zagadnienia sankcji karno-prawnej w przypadku wykroczenia kradzieży..... 371
III.4. Wnioski 375
Rozdział IV Charakterystyka znamion czynu zabronionego zniszczenia mienia 385
IV.1. Wprowadzenie..... 385
IV.2. Zniszczenie mienia w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.) 389
IV.2.1. Podmiot 390
IV.2.1.1. Problematyka podmiotu odpowiedzialnego za zniszczenie konta w kontekście zniszczenia mienia 391
IV.2.2. Przedmiot ochrony 393
IV.2.2.1. Definicja szkody..... 395
IV.2.2.2. Problematyka wyceniania szkody w kontekście zniszczenia wirtualnego mienia i kont społecznościowych..... 399
IV.2.3. Czynność sprawcza 402
IV.2.3.1. Strona przedmiotowa przestępstwa zniszczenia mienia w kontekście dóbr wirtualnych i kont społecznościowych..... 404
IV.2.4. Strona podmiotowa 406
IV.2.5. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną w przypadku zniszczenia mienia 408
IV.2.6. Szczególne przypadki zniszczenia mienia 412
IV.2.6.1. Wypadek mniejszej wagi 412
IV.2.6.2. Przerwanie lub uszkodzenie kabla podmorskiego albo naruszenie przepisów obowiązujących przy zakładaniu lub naprawie takiego kabla 412

IV.2.6.3. Inne szczególne przypadki zniszczenia mienia 416
IV.2.6.4. Problematyka prawna i interpretacyjna zniszczenia mienia 419
IV.2.7. Zagadnienia sankcji karno-prawnej w przypadku przestępstwa zniszczenia mienia..... 420
IV.2.7.1. Zagadnienie zniszczenia mienia w kontekście sankcji i postulaty *de lege ferenda* 422
IV.3. Zniszczenie mienia w ustawie z dnia 20 maja 1971 roku Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119) 424
IV.3.1. Podmiot 424
IV.3.2. Przedmiot ochrony 425
IV.3.3. Strona przedmiotowa 425
IV.3.4. Strona podmiotowa 426
IV.3.5. Okoliczności wyłączające w przypadku zniszczenia mienia 426
IV.3.6. Szczególne przypadki zniszczenia mienia 428
IV.3.6.1. Umieszczanie ogłoszeń w miejscach publicznych bez zezwolenia 428
IV.3.7. Zagadnienia sankcji karno-prawnej w przypadku wykroczenia zniszczenia mienia..... 429
IV.4. Wnioski 433
Rozdział V Analiza prawnoporównawcza konstrukcji czynów zabronionych kradzieży i zniszczenia mienia w wybranych państwach europejskich oraz systemie *common law* 435
V.1. Wprowadzenie 435
V.2. Niemcy 444
V.3. Francja 448
V.4. Hiszpania 451
V.5. Włochy 455
V.6. Czechy 462
V.7. Wielka Brytania 471
V.8. Stany Zjednoczone 480
V.9. Wnioski 484

Rozdział VI Analiza akt postepowań sprawdzających i przygotowawczych w przedmiocie kradzieży i zniszczenia mienia w świetle przeprowadzonych badań aktowych 487

VI.1. Wprowadzenie 487

VI.2. Analiza badanych postępowań sprawdzających i przygotowawczych dotyczących kradzieży i zniszczenia mienia 492

VI.2.1. Postępowania sprawdzające dotyczące kradzieży i zniszczenia mienia zakończone wydaniem postanowienia o odmowie wszczęcia dochodzenia 492

VI.2.2. Postępowania przygotowawcze dotyczące kradzieży i zniszczenia mienia zakończone wydaniem postanowienia o umorzeniu dochodzenia 510

VI.3. Wnioski 524

Zakończenie 532

Bibliografia 554

1. Literatura 554

2. Wykaz aktów prawnych 598

3. Wykaz orzeczeń 608

4. Strony internetowe 628

5. Wykaz tabel i wykresów 630

6. Wykaz badanych postępowań 631

Streszczenie 638

Abstract 641

Wykaz najczęściej stosowanych skrótów

Źródła prawa

k.c. lub Kodeks cywilny – Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1061 z późn. zm.).
k.k. lub Kodeks karny – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.); skrót k.k. zamiennie znajduje zastosowanie dla Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 roku Kodeks karny (Dz. U. z 1932 r. nr 60, poz. 571 z późn. zm.) oraz Ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 roku Kodeks Karny (Dz. U. z 1969 r. nr 13, poz. 94 z późn. zm.).
k.k.w. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 706).
k.p.c. – Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1550 z późn. zm.).
k.p.k. lub Kodeks postępowania karnego – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 37 z późn. zm.).
k.p.s.w. lub Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia – Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 977).
k.w. lub Kodeks wykroczeń – Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119).
Konstytucja – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Publikatory

Dz. U. – Dziennik Ustaw
Dz. U. UE. – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
Biul. PK – Biuletyn Prawa Karnego
Biul. SAKa – Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach

Orzecznictwo

OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN – Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNCK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej i Izby Karnej
OSNPG – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna
OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna i Wojskowa
OSNwSK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP – Orzecznictwo Sądów Powszechnych
OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego

Organy i instytucje

ETPC – Europejski Trybunał Praw Człowieka
NSA – Naczelny Sąd Administracyjny
SA – Sąd Apelacyjny
SN – Sąd Najwyższy
SO – Sąd Okręgowy
SR – Sąd Rejonowy
TK – Trybunał Konstytucyjny
TSUE – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
UE – Unia Europejska
WSA – Wojewódzki Sąd Administracyjny

Skróty językowe

art. – artykuł
biul. – biuletyn
i n. – i następne
m.in. – między innymi

np. – na przykład

nr – numer

pkt – punkt

por. – porównaj

poz. – pozycja

r. – rok/u

red. – redakcja/redaktor

s. – strona

sygn. – sygnatura

t. – tom

t.j. – tekst jednolity

tj. – to jest

tzw. – tak zwane/y

ust. – ustęp

wyd. – wydanie

z późń. zm. – z późniejszymi zmianami

z. – zeszyt

zd. – zdanie

zm. – zmiana/y

zob. – zobacz

Wstęp

Czyny przepołowione w polskim systemie prawa karnego, zwłaszcza w odniesieniu do występków takich jak kradzież i zniszczenie mienia, stanowią przedmiot złożonych analiz prawnych, teoretycznych oraz praktycznych. Mając na uwadze zarówno kontekst historyczny, jak i dynamiczne zmiany społeczne i gospodarcze, od początku XX wieku zauważyć można daleko idącą potrzebę analizy tej instytucji. W związku z powyższym, w dysertacji skupiono się na dogłębnej analizie roli i funkcji jaką pełnią czyny przepołowione. Jednocześnie rozważono wskazane zagadnienie na kilku płaszczyznach, uwzględniając aspekty tak aksjologiczne, jak i obiektywne, tj. wartość mienia, szkody oraz rodzaj chronionych dóbr oraz subiektywne, czyli zamiar czy też motywacja sprawców tego typu czynów.

Tematyka pracy skupia się wokół dwóch typów czynów zabronionych przeciwko mieniu, tj. występków kradzieży oraz zniszczenia mienia. To właśnie one stanowią przykłady czynów przepołowionych i punkt odniesienia do zbadania, w jaki sposób polskie prawo karne radzi sobie z problematyką ochrony praw własności i bezpieczeństwa obywateli. Równie istotnym powodem wyboru wskazanych wyżej czynów było to, iż są one najbardziej klasycznymi przykładami czynów przepołowionych. Z perspektywy teoretycznoprawnej analiza przyjętych występków uzasadniona jest utylitarnie. Natomiast z praktycznego punktu widzenia podjęcie rozważań w tym zakresie uzasadnione było wysoką występowalnością analizowanych typów czynów zabronionych w postępowaniach związanych z czynami przepołowionymi. Celem jest nie tylko zrozumienie zasad i mechanizmów prawnych rządzących tymi czynami, ale także ocena efektywności i sprawiedliwości obecnego systemu prawnego w odniesieniu do wskazanych występków.

Niezwykle ważną kwestią pozostaje również rozważenie różnych metod określania wartości mienia, które są decydujące dla kwalifikacji prawnej czynu, a tym samym dla ustalenia odpowiedzialności karnej sprawcy.

W ramach dysertacji dokonano analizy sposobu kwalifikacji czynów przepołowionych na płaszczyźnie jurydycznej oraz doktrynalnej. Zagadnienie to ewoluowało na przestrzeni czasu i przyjmowało różny punkt odniesienia. Nade wszystko jednak głównym wyznacznikiem oceny w tej kwestii pozostaje konkretna wartość nominalna, zmienia się jedynie sposób jej

wyliczania. Szczególnie ważna jest także koncepcja społecznej szkodliwości i reakcji prawnokarnej wobec czynów, które charakteryzują się mniejszym jej stopniem.

W pracy podjęto również próbę refleksji odnoszącej się do konsekwencji klasyfikacji określonych czynów jako czynów przepołowionych. W poszukiwaniu intencji ustawodawcy prześwietlono podstawowe zasady prawa karnego i przez ich pryzmat dokonano analizy skutków funkcjonowania takiej konstrukcji w polskim systemie prawnym. Zwrócono przy tym uwagę na swoistą odmienność polskich rozwiązań w tym zakresie, jak też immanentną potrzebę pozostawienia instytucji czynu przepołowionego.

Dla podniesienia wartości praktycznej pracy doktorskiej autor dokonał kwerendy materiału badawczego w postaci akt postępowań dotyczących przestępstw kradzieży i zniszczenia mienia, przeprowadzonych w latach 2018-2022, znajdujących się w archiwach na terenie jednostek prokuratur podległych Prokuraturze Okręgowej w Katowicach. W badaniach skupiono się na zarejestrowanych i prawomocnie zakończonych sprawach, w których wartość przedmiotu przestępstwa czy wysokość szkody oscylowała w granicach od 400 do 600 złotych (ze względu na uwzględnienie progu kontrawencjonalizacji). Przeprowadzona analiza dała asumpt do wielopłaszczyznowych refleksji w odniesieniu do funkcjonowania instytucji czynów przepołowionych w praktyce.

Stan prawny będący podstawowym odniesieniem dla całej pracy pozostaje aktualny na dzień 30 czerwca 2024 roku.

1. Struktura pracy

Dysertacja została podzielona na sześć głównych rozdziałów, które tworzą spójną i kompleksową analizę tematu czynów przepołowionych w kontekście kradzieży i zniszczenia mienia w polskim prawie karnym. Każdy z nich poprzedzono wstępem i zwieńczono zakończeniem w formie wniosków. W ramach poszczególnych części pracy rozważono różnorodne aspekty omawianej problematyki, co pozwoliło na jej dogłębne zrozumienie.

Rozdział pierwszy pracy koncentruje się na historycznym ujęciu problematyki kradzieży i zniszczenia mienia. W ramach rozważań wskazano, jak starożytne społeczeństwa radziły sobie z problemami kradzieży i zniszczenia mienia. Zbadano regulacje prawne i sankcje stosowane w starożytnych cywilizacjach. Szczególną uwagę zwrócono na Kodeks Hammurabiego oraz Prawo Dwunastu Tablic, które zawierały przepisy dotyczące ochrony własności i kar za jej naruszenie. Następnie przedstawiono ewolucję podejścia do tych czynów w średniowiecznej Europie. Poddano analizie wpływ prawa kanonicznego i feudalnego na regulacje dotyczące ochrony mienia. Omówiono również kary stosowane za kradzież i zniszczenie mienia w różnych systemach prawnych średniowiecznej Europy, uwzględniając zarówno prawo świeckie, jak i kościelne. Zbadano zmiany w podejściu do tych przestępstw od renesansu do XIX wieku. Przy czym, zwrócono uwagę na rozwój nowoczesnych systemów prawnych oraz wpływ myślicieli, takich jak Cesare Beccaria i przeprowadzone reformy karne. W pracy zwrócono także uwagę na kwestię tego, jaki był wpływ rewolucji przemysłowej i społecznej na zmiany w zakresie postrzegania funkcji ochronnych prawa karnego. Druga część tego rozdziału skupia się na problematyce kradzieży i zniszczenia mienia w Polsce. Omówiono te czyny w polskim prawie karnym, począwszy od średniowiecznych statutów po Kodeks karny z 1932 roku. Ponadto przedstawiono ewolucję pojęcia czynów przepołowionych od Kodeksu karnego z 1932 roku do współczesności, uwzględniając kluczowe zmiany i reformy, które wpłynęły na obecne regulacje prawne. Następnie przeanalizowano zmiany wprowadzone w Kodeksie karnym z 1969 roku, zwracając uwagę na rozwój przepisów i ich dostosowanie do zmieniających się realiów społecznych i gospodarczych.

Rozdział drugi odnosi się do konstrukcji czynów przepołowionych w polskim prawie karnym. Zawiera szczegółową analizę pojęcia czynów przepołowionych oraz obecnej struktury w polskim systemie prawnym. W podrozdziale „Czyny przepołowione w polskim systemie

prawa karnego" odniesiono się do konstrukcji czynów przepołowionych w kontekście obowiązującej regulacji, czyli kodeksu z 1997 roku. W szczególności uwzględniono tutaj ogólną charakterystykę czynów przepołowionych. Analizie poddano kryteria klasyfikujące czyny jako przestępstwa lub wykroczenia, takie jak wartość przedmiotu czynności wykonawczej i wysokość szkody oraz materialne i formalne skutki istnienia tych czynów. Omówiony został również katalog czynów przepołowionych, podzielony na różne kategorie ze względu na wartość przedmiotu, wysokość szkody, stężenie alkoholu we krwi oraz ocenę zasięgu i skutków czynu. W dalszej części rozdziału drugiego skupiono się na kwestiach kontrawencjonalizacji. Całość rozważań zamyka omówienie kwestii problematyki stosowania art. 12 § 2 k.k. po nowelizacji z dnia 4 października 2018 roku. W związku z tym, dokonano analizy kryteriów kary, normatywnego wyodrębnienia oraz różnicowania ocen prawnokarnych w kontekście czynów przepołowionych. Natomiast podrozdział „Kontrawencjonalizacja w kontekście transparentności polskiej regulacji prawnokarnej" porusza kwestie związane z koniecznością tworzenia przepisów zrozumiałych dla ich adresatów oraz zgodnych z podstawowymi założeniami techniki prawodawczej w demokratycznym państwie prawa. Niezwykle ważnym zagadnieniem pozostaje również problematyka stosowania znowelizowanego przepisu art. 12 § 2 k.k. Mając to na uwadze, dokonano wszechstronnej analizy w tym zakresie zwłaszcza w kontekście odpowiedzialności za ciąg wykroczeń oraz związki między odpowiedzialnością za wykroczenia a przestępstwa. Dla uzupełnienia rozważań, szczegółowo omówiono klasyczne przykłady czynów przepołowionych, takich jak kradzież i zniszczenie mienia, regulowane w Kodeksie karnym i Kodeksie wykroczeń.

Rozdział trzeci i czwarty pracy zawiera pogłębioną analizę aktualnych przepisów w zakresie czynów zabronionych kradzieży oraz zniszczenia mienia. W ramach rozważań omówiono znamiona tychże czynów, zwrócono uwagę na takie kwestie jak podmiot, przedmiot ochrony, strona przedmiotowa i podmiotowa czynu. Niezwykle istotna dla całości omawianych zagadnień była definicja rzeczy ruchomej wtedy, gdy nie może być ona przedmiotem kradzieży. Nie można tracić z pola widzenia faktu, iż wraz z rozwojem technologicznym pojawiają się nowe substraty tego pojęcia (takie jak kryptowaluty, tokeny NFT, dane cyfrowe czy wirtualne przedmioty), które zaczynają funkcjonować jako współczesne odpowiedniki rzeczy ruchomych i rodzą konieczność reinterpretacji tego pojęcia w prawie karnym. W rozdziałach tych przeanalizowano szczególne przypadki kradzieży takie jak kradzież karty uprawniającej do

podjęcia sumy pieniężnej, kradzież programu komputerowego, kradzież szczególnie zuchwała, kradzież energii, kradzież z włamaniem, rozbój, kradzież rozbójnicza i wymuszenie rozbójnicze oraz inne szczególne przypadki kradzieży. Omówiono również zagadnienia sankcji karno-prawnych. Kradzież oraz zniszczenie mienia pozostają czynami zabronionymi również w zakresie prawa wykroczeń, na co zwrócono uwagę w ramach przeprowadzonej analizy. W odniesieniu do zniszczenia mienia, szczególnie istotną kwestią pozostaje przedmiot tego przestępstwa, w związku z tym w ramach rozważań omówiono jego definicję, jak również wskazano na okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną. Podobnie jak w przypadku kradzieży, tak i tutaj należało zwrócić uwagę na wypadek mniejszej wagi i szczególne modyfikacje normy sankcjonowanej takie jak przypadki przerwania lub uszkodzenia kabla podmorskiego.

Rozdział piąty skupia się na analizie prawnoporównawczej, w ramach której przedstawiono porównanie polskiego systemu prawa karnego z wybranymi systemami prawnymi innych krajów, takich jak Niemcy, Francja, Hiszpania, Włochy, Czechy, Wielka Brytania oraz Stany Zjednoczone. Wskazano różnice i podobieństwa w regulacji oraz interpretacji kradzieży i zniszczenia mienia w tych systemach.

Ostatni rozdział skupia się na kwestii zastosowania przepisów kradzieży i zniszczenia mienia w praktyce. Stanowi on analizę wyników przeprowadzonych badań. Dokonano także reasumpcji i wyciągnięto wnioski *de lege ferenda*. Ponadto autor dysertacji podjął się próby stworzenia metodologii postępowania, która mogłaby ulepszyć prowadzenie spraw z zakresu kradzieży lub zniszczenia mienia.

W każdym rozdziale sformułowano wnioski końcowe stanowiące próbę potwierdzenia lub nie przyjętych w poszczególnych rozdziałach hipotez badawczych. Wnioski końcowe zostały oparte na poglądach przedstawicielach doktryny, analizie przepisów prawa oraz orzecznictwie, zgodnie z przyjętą w literaturze zasadą, iż wnioskowanie jako kluczowy element składowy procesu badawczego, świadczy o zdolności do interpretacji i syntezowania informacji[1] oraz polega na „wysunięciu nowej prawdy z wielu poznanych prawd”[2].

[1] R. Kolman, *Wybrane zagadnienia metodologiczne prac doktorskich*, Gdańsk 1979, s. 40.
[2] T. Mendel, *Metodyka pisania prac doktorskich*, *wyd. 5*, Poznań 2002, s. 47.

2. Założenie, przedmiot i cel badań, problemy i hipotezy badawcze

Zgodnie z założeniem A. Łazarskiej rozprawa doktorska powinna cechować się kompleksowością, tj. pozostawać oryginalna, kompletna i opierać się na odpowiedniej metodyce. Oryginalność pracy przejawia się w nowatorskim podejściu do tematu. Kompletność oznacza z kolei wyczerpujące omówienie tematu, z uwzględnieniem różnorodnych perspektyw i dostępnych źródeł[3]. Ponadto L. Dwiliński wyraża stanowisko, że w ramach pracy naukowej realizowane są badania, które mają na celu wytworzenie nowej wiedzy przekraczającej dotychczasowe rozumienie i osiągnięcia badacza[4].

Inspiracją do podjęcia niniejszych badań były doświadczenia autora wynikające z praktyki zawodowej w obszarze stosowania polskiego prawa karnego, w szczególności w kontekście czynów przepołowionych takich jak kradzież i zniszczenie mienia. Obserwacja i interpretacja przepisów prawa oraz orzecznictwa sądowego ukazały potrzebę głębokiej analizy i badań, mających na celu zwalczanie tych czynów zabronionych, które są powszechne w polskim społeczeństwie i naruszają prawa własności oraz poczucie bezpieczeństwa obywateli. Dodatkową motywacją była obserwacja braku kompleksowej analizy czynów przepołowionych w kontekście kradzieży i zniszczenia mienia w ramach polskiego prawa karnego.

Głównym założeniem dysertacji jest przeprowadzenie wszechstronnej analizy konstrukcji czynów przepołowionych, ze szczególnym uwzględnieniem kradzieży i zniszczenia mienia.

Praca naukowa skupia się na identyfikacji i rozwiązywaniu problemów naukowych, co czyni zdefiniowanie problemu pierwszym i najważniejszym zadaniem w ramach metody naukowej. Pochodzące z języka greckiego słowo „*problema*" oznacza przeszkodę lub wyzwanie. W ten sposób, każdy problem naukowy jest postrzegany jako poznawcze wyzwanie lub przeszkoda, która wymaga przezwyciężenia[5]. Jest on subiektywnym odzwierciedleniem obiektywnych luki i niedostatków w danej dziedzinie wiedzy[6].

---

[3] A. Łazarska, *2. Dysertacja doktorska – istota i cel*, [w:] H. Izdebski, A. Łazarska (red.), *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników: teoria i praktyka*, Warszawa 2022, s. 136-138.
[4] L. Dwiliński, *Podstawy naukowych badań*, Warszawa 2007, s. 44.
[5] J. Pieter, *Zarys metodologii pracy naukowej*, Warszawa 1975, s. 30.
[6] Ibidem, s. 35.

Tezą zasadniczą postawioną w pracy jest to, że konstrukcja czynów przepołowionych, zwłaszcza w odniesieniu do kradzieży oraz zniszczenia mienia pozostaje istotnym elementem polskiego systemu prawa karnego, dzięki któremu możliwe jest w pełni adekwatne różnicowanie odpowiedzialności karnej w zależności od wartości mienia, wysokości szkody i stopnia społecznej szkodliwości czynu. W związku z tym, przedmiotem badań stała się wszechstronna analiza tejże konstrukcji w kontekście polskiego prawa karnego oraz jej wpływu społecznego.

Celem badań jest z kolei przegląd istniejących rozwiązań prawnych dotyczących tych czynów oraz wypracowanie propozycji zmian legislacyjnych (*de lege ferenda*), mających na celu zwiększenie efektywności przeciwdziałania tym czynom zabronionym. Tak więc, dysertacja ma charakter dualistyczny, obejmujący zarówno aspekty teoretyczne, jak i praktyczne.

Metodologia naukowa, będąca zbiorem zasad zdobywania wiedzy naukowej, określa ramy dla badania, pozwalające na systematyczne i intersubiektywne podejście do analizowanej tematyki[7]. Podzielona jest na dwa kluczowe obszary: pragmatyczny, rozumiany jako nauka o metodach działania naukowego i wykorzystywanych procedurach badawczych, oraz apragmatyczny, traktowany jako dyscyplina zajmująca się analizą elementów i struktury systemów naukowych, czyli tworami naukowymi takimi jak tezy, pojęcia, twierdzenia, teorie i prawa. W procesie badawczym stosowane są zarówno ogólne zasady metodologiczne, jak i konkretne rekomendacje dostosowane do specyfiki danej dziedziny naukowej[8].

Główny problem badawczy stanowi ocena tego, czy faktycznie konstrukcja czynów przepołowionych w kontekście kradzieży i zniszczenia mienia pozostaje skutecznym i adekwatnym sposobem reakcji prawnokarnej. Autor pracy wyszedł z założenia, że nie zawsze reakcja prawnokarna w tym zakresie jest adekwatna i niezbędne są określone modyfikacje dla lepszego różnicowania odpowiedzialności za czyny o różnej społecznej szkodliwości. Ponadto wyodrębniono następujące problemy poboczne.

1. Jakie są konsekwencje prawne i społeczne funkcjonowania czynów przepołowionych?

[7] B. Hołys, *1. Pojęcie metodologii badań*, [w:] H. Izdebski, A. Łazarska (red.), *Metodologia* …, op. cit., s. 15-17.
[8] J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002, s. 9-10.

2. Jakie są praktyczne implikacje stosowania wartości przedmiotu czynności wykonawczej jako kryterium klasyfikacji?
3. W jaki sposób ocena społecznej szkodliwości wpływa na kwalifikację i sankcje za te czyny?
4. Jak zmiany w kwocie przepołowienia wpływają na klasyfikację czynów jako przestępstw lub wykroczeń?

Obserwacja w zakresie stosowania konstrukcji czynów przepołowionych w polskim prawie karnym stanowiła punkt wyjścia do formułowania hipotez, czyli wstępnych twierdzeń, które są poddawane weryfikacji w dalszym procesie badawczym. Umożliwiają one analizę i zrozumienie współzależności między określonymi zmiennymi[9]. Hipotezy te zostały zweryfikowane w dalszym procesie, jakim była analiza aktualnych przepisów prawa powszechnie obowiązującego oraz materiału aktowego.

Główna hipoteza zakłada, że bitypizacja czynów przepołowionych, opierająca się na wartości przedmiotu czynności wykonawczej i wysokości szkody jako kryteriach rozgraniczenia, stanowi efektywną metodę oddzielania wykroczeń od przestępstw w przypadku kradzieży i zniszczenia mienia, co przyczynia się do zwiększenia sprawiedliwości i efektywności systemu prawa karnego.

W oparciu o teorię i praktykę prawną, badanie będzie prowadzone w celu odpowiedzi na następujące hipotezy szczegółowe.

1. Istnienie konstrukcji czynów przepołowionych w polskim systemie prawa karnego zasadniczo pozwala na dostosowanie sankcji prawnokarnej do stopnia społecznej szkodliwości danego zachowania.
2. Konstrukcja czynów przepołowionych może ulegać zmianom w zależności od przyjmowanych kryteriów wartościujących, zwłaszcza w kontekście kradzieży rzeczy.
3. Brak jest jednolitej praktyki stosowania prawa, co ma związek ze zbyt szerokim ujęciem wskazanych wyżej kryteriów.
4. Zmiana kryterium kwotowego opartego o wartość minimalnego wynagrodzenia za pracę jest rozwiązaniem zarówno korzystnym, jak i niekorzystnym.

[9] Z. Żabiński, [w:] J. Małecki, Z. Żabiński, *Podstawowe zagadnienia metodologiczne pracy naukowe, wyd. 4*, Kraków 1988, s. 25.

Wyżej sformułowane problemy i hipotezy badawcze mają na celu dostarczenie wglądu w skomplikowaną i złożoną problematykę czynów przepołowionych w polskim prawie karnym oraz poszerzenie wiedzy na temat konsekwencji tych czynów dla systemu prawnego i społeczeństwa. Dzięki temu dysertacja ma na celu dostarczenie wiedzy praktycznej i teoretycznej, która może być wykorzystana przez organy ścigania, sądy oraz poszkodowanych w procesie wykrywania, dochodzenia rekompensaty i rozstrzygania spraw związanych z czynami przepołowionymi.

3. Metody badawcze i obszar badań

W pracy wykorzystano następujące metody badawcze: historyczno-opisową[10], formalno-dogmatyczną[11], aksjologiczną[12], hermeneutyczną[13] oraz prawnoporównawczą[14].

Metoda historyczno-opisowa pozwoliła na zbadanie ewolucji pojęcia czynów przepołowionych w prawie karnym, śledząc jego zmiany od najstarszych kodeksów po współczesne regulacje. Przegląd historyczny umożliwił zrozumienie przyczyn wprowadzenia poszczególnych zmian legislacyjnych oraz ich wpływu na praktykę prawną. W pracy omówiono jak koncepcje i regulacje dotyczące czynów przepołowionych rozwijały się od okresu starożytności, przez średniowiecze, aż po współczesność.

Metoda formalno-dogmatyczna, znana również jako dogmatyczno-prawna[15], stanowiła podstawę do analizy obowiązujących przepisów prawnych. Pozwoliło to na pogłębione naświetlenie struktury i funkcji norm dotyczących czynów przepołowionych.

Metoda aksjologiczna skupia się na ocenie wartości i celów realizowanych na płaszczyźnie stanowienia i stosowania prawa. W ramach pracy istotny pozostawał zwłaszcza

[10] Metoda historyczno-opisowa skupia się na „wyznaczniku czasowym", analizuje przeszłość i jej wpływ na rozwój prawa. Nadto, łączy podejście prawnicze z historią, umożliwiając zrozumienie ewolucji prawa w kontekście jego historycznego rozwoju (zob. J. Bardach, *Themis a Clio, czyli prawo a historia*, Warszawa 2001, s. 12).

[11] Metoda formalno-dogmatyczna, jest kluczową metodą w naukach prawnych, koncentrującą się na analizie treści obowiązującego prawa, traktując je jako dogmat, czyli przekonanie nie wymagające uzasadnienia. Podstawą tej metody jest logiczno-językowa analiza norm prawnych, mająca na celu precyzyjne ustalenie ich znaczenia i zastosowania w praktyce. Proces ten wykorzystuje reguły znaczeniowe, konstrukcyjne oraz zasady prawidłowego myślenia prawniczego. Metoda ta uwzględnia również nowoczesne podejścia w wykładni prawa, jak wykładnia derywacyjna czy systemowa i wymaga szerokiej wiedzy z zakresu teorii prawa i semiotyki ogólnej (zob. T. Barankiewicz, *4.1. Metoda formalno-dogmatyczna*, [w:] H. Izdebski, A. Łazarska (red.), *Metodologia* …, op. cit., s. 113-114).

[12] Metoda aksjologiczna analizuje wartości i cele, które prawo ma realizować, skupiając się na etycznych i moralnych podstawach przepisów. Pomaga zrozumieć, jakie wartości społeczne prawo chroni i jakie cele chce osiągnąć (zob. T. Barankiewicz, *4.4. Metody aksjologicznego badania prawa*, [w:] H. Izdebski, A. Łazarska (red.), *Metodologia* …, op. cit., s. 117 i n.).

[13] Metoda hermeneutyczna polega na głębokiej interpretacji tekstów prawnych, uwzględniając ich konteksty historyczne, społeczne i kulturowe. Pozwala odkryć ukryte znaczenia przepisów i intencje ustawodawcy (zob. T. Barankiewicz, *4.2. Metoda hermeneutyczna*, [w:] H. Izdebski, A. Łazarska (red.), *Metodologia* …, op. cit., s. 114-115).

[14] Metoda prawnoporównawcza, jest kluczowym narzędziem w badaniach nad różnorodnością systemów prawnych. Opiera się na zasadzie porównywania prawa różnych krajów, aby zidentyfikować różnice i podobieństwa. Wymaga od badacza nie tylko opisu porównywanych systemów, ale również wkładu intelektualnego, takiego jak formułowanie wniosków *de lege ferenda* (zob. I. Szymczak, *Metoda nauki o porównywaniu systemów prawnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2014, z. 3, s. 37-49).

[15] T. Barankiewicz, *4.1. Metoda formalno-dogmatyczna* …, op. cit., s. 113.

kontekst ochrony własności i bezpieczeństwa obywateli. Ponadto skupiono się na analizie normatywnej, starając się zrozumieć, jakie wartości społeczne i moralne są chronione przez przepisy dotyczące czynów przepołowionych oraz jakie cele pragmatyczne mają być osiągnięte przez ich stosowanie.

Równie ważna dla przeprowadzonych rozważań pozostaje metoda hermeneutyczna, możliwa dzięki skrupulatnemu przeglądowi literatury przedmiotu. Umożliwiła ona zrozumienie różnorodnych teoretycznych podejść do problematyki czynów przepołowionych oraz koncepcji kontrawencjonalizacji, wyjaśniając ich teoretyczne podstawy i implikacje prawne. Dzięki tej metodzie ustalono aktualny stan nauki oraz określono jakie mogą być dalsze kierunki ewentualnych badań w tym zakresie.

Kolejną istotną metodą wykorzystaną w pracy była metoda komparatystyczna. Skoncentrowano się na zidentyfikowaniu różnic i podobieństw w traktowaniu kradzieży i zniszczenia mienia, co umożliwiło wyciągnięcie wniosków dotyczących najlepszych praktyk oraz potencjalnych rozwiązań, które mogłyby zostać wdrożone w polskim porządku prawnym. Porównanie regulacji polskiego systemu prawa karnego z systemami prawnymi takich krajów jak Niemcy, Francja, Hiszpania, Włochy, Czechy, Wielka Brytania oraz Stany Zjednoczone dało asumpt do dalszej oceny i ewentualnej analizy prawnoporównawczej.

W dysertacji wykorzystano ogólne metody myślenia stosowane w naukach prawnych, które stanowią fundament dla przeprowadzenia rzetelnych badań i wnioskowania. Najważniejsze z nich to analiza i synteza, które współdziałają na różnych etapach procesu badawczego.

Analiza odgrywa kluczową rolę w rozkładaniu skomplikowanych zagadnień prawnych na prostsze elementy. W dysertacji zastosowano analizę konstrukcyjną, która polegała na rozbiorze norm prawnych dotyczących czynów przepołowionych na mniejsze, łatwiejsze do zrozumienia składowe. Przeprowadzono także analizę deskryptywną, która skupiła się na językowej interpretacji przepisów prawnych, mając na celu wyjaśnienie ich znaczenia w kontekście polskiego prawa karnego. Dzięki tym działaniom możliwe było zrozumienie, jak przepisy dotyczące kradzieży i zniszczenia mienia funkcjonują w praktyce oraz jakie są ich potencjalne wady i zalety.

Kolejną kluczową metodą myślenia była synteza, której celem było połączenie wyników analitycznych w spójną całość. W dysertacji synteza miała charakter teoretyczny,

co pozwoliło na sformułowanie ogólnych wniosków na temat efektywności konstrukcji czynów przepołowionych. Zebrane wnioski z poszczególnych etapów analizy przepisów, orzecznictwa oraz literatury zostały uporządkowane i uogólnione, co umożliwiło przedstawienie kompleksowego obrazu badanego problemu.

Analiza krytyczna stanowiła kolejny ważny element dysertacji, gdyż pozwoliła na ocenę racjonalności i spójności przepisów prawnych. W tej części pracy skupiono się na uzasadnieniu prawnych tez oraz na badaniu, czy istniejące regulacje dotyczące czynów przepołowionych są logicznie uzasadnione i skuteczne w praktyce.

Analiza konektywna była użyta w celu stworzenia odpowiedniej siatki pojęciowej, co pomogło w ustaleniu wzajemnych relacji między podstawowymi pojęciami prawnymi, takimi jak „kradzież", „zniszczenie mienia" oraz „przestępstwo" i „wykroczenie". Takie podejście pozwoliło na lepsze zrozumienie systemu prawnego i jego wewnętrznych powiązań.

Ogólne metody myślenia stosowane w naukach prawnych, takie jak analiza i synteza, umożliwiły w dysertacji dogłębną eksplorację tematu, od szczegółowego rozbioru przepisów prawa po wyciągnięcie ogólnych wniosków na temat efektywności konstrukcji czynów przepołowionych w kontekście polskiego prawa karnego.

W pracy przeanalizowano również wpływ czynników ekonomicznych i społecznych na funkcjonowanie przepisów dotyczących czynów przepołowionych, w tym np. na zmiany w kwotach rozgraniczających przestępstwa od wykroczeń oraz na praktyczne implikacje tych zmian dla organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

Ponadto istotne dla procedury badawczej jest zastosowanie odpowiedniej techniki badań. W przypadku dysertacji główną techniką była analiza prawomocnie zakończonych akt spraw, zaś narzędziem badawczym[16] pozostają właśnie te akta postępowań sprawdzających i przygotowawczych, do których autor uzyskał dostęp.

Dysertacja stanowi pole badawcze, które ograniczone jest do zakreślonego na samym wstępie obszaru. Ten ostatni objął szeroki zakres tematyczny, od teoretycznych podstaw czynów przepołowionych, poprzez ich prawną regulację i orzecznictwo, aż po wpływ

[16] Narzędzia badawcze są przedmiotami, które służą do realizacji (zob. T. Pilch, T. Wujek, *Metody i techniki badań w pedagogice*, [w:] M. Godlewski, S. Krawcewicz, T. Wujek (red.), *Pedagogika – podręcznik akademicki*, Warszawa 1974, s. 57).

czynników społecznych i kulturowych. Szczególną uwagę poświęcono analizie skutków prawnych i społecznych wynikających z obecnej kwalifikacji i sankcjonowania tej konstrukcji prawnej. Dokonana w ramach pracy naukowej analiza dała podstawy do sformułowania wniosków oraz postulatów mających na celu optymalizację polskiego prawa karnego w tym zakresie.

Rozdział I Kradzież i zniszczenie mienia w ujęciu historycznym

I.1. Wprowadzenie

Rozdział pierwszy, będący przedmiotem tego wprowadzenia, koncentruje się na analizie czynów kradzieży i zniszczenia mienia, ich penalizacji i reakcji społeczeństw na te czyny w różnych okresach historycznych.

W ramach rozważań w pierwszej kolejności zwrócono szczególną uwagę na to, jak kradzież i zniszczenie mienia były postrzegane i regulowane na przełomie dziejów. Dla oddania pełnego kontekstu historyczno-prawnego zaprezentowano kluczowe regulacje prawne tamtych czasów takie jak Kodeks Hammurabiego czy Ustawa Dwunastu Tablic. Analizie poddano również cały dorobek starożytnych Rzymian, którzy w swojej legislacji niejednokrotnie penalizowali kradzież lub zniszczenie mienia.

W dalszych częściach rozdziału omówiona została transformacja sankcjonowania wskazanych czynów w kontekście społecznej rewolucji kryminalizacji, jak też rozwoju nauk prawnych. Zaprezentowano również kompleksową analizę ewolucji prawa wykroczeń w Polsce, począwszy od Kodeksu karnego z 1932 roku. Dokonano analizy kolejnych etapów rozwoju tego prawa, z uwzględnieniem wprowadzenia pojęcia „czynów przepołowionych" w 1966 roku, które miało na celu odciążenie sądów i prokuratury od rozpatrywania drobnych spraw przestępczych. Te czyny były początkowo związane głównie z kradzieżą i oszustwem na niewielką skalę. W tym podrozdziale autor również zwraca uwagę na wpływ różnych kodeksów i ustaw, w tym Konstytucji RP z 1997 roku, na praktykę orzekania w sprawach o wykroczenia. Kontekst konstytucyjny oraz różne nowelizacje prawa, takie jak te dotyczące prawa pracy czy ochrony środowiska, wprowadziły znaczące zmiany w systemie sankcji.

Szczególnie zauważalny jest wpływ nowego Kodeksu karnego z 1997 roku, który ustanowił precyzyjne różnice językowe w odniesieniu do wykroczeń i przestępstw, co miało implikacje prawne i wywołało potrzebę dostosowania istniejących ustaw. Jednym z kontrowersyjnych aspektów jest dylemat dotyczący zaostrzenia sankcji za wykroczenia komunikacyjne. Problem ten szczegółowo omówiono w ramach tego rozdziału. Nowa ustawa z 2021 roku wdrożyła możliwość wymierzenia grzywny do 30 000 złotych

za określone wykroczenia komunikacyjne, co stawia pod znakiem zapytania zgodność z Kodeksem wykroczeń.

Rozdział ten kończy się wnioskami autora dotyczącymi współczesnego postrzegania kradzieży i zniszczenia mienia. Retrospektywna analiza umożliwiła uzyskanie cennych wskazówek dla zrozumienia obecnych prawnych i społecznych mechanizmów reagowania na te dwa omawiane w ramach dysertacji czyny zabronione.

Kradzież to jedno z najstarszych i najpowszechniejszych przestępstw w dziejach ludzkości[17]. Jego geneza związana jest z pojawieniem się własności prywatnej i potrzebą jej ochrony przed innymi ludźmi. Pierwotne zbieracko-łowieckie społeczności nie postrzegały własności jako czynnika istotnego dla ich funkcjonowania. Wraz jednak z rozwojem cywilizacyjnym, a co za tym idzie zwiększeniem produkcji oraz handlu, przybywać zaczęło dóbr oraz ich właścicieli. Ochrona posiadania stała się zatem fundamentalnym elementem bezpieczeństwa publicznego, a jako że prawo nieodmiennie odpowiada na potrzeby społeczne, to naturalną koleją rzeczy było uznanie kradzieży za naruszenie norm postępowania. Kradzież jako czyn wymagała reakcji nie tylko na gruncie obrony własnej, ale przede wszystkim ze strony państwa i systemu.

Własność prywatna i jej ochrona ugruntowane oraz uwarunkowane są w pewnej świadomości aksjologicznej. „Własność pozbawiona obowiązków nie ma przyszłości", a zakorzenienie własności jako wartości wywodzi się w dużej mierze z etyki i moralności, kształtowane przez systemy religijne[18]. Większość głównych religii świata w swoich podstawowych zasadach potępia występek kradzieży, postrzeganej jako grzech nie tylko przeciwko człowiekowi, ale też Bogu. Kradzież jest zwykle definiowana jako bezprawne zabranie czyjegoś mienia bez zgody właściciela. W judaizmie zakaz w tym względzie wynika z Dekalogu zawartego w Księdze Wyjścia[19] i Księdze Powtórzonego Prawa[20], a także z przepisów w Księdze Kapłańskiej[21]. Wszystkie te źródła prezentują przywłaszczenie cudzego

[17] J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania za przestępstwa przepołowione na przykładzie kradzieży*, Warszawa 2017, s. 1.
[18] P. Lesiński, *Własność prywatna i jej społeczny charakter w poglądach Rudolfa von Jheringa oraz Ottona von Gierke*, „Archiwum filozofii prawa i filozofii społecznej" 2023, nr 1, s. 48-51.
[19] Księga Wyjścia, Wj, 20, 15, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych [Biblia Tysiąclecia]*, *wyd. 3*, Poznań 1998, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.biblijni.pl).
[20] Księga Powtórzonego Prawa, 5, 19, [w:] *Pismo Święte ...,* op. cit.
[21] Księga Kapłańska, 19, 11, [w:] *Pismo Święte* …, op. cit.

mienia jako akt nieuczciwości, braku szacunku dla prawa i poszanowania dobra innych ludzi. Tematyka kradzieży została szczegółowo omówiona również w ramach Talmudu. Żydowscy mędrcy wskazują tam nie tylko na problematykę jej dokonania, ale też dalszego posiadania i posługiwania się przedmiotami uzyskanymi w ten sposób. Na gruncie karania w większości przytoczonych wyżej pism panuje konsensus pomiędzy reakcją i wysokością sankcji. Powinna być bowiem ona proporcjonalna do wartości skradzionego mienia. W przypadku kradzieży zwierząt przewidywano, że sprawca powinien nie tylko odbyć karę, ale także był zobowiązany do zwrócenia zwierzęcia jego właścicielowi.

Warto przy tym wspomnieć, że w judaizmie jest również znany przepis zwany *genebat da'at*, który odnosi się także do kradzieży w sferze etycznej i moralnej, co oznacza, że oszustwo i nieuczciwość są uważane za formy kradzieży. Takie działania polegają na wprowadzaniu ludzi w błąd, obietnicach, które nie są dotrzymywane lub ukrywaniu ważnych informacji przed innymi, co stanowi naruszenie prawa moralnego i poważne naruszenie prawa Boga i ludzkiego. Potępienie kradzieży nie dotyczy jedynie czynu jako takiego, ale również podkreśla konieczność naprawy szkody wyrządzonej ofierze. Zgubione dobra lub skradzione mienie musi być zwrócone ich prawowitemu właścicielowi, co symbolizuje nie tylko sprawiedliwość, ale także nawrócenie i przywrócenie równowagi społecznej. W ten sposób judaizm kładzie nacisk na naprawę szkód i możliwość zadośćuczynienia w przypadku kradzieży, co ma na celu przywrócenie harmonii w społeczności. Przekazuje ono moralny obowiązek poszanowania cudzej własności i chronienia mienia innych przed kradzieżą oraz zakazuje wszelkich form oszustwa i nieuczciwego obrotu.

Podobnie jak w judaizmie, tak i w chrześcijaństwie kradzież stanowi poważne przestępstwo, zarówno na płaszczyźnie prawnej, jak i moralnej. Siódme przykazanie we wspomnianym już wyżej Dekalogu brzmi „Nie kradnij”[22], co buduje wspólny dla obu religii fundament aksjologiczny.

Analiza genezy, kontekstu historycznego oraz ewolucji interpretacyjnej Dekalogu ukazuje jego złożony i wielowymiarowy charakter. Początkowo skierowany do wąskiej grupy społecznej – dorosłych, wolnych mężczyzn, posiadaczy ziemskich i mających wpływ na życie społeczne – Dekalog służył zabezpieczeniu ich praw i interesów. Jego rola ewoluowała,

[22] Księga Wyjścia, 20, 15, [w:] *Pismo Święte* …, op. cit.

z czasem stał się on rdzeniem postaw etycznych i moralnych zarówno w judaizmie, jak i chrześcijaństwie. Dziesięć krótkich przykazań po dziś dzień wyraża najbardziej uniwersalne wartości i normy postępowania[23]. Centralne miejsce Dekalogu w tradycji religijnej wynika nie tylko z jego treści, ale również z kontekstu jego umieszczenia przez redaktorów Pisma Świętego, co nadało mu szczególną rangę wśród przepisów prawa mojżeszowego[24]. Począwszy od Ojców Kościoła, poprzez średniowiecze, aż po czasy nowożytne, reinterpretowano starotestamentowe normy, by odpowiadały one celom edukacyjnym w zależności od kontekstu historycznego i kulturowego.

Odnosząc się do tradycji islamu, również można znaleźć podobne podstawy moralne, jak w omawianych wyżej porządkach religijnych. Odpowiednikiem Dekalogu są wytyczne Koranu i sunny Proroka. Kradzież znana jako *sariqa* jest surowo zakazana i włączona do kategorii przestępstw *hudūd,* co wskazuje na jej poważne naruszenie zarówno praw Boga, jak i praw człowieka. Definiuje się ją jako bezprawne przywłaszczenie mienia innej osoby bez jej zgody, dokonane w ukryciu, co oznacza, że kradzież nie tylko narusza prawa własności, ale także podważa zaufanie społeczne i porządek publiczny[25]. Jednocześnie należy wskazać, że prawo islamskie (szariat)[26] określa bardzo szczegółowe kryteria, które muszą zostać spełnione, aby można było zastosować karę za kradzież zgodnie z zasadami *hudūd*. Po pierwsze, wartość skradzionego przedmiotu musi przekraczać określony minimalny próg, zwanym *nisab*, co ma na celu zapewnienie, że kary za przestępstwa *hudūd* stosuje się tylko w przypadku poważnych kradzieży. Po drugie, kradzież musi zostać dokonana w ukryciu, co wyklucza przypadki, gdy przedmiot jest zabierany otwarcie lub z miejsca publicznego. Dodatkowo, przedmiot musi zostać zabrany z miejsca, które normalnie służy do przechowywania mienia, co implikuje, że kradzież musi wykazywać pewien stopień

[23] Szerzej, zob. H. Jodzio, *Społeczny kontekst i historyczne źródła* Dekalogu, „Teologia praktyczna" 2009, t. 10, s. 191-208.
[24] Ibidem, s. 205 i n.
[25] K. Sadowa, *Przewinienia hudūd w klasycznym prawie karnym muzułmańskim – zarys tematyki,* „Acta Erasmiana" 2017, nr 15, s. 30-31.
[26] Szerzej na temat szariatu, zob. M. Sadowski, *Powstanie i rozwój islamskiej doktryny prawa (VII–IX w.)*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2003, nr 15, s. 3-31; J. Bury, J. Kasprzak, *Prawo karne islamu*, Warszawa 2007, s. 85 i n.; W. B. Hallaq, *Sharia. Theory, Practice, Transformation*, Cambridge 2009, s. 1 i n.; B. Prochwicz-Studnicka, *Usul al-fiqh. Czym są klasyczne sunnickie „korzenie/podstawy wiedzy o prawie"?*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 2013, z. 1, s. 11-51; I. Warraq, *Dlaczego nie jestem muzułmaninem*, Warszawa 2013, s. 105 i n.; A. Kuriata, K Sadowa, *Rozwój kultury prawnej islamu – wprowadzenie do tematyki,* [w:] M. Sadowski (red.), *Z badań nad prawem, administracją i myślą polityczną,* Wrocław 2015, s. 211 i n.

premedytacji i naruszenia prywatności[27]. Kara za kradzież w islamie jest surowa i ma charakter odstraszający, podstawową karą za pierwsze przestępstwo kradzieży jest amputacja lewej dłoni sprawcy. Dla powtarzających się przestępców prawo islamskie przewiduje jeszcze surowsze kary, podkreślając zerową tolerancję dla naruszeń własności innych[28]. Pomimo surowości kar, klasyczne prawo islamskie przewiduje również mechanizmy ochronne i warunki łagodzące, mające na celu zapobieganie niesprawiedliwemu lub nadmiernemu karaniu. Na przykład, w przypadku jakiejkolwiek niejasności co do faktów kradzieży lub prawa do przedmiotu, kara *hudūd* nie może być zastosowana. Podobnie, istnieje możliwość złagodzenia kary w przypadkach, gdy kradzież została dokonana z powodu ekstremalnej potrzeby lub gdy sprawca wyrazi szczere nawrócenie przed wydaniem wyroku.

Zniszczenie mienia, obok przestępstwa kradzieży stanowi jedno z najpowszechniejszych i najdawniejszych przestępstw dokonywanych w społeczeństwie[29]. Polega ono na uszkodzeniu, zniszczeniu lub pozbawieniu wartości materialnej przedmiotu, będącego własnością innej osoby. Dla jego istnienia nie ma najczęściej znaczenia jego przyczyna, chociaż zauważa się, że tego typu zachowania mogą wynikać z różnych przyczyn, w tym z aktów wandalizmu, grabieży, terroryzmu czy protestów. Powszechność zniszczenia mienia w różnych okresach historycznych wynikała przede wszystkim z toczonych konfliktów zbrojnych, grabieży, zemsty czy zniszczeń w ramach obrzędów religijnych. Na przestrzeni wieków wykształciły się określone normy postępowania oraz kody moralne, które nakazywały szacunek dla mienia i ochronę własności prywatnej, w tym jej ochronę przed zniszczeniem. W okresie starożytności przestępstwa związane ze zniszczeniem mienia ukierunkowane były tak na represję, jak i restytucję. Następnie w średniowieczu podejście to ewoluowało zwłaszcza z przyczyn politycznych, a sprawców zniszczenia mienia tak surowo karano, jak i zobowiązywano do naprawienia wyrządzonej szkody. Przy czym podnieść należy, że w ramach kar za zniszczenie mienia przewidywano nawet karę śmierci. W aktualnych regulacjach prawnych, zniszczenie mienia jest powszechnie penalizowane jako przestępstwo

[27] K. Sadowa, *Przewinienia hudūd* …, op. cit., s. 33.
[28] J. Warylewski, *Kara. Podstawy filozoficzne i historyczne*, Gdańsk 2007, s. 120.
[29] O. Górniok, [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego. O przestępstwach w szczególności, t. 4, cz. 2*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1989, s. 343 i n.

i sankcje z nim związane, podobnie jak wcześniej skupiają się tak na naprawieniu szkody, jak i wyciągnięciu konsekwencji prawnych.

Tak jak miało to miejsce w przypadku kradzieży, tak też w odniesieniu do zniszczenia mienia można znaleźć przykłady reakcji systemów religijnych na ten problem społeczno-prawny.

W judaizmie omawiany czyn uważany jest za grzech, zakazany w Torze. Jedną z podstawowych zasad w judaizmie, która dotyczy szacunku dla mienia, jest zasada „*bal tashchit*", która zakazuje niszczenia bezcelowo przyrody oraz mienia ludzkiego[30]. W tym systemie religijnym zniszczenie mienia jest traktowane jako przestępstwo przeciwko właścicielowi rzeczy, jak również przeciwko społeczności jako całości. Kodeks halachiczny (*Szulchan Aruch*) nakłada na osoby, które niszczą mienie, odpowiedzialność cywilną oraz obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej właścicielowi. Ponadto w judaizmie istnieje koncepcja *tzar baalei chajim* (cierpienie żywych stworzeń), która nakazuje szanować życie i dobrostan zwierząt. Zniszczenie mienia, które jest związane z okrucieństwem wobec zwierząt, jest uważane za przestępstwo przeciwko Bogu i jest surowo zabronione. Opisywany czyn jest uważany za grzech przeciwko Bogu i przeciwko społeczności jako całości.

W chrześcijaństwie zniszczenie mienia również jest uważane za naruszenie norm moralnych i grzech przeciwko Bogu. W Nowym Testamencie wielokrotnie pojawiają się przypowieści związane z szacunkiem dla mienia i jego właściciela. Wspomnieć również należy, że w późniejszej nauce chrześcijańskiej, pojawiła się też koncepcja szacunku dla środowiska naturalnego i stworzeń bożych, wyrażana m.in. w encyklikach papieskich[31].

Podobne podejście do kwestii dbałości o własność rzeczy i integralność mienia obserwować możemy na gruncie religii islamu. Zgodnie z nauczaniem koranicznym, zniszczenie mienia jest uważane za grzech i naruszenie norm moralnych. W Koranie znajdują się wersety ostrzegające przed niszczeniem i szerzeniem zepsucia na ziemi, np.: „Ledwie się

[30] *Bal tashchit* to pojęcie występujące w judaizmie i oznacza zakaz niszczenia lub marnotrawienia dóbr naturalnych, takich jak drzewa czy żywność. Jest to zasada etyczna i ekologiczna, która zachęca do szacunku i odpowiedzialnego gospodarowania zasobami przyrody. Wywodzi się z Księgi Powtórzonego Prawa 20, 19-20.

[31] Zob. Encyklika *Laudato Si' Ojca Świętego Franciszka poświęcona trosce o wspólny dom*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html); *Laudato si*' to encyklika papieża Franciszka, opublikowana w 2015 roku, która skupia się na tematyce ekologii, ochrony środowiska i troski o naszą wspólną planetę Ziemię.

odwróci, to podąża szerzyć na ziemi zgorszenie, niszczyć zasiewy i bydło. Bóg wszakże nie miłuje zgorszenia”[32]. Ponadto w islamie istnieje koncepcja *hurumatu al-mal*, czyli świętości mienia, która zakłada, że mienie innych ludzi jest tak samo święte jak życie i honor. W naukach islamu istnieje również koncepcja szacunku dla przyrody i środowiska naturalnego. W Koranie Allah nakazuje wyznawcom, aby szanowali przyrodę i zasoby naturalne: „Pojawiło się zepsucie na lądzie i morzu z powodu tego, co zyskały ręce ludzi, aby On mógł im dać zakosztować z tego, co oni uczynili. Być może, oni się nawrócą”[33]. Dlatego zniszczenie mienia, które jest związane z degradacją środowiska naturalnego, jest uważane za grzech przeciwko Bogu i przeciwko ludziom.

Podsumowując powyższe rozważania, uzasadnionym będzie wniosek, iż każda z głównych religii wyżej omawianych postrzega zniszczenie mienia jako naruszenie pewnych przyjętych reguł i zasad. Nieważna przy tym jest wartość samego mienia, penalizacji w tym względzie podlegać wydaje się sama koncepcja braku szacunku dla własności prywatnej.

[32] M. Ç. Czachorowski, *Koran. Przekład Musa Çaxarxan Czachorowski*, Białystok 2018, s. 39.
[33] Ibidem, s. 415.

I.2. Kradzież i zniszczenie mienia w okresie starożytności

Pierwsze regulacje prawne dotyczące karalności kradzieży i zniszczenia mienia pochodzą z XVIII w. p.n.e. i wywodzą się ze starożytnej Mezopotamii[34], zwłaszcza z Kodeksu Hammurabiego, który uznawany jest za jeden z najstarszych przykładów zapisanego prawa[35]. Już w tamtym okresie, szacunek dla mienia i ochrona własności prywatnej były uznawane za fundamentalne wartości społeczne. Jednakże zarówno Kodeks Hammurabiego, jak i późniejsza Ustawa Dwunastu Tablic, nie zawierają szczegółowych definicji kradzieży i zniszczenia mienia. Analiza wspomnianych unormowań prowadzi do wniosku, że mają one charakter *stricte* kazuistyczny, co zresztą jest zjawiskiem typowym dla ówczesnych regulacji.

W starożytności pod pojęciem kradzieży rozumiano różne działania naruszające własność prywatną, państwową lub sakralną. Brak precyzyjnej definicji terminu kradzieży mógł wynikać z faktu, że jego znaczenie było intuicyjnie zrozumiałe w powszechnym użyciu, a karalność takiego czynu była oczywista i regulowana przez wcześniejsze prawo zwyczajowe[36]. W ramach sankcji karnej za ten rodzaj przestępstwa przewidywano surowe kary cielesne, jak również karę śmierci[37].

Pierwotnie kradzież była penalizowana w prawie zwyczajowym, co następnie znalazło odzwierciedlenie w pierwszych pisanych regulacjach prawnych. Jednym z najstarszych aktów prawnych odnoszących się do kradzieży i zniszczenia mienia jest Kodeks Hammurabiego, powstały około 1754 roku p.n.e. w Babilonii[38]. Kodeks ten regulował różne aspekty życia społecznego, w tym przestępstwa i kary. Nie zawierał ogólnej definicji kradzieży i zniszczenia

[34] Szerzej na temat dziejów Mezopotamii, zob. np. D. Arnaud, *Starożytny Bliski Wschód. Od wprowadzenia pisma do Aleksandra Wielkiego*, Warszawa 1982, s. 78-130; G. Roux, *Mezopotamia*, Warszawa 1998, s. 11 i n.; Szerzej na temat najstarszych zbiorów praw klinowych, zob. C. Kunderewicz, *Najstarsze prawa świata*, Łódź 1990, s. 5-81.

[35] M. Van de Mieroop, *Hammurabi król Babilonu*, Poznań 2016, s. 5.

[36] L. Wilk, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. T. 2. Komentarz do artykułów 222-316*, Warszawa 2013, komentarz do art. 278, teza 3, s. 510.

[37] W. Kamacewicz, *Instytucja kary śmierci od starożytności po średniowiecze – wybrane kraje i kodyfikacje,* „Kortowski Przegląd Prawniczy" 2017, nr 2, s. 70; Szerzej na temat stosowania kary śmierci w prawodawstwie państw antycznych, zob. W. Bojarski, *Kara śmierci w prawach państw antycznych*, [w:] H. Kowalski, M. Kuryłowicz (red.), *Kara śmierci w starożytnym Rzymie*, Lublin 1996, s. 9-20; Zob. również E. Żak, *Prawnicy rzymscy o sposobach wykonywania kary śmierci w starożytnym Rzymie*, [w] H. Kowalski, M. Kuryłowicz (red.), *Kara śmierci* …, op. cit., s. 109-118.

[38] J. Skorupka, *O początku prawa. Szkic o historii procesu karnego w kontynentalnej Europie i Mezopotamii*, Warszawa 2023, s. 152.

mienia, lecz zawierał szczegółowe przepisy dotyczące tych przestępstw. Opisywał różne przypadki kradzieży oraz zniszczenia mienia i przypisane im kary, stosując rozbudowaną kazuistykę zamiast stworzenia jednoznacznej definicji czynu[39].

Analizując Kodeks Hammurabiego można zauważyć, że przepisy dotyczące kradzieży są precyzyjnie skonstruowane i obejmują różne sytuacje[40]. Penalizowana jest zarówno kradzież mienia, jak i zwierząt. Paragraf 6 przewidywał kradzież mienia należącego do boga lub pałacu, a jako sankcje wskazywał karę śmierci[41], co ukazuje surowość tego prawa. Paragraf 8 odnosił się do kradzieży zwierzęcia, uwzględniając status właściciela[42]. Poza tym, w kodeksie znajdziemy przepisy odnoszące się do kradzieży z włamaniem. Za przestępstwo to również przewidziana została kara śmierci. W § 259 kodeksu, legislator sankcjonuje zachowanie polegające na kradzieży pługa[43], a w § 260 – radła lub bron[44]. Przywołane przykłady przepisów z tej najstarszej regulacji prawnokarnej wskazują na niewielką różnorodność sankcji, ukierunkowaną przede wszystkim na likwidację osób zakłócających porządek publiczny. Kodeks Hammurabiego nie skupiał się w żaden sposób na próbie naprawienia szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu, a już na pewno brak było tutaj działań wychowawczych wobec sprawcy, który ma być przede wszystkim ukarany, i to ukarany ostatecznie. Można w tym jedynie dostrzec funkcję prewencji ogólnej, czyli odstraszenia innych sprawców na przyszłość. Ponadto nie ulega wątpliwości, że ówczesny legislator brał pod uwagę status społeczny i ekonomiczny przy ocenie omawianych zachowań.

Przepisy karne w Kodeksie Hammurabiego, w połączeniu z przepisami z innych dziedzin prawa, penalizowały takie czyny jak kradzież z domu lub gospodarstwa rolnego, przewidując różne sankcje. W przypadku przyłapania sprawcy na gorącym uczynku, jedną z możliwych kar było np. skazanie na śmierć, natomiast w sytuacjach, gdzie nie doszło do przyłapania, wymagano wypłaty odszkodowania właścicielowi skradzionego mienia. Kodeks zawierał również przepisy dotyczące kradzieży w sklepach i na targach, gdzie

[39] M. Sczaniecki, *Powszechna historia państwa i prawa, wyd. 9,* Warszawa 2002, s. 13.
[40] J. Klima, *Prawa Hammurabiego*, Kraków 2019, s. 254-256.
[41] M. Stępień, *Kodeks Hammurabiego*, Warszawa 2000, s. 81.
[42] Ibidem, s. 82.
[43] Ibidem, s. 131.
[44] Ibidem, s. 132; R. Skeczkowski, *Pomniki prawa. Kodeks Hammurabiego, Prawo Salickie, Wielka Karta Wolności*, *wyd. 2,* Koszalin 1996, s. 30 i n.; W. Tyborowski, *Prawa Hammurabiego. Dinat misarim*, Poznań 2019, s. 51 i n.

odpowiedzialność ponosili zarówno kupujący, jak i sprzedawcy. Ogromny wpływ Kodeksu Hammurabiego na rozwój prawa obejmował również jego podejście do penalizacji kradzieży, będące jednym z pierwszych zapisanych prób określenia tego przestępstwa[45].

W Kodeksie Hammurabiego znajdujemy również przepisy dotyczące zniszczenia mienia[46], które traktowane było jako poważne przestępstwo. Jednocześnie, już w tamtym czasie obok zwyczajowej kary za naruszenie normy, prawo przewidywało obowiązek naprawienia szkody, ewentualnie w razie braku takiej możliwości, konieczność wypłaty odszkodowania. Kodeks określał wysokość rekompensaty w zależności od wartości i rodzaju zniszczonego mienia. Zgodnie z § 59, jeśli ktoś bez zgody właściciela ściął drzewo w jego sadzie, musiał zapłacić pół miny srebra[47]. Z kolei § 232 nakazywał w przypadku spowodowania utraty dobytku i zawalenia się zbudowanego przez kogoś domu obowiązek zwrotu przez sprawcę wszystkiego co zostało utracone, a nawet odbudowania domu na własny koszt[48]. Podobnie, § 233 odnosił się do sytuacji, gdy murarz zbudował dom, a jego praca była wadliwa, co skutkowało pochyleniem się muru; murarz ten był zobowiązany do wzmocnienia muru na własny koszt[49]. Natomiast, § 236 nakładał odpowiedzialność na żeglarza, który z powodu swojej niedbałości zatopił barkę wynajętą od obywatela, wymagając od niego naprawienia szkody[50]. Jak zatem widać na powyższych przykładach, już Kodeks Hammurabiego zdaje się realizować paremię „*ubi societas, ibi ius*" – gdzie jest społeczeństwo, tam i prawo[51], zaś sankcje mają przede wszystkim na celu przywrócenie stanu poprzedniego, a nie zemstę. Jednocześnie, w przypadku przestępstwa kradzieży kodeks nakierowany był głównie na karanie sprawcy. Ówczesny legislator brał pod uwagę nie tylko fakt zniszczenia, ale również wartość i znaczenie zniszczonego mienia, starając się zapewnić sprawiedliwe i adekwatne odszkodowanie za wyrządzone szkody.

---

[45] J. Wojciechowski, *Ewolucja pojęcia przestępstwa kradzieży*, „Annales UMCS" 1977, t. 24, s. 175; R. Skeczkowski, *Pomniki prawa* …, op. cit., s. 30-36; B. Lesiński, [w:] E. Borkowska-Bagieńska, B. Lesiński, *Historia prawa sądowego,* Poznań 1995, s. 19-20.
[46] J. Klima, *Prawa* …, op. cit., s. 257-258.
[47] M. Stępień, *Kodeks …,* s. 95.
[48] Ibidem, s. 127.
[49] Ibidem.
[50] Ibidem, s. 127-128; R. Skeczkowski, *Pomniki prawa* …, op. cit., s. 47 i n.; W. Tyborowski, *Prawa Hammurabiego* …, op. cit., s. 75 i n.
[51] K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa, wyd. 16,* Warszawa 2022, s. 17.

Prawo starożytnego Rzymu, w tym jego prawo karne, miało istotny wpływ na rozwój i interpretację wielu instytucji prawnych, które przetrwały aż do współczesności. To właśnie rzymskie prawo rozpoczęło proces laicyzacji, czyli oddzielania prawa świeckiego od religijnego, a także proces racjonalizacji. Oznaczało to stopniowe ograniczanie roli zwyczaju prawnego i prawa zwyczajowego na rzecz prawa stanowionego, które wkrótce stało się głównym źródłem prawa w starożytnym Rzymie[52].

Jednym z pierwszych i najważniejszych aktów prawnych w historii Rzymu była *Lex Duodecim Tabularum*, znana również jako Ustawa Dwunastu Tablic[53], czy też „złoty kodeks" prawa rzymskiego. Jej zapisy traktowane są jako fundamenty dla późniejszego prawa cywilnego, jak i karnego[54].

W zakresie tego ostatniego, Ustawa Dwunastu Tablic regulowała szereg przestępstw oraz odpowiedzialność za ich popełnienie[55]. W szczególności, zwrócić uwagę należy na tablicę VIII, która dotyczy przestępstw przeciwko interesom obywateli, w tym kradzieży. Kradzież była rozróżniana na jawną (*furtum manifestum*) i niejawną (*furtum nec manifestum*), z czego każda pociągała za sobą różne konsekwencje prawne[56]. Ponadto już w przepisach Ustawy Dwunastu Tablic znaleźć można odpowiedzialność opartą na rekompensacie i mancypacji – co dotyczyło właścicieli niewolników[57].

W Ustawie Dwunastu Tablic, bezprawne uszkodzenie czy zniszczenie cudzej rzeczy określane było jako *damnum iniuria datum*. Stosowano podejście kazuistyczne, definiując sankcje na podstawie konkretnych przykładów, takich jak złamanie kości niewolnika lub zniszczenie drzewa, za które przewidywano karę 25 asów[58].

Kompleksowe uregulowanie tej kwestii nastąpiło jednak dopiero z wprowadzeniem *lex Aquilia* w 286 roku p.n.e[59]. Ustawa akwiliańska poświęciła temu zagadnieniu dwa

[52] M. Sczaniecki, *Powszechna* …, op. cit., s. 38.
[53] K. Sójka-Zielińska, *Historia …,* op. cit., s. 27; M. Jońca, *Rzymskie prawo karne. Instytucje*, Lublin 2021, s. 26.
[54] J. Ślęzak, *System kar i represji karnej w starożytności, „*Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość" 2014, nr 11, s. 79-83.
[55] W. Rozwadowski, *Prawo Rzymskie. Zarys wykładu wraz z wyborem źródeł, wyd. 2,* Poznań 1992, s. 196.
[56] W. Wołodkiewicz, [w:] W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie. Instytucje, wyd. 6,* Warszawa 2014, s. 255-256.
[57] J. Ślęzak, *System kar* …, op. cit., s. 79-83.
[58] W. Rozwadowski, *Prawo Rzymskie* …, op. cit., s. 199; W. Wołodkiewicz, *Rzymskie początki współczesnej odpowiedzialności za szkody na mieniu*, „Palestra" 2011, nr 11-12, s. 188.
[59] W. Rozwadowski, *Prawo Rzymskie* …, op. cit., s. 199; M. Kuryłowicz, *Prawo i obyczaje w starożytnym Rzymie*, Lublin 2020, s. 180.

rozdziały: pierwszy i trzeci. Pierwszy, regulował bezprawne zabicie cudzego niewolnika lub czworonożnego zwierzęcia domowego z kategorii *pecus*. Sprawca szkody odpowiadał za najwyższą wartość zabitego niewolnika lub zwierzęcia w ciągu roku poprzedzającego zabicie. Oznaczało to, że w przypadku, gdy w ciągu tego roku niewolnik stracił na wartości z powodu choroby lub kalectwa, odpowiedzialność sprawcy i tak odnosiła się do wyższej wartości z okresu, gdy niewolnik był jeszcze zdrowy. Trzeci, dotyczył bezprawnego zranienia niewolnika lub zwierzęcia domowego, zabicia lub zranienia innych zwierząt, a także uszkodzenia lub zniszczenia innych rzeczy. W tych przypadkach odszkodowanie obejmowało najwyższą wartość rzeczy uszkodzonej w ciągu 30 dni przed wyrządzeniem szkody. Kara ta była podwajana (*duplum*), jeżeli sprawca w procesie bronił się przez negację[60]. Roszczenia z tytułu uszkodzenia mienia realizowano za pomocą powództwa *actio legis Aquiliae* lub *damnum iniuriae actio*[61]. Ustawa *Aquilia* była ważnym krokiem w rozwoju prawa rzymskiego, oferując bardziej systematyczne i precyzyjne podejście do kwestii odpowiedzialności za uszkodzenie mienia.

W okresie późniejszym, *Lex Cornelia de sicariis et veneficis* (ustawa Korneliusza o zabójstwach i truciznach), wydana w 81 roku p.n.e. przez dyktatora Sullę[62], stanowiła rozwinięcie i uzupełnienie wcześniejszych regulacji prawnych, takich jak *lex Cornelia de iniuriis*, która wprowadzała odpowiedzialność kryminalną za bicie (*pulsare*), chłostanie (*verberare*) i gwałtowne najście na cudzy dom (*domum vim introire*) w kontekście niepokojów politycznych i społecznych końca republiki[63]. Zastosowanie reżimu odpowiedzialności kryminalnej wyłączało możność stosowania skargi deliktowej[64].

Kodeks Justyniana, tworzony i ustanawiany w późniejszym okresie, skupiał się na uporządkowaniu i unifikacji prawa rzymskiego. Prace komisji kodyfikacyjnych dotyczyły całokształtu prawa rzymskiego[65]. Justynian określił różne formy kradzieży, takie jak: nieuprawniony zabór mienia (*furtum rei*), bezprawne korzystanie z rzeczy (*furtum usus*)

[60] W. Rozwadowski, *Prawo Rzymskie* …, op. cit., s. 199-200.
[61] Ibidem.
[62] Zob. szerzej K. Amielańczyk, *Lex Cornelia de sicariis et veneficis*, „Annales UMCS" 1996, t. 43, s. 273-295.
[63] K. Amielańczyk, *Prawo karne i polityka. Czy rzymscy prawodawcy prowadzili ukierunkowaną politykę karną?*, [w:] K. Amielańczyk, A. Dębiński, D. Słapek (red.), *Prawo karne i polityka karania w państwie rzymskim*, Lublin 2015, s. 24.
[64] W. Wołodkiewicz, [w:] W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie* …, op. cit., s. 266-267.
[65] W. Rozwadowski, *Prawo Rzymskie* …, op. cit., s. 43-45.

oraz kradzież posiadania (*furtum possessionis*)[66]. Ponadto prawo justyniańskie uznawało motyw zysku za równoznaczny z intencją dokonania kradzieży (*animus furandi*)[67].

Istotnym elementem rozwoju odpowiedzialności cywilnej za kradzież i zniszczenie mienia było również prawo pretorskie. Ważne zmiany w tym zakresie wprowadzał edykt „*Nautae, caupones, stabularii ut recepta restituant*". Właściciele zakładów handlowych i usługowych, takich jak zajazdy, stajnie czy statki zostali obciążeni specyficzną odpowiedzialnością za szkody i kradzieże dokonane przez ich personel. Taka regulacja stanowiła formę ochrony klientów i społeczeństwa przed potencjalnymi nadużyciami ze strony właścicieli tych zakładów oraz ich pracowników[68]. Przykładowo, na statkach, gdzie zatrudniano personel na podstawie umowy najmu pracy, odpowiedzialność ta była ważną ochroną przed nieodpowiednim doborem personelu, co mogło skutkować szkodami lub kradzieżami. Innym przykładem regulacji prawa pretorskiego była *actio de effusis vel deiectis*, która określała odpowiedzialność za szkody spowodowane wyrzuceniem lub wylaniem czegoś z pomieszczenia na ulicę. Właściciel zniszczonej lub uszkodzonej rzeczy mógł żądać dwukrotnej wartości wyrządzonej szkody. W sytuacji, gdy doszło do spowodowania śmierci człowieka wolnego, ustalono karę na 50 000 sesterców, której mógł domagać się każdy wolny obywatel w ciągu roku od zajścia[69].

Odnosząc się do kwestii odpowiedzialności za czyny osób trzecich, wskazać należy także, że prawo rzymskie przewidywało odpowiedzialność właścicieli niewolników za czyny popełnione przez niewolników, w tym za kradzież i zniszczenie mienia[70]. Dla uniknięcia tej odpowiedzialności, właściciel mógł oddać niewolnika poszkodowanemu jako rekompensatę za wyrządzoną szkodę. Alternatywnie, mógł on także zapłacić odpowiednie odszkodowanie wyrażone w sumie pieniężnej[71].

W piśmiennictwie Labeo i Gaiusa pojawia się również rozróżnienie pomiędzy kradzieżą jawną (*furtum manifestum*), a niejawną (*furtum nec manifestum*). Ta pierwsza odnosiła się do

[66] W. Bojarski, *Prawo Rzymskie*, Toruń 1999, s. 213.
[67] J. Wojciechowski, *Ewolucja* ..., op. cit., s. 177.
[68] Zob. szerzej S. Kordasiewicz, *Zakres zastosowania edyktu „nautae, caupones, stabularii ut recepta restituant"*, „Zeszyty Prawnicze UKSW" 2011, t. 11, nr 1, s. 174 i n.
[69] W. Wołodkiewicz, [w:] W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie* …, op. cit., s. 271-272.
[70] W. Bojarski, *Prawo Rzymskie* …, op. cit., s. 213.
[71] Ibidem, s. 212-214.

przyłapania złodzieja *in flagranti,* czyli na gorącym uczynku[72]. Jednakże i tutaj pojawiały się pewne problemy definicyjne. Mianowicie, przyjmowano trzy kryteria pozwalające na uznanie jawności kradzieży: schwytanie złodzieja w trakcie popełniania kradzieży, w miejscu popełnienia przestępstwa lub podczas przenoszenia skradzionej rzeczy. Najłatwiejsza do udowodnienia była sytuacja schwytania złodzieja w miejscu popełnienia przestępstwa[73]. Kradzież tego typu ze swojej istoty karana była bardziej surowo niż kradzież niejawna[74]. Groziła za nią kara chłosty, a nawet oddanie pod władzę poszkodowanego. Co więcej, schwytanie złodzieja nocą kontratypizowało jego zabicie w obronie własnej, przy czym należało odpowiednio wcześnie podnieść alarm poprzez krzyk. Jeżeli złodziej schwytany za dnia bronił się za pomocą niebezpiecznego narzędzia, również można było go zabić, jednak tylko w sytuacji, gdy nie było możliwości innego jego obezwładnienia[75]. Z czasem złagodzono jednak surowość kar za popełnienie *furtum manifestum.* Zamiast kar publicznych, wprowadzono prywatną karę pieniężną. Złodziej musiał wówczas zapłacić poszkodowanemu kwotę równą czterokrotności wartości skradzionej rzeczy, czyli *quadruplum*[76].

Kradzież niejawna traktowana była zgoła inaczej. Po pierwsze, już Ustawa Dwunastu Tablic przewidywała karę prywatną w wysokości podwójnej wartości skradzionej rzeczy, czyli *duplum*[77]. Powszechne było podejście kompensacyjne, a nie represyjne. Widać zatem pewne rozbieżności w pojmowaniu istoty kradzieży jawnej i niejawnej. Ta pierwsza, postrzegana jest przez rzymskich jurystów jako zagrażająca nie tylko osoby prywatnej, ale też całemu porządkowi i bezpieczeństwu publicznemu[78]. Omawiane wcześniej systemy prawne nie zawsze dokonują prawidłowego rozróżnienia między prawem publicznym, a prywatnym[79]. W efekcie za to samo przestępstwo mogły grozić zarówno sankcje o charakterze publicznoprawnym, takie jak kary kryminalne, jak i prywatnoprawnym, takie jak obowiązek odszkodowawczy.

W klasycznym prawie rzymskim, kradzież była rozumiana w sposób szeroki i kompleksowy. Wskazywano, że jest to „umyślny zabór rzeczy w celu osiągnięcia korzyści,

[72] Ibidem.
[73] W. Wołodkiewicz, [w:] W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie* …, op. cit., s. 255-256.
[74] Ibidem.
[75] W. Rozwadowski, *Prawo Rzymskie* …, op. cit., s. 196.
[76] W. Wołodkiewicz, [w:] W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie* …, op. cit., s. 255.
[77] M. Zabłocka, *Karanie kradzieży (nihil novi sub sole)*, „Palestra" 2021, nr 11, s. 119.
[78] W. Wołodkiewicz, [w:] W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie* …, op. cit., s. 256.
[79] M. Lemonnier, *Prawo publiczne a prawo prywatne. Uwagi prawnoporównawcze na podstawie prawa francuskiego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne" 2016, t. 100, s. 68 i n.

i to albo z samej rzeczy, albo jej używania, albo posiadania”[80]. Takie podejście spopularyzowane zostało przez późniejszych rzymskich jurystów. Paulus w swoich rozważaniach odnosił się do takiego ujęcia kradzieży, jednocześnie doprecyzowując, że może ona obejmować również „nieuczciwe dotknięcie cudzej rzeczy w celu osiągnięcia korzyści”[81]. Jak zatem widać koncepcja prawa rzymskiego nie ograniczała się wyłącznie do zaboru rzeczy, ale szła o wiele dalej, uznając za naruszenie choćby tylko wejście w kontakt z cudzą rzeczą („dotknięcie” – *contrectatio*). Do realizacji znamion tego przestępstwa wymagany był także zły zamiar (*dolus malus*), manifestujący się poprzez celowe, nieuczciwe działanie (*contrectatio fraudulosa*), dla osiągnięcia zysku (*lucri faciendi gratia*)[82]. Ponadto osobno penalizowano *furtum rei* (kradzież rzeczy), *furtum usus* (kradzież używania) oraz *furtum possessionis* (kradzież posiadania)[83]. Widać w tym silne kazuistyczne podejście rzymskich legislatorów.

Kradzież używania (*furtum usus*) miała miejsce, gdy przykładowo depozytariusz, będący stroną umowy przechowania (*depositum*), używał rzeczy, która została mu powierzona do przechowania, mimo że zgodnie z umową miał jedynie prawo do jej detencji, czyli przechowania bez prawa używania[84]. Analogicznie, w ramach umowy użyczenia (*commodatum*), komodatariusz otrzymywał rzecz tylko w dzierżenie i nie miał prawa używać jej w sposób niezgodny z umową lub przeznaczeniem rzeczy[85]. Komodatariusz nie mógł również żądać zwrotu rzeczy przed upływem umówionego terminu; tego typu działanie było traktowane jako *furtum rei suae*, co można by porównać do kradzieży własnej rzeczy[86].

Z kolei kradzież posiadania (*furtum possessionis*) miała miejsce, gdy właściciel rzeczy bezprawnie zagarniał ją z powrotem, będąc wcześniej zobowiązanym oddać ją w cudze władanie. Przykładem takiej sytuacji byłby przypadek, gdy zastawca bez wiedzy zastawnika odbierał przedmiot zastawu, który został mu wcześniej oddany[87].

---

[80] J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 5.
[81] *„Furtum est contrectatio rei fraudulosa lucri faciendi gratia vel ipsius rei vel etiam usus eius possessionisve”*; W. Rozwadowski, Prawo Rzymskie …, op. cit., s. 197.
[82] J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 5.
[83] W. Wołodkiewicz, [w:] W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie* …, op. cit., s. 257.
[84] W. Rozwadowski, *Prawo Rzymskie* …, op. cit., s. 167.
[85] Ibidem, s. 166.
[86] W. Wołodkiewicz, [w:] W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie* …, op. cit., s. 230.
[87] Ibidem, s. 257.

Rabunek (*rapina*) stanowił szczególną (kwalifikowaną) formę kradzieży w prawie rzymskim[88]. Był to rodzaj kradzieży dokonywany z użyciem siły, często przez zorganizowaną grupę. W początkowym okresie, prawo zawarte w Ustawie Dwunastu Tablic nie przewidywało osobnej odpowiedzialności za rabunek. Zamiast tego, przypadki rabunku były traktowane jako *furtum manifestum*, czyli jawna kradzież[89].

W prawie rzymskim istniał wyraźny podział na rzeczy materialne (*res corporales*) i niematerialne (*res incorporales*)[90]. Rzeczy materialne definiowano jako te, które można było fizycznie dotknąć (*quae tangi possunt*), jak np. ziemia, niewolnicy, odzież, złoto, czy też inne przedmioty materialne. Z kolei rzeczy niematerialne postrzegane były jako twory abstrakcyjne, których istnienie znajdowało oparcie w obowiązującym prawie (*quae in iure consistunt*). Zaliczano do nich prawa majątkowe, które dodatkowo podlegały ochronie prawnej[91]. W tym zakresie wskazać należy: użytkowanie (*ususfructus*), zobowiązania (*obligatio*) oraz dziedziczenie (*hereditas*). Niemniej jednak, w obrębie praw rzeczowych, jedynie rzeczy materialne mogły być przedmiotem tych praw[92].

Termin szkoda (*damnum*) w prawie rzymskim oznaczał uszczerbek na majątku, wynikający z działania, zaniechania lub przypadku. Wartość szkody określano poprzez ustalenie rynkowej wartości uszkodzonego dobra, co implikowało rozumienie szkody jako widocznych zmian w otaczającej rzeczywistości. W dalszym rozwoju prawa, pojęcie szkody zaczęto definiować poprzez porównywanie stanu rzeczywistego, wywołanego zdarzeniem szkodzącym, z hipotetycznym stanem, jaki by panował, gdyby zdarzenie to nie nastąpiło. Definicja ta poszerzała szkodę na całość sfery prywatnej poszkodowanego, nie ograniczając się do uszczerbku na poszczególnych jej składnikach[93].

Kradzież i zniszczenie mienia w rzymskiej legislacji uznawane były za naruszenie prywatne na płaszczyźnie deliktowej, a nie karnej[94].

---

[88] W. Litewski, *Podstawowe wartości prawa rzymskiego*, Kraków 2001, s. 129.
[89] W. Rozwadowski, *Prawo Rzymskie* …, op. cit., s. 197.
[90] A. Dębiński, *Rzymskie prawo prywatne. Kompendium, wyd. 5*, Warszawa 2011, s. 189.
[91] K. Kolańczyk, *Prawo Rzymskie*, *wyd. 6*, Warszawa 2021, s. 291.
[92] T. Giaro, [w:] W. Dajczak, T. Giaro, F. Longchamps de Bérier, *Prawo rzymskie. U podstaw prawa prywatnego*, Warszawa 2009, s. 388.
[93] M. Kaliński, *Szkoda na mieniu i jej naprawienie*, *wyd. 2*, Warszawa 2014, s. 167.
[94] W. Wołodkiewicz, [w:] W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie* …, op. cit., s. 254-255.

W starożytnym Rzymie, w kontekście cywilnoprawnej odpowiedzialności za kradzież, właściciel skradzionej rzeczy był legitymowany do wniesienia skargi przeciwko złodziejowi. Natomiast w przypadku zniszczenia mienia, właściciel uszkodzonej lub zniszczonej rzeczy mógł wnosić skargę na podstawie *actio legis Aquiliae*, co umożliwiało dochodzenie odszkodowania za szkody majątkowe. Ta sama legitymacja przysługiwała także innym osobom, których interesy były związane z zachowaniem rzeczy w dotychczasowym stanie. Przykładowo, osoby odpowiedzialne za strzeżenie rzeczy (*custodia*) również miały prawo do wniesienia skargi[95].

Kary prywatne w procesach cywilnych przeciwko złodziejowi były oparte na mnożnikach wartości skradzionej rzeczy. W przypadku zwykłej kradzieży, kara zazwyczaj równała się podwójnej wartości skradzionej rzeczy. Natomiast w sytuacji, gdy złodziej był przyłapany na gorącym uczynku, kara mogła zostać zaostrzona do czterokrotnej wartości skradzionej rzeczy[96]. Analogiczne podejście wykazywał legislator w przypadku zniszczenia mienia.

Pod koniec okresu republiki wprowadzono *actio vi bonorum raptorum*, która przewidywała szczególną karę prywatną nałożoną na sprawcę płatną na rzecz pokrzywdzonego. Kara ta wynosiła *quadruplum* wartości zrabowanych dóbr, jeśli została zapłacona w ciągu roku od popełnienia przestępstwa, a *simplum*, czyli równowartość skradzionego mienia, jeśli zapłata nastąpiła po upływie roku. Ponadto sprawca rabunku podlegał infamii, czyli utracie dobrej reputacji i praw obywatelskich[97].

W okresie poklasycznym prawa rzymskiego obserwować można ogólną tendencję reakcji kryminalnej na przestępstwa i do powolnego odchodzenia od reżimu odpowiedzialności cywilnoprawnej. Przestępstwa, w tym kradzieże i zniszczenia mienia, coraz częściej ścigano w ramach postępowania *cognitio extra ordinem* (procesu kognicyjnego), które było formą postępowania karnego. Doprowadziło to do powstania kar publicznych (*crimina extraordinaria*), stanowiących odejście od wcześniejszego modelu, w którym czyny te

[95] Ibidem, s. 257-261.
[96] Ibidem, s. 258.
[97] Ibidem.

traktowane były głównie jako delikt cywilny, związany z odpowiedzialnością cywilnoprawną[98].

[98] Ibidem.

I.3. Kradzież i zniszczenie mienia w okresie średniowiecza

W okresie średniowiecza pojęcie przestępstwa uległo znacznym zmianom. Coraz częściej podkreślano jego charakter publiczny, co doprowadziło do wykształcenia się odpowiedzialności karnoprawnej, a co za tym idzie, podziału na przestępstwa publiczne i prywatne. Pierwsze były ścigane z urzędu, zaś drugie na podstawie skargi prywatnej[99]. Jednakże, nie każde przestępstwo dało się jednoznacznie zaklasyfikować według tego kryterium[100]. Odnosiło się to zwłaszcza do kradzieży i zniszczenia mienia, które to czyny w zależności od kontekstu rozpatrywać można było na płaszczyźnie prywatnej, jak i publicznej.

Na rozwój prawa średniowiecznego silny wpływ wywarło zwłaszcza chrześcijaństwo. Jednak nie można zapominać również o wpływie systemu etycznego, prawa kanonicznego, jak i myśli starożytnych[101]. Wraz z rozwojem gospodarczym społeczeństwa pojawiały się nowe problemy związane z ochroną mienia i sankcjami za jego zniszczenie.

W miarę rozwoju gospodarczego i pojawiania się nowych wyzwań związanych z ochroną mienia, narastały również spory dotyczące własności prywatnej. Z jednej strony, ruchy takie jak waldensi czy katarzy krytykowały własność prywatną jako sprzeczną z ideami pierwotnego chrześcijaństwa. Z drugiej strony, Kościół bronił tej idei uznając, że bogactwo jest niezbędnym elementem rozwoju majątku tej instytucji. Ponadto uważano, że to właśnie Kościół najlepiej rozporządza bogactwem dla dobra „biedoty"[102].

Spisy prawa germańskiego (*Leges Barbarorum*) stanowią jedne z najstarszych źródeł prawa w okresie średniowiecza. Początkowo ludy germańskie korzystały z prawa zwyczajowego przekazywanego ustnie i pozbawionego formy pisemnej. Jednak w wyniku kontaktów z bardziej rozwiniętą kulturą prawną Rzymu, z czasem zaczęto to prawo spisywać[103], co spowodowało, że do końca V wieku powstało kilka spisów prawa germańskiego. Jednak do dziś nie udało się ustalić konkretnych autorów poszczególnych zbiorów. Mimo nazwy „*Leges*" (prawa), spisy te miały raczej charakter zapisu prawa

[99] K. Sójka-Zielińska, *Historia* …, op. cit., s. 161-163.
[100] Ibidem, s. 167.
[101] Szerzej zob. D. Juruś, *Dzieje własności prywatnej. Od starożytności do współczesności*, Warszawa 2014, s. 7 i n.
[102] Zob. U. Zagóra-Jonszta, *Bogactwo i ubóstwo w średniowiecznej myśli chrześcijańskiej,* „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy" 2021, nr 66 (2), s. 8-9.
[103] M. Sczaniecki, *Powszechna historia państwa i prawa, wyd. 12,* Warszawa 2022, s. 109.

zwyczajowego, a nie były aktami wprowadzającymi nowe normy prawne[104]. Wśród najważniejszych należy wyróżnić: prawo salickie (*Lex Salica)*, spisy prawa zwyczajowego Burgundów i Wizygotów, prawo longobardzkie (*Lex Longobardorum*) z 643 roku, a także prawa Sasów (*Lex Saxonum*) i Fryzów *(Lex Frisonum*) z okresu VII-IX wieku. Charakterystyczną cechą wymienionych wyżej regulacji było ich kazuistyczne podejście do prawa oraz mieszanie elementów prawa prywatnego i publicznego[105]. Niemniej jednak, nadal większość przestępstw traktowano jako mające charakter prywatny, a nie publiczny. Dominująca była indywidualna reakcja poszkodowanego, jego rodziny czy klanu, co odzwierciedlało wczesnośredniowieczne podejście do prawa i sprawiedliwości[106].

Dokonując przeglądu wyżej wskazanych spisów praw, warto zwłaszcza sięgnąć do regulacji *Lex Salica*. Znaleźć w niej można szczegółowe przepisy odnoszące się do zniszczenia mienia i konsekwencji z tym związanych. Wśród przestępstw znajdują się takie czyny jak: podpalenie budynków (w tym domów zamieszkałych przez śpiących ludzi), spichlerzy, stodół ze zbożem oraz bazylik. W obszernym katalogu czynów zabronionych znajdziemy takie przestępstwa jak: kradzież trzody hodowlanej, w tym wieprzów, bydła rogatego, owiec, kóz, ale też psów, ptaków, drzew, pszczół, koni, sieci na węgorze, produktów winiarskich, siana, lnu, zboża, przedmiotów z kościoła, różnych obroży, podków, dzwonków. Ponadto kradzież obejmowała przedmioty znajdujące się w młynach i łodziach oraz porwanie służących lub niewolników. Rozróżniano także włamanie i ukrywanie przedmiotów pochodzących z kradzieży, jak również wprowadzono karalność podżegania do kradzieży[107]. Prawo salickie z czasem uległo nowelizacji (*sententiae de septem septinas*) poprzez wprowadzenie dodatkowego katalogu przestępstw szczególnie groźnych. Wśród nich wymieniono takie czyny jak podpalenie kościoła oraz sprzedaż człowieka w niewolę. Za każde z tych przestępstw ustalono surową sankcję w wysokości 200 solidów[108]. Jak zatem widać, ówcześni legislatorzy przywiązywali znaczną wagę do ochrony miejsc kultu religijnego oraz godności ludzkiej. Naruszenie tych wartości postrzegane było jako wyjątkowo rażące,

[104] Ibidem.
[105] Ibidem, s. 110.
[106] P. K. Theuss, *Prawne i kryminologiczne aspekty paserstwa w polskim prawie karnym i wykroczeń*, Białystok 2020, s. 26.
[107] B. Sygit, *Historia prawa kryminalnego*, Toruń 2007, s. 119-120; Szerzej zob. R. Skeczkowski, *Pomniki prawa* …, op. cit., s. 170 i n.
[108] Ibidem.

co wiązało się ze znaczącymi sankcjami. Tym samym, prawo to odzwierciedlało rosnącą świadomość społeczną i prawną dotyczącą ochrony podstawowych praw i wolności.

Dominująca w prawie germańskim kazuistyka nie pozwoliła na wykształcenie się uniwersalnego pojęcia kradzieży lub zniszczenia mienia. Charakterystyczne dla tego prawa było rozdrobnienie przedmiotowe przepisów, co wyrażało się w szczegółowym regulowaniu różnych typów przestępstw, w tym kradzieży, zranienia czy podpalenia, z dalszą gradacją w obrębie każdego z nich, opartą na cechach obiektu przestępstwa, takich jak rodzaj zwierzęcia, płeć, część ciała dotknięta przestępstwem, czy rodzaj podpalonego obiektu[109].

Reakcja na kradzież i zniszczenie mienia w prawie germańskim pozbawiona była, co do zasady, elementu przymusu państwowego. Dominowało wyrównanie szkody uczynionej przestępstwem, a element represyjny najczęściej wyrażał się w postaci grzywny, ewentualnie realizowany był przez skazanie na wygnanie (zwłaszcza w przypadku kradzieży przedmiotów o szczególnym znaczeniu)[110]. Istniały też okoliczności łagodzące odpowiedzialność sprawcy, takie jak dokonanie kradzieży z nędzy. Przykładowo, zabranie niewielkiej ilości żywności w podróży czy zebranie owoców było niekaralne, chociaż prawo wizygockie stanowiło, że takie działanie nie mogło mieć miejsca więcej niż dwa razy[111].

Spisy prawa frankońskiego, pochodzące z okresu średniowiecza, w swoim charakterze podobne były do spisów prawa germańskiego. Składały się na nie głównie księgi prawa zwyczajowego. Do najważniejszych z nich należą Wielka Księga Prawa Zwyczajowego Normandii oraz Księga prawa zwyczajowego okręgu *Clermont*[112]. Były to zbiory przepisów regulujące miejscowe zwyczaje prawne, które miały znaczący wpływ na kształtowanie się lokalnych systemów prawnych.

Rozwój prawa w epoce średniowiecza wiąże się również z powstawaniem spisów prawa niemieckiego w XIII i XIV wieku. Wymienić tutaj należy przede wszystkim Zwierciadło Saskie (*Sachsenspiegel*), które stanowiło spis prawa wschodniosaskiego (*Ostfalia*) dokonanego przez saskiego rycerza i ławnika sądowego Eikego von Repkow w latach 1220-1235[113]. Autor spisu

[109] P. Tyszka, *O czym opowiadają przepisy prawa? Elementy narracyjne w leges barbarorum*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 2014, t. 66, z. 1, s. 304; B. Sygit, *Historia* …, op. cit., s. 118-119.
[110] T. Tyburcy, *Przestępstwo kradzieży w przedwojennych projektach kodeksu karnego*, „Młody Jurysta" 2017, nr 1, s. 7.
[111] Ibidem.
[112] M. Sczaniecki, *Powszechna historia* …, op. cit., s. 143-144.
[113] Ibidem, s. 178.

nie posiadał formalnego wykształcenia prawniczego i nie znał prawa rzymskiego, dzięki czemu Zwierciadło Saskie uznawane jest za autentyczne odzwierciedlenie ówczesnego systemu prawa niemieckiego, nie będące zniekształcone wpływem obcych systemów prawnych[114].

Zwierciadło Saskie było zbiorem praw powszechnie stosowanym w praktyce sądowej Niemiec północnych[115]. Miało ono również wpływ na prawodawstwo miast lokowanych na tzw. prawie niemieckim, w tym polskich. Wśród nich był Kraków, który lokowany na prawie magdeburskim korzystał z szerokiej autonomii, unikając wpływów zewnętrznych urzędów i jurysdykcji dzięki swoim lokacyjnym przywilejom prawnym[116]. Regulacje Zwierciadła Saskiego były obowiązującym prawem w różnych regionach Niemiec oraz niektórych miastach i krajach Europy Wschodniej aż do XIX wieku[117].

Pierwsza część Zwierciadła Saskiego, znana jako *Landrecht*, czyli prawo ziemskie[118], jest kluczowa w kontekście zagadnienia kradzieży. Obejmowała ona szeroki zakres prawa, w tym prawo karne, prywatne, procesowe, a także sprawy ustrojowe. Dodatkowo zawierała ustawy Świętego Cesarstwa Rzymskiego oraz przepisy prawa kanonicznego[119]. Część druga, *Lehnrecht*, dotyczyła zaś prawa lennego[120] i regulowała relacje między suwerenem a wasalem. Przepisy tej części były skupione na kwestiach feudalnych i strukturach zależności lennej[121].

Również Zwierciadło Saskie nie odeszło od nadmiernej kazuistyki i rozdrobnienia treści. Te same rodzaje czynów różnicowane były w zależności od okoliczności ich dokonania, co pokazuje, że rozwój prawa nie osiągnął jeszcze poziomu systematycznej klasyfikacji przestępstw.

Na terenie Niemiec funkcjonowały również inne spisy prawa, takie jak Zwierciadło Szwabskie (*Schwabenspiegel*) oraz Zwierciadło Frankońskie (*Frankenspiegel*). Były one również ważne, ale nie osiągnęły aż takiego wpływu i znaczenia dla praktyki stosowania prawa

---

[114] Ibidem, s. 179.
[115] I. Jaworski, *Historia ustroju państw zachodnio-europejskich. Francja, Anglia, Niemcy*, Wilno 1931, s. 74.
[116] J. Girtler, *Wspomnienia o prawie magdeburskiém w Polsce*, Kraków 1872, s. 18.
[117] H. Luck, *Zwierciadło saskie i prawo magdeburskie fundamentem dla Europy*, „Krzysztofory Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa" 2008, nr 26, s. 151; S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Cz. I: X-XVIII w.*, Kraków 2002, s. 72.
[118] K. Sójka-Zielińska, *Historia* …, op. cit., s. 65.
[119] Zob. M. J. Ptak, M. Kinstler, *Powszechna historia państwa i prawa: wybór tekstów źródłowych, wyd. 2*, Wrocław 1996, s. 131-133.
[120] K. Sójka-Zielińska, *Historia* …, op. cit., s. 65.
[121] Zob. M. J. Ptak, M. Kinstler, *Powszechna* …, op. cit., s. 133-135.

jak Zwierciadło Saskie[122]. W miastach lokowanych na prawie niemieckim stosowano również magdeburski spis *Weichbild*[123], który był kolejnym istotnym źródłem ówczesnego prawa miejskiego[124].

Dokonując analizy przepisów Zwierciadła Saskiego można wyodrębnić co najmniej kilka sytuacji związanych z karalnością kradzieży[125]. Po pierwsze, jeżeli kradzież miała miejsce we wsi w ciągu dnia i wartość skradzionego przedmiotu nie przekraczała trzech szylingów, schwytanego złodzieja mógł osądzić sołtys, ale wyłącznie tego samego dnia[126]. Po drugie, jeżeli sprawca został schwytany na gorącym uczynku kradzieży lub rabunku, to bez znaczenia dla jego obrony była okoliczność nabycia skradzionych przedmiotów[127]. Po trzecie, szczegółowo uregulowano także odpowiedzialność osoby, u której znalezione zostały skradzione rzeczy (a konkretnie sfałszowane monety)[128].

W Zwierciadle Saskim nie stosowano zasadniczo kary więzienia. Zarówno we wsiach, jak i w miastach, sprawców sądzono natychmiast, a więc albo uniewinniano, albo karano na miejscu. W przypadku drobnych kradzieży stosowano kary cielesne, takie jak chłosta, wykonywana publicznie pod miejskim pręgierzem. Sprawca mógł również zostać poddany karze „na skórze i włosach", która pierwotnie oznaczała golenie głowy w celu jego pohańbienia i wyróżnienia go w tłumie. Z czasem ta kara ewoluowała w kierunku bardziej represyjnym i trwałym, przyjmując formę obcięcia części nosa lub ucha, co było związane z coraz większą represyjnością prawa karnego i zmianami w zwyczajach dotyczących noszenia włosów[129].

---

[122] M. Sczaniecki, *Powszechna historia* …, op. cit., s. 179.
[123] Magdeburski spis *Weichbild* (*Jus Municipale*) skodyfikowany został w drugiej połowie XIII wieku (W. Maisel, *Poznańskie prawo karne do końca XVI wieku*, Poznań 1963, s. 14).
[124] Szerzej zob. B. Zientara, *Źródła i geneza „prawa niemieckiego" (ius Teutonicum) na tle ruchu osadniczego w Europie zachodniej i środkowej w XI–XII w.*, „Przegląd Historyczny" 1978, t. 69, z. 1, s. 47-71.
[125] Zwierciadło Saskie nie zawierało definicji legalnej kradzieży, jednakże kradzież należało rozumieć jako „potajemne zabranie cudzej rzeczy ruchomej, z zamiarem przywłaszczenia jej sobie" (W. Maisel, *Poznańskie prawo karne* …, op. cit., s. 262).
[126] Z. Rymaszewski, *Łacińskie teksty Landrechtu Zwierciadła Saskiego w Polsce. Versio vratislaviensis, versio sandomiriensis, Łaski*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975, s. 39.
[127] Ibidem, s. 58.
[128] Ibidem, s. 42.
[129] K. Janicki, *Kary za kradzież w średniowiecznej Polsce. Najgorsze czekało za czwartym razem,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://wielkahistoria.pl/kary-za-kradziez-w-sredniowiecznej-polsce-najgorsze-czekalo-za-czwartym-razem/).

Przepisy Zwierciadła Saskiego nawiązywały do systematyki prawa rzeczowego, nie do końca jednak prawidłowo rozróżniając między ruchomościami a nieruchomościami[130].

W średniowieczu kradzież występowała w formie recydywy, zwłaszcza w ośrodkach miejskich. Chociaż kary takie jak chłosta, ogolenie głowy czy okaleczenie miały służyć prewencji, nie zawsze były one skuteczne, zwłaszcza w przypadku sprawców zawodowych. W Zwierciadle Saskim sprawcy wielokrotnych kradzieży podlegali surowym sankcjom. Musieli się oni liczyć nie tylko ze wskazanymi wyżej karami, ale przede wszystkim z mutylacją, a nawet wypalaniem krzyży na czole[131]. Tego typu drastyczne środki służyły przede wszystkim jako forma odstraszania oraz oznaczania sprawców w społeczeństwie. Regulacje te przewidywały również multirecydywę w postaci czterokrotnego popełnienia kradzieży (po wypaleniu krzyża na czole, przestępcę czekała kara śmierci na szubienicy)[132].

Wskazane wyżej drastyczne kary cielesne dotyczyły przede wszystkim przestępstw popełnianych w ciągu dnia. Podobnie jak w regulacjach prawa rzymskiego, tak i w średniowieczu odróżniano kradzież nocną, za którą skazywano na śmierć. Ponadto wartość skradzionego mienia miała znaczący wpływ na rodzaj kary. Jeśli wartość skradzionych przedmiotów przekraczała trzy szylingi, przestępstwo to również podlegało karze śmierci[133]. Takie podejście do kradzieży i recydywy w średniowieczu odzwierciedlało surowość ówczesnego prawa oraz jego nastawienie na represyjne i odstraszające środki wobec przestępców, zwłaszcza tych, którzy wielokrotnie naruszali prawo.

Kary mutylacyjne i stygmatyzujące są charakterystyczne dla prawa karnego w średniowieczu. Zwierciadło Saskie jest zatem standardowym przykładem tego typu rozwiązań. Wypalanie symboli na widocznych miejscach ciała było częstą praktyką, choć czasami stosowano je w miejscach zwykle zakrywanych. Takie działania miały na celu nie tylko ukaranie, ale także publiczne oznakowanie sprawcy jako przestępcy (pełniąc funkcję

[130] B. Lesiński, [w:] B. Lesiński, W. Rozwadowski, *Historia prawa sądowego. Zarys wykładu*, Poznań 2007, s. 100; W Zwierciadle Saskim uznawano za ruchomości, to co można „poruszyć i nosić", ale utrwalone staroniemieckie zasady wskazywały, że ruchomościami, są te rzeczy, które ulegają zniszczeniu od pochodni (Ibidem).
[131] K. Janicki, *Kary* …, op., cit.
[132] Ibidem.
[133] Ibidem.

swego rodzaju rejestru karnego). Należy zwrócić uwagę, że dopiero w XIX wieku ustawodawstwo w ogóle zrezygnowało z kar w postaci piętnowania[134].

Przechodząc do innych przykładów ówczesnych systemów prawnych, wskazać można prawo jutlandzkie Waldemara II (*Jnske Lov*) z 1241 roku. W ramach tego typu rozwiązań, na złodzieja nakładano obowiązek zapłacenia określonej sumy. Jej wartość miała odzwierciedlać trzy elementy: odszkodowanie dla poszkodowanego, zapłatę dla państwa i pokrycie wartości skradzionych rzeczy[135]. Napiętnowanie traktowano właśnie jako swoisty rejestr skazanych, gdyż nie prowadzono spisów sprawców. Trwałe oznakowanie na ciele wskazywało na wcześniejsze przestępstwa danej osoby. Również prawo jutlandzkie rozróżniało recydywę i przewidywało za nią wysokie kary. Warto wspomnieć, że przewidywało ono możliwość kary śmierci, nawet w przypadku kradzieży mniejszej[136]. Tego typu kara groziła także za podpalenie, umyślne działania (*mordbrand*), jak i złapanie na gorącym uczynku. Kara śmierci była również przewidziana za fałszowanie monet i rozbój[137]. Analogiczna sankcja była przewidziana także za ukrywanie skradzionych przedmiotów[138]. W prawie jutlandzkim nie znajdziemy natomiast definicji własności, brak również ścisłego rozgraniczenia między władztwem, a posiadaniem (będącym faktyczną kontrolą nad rzeczą)[139]. W kontekście kradzieży, prawo jutlandzkie penalizowało również grabież (*ran*), która z czasem zaczęła obejmować szereg różnych przestępnych stanów faktycznych. Jej cechą charakterystyczną była jawność i samowolne działanie przeciwko cudzemu majątkowi, jednak nie mogło ono przybrać formy gwałtownej. Działania te obejmowały zarówno zabór, jak i uszkodzenie majątku[140].

Wczesnośredniowieczne prawo kształtowało specyficzne rodzaje postępowania sądowego, szczególnie w kontekście kradzieży. Jednym z charakterystycznych przykładów takiego postępowania był proces wydobywczy, czyli „gonienie śladem" skradzionego

[134] Zob. J. Warylewski, *Kara* …, op. cit., s. 219-221.
[135] M. Chrabkowski, *Rejestracyjna funkcja kary kryminalnej w starożytności i średniowieczu*, „Studia Iuridica Toruniensia" 2015, t. 16, s. 43-45.
[136] Ibidem, s. 34.
[137] A. Gaca, *Prawo Jutlandzkie (Jyske Lov) Waldemara II z 1241 roku*, Toruń 2007, s. 192.
[138] Ibidem, s. 215.
[139] Ibidem, s. 159.
[140] Ibidem, s. 216-217.

przedmiotu[141]. W sytuacji, gdy złodziej nie został złapany na gorącym uczynku, poszkodowany miał prawo zorganizować pościg za nim, angażując w to sąsiadów, krewnych i domowników. Taki pościg mógł być podjęty natychmiast po odkryciu kradzieży i miał na celu odnalezienie sprawcy oraz odzyskanie skradzionego mienia[142]. Rozpoczynając postępowanie, poszkodowany mógł formalnie oświadczyć, że odnalazł skradziony przedmiot poprzez uroczyste dotknięcie go i złożenie przysięgi. Osoba, u której znaleziono przedmiot, miała możliwość wskazania osoby, od której rzekomo nabyła skradziony przedmiot, co mogło prowadzić do dalszych łańcuchów wskazań i śledztwa[143]. Proces ten był zatem skupiony na ustaleniu winnego i odzyskaniu skradzionego mienia. Był to sposób na rozwiązanie konfliktu i odzyskanie utraconego przedmiotu, a także na wykrycie i ukaranie sprawcy kradzieży. Takie postępowanie podkreślało znaczenie społeczności lokalnej i wspólnotowej odpowiedzialności w rozwiązywaniu konfliktów i przestępstw we wczesnym średniowieczu.

[141] M. J. Ptak, [w:] J. Skorupka (red.), *Dowody,* [w:] P. Hofmański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Dowody. T. 8, cz. 1,* Warszawa 2019, s. 811-812; Por. J. Sawicki, *Wybór tekstów źródłowych z historii państwa i prawa polskiego, t. 1, cz. 1,* Warszawa 1952, s. 56.
[142] Ibidem.
[143] Ibidem.

I.4. Kradzież i zniszczenie mienia w okresie nowożytnym

W epoce nowożytnej przestępstwa przeciwko mieniu nadal stanowiły istotny problem dla polityki karnej i prawodawstwa. Doszło do recepcji prawa rzymskiego, szczególnie w zakresie prawa prywatnego, ale nie wykluczało to znacznego rozwoju w zakresie prawa karnego.

Początkowy okres nowożytności generował potrzebę ujednolicenia dotychczas rozdrobnionych, partykularnych systemów prawnych. Pojawiły się próby tworzenia prawa powszechnego, mającego zastosowanie w całych państwach. Przykłady takiego prawa to *ius commune* we Włoszech, *droit commun* we Francji, *common law* w Anglii czy *Gemeines Recht* w Niemczech[144].

Pierwsze spisy prawa z tego okresu, mimo ich znaczenia, nadal nie były odpowiednio zorganizowane i brakowało w nich uporządkowania pod kątem systematyki. Dzięki recepcji prawa rzymskiego udało się jednak wypracować rozwiązania w tym zakresie i można mówić o wykształceniu się spójnych i zorganizowanych systemów prawnych, które lepiej odpowiadały na wyzwania związane z przestępstwami przeciwko mieniu oraz porządkiem prawnym.

Prawo rzymskie znalazło podatny grunt do recepcji, zwłaszcza w Niemczech, które postrzegano jako ideę kontynuacji Imperium Rzymskiego przez królów niemieckich w roli cesarzy rzymskich. Ten historyczny kontekst sprawiał, że cesarze niemieccy aspirujący do kontynuowania tradycji cesarstwa starożytnego często włączali starożytne konstytucje rzymskie bezpośrednio do *Corpus Iuris Civilis* (zbiorów prawa cywilnego)[145].

Włochy, południowa Francja, Hiszpania oraz Portugalia mogły się poszczycić nieprzerwaną tradycją stosowania prawa rzymskiego od czasów starożytnych. Chociaż prawo stosowane w praktyce w tych regionach często odbiegało od wzorców klasycznych, to jednak podstawy prawa rzymskiego pozostawały widoczne w ich systemach prawnych. Z drugiej strony, niektóre kraje w tym okresie nie podlegały silnym wpływom romanistycznym. Kraje takie jak Rosja, a także kraje skandynawskie czy bałkańskie, mimo że nie przyjęły bezpośrednio prawa rzymskiego, to jednak ich rodzime systemy prawne zawierały pojęcia

[144] M. Sczaniecki, *Powszechna historia* …, op. cit., s. 320-321.
[145] Ibidem, s. 170-171.

pokrewne tym z prawa rzymskiego. Anglia i Irlandia natomiast rozwijały całkowicie oryginalne systemy prawne[146]. W Anglii wykształcił się system *common law*, który charakteryzował się unikalnym podejściem do prawa i jego interpretacji, opartym na precedensach sądowych i zwyczajach, zamiast bezpośredniego odwoływania się do praw rzymskich[147]. Takie różnorodne podejścia do recepcji i adaptacji prawa rzymskiego w Europie nowożytnej świadczą o złożoności i różnorodności rozwoju systemów prawnych na kontynencie w tym okresie.

Constitutio Criminalis Carolina (CCC), ustawa karnego prawodawstwa ogłoszona w 1532 roku przez cesarza Karola V, stanowiła znaczący krok w kierunku ujednolicenia prawa karnego w Niemczech[148].

Akt ten miał charakter posiłkowy względem praw partykularnych, co wiązało się z klauzulą salwatoryjną. Zgodnie z nią, ustawa ta obowiązywała na terenie całych Niemiec, ale nie naruszała praw poszczególnych księstw czy landów niemieckich. *Carolina* stworzyła rozwinięty i spójny system prawa karnego, który oddziaływał na lokalne ustawodawstwa i stał się podstawą dla rozważań naukowych i teoretycznych[149].

Poza granicami Niemiec, CCC była recypowana w innych krajach. Na przykład, we Francji stanowiła główne źródło kodyfikacji[150]. Natomiast niektóre kraje, takie jak Polska czy Litwa, korzystały z niej głównie w charakterze posiłkowym. Jej znaczenie było tak duże, że aż do powstania Niemieckiego Kodeksu Karnego w 1871 roku CCC pozostała jedyną ogólnoniemiecką kodyfikacją prawa karnego[151].

Carolina oraz inne ustawodawstwa karnoprawne tego okresu odzwierciedlały istotę prawa karnego tamtego czasu, które było nastawione na represję w celu umocnienia władzy monarchy i zapewnienia ładu społecznego. Tak rozumiana represja karna dominowała w zasadzie aż do końca XVIII wieku. CCC stanowiła zaś charakterystyczną dla tego okresu ordynację karną, w której znajdował się zbiór przepisów nie tylko o charakterze materialnym, ale też ustrojowym i proceduralnym. Twórcy tego aktu prawnego skupili się przede wszystkim

[146] Ibidem, s. 323-324.
[147] Ibidem, s. 221-223.
[148] Ibidem, s. 324.
[149] Ibidem.
[150] A. Dziadzio, *Powszechna historia prawa, wyd. 2*, Warszawa 2020, s. 133.
[151] M. Sczaniecki, *Powszechna historia* …, op. cit., s. 324.

na przestępstwach ciężkich. Natomiast drobniejsze przestępstwa penalizowane były przez ordynacje policyjne, powszechnie wydawane w tamtym okresie[152]. *Carolina* szczegółowo regulowała prawo karne w art. od 104 do 180[153]. Katalog przestępstw w CCC nie był kompletny, a ustawodawstwo dopuszczało karanie za nieujęte w nim czyny na zasadzie analogii. W rezultacie, nie zawsze było jasno określone, co stanowiło przestępstwo, a co było jedynie uznawane za czyn niewłaściwy moralnie[154].

Dotychczasowy indywidualny odwet i odszkodowanie zastąpione zostało procesem inkwizycyjnym. W ten sposób skupiono się na prewencji ogólnej, a nie jak dotychczas indywidualnej. CCC i podobne ordynacje karnoprocesowe odzwierciedlały zmiany w podejściu do prawa karnego, które pełniło funkcję narzędzia państwa w dążeniu do utrzymania porządku społecznego i kontroli nad społeczeństwem[155].

Carolina, mimo że nie obejmowała całościowo wszystkich przestępstw, była istotnym osiągnięciem ówczesnej legislacji prawnokarnej. W szczególności, w zakresie kradzieży wprowadzono gradację kar w zależności od ciężaru gatunkowego przestępstwa[156]. W ustawie tej wyróżniono 18 rodzajów kradzieży[157].

W przypadku lżejszych przestępstw kradzieży, stosowano karę pozbawienia wolności, chociaż i tak marginalnie. W ramach omawianej regulacji zakładano, że najcięższe przestępstwa powinny być karane śmiercią (głównie przez powieszenie). Natomiast w przypadku kradzieży mienia o szczególnym znaczeniu, jak np. rzeczy sakralnych, także przewidywano tę najsurowszą karę[158].

Przepis art. 126 CCC przewidywał karę śmierci poprzez ścięcie (karę miecza) dla „niebezpiecznych rozbójników". Dodatkowo, jeśli ktoś był zatrzymany pod zarzutem popełnienia kradzieży po raz trzeci i jego wina była udowodniona, uznawano go za wielokrotnego złodzieja. W takim przypadku, sprawca podlegał karze śmierci: mężczyzna

[152] S. Salmonowicz, *Wizerunek kodeksu: Constitutio Criminalis Carolina*, „Roczniki Nauk Prawnych" 2003, t. 13, z. 1, s. 57-59.
[153] B. Sygit, *Historia* …, op. cit. 126.
[154] S. Salmonowicz, *Wizerunek kodeksu* …, op. cit., s. 57.
[155] Ibidem, s. 62.
[156] Ibidem, s. 61.
[157] R. Zawłocki, K. Urbanowicz-Sobczak, [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego. Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze, t. 9, wyd. 3*, Warszawa 2024, s. 10; *Carolina* również nie zawierała definicji legalnej kradzieży (W. Maisel, *Poznańskie prawo karne* …, op. cit., s. 263).
[158] S. Salmonowicz, *Wizerunek kodeksu* …, op. cit., s. 61.

poprzez powieszenie, a kobieta poprzez utopienie bądź innym sposobem, zwyczajowo przyjętym na danym terenie.

Carolina zawierała tylko jeden przepis odnoszący się do penalizacji zniszczenia mienia. Zgodnie z przepisem art. 168 karalne było zniszczenie lub uszkodzenie cudzego drzewa. Nie obejmowano bezpośrednio innych form zniszczenia lub uszkodzenia mienia. Były one potencjalnie traktowane jako delikty w obszarze prawa prywatnego, a nie zaliczano ich do kategorii karnej. CCC zawierała również przepisy dotyczące przestępstw takich jak podpalenie, co wskazuje na jej próby odniesienia się do różnorodnych form przestępczości, mimo że nie wszystkie potencjalne czyny zabronione były szczegółowo opisane[159].

W podobnym duchu feudalnej represji powstawały inne akty prawne w Europie, które opierały się na podobnych zasadach co CCC. Jako przykład w tym zakresie wskazać można kodyfikację austriacką z 1768 roku *Constitutio Criminalis Theresiana*, znana jako *Theresiana*[160]. Innym jeszcze aktem był *Landrecht pruski* z 1794 roku, który w głównej mierze zawierał normy cywilnoprawne, ale obejmował także normy prawa karnego[161].

Theresiana wprowadziła systematykę przepisów według hierarchii wartości chronionych przez ówczesny porządek prawny. Aksjologia ta odnosiła się do religii, władzy, interesów i bezpieczeństwa państwa, jak też dobrych obyczajów, życia i zdrowia jednostek, praw materialnych oraz czci i dobrego imienia jednostki. Za przestępstwa takie jak rabunek, rozbój, włamanie, kradzież przez domownika, kradzież wartości powyżej 25 tysięcy talarów reńskich, czy kradzież grupową przewidywano karę śmierci, wykonywaną przez powieszenie. Natomiast świętokradztwo i podpalenie karano śmiercią na stosie, z możliwością uprzedniego ścięcia. *Theresiana* utrzymywała konserwatywny charakter kar i nie wprowadzała znaczących innowacji w porównaniu do CCC[162].

Wspomniany wyżej *Landrecht pruski* nie zawierał wyraźnego katalogu kar. W związku z tym kary za najcięższe przestępstwa, jakimi były kradzież czy oszustwo, nie zostały precyzyjnie wskazane i to do sędziego należało odkodowanie normy sankcjonującej w tym zakresie. W katalogu sankcji przewidzianych za najcięższe przestępstwa *Landrecht pruski*

[159] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie uszkodzenia rzeczy*, Lublin 2005, s. 12.
[160] A. Dziadzio, *Powszechna* …, op. cit., s. 133.
[161] S. Salmonowicz, *Wizerunek kodeksu* …, op. cit., s. 59.
[162] B. Sygit, *Historia* …, op. cit., s. 130-131.

umieścił karę śmierci, która wykonywana mogła być przez łamanie kołem, spalenie na stosie, ścięcie lub powieszenie. Tę pierwszą realizowano na dwa sposoby – od dołu do góry i od góry do dołu. Z kolei spalenie na stosie orzekano w przypadku celowego podpalenia miasta, podpalenia w celu popełnienia morderstwa lub rabunku pod osłoną pożaru. Podobnie karano nocne podpalenia, gdy szkoda przekraczała 500 talarów[163]. *Landrecht pruski* szczegółowo regulował kradzież, poświęcając temu przestępstwu 78 paragrafów. Rozbojowi poświęcono natomiast 30 paragrafów. Szczegółowo omówiono również kwestie paserstwa, współudziału, oszustwa, lichwy, wyrządzenia szkody majątkowej oraz innych przestępstw skierowanych przeciwko mieniu[164]. Przepis art. 1488 wprowadził ogólną regulację dotyczącą uszkodzenia mienia[165]. Opisywane akty prawne nie stanowiły jednak większego postępu w stosunku do CCC, ponieważ nadal usytuowane były w kontekście porządku feudalnego i brak w nich widocznego wpływu oświeceniowych idei humanizmu.

Zmianę w tym zakresie obserwować można wraz z wprowadzeniem Powszechnego kodeksu karnego o zbrodniach i karach w 1787 roku przez cesarza Austrii Józefa II (nazywanego potocznie Józefiną) oraz towarzyszącej mu ordynacji o postępowaniu karnym z 1788 roku[166]. Regulacja ta stanowiła przełom w zakresie prawa karnego, wprowadzając wspomnianą wyżej ideę humanizmu. Nastąpiło odejście od zasady analogii, a dominujące stały się zasady *nullum crimen sine lege* oraz *nulla poena sine lege*. Przede wszystkim, Józefina zniosła karę śmierci[167]. Za przestępstwa przeciwko mieniu i innym prawom cywilnym uznawała fałszerstwo, kradzież, rabunek, podpalenie oraz bigamię. Ustawodawca penalizował zbrodnie polityczne, co stanowiło relatywnie *novum* w prawie karnym[168].

Mimo sporej rewolucji jaką wywołała omawiana wyżej Józefina, ówczesne ustawodawstwo wciąż wracało do starych wzorców, czego przykładem jest wydany w 1803 roku kodeks karny cesarza Franciszka II[169]. Akt ten nazywany *Franciscana* przywrócił karę śmierci, chociaż ograniczał jej rodzaje i łagodził karę pozbawienia wolności[170]. Zmienił się

[163] Ibidem, s. 138-139.
[164] A. Lityński, [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego* …, op. cit., s. 355.
[165] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 12.
[166] S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Cz. II*, Kraków 1998, s. 105.
[167] M. Sczaniecki, *Powszechna historia* …, op. cit., s. 327.
[168] B. Sygit, *Historia* …, op. cit., s. 130-132.
[169] E. Krzymuski, *System prawa karnego ze stanowiska nauki i trzech kodeksów obowiązujących w Polsce*, Kraków 1921, s. 29.
[170] M. Sczaniecki, *Powszechna historia* …, op. cit., s. 327.

również katalog przestępstw określanych jako zbrodnie kryminalne. Udoskonalono regulacje dotyczące przestępstw przeciwko mieniu, wprowadzając rozróżnienie między sprzeniewierzeniem a kradzieżą, a także dokonano rozróżnienia w niektórych kategoriach kradzieży. Zbrodnie zostały szczegółowo opisane w rozdziałach VI-IX, w tym podpalenie w § 147-150, kradzież i inne formy zaboru mienia w § 151-156, rozbój w § 169-175 oraz oszustwo w § 176-184[171].

U schyłku XVIII wieku doszło do znacznych zmian stosunków społeczno-gospodarczych, a to doprowadziło do przeorganizowania dotychczasowych zasad ustrojowych, systemów politycznych, jak również prawodawstwa wielu państw[172]. Podwaliny filozoficzne tworzyli tacy myśliciele jak Wolter, Rousseau i Monteskiusz. Przechodząc na grunt prawa karnego wskazać można, iż okres ten charakteryzował się pojawieniem idei humanizmu i gruntowną krytyką myślenia feudalnego, które było postrzegane jako okrutne przez myślicieli epoki Oświecenia[173]. Jednym z kluczowych filozofów tamtego okresu był Cesare Beccaria, który istniejący system prawny uznał za przestarzały i nie współgrający z nowymi standardami państwa. Filozof ten w swoim traktacie „O przestępstwach i karach" domagał się zniesienia kary śmierci. Jako główny argument podnosił on jej okrucieństwo, jak też brak jakichkolwiek pozytywnych skutków zarówno dla społeczeństwa, jak i poszkodowanego[174]. Jednym z głównych problemów, na które wskazywał Beccaria był brak proporcjonalności między ciężarem popełnionego przestępstwa a wymierzaną karą. Krytykował powszechnie stosowane kary cielesne oraz karę śmierci i podnosił, że skuteczność kary nie zależy od jej surowości, a raczej nieuchronności. Według niego, prawo karne powinno koncentrować się na zapobieganiu przestępstwom i zapewniać, że kara będzie nieuchronna i sprawiedliwa, a nie wyłącznie surowa[175].

[171] B. Sygit, *Historia* …, op. cit., s. 132-135.
[172] Szerzej na temat kodyfikacji XVIII wieku, zob. S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Cz. I* …, op. cit., s. 12-13.
[173] A. M. Kania, *Zasada humanitaryzmu w kontekście unormowań prawnokarnych*, „Nowa kodyfikacja prawa karnego" 2010, t. 26, s. 53-54.
[174] Ibidem.
[175] Zob. G. Bałtruszajtys, J. Kolarzowski, M. Paszkowska, K. Rajewski, *Wybór źródeł do historii prawa sądowego czasów nowożytnych*, Warszawa 2002, s. 22-26.

Idee Beccarii, jak i innych myślicieli nowożytnych znacząco wpłynęły na dalszy rozwój prawa karnego prowadząc do humanizacji systemów prawnych i zmian w podejściu do karania przestępstw w wielu krajach na świecie.

Omawiając rewolucyjne kodyfikacje nie można pominąć francuskiego kodeksu karnego z 1810 roku, znanego również jako Kodeks napoleoński. Stanowił on przełom w zakresie regulacji prawnych, w tym prawnokarnej. Odzwierciedlał również zmiany społeczne i polityczne, które zaszły we Francji po rewolucji w okresie panowania Napoleona Bonaparte oraz dążenie do utrwalenia tych zmian w ramach systemu prawnego. Kodeks wprowadzał liczne kary pozbawienia wolności, w tym zwłaszcza karę więzienia, która stanowiła *novum* w porównaniu do wcześniej stosowanych praktyk. Jednakże, w swojej pierwotnej wersji z 1810 roku zawierał elementy, które z dzisiejszej perspektywy można uznać za niehumanitarne, takie jak kara pręgierza czy piętnowania[176]. Regulacja ta wyróżniała się surowymi przepisami chroniącymi własność i interesy właścicieli oraz penalizowała kradzieże, bankructwa, oszustwa, zniszczenia mienia, uszkodzenia, wyrządzenie szkody czy nadużycie zaufania[177]. Mimo swojego rewolucyjnego charakteru, kodeks Napoleona nie odchodził od kary śmierci. Nadal można było ją orzec za kradzież dokonaną w nocy przez uzbrojonego złodzieja[178]. Kodeks napoleoński dzielił przestępstwa na zbrodnie, występki i wykroczenia, co było nowatorskim podejściem w tamtych czasach[179]. Każdej z tych kategorii przypisano odpowiedni wymiar kary oraz określono właściwe sądy do ich rozpoznawania. Za zbrodnie przewidywano tzw. kary dręczące i hańbiące, takie jak kara śmierci czy dożywotnie prace przymusowe, a wydawaniem wyroków w tych sprawach zajmowały się sądy przysięgłych. Występki podlegały karom poprawczym, natomiast wykroczenia karano sankcjami policyjnymi[180]. Regulacje kodeksu karnego z 1810 roku wywarły z pewnością duży wpływ na rozwój prawa karnego nie tylko we Francji, ale też w innych krajach europejskich. Zainspirował on ówczesnych legislatorów do zmian w zakresie kwalifikacji i karania przestępstw. Nie można jednak zapominać, że pomimo całej swojej innowacyjności, kodeks napoleoński nadal zawierał elementy surowej represji.

[176] M. Sczaniecki, *Powszechna* …, op. cit., s. 417.
[177] B. Sygit, *Historia* …, op. cit. s. 159.
[178] M. Sczaniecki, *Powszechna* …, op. cit., s. 417.
[179] M. Królikowski, R. Zawłocki, *Prawo karne*, Warszawa 2015, s. 153.
[180] K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa* …, op. cit., s. 315.

Przechodząc do szczegółowej analizy francuskiej ustawy karnej z 1810 roku należy wskazać, że w kontekście przestępstw przeciwko własności, kodeks ten wyraźnie dążył do szczególnej ochrony tego prawa. Przestępstwa przeciwko mieniu tworzyły rozległy dział kodeksu, obejmujący różne formy naruszeń majątkowych[181]. Wprowadzono precyzyjną definicję kradzieży. Zgodnie z art. 379, kradzieżą jest „zabranie" potajemne rzeczy w złym zamiarze nienależącej do sprawcy[182]. W zakresie tego typu czynu mieścił się również rozbój i przywłaszczenie. Przy czym ten pierwszy traktowano jako formę kwalifikowaną, nie wprowadzając rozróżnienia między rozbojem a rabunkiem[183]. Przepis art. 380 przewidywał prawo właściciela do żądania zwrotu skradzionej rzeczy lub odszkodowania. Nie dywersyfikował jednak przestępstw zniszczenia lub uszkodzenia mienia, ale określił jego typ podstawowy i szereg typów kwalifikowanych[184]. Do najcięższych typów w tym zakresie zaliczano podpalenie oraz zniszczenie za pomocą środków wybuchowych. Ważny był sposób działania sprawcy oraz rodzaj mienia ulegającego zniszczeniu – mosty, tamy, groble, czy też konie[185].

Omawiając regulacje nowożytne nie sposób pominąć Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela z 1789 roku[186]. Jest ona kluczowa również w zakresie analizowanej ochrony praw własności[187]. Zgodnie bowiem z przepisem art. 17 stanowiła ona, że własność uznaje się za nietykalne i święte prawo, którego nikt nie może być pozbawiony, bez wyraźnej konieczności publicznej, prawnie uznanej. Ponadto każde odebranie własności musi być odpowiednio zrekompensowane poprzez słuszne odszkodowanie, wypłacone z góry. Takie ujęcie podkreśla kluczową rolę prawa do własności w ochronie indywidualnych praw. Odzwierciedla również

[181] *France Penal Code of 1810,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.napoleon-series.org/research/government/france/penalcode/c_penalcode3b.html); Zob. *CHAPTER II. Crimes and Delicts against Property.*
[182] Ibidem.
[183] A. Lityński, [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego* …, op. cit., s. 355.
[184] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 12.
[185] A. Lityński, [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego* …, op. cit., s. 355-356.
[186] Deklaracja praw człowieka i obywatela z dnia 26 sierpnia 1789 roku, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/francja-18.html).
[187] Zob. K. Sójka-Zielińska, *Kodeks Napoleona. Historia i współczesność*, Warszawa 2007, s. 36-41.

filozofię fizjokratów, którzy uważali prawo do własności za fundamentalny wyraz wolności ludzkiej[188].

Początek XIX wieku wiąże się z szeregiem reform prawa karnego w Anglii, gdzie dotychczasowy system karania opierał się na koncepcji prewencji generalnej. Model ten jednak nie sprawdzał się w praktyce[189]. W 1808 roku zastąpiono karę śmierci za kradzież kieszonkową karą dożywotniego zesłania. W 1811 roku wprowadzono karę śmierci za niszczenie maszyn fabrycznych. W 1819 roku powołano komisję, która zaleciła zniesienie kary śmierci za drobne przestępstwa przeciwko mieniu. W latach 1819-1821 ograniczono stosowanie kary śmierci za kradzieże sklepowe, podnosząc minimalną wartość skradzionego mienia. W 1823 roku zniesiono karę śmierci za kradzież na pokładzie statku i ze sklepu do wartości 40 szylingów. Od 1832 roku sukcesywnie ograniczano zakres przestępstw karanych śmiercią, znosząc ją m.in. za kradzież zwierząt, korespondencji, świętokradztwo, fałszerstwa, kradzieże z włamaniem i rabunki. W 1861 roku ustawy konsolidacyjne (*Consolidation Acts*) uporządkowały prawo karne, w tym przestępstwa przeciwko mieniu, osobie i fałszerstwa monet[190]. Akty te były ważnym krokiem w systematyzacji prawa karnego Zjednoczonego Królestwa[191]. Zauważyć jednak należy, że przez długi czas brakowało w prawie angielskim kompleksowej regulacji penalizacji kradzieży i zniszczenia mienia. Zmiany w tym zakresie wprowadził dopiero *Theft Act* z 1968 roku, który zajął się tą problematyką w sposób szczegółowy[192].

W późnym okresie nowożytnym, pod wpływem rozwijających się idei humanistycznych z końca XVIII i początku XIX wieku, nastąpiło ugruntowanie pojęcia publicznoprawnego charakteru przestępstwa. Oznaczało to, że każde naruszenie prawa karnego zaczęło być postrzegane nie tylko jako wykroczenie przeciwko jednostce, ale przede wszystkim jako akt buntu przeciw ustalonym normom społecznym i prawu. Tym samym niezbędna była reakcja państwa w postaci kary wobec sprawcy tegoż naruszenia[193]. Reakcję tę postrzegano nie tylko jako obowiązek, ale również uprawnienie publicznoprawne. W efekcie, w wielu systemach prawnych wykształciły się różne kategorie przestępstw w zależności od

[188] P. Matyaszewski, *Deklaracja praw człowieka i obywatela z 1789 roku jako dziedzictwo francuskiego oświecenia*, „Roczniki Humanistyczne" 2004, t. 52, z. 5, s. 118.
[189] Zob. S. Frankowski, *Wina i kara w angielskim prawie karnym*, Warszawa 1976, s. 61.
[190] B. Sygit, *Historia* …, op. cit., s. 267-268.
[191] K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa* …, op. cit., s. 333-334.
[192] Szerzej, zob. podrozdział 7 rozdziału V pracy doktorskiej, s. 472.
[193] K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa* …, op. cit., s. 336-338.

mechanizmu ich ścigania: prywatnoskargowe, ścigane z upoważnienia pokrzywdzonego oraz ścigane na wniosek pokrzywdzonego[194]. Oskarżyciel prywatny miał prawo zdecydować o wnoszeniu skargi, natomiast w przypadku dwóch innych grup to państwo przejmowało sprawę po inicjatywie pokrzywdzonego[195]. Podobnie, kradzież i zniszczenie mienia w większości nowożytnych systemów prawnych klasyfikowano jako przestępstwo publicznoprawne.

Osiemnastowieczne idee, zapoczątkowane Deklaracją Praw Człowieka i Obywatela, kontynuowane były również w XX wieku. Przyczynił się do tego z pewnością rozwój europejskiego systemu ochrony praw człowieka po II wojnie światowej. Wspomnieć w tym kontekście należy o Europejskiej Konwencji Praw Człowieka z 1950 roku[196] i licznym ustawodawstwie Rady Europy[197]. W szczególności EKPC w art. 1 Protokołu Nr 1[198] gwarantuje poszanowanie prawa do własności, podkreślając, że nikt nie może być pozbawiony swojej własności, oprócz przypadków służących publicznemu interesowi i zgodnie z warunkami określonymi przez prawo oraz zasadami ogólnymi prawa międzynarodowego. Wymóg sprawiedliwego odszkodowania za odebranie własności również został zachowany, co stanowi bezpośrednie odzwierciedlenie idei zawartych w Deklaracji z 1789 roku[199].

Należy jednak wspomnieć, że humanitaryzm w polityce karnej nie zawsze oddziaływał na prawodawstwa XX wieku, co szczególnie widoczne jest w kontekście systemów prawnych krajów socjalistycznych i radzieckich, a także państw znajdujących się w strefie wpływów Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). W tych systemach prawnych zaobserwować można zaostrzenie kar i podejścia do ścigania przestępstw, w tym kradzieży i zniszczenia mienia. Jedną z charakterystycznych cech prawa socjalistycznego jest szczególne

[194] Ibidem, s. 338.
[195] Ibidem.
[196] Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.).
[197] Zalicza się do niego, m.in. Europejską Kartę Społeczną sporządzoną w Turynie dnia 18 października 1961 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 8, poz. 67 z późn. zm.) oraz Konwencję Ramową o ochronie mniejszości narodowych, sporządzoną w Strasburgu dnia 1 lutego 1995 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 22, poz. 209); Zob. I. Nakielska, *Prawo do własności w świetle europejskiej konwencji praw człowieka*, Gdańsk 2002, s. 29.
[198] Protokół Nr 1 i Nr 4 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzony w Paryżu dnia 20 marca 1952 r. oraz sporządzony w Strasburgu dnia 16 września 1963 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175/1 z późn. zm.).
[199] M. A. Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, wyd. 8*, Warszawa 2021, s. 1027 i n.

skupienie na kradzieży mienia społecznego, która postrzegana była jako akt wrogi wobec socjalistycznego ustroju. Podobnie traktowano zniszczenie tego mienia[200].

System prawny radziecki często charakteryzował się represyjnością, porównywalną z tą z okresu średniowiecza lub epoki wczesnonowożytnej. Przykładowo, odpowiedzialność karna młodocianych za kradzież mogła rozpoczynać się już od 14. roku życia, co stanowiło znaczne zaostrzenie w stosunku do norm przyjętych w innych systemach prawnych[201]. Dodatkowo, polityka karna w tych państwach często prowadziła do sytuacji, w których nawet przy braku jasnych przepisów prawnych stanowiących o rozszerzeniu represji, *de facto* stosowano odpowiedzialność rozszerzoną. Rozciągano ją na członków rodziny osób podejrzanych lub skazanych, co miało na celu zwiększenie kontroli społecznej i odstraszanie od popełniania przestępstw[202]. Takie podejście do prawa karnego w krajach socjalistycznych i radzieckich pokazuje, że idee humanitarne i liberalizacja polityki karnej nie były jednolite na przestrzeni XX wieku i różniły się znacznie w zależności od systemu politycznego i prawodawstwa danego kraju.

W pozostałej części Europy oraz w szeroko pojętym świecie zachodnim, po II wojnie światowej przeważało i nadal rozwijało się humanitarne podejście do prawa karnego, w tym do kwestii kradzieży i zniszczenia mienia. To podejście było częścią szerszego trendu zmierzającego do systematyzacji nauki o przestępstwie i karach oraz wprowadzania nowoczesnego ustawodawstwa karnego[203].

Nowoczesne regulacje prawne zaczęły stosować język prawniczy w sposób zunifikowany. Odchodziły też od kazuistycznego podejścia do prawa, co oznaczało, że coraz częściej pojawiały się precyzyjne, legalne definicje stosowanych terminów. Taka zmiana miała wpływ na ujednolicanie nie tylko samych aktów prawnych i opartych na nich systemów prawnych, ale także praktyki ich stosowania.

Ta ewolucja była istotna zarówno dla państw systemu *civil law*, czyli systemu kontynentalnego, który z czasem powrócił do swoich romanistycznych korzeni, jak i dla państw systemu *common law*, opartego na precedensach i praktyce stosowania prawa. W systemie

[200] Zob. B. Sygit, *Historia* …, op. cit., s. 439 i n.
[201] P. Szczemielinow, *Ustawodawstwo karne ZSRR i nowy kodeks karny RSFRR*, „Palestra" 1961, nr 5 (41), s. 104.
[202] K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa* …, op. cit., s. 394.
[203] Szerzej na temat kodyfikacji prawa karnego, zob. Ibidem, s. 402-404.

common law, gdzie tradycyjnie duże znaczenie miały precedensy i interpretacja prawna oparta na wcześniejszych decyzjach sądowych, wprowadzenie bardziej sprecyzowanych definicji w prawie karnym również zaczęło odgrywać większą rolę. Ogólnie rzecz biorąc, ten okres charakteryzował się dążeniem do humanizacji prawa karnego, zwiększania jego przejrzystości i spójności, a także podkreślania roli sprawiedliwego i proporcjonalnego wymiaru sprawiedliwości[204].

Model Penal Code (MPC) z 1962 roku[205] w Stanach Zjednoczonych stanowi ważny przykład nowoczesnego podejścia do regulacji prawnokarnych. Jest to modelowy kodeks, który wywarł znaczący wpływ na rozwój prawa karnego w wielu stanach USA. MPC odzwierciedla trend, w którym w nowoczesnych systemach prawnokarnych kradzież i zniszczenie mienia nie są traktowane jednolicie, lecz różnicowane w zależności od wartości przedmiotu zamachu lub jego rodzaju. Zgodnie z art. 223.1, kradzież jest uznawana za przestępstwo trzeciego stopnia, jeśli wartość skradzionego mienia przekracza 500 dolarów lub dotyczy specyficznych przedmiotów jak broń palna, samochód, samolot, motocykl, motorówka lub inny pojazd silnikowy. Kradzieżą trzeciego stopnia jest również sytuacja, gdy skradzione mienie trafia do osoby trzeciej, zajmującej się jego kupnem lub sprzedażą. Natomiast kradzież innego rodzaju, która nie spełnia powyższych kryteriów, jest traktowana jako wykroczenie[206]. W przypadku, gdy skradziony majątek nie został odebrany danej osobie bezpośrednio lub pod groźbą, a kwota skradzionego mienia wynosi poniżej 50 dolarów, kradzież ta jest uznawana za mniejsze wykroczenie. Jak widać ustawodawstwa czynił starania, by kara była proporcjonalna do ciężaru gatunkowego popełnionego czynu. MPC wprowadził zatem różnicowanie kar dla różnych rodzajów kradzieży, co jest charakterystyczne dla realizmu prawniczego w prawie karnym.

Oprócz tradycyjnych form kradzieży, MPC wyróżnia również dwa specyficzne rodzaje tego przestępstwa: kradzież poprzez odebranie mienia bez zgody właściciela (*theft by unlawful taking or disposition*) oraz kradzież poprzez oszustwo lub fałszowanie dokumentów w celu uzyskania mienia (*theft by deception*)[207]. Kradzież poprzez odebranie mienia bez zgody

[204] Ibidem, s. 78-79.
[205] *Official Draft and Explanatory Notes. Complete Text of Model Penal Code as Adopted at the 1962 Annual Meeting of The American Law Institute at Washington, D.C., May 24, 1962,* Philadelphia 1985, s. 1, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legal-tools.org/doc/08d77d/pdf).
[206] Ibidem, s. 147.
[207] Ibidem, s. 149-150.

właściciela odnosi się do sytuacji, w której osoba bezprawnie przejmuje majątek ruchomy lub sprawuje nad nim kontrolę w sposób niezgodny z prawem, z zamiarem pozbawienia właściciela tego mienia. To obejmuje zarówno sytuacje, w których osoba fizycznie zabiera mienie, jak i te, gdzie kontroluje mienie w sposób sprzeczny z zamiarem właściciela. Z kolei kradzież przez oszustwo jest popełniana, gdy osoba celowo stwarza lub wzmacnia fałszywe wrażenie, np. co do prawa, wartości, intencji lub innego stanu umysłu. Oszustwo może obejmować tworzenie fałszywych przekonań o prawdziwych warunkach transakcji, uniemożliwianie innej osobie uzyskania informacji wpływających na ocenę transakcji, nieskorygowanie fałszywego wrażenia, które wcześniej stworzono, lub nieujawnienie znanych obciążeń, roszczeń czy innych prawnych przeszkód w korzystaniu z przekazywanego majątku[208]. Dodatkowe definicje kradzieży w MPC odzwierciedlają złożoność i różnorodność działań, które mogą być uznane za przestępstwo, podkreślając, że kradzież może przybierać różne formy, nie tylko te fizyczne, ale również te oparte na oszustwie i manipulacji.

W omawianej regulacji znajdziemy również przepisy odnoszące się do różnych form zniszczenia mienia. Ówczesny legislator uznaje, że takie działania mogą mieć różnorodny charakter i skutki. Przepis art. 220 odnosi się do przestępstw takich jak: podpalanie, wandalizm oraz inne działania prowadzące do zniszczenia mienia, w tym powodowanie lub ryzykowanie katastrofy[209]. Podpalanie jest traktowane jako poważne przestępstwo i może być klasyfikowane jako przestępstwo drugiego stopnia, szczególnie gdy ma na celu zniszczenie budynku lub zajmowanej konstrukcji, lub gdy działanie sprawcy zagraża życiu ludzkiemu[210]. Wandalizm jest uznawany za przestępstwo trzeciego stopnia, jeżeli sprawca celowo powoduje stratę finansową przekraczającą 5 000 dolarów lub powoduje znaczące zakłócenie lub uszkodzenie publicznej komunikacji, transportu, dostaw wody, gazu lub energii bądź innej publicznej usługi. Jest to wykroczenie, jeśli sprawca celowo powoduje stratę finansową przekraczającą 100 dolarów lub drobne wykroczenie, jeżeli celowo lub lekkomyślnie powoduje stratę finansową przekraczającą 25 dolarów. W innych przypadkach wandalizm jest traktowany jako naruszenie[211]. Akty wandalizmu mogą być klasyfikowane różnie, w zależności od skali

[208] Ibidem.
[209] Ibidem, s. 138.
[210] Ibidem, s. 140.
[211] Ibidem, s. 141-142.

szkody i tego, czy działania były celowe, czy też wynikły z lekkomyślności. Podobnie jak w przypadku kradzieży, kara za zniszczenie mienia powinna być proporcjonalna do ciężaru czynu. Jednakże, wartość skradzionego mienia nie jest jedynym czynnikiem, który jest brany pod uwagę przy ustalaniu kary za kradzież. Inne istotne aspekty, które są rozważane, to: różnorodne okoliczności przestępstwa, intencje sprawcy oraz skutki dla pokrzywdzonych, które również mają obecnie znaczenie przy wyznaczaniu sankcji[212].

Model Penal Code nie jest bezpośrednio obowiązującym prawem w Stanach Zjednoczonych, lecz stanowi kontekst i punkt odniesienia dla poszczególnych prawodawstw stanowych[213].

[212] Ibidem.
[213] Szerzej zob. podrozdział 8 rozdziału V pracy doktorskiej, s. 480.

I.5. Kradzież i zniszczenie mienia w polskim prawie karnym

W polskim prawie średniowiecznym, jak i w wielu innych ówczesnych systemach prawnych, kradzież i zniszczenie mienia traktowane były głównie jako przestępstwa ścigane ze skargi prywatnej[214]. Oznacza to, że inicjatywa ścigania sprawcy i wnoszenia oskarżenia spoczywała na osobie pokrzywdzonej, a nie była automatycznie podejmowana przez państwo (z urzędu)[215].

Rozwój prawa karnego w średniowiecznej Polsce był wynikiem wielu czynników, w tym zmian ustrojowych, formowania się państwowości oraz późniejszych prób unifikacji prawa. Polskie prawo pozostawało również pod wpływem prawa niemieckiego, wprowadzonego wraz z kolonizacją niemiecką i stosowanego w miastach oraz osadach lokowanych na tym prawie[216].

Najstarszym spisem polskiego prawa zwyczajowego z drugiej połowy XIII wieku jest Księga Elbląska[217]. Akt ten różnicuje między rodzajami kradzieży – od mniej poważnych, karanych stosunkowo łagodnymi sankcjami pieniężnymi, po poważne przestępstwa, jak kradzież z komnat książęcych czy kradzież książęcej kobyły, za które nakładano wysokie grzywny, dolegliwe dla osób ubogich[218]. Ważnym etapem w kształtowaniu prawa karnego były statuty Kazimierza Wielkiego[219], dążące do unifikacji i systematyzacji obowiązujących przepisów. Ponad połowa treści tychże poświęcona została zagadnieniom prawa karnego[220]. Statuty te wprowadzały wyraźny podział na kradzieże w typie kwalifikowanym i podstawowym[221]. Do tych pierwszych zaliczano te, które miały miejsce w szczególnych okolicznościach i były postrzegane jako bardziej poważne. Jako przykład podać można kradzież na dworze króla lub rycerza, kradzież koni ze stada, czy też nocną kradzież zboża

[214] J. Makarewicz, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2017, s. 58.
[215] J. Bardach, [w:] J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1994, s. 152-156.
[216] J. Rafacz, *Dawne polskie prawo karne. Cześć ogólna*, Warszawa 1932, s. 6.
[217] J. Matuszewski, *Najstarszy zwód prawa polskiego*, Warszawa 1959, s. 9-10.
[218] A. Lityński, [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego* …, op. cit., s. 352.
[219] Na temat genezy statutów, zob. np. J. Matuszewski, S. Roman, *Geneza statutów Kazimierza Wielkiego*, „Czasopismo Prawno Historyczne" 1962, t. 14, z. 2, s. 195-213; W. Uruszczak, *Historia ustroju i prawa polskiego 966-1795*, *wyd. 4*, Warszawa 2021, s. 86; Zob. również wnioski końcowe S. Romana (S. Roman, *Geneza statutów Kazimierza Wielkiego. Studium źródłoznawcze*, Kraków 1961, s. 190-197).
[220] A. Lityński, [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego* …, op. cit., s. 352.
[221] A. Wrocławski, *Przedmiot niebezpieczny w polskim prawie karnym*, Warszawa 2023, s. 7.

z pola[222]. W zakresie zniszczenia mienia, zarówno statuty Kazimierza Wielkiego, jak i Księga Elbląska, określały kary za czyny takie jak podpalenie, zniszczenie znaków granicznych, oranie cudzej miedzy, głodzenie lub okaleczanie cudzych zwierząt przez pastuchów, podkreślając ochronę własności i porządku społecznego[223]. Wskazany podział świadczy o tym, że średniowieczne prawo polskie zwracało uwagę na kontekst i okoliczności przestępstwa, traktując niektóre z nich jako bardziej szkodliwe lub godne potępienia ze względu na miejsce czy sposób ich popełnienia.

W średniowiecznej Polsce kradzież była traktowana jako przestępstwo pospolite, co wiązało się zarówno ze skalą problemu kradzieży, szczególnie w miastach, jak i z uznaniem ciężaru tego czynu. Przestępstwa pospolite obejmowały nie tylko kradzież, ale także inne poważne czyny, takie jak zabójstwo czy rabunek[224]. W odpowiedzi na te przestępstwa stosowano różne rodzaje sankcji, w tym kary okaleczające, a nawet kary śmierci, szczególnie w przypadku złodziei zawodowych. Wprowadzenie kary śmierci za kradzież było często uzależnione od możliwości zapłacenia kary pieniężnej przez skazanego – brak możliwości uiszczenia grzywny mógł skutkować wyrokiem śmierci[225].

W kolejnych latach po Kazimierzu Wielkim w prawie polskim wprowadzono także element kary państwowej za kradzież, obok istniejących już kar prywatnych. Przykładem takiej kary państwowej była „siedemdziesiąt" – kara pieniężna wynosząca 70 grzywien, nakładana za przestępstwa takie jak rozkopanie trzech i więcej kopców granicznych lub zniszczenie trzech ciosen na drzewach[226]. Zaostrzenie represji wobec kradzieży i innych przestępstw pospolitych było często motywowane ich rozpowszechnieniem i percepcją jako poważnego zagrożenia dla porządku społecznego.

W omawianym okresie istniała kluczowa różnorodność prawna wynikająca z faktu, że wiele miast lokowanych było na prawie niemieckim, najczęściej na prawie saskim, znanym też jako magdeburskie. Lokacja w historycznym rozumieniu oznaczała założenie

[222] J. Bardach, [w:] J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju* …, op. cit., s. 152-156.
[223] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 12.
[224] J. Bardach, [w:] J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju* …, op. cit., s. 159; Już za czasów Mieszka Starego, inicjowano działania przeciw przestępczości, odnotowane w Kronice Solskiej, które obejmowały powołanie służebników do śledzenia i raportowania przestępstw politycznych oraz pospolitych (zob. S. Borowski, *Ściganie przestępstw z urzędu w średniowiecznem prawie polskiem*, Warszawa 1933, s. 53).
[225] J. Bardach, [w:] J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju* …, op. cit., s. 159.
[226] Ibidem, s. 156.

lub zasadniczą reorganizację miejscowości, w tym przeniesienie jej na inne miejsce lub przeniesienie z prawa polskiego na niemieckie[227]. Prawo niemieckie, przyjęte w wielu miastach polskich, wprowadziło szereg swobód, praw i zwyczajów prawnych z Niemiec na tereny słowiańskie, węgierskie, bałtyjskie, skodyfikowane w licznych odmianach[228].

Kluczowym źródłem prawa niemieckiego stosowanym w miastach polskich było omówione już wyżej Zwierciadło Saskie[229]. Kara za kradzież była natychmiastowa i często surowa, a nawet według dzisiejszych standardów mogła być postrzegana jako okrutna. Kara więzienia była rzadko stosowana jako samodzielna forma kary, a raczej służyła celom śledczym[230]. W średniowieczu więzienie funkcjonowało głównie jako miejsce tymczasowego zatrzymania do momentu wydania wyroku[231]. Zastosowanie długotrwałego więzienia było ograniczone z powodów ekonomicznych. Pełne uznanie więzienia jako kary dokonało się w XVI wieku, wprowadzając rozróżnienie na karę w wieży wyższej i niższej, przy czym ta ostatnia, z uwagi na trudniejsze warunki, była bardziej surowa[232].

Podstawową formą kary za kradzież była publiczna chłosta pod miejskim pręgierzem, ale stosowano także inne formy kar fizycznych. Jedną z nich była „kara na skórze i włosach", polegająca początkowo na goleniu włosów sprawcy w celu pohańbienia i naznaczenia go społecznie. Wraz ze zmianami kulturowymi, w tym modą na krótkie włosy, również kary uległy zaostrzeniu, obejmując drobne okaleczenia, takie jak ucięcie kawałka nosa lub ucha[233]. Takie kary mutylacyjne, mające na celu pohańbienie i stygmatyzację skazanego mogły obejmować obcięcie nosa, uszu, wypalenie znaku krzyża na czole[234]. Piętnowanie złodziei miało sprawić, aby byli oni łatwo rozpoznawalni w społeczeństwie.

Wartość skradzionych przedmiotów również miała znaczenie. W zależności od wartości przedmiotu kradzieży zagrożona ona była nawet karą śmierci (dotyczyło to przypadku, gdy wartość przedmiotu przekraczała trzy szylingi, co przekładało się na 1-2 grosze w XIV

---

[227] E. Dybek, *Lokacje na prawie niemieckim in cruda radice w południowej części województwa krakowskiego w latach 1334-1434*, „Roczniki Humanistyczne" 1993, t. 41, z. 2, s. 5.
[228] Ibidem, s. 5-6.
[229] Por. podrozdział 3 rozdziału I pracy doktorskiej, s. 45.
[230] M. Chrabkowski, *Rejestracyjna* …, op. cit., s. 36.
[231] Wyjątek stanowiły przypadki takie jak karanie więzieniem księży łamiących zasady celibatu, co przewidywały statuty diecezji włocławskiej z XV wieku.
[232] T. Grabarczyk, *Na gardle karanie. Kara śmierci w średniowiecznej Polsce*, Warszawa 2008, s. 14-15.
[233] M. Chrabkowski, *Rejestracyjna* …, op. cit., s. 36.
[234] Ibidem.

wieku). Dodatkowo, kradzieże nocne były traktowane surowiej niż dziennie. Przy kradzieżach nocnych kara śmierci groziła już za pierwsze przestępstwo, podczas gdy w przypadku kradzieży dziennej kara śmierci była stosowana dopiero przy czwartej kradzieży[235].

Partykularyzmy prawne w Polsce średniowiecznej nie ograniczały się wyłącznie do terytoriów miast, ale obejmowały także poszczególne regiony kraju, które mogły mieć swoją specyficzną regulację prawną, w tym także w zakresie prawa karnego. Przykładem takiego regionu z unikatowymi przepisami prawnymi była ziemia łęczycka[236].

W kontekście prawa łęczyckiego, podobnie jak w innych systemach prawnych Polski średniowiecznej, kradzież rozumiana była jako bezprawny zabór rzeczy ruchomej (choć zdarzały się wzmianki o kradzieży nieruchomości, za które uważano łąki i chodziło raczej o kradzież trawy) z majątku innej osoby, dokonywany potajemnie. Istotne było, aby właściciel nie miał o tym wiedzy, niezależnie od tego, czy zabranie miało miejsce w nocy czy w dzień[237].

Kradzież zwykła różniła się od rabunku, który charakteryzował się gwałtownym i widocznym dla właściciela zabraniem przedmiotu, co wiązało się z użyciem przemocy. Natomiast uznawano, że oba te czyny prowadzą do naruszenia honoru i godności osoby pokrzywdzonej. Aby odzyskać utraconą cześć konieczne było oczyszczenie się w sposób przewidziany przez prawo. W razie braku takiego oczyszczenia pojawiały się natomiast poważne konsekwencje w zakresie praw obywatelskich, ograniczając m.in. możliwość piastowania godności publicznych, pełnienia funkcji pojednawczych, bycia świadkiem w sądzie, podejmowania się opieki czy kurateli[238].

W prawie łęczyckim wyróżniano kradzież wielką oraz kradzież małą, jednak granica pomiędzy nimi nie została jasno określona w dostępnych źródłach historycznych. W konsekwencji, nie jest obecnie jasne, jakie dokładnie kryteria decydowały o klasyfikacji danej kradzieży jako małej lub wielkiej w kontekście tego prawa[239]. W prawie małopolskim, od czasu wprowadzenia statutu warckiego z 1423 roku wyznacznikiem pomiędzy kradzieżą wielką a małą był próg wartości skradzionego mienia wynoszący 30 grzywien. Kradzież uznawano za wielką, jeżeli wartość skradzionego mienia przekraczała tę kwotę. Z kolei statut

[235] K. Janicki, *Kary za kradzież* …, op. cit.
[236] J. Rafacz, *Kradzież w prawie łęczyckiem XIV i XV wieku*, „Przegląd Historyczny" 1932-1933, t. 30, nr 1, s. 33.
[237] Ibidem.
[238] Ibidem.
[239] Ibidem, s. 34.

Kazimierza Wielkiego z XIII wieku określał sprawy wielkie jako te, których wartość przekraczała 40 grzywien. Choć podział na kradzież wielką i małą nie wpływał bezpośrednio na sankcję karną, miał on znaczenie przy ustalaniu wysokości odszkodowania. W przypadku kradzieży wielkiej odszkodowanie było wyższe, ponieważ zależało od rozmiaru szkody wyrządzonej w majątku właściciela. Rozróżnienie to miało również wpływ na aspekty procesowe, zwłaszcza na kwestię przedawnienia. Przy kradzieży małej termin przedawnienia wynosił 3 lata, podczas gdy przy kradzieży wielkiej – 12 lat. To rozróżnienie odzwierciedlało percepcję ciężaru gatunkowego przestępstwa w zależności od wartości skradzionego mienia[240].

W prawie łęczyckim z XIV i XV wieku kradzież była przestępstwem, które zazwyczaj karano grzywną w wysokości 30 grzywien. Kara pieniężna była preferowaną formą sankcji, jednak w przypadkach złapania sprawcy na gorącym uczynku zdarzało się, że skazywano go na śmierć. Przestępstwo to ścigano na podstawie oskarżenia prywatnego, co oznacza, że inicjatywa postępowania należała do pokrzywdzonego. Pokrzywdzony miał możliwość wystąpienia z zarzutem przeciwko sprawcy, który był zobowiązany nie tylko do pokrycia szkody poniesionej przez poszkodowanego, ale również do poniesienia kary. Istniała jednak alternatywa, zgodnie z którą poszkodowany mógł nie wnosić oskarżenia o kradzież, lecz zamiast tego mógł pozwać sprawcę o zwrot skradzionej rzeczy lub wypłacenie odszkodowania. W takim przypadku, po udowodnieniu sprawstwa, pozostawano sprawcę bez kary za kradzież, skupiając się jedynie na aspekcie cywilnoprawnym, tj. zwrocie mienia lub wypłacie odszkodowania[241].

W kontekście partykularyzmów prawnych w różnych regionach Polski istotne było, że np. w dzielnicy mazowieckiej poszkodowany nie miał prawa do odszkodowania, jeżeli sprawca nie został formalnie osądzony za kradzież. W takiej sytuacji poszkodowany mógł nawet zostać oskarżony o wspieranie kradzieży, a po przeprowadzeniu dowodu skazany na zapłacenie kary pieniężnej na rzecz władcy[242].

W średniowieczu stosowano także symboliczne kary mające na celu unaocznienie rodzaju popełnionego przestępstwa. Przykładowo w okresie panowania Bolesława Chrobrego karą za kradzież było ucięcie ręki. Takie sankcje miały charakter zarówno represyjny,

[240] Ibidem, s. 34-35
[241] Ibidem.
[242] Ibidem, s. 34.

jak i prewencyjny, mając na celu odstraszenie od popełnienia przestępstw i utrzymanie porządku społecznego[243].

W okresie Rzeczypospolitej Szlacheckiej wprowadzono podział na przestępstwa publiczne oraz prywatne (nawiązujący do prawa rzymskiego[244])[245].

Przestępstwa publiczne[246] (*crimina*) obejmowały czyny skierowane przeciwko państwu, panującemu, instytucjom publicznym oraz religii[247]. Natomiast przestępstwa prywatne[248] dotyczyły czynów skierowanych przeciwko dobrom osób prywatnych i były ścigane w inny sposób[249].

Podstawowym przestępstwem publicznym była *peculatus*. Czyn ten polegał na kradzieży na szkodę skarbu publicznego[250]. Przestępstwo to nie ograniczało się wyłącznie do przywłaszczenia sobie pieniędzy skarbowych, ale obejmowało również inne dobra należące do państwa[251]. Do przestępstw publicznych zaliczano także *latrocinia* (łotrostwa), czyli rozboje na drogach publicznych (zwane też spolią, zbójem, łupem, a także szyndem) oraz *furtum* (kradzież). Czyny te miały charakter zawodowy i były często popełniane przez grupy, określane jako bandy. Osoby dopuszczające się tych czynów nazywano łotrami (*latrones*, *fures,* hultaje) i uważano je za zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego i państwa[252]. Sankcja za tego typu przestępstwa publiczne była surowa. Możliwe również było orzeczenie kary śmierci. Wyłączono możliwość stosowania prawa łaski, co podkreślało powagę z jaką traktowano przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicznemu w tym okresie.

---

[243] M. Chrabkowski, *Rejestracyjna* …, op. cit., s. 42.
[244] Na temat wpływu prawa rzymskiego na prawo Rzeczypospolitej Szlacheckiej, zob. artykuły J. Sondela, *O roli prawa rzymskiego w dawnej Polsce (Uwagi ogólne)*, „Acta Universitatis Lodziensis, Folia Iuridica" 1986, t. 21, s. 45-63; J. Sondel, *Prawo rzymskie jako źródło inspiracji*, [w:] A. Lityński, M. Mikołajczyk (red.), *Przez tysiąclecia: państwo-prawo-jednostka. Materiały ogólnopolskiej konferencji historyków prawa, Ustroń 17-20 września 2000 r., t. 3*, Katowice 2001, s. 11-27; *Prawo rzymskie jako podstawa projektów kodyfikacyjnych w dawnej Polsce*, „Zeszyty Prawnicze UKSW" 2001, t. 1, s. 9-24; *Prawo rzymskie jako źródło inspiracji*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 2001, t. 53, z. 2, s. 9-26.
[245] J. Bardach, [w:] J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju* …, op. cit., s. 262-265.
[246] Szerzej na temat przestępstw publicznych, zob. S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Cz. I* …, op. cit., s. 355-358.
[247] A. Moniuszko, *Prawo sądowe Rzeczypospolitej szlacheckiej (XVI–XVIII w.). Zarys wykładu z wyborem źródeł*, Warszawa 2017, s. 44.
[248] Szerzej na temat przestępstw prywatnych, zob. S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Cz. I* …, op. cit., s. 355.
[249] W. Uruszczak, *Historia* …, op. cit., s. 404-405.
[250] Ibidem, s. 407.
[251] J. Bardach, [w:] J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju* …, op. cit., s. 262-265.
[252] S. Kutrzeba, *Dawne Polskie Prawo Sądowe w zarysie*, Lwów-Warszawa-Kraków 1927, s. 33.

Przechodząc natomiast do omówienia przestępstw prywatnych, należy przede wszystkim przywołać kradzież (*furticinium*), definiowaną jako „zabór cudzej rzeczy w sposób potajemny bez użycia gwałtu, zwłaszcza w nocy”[253]. Przestępstwo to stanowiło poważny problem zarówno w miastach, jak i na wsiach, przy czym w miastach problem był szczególnie palący ze względu na łatwość ucieczki sprawców i możliwość pozostania nieuchwytnym.

Wiele kradzieży miało miejsce w promieniu jednego do dwóch dni marszu od miejsca zamieszkania sprawców, co w przypadku Małopolski stanowiło odległość około 30-60 km. Kraków jako duże miasto był często miejscem docelowym dla złodziei i miejscem koncentracji ich działalności[254].

Wśród sprawców kradzieży można było wyróżnić zarówno tych, którzy traktowali to jako sposób na życie, jak i tych, którzy kradli z nędzy, aby przetrwać. Ponadto wskazuje się na istnienie wysoko zorganizowanej przestępczości, w ramach której sprawcy specjalizowali się w kradzieży określonych rodzajów towarów. Zorganizowane grupy przestępcze tego typu zajmowały się nie tylko prostą kradzieżą, ale również planowaniem i wykonaniem bardziej skomplikowanych akcji przestępczych, często o dużym zasięgu i stopniu skomplikowania[255].

W omawianym okresie wyróżniano dwa główne rodzaje kradzieży: zwykłe oraz kwalifikowane. Te ostatnie zawierały znamiona takie jak włamanie lub użycie broni. Oba typy kradzieży były traktowane jako przestępstwa hańbiące, co skutkowało stosowaniem surowych sankcji, w tym kary śmierci przez powieszenie[256]. Stosowanie kary śmierci nie było jednak regułą.

Od XV wieku zwłaszcza w miastach stosowano karę klatki, która miała charakter zarówno pozbawienia wolności, jak i hańbiący. Klatka ta była zazwyczaj umieszczana w widocznym miejscu, często obok ratusza, aby była dobrze widoczna dla mieszkańców. Na klatce umieszczano także tabliczki informujące o przyczynach zastosowania sankcji.

[253] Ibidem, s. 38.
[254] K. Kostrzewa, *Kradzież w latach 1700-1730 na podstawie ksiąg kryminalnych Dobczyc i Wiśnicza*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2022, nr 1, s. 24.
[255] A. Radosz, *Zbrodnia i kara. Przestępczość w XVII wieku w Rzeczpospolitej,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://histmag.org/Zbrodnia-i-kara.-Przestepczosc-w-XVII-wieku-w-Rzeczpospolitej-21728).
[256] J. Bardach, [w:] J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju* …, op. cit., s. 266.

Czas trwania tej kary wahał się od godziny do tygodnia, ale najczęściej stosowano ją na okres jednego dnia[257].

W Małopolsce pod koniec XVII i w XVIII wieku karę śmierci za kradzież stosowano w przypadku recydywy. Natomiast w przypadku kradzieży drobnych, takich jak kradzież zboża i pomocnictwo do tych czynów, stosowano kary łagodniejsze, jak np. chłosta w wymiarze od 10 do 120 uderzeń (stosowana częściej w dużych miastach). Inną jeszcze karą przewidzianą za kradzież było wygnanie, czyli relegacja z miasta[258]. Już w tamtym okresie istniała instytucja nadzwyczajnego złagodzenia kary, którą można było orzec dzięki wstawiennictwu osób „godnych" lub z innych powodów. To ukazuje pewną elastyczność w stosowaniu prawa karnego w tamtym okresie. Niemniej jednak kradzież traktowana była jako poważne przestępstwo i surowo je potępiano[259].

W okresie nowożytnym w Rzeczypospolitej Szlacheckiej wymiar kary za kradzież w dalszym ciągu był zależny od wielu czynników, w tym od miejsca popełnienia przestępstwa, ze względu na istnienie różnorodnych systemów prawnych, szczególnie prawa miejskiego. Różnice w prawie pomiędzy poszczególnymi miastami i regionami były nadal znaczące[260].

Jednym z istotnych czynników wpływających na wymiar kary był status społeczny sprawcy oraz jego płeć. Łagodniej traktowano kobiety, zaś surowiej recydywistów i sprawców zawodowych[261].

W ogólnym ujęciu, w tym okresie można zauważyć brutalizację prawa karnego. Wiele wyroków za kradzież to wyroki śmierci, co świadczy o surowości ówczesnego systemu prawnego. Popularne były kary piętnujące, często wykonywane publicznie na centralnych placach miast. Do takich kar należały m.in. stanie w kunie, pręgierz, banicja czy chłosta[262]. Według dostępnych statystyk najsurowiej karano złodziei na obszarze miasta Kraków. Zgodnie z dostępnymi danymi, blisko 3/4 skazanych za to przestępstwo otrzymało karę śmierci. Porównując to z Poznaniem, gdzie wskaźnik ten wynosił niewiele ponad 1/3, wyłania się obraz

[257] T. Kalisz, *Kara pozbawienia wolności na ziemiach polskich od XV do połowy XIX wieku,* „Acta Universitatis Wratislaviensis" 2020, t. 120, nr 2, s. 680.
[258] K. Kostrzewa, *Kradzież* …, op. cit., s. 27.
[259] Ibidem.
[260] A. Radosz, *Zbrodnia i kara …,* op. cit.
[261] Ibidem.
[262] Ibidem.

bardzo represyjnego systemu orzekania na terenie Polski. Autorzy podają różne przyczyny takiego stanu rzeczy, m.in. błędy w interpretacji źródeł danych statystycznych[263].

Koniec Rzeczypospolitej Szlacheckiej i rozbiory Polski nie oznaczały całkowitego końca polskich instytucji państwowych. W 1815 roku na mocy postanowień Kongresu Wiedeńskiego powstało Królestwo Polskie[264]. Chociaż nie było to niepodległe państwo i podlegało Rosji w ramach unii dynastycznej (każdy car Rosji był równocześnie królem Królestwa Polskiego), Królestwo Polskie miało pewną ograniczoną suwerenność i było jedynym takim organizmem państwowym do roku 1918[265].

W 1818 roku wprowadzono Kodeks Karzący Królestwa Polskiego, który zastąpił wcześniejsze regulacje Księstwa Warszawskiego[266]. Te ostatnie oparte były na prawach pruskich, austriackich oraz polskich przedrozbiorowych, dostosowanych do postanowień konstytucji oraz Kodeksu Napoleona[267]. Kodeks Karzący z 1818 roku, podobnie jak inne regulacje karnoprawne XIX wieku, wprowadzał podział przestępstw przeciwko mieniu na dwie grupy: pierwszą, obejmującą kradzieże i sprzeniewierzenia oraz drugą, obejmującą rabunki (rozboje)[268]. Zasadniczo przepis art. 152 definiował kradzież jako zabór mienia ruchomego z chęci zysku, odwołując się do ustawy austriackiej z *Landrechtu pruskiego*, przyjmując podział na kradzież gwałtowną i prostą. Kodeks szczegółowo określał przypadki kradzieży kwalifikowanej, uwzględniając różne czynniki, takie jak wysokość szkody, rodzaj skradzionego przedmiotu (np. świętokradztwo, kradzieże leśne), okoliczności towarzyszące np. użycie broni, kradzież podczas klęski żywiołowej) oraz specyficzną sytuację sprawcy (np. kradzież na szkodę pracodawcy). W zależności od okoliczności, czyn mógł być

[263] Ibidem.
[264] W. Uruszczak, *Historia* …, op. cit., s. 432; Szerzej na temat genezy Królestwa Polskiego, zob. M. Krzymkowski, [w:] K. Krasowski, M. Krzymkowski, K. Sikorska-Dzięgielewska, J. Walachowicz, *Historia ustroju państwa*, *wyd. 2*, Poznań 2002, s. 326-336.
[265] J. Bardach, [w:] J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju* …, op. cit., s. 360.
[266] Szerzej w zakresie historii tego kodeksu, zob. J. Śliwowski, *Kodeks Karzący Królestwa Polskiego (1818 r.). Historia jego powstania i próba krytycznej analizy*, Warszawa 1958, s. 37-52.
[267] P. Ludwiczak, *Prawo karne Królestwa Polskiego w latach 1815-1905 a sprawowanie kultu religijnego,* „Czasopismo Prawno-Historyczne" 2018, t. 70, z. 1, s. 226.
[268] R. Zawłocki, K. Urbanowicz-Sobczak, [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego. Przestępstwa* …, op. cit., s. 12; Nadmienić warto, że w Kodeksie Karzącym z 1818 roku wydzielono wykroczenia, które wyodrębnione zostały w księdze III, zatytułowanej „O przewinieniach policyjnych" (zob. T. Bojarski, *Uwagi i podziale czynów zabronionych na przestępstwa i wykroczenia*, [w:] J. Sawicki, K. Łucarz (red.), *Na styku prawa karnego i prawa o wykroczeniach. Zagadnienia materialnoprawne oraz procesowe. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Markowi Bojarskiemu. T. 1*, Wrocław 2016, s. 57.

klasyfikowany jako zbrodnia[269]. Ponadto kodeks zawierał szereg przepisów dotyczących karalności za zniszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy, w tym m.in. podpalenie (art. 1107-1117), znieważenie świętych przedmiotów (art. 213), uszkodzenie grobu i znieważenie zwłok (art. 246-247), uszkodzenie ogłoszeń publicznych (art. 289-292), zniszczenie dokumentów urzędowych (art. 316-318), znaków granicznych (art. 319), ostrzegawczych (art. 320), kłusownictwo (art. 468, 617-619, 623, 1102), uszkodzenie dróg (art. 753, 819-822) i linii kolejowych (art. 833-834), śluz i tam (art. 840), naruszenie granic posesji (art. 1099-1100, 1106), kradzież leśna (art. 1101), uszkodzenie cudzego sadu lub ogrodu (art. 1103), sprzętu myśliwskiego (art. 1104) oraz zatrucie zwierząt (art. 1127). Jednakże nie wprowadził ogólnego typu przestępstwa zniszczenia lub uszkodzenia mienia[270].

W 1847 roku Kodeks Karzący został zastąpiony przez Kodeks kar głównych i poprawczych[271], który zbliżał prawo karne Królestwa do prawa rosyjskiego, ale był oceniany jako krok wstecz w porównaniu z poprzednią regulacją[272]. Następnie wprowadzono w Królestwie Polskim kodeks karny rosyjski z 1866 roku, który obowiązywał aż do końca panowania rosyjskiego[273].

Warto zauważyć, że w 1863 roku zniesiono w zaborze rosyjskim oraz w Królestwie Polskim kary cielesne, co miało znaczenie dla sprawców kradzieży, którzy często byli karani w ten sposób. Jednakże równocześnie wprowadzono ustawy szczegółowe (z 1874, 1881 i 1882 roku), które zaostrzały represję, umożliwiając m.in. ustanawianie stanu wyjątkowego[274].

Kodeks kar głównych i poprawczych, wprowadzony w Królestwie Polskim po zastąpieniu Kodeksu Karzącego, zaostrzył odpowiedzialność karną i był znacznie surowszy[275]. Miał na celu odstraszenie od popełniania przestępstw, w tym kradzieży, przez stosowanie

[269] A. Lityński, [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego* …, op. cit., s. 356.
[270] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 13.
[271] J. Migdał, J. Raglewski, *Kara pozbawienia wolności. Zarys dziejów polskiej doktryny penitencjarnej*, Gdańsk 2005, s. 109.
[272] A. Korobowicz, W. Witkowski, *Historia ustroju i prawa polskiego (1772-1918), wyd. 6,* Warszawa 2017, s. 158-160.
[273] Ibidem, s. 160.
[274] J. Migdał, J. Raglewski, *Kara* …, op. cit., s. 114-115.
[275] Kodeks ten był uznawano za niższy pod względem jakości legislacyjnej, od poprzedniego. Charakteryzował się nadmiarem szczegółowych, często przestarzałych definicji prawnych, co spotkało się z krytyką. Udział R. Hubego w tworzeniu tego kodeksu oraz reformy A. Wielopolskiego wywołały dodatkowe kontrowersje. Ostatecznie, w 1861 roku, plany przywrócenia poprzedniej wersji kodeksu przez Radę Stanu zostały przerwane z powodów politycznych (zob. T. Maciejewski, *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*, *wyd. 5*, Warszawa 2017, s. 256).

bardziej rygorystycznych sankcji, które podzielono na kary główne i poprawcze[276]. Wśród tych pierwszych znajdowała się kara śmierci (przewidziana wyłącznie za trzy rodzaje przestępstw), zesłanie oraz katorga[277]. Natomiast za kradzież przedmiotu o wartości do 30 złotych polskich kara wzrosła z 8 dni aresztu do 6 miesięcy pracy w domu roboczym. Zaś w przypadku recydywy kara mogła wynosić nawet do 10 lat[278]. Dodatkowo, za kradzież stosowano także zesłanie do tzw. odległych guberni Rosji Europejskiej.

Rozdział trzeci kodeksu szczegółowo opisywał różne formy zaboru cudzej własności, w tym rozbój, rabunek, kradzież oraz oszustwo. Przepis art. 1129 definiował zabór cudzej własności jako złodziejstwo[279], różnicując te przestępstwa w zależności od sposobu ich dokonania i towarzyszących im okoliczności[280]. Przepisy dotyczące kradzieży uregulowane zostały w art. 1147-1172[281].

Drugi rozdział kodeksu był poświęcony zniszczeniu i uszkodzeniu cudzej własności, w tym przestępstwom takim jak podpalenie (art. 1107-1117), zniszczenie i uszkodzenie przez wysadzenie przy użyciu prochu, gazu lub innych łatwopalnych materiałów (art. 1118-1128), czy zatopienie[282]. Przepis art. 1118 stanowił, że umyślne zniszczenie lub uszkodzenie cudzej własności w wyżej określony sposób podlega najwyższym karom, przewidzianym w poprzedzającym oddziale za przestępstwo podpalenia[283].

Zwiększeniu uległy także uprawnienia policji, której rola w tym czasie miała charakter przede wszystkim represyjny. Nadzór policyjny stosowany był często już po odbyciu zasadniczej kary, szczególnie w przypadku sprawców kradzieży. Osoby dopuszczające się poważniejszych kradzieży, np. kradzieży koni, mogły być poddane zesłaniu

[276] E. Kaczyńska, *Ludzie ukarani. Więzienia i system kar w Królestwie Polskim 1815-1914*, Warszawa 1989, s. 35.
[277] D. Mielnik, *Kara śmierci w polskim prawie karnym. Refleksje historyczno-dogmatyczne*, Łódź 2017, s. 108.
[278] Ibidem.
[279] Złodziejstwo w ogólnym ujęciu oznacza każdy zły czyn, zaś w szczególnym ujęciu – pospolite spełnienie kradzieży (F. Maciejowski, *Wykład prawa karnego w ogólności z zastosowaniem Kodeksu Kar Głównych i Poprawczych*, Warszawa 1848, s. 480).
[280] Komisja Rządowa Sprawiedliwości, *Kodex kar głównych i poprawczych*, Warszawa 1847, s. 835; Przepisy zawarte w art. 1130-1139 kodeksu dotyczyły rozboju. Art. 1140-1146 były poświęcone rabunkowi. Z kolei regulacje w art. 1147-1172 odnosiły się do kradzieży, zaś art. 1173-1189 penalizowały kwestię oszustwa (zob. Ibidem, s. 835-885).
[281] Zob. Ibidem, s. 849-873.
[282] Zob. Ibidem, s. 825-835.
[283] Ibidem, s. 825; Przepis art. 1107 kodeksu stanowi, że „Za podpalenie w złym zamiarze zamieszkanej budowli, winny ulegnie pozbawieniu wszelkich praw i zesłaniu do robót ciężkich w twierdzach na czas od ośmiu do dziesięciu lat, a jeżeli nie jest od kar cielesnych prawem wyłączony, i chłoście w ilości razów, art. 21 niniejszego Kodeksu na piąty stopień kar tego rodzaju oznaczonej, niemniej piętnowaniu" (Ibidem, s. 810-811).

administracyjnemu, dokonywanemu bez procesu sądowego. Takie zesłanie nie było początkowo regulowane prawnie i stosowane było w praktyce wbrew zasadom Kodeksu kar głównych i poprawczych oraz konstytucyjnym postanowieniom Królestwa Polskiego. Pierwsze regulacje w tym zakresie pojawiły się w połowie XIX wieku[284].

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku Polska została postawiona w obliczu zadania integracji trzech zróżnicowanych systemów prawnych, które były obecne na terytoriach zaborów: niemieckiego, austriackiego i rosyjskiego[285]. Każdy z tych systemów był głęboko zakorzeniony w indywidualnych, historycznych, kulturowych i społecznych kontekstach państw zaborczych[286]. Proces harmonizacji i unifikacji tych różnych tradycji prawnych był złożony, lecz niezbędny, aby zapewnić ciągłość i skuteczność nowego systemu prawnego w Polsce[287]. Przywrócenie suwerenności Polski w 1918 roku stanowiło nie tylko wielkie zwycięstwo narodowe, ale także początek trudnej drogi integracji trzech odmiennych systemów prawnych. Nie tylko aspekty formalne i strukturalne były problematyczne. Wyraźne były różnice zarówno w interpretacji prawa, jak i orzecznictwie oraz podejściu do kwestii społecznych. Przykładowo, prawo rodzinne w każdym z państw zaborczych inaczej regulowało zagadnienia dotyczące rozwodów, dziedziczenia czy praw dzieci. Integracja tych różnych perspektyw w jednym, spójnym systemie była trudnym zadaniem, które wymagało kompromisów i nowych rozwiązań[288].

Komisja Kodyfikacyjna w 1918 roku przygotowując projekty konstytucji stała przed wyzwaniem zintegrowania różnych koncepcji dotyczących prawa karno-administracyjnego. Konstytucja marcowa z 1921 roku była kluczowym aktem prawnym, który miał na celu ujednolicenie i stabilizację systemu prawnego. Wprowadziła ona koncepcję, według której

---

[284] E. Kaczyńska, *Ludzie ukarani* …, op. cit., s. 126-129.
[285] I. Mazurek, *Specyfika prac Komisji Kodyfikacyjnej w procesie unifikacji prawa w II Rzeczpospolitej*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2014, t. 23, s. 125.
[286] Na temat ustawodawstwa zaborczego zob. szerzej M. Zimmermann, *Art. 72 Konstytucji a dotychczasowe ustawodawstwo polskie*, Lwów 1930; W. F. Dąbrowski, *Orzecznictwo karno-administracyjne w PRL*, Poznań 1967; G. Taubenschlag, *Polskie prawo karno-administracyjne*, Łódź 1931; J. Skupiński, *Model polskiego prawa o wykroczeniach*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974, s. 9 i n.; A. Marek, *Polskie prawo wykroczeń*, Warszawa 1987, s. 17 i n.; T. Bojarski, *Ewolucja polskiego systemu prawa wykroczeń na tle rozwiązań europejskich*, „Annales UMCS" 1993, t. 40, nr 3, s. 22 i n.; J. Jendrośka, *Uwagi o istocie orzecznictwa karno-administracyjnego*, „Państwo i Prawo" 1958, nr 2, s. 274.
[287] J. Jakubowska-Hara, *Wymiar kary za wykroczenia (rozwój ustawodawstwa do kodyfikacji z 1971 r.)*, „Studia Prawnicze" 1989, z. 4 (102), s. 61.
[288] Ibidem.

orzecznictwo karno-administracyjne miało spełniać funkcję substytucyjną w stosunku do sądów. Organy administracji posiadały warunkowe kompetencje do wymierzania kar. Po pierwsze, ukarany nie mógł skorzystać z prawa do sądu, a po drugie zakres kompetencji organu administracyjnego musiał być jasno wskazany. Poddanie sprawy sądowi automatycznie wykluczało bowiem możliwość działalności prawno-administracyjnej. Aby kara wymierzona w tym trybie była wykonalna i prawomocna niezbędne było wykluczenie organu sądowego[289].

Konstytucja marcowa wprowadziła pewne ramy dla prawa karno-administracyjnego, ale dopiero kolejne lata były okresem jego intensywnego rozwoju. Prawo karno-administracyjne miało służyć realizacji bieżących celów państwa, jednak z uwagi na swoją kompleksowość jego początkowe uregulowania miały charakter doraźny i często reaktywny. Rząd II RP musiał szybko reagować na wyzwania wynikające z sytuacji politycznej, społecznej i gospodarczej. Brak jednolitej koncepcji prawa karno-administracyjnego oraz jego ciągła adaptacja do dynamicznie zmieniających się warunków prowadziły do pewnej niekonsekwencji w podejściu i interpretacji tego prawa przez sądy i organy administracyjne[290]. Rozwój prawny w latach 20. i 30. XX wieku w Polsce był napędzany przez różnorodne wyzwania, takie jak konieczność odbudowy gospodarczej, zagrożenia zewnętrzne czy rosnące napięcia społeczne[291]. Jak zauważył M. Zimmermann te czynniki wpłynęły na różnorodność rozwiązań w prawie karno-administracyjnym, w tym w kwestii orzekania kar za wykroczenia czy możliwości odwoływania się od decyzji administracyjnych[292].

Okres lat 1928-1931 w polskim systemie prawnym charakteryzował się intensywnym dążeniem do kodyfikacji jednolitego prawa karno-administracyjnego w II Rzeczypospolitej. Pierwsze lata trzeciej dekady XX wieku miały kluczowe znaczenie dla kształtowania się polskiej legislacji. Jednym z pierwszych istotnych działań w tym zakresie[293] było Rozporządzenie wydane przez Prezydenta Rzeczypospolitej 22 marca 1928 roku[294]. Prawodawca w dużej mierze korzystał z funkcjonujących już rozwiązań, zwłaszcza kodyfikacji

[289] M. Zimmermann, *Orzecznictwo karno-administracyjne*, „Studia Prawnicze" 1965, z. 7, s. 162.
[290] J. Jakubowska-Hara, *Wymiar kary* …, op. cit., s. 62.
[291] Ibidem.
[292] Ibidem; M. Zimmermann, *Art. 72 Konstytucji* …, op. cit. s. 135.
[293] J. Jakubowska-Hara, *Wymiar kary* …, op. cit., s. 63.
[294] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnem (Dz. U. z 1928 r. nr 36 poz. 341).

austriackiej[295]. Niemniej jednak, znalazło się tutaj również sporo przepisów prawa materialnego, czego we wspomnianych rozwiązaniach wzorcowych do tej pory nie stosowano w takim zakresie[296].

Wspomniane rozporządzenie wprowadzało ogólne zasady postępowania w sprawach wykroczeń, które stanowiły czyny zabronione o mniejszej wadze niż te uregulowane w kodeksie karnym. Co do zasady, w sprawach karno-administracyjnych orzekać miały głównie sądy. Jeżeli kara nie przekraczała określonego progu (3 000 złotych i 3 miesięcy aresztu), kompetencje orzekania przypisane zostały organom administracji. Niemniej jednak na żądanie ukaranego w każdym przypadku możliwa była kontrola sądowa orzeczeń. Rozporządzenie wprowadzało system kar dla wykroczeń, które miały charakter bardziej administracyjny. Ich główna funkcja opierała się na zapobieganiu, a nie karaniu. Szczegółowy wymiar kary przypisany był do konkretnego przepisu. Natomiast w razie braku regulacji szczegółowej przyjmowano ogólną dyrektywę wymiaru w granicach grzywny do 200 złotych i aresztu do 7 dni[297].

Odrębność regulacji opisywanej procedury była wyrazem potrzeby dostosowania przepisów do specyfiki tego rodzaju postępowań[298]. Choć inspiracje z zaboru austriackiego były widoczne w wielu aspektach polskiego prawa karno-administracyjnego, ważne było również zachowanie tożsamości polskiego systemu prawnego. Ustawodawca starał się dostosować te rozwiązania do lokalnych potrzeb, kultury prawnej i rzeczywistości społecznej, co było wyzwaniem w kontekście zastanej różnorodności legislacyjnej (wynikającej z głębokich różnic światopoglądowych i koncepcyjnych zwłaszcza wśród ówczesnych przedstawicieli doktryny).

W zakresie polskiego prawa karnego kluczową rolę w opracowywaniu nowego Kodeksu karnego odegrali profesorowie J. Makarewicz i W. Makowski, a także sędziowie A. Mogilnicki i E. S. Rappaport[299]. Prace te odbywały się w ramach Komisji Kodyfikacyjnej.

---

[295] Szerzej na ten temat, zob. M. Zimmermann, *Art. 72 Konstytucji* …, op. cit., s. 186 i n.
[296] J. Jakubowska-Hara, *Wymiar kary* …, op. cit., s. 65.
[297] Ibidem, s. 64.
[298] Ibidem.
[299] D. Janicka, *Polska myśl prawnokarna XIX-XX wieku: autorzy i ich dzieła: od szkoły klasycznej do socjologicznej*, Toruń 2017, s. 42.

Warto jednak przypomnieć, że projekt kodeksu karnego został ostatecznie przyjęty 14 września 1931 roku, a następnie przekazany Ministrowi Sprawiedliwości[300].

Kształtowanie się kategorii czynów przepołowionych podlegało długotrwałemu i stopniowemu procesowi, który rozpoczął się praktycznie od wprowadzenia Kodeksu karnego z 1932 roku[301] i trwał aż do uchwalenia ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku[302]. Ten akt prawny stanowił pierwszy krok w kierunku systematyzacji polskiego prawa karnego, co przyczyniło się do kształtowania współczesnej legislacji.

Na rozwój prawa wykroczeń istotny wpływ miały również zmiany uwarunkowane przez kodyfikację prawa karnego z 1969 roku. Nowy Kodeks karny zrezygnował z dotychczasowej dyferencji między karą aresztu a pozbawienia wolności, wprowadzając jednolitą karę pozbawienia wolności. Orzekanie kary aresztu stało się możliwe jedynie na gruncie prawa wykroczeń[303].

[300] J. Bardach, [w:] J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju* …, op. cit., s. 552-553.

[301] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1932 r. nr 60, poz. 571 z późn. zm.).

[302] Zob. M. Bojarski, A. Płońska, Z. Świda, *Podstawy materialnego i procesowego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 2012, s. 12 i n.; A. Marek, *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe), wyd. 7*, Warszawa 2012, s. 8 i n.; A. Marek, [w:] A. Marek (red.), *System Prawa Karnego. Zagadnienia ogólne, t. 1*, Warszawa 2010, s. 34 i n. i wskazaną tam literaturę; I. Gacek, K. Orzeł-Tobiczyk, *Problematyka czynów przepołowionych*, Katowice 2021, s. 8.

[303] W. Radecki, *Co dalej z polskim prawem wykroczeń? (część 1)*, „Prokuratura i Prawo" 2023, nr 5, s. 8; W polskim prawie wykroczeń kara aresztu jest rozpatrywana jako środek o wyjątkowym charakterze, przeznaczony do stosowania tylko w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Orzeczenie tej kary wymaga nie tylko umyślnej winy sprawcy, ale także spełnienia co najmniej jednej z dodatkowych przesłanek, takich jak: istotna waga czynu, demoralizacja sprawcy lub wyjątkowo naganny sposób działania (M. Łysko, *Polityka karna w sprawach o wykroczenia w Polsce Ludowej pod rządami kodyfikacji z 1971 r.*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 2022, t. 74, nr 1, s. 282).

I.5.1. Kradzież i zniszczenie mienia na gruncie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 roku Kodeks karny (Dz. U. z 1932 r. nr 60, poz. 571 z późn. zm.)

Kodeks karny, znany jako „Kodeks Makarewicza", wszedł w życie na mocy Rozporządzenia Prezydenta z 11 lipca 1932 roku[304]. Kodeks ten był oceniany jako bardzo nowoczesny i stanowił eklektyczne połączenie wielu koncepcji prawnych, które wyłoniły się w XIX i na początku XX wieku. Jego wartość została potwierdzona przez prawników zarówno polskich, jak i zagranicznych, w tym przez niemieckich[305]. Kodeks ten przetrwał nawet burzliwe zmiany ustrojowe po II wojnie światowej i obowiązywał aż do 1969 roku, co świadczy o jego znaczeniu i solidności prawnej[306].

W polskim systemie prawnym prawo karne skupiało się na akcie przestępczym, a nie na osobowości przestępcy, co odbiegało od pewnych nurtów szkoły socjologicznej, promowanych przez teoretyków takich jak Franz von Liszt, Adolf Prins czy Gerard Anton van Hamel[307]. Podstawą dla określenia odpowiedzialności karnej był czyn dokonany przez sprawcę oraz jego wina, interpretowana jako świadome działanie przeciwko prawu. W polskim Kodeksie karnym zaznaczyła się tendencja do podkreślania subiektywnych aspektów i personalizacji odpowiedzialności, co uwidoczniło się w podkreśleniu znaczenia zasady winy i regulacjach dotyczących odpowiedzialności za podżeganie i pomocnictwo[308]. Zastosowano

[304] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1932 r. nr 60, poz. 571 z późn. zm.); Szerzej na temat konstrukcji Kodeksu karnego z 1932 roku, zob. T. Bojarski, *Konstrukcja Kodeksu karnego z 1932 r. i jego przepisów*, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak, M. Gałązka, R. G. Hałas, S. Hypś, D. Szeleszczuk (red.), *Kodeks karny z 1932 roku*, Lublin 2015, s. 9-19.

[305] D. Janicka, *Kodeks Makarewicza w opiniach niemieckich autorów,* [w:] M, Głuszak, D. Wiśniewska-Jóźwiak (red.), *Nil nisi veritas. Księga dedykowana Profesorowi Jackowi Matuszewskiemu*, Łódź 2016, s. 503-514; Ibidem, [w:] D. Janicka, *O przestępstwach, karach i prewencji kryminalnej. Studia z najnowszej historii polskiego prawa karnego i nauki prawa*, Toruń 2021, s. 215-231.

[306] J. Koredczuk, *Znaczenie kodeksu karnego z 1932 r. dla rozwoju nauki i prawa karnego w Polsce w XX wieku,* „Zeszyty Prawnicze UKSW" 2011, t. 11, nr 2, s. 47-48.

[307] J. Warylewski, *Prawo karne. Część ogólna, wyd. 8*, Warszawa 2020, s. 48-50.

[308] Zob. J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, *wyd. 5*, Lwów 1938, s. 32 i n.; Por. T. Bojarski, Cz. Gofroń, *Tradycja i postępowe idee w polskim kodeksie karnym z 1969 r. na przykładzie wybranych instytucji*, [w:] R. Tokarczyk (red.), *Tradycja i postęp w prawie*, Lublin 1983, s. 124 i n.; A. Wąsek, *Refleksja nad zagadnieniami tradycji i postępu w polskim prawie karnym*, [w:] R. Tokarczyk (red.), *Tradycja* …, op. cit., s. 96 i n.

zasadę odpowiedzialności opartej na winie, wprowadzając podział na przestępstwa popełnione umyślnie i nieumyślnie[309].

W Kodeksie Makarewicza ochrona mienia była realizowana w sposób jednolity, bez względu na tożsamość właściciela. Podejście takie było zgodne z ujęciem prawa własności na gruncie cywilistycznym. Przepisy nie wprowadzały rozróżnień między przestępstwami przeciwko mieniu na podstawie wysokości szkody. Uważano, że zastosowanie takiego kryterium byłoby nieadekwatne, ponieważ wartość materialna przedmiotu stanowi niewystarczającą podstawę dla różnicowania typów kradzieży czy innych czynów przeciwko mieniu, w tym zniszczenia mienia[310].

Kodeks karny z 1932 roku w rozdziale XXXIX poświęconym przestępstwom przeciwko mieniu regulował kwestię kradzieży w art. 257, składającym się z trzech jednostek redakcyjnych. Umieszczenie kradzieży na początku rozdziału poświęconego przestępstwom przeciwko mieniu podkreślało jej zasadniczość jako podstawowego przestępstwa w tej kategorii[311]. Zgodnie z art. 257 § 1, kto zabiera innej osobie cudze mienie ruchome w celu przywłaszczenia, podlega karze więzienia do lat 5. Natomiast w przypadkach mniejszej wagi sąd mógł zastosować złagodzenie kary. Ponadto przewidywano również możliwość uwolnienia od kary, jeśli sprawca zabrał przedmiot z nędzy, a jego celem było użycie przedmiotów pierwszej potrzeby o małej wartości. W przypadku osób najbliższych, wprowadzono względny tryb ścigania.

Podmiotem czynu mógł być każdy, zatem kradzież stanowiła przestępstwo powszechne. Przedmiot ochrony stanowiło dobro prawne w postaci mienia ruchomego, definiowanego jako każda wartość majątkowa, posiadająca dla właściciela określoną wartość ekonomiczną[312]. Natomiast kradzież mienia niematerialnego traktowane było jako „inne przestępstwo" zgodnie z art. 272 k.k[313]. Kradzież skupiała się na ochronie prawa własności rzeczy ruchomej, co było

[309] T. Bojarski, *Tradycja i postęp w nowelizacji prawa karnego – od Makarewicza do stanu obecnego*, „Teki Komisji Prawnej. Polska akademia nauk. Oddział w Lublinie" 2008, nr 1, s. 9.
[310] A. Lityński, *Historia prawa Polski Ludowej*, *wyd. 5*, Warszawa 2013, s. 122.
[311] L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego, prawa o wykroczeniach i przepisów wprowadzających wraz z niektóremi ustawami dodatkowemi i wzorami orzeczeń do prawa o wykroczeniach,* Kraków 1933, s. 715.
[312] W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz*, *wyd. 3*, Warszawa 1937, s. 758.
[313] K. Sobolewski, A. Laniewski, *Polski Kodeks Karny z 11.VII.1932 r. wraz z prawem o wykroczeniach, przepisami wprowadzającemi i utrzymanemi w mocy przepisami kodeksu karnego austrjackiego, niemieckiego, rosyjskiego i skorowidzem,* Lwów 1932, s. 139.

wspólne z przywłaszczeniem (art. 262 k.k.)[314]. Definicja mienia była szersza od pojęcia rzeczy. Obejmowała zarówno przedmioty w stanie płynnym (jak woda mineralna), czy w stanie lotnym (jak gaz), a także prąd elektryczny, niebędący rzeczą w ścisłym znaczeniu[315]. Pojęcie mienia ruchomego odnosiło się do wszystkich przedmiotów fizycznie ruchomych, czyli takich, które można było fizycznie przemieszczać. Obejmowało to także przedmioty dające się oddzielić od nieruchomości, chociażby z jej uszkodzeniem i przez samego sprawcę[316]. Strona przedmiotowa odnosiła się do czynności sprawczej, polegającej na zaborze rozumianym jako wyjęcie cudzego mienia z posiadania pewnej osoby i objęcie go we własne posiadanie przez sprawcę[317]. Nie miało znaczenia czy mienie pozostawało we władaniu sprawcy, czy przeszło we władanie osoby trzeciej[318]. Przywłaszczenie nie było rozumiane jako czynność sprawcza, ale cel działania[319]. Zamiar przywłaszczenia, czyli *animus sibi habendi*, był subiektywną cechą zaboru[320], bez względu na to, czy pobudką działania była chęć wzbogacenia się, czy jakikolwiek inny motyw działania[321] i musiał on towarzyszyć zaborowi[322]. Oznaczało to, że sprawca działał w celu nieograniczonego rozporządzania rzeczą jak swoją własną[323]. Jeśli sprawca bezprawnie obejmował cudze mienie ruchome we własne faktyczne władanie, ale nie działał w zamiarze przywłaszczenia tego mienia, lecz w innym zamiarze, to nie odpowiadał na podstawie art. 257 § 1 k.k. W zależności od okoliczności sprawy, mógł on odpowiadać na podstawie innych przepisów, jak np. z art. 251 k.k. lub art. 57 prawa o wykroczeniach[324]. Przy dokonywaniu typizacji zachowania sprawcy jedyną okolicznością braną pod uwagę był cel przywłaszczenia, natomiast irrelewantne były inne pobudki. Z prawnego punktu widzenia nie było istotne, czy sprawca działał z zamiarem wzbogacenia się, czy też w innym celu. Każdy bezprawny zabór cudzego mienia podlegał sankcji,

[314] Przywłaszczenie charakteryzowało się uczynieniem rzeczy cudzej swoją własnością, podczas gdy w przypadku kradzieży, sprawca nie posiadał rzeczy i uzyskał jej posiadanie poprzez zabór od aktualnego posiadacza w celu przywłaszczenia, czyli zachowania się wobec tej rzeczy jak wobec własnej. Tym samym, oprócz prawa własności, kradzież naruszała również prawo posiadania (W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz* …, op. cit., s. 757).
[315] J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem, wyd. 2*, Lwów 1932, s. 304-305.
[316] Wyrok SN z 10.11.1936 r., II K 948/36, OSN 1937, nr 5, poz. 135, LEX nr 52064.
[317] K. Sobolewski, A. Laniewski, *Polski Kodeks* …, op. cit., s. 139.
[318] Postanowienie SN z 5.09.1963 r., Rw 918/63, OSNKW 1964, nr 1, poz. 4, LEX nr 121017.
[319] Wyrok SN z 26.10.1937 r., III K 950/37, OSN 1938, nr 4, poz. 86, LEX nr 354609.
[320] W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz* …, op. cit., s. 767.
[321] Wyrok SN z dnia 17.12.1936 r., II K 878/36, LEX nr 364807.
[322] Wyrok SN z 17.12.1936 r., II K 878/36, OSN 1937, nr 7, poz. 184, LEX nr 110481.
[323] Uchwała SN (7) z 30.12.1965 r., RNw 44/65, OSNKW 1966, nr 3, poz. 29, LEX nr 114420.
[324] Wyrok SN z 17.05.1962 r., V K 162/62, OSNKW 1963, nr 5, poz. 85, LEX nr 135867.

niezależnie od motywów sprawcy i wartości tegoż mienia. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na pojęcie tzw. pobudek idealnych, które pojawiło się w orzecznictwie tamtego okresu[325]. Za pobudki takie uważano motywację złożenia unikatowego zabytku w prywatnym posiadaniu w celu ofiarowania go na rzecz zbiorów publicznych[326]. Zatem nawet w ustroju socjalistycznym niedopuszczalnym pozostawało przywłaszczenie cudzego mienia bez zgody. Strona podmiotowa odnosiła się do celu w jakim dokonywano zaboru cudzej rzeczy ruchomej. Zabór określano jako działanie polegające na wyjęciu mienia z posiadania osoby i przejęciu go we własne posiadanie. Nieistotne natomiast było, czy sprawca utrzymał się w tym władztwie[327] (trwałość posiadania rzeczy cudzej stanie się przedmiotem interpretacji dopiero w późniejszych legislacjach). „Zabranie" nie wymagało spełnienia dodatkowych warunków, takich jak użycie groźby czy przemocy, gdyż takie działania definiowały inne przestępstwa. Kodeks nie precyzował bezpośrednio, iż zabór odbywa się bez zgody właściciela. Wynika to jednak z samego słowa „zabiera". Nieistotne przy tym było, czy osoba, od której zabierano mienie, posiadała do niego prawo własności. Zabór mienia implikował wyjęcie przedmiotu spod władztwa właściciela, rozumianego szerzej jako kontrola nad rzeczą, niezależnie od tego, czy chodziło o własność, posiadanie[328], czy dzierżenie[329]. W ten sposób pojęcie władztwa nad przedmiotem było pojęciem szerszym niż te wywodzące się z prawa cywilnego[330]. Kluczowe było również, że bezprawnie zabrane mienie musiało być cudze, czyli należące do innej osoby niż sprawca. Pojęcie „cudzości" w swym zakresie obejmowało również mienie wspólne niepodzielone[331], takie jak wspólny majątek małżonków. W takim przypadku, gdy jeden z małżonków rozporządzał mieniem ruchomym należącym do majątku wspólnego jak własnym, wbrew woli drugiego małżonka, mógł być pociągnięty do odpowiedzialności na podstawie art. 257 § 1 k.k. lub art. 262 § 1 k.k. (w zależności od sposobu działania sprawcy)[332]. Przestępstwo kradzieży popełnione mogło być wyłącznie umyślnie. Dla realizacji znamion strony podmiotowej konieczne było ustalenie, że sprawca był świadomy, że zabiera on rzecz,

[325] Wyrok SN z 7.05.1948 r., K 325/47, OSN 1948, nr 3, poz. 81, LEX nr 162103.
[326] Wyrok SN z 3.01.1936 r., III K 1772/35, OSN 1936, nr 7, poz. 272, LEX nr 373391.
[327] K. Sobolewski, A. Laniewski, *Polski Kodeks karny* …, op. cit., s. 139.
[328] Wyrok SN z 18.06.1946 r., K 531/46, OSN 1947, nr 3, poz. 62, LEX nr 161787; Postanowienie SN z 5.01.1956 r., II KO 102/54, OSNCK 1956, nr 2, poz. 26, LEX nr 118303.
[329] Wyrok SN z 20.05.1946 r., K 332/46, OSN 1947, nr 1, poz. 13, LEX nr 161687.
[330] L. Peiper, *Komentarz* …, op. cit., s. 716.
[331] Wyrok SN z 24.02.1937 r., II K 1661/36, OSN 1937, nr 9, poz. 255, LEX nr 52077.
[332] Postanowienie SN z 19.12.1957 r., II KO 83/57, OSNPG 1959, nr 1, poz. 15, LEX nr 168642.

do której nie miał żadnych praw[333]. Świadomość ta musiała istnieć już w chwili zaboru[334]. W sytuacji, gdy sprawca działał w przekonaniu, choćby błędnym, że mienie stanowiło jego własność, nie popełniał kradzieży z powodu braku zamiaru przywłaszczenia cudzego mienia[335] (art. 20 § 1 k.k.)[336]. Wymagano bowiem, aby umyślność obejmowała wszystkie znamiona tego przestępstwa. Z kolei, gdy sprawca dopiero po dokonaniu przestępstwa dowiedział się, że zabrane przez niego mienie jest cudzą własnością (*dolus subsequens*), nie można było pociągnąć go do odpowiedzialności za kradzież, ale za przywłaszczenie cudzego mienia na podstawie art. 262 § 1 k.k.

W kodeksie z 1932 roku nie wydzielono kradzieży w typie podstawowym od kwalifikowanej ze względu na wartość skradzionej rzeczy. Jednocześnie w ówczesnej doktrynie podkreślano, że wartość skradzionego przedmiotu stanowi bardzo niedoskonałe kryterium do różnicowania typów kradzieży. Wynikało to z faktu, że sprawca, z nielicznymi wyjątkami, zazwyczaj miał zamiar ukraść cokolwiek możliwe, więc ocena jego działania na podstawie wartości skradzionego przedmiotu okazywała się być w dużym stopniu przypadkowa[337]. Jednocześnie jednak sama sankcja przewidziana przez ustawodawcę może być uważana za wysoką, gdyż ustawowe maksymalne zagrożenie wynosiło 5 lat kary więzienia. Taki zabieg ustawowy pozwalał na indywidualizowanie kary w zależności od okoliczności i charakteru sprawcy. W omawianej regulacji pojawia się również kumulatywna grzywna, która mogła być orzeczona w przypadku kradzieży motywowanej chęcią zysku[338]. Mimo odejścia

[333] L. Peiper, *Komentarz* …, op. cit., s. 719-720.
[334] Ustalenie bezprawności zaboru z punktu widzenia prawa cywilnego nie wystarcza do przypisania sprawcy przestępstwa kradzieży, która istnieje tylko, gdy działanie nosi cechy winy umyślnej (art. 14 k. k.), obejmującej wszystkie znamiona tego przestępstwa, a zatem nie tylko zabór mienia z cudzego posiadania, lecz także świadomość, że mienie to jest cudzą własnością (wyrok SN z 28.05.1946 r., K 374/46, OSN 1947, nr 1, poz. 17, LEX nr 161695).
[335] Przestępstwo kradzieży z art. 257 k. k., jako czynu umyślnego, wymaga ustalenia świadomości sprawcy, że nie posiada on żadnych praw do zabranego mienia; kto zatem zabierze mienie w przekonaniu, chociażby błędnym, że stanowi ono jego własność, nie popełnia kradzieży dla braku zamiaru przywłaszczenia cudzego mienia (art. 20 § 1 k. k.) (wyrok SN z 30.01.1946 r., K 379/45, OSN 1946, nr 1-2, poz. 27, LEX nr 161566).
[336] Zgodnie z tym przepisem, nie popełnia przestępstwa osoba, która dopuszcza się czynu pod wpływem błędu co do okoliczności należącej do istoty czynu, z wyjątkiem przypadków, gdy chodzi o występek nieumyślny, a błąd był wynikiem nieostrożności lub niedbalstwa. Błąd zachodzi, gdy wyobrażenie, jakie sprawca ma o jakiejkolwiek okoliczności, nie odpowiada rzeczywistości. Różnica między błędem a nieświadomością z punktu widzenia wpływu na odpowiedzialność sprawcy czynu przestępnego nie ma znaczenia. W świetle tego przepisu, fałszywe przekonanie o własności mienia, nawet jeśli jest błędne, wyklucza zamiar przywłaszczenia, co jest kluczowe dla konstrukcji przestępstwa kradzieży (szerzej zob. W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz* …, op. cit., s. 94-98).
[337] L. Peiper, *Komentarz* …, op. cit., s. 715-716.
[338] Ibidem, s. 721.

przez ustawodawcę od kryterium wartości i niewielkiego różnicowania pobudek sprawcy na poziomie karalności, pozostawiono pojęcie tzw. kradzieży zuchwałej. Różniła się ona od kradzieży zwykłej sposobem dokonania i charakteryzowała się nie tyle skrytością działania, ile jawnością przywłaszczenia cudzego mienia ruchomego, często dokonywanego bezpośrednio przed oczami pokrzywdzonego, poprzez gwałtowne pozbawienie go władztwa nad przedmiotem (np. przez wyrwanie z rąk). W przeciwieństwie do rozboju czy kradzieży rozbójniczej, w przypadku kradzieży zuchwałej nie dochodziło do użycia przemocy skierowanej przeciwko osobie. Sprawca mógł również dokonywać kradzieży zuchwałej wobec mienia społecznego, np. wyrywając pieniądze z ręki listonoszowi czy konduktorowi. Kradzież zuchwała nie była traktowana jako kategoria kwalifikowana, lecz dotyczyła wymiaru kary[339].

W kodeksie z 1932 roku pojawia się również instytucja pomocnictwa oraz współsprawstwa, przy czym rozumiane były one znacznie szerzej niż w aktualnych regulacjach. Po pierwsze, pomocnictwo zrealizować mogła osoba, która nie tylko pomagała do zbycia lub ukrycia przedmiotów pochodzących z kradzieży, ale również taka, która składała sprawcy obietnicę w tej kwestii[340]. Współsprawstwo natomiast pojmowano odmiennie. Każdy współsprawca odpowiadał bowiem za całokształt przestępczego przedsięwzięcia, nie zaś wyłącznie w granicach swojego działania, co oznacza daleko idącą akcesoryjność. Z orzecznictwa wynika, że jeżeli kilka osób, zmówiwszy się na kradzież dokonało jej wspólnie, każda z nich odpowiadała za całą kradzież dokonaną wspólnymi działaniami uczestników, a nie tylko za kradzież tych przedmiotów, które sama bezpośrednio zabrała[341].

Przepis art. 257 § 2 k.k. regulował dwa stany faktyczne: przypadek mniejszej wagi oraz zabór celem użycia małej wartości przedmiotu pierwszej potrzeby z powodu nędzy. Jak wcześniej wskazano, wartość przedmiotu kradzieży nie miała wpływu na kwalifikację prawną czynu. Przypadek mniejszej wagi utrzymywał tę zasadę. Natomiast nie był on identyczny z przypadkiem zaboru przedmiotu małej wartości. Ustawodawca nie wskazał jasno, co należy rozumieć pod omawianym pojęciem, lecz w literaturze wskazywano, że niewielka wartość zabranego mienia miała znaczenie dla zakwalifikowania danej kradzieży jako

[339] Postanowienie SN z 10.10.1966 r., Rw 824/66, OSNKW 1967, nr 2, poz. 13, LEX nr 113897.
[340] Wyrok SN z 4.01.1962 r., III K 975/61, OSNKW 1963, nr 1, poz. 3, LEX nr 135414; Por. Wyrok SN z 22.01.1958 r., II K 750/57, OSNPG 1958, nr 7, poz. 3, LEX nr 178541.
[341] Wyrok SN z 15.06.1938 r., II K 367/38, OSN 1939, nr 3, poz. 57, LEX nr 351387.

przypadku mniejszej wagi[342]. Jednakże należy zauważyć, że doktryna podkreślała, iż wartość skradzionego mienia nie stanowiła decydującego kryterium w ustalaniu, czy mamy do czynienia z przestępstwem mniejszej wagi. Organy stosujące prawo mogły posiłkować się łagodniejszym przepisem § 2, jeśli wartość skradzionego mienia nie była znana sprawcy. Z drugiej strony, jeżeli liczył on na znaczny łup, ale ostatecznie zdobył mienie o niewielkiej wartości, to sąd powinien rozważyć, czy ze względu na taki stan psychiczny sprawcy zastosować w jego przypadku przewidziane w § 2 dobrodziejstwa[343]. Wykładnia wskazanego pojęcia przeprowadzona była na gruncie jurydycznym. Wskazywano, że przypadek mniejszej wagi w powyższym rozumieniu zachodzi, jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że sprawca nie jest niebezpieczny dla społeczeństwa w takim stopniu, aby stosować doń zwykłą przepisaną za kradzież karę więzienia[344]. Ocena, czy dana kradzież stanowiła przypadek mniejszej wagi, miała być dokonana również z punktu widzenia interesu społecznego[345]. Pojęcie przypadku mniejszej wagi nie było bowiem równoznaczne ze znikomym niebezpieczeństwem społecznym czynu[346]. Dla oceny, czy zachodził przypadek mniejszej wagi, sama wartość skradzionego lub przywłaszczonego mienia nie miała decydującego znaczenia, jednak okoliczność, że sprawca wyrządził dotkliwą stratę pokrzywdzonemu, mogła być wzięta przez sąd pod uwagę jako podstawa do odrzucenia kwalifikacji z art. 257 § 2 k.k[347]. Niekiedy też przy ocenie wskazanej okoliczności miały zastosowanie zasady wyrażone w art. 54 k.k.[348], czyli zasady wymiaru kary, zgodnie z którymi sąd wymierzał karę według swego uznania, zwracając uwagę przede wszystkim na pobudki oraz sposób działania sprawcy i jego stosunek do pokrzywdzonego, na stopień rozwoju umysłowego i charakter sprawcy, na jego dotychczasowe życie tudzież na jego zachowanie się po popełnieniu przestępstwa. W sprawach, gdzie wartość mienia nie przekraczała 1 000 złotych, rozpoznawaniem zajmowały się sądy grodzkie (zgodnie z art. 17 wprowadzającym)[349]. Rozważając możność zastosowania przepisów art. 257 § 2 k.k. sąd merytoryczny powinien mieć na względzie nie tylko wartość zabranego przedmiotu,

[342] K. Sobolewski, A. Laniewski, *Polski Kodeks Karny* …, op. cit. s. 140.
[343] L. Peiper, *Komentarz* …, op. cit., s. 722.
[344] Wyrok SN z 7.02.1935 r., II K 1675/34, OSN 1935, nr 9, poz. 388, LEX nr 329310.
[345] Wyrok SN z 24.03.1948 r., K 3664/47, OSN 1948, nr 4, poz. 102, LEX nr 162147.
[346] Wyrok SN z 16.05.1958 r., III KRn 1074/57, OSNPG 1959, nr 1, poz. 15, LEX nr 168640.
[347] Wyrok SN z 17.02.1937 r., II K 1227/36, OSN 1937, nr 8, poz. 231, LEX nr 365405.
[348] Wyrok SN z 23.01.1936 r., II K 1777/35, OSN 1936, nr 8, poz. 300, LEX nr 374513.
[349] K. Sobolewski, A. Laniewski, *Polski Kodeks Karny* …, op. cit. s. 140.

ale i kwestię, czy zabór ten spowodował dotkliwy uszczerbek dla poszkodowanego i czy sprawca czynu przedstawia z punktu widzenia społecznego tak niebezpieczny typ przestępcy, do którego sankcje karne muszą być stosowane w całej rozciągłości, bez nadzwyczajnego złagodzenia kary[350]. Przypadek mniejszej wagi według § 2 art. 257 k.k. oraz § 2 art. 264 k.k. oceniać należało nie tyle z punktu widzenia przedmiotowych skutków przestępstwa, ile ze względu na osobę i przestępną wolę sprawcy, przedstawiającego wskutek tego mniejsze lub większe niebezpieczeństwo dla porządku prawnego, przy czym oczywiście i stan jego zdrowia mógł wywierać wpływ na tę ocenę[351]. Sam fakt popełnienia przestępstwa z nędzy również nie stwarzał podstawy do zastosowania art. 257 § 2 k.k[352]. Niewystarczające było popełnienie czynu z powodu nędzy, a więc stanu, w którym sprawca nie był w stanie spełnić swoich podstawowych potrzeb życiowych, takich jak głód, pragnienie, okrycie ciała (w szczególności zimą), światła czy opału. Ponadto przedmiot kradzieży musiał należeć do kategorii przedmiotów pierwszej potrzeby przedstawiających małą wartość, a więc mogło dojść do zastosowania wskazanej normy, jeżeli sprawca ukradł np. chleb, węgiel czy drzewo. Nie można było tych okoliczności odnosić jednak do osoby, która poprzez kradzież zaopatrywała się w żywność lub opał regularnie, niejako magazynując zapasy na dłuższy czas. Kradzież musiała nastąpić celem użycia tych przedmiotów, a nie np. celem ich zbycia lub darowania osobie trzeciej. Wyjątek w tej sytuacji stanowić mogło użycie tych przedmiotów po kradzieży także przez osoby najbliższe sprawcy, żyjące z nim we wspólnym gospodarstwie, zwłaszcza osoby, które sprawca miał na utrzymaniu. W doktrynie wskazywano, że przepis art. 257 § 2 k.k., który przewidywał uwolnienie od kary, nie powinien być stosowany w sytuacjach, gdy sprawca zabrał nie tyle przedmioty pierwszej potrzeby, ile inne rodzaje mienia z zamiarem ich sprzedaży lub wymiany na przedmioty pierwszej potrzeby – np. w przypadku kradzieży gotówki lub innych przedmiotów z zamiarem ich zbycia w celu zakupu dóbr niezbędnych. Niemniej jednak, taki czyn mógł zostać uznany za przypadek mniejszej wagi, zgodnie z częścią pierwszą § 2 art. 257 k.k[353].

[350] Wyrok SN z 8.01.1947 r., K 1710/46, OSN 1948, nr 1, poz. 6, LEX nr 161913.
[351] Wyrok SN z 26.03.1935 r., III K 159/35, OSN 1935, nr 11, poz. 472, LEX nr 379839.
[352] Wyrok SN z 14.02.1933 r., IV K 8/33, OSN 1933, nr 4, poz. 70, LEX nr 75839.
[353] L. Peiper, *Komentarz* …, op. cit., s. 723.

W przypadku popełnienia przestępstwa na szkodę osoby najbliższej ściganie następowało na wniosek pokrzywdzonego. Pojęcie osoby najbliższej określał art. 91 § 1 k.k. Do kategorii tej zaliczano krewnych w linii wstępnej lub zstępnej, rodzeństwo, małżonka, tudzież rodziców, rodzeństwo i dzieci małżonka. W tym przepisie ustawodawca przewidział, że przez stosunki rodzinne pokrzywdzony może chcieć zaniechać ścigania[354].

Zniszczenie mienia penalizował art. 263 k.k.[355], który znajdował się w tym samym rozdziale co kradzież. Zgodnie z § 1 tego przepisu, kto cudze mienie uszkadza albo czyni niezdatnym do użytku, podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2. Podobnie jak w przypadku kradzieży, tak i tutaj w przypadkach mniejszej wagi sąd mógł zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary. Natomiast w § 3 przewidziano, że jeżeli przestępstwo, określone w § 1, popełnione zostało przez użycie ognia, materiałów wybuchowych lub łatwopalnych, sprawca podlegał karze więzienia do lat 5. Z kolei na podstawie § 4 w przypadkach, określonych w § 1 i 2, ściganie odbywało się z oskarżenia prywatnego, jeśli nie naruszono interesu publicznego.

Podobnie jak w przypadku kradzieży, podmiotem czynu mógł być każdy, zatem zniszczenie mienia stanowiło przestępstwo powszechne. Przedmiot ochrony stanowiło dobro prawne w postaci mienia. Jednak w odróżnieniu od kradzieży, rozboju i przywłaszczenia, które dotyczą głównie mienia ruchomego, przedmiotem przestępstwa mogło być zarówno mienie ruchome, jak i nieruchome[356]. Przepis ten odnosił się do uszkodzenia wszelkiego rodzaju rzeczy, lecz stanowił *lex generalis,* dla którego występowało kilka *leges speciales*, takie jak art. 189 oraz 190 § 1 i 2 k.k. (penalizujące zniszczenie dokumentów, znaków graficznych i wodnych). Obejmował mienie cudze, jako że każdy z własnym mieniem mógł robić w zasadzie wszystko, co chciał, a więc nawet je uszkodzić bądź zniszczyć. Uszkodzenie własnego mienia i nakłanianie do tego czynu nie stanowiło przestępstwa, chyba że sprowadzało niebezpieczeństwo powszechne (art. 215 k.k.)[357]. O ile wartość zniszczonej czy uszkodzonej rzeczy nie miała znaczenia dla istnienia przestępstwa, tak niska wartość tej rzeczy mogła mieć

[354] Ibidem, s. 723.
[355] Przepis ten penalizuje uszkodzenie mienia, które obejmuje wszelkie działania wpływające na stan przedmiotu przestępstwa w mniejszym lub większym stopniu. Z tego względu, nie uznawano za konieczne oddzielne wyróżnianie zniszczenia, gdyż jest ono postrzegane jako wyższa forma uszkodzenia (W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz* …, op. cit., s. 795).
[356] W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz* …, op. cit., s. 794.
[357] Wyrok SN z 28.04.1936 r., III K 523/36, OSN 1936, nr 11, poz. 418, LEX nr 375089.

znaczenie dla ustalenia wystąpienia przypadku mniejszej wagi. Nie miała przy tym znaczenia legitymacja praw podmiotowych. Cudze mienie mogło być zarówno przedmiotem własności, posiadania, jak też innego rodzaju władania[358]. Strona przedmiotowa obejmowała różne działania sprawcy, polegające na uszkodzeniu lub zniszczeniu mienia (stanowiące wyższy stopień uszkodzenia) albo na uczynieniu przedmiotu niezdatnym do użytku bez naruszenia substancji danego przedmiotu (wypuszczenie zwierzęcia na wolność, puszczenie przedmiotu na wodę)"[359]. Uszkodzenia, o których mowa w tym przepisie, dotyczyły wszystkich kategorii rzeczy, nie ograniczając się tylko do rzeczy ruchomych[360]. Nieistotne było również to, w jaki sposób czy też za pomocą jakiego środka nastąpiła czynność wykonawcza. Strona podmiotowa charakteryzowała się umyślnością działania. Wina sprawcy wynikała z jego zamiaru, aby dany przedmiot uszkodzić lub uczynić niezdatnym do użytku.

Ustawa przewidywała trzy rodzaje okoliczności uzasadniających zastosowanie surowszej kary: użycie ognia, materiałów wybuchowych lub łatwopalnych. Zastosowanie tych środków niekiedy mogło powodować kwalifikację czynu także jako innego przestępstwa. Przykładowo, jeżeli doszło tym samym do sprowadzenia niebezpieczeństwa powszechnego, to działanie sprawcy wypełniało znamiona wskazane w art. 216 k.k[361].

Zasadniczo ściganie omawianego przestępstwa odbywało się z oskarżenia prywatnego, chyba że zachodziła okoliczność określana jako naruszenie interesu publicznego[362]. Naruszenie interesu publicznego przez uszkodzenie mienia obejmowało w rozumieniu § 4 wszystkie przypadki, gdzie mienie z nadanego mu przeznaczenia znalazło się w służbie celów publicznych bez względu na to, czy samo w sobie w materialnej swej treści jest lub nie jest przeznaczone do wyłącznej i bezpośredniej służby interesowi publicznemu. Istotnym było więc to, czy mienie (rzecz) reprezentuje interes publiczny[363]. W doktrynie wskazywano, że działanie na szkodę interesu publicznego miało miejsce w przypadkach, gdy dochodziło do zniszczenia lub uszkodzenia sprzętu kolejowego, wojennego czy innych przedmiotów użyteczności publicznej. Zaznaczano, że interes publiczny mógł być związany bezpośrednio z przedmiotem

[358] Wyrok SN z 20.05.1935 r., I K 194/35, OSN 1936, nr 1, poz. 10, LEX nr 368103; Wyrok SN z 19.02.1935 r., III K 1845/34, OSN 1935, nr 10, poz. 415, LEX nr 379629.
[359] K. Sobolewski, A. Laniewski, *Polski Kodeks* …, op. cit., s. 143.
[360] Wyrok SN z 11.01.1934 r., I K 899/33, OSN 1934, nr 5, poz. 94, LEX nr 387781.
[361] W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz* …, op. cit., s. 797-798.
[362] K. Sobolewski, A. Laniewski, *Polski Kodeks* …, op. cit., s. 143.
[363] Wyrok SN z 4.02.1937 r., III K 2139/36, OSN 1937, nr 7, poz. 198, LEX nr 364849.

działań lub wynikać z konkretnych okoliczności czasowych i miejscowych. Jako przykład można wskazać zniszczenie oświetlenia na ulicy lub w miejscu publicznym, o ile nie działo się to w okolicznościach szczególnie niebezpiecznych, co mogłoby skutkować kwalifikacją czynu jako bardziej poważnego przestępstwa zgodnie z art. 217 § 1 lit. c[364].

J. Makarewicz i E. S. Rappaport wyrażali różne koncepcje przyszłego kształtu prawa karno-administracyjnego w Polsce[365].

E. S. Rappaport w 1928 roku przedstawił wstępny projekt ustawy o wykroczeniach. Zaproponował w nim podział wykroczeń na dwie kategorie: podlegające jurysdykcji organów administracji oraz rozpatrywane przez sądy (do tej kategorii zaliczać miały się wykroczenia poważniejsze). Zgodnie z założeniem projektodawcy, ustawa miała być ściśle związana z kodeksem karnym, co podkreślało uniwersalność zasad prawa karnego w odniesieniu do wykroczeń. W projekcie przyjęto, że za wykroczenia można orzekać karę aresztu do 4 miesięcy lub grzywnę do 5 000 złotych. Projekt ten spotkał się z krytyką ze strony J. Makarewicza, który postulował traktowanie wykroczeń w ramach prawa administracyjnego i orzekanie w ich sprawach przez organy administracyjne z możliwością kontroli sądowej. Ostatecznie przyjęto rozwiązanie polegające na odrębności kodeksu karnego policyjnego, co odzwierciedlało propozycje E. S. Rappaporta[366].

Wspomniane projekty ustaw i rozporządzeń, w tym projekt wstępny ustawy o wykroczeniach z 1931 roku, świadczą o stopniowej kodyfikacji prawa karno-administracyjnego. Wraz z unifikacją polskiego systemu prawnego stało się jasne, że zachodzi potrzeba uregulowania spójnego i jednolitego prawa karno-administracyjnego. Prace nad kodyfikacją tego prawa były więc nie tylko odpowiedzią na bieżące wyzwania, ale także próbą przewidzenia przyszłych potrzeb i zagrożeń, aby system prawny był na nie gotowy. W kontekście globalnych wydarzeń lat 30. XX wieku, takich jak wielki kryzys czy rosnące napięcia międzynarodowe, stworzenie stabilnego systemu prawnego było kluczowe dla bezpieczeństwa i stabilności kraju[367].

[364] L. Peiper, *Komentarz* …, op. cit., s. 738-739.
[365] J. Jakubowska-Hara, *Wymiar kary* …, op. cit., s. 66.
[366] Ibidem.
[367] Ibidem, s. 67-68.

Pierwsza polska kodyfikacja prawa karnego z 1932 roku, ustanowiona po debatach w Komisji Kodyfikacyjnej, wprowadziła również Prawo o wykroczeniach[368]. W trakcie kształtowania tej kodyfikacji, E. S. Rappaport oraz J. Makarewicz toczyli spór na temat klasyfikacji wykroczeń[369]. Główna oś sporu koncentrowała się wokół zagadnienia skategoryzowania ich w ramach prawa administracyjnego bądź prawa karnego[370]. Ponadto jedną z kwestii spornych w tym zakresie było wskazanie odpowiedniego organu kompetentnego do rozstrzygania w sprawach wykroczeń. Pod uwagę brano zarówno jurysdykcję sądów, jak i organów administracyjnych[371]. Kluczowym aspektem ich deliberacji była problematyka zakresu czynów, które kwalifikują się jako wykroczenia oraz precyzyjne wyznaczenie granicy między poważniejszymi przestępstwami, takimi jak zbrodnie i występki, a wykroczeniami[372].

J. Makarewicz opowiadał się za dualnym podziałem przestępstw i zdecydowanie odrzucał ideę trójdzielnego podziału[373]. Stał on na stanowisku, że zbrodnie należy kategoryzować jako czyny umyślne, podczas gdy „przekroczenia" mogły mieć również charakter nieumyślny[374]. Podkreślał także wyraźne różnice między przestępstwami o ciężkim charakterze a drobnymi naruszeniami porządku, które stanowiły wykroczenia. Na tej podstawie uznano, że wykroczenia powinny być traktowane jako część prawa administracyjnego. W związku z tym pojawiła również idea utworzenia oddzielnego „kodeksu karnego

[368] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Prawo o wykroczeniach (Dz. U. z 1932 r. nr 60, poz. 572 z późn. zm.); S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Okres międzywojenny. Cz. 3*, Kraków 2001, s. 386; Warto jednak zauważyć, iż Prawo o wykroczeniach nie stanowiło kompleksowej i autonomicznej regulacji - zasady dotyczące odpowiedzialności za wykroczenia były bowiem wyłączone, a odwołania do odpowiednich przepisów odnosiły się do k.k. (K. Liżyńska, A. Płońska, *Ewolucja i aktualne wyzwania ustawodawstwa w sprawach o wykroczenia*, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny" 2022, z. 4, s. 90).

[369] J. Makarewicz, *Prawo karne. Wykład porównawczy z uwzględnieniem prawa obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej*, Lwów-Warszawa 1924, s. 4 i n.; E. Krzymuski, *System prawa karnego*, Kraków 1921, s. 17 i n.; Por. także J. Skupiński, *Model polskiego prawa* …, op. cit., s. 16 i n.; W. F. Dąbrowski, *Orzecznictwo karno-administracyjne* …, op. cit., s. 42 i n.; T. Bojarski, *Przestępstwo a wykroczenie*, [w:] T. Bojarski (red.), *Problemy ewolucji prawa karnego*, Lublin 1990, s. 15 i n.; W. Wolter, *Granice i zakres prawa karania*, „Państwo i Prawo" 1957, z. 2, s. 244 i n.

[370] J. Skupiński, *Model polskiego prawa* …, op. cit., s. 88.

[371] Ibidem.

[372] Ibidem.

[373] A. Lityński, *Wydział Karny Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej. Dzieje prac nad częścią ogólną kodeksu karnego,* Katowice 1991, s. 56.

[374] Ibidem.

policyjnego”[375], w ramach którego drobne wykroczenia miałyby być podległe orzecznictwu organów administracyjnych[376]. Z kolei E. S. Rappaport opowiadał się za trójdzielnym podziałem przestępstw, uważając, że różnice między przestępstwami a wykroczeniami nie są na tyle zasadnicze, by je od siebie oddzielać[377]. Wykroczenia podzielił on na te, które podlegają „kodeksowi karnemu policyjnego” i te, które są bardziej podobne do przestępstw, z tym, że w sprawie tych drugich orzekać powinny wyłącznie sądy. E. S. Rappaport dostrzegał konieczność ściślejszego powiązania kodyfikacji wykroczeń z kodyfikacją prawa karnego[378].

E. S. Rappaport oraz J. Makarewicz reprezentowali rozbieżne stanowiska w kontekście kwalifikacji różnic między wykroczeniami a przestępstwami. E. S. Rappaport nie rozpoznawał zasadniczych różnic jakościowych między wspomnianymi kategoriami deliktów, uznając, że ewentualne podziały są zorientowane ilościowo[379]. Jego zdaniem, wykroczenia, bez względu na ich typ (kryminalne czy administracyjne), różniły się od przestępstw głównie w zakresie stopnia szkodliwości społecznej danego czynu, której wyrazem jest wyższy lub niższy rodzaj odnośnie sankcji karnej[380]. Natomiast J. Makarewicz akcentował, że wykroczenia stanowią wyłącznie naruszenia o charakterze porządkowym, w przeciwieństwie do przestępstw, które polegają na naruszeniach dóbr chronionych prawem. W związku z tym J. Makarewicz rozróżniał zasadniczą różnicę jakościową między omawianymi kategoriami deliktów[381].

W efekcie, kodyfikacja prawa materialnego wykroczeń z 1932 roku oparta została na rozwiązaniach proponowanych przez J. Makarewicza[382]. Drobniejsze wykroczenia o charakterze porządkowym podlegały jurysdykcji organów administracyjnych, podczas gdy poważniejsze czyny, które godziły w chronione dobra, były regulowane przez ustawodawstwo szczególne i podlegały wyłącznej jurysdykcji sądów[383].

---

[375] Ibidem.
[376] J. Makarewicz, *Powrotna fala (projekt ustawy o wykroczeniach),* „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1930, nr 4, s. 475-501.
[377] E. S. Rappaport, *Zagadnienia kodyfikacji wykroczeń w ustawodawstwie polskim,* „Gazeta Sądowa Warszawska” 1929, nr 22, s. 334-336.
[378] Ibidem.
[379] V. Vachev, *Racjonalizacja prawa wykroczeń – potrzebna jest reforma*, [w:] M. Kolendowska-Matejczuk, V. Vachev (red.), *Węzłowe problemy prawa wykroczeń – czy potrzebna jest reforma?,* Warszawa 2016, s. 65.
[380] E. S. Rappaport, *Uprawnienia karne władz administracyjnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1921, z. 2, s. 267.
[381] V. Vachev, *Racjonalizacja prawa wykroczeń* …, op. cit., s. 65.
[382] J. Jakubowska-Hara, *Grzywna w polskim prawie wykroczeń*, Warszawa 2004, s. 20.
[383] Ibidem.

Przepis art. 1 Prawa o wykroczeniach definiował wykroczenie jako czyn zagrożony aresztem do 3 miesięcy lub grzywną do 3 000 złotych[384]. Stawka maksymalna grzywny w tym przypadku stanowiła konkretną wartość o funkcji odstraszającej[385]. Wskazuje na to analiza ekonomiczna ówczesnych zarobków klasy robotniczej. Średnie zarobki godzinowe robotników kształtowały się na poziomie 0,73 złotego w 1935 roku[386] (co stanowiło spadek o około 29 groszy w stosunku do roku 1933). W 1933 roku średni tygodniowy zarobek robotnika wynosił jedynie 24 złote[387]. Co więcej, 23% robotników otrzymywało tygodniowo mniej niż 10 złotych, podczas gdy kolejne 30% zarabiało między 10 a 20 złotych. Tylko niewielki odsetek, stanowiący 10%, miał zarobki miesięczne przekraczające 200 złotych[388]. W zestawieniu z tym, średnie miesięczne wynagrodzenie pracowników umysłowych w sektorze państwowym w 1933 roku wynosiło 304 złote, co dodatkowo podkreślało dysproporcje w dochodach pomiędzy różnymi grupami społecznymi. W takim kontekście, grzywna w wysokości 3 000 złotych (stanowiąca 3 125% miesięcznego wynagrodzenia robotnika) była nie tylko surową sankcją, ale pełniła również funkcję odstraszającą.

Pierwszy etap procesu zmian w prawie wykroczeń zainicjowany został wejściem w życie ustawy z dnia 17 czerwca 1966 roku[389]. Wskazana ustawa wprowadziła instytucję czynów karalnych przepołowionych, dzięki której odciążono prokuratury i sądy od spraw drobnych, a zajął się nimi system karno-administracyjny. Intencją tej zmiany było zwiększenie efektywności sankcjonowania drobnej przestępczości[390].

W praktyce „odciążenie" miało na celu przekierowanie pewnej części spraw z sądów do organów administracyjnych, które były uważane za sprawniej działające i zdolne do szybszego rozpatrzenia spraw[391]. Dzięki temu sądy mogły skoncentrować się na bardziej

[384] W. Radecki, *Co dalej* …, op. cit., s. 5-6.
[385] J. Kostrowicka, Z. Landau, J. Tomaszewski, *Historia gospodarcza Polski XIX i XX wieku*, Warszawa 1984, s. 328.
[386] Ibidem.
[387] Ibidem.
[388] Ibidem.
[389] Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego (Dz. U. z 1966 r. nr 23 poz. 149); I. Gacek, K. Orzeł-Tobiczyk, *Problematyka* …, op. cit., s. 8; I. Nowicka, *Wykroczenia będące czynami przepołowionymi w ujęciu prawnym i kryminologicznym*, Szczytno 2010, s. 47.
[390] W. Radecki, *Co dalej* …, op. cit., s. 7.
[391] M. Wincenciak, *Sankcje w prawie administracyjnym i procedura ich wymierzania*, Warszawa 2008, s. 36; R. A. Stefański, *Odpowiedzialność administracyjna czy karna sensu largo?,* [w:] M. Kolendowska-Matejczuk, V. Vachev (red.), *Węzłowe problemy* …, op. cit., s. 15.

złożonych i ważniejszych sprawach, podczas gdy drobniejsze delikty były rozpatrywane w ramach procedur administracyjnych[392]. W tym kontekście, kolegia orzekające w sprawach wykroczeń zaczęły odgrywać kluczową rolę. Ich zadaniem było rozstrzyganie spraw związanych z wykroczeniami, które wcześniej były kwalifikowane jako drobne przestępstwa. Te nowe procedury miały charakter mniej formalistyczny i były szybsze w porównaniu do standardowych postępowań sądowych[393]. Dodatkową korzyścią były niższe koszty związane z prowadzeniem postępowań w ramach systemu karno-administracyjnego. Oznaczało to również, że obciążenie finansowe dla Skarbu Państwa zostało zmniejszone[394]. Z drugiej strony, przesunięcie pewnych spraw do kategorii wykroczeń mogło prowadzić do obniżenia percepcji ich powagi w społeczeństwie, co stanowiło jeden z punktów krytyki tego rozwiązania[395].

Po wdrożeniu reformy zaobserwowano znaczący spadek liczby spraw kierowanych do instytucji sądowych w kolejnych latach, co potwierdziło skuteczność zastosowanych rozwiązań. Jednak nie były one pozbawione wad. Wielu krytyków wskazywało na potencjalne problemy związane z jakością orzekania w kolegiach, kompetencjami kadry oraz możliwością zapewnienia prawidłowego przestrzegania praw obywateli. W kolejnych latach debata na temat skuteczności i adekwatności tej reformy była kontynuowana, prowadząc do dalszych zmian i dostosowań. Niemniej jednak, decyzja o przesunięciu pewnych czynów do kategorii wykroczeń była ważnym krokiem w kierunku modernizacji i usprawnienia systemu wymiaru sprawiedliwości w kraju.

Omawiane przepisy obejmowały różnorodne naruszenia prawa, koncentrując się w szczególności na aspektach własności, wartości materialnej mienia, procedurach spekulacyjnych, działaniach oszukańczych oraz prowadzeniu działalności gospodarczej bez wymaganych uprawnień. Istotnym kryterium dla zakwalifikowania tych czynów w ramach kategorii czynów karalnych przepołowionych była wyznaczona wartość pieniężna, nieprzekraczająca w większości przypadków 300 złotych, zaś w kontekście kradzieży leśnej drzewa – 150 złotych. Wyraźne wskazanie wartości pieniężnych w omawianych przepisach jest

[392] Ibidem.
[393] C. P. Kłak, *Model czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia a konstytucyjne i międzynarodowe standardy ochrony praw człowieka,* [w:] M. Kolendowska-Matejczuk, V. Vachev (red.), *Węzłowe problemy* …, op. cit., s. 72.
[394] M. Wincenciak, *Sankcje* …, op. cit., s. 36; R. A. Stefański, *Odpowiedzialność* …, op. cit., s. 15.
[395] Ibidem.

wyrazem próby precyzyjnego zdefiniowania granicy pomiędzy drobną przestępczością a bardziej poważnymi naruszeniami prawa[396].

W oparciu o wspomnianą ustawę, wymienione czyny stanowiły wykroczenie, jeśli były popełnione po raz pierwszy. Jednak w przypadku recydywy, czyli powtórnego popełnienia tych samych czynów, przestępstwo zostało uznane za czyn przepołowiony, a sprawca podlegał odpowiedzialności karnej zgodnie z przepisami dotyczącymi przestępstw. Sąd miał kompetencję do wydawania wyroków analogiczną do tej, która obowiązuje w przypadku wykroczeń[397].

W miarę postępujących prac nad polskim prawem o wykroczeniach, zwłaszcza po uchwaleniu Kodeksu wykroczeń z dnia 20 maja 1971 roku, miał miejsce coraz intensywniejszy proces przesuwania pewnych czynów z kategorii przestępstw do kategorii wykroczeń[398]. Analiza art. 13 przepisów wprowadzających z 1932 roku nie sugeruje jednoznacznie, iż odnosi się wyłącznie do przestępstw przekazanych do orzecznictwa organów administracji przed implementacją Prawa o wykroczeniach. Struktura tego przepisu implikuje potencjalne dopuszczenie przekazania jurysdykcji w kontekście omawianych kwestii także w dalszej perspektywie czasowej[399].

W szczególności dotyczyło to czynów takich jak kradzież i przywłaszczenie mienia, kradzież leśna, uszkodzenie mienia, spekulacje towarami i biletami, oszustwa przy sprzedaży towarów oraz usuwanie oznaczeń z towarów. Następnie, zakres czynów przepołowionych poszerzono o czyny związane z warunkami zdrowotnymi żywności i żywienia. W ciągu kolejnych lat zmieniały się nie tylko kryteria wartościowe, które początkowo wynosiły 300 złotych, a obecnie wynoszą 500 złotych, ale także kryteria ocenne charakteryzujące czyny zabronione, co wpłynęło na tworzenie kolejnych czynów przepołowionych. Przykładowo, uwzględniono wykroczenia związane z wypadkiem komunikacyjnym, takie jak kolizje drogowe oraz kierowanie pojazdem w stanie nietrzeźwości po spożyciu alkoholu[400].

---

[396] Por. art. 1-10 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego (Dz. U. z 1966 r. nr 23 poz. 149).
[397] M. Bojarski, [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Oceny prawne obszarów stycznych wykroczeń i przestępstw*, Wrocław 1989, s. 23.
[398] K. Liżyńska, *Z problematyki czynów przepołowionych*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2013, t. 29, s. 256.
[399] W. Radecki, *Co dalej* …, op. cit., s. 6.
[400] K. Liżyńska, *Z problematyki* …, op. cit., s. 256.

W Polsce międzywojennej prace nad kształtowaniem systemu prawa wykroczeń były inspirowane głównie modelem niemieckim[401]. Szczegółowe omówienie tej kwestii znajduje się w kolejnych podrozdziałach pracy.

Znaczny wpływ na rozwój prawa wykroczeń wywarła Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku[402]. Kluczowe znaczenie w tym zakresie miały zarówno art. 45 ust. 1, zapewniający każdemu prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy, jak i art. 175 ust. 1, przekazujący sprawowanie wymiaru sprawiedliwości wyłącznie sądom[403].

Początkowo jako podstawę dla orzekania przez kolegia do spraw wykroczeń wskazywano art. 237 Konstytucji[404]. Dominujące stanowisko podkreślało jednak, że w dniu wejścia w życie nowej Konstytucji kolegia te utraciły konstytucyjne podstawy do funkcjonowania[405]. R. Kmiecik wskazywał, że przeniesienie wszystkich spraw wykroczeń do sądów powszechnych mogłoby nadmiernie obciążyć system sądowy ze względu na niewielką wagę wielu wykroczeń[406]. Jego zdaniem, istotne jest wyraźne zaznaczenie różnicy między przestępstwem a wykroczeniem[407]. Autor ten opowiadał się również przeciwko łączeniu postępowań w sprawie wykroczeń i przestępstw. Widoczna jest tutaj przede wszystkim obawa przed zatraceniem granicy między tymi dwoma kategoriami naruszeń prawa[408] i potencjalnym obciążeniem sądów powszechnych mniej poważnymi sprawami[409]. Jak słusznie zauważa R. Kmiecik, istotne było utrzymanie odpowiedniej procedury prawnej dla każdej

[401] Zob. podrozdział 1 rozdziału V pracy doktorskiej, s. 443.
[402] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.); W. Radecki, *Co dalej* …, op. cit., s. 11.
[403] P. Tuleja, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2023, komentarz do art. 45, s. 169; W. Skrzydło, [w:] W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. 7*, Warszawa 2013, komentarz do art. 45, s. 56; B. Naleziński, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 175, tezy 1 i 4, s. 570-573; W. Skrzydło, [w:] W. Skrzydło, *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 175, s. 232; M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Komentarz do art. 45 i 175, t. 1,* Warszawa 2016.
[404] J. Boć (red.), *Konstytucje Rzeczypospolitej Polskiej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, Wrocław 1998, s. 352; P. Tuleja, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 237, s. 731-732; W. Skrzydło, [w:] W. Skrzydło, *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 237, s. 315; M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Komentarz do art. 237, t. 2,* Warszawa 2016.
[405] A. Marek, *Uwagi o charakterze prawnym o „legislacyjnym modelu" sądowego postępowania w sprawach o wykroczenia,* [w:] A. Marek (red.), *Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywność*, Toruń 2004, s. 250.
[406] R. Kmiecik, *Sprawa o wykroczenie a proces karny (czy wymiar sprawiedliwości staje się jeszcze jednym „urządzeniem administracyjnym"?)*, „Prokurator" 2002, nr 3-4, s. 9.
[407] Ibidem.
[408] Ibidem, s. 7.
[409] Ibidem, s. 9.

kategorii oraz właściwe traktowanie osób odpowiedzialnych za różne naruszenia prawa w zależności od ich powagi. Dostosowanie roli kolegiów w strukturze wymiaru sprawiedliwości okazało się nieodzowne. Sugestie dotyczące konwersji kolegiów do spraw wykroczeń w suwerenne sądy grodzkie bądź sądy karno-administracyjne stanowiły reakcję na wyżej wspomniane obawy[410].

W kontekście przedstawionych argumentów jasne staje się, że przesunięcie kolegiów do spraw wykroczeń w struktury wymiaru sprawiedliwości było niezbędne, aby sprostać zmieniającym się warunkom i potrzebom systemu prawnego. Głównym powodem transformacji w tym zakresie była wyraźna potrzeba rozgraniczenia między wykroczeniami a przestępstwami oraz ochrona sądów powszechnych przed nadmiernym obciążeniem. Reforma ta, choć wywołuje kontrowersje, miała potencjał stać się kluczem do bardziej sprawiedliwego i skutecznego systemu orzekania w sprawach wykroczeń.

W świetle wejścia w życie nowej Konstytucji, analizy wymaga regulacja dotychczasowa.

W polskiej kodyfikacji prawa wykroczeń z 1971 roku można zaobserwować czyny o zróżnicowanej charakterystyce społecznej, obejmujące zarówno wykroczenia o charakterze administracyjno-porządkowym oraz drobne przestępstwa o charakterze kryminalnym[411]. Uwzględniając charakterystykę pewnych wykroczeń można dojść do wniosku, że wiele z nich nie powinno podlegać pełnemu postępowaniu sądowemu[412], lecz powinno być rozstrzygane przez odpowiednie organy administracyjne, a nie sądy powszechne. Niektóre wykroczenia, jak użytkowanie oleju opałowego jako paliwa czy kąpiel w miejscu do tego nieprzeznaczonym, mimo że stanowią naruszenia prawa, nie są na tyle poważne, aby obciążać nimi sądownictwo powszechne[413].

M. Budyn-Kulik słusznie zauważa, że wykroczenia nie mogą być postrzegane jako „miniprzestępstwa", lecz jako naruszenia o charakterze porządkowym[414]. Autorka ta proponowała delegowanie kompetencji orzeczniczych w sprawach wykroczeń na rzecz

[410] Ibidem.
[411] A. Marek, *Kierunki postulowanych* …, op. cit., s. 30.
[412] R. A. Stefański, *Odpowiedzialność* …, op. cit., s. 19.
[413] Ibidem, s. 19-20.
[414] M. Budyn-Kulik, *Model ścigania sprawcy wykroczenia w wybranych państwach*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2012, z. 17, s. 87.

organów administracyjnych, w szczególności Policji[415]. Miało to zapewnić lub zwiększyć gwarancje procesowe w celu zapewnienia sprawiedliwego postępowania, w tym kontrolę sądową oraz możliwość przekazania sprawy sądowi do rozpoznania[416].

W ówczesnej doktrynie miał miejsce dyskurs krytyczny wobec zjawiska „totalnej jurydyzacji" i „faktycznej kryminalizacji"[417]. Zwracano uwagę na tendencję do traktowania każdego wykroczenia administracyjnego w kategorii czynów podlegających jurysdykcji sądowej[418]. Podkreślano, że taka praktyka prowadzić może do sformalizowania i nadmiernego skomplikowania procesów prawnych, a to z kolei do nieadekwatnej reakcji systemu prawnego na zawinione zagrożenia społecznie szkodliwe. Dodatkowo, status prawny wykroczeń administracyjnych w systemie prawnym komplikowało to, że nie tylko podlegały one jurysdykcji sądowej, ale zostały również włączone w zakres kompetencji prokuratury[419].

Dokonując analizy pierwotnej regulacji prawa wykroczeń z 1971 roku i jej późniejszych nowelizacji warto zwrócić uwagę na problematykę wymogów dowodowych w sprawach karno-administracyjnych[420]. W doktrynie zwracano uwagę na fakt, że nadmierne wymagania proceduralne i dowodowe w odniesieniu do bieżących spraw mogą prowadzić do sytuacji, w której zarówno jednostki prywatne, jak i organy porządku publicznego mogą unikać zgłaszania oczywistych naruszeń prawa[421].

R. A. Stefański zaproponował koncepcję dwóch odrębnych reżimów rozpoznawania wykroczeń[422]. Wykroczenia kryminalne, ze względu na ich charakter, powinny pozostać w jurysdykcji sądowej, a wykroczenia porządkowe mogłyby być rozpatrywane przez organy administracyjne[423]. W takim przypadku konieczne byłoby wprowadzenie zmian w ustawie o wykroczeniach porządkowych, aby dostosować ją do nowego reżimu[424]. Jednocześnie, aby zapewnić sprawiedliwość i ochronę praw obywateli, należałoby wprowadzić odpowiednie

[415] Ibidem, s. 76, 87.
[416] Ibidem, s. 87.
[417] R. A. Stefański, *Odpowiedzialność* …, op. cit., s. 20; R. Kmiecik, *Sprawa wykroczenia* …, op. cit., s. 11.
[418] Ibidem.
[419] R. Kmiecik, *Sprawa wykroczenia* …, op. cit., s. 11.
[420] J. Starościak, *Rozważania o orzecznictwie karno-administracyjnym,* [w:] J. Fiema (red.), *Studia prawnicze. Księga pamiątkowa ku czci Prof. dr. W. Świdy*, Warszawa 1969, s. 381.
[421] Ibidem.
[422] R. A. Stefański, *Odpowiedzialność* …, op. cit., s. 21.
[423] Ibidem.
[424] Ibidem.

gwarancje procesowe i kontrole sądowe. Reforma tego typu wymagałaby również przemyślanego podejścia do kwestii sankcji (kary grzywny czy alternatywne środki karno-administracyjne). Powinny być one dostosowane do nowych realiów w kontekście rozumienia wykroczeń porządkowych i zbliżone do przewinień administracyjnych bardziej niż przestępstw kryminalnych. Jednocześnie R. A. Stefański podkreślał ewentualne problemy w dyskursie społecznym związane z obawami wobec takich rozwiązań, zakorzenionych w doświadczeniach historycznych polskiego społeczeństwa[425].

Zwiększone zainteresowanie kwestiami wykroczeń w polskiej doktrynie prawniczej po 1971 roku przełożyło się na postępujący proces kontrawencjonalizacji. Liczne czyny, które wcześniej klasyfikowano jako występki, zaczęto przyporządkowywać do kategorii wykroczeń[426].

Debata na ten temat skupiała się głównie na polityce karania i jej potencjalnych konsekwencjach dla społeczeństwa[427]. W doktrynie dominowało przekonanie o konieczności zwiększenia efektywności karania poprzez podniesienie wysokości grzywien. Stanowisko to opierało się na perspektywie utylitarnej, zakładającej, że poprzez odpowiednie i proporcjonalne sankcje można osiągnąć optymalne korzyści społeczne. Jednakże, obawy dotyczyły także potencjalnych nierówności społecznych wynikających z nałożenia wyższych grzywien, które mogłyby niewspółmiernie obciążyć mniej zamożne klasy społeczne[428].

Istotną rolę w dyskursie dotyczącym karania odegrały zwłaszcza rozwiązania przyjęte przez ustawodawcę w okresie przedwojennym. Ówczesne Prawo o wykroczeniach przewidywało zarówno nałożenie grzywny, jak i kary aresztu, co było często przywoływane jako argument za zwiększeniem surowości sankcji. W sądach czyny klasyfikowane w kategorii wykroczeń postrzegano jako mniej znaczące. Natomiast w kontekście administracyjnym, takie

[425] Ibidem.
[426] Klasyfikacja występków jako wykroczeń dotyczyła takich czynów jak m.in: kradzież i przywłaszczenie mienia, kradzież leśna, uszkodzenie mienia, spekulacja towarami i biletami, oszukiwanie nabywców przy sprzedaży towarów oraz usuwanie oznaczeń z towarów. Inne przykłady to czyny związane z warunkami zdrowotnymi żywności i żywienia oraz czyny przepołowione takie jak wypadek komunikacyjny – kolizja drogowa czy kierowanie w stanie nietrzeźwości – kierowanie pojazdem w stanie po użyciu alkoholu; W. Radecki, *Co dalej* …, op. cit., s. 8; K. Liżyńska, *Z problematyki* …, op. cit., s. 256.
[427] I. Gacek, K. Orzeł-Tobiczyk, *Problematyka* …, op. cit., s. 9-10.
[428] Ibidem.

czyny były traktowane jako sprawy o szczególnej wadze, co prowadziło do stosowania surowszych kar[429].

Wprowadzenie Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia[430], którego przepisy przeniosły kompetencje rozpoznawania spraw wykroczeń do sądów[431], nie wiązało się jednak z osiągnięciem oczekiwanej spójności w systemie prawnym. Czyny, które wcześniej zostały przeklasyfikowane jako wykroczenia, nie zostały reinkorporowane z powrotem do kategorii występków[432]. Ta zmiana stanowiła znaczący punkt dyskusji w ewolucji polskiego prawa karnego, podkreślając trwającą debatę na temat jak najefektywniej i najbardziej sprawiedliwie organizować systemy karania.

Po ustanowieniu Kodeksu wykroczeń termin „prawo karno-administracyjne" został zastąpiony przez „prawo wykroczeń"[433], co miało podkreślić jego przynależność do prawa karnego. Ową afiliację podkreślono wyraźnie w 2001 roku, kiedy całość orzecznictwa w sprawach wykroczeń została przekazana do sądów powszechnych[434]. Taki *status quo* utrzymywał się mimo uzasadnionych argumentów doktrynalnych, iż abolicja statusu czynów przepołowionych mogłaby przywrócić pierwotny charakter prawa o wykroczeniach zdefiniowany jako regulacje dotyczące naruszeń norm administracyjnych i porządkowych[435]. W szczególności należy zwrócić uwagę, że przy czynach przepołowionych odnoszących się do mienia, odpowiedzialność sprawcy nierzadko wynika z nieświadomości rzeczywistej wartości przedmiotu bądź alternatywnie, jest efektem świadomej analizy i kompetencji sprawcy w zakresie oszacowania najwyższej wartości potencjalnie skradzionego dobra.

Jak już wielokrotnie podnoszono, przyjęcie konstrukcji czynów przepołowionych miało swoje źródło w dążeniu do zwiększenia efektywności karania tzw. drobnej przestępczości[436]. Warto podkreślić, że przedmiotowa decyzja wynikała również z potrzeby odciążenia sądów

[429] Ibidem.
[430] Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 977).
[431] K. Liżyńska, *Z problematyki* …, op. cit., s. 258.
[432] Ibidem.
[433] M. Łysko, *Ewolucja polskiego systemu prawa wykroczeń w XX w.*, „Miscellanea Historico-Iuridica" 2018, nr 1, s. 182; A. Marek, [w:] A. Marek (red.), *System* ..., op. cit., s. 39.
[434] M. Łysko, *Ewolucja* …, op. cit., s. 186-187; I. Gacek, K. Orzeł-Tobiczyk, *Problematyka* …, op. cit., s. 9.
[435] Ibidem.
[436] I. Gacek, K. Orzeł-Tobiczyk, *Problematyka* …, op. cit., s. 10.

i prokuratury od rozpatrywania spraw o charakterze mniej znaczącym[437]. Ta idea, mająca swoje korzenie już w okresie przedwojennym, wciąż jest aktualna. Współcześnie jednak, w sprawach o wykroczenia, to znowu sądy rejonowe pełnią rolę organów orzekających[438].

W demokratycznym państwie prawa, które opiera się na zasadach wolnej gospodarki rynkowej, prawidłowe relacje społeczno-gospodarcze odgrywają istotną rolę w funkcjonowaniu społeczeństwa[439]. W tym kontekście ochrona własności (mienia) nabiera kluczowego znaczenia i staje się jednym z fundamentalnych celów ustroju prawnego[440]. Prawo karne zyskuje tu wyjątkowe znaczenie jako narzędzie służące przede wszystkim ochronie tej wartościowej instytucji społecznej[441].

Prawo wykroczeń, które przez lata bywało marginalizowane, pełni wyjątkową rolę jako narzędzie służące ochronie wspomnianych demokratycznych wartości. Historia i ewolucja prawa wykroczeń w Polsce są złożonymi procesami, które odzwierciedlają zarówno zmiany społeczne, jak i te dokonujące się w ramach dyskursu prawniczego na przestrzeni lat. Od czasów przedwojennych do dziś, prawo to podlegało licznym modyfikacjom i kodyfikacjom, często inspirowanym przez różne ramy ustawodawcze i konstytucyjne.

Prawo wykroczeń w Polsce charakteryzuje się zatem znaczącą dynamiką oraz zdolnością do adaptacji wobec ewolucji uwarunkowań społeczno-prawnych.

Dokładna konwencja językowa przyjęta w nowym Kodeksie karnym z 1997 roku oraz w przepisach go wprowadzających[442] ustala precyzyjne rozróżnienie w terminologii, mające na celu odróżnienie pomiędzy przestępstwami a wykroczeniami. Wyrażenie „podlega grzywnie" w kontekście przestępstw oraz „podlega karze grzywny" w odniesieniu do wykroczeń stało się kluczowym kryterium dla klasyfikacji danej sankcji[443]. Wcześniejsze stosowanie terminu „kara grzywny" zarówno w odniesieniu do przestępstw, jak i wykroczeń nie powodowało trudności interpretacyjnych. Po 1997 roku przyjęta konwencja językowa nabrała szczególnego znaczenia prawnego. Ta zmiana terminologiczna

[437] J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 1; I. Gacek, K. Orzeł-Tobiczyk, *Problematyka* …, op. cit., s. 10.
[438] J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 1.
[439] A. Marek, V. Konarska-Wrzosek, *Prawo Karne, wyd. 12,* Warszawa 2019, s. 14; I. Gacek, K. Orzeł-Tobiczyk, *Problematyka* …, op. cit., s. 10.
[440] Ibidem.
[441] Ibidem.
[442] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. nr 88 poz. 554).
[443] W. Radecki, *Co dalej* …, op. cit., s. 12.

zaowocowała debatami w środowisku prawniczym i skłoniła ustawodawcę do przeglądu oraz modyfikacji wielu dotychczasowych aktów prawnych w celu doprecyzowania używanej terminologii[444], co znalazło odzwierciedlenie w nowelizacji Kodeksu wykroczeń z 1998 roku[445]. Celem wprowadzonych poprawek do Kodeksu wykroczeń było zharmonizowanie jego regulacji z rozwiązaniami zawartymi w nowym Kodeksie karnym[446].

Pierwsza dekada XXI wieku była okresem charakteryzującym się narastającymi dylematami oraz niejasnościami w zakresie relacji prawa wykroczeń do prawa karnego oraz prawa administracyjnego[447]. Pojawiły się wątpliwości dotyczące charakteru prawnego czynów sankcjonowanych grzywną lub karą grzywny o wartości przekraczającej 5 000 złotych[448]. Kluczowe w tym zakresie jest orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2006 roku[449]. W postanowieniu tym Sąd Najwyższy odniósł się bowiem do kwestii klasyfikowania czynów w kategorii wykroczeń w przypadkach, gdy związana z nimi kara grzywny przekracza 5 000 złotych.

W analizowanym na gruncie powołanego orzeczenia stanie faktycznym, w dniu 5 sierpnia 2005 roku Sąd Rejonowy rozpoznał wniosek o ukaranie sprawcy oskarżonego o wprowadzenie do obrotu wadliwych materiałów budowlanych. Czyn ten zakwalifikowano jako wykroczenie według ustawy o wyrobach budowlanych, przy czym zagrożenie karą grzywny mogło w tym przypadku wynieść aż 100 000 złotych, tym samym znacznie przekraczając limit 5 000 złotych ustalony w Kodeksie wykroczeń. Sąd Okręgowy mając wątpliwości w zakresie kwalifikacji czynu zabronionego zwrócił się z zagadnieniem prawnym do Sądu Najwyższego. Istotą problemu było ustalenie, czy czyn opisany w ustawie o wyrobach budowlanych może być traktowany jako wykroczenie, mimo że grozi za niego kara znacznie przekraczająca limit określony w Kodeksie wykroczeń[450].

Sąd Najwyższy wskazał, że choć Kodeks wykroczeń wszedł w życie przed wprowadzeniem ustawy o wyrobach budowlanych z dnia 16 kwietnia 2004 roku, to

---

[444] Ibidem.
[445] Ustawa z dnia 28 sierpnia 1998 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń, ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, ustawy – Kodeks pracy i niektórych innych ustaw (Dz. U. z 1998 r. nr 113 poz. 717).
[446] W. Radecki, *Co dalej* …, op. cit., s. 12-13.
[447] Ibidem, s. 16.
[448] Ibidem.
[449] Postanowienie SN z 24.02.2006 r., I KZP 52/05, OSNKW 2006, nr 3, poz. 23, LEX nr 175523.
[450] Ibidem.

wspomniana ustawa posiada zdolność do modyfikowania regulacji wcześniejszych. Oznacza to, że określone czyny mogą być klasyfikowane jako wykroczenia, nawet jeśli potencjalna kara grzywny za ich popełnienie przekracza wartość przewidzianą w Kodeksie wykroczeń. Kluczowe w tej kwestii było odwołanie się do intencji ustawodawcy i zasady *lex posterior derogat legi priori*, wskazującej na pierwszeństwo nowszych przepisów. Sąd Najwyższy podkreślił, że mimo szczególnej roli kodeksów w systemie prawnym, nie mają one wyższej rangi w porównaniu z innymi ustawami, co znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego[451]. W rezultacie, jeśli ustawodawca wskazuje, że orzekanie odbywa się według Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, czyn ten jest traktowany jako wykroczenie, bez względu na wysokość potencjalnej kary.

Wyrok Sądu Najwyższego odbił się szerokim echem w doktrynie. Niektórzy autorzy podważali zasadność takiego rozstrzygnięcia, wskazując m.in. na nieadekwatność kary w stosunku do tej przewidzianej w Kodeksie wykroczeń. Odnoszono się również do znaczenia gwarancji procesowych oraz jednolitej interpretacji pojęcia wykroczenia w polskim systemie prawnym[452]. Inni autorzy krytykowali wspomniane orzeczenie skupiając się na aspektach proceduralnych i definicyjnych. Za problematyczne uznawano klasyfikowanie czynów w kategorii wykroczeń, gdy grożą za nie sankcje wykraczające poza ramy określone w Kodeksie wykroczeń. Właściwa konstrukcja przepisów powinna precyzyjnie określać sankcje za dane zachowanie, co jest zgodne z zasadą *nulla poena sine lege*. Cennym narzędziem w takich sytuacjach mogą być tzw. klauzule proceduralne[453].

W kontekście omawianego orzeczenia Sądu Najwyższego należy podkreślić znaczenie jednolitej i spójnej interpretacji prawa, szczególnie w zakresie klasyfikacji czynów zabronionych. Przyjęcie przedstawionej wykładni implikowałoby konieczność dokonania zmian w wielu aktach prawnych[454].

---

[451] Por. Wyrok TK z 24.05.1999 r., P 10/98, OTK 1999, nr 4, poz. 77, LEX nr 37322 oraz orzeczenie TK z 18.10.1994 r., K 2/94, OTK 1994, nr 2, poz. 36, LEX nr 25215; Por. także W. Radecki, *Normatywne ujęcie wykroczenia*, „Prokuratura i Prawo" 2003, nr 2, s. 72.

[452] Z. Pachowicz, *Glosa do postanowienia z dnia 24 lutego 2006 r., I KZP 52/05*, „Przegląd Sądowy" 2008, nr 6, s. 159-161.

[453] K. Sychta, *Glosa do postanowienia SN z dnia 24 lutego 2006 r., I KZP 52/05*, „Prokuratura i Prawo" 2008, nr 3, s. 155-165.

[454] S. Wronkowska i M. Zieliński w komentarzu do Zasad techniki prawodawczej sugerowali, że rozstrzygnięcie przewidziane przez ZTP było wystarczająco klarowne (zob. S. Wronkowska, M. Zieliński, *Komentarz do zasad techniki prawodawczej*, Warszawa 2004, s. 180). Z kolei P. Daniluk podnosił, że art. 24 § 1 k.w. pozwala na

Wskazane postanowienie Sądu Najwyższego stało się impulsem dla legislatora do rozważenia wprowadzenia wyższych kar grzywny w regulacjach pozakodeksowych. Jednym z kluczowych przykładów jest nowelizacja Kodeksu pracy z 2007 roku[455]. W tym akcie prawnym postanowiono zwiększyć kary grzywny za wykroczenia związane z naruszeniami praw pracownika do kwoty 30 000 złotych[456].

Nie tylko prawa pracownicze znalazły się w sferze zainteresowania legislatora[457]. W ostatnich dekadach w ustawodawstwie dotyczącym wykroczeń można było zaobserwować istotne zmiany, w tym zwłaszcza wzrost maksymalnego wymiaru kary grzywny w ramach pozakodeksowego prawa wykroczeń[458]. W kontekście omawianych zmian należy zwrócić uwagę na takie akty prawne jak ustawę o Państwowej Inspekcji Pracy[459], odpadach wydobywczych[460], zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym[461], bateriach i akumulatorach[462], przewozie towarów niebezpiecznych[463], skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium

modyfikację górnej granicy kary grzywny, ale tylko w odniesieniu do ustawodawstwa pozakodeksowego (zob. P. Daniluk, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2019, komentarz do art. 24, teza 9, s. 17). A. Marek również odwołał się do postanowienia SN z dnia 24 lutego 2006 r., sugerując możliwość uznania czynu zagrożonego grzywną powyżej 5 000 złotych za wykroczenie, ale tylko w oparciu o art. 48 k.w. (zob. A. Marek, A. Marek-Ostrowska, *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe),* Warszawa 2021, s. 6).

[455] Wysokość sankcji karnej została zwiększona na mocy ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy, która znowelizowała przepisy m.in. art. 281-283 k.p. (W. Sanetra, [w:] J. Iwulski, W. Sanetra, *Kodeks pracy. Komentarz*, *wyd. 3*, Warszawa 2013, komentarz do art. 282); Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 97 z późn. zm.).

[456] W. Radecki, *Co dalej* …, op. cit., s. 16.

[457] Ibidem.

[458] Ibidem, s. 16-20.

[459] Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 97 z późn. zm.); Kodeks pracy został znowelizowany – zob. Ustawę z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1465 z późn. zm.), podwyższono kary grzywny za czyny z art. 281-283 k.p. z 20-5 000 złotych do 1 000-30 000 złotych.

[460] Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o zmianie ustawy o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2008 r. nr 223 poz. 1464); Wprowadzono kary grzywny do 100 000 złotych lub aresztu głównie za wadliwe prowadzenie składowisk odpadów wydobywczych.

[461] Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1155 z późn. zm.); Sankcja za wykroczenie z art. 70 została zmieniona na karę grzywny w wysokości od 2 000 złotych do 100 000 złotych.

[462] Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o bateriach i akumulatorach (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1004); Wprowadzono kary grzywny: w art. 75 i 76 do 10 000 złotych.

[463] Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przewozie towarów niebezpiecznych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 643); W art. 112 ust. 2-4 stypizowane zostały czyny zabronione pod groźbą „grzywny do 100 000 złotych".

Rzeczypospolitej Polskiej[464], pracy na morzu[465], zmianie ustawy o zatrudnieniu pracowników tymczasowych oraz niektórych innych ustaw, zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw, o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy[466], ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni[467], zmianie ustawy o substancjach chemicznych i ich mieszaninach oraz niektórych innych ustaw[468], ochronie przyrody[469], Centralnym Azylu dla Zwierząt[470] i zmianie ustawy Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw[471]. Wprowadzone modyfikacje wzbudzały szerokie dyskusje i analizy w literaturze prawniczej[472].

[464] Ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1745); Wprowadzono karę grzywny do 10 000 złotych za uporczywe powierzanie wykonywania pracy cudzoziemcowi przebywającemu nielegalnie w Polsce.

[465] Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o pracy na morzu (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2257); Wprowadzono kary grzywny od 1 000 złotych do 30 000 złotych za czyny godzące w prawa pracownicze marynarzy, stypizowane w art. 112-116.

[466] Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o zatrudnianiu pracowników tymczasowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 r. poz. 962) oraz Ustawa z dnia 24 listopada 2017 r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 107); Dokonano nowelizacji ustawy o zatrudnieniu – zob. Ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 735 z późn. zm.), wprowadzono sankcje za prowadzenie agencji zatrudnienia bez wpisu do rejestru oraz za prowadzenie pośrednictwa pracy bez zawiadomienia marszałka – kary grzywny od 3 000 złotych do 100 000 złotych. Podwyższono również górne limity grzywny za wykroczenia związane z nielegalnym zatrudnianiem cudzoziemców do 30 000 złotych.

[467] Ustawa z dnia 10 stycznia 2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 449); Wprowadzono kary grzywny od 1 000 złotych do 100 000 złotych za naruszenie zakazu handlu w niedzielę i święta.

[468] Ustawa z dnia 28 maja 2020 r. o zmianie ustawy o substancjach chemicznych i ich mieszaninach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 1337) oraz Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1816); Wprowadzono kary grzywny do 200 000 złotych za produkcję lub wprowadzanie do obrotu substancji bez wymaganej rejestracji.

[469] Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 z późn. zm.); Wprowadzono nowy art. 130a przewidujący karę aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny do 30 000 złotych za wypalanie roślinności.

[470] Ustawa z dnia 4 listopada 2022 r. o Centralnym Azylu dla Zwierząt (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2375); W tej ustawie obowiązującej od 1 stycznia 2024 roku, wprowadzono wykroczenie stypizowane w art. 25 ust. 1 za umyślne naruszenie zakazu rozmnażania zwierząt przekazanych przez Centralny Azyl zagrożone karą grzywny od 20 złotych do 5 000 złotych. Ust. 2 tego wykroczenia przewiduje w typie kwalifikowanym przez osiągnięcie korzyści majątkowej, zagrożenie karą grzywny do 70 000 złotych.

[471] Ustawa z dnia 2 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 2328); W art. 24 k.w. dodano § 1, który umożliwił wymierzanie grzywny do 30 000 złotych za wykroczenia określone m.in. w art. 86, 86b, 87, 92, 92a, 92b, 93, 94, 96, i 97a k.w. Jednocześnie podniesiono minimalne wysokości grzywny do: 2 500 złotych (art. 86 § 2, art. 87 § 1 i 1a), 2 000 złotych (art. 97a), 1 500 złotych (art. 86 § 1a, 86b § 1, 94 § 1), 1 000 złotych (art. 92b, 87 § 2) oraz 800 złotych (art. 92a § 2).

[472] P. Daniluk wskazuje na niejasności w odróżnieniu wykroczeń od przestępstw na podstawie sankcji (zob. P. Daniluk, op. cit., s. 17). A. Marek i A. Marek-Ostrowska podkreślają wyzwania w zakresie interpretacji praw wykroczeń (zob. A. Marek, A. Marek-Ostrowska, op. cit., s. 6). W. Radecki w swoim komentarzu analizuje nowelizację Kodeksu karnego z 2015 roku oraz jej wpływ na odróżnienie przestępstw od wykroczeń na podstawie wysokości kar grzywny (zob. W. Radecki, [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 8*, Warszawa 2019, teza 40, s. 60).

Zwiększając wysokość kar grzywny w różnych dziedzinach prawa władze ustawodawcze Rzeczypospolitej Polskiej podkreślają zaangażowanie w stanowcze egzekwowanie przestrzegania prawa. Surowość sankcji ma charakter prewencyjny, mający na celu odstraszanie od popełniania czynów zabronionych. Jednakże, wprowadzenie ustawy z dnia 2 grudnia 2021 roku o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw, zapoczątkowało spore trudności w zakresie wykładni. Problematyczne są zwłaszcza kwestie związane z relacją między art. 1 § 1 k.w. a art. 24 § 1a k.w[473].

Zgodnie z art. 1 § 1 k.w., wykroczenie jest czynem zabronionym pod groźbą kary grzywny, która nie przekracza 5 000 złotych. Po nowelizacji, art. 24 § 1a k.w. wprowadza wyjątek od tej reguły, umożliwiając nałożenie grzywny do 30 000 złotych za określone wykroczenia. W konsekwencji, pojawia się wątpliwość w zakresie interpretacji, gdyż art. 1 § 1 k.w. wyraźnie definiuje maksymalną wysokość grzywny, która jest kwestionowana przez unormowania zawarte w art. 24 § 1a k.w.. Taka technika legislacyjna doprowadziła do sprzeczności w kontekście zasady właściwej legislacji określonej w art. 2 Konstytucji. Rozbieżności w tekście ustawy o randze kodeksu mogą utrudniać jednoznaczne rozumienie i stosowanie jej przepisów[474].

Zasada prawidłowej legislacji jest szczególnie istotna, gdy chodzi o przepisy dotyczące praw i wolności jednostki[475]. Wprowadzenie niejasnych i nieprecyzyjnych regulacji powoduje niepewność u ich adresatów oraz może prowadzić do nadmiernej swobody organów stosujących prawo[476]. Przepisy nieprecyzyjne stoją także w sprzeczności z zasadą państwa prawnego[477].

Ocena poprawnej legislacji w zakresie konkretnego przepisu wymaga analizy na płaszczyźnie trzech kryteriów.[478]. Po pierwsze, każdy przepis ograniczający konstytucyjne wolności lub prawa powinien jednoznacznie określać kto i kiedy jest nim objęty. Po drugie,

---

[473] W. Radecki, *Co dalej* …, op. cit., s. 23-24.
[474] Ibidem.
[475] M. Florczak-Wątor, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 2, teza 6, s. 33; Wyrok TK z 11.01.2000 r., K 7/99, OTK 2000, nr 1, poz. 2, LEX nr 39281; Wyrok TK z 21.03.2001 r., K 24/00, OTK 2001, nr 3, poz. 51, LEX nr 46863.
[476] Ibidem.
[477] M. Florczak-Wątor, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 2, teza 6, s. 33; Wyrok TK z 22.05.2002 r., K 6/02, OTK-A 2002, nr 3, poz. 33, LEX nr 54067.
[478] M. Florczak-Wątor, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 2, teza 6, s. 33; Wyrok TK z 30.10.2001 r., K 33/00, OTK 2001, nr 7, poz. 217, LEX nr 49538.

musi być on na tyle precyzyjny, aby zapewnić jego spójną interpretację i stosowanie. Po trzecie, zakres zastosowania przepisu powinien być tak dobrany, żeby obejmował tylko te sytuacje, w których prawodawca rzeczywiście zamierzał wprowadzić ograniczenia[479].

Zasada określoności prawa to kluczowa dyrektywa prawidłowej legislacji, służąca ochronie zaufania obywatela do państwa i tworzonego przez nie prawa[480]. Jest ona również powiązana z zasadami pewności i bezpieczeństwa prawnego[481]. Ustawodawca powinien dążyć do tworzenia przepisów jak najbardziej jasnych i precyzyjnych w danym kontekście, zarówno pod względem ich treści, jak i formy[482]. Wymiar tej zasady określają takie kryteria jak precyzyjność, jasność przepisu oraz jego poprawność legislacyjna[483]. Kryteria te formułuje w swoim orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny. Jednocześnie niejednokrotnie podnosił on jak istotne są jednoznaczne normy prawne, i co za tym idzie tworzenie przepisów zrozumiałych dla ich adresatów[484].

Jednak nie każdy przepis, który jest niejasny czy nielogiczny pod względem językowym, jest niezgodny z konstytucją. Ocena konstytucyjności aktu normatywnego musi być kompleksowa, uwzględniająca wiele czynników, takich jak kontekst aksjologiczny czy wykładnia reguł i wartości konstytucyjnych. Naruszenie zasady określoności nie oznacza automatycznie niekonstytucyjności przepisu[485].

Zwiększenie wysokości kar grzywny w różnych dziedzinach prawa wiąże się przede wszystkim z problemami na płaszczyźnie stosowania prawa. Jednym z głównych wyzwań jest sposób, w jaki sąd dokonuje wykładni tych przepisów. Różnice w orzecznictwie między różnymi sądami mogą prowadzić do nierówności w nałożonych karach za te same wykroczenia. Wprowadzenie wyższych grzywien budzi wątpliwości pod kątem ich proporcjonalności. W sytuacji, gdy grzywna w wysokości 30 000 złotych jest możliwa za przekroczenie prędkości

[479] Ibidem.
[480] M. Florczak-Wątor, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 2, teza 6, s. 33; Wyrok TK z 15.09.1999 r., K 11/99, OTK 1999, nr 6, poz. 116, LEX nr 38257; Wyrok TK z 11.01.2000 r., K 7/99, OTK 2000, nr 1, poz. 2, LEX nr 39281; Wyrok TK z 9.10.2007 r., SK 70/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 103, LEX nr 322147.
[481] M. Florczak-Wątor, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 2, teza 6, s. 33; Wyrok TK z 28.10.2009 r., Kp 3/09, OTK-A 2009, nr 9, poz. 138, LEX nr 525654.
[482] M. Florczak-Wątor, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 2, teza 6, s. 33-34.
[483] Ibidem.
[484] Ibidem, s. 34; Wyrok TK z 28.10.2009 r., Kp 3/09, OTK-A 2009, nr 9, poz. 138, LEX nr 525654.
[485] Ibidem.

o ponad 30 km/h (art. 92a § 2 k.w.), pojawiają się wątpliwości co do tego, czy jest ona adekwatna w kontekście rzeczywistego zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego[486].

Analiza zmian legislacyjnych uwydatnia dwie koncepcje w zakresie potencjalnego sposobu rozstrzygania rozważanej problematyki nierówności w wymierzaniu grzywien. Pierwsza z nich zakłada modyfikację art. 1 § 1 k.w., polegającą na zwiększeniu maksymalnej kwoty grzywny do 30 000 złotych. Druga koncepcja polega natomiast na wyłączeniu spornych wykroczeń z Kodeksu wykroczeń i uregulowaniu ich w odpowiedniej ustawie. Obie propozycje wiążą się z określonymi wyzwaniami i konsekwencjami, zarówno z punktu widzenia prawa, jak i jego praktycznej aplikacji. Warto również podkreślić, że zwiększenie surowości sankcji wymagałoby gruntownego przestudiowania wszystkich wykroczeń opisanych w części szczególnej Kodeksu wykroczeń oraz w regulacjach pozakodeksowych. Modyfikacja jednego elementu systemu prawnego może spowodować konieczność wprowadzenia szeregu innych zmian w celu zachowania spójności i konsekwencji całego systemu[487].

Analizując system prawa wykroczeń można wyróżnić dwie kategorie: regulacje kodeksowe i pozakodeksowe. Zastrzeżenia formułowane przez W. Radeckiego koncentrują się wokół niedawno wprowadzonych przepisów pozakodeksowych, które zakładają sankcje finansowe przekraczające ustalony w kodeksie próg 5 000 złotych. Niektóre z tych wykroczeń odnoszą się do obszarów o fundamentalnym znaczeniu społecznym, takich jak ochrona środowiska czy prawa pracownicze. Mimo iż sama obecność obu wskazanych kategorii nie jest problematyczna w sensie strukturalnym, to wątpliwa staje się sytuacja, gdy sankcje za wykroczenia pozakodeksowe znacząco przewyższają wartości kodeksowe. Można stwierdzić, że mamy tutaj do czynienia ze swoistym dylematem legislacyjnym. Z jednej strony, na wykroczenia o znacznym ciężarze społecznym należy reagować adekwatnie, z drugiej natomiast istnieje ryzyko nieintencjonalnej stygmatyzacji sprawców poprzez procedury rejestracji przestępstw. Takie zjawisko niektórzy autorzy określają „rozchwianiem systemu prawa wykroczeń". W doktrynie podnosi się, że powoduje ono potencjalne trudności w zachowaniu spójności oraz efektywności tegoż systemu. Z pewnością poprawa zastanego stanu rzeczy *de lege lata* nie jest zadaniem prostym, natomiast koniecznym. Prawo musi

[486] W. Radecki, *Co dalej* …, op. cit., s. 23-24.
[487] Ibidem.

dostosowywać się do ewoluujących potrzeb społecznych przy jednoczesnym zachowaniu jego integralności. Analiza zmian w tym obszarze dotycząca „konwersji wykroczeń w delikty administracyjne" wskazuje na ewolucję na tej płaszczyźnie prawa wykroczeń, co może być punktem wyjścia do pogłębionego dyskursu[488].

[488] Ibidem, s. 24-25.

I.5.2. Kradzież i zniszczenie mienia na gruncie Ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 roku Kodeks Karny (Dz. U. z 1969 r. nr 13, poz. 94 z późn. zm.)

Kodeks karny z 1932 roku obowiązywał aż do 1969 roku, kiedy to wprowadzono nową regulację prawnokarną[489]. Należy przy tym zaznaczyć, że prace nad kodyfikacją w tym zakresie rozpoczęto już w latach 50. Kodyfikacja z 1969 roku utrzymała sprawdzone rozwiązania z kodeksu z 1932 roku[490], wprowadzając jednocześnie znaczące zmiany skupiające się na represji. Regulacja ta charakteryzowała się pewną polaryzacją odpowiedzialności karnej i szczegółowością na płaszczyźnie typizacyjnej. Zaproponowano surowsze kary za przestępstwa o dużym stopniu społecznej szkodliwości oraz łagodniejsze traktowanie sprawców drobniejszych przestępstw, w tym rezygnację z krótkotrwałego pozbawienia wolności[491]. Kodeks ten, uchwalony 19 kwietnia 1969 roku, wszedł w życie 1 stycznia 1970 roku i był obowiązujący (nawet po upadku Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej) aż do wprowadzenia nowego kodeksu w 1997 roku.

Nowe przepisy wyróżniały tzw. mienie społeczne, które podlegało szczególnej ochronie i stanowiło kategorię majątku charakterystycznego dla centralnie sterowanej gospodarki socjalistycznej. Polska Rzeczpospolita Ludowa opierała się na uspołecznionych środkach produkcji, wymiany, komunikacji i kredytu, co *explicite* określone zostało w art. 7 ust. 1 Konstytucji PRL[492]. Od mienia społecznego na poziomie konstytucyjnym odróżniano mienie ogólnonarodowe (państwowe) zgodnie z art. 7, mienie spółdzielcze (art. 11) oraz mienie organizacji społecznych (art. 72). Ustawodawca dzielił własność na uspołecznioną i nieuspołecznioną, czyli odpowiednio socjalistyczną i prywatną. Podmiotem tej pierwszej było państwo, spółdzielnie lub organizacje społeczne[493].

Kodeks karny z 1969 roku szczególnie podkreślał ochronę mienia społecznego, poświęcając mu cztery artykuły (art. 199-202). Wszystkie one dotyczyły czynu określonego

[489] Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks Karny (Dz. U. z 1969 r. nr 13 poz. 94 z późn. zm.).
[490] T. Bojarski, Cz. Gofroń, *Tradycja* …, op. cit., s. 126.
[491] M. Melezini, *Założenia polityczno-kryminalne kodeksu karnego z 1969 r. i ich realizacja w praktyce w latach 1970-1980*, [w:] M. Mikołajczyk (red.), *Z Dziejów Prawa, t. 12 (20),* Katowice 2019, s. 895.
[492] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r. (Dz. U. z 1952 r. nr 33 poz. 232).
[493] T. Cyprian, *Ochrona mienia społecznego w prawie karnym*, „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny" 1959, r. 21, z. 3, s. 112.

jako zagarnięcie mienia społecznego[494]. Typ podstawowy określony został przez ustawodawcę w art. 199 § 1, zgodnie z którym kto zagarnia mienie społeczne, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5. Przewidziano też wypadek mniejszej wagi, który traktować można jako typ uprzywilejowany, zagrożony karą pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny. Drugim typem czynu przewidzianym przez ustawodawcę było zagarnięcie mienia społecznego w związku z zarządzaniem nim albo przez osobę będącą odpowiedzialną za jego ochronę lub za nadzór nad nim w związku z zajmowanym stanowiskiem lub pełnioną funkcją. Ten czyn potraktowano jako typ kwalifikowany. W przypadku mienia znacznej wartości przewidziano z kolei podwyższenie górnej granicy kary, aż do 10 lat pozbawienia wolności. Jednocześnie jednak, możliwe było zastosowanie instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary, jeśli mienie społeczne przedstawiało mniejszą wartość. Ostatnim z typów czynów zabronionych związanych z mieniem społecznym było przestępstwo określone w art. 202. Zgodnie z tym przepisem, kto wykorzystując działalność gospodarczą osoby fizycznej, prawnej albo innej jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, w porozumieniu z innymi osobami, zagarnia mienie tej osoby lub jednostki, nabywców lub dostawców, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Podobnie jak w omówionej wcześniej regulacji prawnokarnej z 1932 roku, podmiotem czynu z art. 199 k.k. mógł być każdy, co czyniło kradzież przestępstwem powszechnym. Przedmiotem ochrony było dobro prawne w postaci mienia społecznego, które obejmowało wyłącznie mienie polskie, co oznaczało mienie znajdujące się na terytorium Polski i podlegające polskiej jurysdykcji. Pomimo bliskich stosunków między państwami bloku socjalistycznego, polska regulacja prawna, ze względu na zasadę terytorialności, nie zapewniała ochrony mienia innych państw socjalistycznych[495]. Zgodnie z art. 120 § 7 k.k. mienie osobiste podlegało tej samej ochronie co mienie społeczne, jeżeli zostało powierzone instytucji państwowej lub społecznej do przechowania, przewozu, sprzedaży, przetworzenia lub w innym podobnym celu, przy czym zachowywało swój charakter mienia osobistego[496].

[494] O, Górniok, D. Pleńska, [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego* …, op. cit., s. 376.
[495] Postanowienie SA w Katowicach z 24.03.1993 r., II AKz 50/93, OSA 1994, nr 11-12, poz. 62, LEX nr 21270; Uchwała SN (7) z 8.04.1988 r., WZP 4/88, OSNKW 1988, nr 7-8, poz. 48, LEX nr 20295.
[496] Wyrok SN z 16.02.1973 r., III KR 311/72, LEX nr 21548, s. 237.

Strona podmiotowa była oparta na umyślności sprawcy, wyrażającej się poprzez zamiar bezpośredni kierunkowy. Oznacza to, że dla popełnienia przestępstwa sprawca musiał świadomie dążyć do zagarnięcia mienia, mając jednocześnie zamiar, by mienie to było społeczne. W kontekście świadomości charakteru zagarnianego mienia, wystarczający był zamiar ewentualny, co oznacza, że sprawca mógł nie być w pełni pewny, czy mienie faktycznie jest mieniem społecznym, ale godził się na możliwość, że tak właśnie jest[497]. Ze strony przedmiotowej, zachowanie sprawcy polegało na zagarnięciu mienia społecznego, rozumianego jako przysporzenie sobie lub innym korzyści majątkowej przez nieuprawnione działania (art. 120 § 8 k.k). Sposób wykorzystania zagarniętych środków nie miał wpływu na kwalifikację czynu[498]. Ponadto kodeks nie zawierał definicji legalnej pojęcia „inne wyłudzenie". Należało przez to rozumieć użycie podstępnych zabiegów współdziałającego ze sobą zespołu osób, w którego wyniku następuje niekorzystne dla właściciela rozporządzenie jego mieniem[499].

Warunki społeczno-gospodarcze obowiązujące w czasie wprowadzenia regulacji z 1969 roku znacząco różniły się od tych, które panowały w 1932 roku. Okres, w którym powstał kodeks z 1969 roku był czasem głębokich zmian w strukturze politycznej i gospodarczej Polski, związanych z systemem socjalistycznym i centralnie planowaną gospodarką. Tło społeczno-gospodarcze z 1932 roku było z kolei ukształtowane przez inną rzeczywistość – okres międzywojenny, charakteryzujący się odbudową państwa i gospodarki po zniszczeniach I wojny światowej oraz próbami stabilizacji w warunkach kryzysu gospodarczego. Wprowadzenie kodeksu z 1969 roku było więc odpowiedzią na zmienione realia, gdzie szczególny nacisk położono na ochronę mienia społecznego, odzwierciedlającą centralną rolę państwa w gospodarce i życiu społecznym.

Oprócz przestępstw związanych z mieniem społecznym, kodeks z 1969 roku wyodrębnił grupę przestępstw związanych z mieniem rozumianym jako cudze mienie ruchome. W przepisie art. 203 § 1 k.k. przewidziano, że osoba, która zabiera w celu przywłaszczenia cudze mienie ruchome, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5. Z kolei

[497] R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1996, s. 221.
[498] I. Andrejew, *Kodeks karny. Krótki komentarz dla studiujących,* Warszawa 1975, s. 78, 142-143.
[499] R. Góral, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 220.

w § 2 ustawodawca przewidział wypadek mniejszej wagi. Kolejny przepis, art. 204 § 1 k.k. penalizował przywłaszczenie cudzego mienia ruchomego.

Analizując powyższe regulacje wskazać należy, że przedmiotem przestępstwa kradzieży według art. 203 k.k. mogło być jedynie cudze mienie ruchome, czyli rzecz o materialnej wartości, możliwa do włączenia w obieg handlowy[500]. Podmiotem tego czynu mógł być każdy. Było to przestępstwo powszechne. Przedmiot ochrony stanowiło cudze mienie ruchome[501]. W praktyce orzeczniczej istniała ambiwalencja w odniesieniu do możliwości dokonania kradzieży mienia będącego współwłasnością. W niektórych przypadkach uznawano, że kradzież może być dokonana tylko przez osobę, która nie ma żadnego prawa do dysponowania daną rzeczą[502]. Jednak w innych orzeczeniach przyjmowano, że możliwe jest dokonanie kradzieży także w sytuacji, gdy sprawca miał zamiar zwiększyć swoje udziały w mieniu kosztem drugiego współwłaściciela, np. żony[503]. Czynnością sprawczą było „zagarnięcie mienia", które rozumiano szerzej niż kradzież, gdyż w odróżnieniu od niej obejmowało zarówno przywłaszczenie, oszustwo i inne formy wyłudzenia[504]. To pojęcie odnosiło się do bezprawnego uzyskania korzyści majątkowej, na szkodę mienia społecznego, zarówno dla siebie, jak i dla innych[505]. Od strony podmiotowej, przestępstwo z art. 203 k.k. popełnione mogło być jedynie umyślnie, z zamiarem bezpośrednim[506].

W przypadku kradzieży i przywłaszczenia, intencją sprawcy było przywłaszczenie mienia (*animus rem sibi habendi*), podczas gdy w przypadku oszustwa lub innych form wyłudzenia, celem było uzyskanie korzyści majątkowej (*animus lucri faciendi*)[507]. Ważnym aspektem było to, że nie rozgraniczano od siebie czynów w zależności od charakteru czynności wykonawczej, ale podstawą rozgraniczenia był charakter przedmiotu czynu, czyli charakter mienia. W realiach gospodarki socjalistycznej, zagarnięcie mienia społecznego, zwłaszcza tego o znacznej wartości, było uznawane za przestępstwo o wyjątkowo wysokiej

[500] Wyrok SN z 1.07.1981 r., V KRN 122/81, OSNPG 1982, nr 1, poz. 4, LEX nr 17356.
[501] R. Góral, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 224.
[502] Wyrok SN z 9.04.1997 r., III KKN 241/96, OSP 1998, nr 5, poz. 95, LEX nr 32562.
[503] Wyrok SN z 14.11.1972 r., V KRN 421/72, OSNKW 1973, nr 5, poz. 61, LEX nr 18575; Wyrok SN z 15.04.1985 r., II KR 37/85, OSNPG 1986, nr 2, poz. 21, LEX nr 17659.
[504] Wyrok SN z 19.04.2002 r., V KKN 369/00, LEX nr 54385.
[505] Wyrok SN z 26.02.1998 r., IV KKN 351/97, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 1998, nr 11-12, poz. 4.
[506] R. Góral, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 225.
[507] Szerzej zob. M. Nawrocki, *Strona podmiotowa przestępstwa oszustwa klasycznego (art. 286 § 1 KK)*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury" 2011, z. 1, s. 116-117.

szkodliwości społecznej. W związku z tym, dyrektywy wymiaru kary miały o wiele surowszy charakter niż w przypadku innych przestępstw. Kary te miały być proporcjonalne do stopnia społecznej szkodliwości przestępstwa oraz realizować cele prewencji generalnej poprzez kształtowanie odpowiedniego stosunku społeczeństwa do mienia społecznego oraz uświadamianie nieopłacalności przestępstw na niego nakierowanych. Surowość kary miała być zależna od wartości zagarniętego mienia oraz wielkości wyrządzonej szkody[508].

Za czas dokonania kradzieży uznawano moment zabrania, czyli moment, gdy sprawca objął przedmiot wykonawczy we własne władztwo i zaczął postępować z nim, jak gdyby był jego własnością. Zatem za najistotniejszy element całego procederu uznawano możliwość sprawowania przez sprawcę kontroli nad mieniem. W tym kontekście, dalsze losy tego mienia, stopień utrwalenia władztwa nad nim czy dalsze zamiary sprawcy względem mienia nie miały znaczenia dla oceny prawnej czynu[509]. Aby uznać działanie za kradzież konieczne było, aby towarzyszył mu cel przywłaszczenia[510]. Nieważny w tym przypadku był również sposób wykorzystywania pieniędzy przez sprawcę lub uzyskanie innych korzyści z zagarniętego mienia[511]. Kradzież stanowiła przestępstwo materialne, czyli skutkowe. Oznaczało to, że koniecznym warunkiem uznania czynu za przestępstwo było faktyczne wyjęcie mienia spod władztwa dotychczasowego właściciela lub posiadacza i przejęcie kontroli nad nim przez sprawcę. Jeśli taki skutek nie nastąpił, nie można było mówić o dokonaniu przestępstwa[512]. Momentem popełnienia przestępstwa było dokonanie zaboru mienia, a nie np. data jego przekazania innej osobie[513]. Działanie sprawcy uznawane było za ukończone w momencie, gdy zawładnął on rzeczą i objął ją w swoje posiadanie, bez względu na to, czy później udało mu się zrealizować zamiar dysponowania rzeczą jako własną, czy też nie[514].

Odnosząc się do strony podmiotowej, jak już wspomniano wyżej, kradzież uznawana była za przestępstwo umyślne[515], które wymagało bezpośredniego i wyraźnego zamiaru

[508] Uchwała SN (PI) z 26.09.1975 r., VI KZP 14/75, OSNKW 1975, nr 10-11, poz. 134, LEX nr 19023.
[509] Wyrok SN z 11.01.1988 r., II KR 343/87, OSNKW 1988, nr 7-8, poz. 55, LEX nr 20300; Wyrok SN z 28.01.1981 r., II KR 457/80, OSNPG 1982, nr 1, poz. 1, LEX nr 17353.
[510] Wyrok SN z 11.02.1980 r., II KR 333/79, OSNPG 1980, nr 11, poz. 131, LEX nr 17227; Zob. J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Krótki komentarz praktyczny*, Skierniewice 1993, s. 240.
[511] Wyrok SN z 5.06.1978 r., III KR 95/78, OSNKW 1978, nr 12, poz. 146, LEX nr 19471.
[512] Wyrok SN z 17.02.1987 r., IV KR 19/87, OSNPG 1987, nr 8, poz. 95, LEX nr 17794.
[513] Wyrok SN z 4.07.1986 r., Rw 473/86, OSNKW 1987, nr 5-6, poz. 43, LEX nr 20207.
[514] Wyrok SN z 21.01.1985 r., II KR 311/84, OSNPG 1985, nr 8, poz. 110, LEX nr 17619.
[515] Wyrok SN z 17.02.1989 r., V KRN 280/88, LEX nr 1400157.

(tzw. *dolus directus coloratus*) ze strony sprawcy w odniesieniu do kluczowego znamienia czynu, czyli zabrania rzeczy. Niewystarczające było, aby sprawca po prostu „godził się" na ewentualność przywłaszczenia. Kluczowe było wykazanie, że sprawca był świadomy swojego działania i miał zamiar przywłaszczyć sobie cudze mienie ruchome[516].

W kontekście szkody wyrządzonej zaborem mienia, wartość szkody ograniczała się do sumy zagarniętych pieniędzy lub wartości skradzionych rzeczy. Do szkody nie wliczano odsetek od sumy pieniędzy. Liczono jedynie rzeczywistą szkodę, a nie spodziewany zysk, nawet jeśli jego osiągnięcie wydawało się pewne[517]. Sprawca odpowiadał za wartość mienia, które wyjął spod władztwa innej osoby, a nie za wyrządzoną szkodę[518]. Sąd ustalał wartość mienia skradzionego (przywłaszczonego, wyłudzonego) na podstawie obiektywnych dowodów, takich jak cenniki, notowania cen, zeznania świadków, opinie biegłych, itp[519]. Zarówno kradzież, jak i zniszczenie mienia w kodeksie z 1969 roku, popełnione być mogły we wszystkich formach postaci zjawiskowych, zarówno sprawczych, jak i niesprawczych.

Jak wspomniano wyżej, ustawodawca w art. 199 § 2 k.k. używa sformułowania wypadku mniejszej wagi. Pojęcie to jest kluczowe w kontekście tej regulacji, gdyż należy traktować je zgoła odmiennie od tego, jak rozumiane było na gruncie kodeksu z 1932 roku. Zgodnie z intencją ustawodawcy, kwestia wartości mienia miała znaczenie dopiero na płaszczyźnie orzekania o karze, gdyż otwierała przed organem stosującym prawo możliwość nadzwyczajnego złagodzenia kary lub nawet zwolnienia od kary. Natomiast w regulacji z 1969 roku, wypadek mniejszej wagi stanowił odrębną, uprzywilejowaną formę przestępstwa[520]. Sam charakter wypadku (uprzednio: przypadku) mniejszej wagi nie uległ znacznej zmianie. Nadal przy jego ocenie kluczowe było ustalenie nie tylko wartości skradzionych przedmiotów, ale przede wszystkim stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu i jego ocena z punktu widzenia interesu społecznego. W tej ocenie należało uwzględnić także wskazówki zawarte w art. 50 § 1 i § 2 k.k[521]. Decydujące znaczenie miały okoliczności związane z przedmiotem

[516] Wyrok SN z 5.05.1999 r., V KKN 406/97, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 2000, nr 4, poz. 6, LEX nr 39819; Wyrok SN z 6.09.1988 r., IV KR 237/88, LEX nr 22051.
[517] Wyrok SA w Krakowie z 17.09.1992 r., II AKr 201/91, KZS 1992, nr 10, poz. 12, LEX nr 27784.
[518] Wyrok SN z 7.11.1989 r., WR 278/89, OSP 1990, nr 10, poz. 347, LEX nr 21013.
[519] Wyrok SN z 16.07.1973 r., I KR 324/72, OSNKW 1974, nr 1, poz. 9, LEX nr 18687.
[520] K. Łojewski, E. Mazur, *Kodeks karny: (zestawienie porównawcze przepisów nowego i dawnego kodeksu karnego oraz ustaw szczególnych),* „Palestra" 1969, nr 10-11 (142-143), s. 73; Wyrok SN z 14.08.1975 r., Rw 398/75, OSNKW 1975, nr 12, poz. 169, LEX nr 19056.
[521] Wyrok SN z 11.05.1971 r., V KRN 147/71, LEX nr 21403.

ochrony i stroną przedmiotową czynu, w szczególności wysokość wyrządzonej w mieniu szkody oraz okoliczności popełnienia przestępstwa[522].

Przepis art. 208 k.k. wprowadzał szczególną regulację dotyczącą kradzieży, penalizując tzw. kradzież szczególnie zuchwałą oraz kradzież z włamaniem[523]. Przepis ten stanowił, że osoba, która kradnie w sposób szczególnie zuchwały lub z włamaniem, podlega karze pozbawienia wolności od roku do 10 lat. Była to kwalifikowana forma przestępstwa[524], charakteryzująca się określonym sposobem działania[525]. Kodeks karny z 1969 roku przewidywał również przestępstwa takie jak kradzież rozbójnicza i rozbój, polegające na przywłaszczeniu mienia połączonym z zastosowaniem przemocy na osobie. Kradzież szczególnie zuchwała miała miejsce, gdy sprawca, zabierając mienie w celu przywłaszczenia, swoim jawnym zachowaniem wykazywał lekceważącą lub wyzywającą postawę wobec posiadacza rzeczy lub otoczenia, mając na celu zaskoczenie lub zastraszenie[526]. W ujęciu art. 208 k.k. z 1969 roku, strona przedmiotowa przestępstwa, a zwłaszcza czynności wykonawcze, były określone przy użyciu formuły o charakterze ocennym[527]. Ponadto powodowało to znaczne trudności interpretacyjne, zwłaszcza, że pojęcie „szczególnej zuchwałości" nie zostało zdefiniowane w ramach treści normatywnej[528]. W związku z tym, główna rola w zakresie dokonywania wykładni wskazanego znamienia przypadła judykaturze[529]. Znamię szczególnej zuchwałości rozumiano przede wszystkim jako działanie jawne, gwałtowne, ponadto wykorzystujące element zaskoczenia czy zastraszenia, co miało związek z wykorzystaniem bezradności pokrzywdzonego. Istotne było, że poszkodowany, będąc świadomym dokonywanego czynu, nie mógł mu zapobiec ani podjąć działań obronnych.

---

[522] Wyrok SN z 3.12.1980 r., V KRN 338/80, OSNPG 1981, nr 5, poz. 50, LEX nr 17286.
[523] Przepis ten stanowił zupełnie nowe rozwiązanie w prawie, przy czym wyzwaniem dla teorii i praktyki stało się znalezienie odpowiedniej interpretacji oraz weryfikacja tej interpretacji w świetle kolejnych doświadczeń (K. Nazar, *Ujęcie kradzieży z włamaniem w polskim ustawodawstwie karnym w latach 1932-1997*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kradzież z włamaniem*, Warszawa 2021, s. 44).
[524] K. Nazar, *Problematyka kradzieży szczególnie zuchwałej w polskich kodeksach karnych XX w.*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kradzież szczególnie zuchwała*, Warszawa 2023, s. 50.
[525] K. Łojewski, E. Mazur, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 74.
[526] Uchwała SN (CI) z 25.06.1980 r., VII KZP 48/78, OSNKW 1980, nr 8, poz. 65, LEX nr 19647; Wyrok SN z 15.09.1978 r., II KR 101/78, OSNPG 1979, nr 3, poz. 45, LEX nr 17089; Wyrok SN z 6.03.1997 r., IV KKN 451/96, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 1997, nr 9, poz. 5, LEX nr 30405.
[527] Wyrok SN z 3.12.1999 r., III KKN 413/98, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 2000, nr 3, poz. 3, LEX nr 39426.
[528] J. Kluza, *Kradzież szczególnie zuchwała (art. 278a § 1 k.k.),* [w:] T. Kalisz, A. Kwieciński (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. 63*, Wrocław 2020, s. 43-44.
[529] K. Nazar, *Ujęcie kradzieży z włamaniem* …, op. cit., s. 48.

Decydującym warunkiem uznania kradzieży za szczególnie zuchwałą było pozbawienie pokrzywdzonego możliwości podjęcia jakichkolwiek działań obronnych mimo tego, że był on świadomy kradzieży[530]. Należy również dokonać rozróżnienia między kradzieżą zuchwałą, a rozbojem[531]. W przypadku tej pierwszej, kluczowa była gwałtowność działania (mogła się ona przejawiać poprzez wyrwanie przedmiotu, wyszarpnięcie torebki czy wytrącenie portmonetki). Natomiast w przypadku rozboju, użycie albo groźba gwałtu, a także doprowadzenie ofiary do stanu nieprzytomności lub bezbronności, stanowiły czynniki towarzyszące zaborowi mienia, zazwyczaj poprzedzające go lub odbywające się jednocześnie z zaborem[532]. W orzecznictwie wskazywano na pewne trudności w rozgraniczeniu od siebie omawianych czynów zabronionych. Przy czym podkreślano, że decydujące są skutki działania, tj. zmuszenie ofiary do znoszenia zaboru mienia, czy też uniemożliwienie jej uświadomienia sobie zaboru w momencie jego dokonania. Ponadto rozbój charakteryzował się podwójną kierunkowością – był przestępstwem skierowanym zarówno przeciwko mieniu, jak i wolności osobistej[533].

Kradzież szczególnie zuchwała wiązała się z użyciem przemocy, która jednak w odróżnieniu od rozboju nie przybierała formy „gwałtu na osobie". Jako przykładowe sytuacje przywołać można działania typu: zabór rzeczy połączony z odepchnięciem posiadacza, wyrwanie torby z ręki czy uderzenie w rękę i zabranie trzymanej w niej rzeczy. W kradzieży tego rodzaju występować mogła również groźba przemocy, ważne jednak było, aby nie była to groźba natychmiastowego użycia gwałtu na osobie[534]. Znamię przemocy w ramach kradzieży szczególnie zuchwałej ograniczać powinno się jedynie do zakresu niezbędnego dla zaboru określonych przedmiotów. Z pewnością przemoc ta nie mogła powodować u ofiary poczucia zagrożenia życia lub zdrowia[535]. Szczególna zuchwałość kradzieży, jak już wcześniej wskazano, polegała na lekceważącej i wyzywającej postawie sprawcy wobec posiadacza mienia lub otoczenia, mającej na celu zastraszenie lub zaskoczenie.

[530] Wyrok SN z 11.10.2001 r., III KKN 30/99, LEX nr 51611.
[531] Zob. W. Gutekunst, *Kradzież szczególnie zuchwała a rozbój*, „Problemy Praworządności" 1973, nr 7, s. 16-29.
[532] Wyrok SN z 9.10.1974 r., I Kr 188/74, LEX nr 63751.
[533] Wyrok SA w Krakowie z 9.06.1993 r., II AKr 98/93, KZS 1993, nr 6-8, poz. 30, LEX nr 28040.
[534] Wyrok SN z 10.11.1982 r., I KR 263/82, OSNPG 1983, nr 4, poz. 43, LEX nr 17470.
[535] Wyrok SN (7) z 27.11.1985 r., V KRN 942/85, OSNPG 1986, nr 10, poz. 129, LEX nr 17724.

Podobnie jak w przypadku przestępstwa określonego w art. 203 k.k., czyn przewidziany w art. 208 stanowił przestępstwo umyślne, które mogło być popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Jako przedmiot ochrony ustawodawca wskazał mienie, w szerokim rozumieniu[536]. Norma sankcjonowana z przepisu art. 208 k.k. chroniła własność lub posiadanie każdego rodzaju mienia ruchomego przed kradzieżą zuchwałą lub z włamaniem. W związku z tym, typ ten stanowił przestępstwo kwalifikowane w stosunku do zwykłej kradzieży opisanej w art. 203 § 1 k.k. Zakres przedmiotowy przestępstwa był szerszy niż w art. 203 k.k, ponieważ obejmował tak mienie społeczne, jak i niespołeczne. Natomiast art. 203 k.k. odnosił się wyłącznie do kradzieży mienia cudzego[537].

Jako przykłady kradzieży zuchwałej pojawiające się w judykaturze wskazać można wytrącenie trzymanej portmonetki, odepchnięcie od stojącej walizki oraz wyrwanie torebki z ręki[538]. Inną jeszcze sytuacją kwalifikowaną jako kradzież zuchwała było wyciągnięcie i zabór pijanemu konsumentowi śpiącemu w lokalu przy stoliku z kieszeni pieniędzy w obecności kelnerki[539], dokonanie kradzieży w „jasny dzień", na uczęszczanej ulicy, bez zważania na obecność innych osób[540], kradzież z posłużeniem się podrobionym dokumentem[541] czy też zabranie pieniędzy na oczach kobiety, zmaltretowanej poprzednim zgwałceniem bez względu na jej prośby i protesty[542].

Przepis art. 208 k.k. penalizował również kradzież z włamaniem. Czynność sprawcza określona została jako zabór mienia w celu przywłaszczenia, połączony z pokonaniem fizycznej przeszkody[543], rozumianej jako przeszkoda materialna. Takie ujęcie budziło oczywiste problemy wykładnicze, w związku z czym przyjmowano, że przeszkoda taka musi być częścią konstrukcji zamkniętego pomieszczenia lub specjalnego zamknięcia tego pomieszczenia, co utrudniało dostęp do jego wnętrza[544]. Jednocześnie samo włamanie służyło osiągnięciu celu,

[536] Wyrok SN z 29.04.1985 r., I KR 16/85, OSNPG 1986, nr 1, poz. 1, LEX nr 17644.
[537] Ibidem.
[538] Wyrok SN z 13.01.1986 r., I KR 422/85, OSP 1987, nr 9, poz. 175, LEX nr 20981; Wyrok SN z 21.06.1978 r., I KR 123/78, OSNPG 1979, nr 3, poz. 44, LEX nr 17088.
[539] Wyrok SN z 2.05.1988 r., I KR 104/88, OSNPG 1989, nr 2, poz. 25, LEX nr 17925.
[540] Wyrok SN z 21.09.1988 r., V KRN 184/88, OSNPG 1989, nr 4, poz. 57, LEX nr 17949.
[541] Wyrok SA w Lublinie z 23.06.1994 r., II AKr 128/94, PS-wk 1995, nr 9, poz. 28, LEX nr 24156.
[542] Wyrok SA w Krakowie z 27.02.1992 r., II AKr 4/92, KZS 1992, nr 3-9, poz. 67, LEX nr 27690.
[543] K. Nazar, *Ujęcie kradzieży z włamaniem* …, op. cit., s. 45.
[544] Uchwała SN (CI) z 25.06.1980 r., VII KZP 48/78, OSNKW 1980, nr 8, poz. 65, LEX nr 19647; Wyrok SN z 8.07.1983 r., IV KR 132/83, OSNPG 1984, nr 1, poz. 2, LEX nr 17504; Wyrok SN z 9.12.1976 r., II KR 322/76, OSNKW 1977, nr 3, poz. 22, LEX nr 19230.

jakim było dokonanie kradzieży. Zamiar zaboru mienia powinien więc pojawić się co najmniej równocześnie, jeśli nie przed rozpoczęciem działań polegających na pokonywaniu przeszkody materialnej[545]. Dlatego też moment dokonania kradzieży z włamaniem nie jest utożsamiany z momentem włamania, lecz z momentem zabrania mienia w celu przywłaszczenia[546]. W przypadku, gdy sprawca włamywał się do zamkniętego pomieszczenia, bez wątpienia mówimy o włamaniu, po którym mogła nastąpić kradzież. Również pokonywanie zabezpieczeń znajdujących się wewnątrz pomieszczenia, takich jak kłódki czy zamki, uznawano za włamanie[547]. Natomiast, jeżeli pomieszczenie nie było w pełni zamknięte[548] lub sprawca wszedł przez otwarte drzwi czy okno, nie spełniono warunków włamania[549].

Kradzież mogła pozostawać w zbiegu zarówno z kradzieżą z włamaniem, jak i kradzieżą zuchwałą. Przykładowo sytuacja taka mogłaby mieć miejsce, jeśli kradzież zuchwała wiązała się z wtargnięciem przemocą do cudzego mieszkania, naruszeniem miru domowego oraz jawnym zaborem rzeczy w obecności zaskoczonego i zastraszonego poszkodowanego[550]. Nie wykluczano także możliwości popełnienia w jednym czynie zarówno kradzieży, jak i zniszczenia mienia. Istota włamania zakłada pewne uszkodzenia, a nawet zniszczenia mienia, zwłaszcza w urządzeniach zabezpieczających, w związku z czym przy ocenie prawnokarnej zachowania włamywacza kwestie te pomija się na zasadzie konsumpcji, przyjmując zbieg pomijalny. Tymczasem pojawić się jednak może sytuacja, gdzie zniszczenie mienia przez włamywacza nie pozostaje w bezpośrednim związku z jego czynem i tak w orzecznictwie wskazywano, że dewastowanie urządzeń już po dokonaniu zaboru mienia ma charakter odrębnego czynu i może oznaczać co najwyżej zbieg przestępstw[551]. Niewykluczone jest jednak, że przełamanie zabezpieczeń po stronie sprawcy wiązać się będzie z tak dużą społeczną szkodliwością, że będzie trzeba tutaj dokonać odrębnej oceny w tym zakresie, co doprowadzi do zbiegu rzeczywistego i zastosowania kumulatywnej kwalifikacji[552].

[545] Wyrok SN z 9.09.1996 r., III KKN 58/96, OSNKW 1996, nr 11-12, poz. 81, LEX nr 25790.
[546] Wyrok SN z 18.04.1978 r., Rw 97/78, OSNKW 1978, nr 6, poz. 66, LEX nr 19397.
[547] Wyrok SN z 20.01.1987 r., Rw 949/86, OSNKW 1987, nr 7-8, poz. 66, LEX nr 20227.
[548] Wyrok SN z 5.03.1985 r., III KR 53/85, LEX nr 22014.
[549] Wyrok SN z 11.06.1985 r., III KR 185/85, OSNPG 1986, nr 4, poz. 51, LEX nr 17673.
[550] Wyrok SN z 22.05.1978 r., II KR 92/78, OSNKW 1978, nr 12, poz. 144, LEX nr 19469; Wyrok SN z 3.11.1970 r., V KRN 409/70, OSNPG 1971, nr 4, poz. 63, LEX nr 16562.
[551] Wyrok SA w Krakowie z 18.04.1991 r., II AKr 35/91, KZS 1991, nr 5, poz. 7, LEX nr 27568; Wyrok SN z 5.12.1983 r., III KR 256/83, OSNPG 1984, nr 6, poz. 55, LEX nr 17530.
[552] Wyrok SN z 23.02.1977 r., IV KR 311/76, LEX nr 21734.

Praktyka stosowania prawa ujawniła, iż zdarzają się sytuacje, w których dochodzi do ukarania sprawców, którzy swoim zachowaniem zrealizowali znamiona typu czynu zabronionego kradzieży, przy czym zachowania te miały nikły ciężar gatunkowy ze względu na niewielką wartość przedmiotu czynu. Zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie, zaczęto akcentować nieadekwatność i nadmierność reżimu odpowiedzialności karnoprawnej w przypadku tego typu sprawców. W konsekwencji, proponowano uznawanie takich czynów za wykroczenia, ze względu na ich niższą społeczną szkodliwość[553], co zapoczątkowało kontrawencjonalizację[554]. Na skutek różnego rodzaju propozycji w tym zakresie, wyłoniła się z czasem kategoria „czynów przepołowionych". Zakładały one, że z jednej strony czyn stanowić może wykroczenie, a z drugiej przestępstwo, w zależności od wartości przedmiotu przywłaszczenia[555].

Jako pierwszy przykład kontrawencjonalizacji wskazać można czyny uregulowane w dekrecie z 4 marca 1953 roku o ochronie własności społecznej przed drobnymi kradzieżami[556]. W 1972 roku wprowadzono Kodeks wykroczeń[557], który od początku stanowił, że kradzież o wartości przedmiotów poniżej 500 złotych nie jest przestępstwem, lecz wykroczeniem, podlegającym karze aresztu, ograniczenia wolności lub grzywny. Decyzja o tym, czy konkretne działanie sprawcy kradzieży stanowi wykroczenie czy przestępstwo, zależy od łącznej wartości mienia zagarniętego w ramach jednego czynu, a nie wartości poszczególnych przedmiotów. Ponieważ jeden czyn może stanowić tylko jedno przestępstwo (zgodnie z art. 10 § 1 k.k. z 1969 roku), nie ma podstaw do wyodrębniania i osobnego osądzania jednostkowych czynności wykonawczych, takich jak kradzież poszczególnych przedmiotów[558].

Przestępstwo zniszczenia mienia stypizowano w art. 212 k.k. Zgodnie z § 1 tego przepisu, kto mienie społeczne albo cudze mienie niszczy, uszkadza lub czyni niezdatnym do użytku, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5. Kwalifikowaną postać tego przestępstwa

[553] J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 8.
[554] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja w polskim prawie karnym i wykroczeń. Analiza teoretyczno-dogmatyczna na tle porównawczym*, Kraków 2016, s. 33 i n.
[555] M. Bojarski, K. Liżyńska, *O (bez)zasadności czynów przepołowionych*, [w:] A. Kozłowski (red.), *Rządy prawa jako wartość uniwersalna: księga jubileuszowa Profesora Krzysztofa Wójtowicza*, Wrocław 2022, s. 64.
[556] Dekret z dnia 4 marca 1953 r. o ochronie własności społecznej przed drobnymi kradzieżami (Dz. U. z 1953 r. nr 17 poz. 69 z późn. zm.).
[557] Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119).
[558] Wyrok SN z 26.06.1987 r., WRN 15/87, OSNKW 1988, nr 1, poz. 7, LEX nr 20259.

przewidywał § 2, stanowiąc, że jeśli czyn z § 1 został popełniony przez podpalenie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat. Zrezygnowano jednak z kwalifikowanej postaci przestępstwa dla przypadków użycia materiałów wybuchowych lub łatwopalnych, gdyż takie działanie zostało uznane za bardziej odpowiednie dla przestępstw stwarzających niebezpieczeństwo powszechne[559]. Ponadto § 3 regulował, że jeżeli czyn nie dotyczy mienia społecznego, ściganie przestępstwa określonego w § 1 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Podobnie jak w przypadku kradzieży, tak i tutaj podmiotem czynu mógł być każdy, co czyniło zniszczenie mienia przestępstwem powszechnym. Przedmiotem ochrony było dobro prawne w postaci mienia społecznego albo cudzego[560]. Ochroną objęte zostało każde cudze mienie, niezależnie od tego, czy było to mienie ruchome czy nieruchome[561], pod warunkiem, że posiadało jakąkolwiek wartość materialną[562]. Czyn ten mógł naruszać nie tylko mienie, ale także bezpieczeństwo publiczne, szczególnie w przypadkach zniszczenia mienia poprzez podpalenie. Przestępstwo to można było popełnić wyłącznie umyślnie[563]. Omawiany czyn obejmował nie tylko zniszczenie lub uszkodzenie mienia społecznego lub cudzego, ale również uczynienie go niezdatnym do użytku. W związku z tym wartość mienia mogła być niższa od wyrządzonej szkody. Wysokość szkody miała kluczowe znaczenie w kontekście kontrawencjonalizacji, gdyż od niej zależało, czy dane działanie lub zaniechanie określone w wymienionym przepisie stanowiło występek czy wykroczenie, zgodnie z art. 124 § 1 k.w[564]. Strona przedmiotowa polegała na niszczeniu, uszkadzaniu lub czynieniu niezdatnym do użytku mienia społecznego albo cudzego mienia[565]. Podobnie jak w przypadku kradzieży, strona podmiotowa czynu cechowała się umyślnością[566].

Warto zauważyć, że przepis art. 138 k.k. osobno penalizował sprowadzenie pożaru, który zagrażał życiu lub zdrowiu ludzi lub mieniu w znacznych rozmiarach. A zatem, przepis

[559] K. Łojewski, E. Mazur, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 76.
[560] J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz, t. 2,* Warszawa 1987, s. 297.
[561] Wyrok SN z 26.02.1975 r., I KR 244/74, OSNKW 1975, nr 6, poz. 75, LEX nr 18971.
[562] Wyrok SN z 30.10.1975 r., III KR 188/75, LEX nr 21690.
[563] Wyrok SN z 4.02.1971 r., IV KR 210/70, OSP 1971, nr 12, poz. 241, LEX nr 20834; Nieumyślne niszczenie cudzego mienia, jeśli nie sprowadzało katastrofy albo niebezpieczeństwa powszechnego, nie stanowiło przestępstwa (J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 297-298).
[564] Uchwała SN z 19.10.1972 r., VI KZP 41/72, OSNKW 1973, nr 1, poz. 4, LEX nr 18525.
[565] J. Wojciechowski, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 250.
[566] Ibidem.

art. 212 § 1 k.k. chronił mienie społeczne lub cudze przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub uczynieniem go niezdatnym do użytku przez ogień, o ile nie zachodziły warunki określone w art. 138 § 1 k.k. dotyczące sprowadzenia pożaru. Pożar, o którym mowa w art. 138 § 1 k.k., to ogień obejmujący z siłą żywiołową mienie ruchome lub nieruchome w znacznych rozmiarach (art. 120 § 9 k.k.)[567]. Różnica pomiędzy przestępstwem z art. 212 § 2 k.k. a przestępstwem z art. 138 § 1 k.k. polegała na tym, że pierwsze było skierowane wyłącznie przeciwko mieniu (społecznemu lub cudzemu), które sprawca niszczy lub czyni niezdatnym do użytku przez podpalenie, podczas gdy drugie przestępstwo godziło w bezpieczeństwo powszechne poprzez zagrożenie życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach[568].

[567] Wyrok SN z 16.12.1971 r., IV KR 271/71, LEX nr 21445; Tak sformułowany przepis dopuszcza dwie interpretacje. Po pierwsze, pożar jako zdarzenie zagrażające życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach, a po drugie, pożar jako zdarzenie sprowadzające rzeczywiste skutki, dodatkowo zagrażające życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach (zob. B. Sygit, *Ocena prawna czynów sprowadzających pożar*, „Prokuratura i Prawo" 2010, nr 1-2, s. 292-293).
[568] Wyrok SN z 4.06.1971 r., III KR 22/71, OSNKW 1971, nr 11, poz. 173, LEX nr 18312.

I.6. Wnioski

Analizując historyczny rozwój reakcji na kradzież i zniszczenie mienia można zaobserwować, że te czyny zabronione są odwiecznym problemem społecznym, którego postrzeganie i sankcjonowanie ewoluowały w zależności od epoki, wartości społecznych oraz kulturowych.

Własność i jej ochrona stanowi fundament porządku społecznego. Analiza przeprowadzona w dysertacji prowadzi do wniosku, że taka aksjologia jest skutkiem potrzeby bezpieczeństwa prywatnego w przestrzeni publicznej. Zatem to na państwie jako głównym strażniku ciąży obowiązek protekcji w tym zakresie. Wraz z rozwojem cywilizacyjnym i ekonomicznym doszło do znacznego wzrostu wartości mienia, a to z kolei wpłynęło na konieczność zapewnienia mu jak najlepszej ochrony, zwłaszcza na płaszczyźnie prawnej. Stąd też bardzo szybko pojawiła się potrzeba sprecyzowania pojęć takich jak zniszczenie mienia czy kradzież. Początkowo kradzież rozumiana była bardzo szeroko, jako każde działanie naruszające czyjąś własność. Z czasem, w ramach prawa rzymskiego, dokonano precyzyjniejszego określenia form kradzieży oraz wprowadzono rozróżnienie między kradzieżą jawną a niejawną, co miało wpływ na różnicowanie sankcji. Podobnie, w kontekście zniszczenia mienia, ewolucja prawa od prostych reguł kazuistycznych do bardziej skomplikowanych systemów odszkodowawczych pokazuje dążenie do bardziej sprawiedliwego i adekwatnego rozstrzygania takich przypadków.

Stopień i natężenie surowości przepisów w tym zakresie zmieniały się wraz z rozwojem społeczeństwa. Od kary śmierci i kar mutylacyjnych system prawny przeszedł ewolucję do karania grzywnami, jak też innymi łagodniejszymi środkami karnymi. Państwo stanowiąc sankcje prawnokarne skupiało się przede wszystkim na proporcjonalności oraz celowości. Chciano w ten sposób chronić nie tylko jednostki indywidualne, ale przede wszystkim zadbać o utrzymanie porządku i stabilności społecznej. Kara miała być adekwatna do wagi czynu i wyrządzonej szkody. W najstarszych systemach prawnych kary miały charakter głównie represyjny i były niezwykle surowe, włącznie z karą śmierci. Z biegiem czasu, zwłaszcza w prawie rzymskim, zaczęto wprowadzać rozwiązania ukierunkowane na rekompensatę szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu, co wskazuje na rosnące znaczenie funkcji restytucyjnej prawa.

W dużej mierze na hierarchię wartości w starożytności oraz średniowieczu wpływały systemy religijne. To właśnie one piętnowały naruszenia w zakresie własności prywatnej, podkreślając jej wagę. Podejście to nie zmienia się jednak mimo szeroko zakrojonej laicyzacji społeczeństwa, co świadczy o tym, jak fundamentalną wartością pozostaje własność prywatna ze społecznego punktu widzenia. Jako karygodne postrzegano zarówno zniszczenie mienia, jak i jego bezprawny zabór oraz przywłaszczenie. Wydaje się zatem, iż potrzeba posiadania rzeczy i powiązanie tej potrzeby z jej skuteczną ochroną ze strony państwa pozostaje nieodłączną cechą społeczeństwa. Nawet w zbiorowościach nieopartych na żadnym systemie wierzeń, wciąż żywe są inicjatywy na tej płaszczyźnie. Stąd też w momencie gwałtownego rozwoju technologicznego naturalnie wykształca się pula problemów związana z własnością prywatną. Nie ma przy tym znaczenia, iż staje się ona wirtualna, gdyż kwestie ochronne pozostają takie same. Współcześnie kradzież „z ogródka" przenosi się na konto bankowe, a tzw. gotówka „w skarpecie" przekształca się w kryptowalutę. Jak zatem widać brak materialnego desygnatu praw podmiotowych w żaden sposób nie wpływa na potrzebę ich ochrony. Pozostaje ona wciąż niezmiennie ta sama. Człowiek pragnie zachować swoje rzeczy należne mu z mocy prawa, a rolą państwa jest zapewnienie mu skutecznej protekcji w tym względzie. Systemy prawne zarówno historyczne, jak i współczesne, podkreślają znaczenie naprawienia szkody wyrządzonej ofierze. Idee restytucji i zadośćuczynienia są obecne w wielu tradycjach prawnych i religijnych, co wskazuje na uniwersalny charakter dążenia do sprawiedliwości i przywrócenia równowagi społecznej po popełnieniu czynu zabronionego.

Podsumowując, analiza historyczna pokazuje, że ochrona własności przez prawo jest zjawiskiem głęboko zakorzenionym w historii ludzkości, ewoluującym wraz ze zmianami społecznymi, ekonomicznymi i kulturowymi. Zrozumienie tych procesów jest kluczowe dla dalszego rozwoju efektywnych i sprawiedliwych systemów prawnych, które będą w stanie skutecznie chronić własność prywatną oraz zapewniać sprawiedliwość i zadośćuczynienie ofiarom kradzieży i zniszczenia mienia.

Zauważyć należy znaczny wpływ chrześcijaństwa i prawa kanonicznego, obok myśli starożytnych, na rozwój prawa średniowiecznego. Wniosły one elementy etyczne i moralne do dyskursu prawnego, co pozwoliło na uzupełnienie surowych do tej pory kodyfikacji karnych. Średniowieczne kodeksy prawa germańskiego, jak *Lex Salica* czy *Leges Barbarorum*, charakteryzowały się kazuistycznym podejściem do regulacji przestępstw, co wynikało z ich

korzeni w prawie zwyczajowym. Odzwierciedlało to rozdrobnioną i lokalnie zróżnicowaną strukturę społeczną ówczesnej Europy, gdzie każda wspólnota mogła posiadać własne, szczegółowo doprecyzowane normy. Dominacja indywidualnej reakcji na przestępstwo, widoczna we wczesnośredniowiecznym prawie, stopniowo ustępowała na rzecz bardziej scentralizowanych form rozstrzygania sporów i karania przestępstw, co było wyrazem rosnącej roli państwa i jego instytucji. Rozwój prawa średniowiecznego w Niemczech, szczególnie w dziełach takich jak Zwierciadło Saskie, pokazał dążenie do systematyzacji i kodyfikacji norm, choć nadal utrzymywane były elementy kazuistyki. Te zmiany wskazują na procesy unifikacji i standaryzacji prawnokarnej, które były odpowiedzią na potrzeby rozwijającego się społeczeństwa feudalnego. Ówczesne podejście do sprawiedliwości opierało się na odstraszaniu i eksponowaniu sprawców, a także na restytucji szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu. To również okres, w którym kradzież i zniszczenie mienia były traktowane nie tylko jako naruszenie praw jednostki, ale również jako czyny zakłócające porządek społeczny. To z kolei przyczyniło się do rozwoju mechanizmów prawnych zdolnych do reagowania na te wyzwania, jednocześnie odzwierciedlając i kształtując zmieniające się wartości społeczne i moralne. Rozwój odpowiedzialności karnoprawnej za te przestępstwa, w kontekście rosnącej roli państwa, był kluczowym elementem tego procesu, pokazującym stopniowe przechodzenie od indywidualnych form rozstrzygania konfliktów do bardziej scentralizowanego i ujednoliconego systemu prawnego.

Analiza przestępstwa kradzieży i zniszczenia mienia w okresie nowożytnym rzuca światło na procesy ewolucji prawa karnego, które były napędzane przez recepcję prawa rzymskiego, potrzebę ujednolicenia prawnego oraz wpływy humanistyczne i oświeceniowe. W epoce nowożytności widoczne jest dążenie do tworzenia prawa powszechnego, mającego na celu ujednolicenie rozdrobnionych systemów prawnych poprzez adaptację i recepcję prawa rzymskiego. To dążenie wynikało z rosnących wyzwań związanych z ochroną mienia i porządkiem prawnym w dynamicznie zmieniających się realiach społecznych, gospodarczych i politycznych. *Constitutio Criminalis Carolina*, ustanowiona w 1532 roku, była istotnym krokiem w kierunku ujednolicenia prawa karnego w Niemczech, prezentując rozwinięty i spójny system prawa karnego. Pomimo tego, systemy prawne poszczególnych krajów nadal charakteryzowały się znaczną różnorodnością w podejściu do recepcji prawa rzymskiego i adaptacji krajowych regulacji prawnych. Włoska, francuska, hiszpańska i portugalska

kontynuacja tradycji stosowania prawa rzymskiego wskazuje na głębokie korzenie romanistyczne w tych systemach prawnych, podczas gdy w Anglii rozwijany był niezależny system *common law*, oparty na precedensach i zwyczajach. Taka różnorodność podejść do prawodawstwa i jego źródeł świadczy o złożoności rozwoju systemów prawnych w Europie nowożytnej. Przejście od indywidualnego odwetu i odszkodowania do procesu inkwizycyjnego i koncepcji prewencji ogólnej w prawie karnym odzwierciedla zmianę w podejściu do funkcji prawa karnego. Prawo to zaczęło być postrzegane jako narzędzie państwa w dążeniu do utrzymania porządku społecznego i kontroli nad społeczeństwem. Wpływy humanistyczne i oświeceniowe, reprezentowane przez takich myślicieli jak Cesare Beccaria, przyczyniły się do humanizacji prawa karnego, podkreślając potrzebę sprawiedliwego i proporcjonalnego wymiaru sprawiedliwości, a także krytykując surowość i okrucieństwo stosowanych kar. Kodeks Napoleona oraz inne nowożytne akty prawne, chociaż wprowadzały znaczące innowacje, nadal zachowywały elementy surowej represji. Rozwój europejskiego systemu ochrony praw człowieka po II wojnie światowej, w tym Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, stanowił kontynuację idei humanizmu, akcentując kluczową rolę prawa do własności jako fundamentu wolności jednostki. Nowoczesne podejście do regulacji prawnokarnych, widoczne w *Model Penal Code* i innych współczesnych ustawodawstwach, podkreśla zróżnicowanie i kompleksowość działań, które mogą być uznane za przestępstwo. Znaczące jest również wprowadzenie precyzyjnych definicji i odchodzenie od kazuistycznego podejścia, co sprzyja ujednoliceniu i spójności prawnej, a także zwiększa przejrzystość i dostępność prawa dla obywateli.

W średniowiecznej Polsce, podobnie jak w innych ówczesnych systemach prawnych, inicjatywa ścigania sprawców przestępstw i wnoszenia oskarżeń spoczywała głównie na osobach pokrzywdzonych. Rozwój prawa karnego był związany z formowaniem się państwowości oraz próbami unifikacji i systematyzacji obowiązujących przepisów, co miało na celu lepszą ochronę własności i porządku społecznego. Znaczący wpływ na polskie prawo miało prawo niemieckie, zwłaszcza w miastach lokowanych na prawie magdeburskim. Wprowadzało ono surowsze kary za przestępstwa przeciwko mieniu, w tym kary okaleczające i śmierci, podkreślając ochronę własności jako kluczowy element porządku społecznego. System karny w średniowiecznej Polsce charakteryzował się partykularyzmem, z różnicami w przepisach między poszczególnymi regionami i miastami, co odzwierciedlało lokalne

potrzeby i zwyczaje. W okresie Rzeczypospolitej Szlacheckiej nastąpił dalszy rozwój i brutalizacja prawa karnego, z wprowadzeniem podziału na przestępstwa publiczne i prywatne oraz zaostrzeniem kary za kradzież, w tym kary śmierci za poważniejsze przestępstwa. Wprowadzenie Kodeksu Karzącego Królestwa Polskiego w 1818 roku stanowiło próbę unifikacji i modernizacji systemu karnego, jednak późniejsze regulacje, takie jak Kodeks kar głównych i poprawczych, zbliżały prawo karne Królestwa do surowszego prawa rosyjskiego. W XIX wieku, szczególnie po powstaniach narodowych i podczas zaborów, polskie prawo karne było pod silnym wpływem prawa rosyjskiego, co wiązało się z dalszym zaostrzeniem sankcji za przestępstwa przeciwko mieniu. Jednocześnie, w tym okresie można zaobserwować pierwsze próby humanizacji prawa karnego, jak zniesienie kar cielesnych w 1863 roku, choć jednocześnie wprowadzono ustawy szczegółowe zaostrzające represję. Analizując ewolucję polskiego prawa karnego w kontekście kradzieży i zniszczenia mienia można zauważyć stopniowe przesunięcie od systemu opartego głównie na skargach prywatnych i karach prywatnych do bardziej scentralizowanego i zunifikowanego systemu karnego z akcentem na ochronę porządku publicznego i własności. Jednocześnie, historia ta ukazuje napięcie między tendencjami do brutalizacji i humanizacji prawa karnego, odzwierciedlając zmieniające się warunki społeczne, polityczne i ekonomiczne.

Kodeks karny z 1932 roku stanowił znaczący krok w kierunku modernizacji i systematyzacji prawa karnego w Polsce. Kodeks Makarewicza cechował się tendencją do zwiększenia ochrony własności zarówno prywatnej, jak i publicznej, uwzględniając przy tym potrzeby dynamicznie zmieniającego się społeczeństwa międzywojennej Polski. Jego wprowadzenie było odpowiedzią na różnorodność systemów prawnych, które istniały w Polsce jako spadek po okresie zaborów. Kodeks ten oceniano jako jeden z bardziej nowoczesnych aktów prawnych swoich czasów. To właśnie tutaj po raz pierwszy zdecydowano się na odejście od zasad szkoły socjologicznej, która koncentrowała się na osobowości przestępcy, na rzecz systemu, który skupiał się na akcie przestępczym i odpowiedzialności opartej na winie. W kontekście przestępstw przeciwko mieniu, kodeks nie wprowadzał rozróżnień bazujących na wartości mienia, co było nowatorskim podejściem odrzucającym wartość materialną przedmiotu jako kryterium dla określenia ciężaru czynu. Przestępstwa takie jak kradzież czy zniszczenie mienia były traktowane z jednakową surowością, co miało na celu równą ochronę prawa własności niezależnie od statusu ekonomicznego poszkodowanego.

Kodeks z 1932 roku czynił wyraźne rozróżnienie pomiędzy kradzieżą a przywłaszczeniem, podkreślając potrzebę świadomego działania, co było zgodne z zasadą winy. Równocześnie zadbano o to, by kradzieże z powodu nędzy, dotyczące przedmiotów pierwszej potrzeby, wiązały się z możliwością łagodniejszego potraktowania sprawcy, co pokazuje dążenie do humanitarnego karania przestępców w szczególnie trudnych okolicznościach życiowych.

Kodeks karny z 1969 roku wprowadzając nowe regulacje prawne stanowił odpowiedź na potrzeby ówczesnego systemu prawnego oraz gospodarki socjalistycznej, kładąc szczególny nacisk na ochronę mienia społecznego. Odpowiadało to zasadom centralnie sterowanej gospodarki charakterystycznej dla Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej, gdzie mienie społeczne uznawane było za podstawę funkcjonowania państwa i społeczeństwa. Zmiany wprowadzone w kodeksie z 1969 roku były przejawem tych priorytetów, co objawiło się w szczegółowości typizacji czynów zabronionych oraz polaryzacji odpowiedzialności karnej. Wyróżnienie mienia społecznego jako osobnej kategorii majątku podlegającego ochronie było kluczowym elementem nowych przepisów, co miało na celu wzmocnienie ochrony własności państwowej i spółdzielczej. Z jednej strony, przepisy przewidywały surowsze kary za przestępstwa o dużym stopniu społecznej szkodliwości, w tym za zagarnięcie mienia społecznego, co miało podkreślać wagę ochrony dobra publicznego. Z drugiej strony, ustawodawca wprowadził łagodniejsze traktowanie sprawców drobniejszych przestępstw, co było wyrazem dążenia do humanizacji prawa karnego. Kodeks karny z 1969 roku charakteryzował się dużą szczegółowością w typizacji czynów zabronionych, co pozwalało na precyzyjne dostosowanie sankcji do stopnia społecznej szkodliwości danego przestępstwa. Przepisy penalizujące kradzież i zniszczenie mienia były przykładem tej tendencji, wskazując na różnorodność typów czynów zabronionych oraz możliwość zastosowania różnych sankcji, od łagodnych po surowe, w zależności od okoliczności popełnienia przestępstwa i jego skutków. Kodeks karny z 1969 roku, odzwierciedlając potrzeby gospodarki socjalistycznej, wprowadził szczegółowe typizacje przestępstw i zróżnicowane kary. Przykładowo, zagarnięcie mienia społecznego mogło skutkować karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5, a w przypadku zarządzania tym mieniem istniała możliwość wydłużenia kary do lat 10. Jednocześnie, kodeks przewidywał łagodniejsze traktowanie drobniejszych przestępstw, umożliwiając zastosowanie ograniczenia wolności, grzywny, a nawet warunkowego umorzenia postępowania dla kradzieży drobnych

przedmiotów lub kradzieży popełnionej bez użycia przemocy. Dodatkowo, kodeks umożliwiał zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary dla osób, które popełniły przestępstwo w mniej szkodliwych okolicznościach lub miały motywacje uznane za mniej zagrażające społecznie. W przypadku zniszczenia mienia, szczególnie przez podpalenie, przewidywane były surowe kary, co miało na celu ochronę większej liczby osób i większych wartości, z maksymalnymi karami sięgającymi nawet 8 lat pozbawienia wolności. Takie różnorodne sankcje miały na celu nie tylko karanie, ale także prewencję i resocjalizację, podkreślając ochronę mienia społecznego oraz dążenie do humanizacji prawa karnego w nowoczesnym, socjalistycznym państwie. Uwzględnienie w kodeksie kategorii mienia społecznego i szczególnej ochrony tego typu mienia było odzwierciedleniem ówczesnych realiów gospodarczych i politycznych, gdzie własność państwowa odgrywała kluczową rolę. W ten sposób prawo karne stawało się narzędziem ochrony podstaw ekonomicznych państwa socjalistycznego. Kodeks z 1969 roku wprowadził również innowacje w zakresie traktowania drobniejszych przestępstw, oferując możliwość nadzwyczajnego złagodzenia kary lub nawet rezygnacji z kary krótkotrwałego pozbawienia wolności. Było to wyrazem dążenia do proporcjonalności kary i uwzględnienia zasad humanizmu w prawie karnym.

Podsumowując, kodeks karny z 1969 roku uwzględniał specyfikę mienia społecznego i wprowadzał szczególną ochronę tej kategorii majątkowej.

Historyczny rozwój ochrony własności i odpowiedzialności za przestępstwa przeciwko mieniu ilustruje ewolucję społecznych i kulturowych postaw wobec prawa własności oraz jego ochrony prawnej. Od surowych sankcji w dawnych czasach, poprzez zmiany wprowadzane w epokach średniowiecza, nowożytności, aż do współczesności, prawo karne nieustannie dostosowuje się do aktualnych potrzeb społeczeństwa, które z kolei są kształtowane przez ekonomiczne, technologiczne i kulturowe zmiany. Kluczowym wnioskiem płynącym z analizy historycznej jest stała obecność i znaczenie ochrony własności jako podstawowego komponentu stabilności społecznej i gospodarczej. W miarę jak społeczeństwa ewoluowały, rosła także złożoność regulacji prawnych, które coraz bardziej koncentrowały się na sprawiedliwym i proporcjonalnym rozstrzyganiu konfliktów, a także na reintegracji sprawców do społeczeństwa. Wzrost znaczenia humanitaryzmu w prawie karnym, który obserwujemy w przepisach odnoszących się do mienia, szczególnie w nowocześniejszych kodyfikacjach, wskazuje na dążenie do równowagi między represją, a resocjalizacją. Podkreślenie winy

i odpowiedzialności jednostki z jednoczesnym uwzględnieniem motywacji i okoliczności stanowi przejaw rosnącego znaczenia indywidualnych praw i wolności. Ochrona własności w dobie cyfryzacji i globalizacji dostarcza nowych wyzwań takich jak dostosowanie przepisów do ochrony własności intelektualnej i cyfrowej, co obrazuje kradzież danych czy naruszenia praw autorskich. Przyszłość prawnej ochrony własności będzie wymagała jeszcze większej elastyczności i adaptacji prawa do szybko zmieniającej się rzeczywistości technologicznej, co może prowadzić do dalszej ewolucji i szczegółowości w przepisach karnych. W kontekście globalnych i społecznych zmian, takich jak rosnąca nierówność majątkowa i konflikty dotyczące dostępu do zasobów, kluczowe staje się także znalezienie odpowiedzi na pytania o sprawiedliwość społeczną i rolę prawa w niwelowaniu tych dysproporcji.

Rozdział II Konstrukcja czynów przepołowionych w polskim prawie karnym

II.1. Wprowadzenie

W systemie prawa karnego w Polsce, zarówno w prawie karnym, jak i prawie wykroczeń, odnajdujemy koncepcję legislacyjną znaną jako „czyn przepołowiony”[569]. Nie tylko stanowi ona charakterystyczny element krajowej kultury prawnej[570], ale również budzi kontrowersje w dyskursie doktrynalnym[571], czy też praktyce orzeczniczej[572]. Wpływ tej koncepcji na efektywność systemu prawa karnego został poddany analizie w trakcie dysertacji.

Koncepcja czynów przepołowionych wprowadzona w ramach polskiego systemu prawno-karnego, wpisuje się w szeroko zakrojone debaty dotyczące efektywności wymiaru sprawiedliwości w kontekście naruszenia normy sankcjonowanej, zarówno na płaszczyźnie przestępstwa jak i wykroczenia. Jest to zgodne z międzynarodowymi trendami w dziedzinie

[569] M. Bojarski, *W sprawie ostatecznego uregulowania kwestii tzw. czynów przepołowionych*, [w:] P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), *Państwo prawa i prawo karne. Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, t. 2*, Warszawa 2012, s. 41.

[570] R. Pawlik, *O koniecznej koegzystencji nauk penalnych i nie tylko – kilka uwag w kontekście dylematu: stabilność czy zmienność prawa karnego,* „Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego” 2017, s. 31; W. Wróbel, *Drogi i bezdroża reformy prawa karnego (o rządowym projekcie nowelizacji prawa karnego),* „Państwo i Prawo” 2007, z. 9, s. 3; S. Wronkowska, *O stanowieniu i ogłaszaniu prawa oraz o kulturze prawnej*, „Państwo i Prawo” 2007, z. 4, s. 6 i n.

[571] M. Bojarski podnosi w swojej krytyce kontekst polityczny wprowadzenie omawianej instytucji w okresie PRL – czyny przepołowione jako narzędzie walki z opozycją (zob. M. Bojarski, [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Oceny* …, op. cit., s. 14-15); Podobnie wypowiada się M. Olszewski i A. Marek, (zob. M. Olszewski, [w:] T. Grzegorczyk, M. Olszewski, *Prawo o wykroczeniach (Zarys),* Łódź 1987, s. 65; A. Marek, *Polskie prawo wykroczeń, wyd. 2*, Warszawa 1981, s. 49-51; A. Marek, *Kierunki postulowanych zmian prawa wykroczeń*, „Państwo i Prawo” 1987, z. 2, s. 29, zob. również A. Gubiński, *Prawo wykroczeń, wyd. 6*, Warszawa 1989, s. 61-62). Natomiast inni autorzy podnoszą kwestie problematyczne w praktycznym stosowaniu prawa (por. Z. Sienkiewicz, [w:] Z. Siwik (red.), *Prawo o wykroczeniach*, Wrocław 1980, s. 11; J. Skupiński, *Model polskiego prawa* ..., op. cit., s. 20 i n.).

[572] Postanowienie SN z 16.07.2014 r., III KK 211/14, LEX nr 1488906; Wyrok SN z 4.05.2016 r., IV KK 407/15, LEX nr 2051037; Wyrok SN z 6.08.2015 r., II KK 209/14, Biul. PK 2015, nr 8, poz. 10-13, LEX nr 1811975; Postanowienie SN z 16.06.2015 r., III KK 184/15, LEX nr 1730708; Postanowienie SN z 27.05.2015 r., III KK 121/15, LEX nr 1963645; Wyrok SN z 15.11.2017 r., IV KK 332/17, LEX nr 2401081; Wyrok SN z 6.08.2015 r., II KK 209/15, OSNKW 2015, nr 11, poz. 94, LEX nr 1930941; Postanowienie SN z 10.03.2022 r., V KK 67/22, LEX nr 3410154; Wyrok SN z 29.05.2018 r., II KK 99/18, LEX nr 2509598; Wyrok SO w Ostrołęce z 28.11.2013 r., II Ka 315/13, LEX nr 1718440; Wyrok SR we Wrocławiu z 22.07.2015 r., II K 411/14, LEX nr 1900927; Wyrok SN z 18.10.2017 r., III KK 412/17, LEX nr 2390672; Wyrok SN z 9.11.2011 r., IV KK 319/11, OSNwSK 2011, nr 1, poz. 2048, LEX nr 1144230.

prawa karnego[573], które skupiają się na proporcjonalności kary i elastyczności systemu prawnokarnego[574].

Również na poziomie europejskim, koncepcja czynów przepołowionych wpisuje się w szeroki kontekst prób unifikacji prawa karnego i jej zgodności z obowiązującymi normami i standardami. Stąd, jednym z aspektów omawianych w rozprawie jest relacja pomiędzy krajową a europejską perspektywą w kontekście harmonizacji prawa karnego[575].

Rozdział drugi, będący przedmiotem tego wprowadzenia, koncentruje się na konstrukcji czynów przepołowionych, ich praktycznym zastosowaniu oraz teoretycznych implikacjach.

W ramach rozważań odniesiono się do problematyki kwalifikowania czynów do kategorii zarówno przestępstw jak i wykroczeń. Rozróżnienie między nimi może być zależne od wartości szkody lub przedmiotu czynu zabronionego.

W ramach rozdziału drugiego skupiono się także na kwestii kontrawencjonalizacji w kontekście przejrzystości polskiej regulacji prawnokarnej. Zwrócono uwagę na konieczność tworzenia przepisów, które są zrozumiałe dla ich adresatów, aby zapewnić klarowność co do nakładanych obowiązków i przyznawanych praw, a także zgodne z podstawowymi założeniami techniki prawodawczej w demokratycznym państwie prawa.

W dalszej części rozprawy, omówiono zagadnienia związane z zastosowaniem przepisu art. 12 § 2 k.k. wprowadzonego w wyniku nowelizacji, która miała miejsce 4 października 2018 roku. Nowelizacja ta wprowadziła istotne zmiany w związku z odpowiedzialnością za ciąg wykroczeń[576]. Rozważono konkretne aspekty nowelizacji, w tym interpretację i zastosowanie

---

[573] Harmonizacja prawa karnego w UE Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie podejścia UE do prawa karnego (2010/2310 (INI)) (Dz. U. UE. C. z 2013 r.), s. 264.

[574] A. Grzelak, *Wykładnia krajowego prawa karnego w świetle prawa unijnego – wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 16.06.2005 r., C-105/03, Postępowanie karne przeciwko Marii Pupino*, „Europejski Przegląd Sądowy" 2023, nr 2, s. 56-61; Szerzej zob. B. Filek, *Odpowiedzialność karna w Polsce za czyny zabronione popełnione za granicą*, Warszawa 2023, s. 293-324 oraz wskazani tam autorzy; Wyrok w sprawie Pupino miał kluczowe znaczenie dla stosunku między prawem unijnym a prawem krajowym, podkreślając znaczenie prawa unijnego, zwłaszcza w obszarze współpracy sądowej w sprawach karnych. Skupił się na zasadzie lojalnej współpracy, skutkach decyzji ramowych oraz znaczeniu praw podstawowych w kontekście prawa unijnego. Miał także znaczący wpływ na późniejsze reformy systemu prawnego Unii Europejskiej oraz orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości (A. Grzelak, op. cit., s. 60).

[575] G. Krysztofiuk, *Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych w Traktacie Lizbońskim*, „Prokuratura i Prawo" 2011, nr 7-8, s. 207-209.

[576] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw, druk nr 2557, s. 3, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/A28EAF289E3AA3A2C125829600399105/%24File/2557-uzas.docx); M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, komentarz do art. 12, tezy 20-21; J. Giezek, P. Kardas, *Nowe uregulowania ciągłości popełnienia przestępstwa*

przepisu art. 12 § 2 k.k. w kontekście skazania za ciąg wykroczeń oraz związek między odpowiedzialnością za wykroczenia a przestępstwa.

Klasycznymi przykładami czynów przepołowionych w polskim prawie karnym i prawie wykroczeń są kradzież i zniszczenie mienia, które jako przestępstwa zostały uregulowane w art. 278 i 288 Kodeksu karnego, a jako wykroczenia w art. 119 i 124 Kodeksu wykroczeń.

Sformułowanie kryteriów rozgraniczających przestępstwa od wykroczeń ma daleko idące konsekwencje zarówno dla systemu prawnego, jak i dla praktyki sądowej. W aspekcie historycznym, kwota ta ulegała kilkukrotnym zmianom. Pierwotnie wynosiła 500 złotych i była wprowadzona w latach 1972-1998[577]. Następnie, w latach 1998-2013, została zmniejszona do 250 złotych[578]. W okresie 2013-2018 kryterium to było uzależnione od wysokości 1/4 minimalnego wynagrodzenia za pracę, co wprowadzało pewną zmienność i dostosowywało się do sytuacji ekonomicznej w kraju[579]. W 2018 roku ustawodawca postanowił powrócić do stałej kwoty 500 złotych[580]. Natomiast z dniem 1 października 2023 roku granica ta została podniesiona do kwoty 800 złotych[581]. Doszło do ewolucji przepisów ze względu na zmieniające się warunki społeczno-gospodarcze.

---

i wykroczenia (art. 12 § 2 kodeksu karnego i art. 10a kodeksu wykroczeń), „Palestra" 2019, nr 1-2, s. 39; J. Giezek, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2021, komentarz do art. 12, teza 39, s. 125; M. Grzesik, *Czyn ciągły i inne mechanizmy redukcyjne w przypadku jednoczynowego zbiegu przestępstwa z wykroczeniem,* „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych" 2019, z. 4, s. 115; J. Kluza, *Znaczenie wprowadzania art. 12 § 2 k.k. i art. 57b k.k. dla praktyki wymiaru sprawiedliwości*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2021, t. 61, s. 12-14; J. Giezek, P. Kardas, *Zasada ne bis in idem a nowe regulacje ciągłości popełnienia przestępstwa*, „Palestra" 2019, nr 4, s. 6; J. Lachowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz, wyd. 4,* Warszawa 2023, komentarz do art. 12, teza 16, s. 109; T. Bojarski, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, komentarz do art. 10(a), tezy 1 i 3; J. Lachowski, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz,* Warszawa 2021, komentarz do art. 10(a), teza 1, s. 69; J. Kluza, *Zasada ne bis in idem a art. 10a Kodeksu wykroczeń. Uwagi na tle wyroku Sądu Najwyższego z 18.05.2017 r., IV KK 447/16*, „Przegląd Prawa Publicznego" 2022, nr 9, s. 107.

[577] Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 1971 r. nr 12, poz. 114); Ustawa z dnia 28 sierpnia 1998 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń, ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, ustawy - Kodeks pracy i niektórych innych ustaw (Dz. U. z 1998 r. nr 113, poz. 717 z późn. zm.).

[578] Ustawa z dnia 28 sierpnia 1998 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń, ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, ustawy - Kodeks pracy i niektórych innych ustaw (Dz. U. z 1998 r. nr 113, poz. 717 z późn. zm.).

[579] Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 1247 z późn. zm.).

[580] Ustawa z dnia 4 października 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 2077).

[581] Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 2600); Zob. J. Kluza, *Kontrawencjonalizacja przestępstw przeciwko mieniu na podstawie*

W kontekście czynu przepołowionego, jeżeli szkoda jest niższa, czyn zostaje zakwalifikowany jako wykroczenie, natomiast w przypadku wyższej szkody klasyfikowany jest jako przestępstwo[582]. To podejście ma na celu osiągnięcie celowości i sprawiedliwości w karaniu sprawców, uwzględniając skutki ich działań. Celem jest właściwa klasyfikacja tych czynów jako przestępstw lub wykroczeń, zależnie od wysokości wyrządzonej szkody[583].

Nie można także pominąć kwestii ekonomicznych związanych z wprowadzeniem i funkcjonowaniem czynów przepołowionych[584]. W pracy dokonano analizy potencjalnych oszczędności dla Skarbu Państwa wynikających m.in. z redukcji kosztów proceduralnych w procesach karnych, które są inicjowane w przypadkach przestępstw przeciwko mieniu o niskiej wartości.

Rozdział zakończony został wnioskami autora dotyczącymi złożoności omawianej koncepcji czynów przepołowionych w polskim systemie prawa karnego oraz ich implikacji dla efektywności i sprawiedliwości wymiaru sprawiedliwości. Autor podkreślił niezbędność kontynuowania badań w tej dziedzinie, uwzględniając zarówno perspektywę historyczną, jak i współczesne wyzwania związane z adaptacją prawa do dynamicznie zmieniających się realiów społecznych i gospodarczych.

ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny i jej skutki, „Consilium Iuridicum" 2024, s. 166-167.

[582] K. Jankowska, *Przestępstwo czy wykroczenie? - Rozważania na temat różnicy ilościowej*, „Kortowski Przegląd Prawniczy" 2017, nr 2, s. 22.

[583] Wyrok SN z 9.02.2016 r., IV KK 413/15, KZS 2017 nr 2, poz. 65, Legalis nr 1398384.

[584] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw, druk nr 870, s. 137, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/96832B0ED113D8FBC1257AB4004F3B04/%24File/870-uzasadnienie.doc).

II.2. Czyny przepołowione w polskim systemie prawa karnego

W kontekście czynów przepołowionych istotne jest, czy przedmiotem działania sprawcy jest mienie o wartości majątkowej, czy też nie. Kradzież, przywłaszczenie albo umyślne zniszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy, która nie przedstawia wartości majątkowej, stanowi wykroczenie z art. 126 § 1 k.w[585].

Ustawodawca nie podjął decyzji o przepołowieniu wszystkich rodzajów kradzieży[586]. Rodzaj przedmiotu czynu zabronionego lub sposób działania sprawcy może sprawić, że mimo nieprzekroczenia progu kontrawencjonalizacji ustalonego przez ustawodawcę, będziemy mieli do czynienia z przestępstwem, a nie wykroczeniem.

W art. 130 k.w. określono okoliczności wyłączające zastosowanie niektórych regulacji zawartych w rozdziale XIV, obejmującym wykroczenia przeciwko mieniu[587]. Przepisy art. 119, 122 i 124 k.w. nie znajdują zastosowania w przypadku, gdy przedmiotem czynu jest broń, amunicja, materiały lub przyrządy wybuchowe. Ponadto przepis art. 119 k.w. nie znajdzie zastosowania, jeżeli sprawca popełnia kradzież w sposób szczególnie zuchwały lub z włamaniem. Nie stosuje się również przepisów art. 119 k.w. i 120 k.w. w przypadku, gdy sprawca używa gwałtu na osobie albo grozi jego natychmiastowym użyciem, aby utrzymać się w posiadaniu zabranego mienia[588]. W przypadku kradzieży mającej na celu przywłaszczenie mienia innej osoby, przepisy art. 119 k.w. i 120 k.w. również nie mają zastosowania, gdy sprawca doprowadza człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności[589].

W doktrynie pojawiają się kontrowersje odnośnie zastosowania progu kontrawencjonalizacji do paserstwa rzeczy pochodzących z kradzieży w typie kwalifikowanym, tj. z włamaniem (art. 279 k.k.), rozboju (art. 280 k.k.) lub rozbójniczej

---

[585] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 3.

[586] Przepołowienie nie dotyczy kradzieży programu komputerowego, energii, karty bankomatowej, kradzieży z włamaniem, kradzieży zuchwałej czy też czynu, którego przedmiotem kradzieży jest, np. amunicja czy broń; J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 19.

[587] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 130; J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 19-20.

[588] A. Sośnicka, *Przestępstwo i wykroczenie przywłaszczenia w polskim prawie karnym*, Warszawa 2013, s. 228.

[589] Wyrok SN z 30.01.2001 r., III KKN 306/99, LEX nr 550510; M. Zbrojewska, [w:] T. Grzegorczyk (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2013, komentarz do art. 130, teza 5, s. 603; M. Szwarczyk, [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 6*, Warszawa 2019, komentarz do art. 130, s. 581.

(art. 281 k.k.)[590]. W przypadku rozboju i kradzieży rozbójniczej istnieje jednomyślność, że paserstwo rzeczy pochodzących z tych przestępstw zawsze stanowi przestępstwo, niezależnie od wartości skradzionej rzeczy[591]. Bardziej problematyczne jest natomiast zagadnienie kradzieży z włamaniem. Niektórzy autorzy podnoszą bowiem, że paserstwo rzeczy o wartości niższej niż próg kontrawencjonalizacji jest wykroczeniem z art. 122 k.w[592]. To stanowisko można uznać za trafne. Należy jednak zaznaczyć, że pojawiła się także próba analogicznej interpretacji w kontekście paserstwa dotyczącego mienia pochodzącego z rozboju, lecz to stanowisko zostało skrytykowane i nie uzyskało akceptacji w doktrynie prawa[593].

Kolejnym zagadnieniem, które wywołuje kontrowersje w doktrynie prawa, jest kwestia „przepołowionego" charakteru przestępstwa rozboju, a konkretnie to, czy użycie przemocy w celu dokonania kradzieży jest obecnie wyłącznie przestępstwem, czy też w pewnych sytuacjach może być traktowane jako wykroczenie[594]. Zagadnienie to było źródłem rozbieżności interpretacyjnych w orzecznictwie[595]. Kontrowersje te wywołane zostały

---

[590] M. Budyn-Kulik, *Wybrane dogmatyczne i kryminologiczne aspekty paserstwa*, „Prawo w Działaniu" 2013, t. 13, s. 36.

[591] Ibidem, s. 36.

[592] Uchwała SN z 24.09.1997 r., I KZP 15/97, OSNKW 1997, nr 11-12, poz. 96, LEX nr 31024, z glosami aprobującymi T. Grzegorczyka (T. Grzegorczyk, *Glosa do uchwały SN z dnia 24 września 1997 r., I KZP 15/97*, Orzecznictwo Sądów Polskich" 1998, nr 4, s. 69) i K. Indeckiego (K. Indecki, *Glosa do uchwały SN z dnia 24 września 1997 r., I KZP 15/97*, „Prokuratura i Prawo"1998, nr 11-12, s. 87-95; K. Indecki, *Glosa do uchwały SN z dnia 24 września 1997 r., I KZP 15/97*, Orzecznictwo Sądów Polskich" 1998, nr 10, s. 174); E. Pływaczewski, *Z problematyki rozgraniczenia wykroczeń i przestępstw (kilka uwag na tle paserstwa), „*Zagadnienia Wykroczeń" 1986, nr 1, s. 28; E. Pływaczewski, *Przestępstwo paserstwa w ustawodawstwie polskim*, Toruń 1986, s. 49; K. Indecki, *Przestępstwo paserstwa w kodeksie karnym z 1969 roku – analiza dogmatyczna*, Łódź 1991, s. 61.

[593] Por. Wyrok SN z 18.10.1983 r., IV KR 211/83, OSNKW 1984, nr 5-6, poz. 56, LEX nr 19936; E. Pływaczewski, *Z problematyki* …, op. cit., s. 29; E. Pływaczewski, *Przestępstwo paserstwa* …, op. cit., s. 49; K. Indecki, *Przestępstwo paserstwa* …, op. cit., s. 59; B. Michalski, [w:] A. Wąsek, R. Zawłocki, *Kodeks karny* …, op. cit. s. 1226-1227.

[594] M. Bielski, *Wokół „przepołowionego" charakteru przestępstwa rozboju*, „Państwo i Prawo" 2009, z. 2, s. 89-101.

[595] Postanowienie SN z 16.03.1999 r., I KZP 32/98, OSNKW 1999, nr 7-8, poz. 47, LEX nr 36053 wraz z glosą K. Daszkiewicz (K. Daszkiewicz, *Glosa do postanowienia SN z dnia 16 marca 1999 r., I KZP 32/98*, „Orzecznictwo Sądów Polskich" 2000, nr 3, s. 46); Wyrok SN z 30.06.2004 r., II KK 354/04, KZS 2005, nr 7-8, poz. 33, LEX nr 1674144; Uchwała SN z 21.03.2007 r., I KZP 39/06, OSNKW 2007, nr 4, poz. 30, LEX nr 234823, z glosami: W. Cieślaka (W. Cieślak, *„Gwałt na osobie" jako kwalifikowana forma przemocy. Glosa do uchwały SN z dnia 21 marca 2007 r., I KZP 39/06*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa" 2007, nr 4, s. 117-126), A. T. Olszewskiego (A. T. Olszewski*, Pojęcie „gwałtu na osobie" w rozumieniu art. 130 § 3 k.w. Glosa do uchwały SN z dnia 21 marca 2007 r., I KZP 39/06,* „Państwo i Prawo" 2007, z. 10, s. 138-142), L. Meringa (L. Mering, *Pojęcia „gwałt na osobie" i „przemoc wobec osoby". Glosa do uchwały SN z dnia 21 marca 2007 r., I KZP 39/06*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa" 2008, nr 1, s. 99-104); Postanowienie SN z 7.01.2008 r., II KK 252/07, OSNKW 2008, nr 4, poz. 25, LEX nr 361357; Postanowienie SN z 24.09.2008 r., III KK 401/07, LEX nr 464979.

zmianami w prawie karnym, zwłaszcza wprowadzeniem Kodeksu karnego w 1997 roku. Wcześniejsza ustawa z 1966 roku jasno określała, że kradzież z użyciem przemocy nie podlegała przepołowieniu. Jednakże, po wprowadzeniu nowego Kodeksu karnego, który zastąpił termin „gwałt na osobie" terminem „przemoc wobec osoby", pojawiły się wątpliwości czy przepołowienie kradzieży dotyczy także rozboju[596].

Orzecznictwo Sądu Najwyższego podzieliło się na dwie linie interpretacyjne. Jedna z tych linii argumentowała, że „gwałt na osobie" i „przemoc wobec osoby" to nie tożsame pojęcia, co oznacza właśnie, że przestępstwo rozboju mogłoby być kwalifikowane w zależności od intensywności przemocy oraz wartości skradzionego mienia, co prowadziłoby do przepołowienia tego czynu zabronionego[597]. Druga linia orzecznicza (z którą należy się zgodzić) twierdziła, że te pojęcia są tożsame, co wyklucza przepołowienie rozboju[598].

Ostatecznie, Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 21 marca 2007 roku zdefiniował „gwałt na osobie" jako kwalifikowaną formę przemocy wobec osoby, charakteryzującą się użyciem siły fizycznej o natężeniu stwarzającym niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia[599]. Ponadto Sąd Najwyższy rozstrzygnął istniejące rozbieżności w orzecznictwie uchwałą składu 7 sędziów, w której przyjął, że znaczenie normatywne określenia „przemoc wobec osoby", użytego w art. 280 § 1 k.k. oraz „gwałt na osobie", użytego w art. 130 § 3 k.w. jest tożsame[600]. W rezultacie wykluczono możliwość kontrawencjonalizacji przestępstwa rozboju. Zaznaczyć należy, że wykładnia tych pojęć w kontekście wykroczeniowym nadal jednak pozostaje problematyczna, o czym świadczy analizowana uchwała Sądu Najwyższego. W związku z tym wydaje się, że ostateczne rozstrzygnięcie tej kwestii powinno zapaść na poziomie legislacyjnym, poprzez synchronizację przepisów Kodeksu karnego z Kodeksem wykroczeń[601].

---

[596] M. Błaszczyk, *Przepołowienie kradzieży,* [w:] T. Grzegorczyk, R. Olszewski (red.), *Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015-2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, Warszawa 2017, s. 548-549.

[597] Uchwała SN z 21.03.2007 r., I KZP 39/06, OSNKW 2007, nr 4, poz. 30, LEX nr 234823; Uchwała SN (7) z 30.06.2008 r., I KZP 10/08, OSNKW 2008, nr 7, poz. 53, LEX nr 393993; Uchwała SN (7z) z 17.12.2008 r., I KZP 27/08, OSNKW 2009, nr 1, poz. 1, LEX nr 467456.

[598] Uchwała SN (7) z 30.06.2008 r., I KZP 10/08, OSNKW 2008, nr 7, poz. 53, LEX nr 393993.

[599] Uchwała SN z 21.03.2007 r., I KZP 39/06, OSNKW 2007, nr 4, poz. 30, LEX nr 234823.

[600] Uchwała SN (7z) z 17.12.2008 r., I KZP 27/08, OSNKW 2009, nr 1, poz. 1, LEX nr 467456.

[601] M. Błaszczyk, *Przepołowienie kradzieży* …, op. cit., s. 549-550; B. Michalski, [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego. Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze, t. 9*, Warszawa 2011, s. 173.

Jak już wspomniano wyżej, Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 17 grudnia 2008 roku analizował kwestię rozbieżności w interpretacji pojęć „przemoc wobec osoby" i „gwałt na osobie" w kontekście polskiego prawa karnego[602]. Główne argumenty i przesłanki, które skłoniły Sąd Najwyższy do zajęcia określonego stanowiska, to istnienie rozbieżności w orzecznictwie[603], konieczność jednolitości orzecznictwa[604], analiza retrospektywna zmian w przepisach[605], wartość wcześniejszej uchwały Sądu Najwyższego[606] oraz konieczność jednolitej interpretacji przepisów[607]. W rezultacie, Sąd Najwyższy podjął słuszną decyzję mającą na celu zapewnienie jednolitej linii orzeczniczej w sprawach dotyczących odpowiedzialności karnej za kradzież rzeczy o wartości nieprzekraczającej 250 złotych (aktualnie wynoszącej 800 złotych), popełnioną przy użyciu przemocy wobec osoby i dokonał objaśnienia różnicy między „gwałtem na osobie" a „przemocą wobec osoby" w kontekście prawa karnego w Polsce[608].

W kontekście powyższych rozważań należy w pełni zgodzić się ze stanowiskiem M. Bielskiego, który wskazuje, że „przyjęcie wykładni niesynonimicznej nie spełnia wymogów zasady *nullum crimen sine lege certa*, gdyż przy jej zastosowaniu nie jest w zasadzie możliwe wypracowanie jasnych ustawowych kryteriów odróżniania zachowań realizujących znamiona

[602] Uchwała SN (7z) z 17.12.2008 r., I KZP 27/08, OSNKW 2009, nr 1, poz. 1, LEX nr 467456.
[603] Sąd Najwyższy zauważył istniejące rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych dotyczące znaczenia terminów „przemoc wobec osoby" i „gwałt na osobie", które są używane odpowiednio w art. 280 § 1 k.k. i art. 130 § 3 k.w. Te rozbieżności powstały już po wejściu w życie aktualnie obowiązującego Kodeksu karnego.
[604] Sąd Najwyższy wskazał, że ma obowiązek zapewnienia jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych zgodnie z Konstytucją RP i ustawą o Sądzie Najwyższym. Różnice w interpretacji przepisów dotyczących odpowiedzialności karnej za kradzież rzeczy o wartości nieprzekraczającej 250 złotych, popełnionej przy użyciu przemocy wobec osoby, wprowadziły niejednolitość w orzecznictwie, co utrudniało stosowanie prawa.
[605] Sąd Najwyższy dokonał retrospektywy zmian w przepisach dotyczących wyłączeń od przekazania „drobnych przestępstw" do kategorii wykroczeń, które wpłynęły na definicję „gwałtu na osobie" i „przemocy wobec osoby". Zwrócono uwagę, że te wyłączenia były oparte na opisie sposobu działania sprawcy, a nie na wyodrębnieniu konkretnych typów przestępstw.
[606] Sąd Najwyższy przywołał uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 18 kwietnia 1975 roku (zob. Wyrok SN z 18.04.1975 r., VI KZP 47/74, OSNKW 1975, nr 6, poz. 69, LEX nr 18966), która określała, że „gwałt na osobie" i „przemoc wobec osoby" różnią się pod względem intensywności stosowanej siły fizycznej. Według tej uchwały, „gwałt na osobie" zachodzi, gdy siła fizyczna używana przez sprawcę stwarza niebezpieczeństwo dla zdrowia lub życia ofiary i pozbawia ją możliwości przeciwstawienia się zaborowi mienia, podczas gdy „przemoc wobec osoby" ma miejsce, gdy stosowana siła nie stwarza zagrożenia dla zdrowia lub życia ofiary, ale jest wystarczająca, by zmusić ją do oddania mienia.
[607] Sąd Najwyższy podkreślił, że celem uchwały jest usunięcie rozbieżności w orzecznictwie i zapewnienie jednolitości wykładni prawa. Wniosek o uchwalenie jednolitej linii orzeczniczej został uwzględniony, a uchwała ma na celu wyjaśnienie tej kwestii i zapewnienie jednolitej interpretacji przepisów.
[608] Uchwała SN (7z) z 17.12.2008 r., I KZP 27/08, OSNKW 2009, nr 1, poz. 1, LEX nr 467456.

przestępstwa z art. 280 k.k. i wykroczenia z art. 119 k.w."[609]. Zasadnie również zauważa, że: „na gruncie języka potocznego pojęcia „gwałt" i „przemoc" mają tożsamy zakres znaczeniowy"[610], a zatem wykładnia językowa nie może być podstawą różnicowania tych terminów w kontekście ich skutków prawnych. Postulat *de lege ferenda*, sformułowany przez M. Bielskiego, także zasługuje na pełną aprobatę. Autor postuluje, aby doprowadzić do legislacyjnego ujednolicenia pojęć używanych w Kodeksie karnym i Kodeksie wykroczeń, m.in. poprzez zastąpienie w art. 130 § 3 k.w. terminu „gwałt" pojęciem „przemoc", co pozwoliłoby uniknąć dalszych wątpliwości interpretacyjnych. Jak słusznie zauważa: „przecięłoby to problem, który przy należytym poziomie legislacji nie powinien był w ogóle zaistnieć"[611].

W podobny sposób rozwiązana została kwestia przepołowienia czynu zabronionego w postaci kradzieży dokumentu stwierdzającego tożsamość innej osoby lub dokumentu stwierdzającego jej prawa majątkowe, stypizowanej w art. 275 § 1 k.k. Takie uregulowanie wynika z konieczności ochrony dobra, jakim jest tożsamość[612]. Istotą tego przestępstwa nie jest bowiem zamach na dobro prawne jakim jest mienie. Domniemywać należy, że intencją towarzyszącą ustawodawcy przy wprowadzeniu wskazanego typu czynu zabronionego do Kodeksu karnego była konieczność ochrony dokumentów w ich aspekcie intelektualnym, nie natomiast majątkowym, wyrażającym się w ich wartości materialnej. Słusznie podkreślił zatem Sąd Najwyższy w swoim judykacie, iż dokument w postaci biletu na mecz piłkarski podlega ochronie prawnej na gruncie przepisu art. 275 § 1 k.k., gdyż sam w sobie nie przedstawia wartości, ale stanowi dowód zakupu usługi i uprawnienia do skorzystania z niej[613].

Przedmiot czynu zabronionego ma również znaczenie dla kradzieży mającej za przedmiot narkotyki w rozumieniu art. 64 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Według tego przepisu, zabór w celu przywłaszczenia środków odurzających, substancji psychotropowych, nowych substancji psychoaktywnych, mleczka makowego lub słomy makowej jest karalny[614]. Kradzież tych przedmiotów jest zawsze przestępstwem i nie ma

[609] M. Bielski, *Wokół „przepołowionego* …, op. cit., s. 98.
[610] Ibidem, s. 94.
[611] Ibidem, s. 101.
[612] J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 19; M. Mozgawa, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 275, teza 1.
[613] Wyrok SN z 23.04.2015 r., II KK 82/15, Biul. PK 2015, nr 4, poz. 9-13, LEX nr 1682147.
[614] Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1939 z późn. zm.).

odpowiednika w Kodeksie karnym i wykroczeń, a więc przepis ten stanowi *lex specialis* wobec art. 278 k.k. i art. 119 k.w[615]. Innymi słowy, w doktrynie dominuje pogląd, iż wykazanie zaistnienia przesłanek określonych w art. 64 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii wyłącza zakwalifikowanie czynu przestępnego z art. 278 k.k. i art. 119 k.w. W konsekwencji, poza obszarem rozważań pozostają ustalenia odnośnie wartości skradzionego mienia stanowiącego środki odurzające, substancje psychotropowe, nowe substancje psychoaktywne, mleczko makowe lub słomę makową. Jednakże, należy podnieść, iż odmienne stanowisko w tym zakresie prezentuje M. Kulik. Autor ten podnosi, że analizowane normy prawne nie pozostają ze sobą w relacji *lex specialis*, ponieważ mogą istnieć przypadki, w których zastosowanie znajdą oba powołane przepisy. Przykładem takiej sytuacji może być „zabór środków od ich legalnego właściciela, który ma prawo nimi obracać i w związku z tym poniósł realną szkodę majątkową"[616].

W praktyce mogą wystąpić trudności związane z określeniem wartości skradzionego mienia, zwłaszcza w przypadku kradzieży sklepowych[617]. Pojawiają się wątpliwości dotyczące ustalania kwot granicznych oraz sposobu obliczania wartości skradzionych rzeczy. Kwestią sporną jest, czy podstawą ustaleń w tym zakresie będzie faktura zakupu czy cena detaliczna z dodatkową marżą sprzedawcy. Jest to szczególnie istotne, gdy brak jest dokumentacji zakupu lub skradzione przedmioty nie były jeszcze sprzedane. Oszacowanie wartości może być w takich przypadkach problematyczne[618].

W przypadku tzw. „kradzieży sklepowych" pojawiają się także wątpliwości co do sposobu obliczania wartości przywłaszczonych towarów. Brak jest jednoznacznych wytycznych w tej kwestii[619]. W orzecznictwie jako główne kryterium w tym względzie przyjmuje się wartość rynkową przedmiotu[620], która najczęściej jest tożsama z ceną

---

[615] J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 20; B. Kurzępa, [w:] W. Kotowski, A. Ważny, B. Kurzępa, *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz, wyd. 3*, LEX/el. 2022, komentarz do art. 64, teza 1; K. Łucarz, A. Muszyńska, [w:] K. Łucarz, A. Muszyńska, *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz*, Kraków-Warszawa 2008, komentarz do art. 64, teza 2, s. 553.

[616] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.) *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko zdrowiu. Komentarz*, Warszawa 2017, komentarz do art. 64, teza 18, s. 696.

[617] J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 29.

[618] Ibidem.

[619] Ibidem.

[620] Tak, np. Wyrok SO w Elblągu z 28.12.2022 r., VI Ka 519/22, LEX nr 3566157; Wyrok SO w Olsztynie z 5.05.2021 r., II K 77/20, LEX nr 3175494; Wyrok SR w Otwocku z 21.01.2021 r., II K 572/17, LEX nr 3457184;

sklepową[621]. Przy wyliczeniach uwzględnia się również podatek VAT[622] oraz marżę sprzedawcy[623], której jednak nie uwzględnia się w przypadku określania wartości straty poniesionej przez pokrzywdzonego[624]. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku wartości podatku VAT, jeśli poszkodowany już ten podatek odliczył[625].

W doktrynie pojawiają się rozbieżności dotyczące określenia wartości skradzionego telefonu komórkowego[626]. Istnieje stanowisko sugerujące, że wartość szkody dla właściciela telefonu związana z jego kradzieżą odpowiada cenie, jaką zapłacił on u operatora (najczęściej, w przypadku zakupu urządzenia w ramach abonamentu ta cena wynosi 1 złoty). Tymczasem dla samego operatora strata taka określana jest jako koszt zakupu telefonu u producenta, pomniejszony o wartość wpłat dokonanych przez klienta oraz przychody z tytułu świadczenia usług[627]. W konsekwencji należy uznać, że wartość mienia przywłaszczonego przez sprawcę powinna odpowiadać wartości rynkowej w chwili dokonania czynu, z uwzględnieniem jego zużycia[628]. Zyski operatora nie wpływają na rzeczywistą wartość skradzionego urządzenia. Dlatego nie należy opierać się na wartości zakupu telefonu przez klienta u danej firmy telekomunikacyjnej[629]. Przy określaniu wartości skradzionego mienia uwzględniane powinny być jedynie faktyczne straty majątkowe, bez uwzględniania ewentualnych utraconych korzyści

---

Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 30.09.2020 r., IV Ka 277/20, LEX nr 3159341; Wyrok SO w Częstochowie z 6.02.2020 r., II K 156/18, LEX nr 3221947.

[621] Tak, np. Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 27.09.2013 r., IV Ka 398/13, LEX nr 1883137; Postanowienie SN z 19.11.2014 r., II KK 108/14, LEX nr 1540630; Wyrok SO w Warszawie z 2.04.2013 r., X Ka 253/13, LEX nr 2124431; Wyrok SR w Szczytnie z 5.03.2021 r., II K 538/19, LEX nr 3159135.

[622] Tak, np. Wyrok SO w Olsztynie z 5.05.2021 r., II K 77/20, LEX nr 3175494; Wyrok SR w Piotrkowie Trybunalskim z 1.08.2017 r., II K 226/16, LEX nr 2413413; Postanowienie SN z 22.01.2014 r., III KK 465/13, LEX nr 1427415.

[623] Wyrok SR w Gdańsku z 14.08.2019 r., II K 1407/18, LEX nr 2724492; Wyrok SO w Sieradzu z 7.08.2019 r., II Ka 132/19, LEX nr 2707244; Wyrok SO w Gliwicach z 24.10.2017 r., VI Ka 787/17, LEX nr 2415424; Wyrok SO w Poznaniu z 1.09.2016 r., III K 155/14, LEX nr 2245790; Postanowienie SN z 8.11.2012 r., III KK 326/12, LEX nr 1231568.

[624] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. T. 3. Komentarz do art. 278-363 k.k., wyd. 5*, Warszawa 2022, komentarz do art. 278, teza 41, s. 46; Wyrok SA w Krakowie z 3.03.1994 r., II AKr 128/93, KZS 1994, nr 4, poz. 16, LEX nr 28103; Wyrok SA w Krakowie z 17.09.1992 r., II AKr 201/91, KZS 1992, nr 10, poz. 12, LEX nr 27784.

[625] Wyrok SO w Koszalinie z 10.05.2013 r., V Ka 268/13, LEX nr 1715445.

[626] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 80, s. 57.

[627] Ibidem; M. Rogalski, *Przestępstwo kradzieży telefonu komórkowego*, „Palestra" 2005, nr 3-4, s. 51; M. Budyn-Kulik, *Strona podmiotowa wybranych przestępstw przeciwko mieniu – paserstwo*, Warszawa 2011, s. 15.

[628] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 80, s. 57.

[629] Ibidem.

czy innych elementów przewyższających wartość samego mienia[630]. Co więcej, mimo iż kradzież telefonu pozbawia użytkownika dostępu do związanego z nim abonamentu, należy podkreślić, że abonament, zgodnie z polskim prawem karnym, nie jest uznawany za rzecz ruchomą zgodnie z art. 115 § 9 k.k. i w związku z tym nie może być traktowany jako przedmiot kradzieży[631].

Podsumowując tę część rozważań, w polskim systemie prawa karnego omawiana kwestia czynów przepołowionych jest ściśle związana z wartością skradzionego mienia oraz jego rodzajem. Istnieją sytuacje, gdy niezależnie od wartości czyn zawsze jest klasyfikowany jako przestępstwo, np. w przypadkach dotyczących broni, narkotyków czy dokumentów tożsamości. W omawianym zakresie prawa karnego orzeczenia sądowe nie są jednolite, szczególnie jeśli chodzi o ocenę wartości skradzionego mienia oraz interpretację poszczególnych terminów.

[630] Wyrok SA w Krakowie z 17.04.1992 r., II Aka 201/91, „Krakowskie Zeszyty Sądowe" 1992, nr 10.
[631] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 81, s. 58; Zob. również rozważania autora dysertacji na temat wybranych zagadnień kradzieży telefonu komórkowego – Ł. Deda, *Kradzież telefonu komórkowego – zagadnienia wybrane*, „Roczniki Administracji i Prawa", 2024, t. 3, nr 24, s. 201-215.

II.2.1. Czyny przepołowione w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.) oraz w ustawie z dnia 20 maja 1971 roku Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119)

W tej części dysertacji przeprowadzono szczegółową analizę czynów przepołowionych zgodnie z polskim Kodeksem karnym z 1997 roku. Rozważano definicje tych czynów, ich klasyfikację oraz konsekwencje prawne omawianej instytucji, z uwzględnieniem problematyki wartości skradzionego mienia, zakresu wyrządzonej szkody oraz stosowanych środków prawnych i procedur w odniesieniu do poszczególnych czynów.

Konstrukcja tzw. czynów przepołowionych opiera się na kwalifikowaniu czynu zabronionego pod groźbą kary jako przestępstwa lub wykroczenia, w zależności od przyjętego w konkretnym przepisie kryterium podziału na przestępstwo lub wykroczenie. Klasyfikacja w tym zakresie bywa jednak problematyczna z uwagi na przyjmowane w Kodeksie karnym i Kodeksie wykroczeń zasady odpowiedzialności za czyny zabronione[632].

Obecnie problematyka czynów przepołowionych koncentruje się na argumentach przemawiających za utrzymaniem dotychczasowego porządku prawnego w zakresie tych czynów oraz argumentach na rzecz likwidacji bitypów i włączeniu ich do przepisów kodeksowego prawa karnego materialnego[633].

---

[632] K. Liżyńska, *Z problematyki* …, op. cit., s. 253; I. Nowicka, *Wykroczenia* … op. cit., s. 43 i n.; M. Bojarski, *W sprawie ostatecznego* …, op. cit., s. 37 i n.; Szerzej zob. M. Bojarski, [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Oceny* …, op. cit., s. 9 i 11.

[633] Pozytywnie w zakresie czynów przepołowionych wypowiada się J. Skupiński, wskazując, że czyny przepołowione, które zostały zakwalifikowane jako wykroczenia, są z reguły traktowane przez sądy jako jedne z najpoważniejszych wykroczeń, co ma swoje odzwierciedlenie w dolegliwości karnej w stosunku do sprawcy. T. Florek i A. Zoll również oceniają wprowadzenie czynów przepołowionych za pozytywne zjawisko w ustawodawstwie karnym, proponując jednocześnie modyfikację stosowania prawa w tym zakresie, która polegać ma na tym, że czyn przepołowiony byłby zakwalifikowany jako wykroczenie dopiero wtedy, gdy postępowanie w sprawie o przestępstwo zostało umorzone z uwagi na znikomą społeczną szkodliwość czynu. Z kolei krytycznie do instytucji przepołowienia niektórych czynów odnoszą się autorzy m. in. J. Raglewski, wskazując na wadliwość kryteriów podziału, w szczególności na brak ich jurydycznej klaryfikacji, bowiem, zdaniem tego autora sądy w swoich orzeczeniach nie poruszają zbytnio samej problematyki konstrukcji kryteriów różnicowania ocen prawnokarnych, ograniczając się jedynie, czy zachowanie sprawcy odpowiada konkretnemu kryterium. Inne głosy krytyczne należą do M. Bojarskiego, który swoją krytyczną analizę opiera na motywach politycznych przepołowienia czynu z art. 255 k.k, wprowadzając do Kodeksu wykroczeń art. 52a, gdzie kryterium przepołowienia jest na tyle niedookreślone, że w okresie istnienia PRL pozwalało to na skuteczniejszą walkę z konkretnymi działaniami opozycyjnymi. Uwagę tę jednak należy uznawać za nieaktualną w większej mierze, z uwagi na zmianę ustroju politycznego. Krytyczną opinię z punktu widzenia opisanych w opracowaniu absurdów, związanych z bitypami, przyjmuje O. Sitarz, wskazując za problem stosowania w praktyce czynów przepołowionych w sytuacji, gdy sprawca dokonuje chłodnej kalkulacji w odniesieniu do kryterium

Analiza przestępstw oraz wykroczeń dotyczących kradzieży i zniszczenia mienia jest kluczowa w kontekście rozważań o czynach przepołowionych. O ich istotności świadczą chociażby statystyki, które wskazują, że czyny te stanowią znaczący odsetek popełnianych przestępstw i wykroczeń[634].

II.2.1.1. Ogólna charakterystyka czynów przepołowionych

II.2.1.1.1. Czyn przepołowiony jako czyn zabroniony pod groźbą kary kryminalnej

Czynem przepołowionym *sensu largo* jest takie zachowanie człowieka, które wypełnia znamiona typu czynu zabronionego i jest zabronione pod groźbą kary kryminalnej, przy czym owe zachowanie, w zależności od przyjętego kryterium podziału czynu, może stanowić po spełnieniu pozostałych przesłanek odpowiedzialności przestępstwo lub wykroczenie[635]. Szczególną uwagę należy tutaj zwrócić na główną cechę czynów przepołowionych, która polega na tym, że jest to czyn zabroniony pod groźbą kary lub innych wymienionych kar[636].

Na podstawie powyższego należy uznać, że czyny przepołowione powinny być umiejscowione w kategorii prawa karnego *sensu largo,* tj. prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń, ponieważ cechą charakterystyczną dla tych dziedzin prawa jest czysto represyjny charakter sankcji grożących za zachowanie niezgodne z przepisami tego prawa[637].

Założenie, że czyny przepołowione stanowią wyłącznie kategorię prawa karnego *sensu largo*, *a contrario* implikuje, że nie mogą one być rozumiane jako obszar wspólny z innym

przepołowienia, a także wskazując na absurd kwalifikacji prawnej, kiedy sprawca swoim czynem zbliża się do granicy pomiędzy wykroczeniem i przestępstwem.

634 Statystyka KGP w zakresie przestępstwa kradzieży cudzej rzeczy ruchomej w Polsce w latach 1999-2021, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/przestepstwa-kryminalne/7-wybranych-kategorii-p/kradziez-cudzej-rzeczy/121942,Kradziez-cudzej-rzeczy.html).

635 K. Fila, *Porównanie struktury dogmatycznej występku i wykroczenia w kontekście użyteczności czynów przepołowionych*, „Palestra" 2020, nr 2, s. 7.

636 A. Marek*,* [w:] A. Marek (red.), *System* ..., op. cit., s. 3; O. Sitarz, *Materialne prawo wykroczeń. Część ogólna*, Warszawa 2015, s. 24; T. Bojarski, *Polskie prawo wykroczeń. Zarys wykładu, wyd. 4*, Warszawa 2012, s. 30.

637 I. Nowicka, *Czyny przepołowione będące wykroczeniami w ujęciu prawnym i kryminologicznym,* „Białostockie studia prawnicze" 2009, z. 6, s. 72; J. Raglewski, *Konstrukcja tzw. czynów przepołowionych*, [w:] A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger (red.), *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, Lublin 2011, s. 287; K. Liżyńska, *Z problematyki* …, op. cit., s. 255.

prawem, np. cywilnym czy administracyjnym[638]. W tych gałęziach prawa sankcje mają głównie charakter restytucyjny[639].

Nie sposób jednak pominąć, że w prawie administracyjnym opisywana represyjność również występuje, ale w znacznie mniejszym zakresie, nie stanowi ona istoty tego prawa[640]. Przykładem takiej regulacji jest naruszenie tajemnicy przedsiębiorstwa uregulowane w ustawie z dnia 16 kwietnia 1993 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji – art. 11 ust. 1 oraz art. 23 ust. 1[641]. Zachowanie podmiotu, który bezprawnie korzysta z tej tajemnicy w swoim interesie, można zakwalifikować na dwa sposoby: jako czyn nieuczciwej konkurencji, typowy dla administracyjnego prawa gospodarczego oraz jako czyn zabroniony podlegający sankcji kryminalnej[642].

Podobnie, w obszarze prawa cywilnego znajdziemy również sytuacje, w których zachowania podmiotów można będzie klasyfikować zarówno na płaszczyźnie cywilistycznej, jak i prawnokarnej. Przykładowo, usunięcie z nieruchomości przedmiotu powodującego szkodę (art. 433 k.c.)[643], może być jednocześnie traktowane jako przestępstwo lub wykroczenie, co wynika z art. 75 § 1 k.w[644].

W przytoczonych wyżej przypadkach zauważalne jest, że pewne zachowania człowieka mogą jednocześnie wypełniać znamiona czynów zabronionych pod groźbą kary oraz stanowić naruszenie przepisów innych regulacji prawnych. Działania te nie kwalifikują się jako czyny przepołowione, ponieważ sytuują się na pograniczu prawa karnego i innych dziedzin, gdzie sankcja nie jest wyłącznie karna. Aby traktować zachowanie jako czyn przepołowiony, musi ono podlegać represyjnej karze kryminalnej.

---

[638] M. Grzesik, *Zbieg przestępstwa z wykroczeniem*, Kraków 2021, s. 43 i n.
[639] K. Łakoma, *Charakterystyka sankcji administracyjnych*, [w:] M. Kolendowska-Matejczuk, V. Vachev (red.), *Węzłowe problemy* …, op. cit., s. 58.
[640] A. Marek, *Problemy kodyfikacji prawa wykroczeń*, [w] M. Bojarski (red.), *Materiały międzynarodowej konferencji „Problemy współczesnego prawa wykroczeń",* Wrocław 1986, s. 1; I. Nowicka *Czyny przepołowione* …, op. cit., s. 72; K. Łakoma, *Charakterystyka sankcji* …, op. cit., s. 58.
[641] Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1233).
[642] E. Nowińska, [w:] K. Szczepanowska-Kozłowska, E. Nowińska, *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2022, komentarz do art. 11, teza 2 i n., s. 236 i n; komentarz do art. 23, teza 3 i n.; s. 690 i n.
[643] L. Jantowski, [w:] M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, komentarz do art. 433, tezy 1-6; G. Karaszewski, [w:] P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, komentarz do art. 433, tezy 1-14.
[644] Zob. J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 75, tezy 1-7.

Zdaniem autora dysertacji, czyny przepołowione odnoszą się wyłącznie do działań podlegających karze kryminalnej, realizującej głównie funkcję represyjną. Tym samym, wykluczyć należy ich klasyfikację w ramach innych gałęzi prawa o charakterze głównie restytucyjnym.

II.2.1.1.2. Porównanie kompletu znamion czynów przepołowionych w Kodeksie karnym i Kodeksie wykroczeń

W zakresie ogólnej charakterystyki pojęcia czynu przepołowionego kluczowe jest zrozumienie znamion definiujących ten czyn w ustawach karnych. W tym kontekście zauważalna jest korelacja między Kodeksem karnym a Kodeksem wykroczeń[645].

Obie te ustawy opisują czyny przepołowione z użyciem dwóch metod. Pierwsza z nich polega na przepisaniu znamion czynu zabronionego z Kodeksu karnego do Kodeksu wykroczeń, co ma miejsce np. w przypadku paserstwa jako czynu przepołowionego[646]. Druga metoda polega na wskazaniu w Kodeksie wykroczeń konkretnego czynu z nazwy, pod jaką czyn ten występuje w Kodeksie karnym. Ma to miejsce przykładowo w art. 119 § 1 k.w., gdzie przepis ten nie opisuje czynu za pomocą kompletu znamion, ale przez wskazanie czynności wykonawczej wykroczenia, którą jest czyn o znamionach opisanych w Kodeksie karnym, przez sformułowania „kto kradnie lub przywłaszcza".

Blankietowość w kontekście czynów przepołowionych odnosi się do sytuacji, gdy przepis karny nie określa bezpośrednio i w sposób wyczerpujący znamion czynu zabronionego, ale odwołuje się (odesłanie blankietowe) do innych regulacji prawnych, by je precyzyjnie określić[647]. Blankietowość pojawia się wtedy, gdy przepis Kodeksu wykroczeń „korzysta" z definicji zawartych w Kodeksie karnym, nie przedstawiając wprost wszystkich

[645] J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 13; D. Mocarska, *Reakcja Policji na czyny przepołowione w świetle projektowanych zmian legislacyjnych,* [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak (red.), *Współczesne problemy wykroczeń*, Szczytno 2013, s. 243; I. Nowicka, *Czyny przepołowione* …, op. cit., s. 73-74; K. Liżyńska, *Z problematyki* …, op. cit., s. 255; J. Raglewski, *Konstrukcja* …, op. cit., s. 287; A. Gubiński, *W kwestii rozgraniczenia niektórych kategorii wykroczeń i przestępstw*, „Państwo i Prawo" 1972, z. 2, s. 41.
[646] B. Szyprowski, *Czyny przepołowione – problemy praktyczne*, „Prokurator" 2006, nr 1, s. 92-93; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 291, teza 7, s. 452.
[647] Szerzej zob. A. Kustra, *Blankietowość norm prawnokarnych jako problem konstytucyjny*, „Forum Prawnicze" 2012, nr 1, s. 20-32.

znamion czynu, lecz jedynie odnosząc się do nich przez wskazanie. Dzięki tej technice, przepis staje się bardziej syntetyczny i unika powtórzeń, ale jednocześnie wymaga od interpretującego głębszej analizy i odniesienia do innych źródeł prawa[648]. W przypadku czynów przepołowionych, takie odesłanie jest widoczne między Kodeksem karnym a Kodeksem wykroczeń.

W polskim systemie prawnym obowiązują reguły wykładni prawa, które zakładają konsekwencję w używaniu określeń leksykalnych[649]. Do oznaczania identycznych pojęć powinno się stosować te same terminy, chyba że konkretne przepisy, takie jak słowniczek wyrażeń ustawowych, definiują je inaczej. Załącznik do Zasad techniki prawodawczej w § 10 podkreśla tę kwestię, wskazując na konieczność używania spójnych określeń dla jednakowych pojęć oraz unikania stosowania tych samych terminów dla różnych pojęć[650].

Omawiany przepis prawa wykroczeń odzwierciedla zasadę spójności terminologii prawnej[651]. Jak podkreślił G. Wierczyński, owej zasadzie przyświecają dwa cele: harmonizacja języka prawnego z językiem powszechnym oraz zachowanie spójności terminologicznej w ramach języka prawnego. Pierwszy cel odnajdujemy w § 8 z.t.p., natomiast drugi został przedstawiony w § 9 i 10 z.t.p[652].

Zgodnie z § 10 z.t.p., przepisy prawa muszą być sformułowane w sposób, który zapewnia spójność w oznaczaniu podobnych pojęć[653]. Sąd Najwyższy w uchwale z 30 kwietnia 2003 roku podkreślił fundamentalne znaczenie tej zasady, wskazując, że terminy o identycznym brzmieniu powinny mieć to samo znaczenie. Niemniej jednak, odstępstwa od tej zasady są możliwe, ale tylko gdy są jasno określone przez prawodawcę[654].

Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę na zasadę ochrony zaufania obywatela do państwa i prawa. W świetle tej zasady ustawy, które używają wzajemnie sprzecznych pojęć

---

[648] Ibidem, s. 21.
[649] S. Wronkowska, [w:] S. Wronkowska, M. Zieliński, *Komentarz do zasad techniki prawodawczej z dnia 20 czerwca 2002 r., wyd. 2*, Warszawa 2012, s. 13.
[650] Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej" (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283); G. Wierczyński, *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 97, 112.
[651] G. Wierczyński, [w:] G. Wierczyński, *Komentarz do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej",* [w:] G. Wierczyński, *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz, wyd. 2*, *Warszawa 2016*, s. 107.
[652] Ibidem.
[653] Ibidem.
[654] Uchwała SN z 30.04.2003 r., I KZP 8/03, OSNKW 2003, nr 5-6, poz. 41, LEX nr 77196.

lub dopuszczają dowolną interpretację, są uznawane za ją naruszające. Ustawodawca może nadawać pojęciom specjalne znaczenie, ale musi ono być zgodne z zasadami języka polskiego[655].

G. Wierczyński słusznie zauważył, że zgodnie z § 10 z.t.p., prawodawca powinien używać odmiennych terminów dla różniących się pojęć. Jeśli jednak tego nie uczyni, pojęcia te powinny być interpretowane w jednolity sposób (*lege non distinguente nec nostrum est distinguere*)[656].

Zakaz wykładni homonimicznej nie dotyczy jedynie stosunku między Kodeksem karnym a Kodeksem wykroczeń[657]. Ma bowiem znaczenie w całym systemie prawnym, w którym dążenie do jasności i spójności jest kluczowe dla prawidłowego funkcjonowania państwa prawa.

W kontekście czynów przepołowionych występuje jedno zachowanie jednostki, które spełnia zestawienie znamion czynu zabronionego. Zatem pojawia się pytanie: jakie kryteria decydują o kwalifikacji czynu jako przestępstwa bądź wykroczenia, jeżeli nie różnice w zakresie znamion? Doktryna podkreśla, że rozróżnienie to opiera się na kryterium oceny prawnokarnej. Kluczowym elementem różnicującym jest wartość przedmiotu czynności wykonawczej sprawcy lub wysokość wyrządzonej szkody przez sprawcę[658].

Odpowiadając na postawione wcześniej pytanie, należy podkreślić, że ustawodawca nie korzysta z różnorodnych zestawień znamion przy opisie czynów przepołowionych. Przeciwnie – traktuje przestępstwo i wykroczenie jako jednolitą kategorię czynu karalnego, która odpowiada znamionom czynu zabronionego, zawartym w Kodeksie karnym. Taka konstrukcja wymaga jednolitej wykładni terminów opisujących znamiona czynu – niezależnie od tego, czy dany przepis znajduje się w Kodeksie karnym, czy w Kodeksie wykroczeń. Dlatego też zakaz wykładni homonimicznej, który sprzeciwia się przypisywaniu temu samemu pojęciu różnych znaczeń w zależności od aktu prawnego, pełni istotną funkcję gwarancyjną. Zapewnia on

---

[655] Wyrok TK z 14.09.2001 r., SK 11/00, OTK 2001, nr 6, poz. 166, LEX nr 49155.
[656] G. Wierczyński, *Redagowanie* …, op. cit., s. 111; G. Wierczyński, [w:] G. Wierczyński, *Komentarz do rozporządzenia* …, op. cit., s. 109.
[657] J. Nowacki, Z. Tobor, *Wstęp do prawoznawstwa, wyd. 6*, Warszawa 2020, s. 304.
[658] T. Oczkowski, [w:] R. A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz, wyd. 6*, Warszawa 2023, komentarz do art. 278, teza 3, s. 1825-1826; P. Kardas, *Problem reakcji na tzw. czyny przepołowione w świetle ciągłości popełnienia przestępstwa, konstrukcji idealnego zbiegu czynów karalnych oraz zasady ne bis in idem,* „Prokuratura i Prawo" 2018, nr 3, s. 8; Zob. szerzej m.in. rozważania A. Marka, [w:] A. Marek (red.), *System* ..., op. cit., s. 38 i n.

spójność i przewidywalność prawa oraz chroni jednostkę przed arbitralnością interpretacyjną. Szczególnie w odniesieniu do czynów przepołowionych, gdzie kwalifikacja może mieć poważne konsekwencje prawne (odmienne reżimy odpowiedzialności), wymóg jednolitej wykładni pojęć nabiera fundamentalnego znaczenia z punktu widzenia zasadności państwa prawa.

II.2.1.1.3. Materialna cecha przestępstwa jako pośrednie kryterium przepołowienia czynu

Elementem struktury przestępstwa jest jego karygodność[659], rozumiana jako ładunek społecznej szkodliwości czynu w stopniu wyższym niż znikomy[660]. Taka definicja wynika z art. 1 § 2 k.k., co w doktrynie opisywane jest jako materialna cecha przestępstwa[661]. W odniesieniu do wykroczeń ustawodawca stosuje podobne rozwiązania. Wyrazem tego jest definicja wykroczenia z art. 1 § 1 k.w. Jednakże, społeczna szkodliwość nie jest w tym wypadku poddana stopniowaniu[662].

Przyjmuje się, że społeczna szkodliwość stanowi karnoprawną cechę czynu zabronionego[663]. Jej stwierdzenie następuje poprzez karnoprocesową ocenę czynu, zgodnie z art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. W tej koncepcji społeczna szkodliwość stanowi cechę pozwalającą na odtworzenie faktycznej negacji wartości stanowiących podstawę stosunków społecznych, wywołanej popełnionym czynem zabronionym[664].

---

[659] A. Płońska, *Materialny substrat przestępstwa i wykroczenia*, [w:] J. Sawicki, K. Łucarz (red.), *Na styku prawa karnego i prawa o wykroczeniach* …, op. cit., s. 383.

[660] J. Giezek, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 1, teza 14, s. 28; J. Kosonoga, [w:] R. A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz do art. 1-166*, Warszawa 2017, komentarz do art. 17, teza 53, s. 263.

[661] A. Zoll, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. T. 1. Cześć I. Komentarz do art. 1-52, wyd. 5,* Warszawa 2016, komentarz do art. 1, tezy 4 i 33, s. 32 i 43; J. Lachowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 1, tezy 1-18, s. 37 i n.; P. Kozłowska-Kalisz, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 1, teza 1.

[662] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 1, teza 5.

[663] P. Kozłowska-Kalisz, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 1, teza 11.

[664] Na temat społecznej szkodliwości czynu, zob. T. Kaczmarek, [w:] R. Dębski (red.), *Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności,* [w:] L. Parzycki, A. Marek (red.), *System Prawa Karnego. Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności. T. 3, wyd. 2*, Warszawa 2017, s. 246 i n.

Problematyka pojęcia społecznej szkodliwości czynu w polskim systemie prawa karnego w dużej mierze czerpie z doktryny prawa radzieckiego oraz niemieckiego.

Po raz pierwszy termin ten został wprowadzony do polskiego ustawodawstwa w roku 1949, wraz z nowelizacją Kodeksu postępowania karnego z 1928 roku[665]. Ukonstytuowany wówczas art. 55^1 zakładał zasadę oportunizmu prokuratorskiego w sytuacjach, gdy stopień społecznej szkodliwości popełnionego czynu był znikomy. Regulacja ta oparta została na materialnej definicji przestępstwa, a co za tym idzie, jeśli czyn formalnie wypełniał znamiona przestępstwa, ale charakteryzował się niskim stopniem społecznej szkodliwości, nie wchodził w zakres zainteresowania organów ścigania[666].

Wraz z kolejnymi zmianami (dokonanymi ustawą z 1950 roku[667]) doszło do transformacji pojęcia „szkodliwości społecznej czynu" na „niebezpieczeństwo społeczne czynu". Następnie w dekrecie z 1955 roku[668], ustawodawca umożliwił prokuratorowi umorzenie śledztwa lub dochodzenia, gdy niebezpieczeństwo społeczne czynu było znikome[669].

Uwzględnienie społecznego niebezpieczeństwa czynu w prawie karnym materialnym jako negatywnego elementu definicji przestępstwa nastąpiło dopiero w Kodeksie karnym z 1969 roku. Wyrazem tego rozwiązania był art. 1 oraz art. 26 § 1[670]. Warto przy tym wskazać, że autorzy tej koncepcji społecznej szkodliwości czynu w polskim systemie prawnym opierali się na doktrynie niemieckiej. Zastosowane rozwiązanie legislacyjne nawiązuje do zasady *nullum crimen sine periculo sociali* określającej, że przestępstwem jest czyn społecznie niebezpieczny[671].

W aktualnej regulacji, zwłaszcza w Kodeksie karnym z 1997 roku, pojęcie społecznej szkodliwości czynu zostało zachowane jako materialny element definicji przestępstwa[672], co

---

665 Ustawa z dnia 27 kwietnia 1949 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz. U. z 1949 r. nr 32 poz. 238).
666 R. Zawłocki, *Pojęcie i funkcje społecznej szkodliwości czynu w prawie karnym,* Warszawa 2007, s. 50; M. Smarzewski, *O społecznej szkodliwości czynu w polskim prawie karnym*, „Roczniki Nauk Prawnych" 2013, t. 23, nr 3, s. 67 i n.
667 Ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz. U. z 1950 r. nr 38 poz. 348).
668 Dekret z dnia 21 grudnia 1955 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz. U. z 1955 r. nr 46 poz. 309).
669 M. Smarzewski, *O społecznej* …, op. cit., s. 67-68.
670 Ibidem, s. 69.
671 Ibidem.
672 T. Bojarski, *Społeczna szkodliwość i wina w projekcie kodeksu karnego*, [w:] S. Waltoś (red.), *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, Kraków 1993, s. 72-73; J. Majewski, *Materialny element przestępstwa w projekcie kodeksu karnego*, „Przegląd Sądowy" 1996, nr 6, s. 84-85; A. Zoll,

znajduje odzwierciedlenie w art. 1 § 2 k.k[673]. Ocena, czy dane zachowanie spełnia kryteria społecznej szkodliwości pozostawiona została ustawodawcy. Organ stosujący prawo ma jedynie zastosować odpowiednie przepisy i działać w ich granicach.

Prowadząc rozważania na temat społecznej szkodliwości czynu w polskim prawie karnym nie sposób pominąć wpływu radzieckiej doktryny prawnej. Rosyjscy legislatorzy stosowali termin „zachowanie społecznie niebezpieczne", co jednoznacznie odnosiło się do postaw zagrażających „radzieckiemu ustrojowi i porządkowi prawnemu"[674]. Ta oczywista konotacja wzbudzała zrozumiałe pejoratywne reakcje ze strony ówczesnych prawodawców. Mimo to, ostatecznie przyjęto rozwiązania mocno zakorzenione są w tym właśnie sposobie myślenia o społecznej szkodliwości czynu (jako naruszającego publiczny porządek bezpieczeństwa)[675].

Pojęcie społecznej szkodliwości jest ściśle związane z elementem struktury przestępstwa jakim jest jego karygodność. Wynika ona z bezpośredniego naruszenia lub zagrożenia dobra prawnego, co stanowi podstawę do stwierdzenia, że dany czyn jest przestępny[676]. Przestępstwo jest rozumiane jako działanie przeciwko społeczeństwu, co znajduje odzwierciedlenie w kategorii karygodności[677].

Pojęcie społecznej szkodliwości jako jednego z elementów struktury przestępstwa należy poddać analizie również w kontekście przepołowienia niektórych czynów[678]. W tym aspekcie może on stanowić pośrednie kryterium podziału[679].

Jak wspomniano wyżej, społeczna szkodliwość czynu w przypadku przestępstw występuje w stopniu wyższym niż znikomy. W przeciwnym razie, postępowania karnego w sprawie o ten czyn nie wszczyna się, a wszczęte umarza[680].

Materialne określenie przestępstwa w projekcie kodeksu karnego, [w:] S. Waltoś (red.), *Problemy kodyfikacji prawa karnego* …, op. cit., s. 84-85.

673 M. Smarzewski, *O społecznej* …, op. cit., s. 72.

674 M. Gałązka, *Społeczne niebezpieczeństwo czynu w komunistycznym prawie karnym Polski Ludowej,* [w:] A. Grześkowiak (red.), *Komunistyczne prawo karne Polski Ludowej*, Lublin 2007, s. 148-150.

675 Zob. M. Smarzewski, *O społecznej* …, op. cit., s. 63 i n. oraz cytowana w tym artykule literatura.

676 Ibidem, s. 73 i n. oraz cytowana w tym artykule literatura.

677 J. Makarewicz, *Prawo karne* …, op. cit., s. 14; S. Hypś, *Poglądy Juliusz Makarewicza na przestępstwo*, [w:] A. Grześkowiak (red.), *Prawo karne w poglądach Profesora Juliusza Makarewicza*, Lublin 2005, s. 160-161.

678 K. Fila, *Porównanie struktury* …, op. cit., s. 6-8.

679 Ibidem.

680 B. Kunicka-Michalska, *Z problematyki społecznej szkodliwości czynu*, „Problemy Prawa Karnego" 1998, nr 18, s. 5; J. Kosonoga, [w:] R. A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1* …, op. cit., komentarz do art. 17, teza 50, s. 262.

Znikomość społecznej szkodliwości umożliwia sprawcy drobnego występku przeniesienie odpowiedzialności na grunt wykroczeniowy. Natomiast gdyby tej odpowiedzialności na gruncie prawa wykroczeń nie było, to sprawca pozostałby bezkarny, gdyż jedyną podstawę jego odpowiedzialności stanowiłaby norma prawa karnego materialnego. Takie rozwiązanie, co z resztą pokazuje wcześniejsza praktyka[681], prowadziłoby do odstąpienia od ścigania poprzez umorzenie postępowania ze względu na znikomą społeczną szkodliwość czynu[682].

Ustawodawca dokonując przepołowienia czynu zapobiega sytuacjom, w których oportunizm procesowy ma pierwszeństwo nad zasadą legalizmu. Należy mu w tym zakresie przyznać rację, gdyż nadmierny oportunizm prowadziłby do zbyt częstego umarzania postępowań na podstawie klauzuli znikomej społecznej szkodliwości czynu[683]. Przykładem powyższych twierdzeń są dosyć powszechne kradzieże przy wykorzystaniu kasy samoobsługowej, gdzie wartość skradzionego mienia zazwyczaj nie przekracza 100 złotych[684]. Gdyby klasyfikować taki czyn jako przestępstwo, organy wymiaru sprawiedliwości często mogłyby dochodzić do przekonania, że stopień społecznej szkodliwości czynu jest znikomy, a tym samym umarzać postępowanie karne w sprawie o przestępstwo. Zaliczenie tego rodzaju kradzieży do kategorii wykroczeń nie pozwala jednak na umorzenie postępowania z powodu znikomego stopnia społecznej szkodliwości, dzięki czemu sprawca poniesie odpowiedzialność za swoje zachowanie. Powyższe stanowisko można również argumentować względami słuszności i sprawiedliwości.

Z perspektywy prawnokarnej zbieg kradzieży mienia niskiej wartości z oszustwem jest zagadnieniem wymagającym szczegółowej analizy, szczególnie w kontekście nowoczesnych metod zakupowych, jakimi są kasy samoobsługowe. Takie kradzieże, choć na ogół dotyczą mienia o wartości poniżej 800 złotych, mogą budzić wątpliwości co do ich prawnej kwalifikacji.

---

[681] O. Sitarz, *Kilka refleksji na temat likwidacji tzw. czynów przepołowionych*, „Prokuratura i Prawo" 2006, nr 11, s. 169.
[682] Ibidem.
[683] Ibidem, s. 170-171.
[684] Por. M. Małecki, *Kradzież przy użyciu kasy samoobsługowej w sklepie,* „Przegląd Sądowy" 2022, nr 10, s. 28-41; M. Małecki, *Sąd o kasie samoobsługowej: nie da się jej oszukać, nie było oszustwa. Kolejne orzeczenie z uzasadnieniem*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.dogmatykarnisty.pl/2023/02/sad-o-kasie-samoobslugowej-nie-da-sie-jej-oszukac/).

W przypadku kradzieży przy wykorzystaniu kasy samoobsługowej, gdzie sprawca celowo zaniża wartość towaru przez przypisanie mu innego, tańszego kodu kreskowego, podstawowym problemem jest ustalenie czy zachowanie takie kwalifikuje się jako oszustwo[685]. Przestępstwo stypizowane w art. 286 § 1 k.k. wymaga wprowadzenia w błąd innej osoby, co prowadzi do niekorzystnego rozporządzenia mieniem. W przypadku kasy samoobsługowej brak jest „innej osoby" w sensie fizycznym, co stawia pod znakiem zapytania możliwość kwalifikacji takiego działania jako oszustwa. W konsekwencji przyjęcie, że takie zachowania są formą kradzieży wydaje się bardziej odpowiednie. W omawianym kontekście, klient nie płaci pełnej wartości towaru, co jest równoznaczne z bezprawnym zaborem[686].

Warto zauważyć, że w świetle obowiązujących przepisów, kradzież mienia o niskiej wartości nie może zostać umorzona z powodu znikomego stopnia społecznej szkodliwości czynu, co jest możliwe w przypadku przestępstw. Oznacza to, że sprawca musi ponieść konsekwencje swojego działania, co ma znaczenie w kontekście prewencji i odpowiedzialności[687].

Ilustracją powyższych rozważań jest orzeczenie Sądu Rejonowego w Pile z dnia 14 października 2022 roku[688]. W tej sprawie sprawca podczas korzystania z kasy samoobsługowej skanował czekolady po niższej cenie niż wynosiła ich rzeczywista wartość. Jego działanie zakwalifikowano na etapie postępowania przygotowawczego jako przestępstwo z art. 286 § 1 i 3 k.k. Sąd uznał jednak, że czyn oskarżonego nie spełniał znamion oszustwa, głównie z powodu braku elementu „wprowadzenia w błąd innej osoby". Kasa samoobsługowa, jako urządzenie techniczne nie kwalifikuje się jako „inna osoba" zdolna do bycia wprowadzoną w błąd w kontekście przepisów o oszustwie. Ponadto Sąd stwierdził, że skoro oskarżony zabrał towar, za który nie zapłacił, ale nie doszło do zawarcia umowy sprzedaży, a wartość zabranego towaru była niska, kwalifikacja prawna czynu jako wykroczenia była bardziej adekwatna niż jako przestępstwa. W związku z tym postępowanie zostało umorzone, a kosztami procesu obciążono Skarb Państwa. Należałoby się z tym stanowiskiem zgodzić. W aktualnych

[685] Ibidem.
[686] Ibidem.
[687] Ibidem.
[688] Wyrok SR w Pile z 14.10.2022 r., II K 414/22; M. Małecki, *Sąd o kasie samoobsługowej* …, op. cit., (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.dogmatykarnisty.pl/wp-content/uploads/2023/02/postanowienie2022.10.14_kasasamoobslugowa.pdf).

warunkach rozwoju technologii można by jednak zastanawiać się nad kwestiami podmiotowości sztucznej inteligencji, której główną rolą jest reprezentacja osób fizycznych[689].

II.2.1.1.4. Wartość przedmiotu czynności wykonawczej oraz wysokość szkody jako kryteria bezpośrednie przepołowienia czynu

W kategorii różnicowania czynów zabronionych ustawodawca często odwołuje się do wartości nominalnej przedmiotu czynności wykonawczej, wyrażonej w jednostkach pieniężnych jako kluczowego kryterium rozróżnienia pomiędzy przestępstwem a wykroczeniem[690]. Bezpośrednie odwołanie się do tego kryterium determinowane jest przez dwa główne aspekty. Przede wszystkim, jest wyraźnie określone w przepisach prawa. Dodatkowo, ze względu na jego precyzyjny i ostry charakter, umożliwia skuteczne rozróżnienie przestępstwa od wykroczenia w wielu sytuacjach[691].

W kontekście bezpośredniego charakteru omawianego kryterium oraz materialnej cechy przestępstwa jako kryterium pośredniego, zaobserwować można pewne zróżnicowanie. Kryterium pośrednie posiada większą relewancję dla ustawodawcy niż dla organu stosującego prawo karne. Organ bazuje konsekwentnie na wartości przedmiotu czynu, co umożliwia określenie, czy mamy do czynienia z wykroczeniem czy przestępstwem[692]. *A contrario*, wspomniany organ nie jest uprawniony do zakwalifikowania czynu jako przestępstwa, gdy normy prawne klasyfikują go jako wykroczenie, niezależnie od postrzeganej przez organ wysokiej szkodliwości społecznej.

---

[689] Zob. J. Jurczyński, *Odpowiedzialność karna sztucznej inteligencji. Perspektywy kryminalizacyjne i penalizacyjne*, [w:] J. Piskorski, M. Błaszczak (red.), *Nowe technologie. Wyzwania i perspektywy dla prawa karnego*, Łódź 2023, s. 159-183; Zob. również krytyczne uwagi autora K. Siwka związane z omawianą tematyką (K. Siwek, *Oszustwo z wykorzystaniem kasy samoobsługowej w sklepie (krytyczne uwagi na marginesie artykułu Mikołaja Małeckiego, Kradzież przy użyciu kasy samoobsługowej w sklepie i wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze z 19 maja 2022 r., VII Ka 3/22 oraz postanowienia Sądu Rejonowego w Pile 14 października 2022 r., II K 414/22)*, [w:] J. Piskorski, M. Błaszczak (red.), *Nowe technologie* …, op. cit., s. 9-24).

[690] J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 2; Szerzej o wartości nominalnej, zob. P. M. Dudek, *Inflacja pieniądza a prawo karne*, „Państwo i Prawo" 2014, z. 10, s. 69-84; W doktrynie podkreśla się, że „podział czynów zabronionych według sztywnej wartości progowej, ma charakter sztuczny" (zob. A. Cebulska, *Czy w świetle zmian nowelizacyjnych prawa karnego należy utrzymać kategorię czynów przepołowionych przeciwko mieniu?*, [w:] A. Światłowski (red.), *W poszukiwaniu optymalnego modelu orzekania w sprawach o drobne czyny zabronione*, Kraków 2016, s. 117).

[691] O. Sitarz, *Kilka refleksji* …, op. cit., s. 168; J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 30-36.

[692] K. Liżyńska, *Z problematyki* …, op. cit., s. 253 i n.

Kryterium bezpośrednie wymaga uwzględnienia dwóch kluczowych aspektów. Pierwszy dotyczy historycznego rozwoju tego kryterium przez ustawodawcę oraz uzasadnienia wyboru konkretnej sumy pieniężnej, stanowiącej granicę między przestępstwem a wykroczeniem[693]. Drugi odnosi się do praktyki stosowania tego kryterium przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości, w tym metodyki ustalania wartości przedmiotu czynu zgodnie z przyjętymi standardami[694].

W analizie pierwszego zagadnienia warto zauważyć, że ustawodawca, przy wyznaczaniu wartości pieniężnej różnicującej wykroczenia od przestępstw, opierał się na zmieniających się warunkach społeczno-gospodarczych kraju. W poszczególnych okresach kwota ta była różna i podlegała zmianom w zależności od aktualnych uwarunkowań[695].

Krytyczne stanowiska doktryny w odniesieniu do precedensowego podniesienia progu kwotowego kryterium podziału czynów przepołowionych sugerują, że takie decyzje mogą być motywowane zbliżającymi się zmianami w zakresie minimalnego wynagrodzenia za pracę. Zaznaczyć należy, że 1 stycznia 2024 roku minimalne wynagrodzenie zostało podniesione do kwoty około 4 242 złotych brutto, a następnie 1 lipca 2024 roku do około 4 300 złotych brutto[696].

Odnośnie drugiego zagadnienia, doktryna analizuje sposób praktycznego stosowania kwotowego kryterium podziału czynów przepołowionych. Istotne jest określenie, według jakich mierników i w jakim okresie organ prawny dokonuje oceny wartości przedmiotu czynu, by rozstrzygnąć, czy zachodzi przestępstwo czy wykroczenie. Początkowo konieczne jest zdefiniowanie mierników służących do oceny wartości przedmiotu czynu. Przeważnie uwzględnia się rynkową wartość przedmiotu, opierając się na obiektywnych kryteriach. Cena zakupu przedmiotu przez pokrzywdzonego może służyć jako odniesienie, jednakże nie zawsze odzwierciedla rzeczywistą wartość rynkową. Przykładowo, pokrzywdzony mógł nabyć rzecz w promocji, co prowadziłoby do zaniżonej ceny w stosunku do rynkowej. W takich przypadkach może być konieczne skorzystanie z opinii biegłego, by dokładnie ustalić wartość

[693] I. Nowicka, *Czyny przepołowione* …, op. cit., s. 76.
[694] Ibidem.
[695] Szerzej zob. podrozdział 1 rozdziału II pracy doktorskiej, s. 132.
[696] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 2023 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2024 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 1893).

przedmiotu[697]. Warto zwrócić uwagę na wyłączenie z oceny ewentualnych korzyści, które pokrzywdzony mógłby osiągnąć, gdyby nie doszło do zniszczenia czy utraty przedmiotu. To zagadnienie jest podkreślane w doktrynie i znajduje odzwierciedlenie w art. 119 i n. k.w., gdzie pojawia się sformułowanie „wartość rzeczy nie przekracza ...".

Wartość rzeczy w kontekście zasad prawa karnego, takich jak zasada *nullum crimen sine lege* wymaga precyzyjnej interpretacji[698]. Jakakolwiek wykładnia, która poszerza zakres w tym obszarze, jest sprzeczna z podstawowymi zasadami prawa karnego. Istotne jest, aby przy określaniu wartości przedmiotu czynu uwzględniać jakość rzeczy, która bezpośrednio wpływa na ową wartość. Należy wziąć pod uwagę stan przedmiotu w chwili popełnienia czynu, by dokładnie ocenić jego wartość w kontekście prawnym. Warto rozważyć sytuację, w której sprawca po kradzieży uszkodzi przedmiot, obniżając tym samym jego wartość. Wówczas, jeśli ocena wartości miałaby być dokonywana po takim działaniu, mógłby on zostać niesprawiedliwie oceniony. Dlatego w doktrynie podkreśla się konieczność oceniania wartości przedmiotu w momencie popełnienia czynu, aby była ona obiektywna i rzetelna[699].

W odniesieniu do momentu dokonywania oceny wartości rzeczy, konieczne jest uwzględnienie innych czynników, które nie są związane z działaniami sprawcy, ale wpływają na wartość przedmiotu czynu. Kluczowy jest upływ czasu podczas trwania postępowania karnego czy też w sprawie o wykroczenie. Z praktyki wynika, że nawet w sprawach, które wydają się być proste, postępowania mogą trwać od kilku miesięcy do nawet kilku lat. W takim okresie mogą zachodzić zmiany w warunkach rynkowych, w tym zmiany siły nabywczej pieniądza, co nieuchronnie wpłynie na wartość rzeczy, potencjalnie redefiniując zakwalifikowanie czynu jako przestępstwo czy wykroczenie.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, jeśli wartość przedmiotu czynu dla oceny w świetle prawa karnego byłaby ustalana w chwili wydawania orzeczenia skazującego, możliwe byłoby, że obiektywna wartość rynkowa przedmiotu doprowadziłaby do zastosowania nieodpowiedniej procedury w procesie osądzania sprawcy. W konsekwencji, mogłoby to

---

[697] I. Nowicka, *Czyny przepołowione* …, op. cit., s. 76.

[698] K. Pietrzykowski, *Bezprawność jako przesłanka odpowiedzialności deliktowej a zasady współżycia społecznego i dobre obyczaje*, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Prof. A. Szpunara*, Kraków 2005, s. 179; R. Dębski, [w:] R. Dębski (red.), *Nauka o przestępstwie* …, op. cit., s. 372; Orzeczenie TK z 19.06.1992 r., U 6/92, OTK 1992, nr 1, poz. 13, LEX nr 25343.

[699] Ibidem; A. Marek, T. Oczkowski, [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego, Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze, t. 9, wyd. 2*, Warszawa 2015, s. 67-69.

stanowić podstawę do wniesienia środka odwoławczego (art. 109 § 2 k.p.s.w. w zw. z art. 438 pkt 2 k.p.k.)[700].

Reasumując, w procesie oceny wartości przedmiotu czynu w kontekście ustalania jego kategorii w prawie karnym organy prowadzące postępowanie powinny opierać się na obiektywnej wartości rzeczy. W razie konieczności winny również skorzystać z ekspertyzy biegłego. Za moment dokonywania owej oceny należy przyjąć chwilę popełnienia czynu zabronionego.

Na tym tle szczególnego znaczenia nabiera problematyka sposobu ustalenia wartości rzeczy skradzionej.

Ustalanie wartości rzeczy skradzionej jest zagadnieniem o wielowymiarowym charakterze, które w praktyce prawnej wymaga szczególnej precyzji. Istotne jest uwzględnienie momentu, w którym wartość jest określana. Czas ustalenia wartości może mieć bezpośredni wpływ na wynik oceny, zwłaszcza biorąc pod uwagę zmienne warunki rynkowe oraz naturalne procesy deprecjacji mienia. Dalej, obiektywne kryteria wartości, takie jak aktualna cena rynkowa, koszt zakupu czy wartość zastępcza rzeczy, stanowią podstawę dla racjonalnego i sprawiedliwego określenia wartości skradzionego mienia. Niemniej ważne są kryteria subiektywne, które uwzględniają indywidualne znaczenie i wartość rzeczy dla jej właściciela, takie jak wartość sentymentalna czy specyficzne zastosowanie przedmiotu. W połączeniu te elementy tworzą kompleksowy system oceny wartości mienia w kontekście prawnym.

Rozważając pierwszy aspekt ustalania wartości rzeczy skradzionej, dominuje stanowisko, że momentem decydującym o wartości rzeczy w kontekście czynu zabronionego powinien być czas jego popełnienia[701].

Ustalanie wartości rzeczy skradzionej stanowi kluczowy element różnicowania czynu zabronionego między Kodeksem karnym a Kodeksem wykroczeń. Kradzież, będąc czynem materialnym w obu kodeksach, wymaga dokładnej analizy czasu popełnienia czynu, by dokładnie określić wartość przedmiotu. Za czas popełnienia czynu przyjmuje się moment, w którym sprawca, w obiektywnej przeszłości, dokonuje zabrania rzeczy z zamiarem

[700] J. Paśkiewicz, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz, wyd. 2,* Warszawa 2022, komentarz do art. 109, teza 14, s. 624-627; D. Świecki, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 2. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, komentarz do art. 438, tezy 1 i n.
[701] A. Sośnicka, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 221; P. Gensikowski, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz. wyd. 3,* Warszawa 2023, komentarz do art. 119, teza 12, s. 970.

przywłaszczenia. Oznacza to, że rzecz zostaje bezprawnie objęta przez sprawcę, pozbawiającego jednocześnie prawowitego posiadacza jej władania[702].

W praktyce sądowej zdarzają się sytuacje, gdy wartość skradzionej rzeczy zmienia się między momentem jej przywłaszczenia a wydaniem orzeczenia. Jednakże wartość rzeczy ustalona w czasie popełnienia czynu powinna być decydująca dla wyroku sądu, niezależnie od późniejszych fluktuacji wartości. Wartość ustalona po uprawomocnieniu się orzeczenia nie ma wpływu na treść ani skutki prawne orzeczenia. W związku z tym, dokładne określenie wartości rzeczy w chwili popełnienia czynu jest kluczowe dla właściwego postępowania sądowego.

Wycena rzeczy oparta na czasie orzekania stanowiłaby rozszerzenie zakresu przepisów art. 278 § 1 k.k. i 119 § 1 k.w. Taka interpretacja jest dokonywana na niekorzyść sprawcy, a jej znaczenie jest marginalne, ponieważ każda rozszerzająca wykładnia jest niedopuszczalna w kontekście zasad *nullum crimen sine lege* i *nulla poena sine lege*.

W sytuacji, gdy rzecz skradziona przez sprawcę w chwili popełnienia przestępstwa miała wartość niższą niż 800 złotych, a jej wartość zwiększyła się do np. 900 złotych w chwili wydania wyroku, rodzi się problem zastosowania odpowiedniego przepisu. Gdyby opierając się na tej zwiększonej wartości zakwalifikować czyn sprawcy na podstawie art. 278 § 1 k.k., zamiast 119 § 1 k.w., odpowiedzialność karna sprawcy miałaby podstawę w zasadzie ryzyka, a nie winy. Taka interpretacja byłaby sprzeczna z obowiązującymi przepisami. Warto podkreślić, że sprawca nie ma żadnej kontroli nad ewentualnymi zmianami wartości skradzionych przedmiotów, które wynikają z obiektywnych czynników, takich jak fluktuacje cen rynkowych czy spadek siły nabywczej waluty. Zastosowanie takiej interpretacji byłoby niekorzystne dla sprawcy, zwłaszcza w sytuacji, gdy postępowanie się przedłuża.

Ustalanie wartości rzeczy w chwili popełnienia czynu umożliwia właściwe zakwalifikowanie odpowiedzialności sprawcy opartej na zasadzie winy. Wina sprawcy manifestuje się na dwa sposoby: w postępowaniu (wina formalna) oraz w zdolności do zrozumienia konsekwencji swojego działania i możliwości wyboru innej drogi postępowania (wina materialna). Zasadniczym elementem tej odpowiedzialności jest właśnie wartość skradzionej rzeczy w momencie popełnienia przestępstwa, która odgrywa kluczową rolę w określeniu stopnia zawinienia i właściwej kwalifikacji prawnej czynu.

[702] A. Marek, T. Oczkowski, [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego* …, op. cit., s. 70.

Oceniając wartość przedmiotu stanowiącego przedmiot czynności wykonawczej, należy kierować się kryteriami obiektywnymi. Choć żadna ustawa karna nie określa jasno tych kryteriów, powszechnie przyjęte stanowisko w tej kwestii sugeruje, że kluczowym wskaźnikiem jest przeciętna wartość danego dobra, oferowanego przez większość podmiotów na rynku w danym systemie dystrybucji[703]. W konsekwencji, wartość ta odzwierciedla normatywną cenę rynkową w określonym kontekście sprzedaży.

W kwestii ustalania normalnej ceny przyjmuje się wartość, która jest oferowana przez większość dni w roku kalendarzowym. Tym samym, ceny skrajnie niskie, powstałe na skutek okresów promocyjnych lub specyficznych ofert sprzedażowych, takich jak oferta telefonu za symboliczną kwotę 1 złotych w pakiecie z abonamentem, są wyłączane z analizy. Również ceny znacznie przewyższające średnią nie powinny dominować w ocenie, choć mogą być brane pod uwagę przy ustalaniu średniej cen danego dobra. Jeśli chodzi o system sprzedaży ważne jest uwzględnienie, czy dany przedmiot został nabyty w sprzedaży hurtowej czy detalicznej, gdyż może to mieć wpływ na określenie odpowiedzialności sprawcy.

Konkludując, kluczowym kryterium w ocenie wartości rzeczy skradzionej jest jej przeciętna cena, zarówno w sprzedaży hurtowej, jak i detalicznej, w zależności od konkretnego przypadku pokrzywdzonego. Cena ta jest bazowana na wartości oferowanej przez większość dni w roku kalendarzowym. W sytuacjach wymagających szczegółowej ekspertyzy warto korzystać z opinii biegłego rzeczoznawcy. Prezentowane stanowisko jest zgodne z koncepcją przyjętą w doktrynie, która wskazuje na czystą wartość rzeczy jako podstawę oceny, uwzględniając cenę oraz wartość obiektu na rynku. W omawianym kontekście nie uwzględnia się dodatkowych kosztów powiązanych z popełnieniem czynu, takich jak utracone korzyści czy koszty restytucji.

W kontekście wyceny rzeczy skradzionej kwestia uwzględniania aspektów subiektywnych staje się istotna. Aspekty te odnoszą się przede wszystkim do znaczenia i wartości rzeczy dla pokrzywdzonego. Może to dotyczyć sytuacji, w której wartość rynkowa przedmiotu nie odzwierciedla wartości subiektywnej dla jego właściciela, który przywiązuje do niej szczególne uczucia lub sentymenty ze względu na cechy takie jak pochodzenie, wiek

[703] M. Rogalski, *Przestępstwo kradzieży* …, op. cit., s. 54-55; P. Gensikowski, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 11, s. 969-970.

rzeczy czy wartość psychiczna. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę cel przepisów dotyczących kradzieży opartych na kwocie, tego rodzaju wartość subiektywna nie powinna być brana pod uwagę przy ustalaniu wartości nominalnej skradzionej rzeczy. Za takim podejściem przemawiają przede wszystkim argumenty związane z obiektywizacją oceny oraz uniknięciem subiektywnych, indywidualnych ocen w kontekście postępowania karnego[704].

Ustawodawca, wskazując wartość w pieniądzu jako kryterium różnicy, dąży do obiektywizacji oceny wartości skradzionej rzeczy, eliminując tym samym potencjalne subiektywne oceny wartości rzeczy wynikające z indywidualnych uczuć lub przywiązania pokrzywdzonego. Przyjęcie innych kryteriów, takich jak sentymentalna wartość rzeczy dla pokrzywdzonego, mogłoby prowadzić do niespójności w orzecznictwie oraz do nieproporcjonalnego obciążenia sprawcy. Chociaż sąd nie może opierać się na subiektywnej ocenie wartości rzeczy przy klasyfikacji czynu, może uwzględniać subiektywną wartość rzeczy dla pokrzywdzonego przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu. Jest to szczególnie ważne w sytuacjach, gdy sprawca działał z natężeniem złej woli, zdając sobie sprawę z wyjątkowego znaczenia skradzionej rzeczy dla jej właściciela.

Analogiczne znaczenie, z punktu widzenia kwalifikacji prawnej czynu ma prawidłowe ustalenie wysokości wyrządzonej szkody.

Choć czyn zabroniony z art. 288 § 1 k.k. lub art. 124 § 1 k.w. obejmuje trzy czynności wykonawcze, dla dokonania oceny prawnokarnej – czyli kwalifikacji jako przestępstwa lub wykroczenia – niezbędne jest ustalenie wartości wyrządzonej szkody niezależnie od tego, za pomocą której czynności wykonawczej szkoda została wyrządzona[705]. Wartość szkody określa się głównie przez pryzmat restytucji naturalnej, która polega na przywróceniu stanu sprzed działania sprawcy. Restytucja taka może obejmować zakup nowego przedmiotu bądź naprawę przedmiotu uszkodzonego lub utraty jego właściwości użytkowych[706].

Należy podkreślić, że restytucja naturalna jest pojmowana szeroko[707]. Nie ogranicza się ona jedynie do wartości zniszczonej rzeczy, jak ma to miejsce w przypadku kradzieży.

---

[704] Wyrok SA w Katowicach z 22.04.2004 r., II AKa 98/04, LEX nr 150735.
[705] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 8.
[706] Wyrok SN z 19.02.2003 r., V CKN 1690/00, LEX nr 83828.
[707] A. Guzik, *Wpływ warunków materialnych sprawcy na nakładanie obowiązku naprawienia szkody*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych" 2002, z. 1, s. 133-138; W artykule omówiono restytucję naturalną jako jedną z form naprawienia szkody w prawie karnym, z naciskiem na jej dostosowanie do specyfiki

Obejmuje ona wszelkie czynności niezbędne do przywrócenia stanu sprzed wyrządzenia szkody, takie jak import nowego przedmiotu, koszty montażu czy nadanie przedmiotowi określonych cech. Choć ustawodawca określa cudzą rzecz jako przedmiot czynności wykonawczej, zarówno w przypadku wykroczenia określonego w art. 124 § 1 k.w., jak i przestępstwa z art. 288 § 1 k.k., nie używa terminologii odnoszącej się do wartości majątkowej tej rzeczy, ale wykorzystuje sformułowanie „szkoda". Trafnie w doktrynie wskazuje się, że użycie zwrotu „szkoda" oznacza, iż ustawodawca przeciwstawia je określeniu „wartość mienia" ze wszystkimi wynikającymi stąd konsekwencjami[708].

Stosując teorię czystej wartości rzeczy w kontekście szkody warto pamiętać, że nie obejmuje ona wszystkich aspektów związanych z przywróceniem stanu poprzedniego. W sytuacji zniszczenia lub uszkodzenia mienia, wartość rzeczy może być jedynie jednym z elementów szkody. Organy stosujące prawo karne muszą również uwzględniać koszty związane z działaniami mającymi na celu przywrócenie stanu sprzed szkody. W rezultacie pozycja prawna sprawcy w kontekście zniszczenia lub uszkodzenia mienia może być bardziej niekorzystna niż w przypadku kradzieży. Może się bowiem zdarzyć, że rzeczywista wartość uszkodzonego mienia nie osiągnie nawet połowy wartości granicznej określającej przestępstwo, podczas gdy łączne koszty restytucji mogą znacznie przekroczyć ten próg.

W kwestii ustalania wartości szkody w momencie popełnienia czynu, pozostaje ono niezbędne dla prawidłowej realizacji zasady winy w prawie karnym. Ustalając wartość szkody w konkretnym czasie, unika się wystawiania sprawcy na ryzyko związanego ze zmienną ceną towarów i usług na rynku. Co do kryterium obiektywnego, istotne jest, by opierać szacowanie na średniej cenie rynkowej czynności niezbędnych do restytucji naturalnej: zakupu nowego przedmiotu, kosztów naprawy czy montażu. Kluczowe jest rozróżnienie między wartością rynkową samej rzeczy zniszczonej czy uszkodzonej w momencie dokonania czynu, a wartością rynkową pozostałych usług niezbędnych do jej przywrócenia. Taka metoda szacowania opiera się na założeniu, że restytucja naturalna nie polega jedynie na zastąpieniu rzeczy, lecz również na serii innych niezbędnych czynności.

przestępstwa i sytuacji pokrzywdzonego oraz uwzględnienie warunków materialnych sprawcy przy orzekaniu o zakresie obowiązku naprawienia szkody.

[708] M. Bojarski, [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 7,* Warszawa 2016, komentarz do art. 124, teza 7, s. 917.

W zakresie problematyki kryterium subiektywnego, jego rola jest analogiczna jak w sytuacji kradzieży. Chociaż subiektywne znaczenie zniszczonej lub uszkodzonej rzeczy dla pokrzywdzonego nie wpływa na ustalenie wartości szkody, może ono być rozważane w kontekście określenia społecznej szkodliwości czynu. W sytuacjach, gdy sprawca działał świadomie, zdając sobie sprawę z wyjątkowego znaczenia przedmiotu dla właściciela, motywacja ta zostaje wzięta pod uwagę przez sąd, podkreślając jej negatywny charakter. Zatem motywacja ta zasługuje na szczególną dezaprobatę.

II.2.1.1.5. Karnoprawne skutki istnienia czynów przepołowionych

Płaszczyzna skutków czynów przepołowionych obejmuje zarówno prawo materialne jak i formalne. Na płaszczyźnie materialnej skutki te odnoszą się do kwestii takich jak okres przedawnienia, w tym czy podlega on wydłużeniu, czy też skróceniu oraz możliwość zastosowania instytucji recydywy. Natomiast z punktu widzenia procesu karnego skutki te przede wszystkim obejmują zagadnienia związane z sytuacją sprawcy w postępowaniu i możliwością ewentualnego zakończenia procesu w zależności od stopnia społecznej szkodliwości czynu.

II.2.1.1.5.1. Materialnoprawne skutki istnienia czynów przepołowionych

Jednym z kluczowych aspektów tego zróżnicowania są różnice w sankcjach przewidzianych dla przestępstw i wykroczeń.

W sytuacji prawnej sprawcy czynu przepołowionego kluczowe jest uwzględnienie rodzajów, wymiarów oraz stopnia surowości kar, które mogą być wobec niego stosowane w następstwie popełnionego czynu[709]. Istotnym punktem odniesienia jest zrozumienie podobieństw i różnic między sankcjami określonymi w art. 32 k.k.[710] i art. 18 k.w[711].

[709] M. Grzesik, *Zbieg przestępstwa* …, op. cit., s. 43.
[710] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 32, tezy 1-8, s. 225 i n.; M. Mozgawa [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 32, tezy 1-6; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 32, tezy 1-12, s. 317 i n.
[711] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 18, tezy 1-2; J. M. Wojciechowski, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 18, tezy 1-6, s. 92-94.

Pierwsza z ustaw, w brzmieniu obowiązującym od 1 października 2023 roku, jako sankcje uwzględnia karę grzywny od 10 do 540 stawek dziennych, z możliwością nadzwyczajnego obostrzenia do 810 stawek dziennych, przyjmując za wysokość stawki dziennej kwotę od 10 do 2 000 złotych[712] (przy czym należy zauważyć, że w enumeratywnie wyliczonych przypadkach wymiar stawki dziennej może wynosić nawet 3 000 złotych – *vide* art. 277b k.k., art. 309 k.k.), karę ograniczenia wolności trwającą najkrócej miesiąc, najdłużej 2 lata, karę pozbawienia wolności od 1 miesiąca do lat 30[713] oraz karę dożywotniego pozbawienia wolności[714]. W wyniku nowelizacji zlikwidowano rozwiązanie legislacyjne w postaci kary 25 lat pozbawienia wolności. Podniesiono także górną granicę kary pozbawienia wolności do lat 30. Z kolei Kodeks wykroczeń jako sankcje wymienia naganę, karę grzywny, która wymierzana jest jednak w systemie kwotowym od 20 do 5 000 złotych, w przypadku enumeratywnie wyliczonych wykroczeń do 30 000 złotych[715], karę ograniczenia wolności trwającą 1 miesiąc oraz karę aresztu w wymiarze od 5 do 30 dni[716].

Skupiając się w pierwszej kolejności na rozbieżnościach między omawianymi regulacjami można zauważyć, że Kodeks wykroczeń wprowadza sankcję w postaci kary nagany, która nie ma odpowiednika w prawie karnym materialnym[717]. Dodatkowo, prawo wykroczeń określa wymiar kary ograniczenia wolności jako jeden miesiąc, co sprawia,

---

[712] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 33, teza 2, s. 232; M. Mozgawa, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 33, teza 1; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* … op. cit., komentarz do art. 33, teza 3, s. 322.

[713] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 37, teza 1, s. 250-251; M. Mozgawa, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 37, teza 5; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* … op. cit., komentarz do art. 37, teza 1, s. 335.

[714] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 32, tezy 4-6, s. 226-229; M. Mozgawa, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 32, tezy 2-5; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* … op. cit., komentarz do art. 32, tezy 4-12, s. 318-320; Od 1 października 2023 roku będzie to kara pozbawienia wolności w wymiarze od miesiąca do 30 lat, nadzwyczajnie obostrzona również do 30 lat oraz zlikwidowanie kary 25 lat pozbawienia wolności – stosownie do nowelizacji zawartej w art. 1 pkt 5 Ustawy z dnia 7 lipca 2022 roku o zmianie ustawy Kodeks karny i niektórych innych ustaw.

[715] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 24, teza 1; J. M. Wojciechowski, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 24, tezy 1 i n, s. 113 i n.

[716] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 19, teza 1; J. M. Wojciechowski, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 19, tezy 1 i n., s. 94 i n.

[717] M. Grzesik, *Zbieg przestępstwa* …, op. cit., s. 44.

że stanowi ona karę bezwzględnie oznaczoną[718]. W kontekście kary aresztu i pozbawienia wolności, ta pierwsza z owych sankcji najdłużej wynosić może 30 dni, natomiast kara pozbawienia wolności orzekana jest w wymiarze co najmniej 1 miesiąca[719]. Oznacza to, że najwyższa z możliwych do orzeczenia sankcja pozbawienia wolności za wykroczenie jest zbliżona w swoim wymiarze do minimalnej kary pozbawienia wolności w prawie karnym materialnym.

Prima facie, przepisy dotyczące sankcji za wykroczenia w wielu aspektach są zbieżne z regulacjami dotyczącymi przestępstw, zwłaszcza jeśli chodzi o rodzaj nałożonych kar. Przykładowo, kary takie jak grzywna czy ograniczenie wolności znajdują odzwierciedlenie w obu kodeksach, przy czym, wymiar nałożonych kar za wykroczenia jest zazwyczaj łagodniejszy, co wynika z ich lżejszego ciężaru gatunkowego (a co za tym idzie niższego stopnia społecznej szkodliwości w porównaniu z przestępstwami przewidzianymi w Kodeksie karnym)[720].

Podobne różnice występują w zakresie terminów przedawnienia oraz zatarcia skazania. Instytucja przedawnienia w prawie karnym materialnym oraz prawie wykroczeń pełni kluczową rolę w kontekście sytuacji sprawcy. Upływ określonego czasu powoduje możliwość uniknięcia odpowiedzialności karnej. Zarówno Kodeks karny, jak i Kodeks wykroczeń wprowadzają dwie formy przedawnienia: przedawnienie karalności oraz wykonania kary[721]. Stanowią one przeszkody procesowe dla postępowania przygotowawczego lub jurysdykcyjnego w sprawie o przestępstwo lub wykroczenie oraz w przypadku przedawnienia wykonania kary, dla postępowania wykonawczego[722].

Analizując przepisy dotyczące przedawnienia można wyróżnić dwie kategorie bitypów, które mają swoje odpowiedniki w różnych ramach czasowych przedawnienia. Pierwsza z nich obejmuje art. 119, 120, 122 i 124 k.w. oraz odpowiadające im w Kodeksie karnym kolejno: art. 278 w zw. z art. 284, 290 w zw. z art. 278, art. 291 oraz art. 288 k.k.

---

[718] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 20, teza 1.
[719] M. Grzesik, *Zbieg przestępstwa* …, op. cit., s. 44.
[720] Ibidem; Zob. także wyrok TK z 19.02.2008 r., P 48/06, OTK-A 2008, nr 1, poz. 4, LEX nr 346349 i cytowane tam stanowiska doktryny.
[721] M. Grzesik, *Zbieg przestępstwa* …, op. cit., s. 49.
[722] K. Patora, *„Dowszczęcie" – nowa instytucja procesowa,* „e-Palestra: Prawo karne", (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://palestra.pl/pl/e-palestra/43/2020/dowszczecie-nowa-instytucja-procesowa).

W Kodeksie karnym wskazane czyny (z wyjątkiem przywłaszczenia mienia w typie podstawowym) są klasyfikowane jako występki zagrożone karą od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. W konsekwencji, przedawnienie karalności dla tych czynów następuje po upływie 10 lat od momentu ich popełnienia[723], natomiast przedawnienie wykonania kary po upływie 15 lub 10 lat od chwili uprawomocnienia się wyroku, zależnie od rodzaju orzeczonej kary[724].

Natomiast w Kodeksie wykroczeń konstrukcja norm dotyczących przedawnienia karalności oraz wykonania kary jest mniej skomplikowana, niż w prawie karnym. Przyjęte przez ustawodawcę rozwiązanie prawne oparto na ekonomice procesowej, uznając, że ściganie wykroczeń powinno angażować znacznie mniejsze zasoby czasowe oraz osobowe niż w przypadku przestępstw. Zgodnie z przepisami Kodeksu wykroczeń, przedawnienie karalności wykroczenia następuje po upływie roku od jego popełnienia. Ten okres może zostać przedłużony o 2 lata, jeżeli w ciągu roku od popełnienia wykroczenia zostanie wszczęte postępowanie w tej sprawie. Z kolei przedawnienie wykonania kary za wykroczenie następuje po upływie 3 lat od momentu, w którym orzeczenie skazujące staje się prawomocne, niezależnie od rodzaju i wymiaru nałożonej sankcji[725].

Porównując regulacje wskazanych ustaw w zakresie przedawnienia karalności i wykonania kary, można dostrzec znaczące różnice. Po pierwsze, zwrócić należy uwagę na dywersyfikację legislacyjną okresu przedawnienia. Ustawodawca dokonał w tym względzie klasyfikacji czynów na „występki" albo „pozostałe występki", przy czym podział ten wpływa na długość okresu przedawnienia. Przykładowo, wskazać w tym zakresie można przepisy art. 178a § 1 oraz 255 § 1 k.k., które w Kodeksie wykroczeń mają swoje odpowiedniki w art. 87 § 1 oraz 52a k.w. W Kodeksie karnym czyny te zagrożone są karą pozbawienia

[723] I. Zgoliński, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 101, teza 4, s. 624-625; M. Mozgawa, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 101, teza 4; K. Lipiński, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 101, teza 1, s. 790.

[724] I. Zgoliński, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 103, teza 2, s. 631; M. Mozgawa, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 103, teza 1; K. Lipiński, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* … op. cit., komentarz do art. 103, teza 2, s. 799.

[725] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 45, teza 3; M. Żukowska, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 45, teza 7, s. 183-184.

wolności nieprzekraczającą lat 3, co klasyfikuje je jako „pozostałe występki" w rozumieniu przepisu art. 101 § 1 pkt 4 k.k. W związku z tym, przedawnienie czynów z art. 178a § 1 i 255 § 1 k.k. następuje po 5 latach, a czynów realizujących znamiona art. 87 § 1 i 52a k.w. po roku, a jeżeli w tym okresie wszczęto postępowanie – z upływem 2 lat od zakończenia tego okresu.

Odnosząc się do instytucji zatarcia skazania za czyn przepołowiony, zauważalne są istotne rozbieżności wynikające z klasyfikacji danego czynu jako wykroczenia czy przestępstwa[726]. W Kodeksie wykroczeń skazanie, niezależnie od rodzaju orzeczonej kary, podlega zatarciu po upływie 2 lat od momentu wykonania, darowania lub przedawnienia kary. Czas ten może ulec wydłużeniu, jeżeli w ciągu tych 2 lat orzeczenie zapadnie za kolejne popełnione wykroczenie[727]. Natomiast w prawie karnym zatarcie skazania zależy od orzeczonej kary. Dotyczy to kar do 5 lat pozbawienia wolności, ograniczenia wolności oraz grzywny, które ulegają zatarciu odpowiednio po 10 latach, 3 latach oraz roku od wykonania, darowania lub przedawnienia wykonania kary[728].

W tym miejscu warto także zwrócić uwagę na różnice w zakresie zatarcia skazania grzywien. W przypadku Kodeksu karnego, mimo że dotyczy on czynów o większej szkodliwości społecznej, termin zatarcia skazania za grzywnę wynosi jedynie rok[729]. Natomiast w Kodeksie wykroczeń, który dotyczy czynów o mniejszej szkodliwości, ten sam termin zatarcia ukarania za grzywnę wynosi dwa lata[730]. Jest to różnica niezwykle istotna, ponieważ sprawca przestępstwa, mimo popełnienia czynu o wyższej szkodliwości społecznej, może podlegać krótszemu okresowi zatarcia skazania niż osoba, która popełniła wykroczenie.

---

[726] M. Grzesik, *Zbieg przestępstwa* …, op. cit., s. 49.

[727] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 46, tezy 1-2; M. Żukowska, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 46, teza 3, s. 185-187.

[728] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 76, tezy 1-2, s. 536; M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 76, tezy 2-4; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 76, teza 3, s. 638.

[729] I. Zgoliński, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 107, teza 5, s. 641; M. Mozgawa, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 107, teza 2; D. Gruszecka, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 107, teza 4, s. 822.

[730] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 46, tezy 1-2; M. Żukowska, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 46, teza 3, s. 185-187.

Analiza powyższych kwestii prowadzi do wniosku, że w nielicznych przypadkach korzystniejszym rozwiązaniem dla sprawcy jest kwalifikacja czynu na gruncie Kodeksu karnego, a nie Kodeksu wykroczeń[731]. Przykładowo, w przypadku kradzieży o wartości nieznacznie przekraczającej 850 złotych, można by oczekiwać, że sąd orzekłby jedynie karę grzywny (na podstawie art. 278 § 1 w zw. z art. 37a k.k. orzekając jednocześnie zwrot przedmiotu skradzionego jego właścicielowi lub obowiązek naprawienia szkody). Co istotne, skazanie za takie przestępstwo podlega zatarciu po upływie roku, co jest krótszym okresem w porównaniu z dwuletnim terminem przewidzianym w prawie wykroczeń. Ponadto może mieć miejsce sytuacja, że sąd orzeknie karę grzywny w dolnej granicy ustawowego zagrożenia tj. 100 stawek dziennych, przyjmując za wysokość jednej stawki 10 złotych. W takim wypadku, sprawca zostanie ukarany grzywną w łącznej wysokości 1 000 złotych. Dodatkowo, sąd może orzec obowiązek naprawienia szkody, co równoznaczne jest z konsekwencjami finansowymi dla sprawcy w wysokości około 1 850 złotych. Tym samym potencjalnie możliwa jest sytuacja, gdy tożsame sankcje dotkną sprawcę zaboru przedmiotów o wartości wykroczeniowej oraz determinującej karalność za przestępstwo, przy czym paradoksalnie korzystniejsze z punktu widzenia sprawcy, w perspektywie krótszego okresu zatarcia skazania, okazać się może wymierzenie kary za przestępstwo.

Teoretycznie, zgodnie z aktualnymi rozwiązaniami przyjętymi w kodeksie wykroczeń, maksymalna grzywna wynosi 5 000 złotych, chociaż w pewnych sytuacjach może ona osiągnąć 30 000 złotych. Z kolei, Kodeks karny przewiduje możliwość wymierzenia grzywny aż do kwoty 1 620 000 złotych, biorąc pod uwagę nadzwyczajnie obostrzoną grzywnę w wysokości 810 stawek dziennych oraz stawkę dzienną w wysokości 2 000 złotych, a w przypadku zastosowania regulacji art. 277b k.k. oraz art. 309 k.k. (gdzie wymiar stawki dziennej może wynosić nawet 3 000 złotych) – maksymalnie 2 430 000 złotych. Tak znacząca grzywna podlega zatarciu w krótszym okresie niż grzywna nałożona na podstawie Kodeksu wykroczeń.

[731] M. Grzesik podkreśla, że różnica w kwalifikacji czynu jako przestępstwa bądź wykroczenia ma kluczowe znaczenie dla sprawców czynów zabronionych, zwłaszcza w kontekście zatarcia skazania lub przedawnienia karalności czynu. Zakwalifikowanie czynu jako wykroczenia może być bardziej korzystne, gdyż ukaranie za wykroczenie, w przeciwieństwie do skazania za przestępstwo, z zasady nie jest ujawniane w Krajowym Rejestrze Karnym. Wyjątek stanowi skazanie na karę aresztu. W wielu przypadkach sprawcy dążą do zakwalifikowania swojego czynu jako wykroczenia, by uniknąć poważniejszych konsekwencji prawnych i społecznych (zob. M. Grzesik, *Zbieg przestępstwa* …, op. cit., s. 49.).

Warto także zwrócić uwagę na różnice w zakresie instytucji poddania sprawcy próbie, które odzwierciedlają odmienne podejście ustawodawcy do środków probacyjnych stosowanych wobec osób odpowiedzialnych za przestępstwa i wykroczenia.

Analizując różnice w stosowaniu środków probacyjnych wobec sprawców przestępstw i wykroczeń, niezbędne jest zdefiniowanie kierunków wykładni przepisów prawa karnego oraz relacji tych przepisów z prawem wykroczeń[732].

Zgodnie z Kodeksem karnym, możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary dotyczy co do zasady wyłącznie kary pozbawienia wolności nieprzekraczającej roku, na podstawie art. 69 § 1 k.k[733]. Kwestie związane z wymiarem kary pozbawienia wolności podlegającej zawieszeniu nie budzą wątpliwości interpretacyjnych.

Przed nowelizacją Kodeksu karnego w 2015 roku[734] zakres możliwości zawieszenia wykonania kary był znacznie szerszy. Główną intencją tej nowelizacji było zmniejszenie liczby orzekanych kar pozbawienia wolności, w tym ich warunkowego zawieszenia, na rzecz kar wolnościowych. Dążono tym samym do zredukowania dysproporcji pomiędzy udziałem kar wolnościowych a karą pozbawienia wolności w kontekście wymierzania sankcji za występki[735].

Obowiązujące przed nowelizacją przepisy pozwalały na zawieszenie nie tylko kary pozbawienia wolności, ale również kary ograniczenia wolności oraz grzywny[736]. Regulacja ta

---

[732] Szerzej na temat środków probacyjnych, zob. K. Liżyńska, *Probacja w wykroczeniach – o potrzebie warunkowego zawieszenia wykonania kary aresztu*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2021, s. 161 i n.

[733] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 69, tezy 2-3, s. 505-507; M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 69, teza 1; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* … op. cit., komentarz do art. 69, teza 2, s. 609.

[734] Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 396 z późn. zm.).

[735] Por. J. Skupiński, *Kolejny projekt nowelizacji Kodeksu karnego. Kilka uwag szczegółowych na tle ogólniejszych refleksji*, [w:] Z. Jędrzejewski, M. Królikowski, Z. Wiernikowski, S. Żółtek (red.), *Między nauką a praktyką prawa karnego. Księga jubileuszowa Profesora Lecha Gardockiego*, Warszawa 2014, s. 296; T. Szymanowski, *Reforma prawa karnego w Polsce. Projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny z dnia 8 maja 2014 r.*, „Palestra" 2014, nr 9, s. 107; R. Zawłocki, *Reforma prawa karnego materialnego od 1.7.2015 r. Uwagi ogólne dotyczące najważniejszych zmian w Kodeksie karnym*, „Monitor Prawniczy" 2015, nr 11, s. 569; A. Zoll, *Środki związane z poddaniem sprawcy próbie i zamiana kary*, [w:] W. Wróbel (red.), *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, Kraków 2015, s. 429-430.

[736] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 69, teza 7, s. 509-510; M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 69, teza 10; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* … op. cit., komentarz do art. 69, teza 1, s. 609; Dnia 1 lipca 2015 roku zniesiono możliwość warunkowego zawieszenia kar wolnościowych, w tym kary grzywny, mimo że Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego nie proponowała takiego rozwiązania (zob. Projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, opracowany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego (redakcja z dnia 5 listopada 2013 roku), „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury"

wynikała z dążenia do indywidualizacji kary, umożliwiającej sądom dostosowanie jej do konkretnej sytuacji sprawcy i charakteru popełnionego przez niego przestępstwa[737].

Zawieszenie wykonania kary miało służyć przede wszystkim realizacji funkcji zapobiegawczej i wychowawczej prawa karnego[738]. Zakładano, że skazany, mając świadomość grożącej mu kary, będzie podejmować wysiłki w kierunku poprawy swojego zachowania i powstrzyma się od popełnienia kolejnego przestępstwa. Warto zaznaczyć, iż kara ograniczenia wolności, poprzez elementy takie jak możliwość zastosowania dozoru, nawiązywała swoją istotą do instytucji probacyjnych, co potwierdzał art. 36 § 1 k.k. w swojej pierwotnej redakcji, odnoszący się do możliwości zastosowania dozoru kuratora lub osoby godnej zaufania, stowarzyszenia instytucji albo organizacji społecznej, do której działalności należy troska o wychowanie, zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym w ramach tej kary[739].

Omawiana nowelizacja zlikwidowała instytucję zawieszenia kary ograniczenia wolności oraz grzywny. Ustawodawca pozostawił jedynie możliwość jej stosowania w przypadku kary pozbawienia wolności[740].

Przyjęte rozwiązanie wzbudziło jednak krytyczne głosy w doktrynie, jak i spowodowało pewne problemy w praktyce stosowania prawa[741]. Do najczęściej podnoszonych należały:

2014 – dodatek, s. 10); Według ustawodawcy, praktyka zawieszania grzywny była niemal niespotykana w orzecznictwie i często była postrzegana jako zbędna instytucja (zob. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 2393, s. 16, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/39FD209B7AC6C45AC1257CDE0042D631/%24File/2393-uzas.docx).

[737] Por. M. Leonieni, *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w polskim prawie karnym. Analiza ustawy i praktyki sądowej*, Warszawa 1974, s. 10; J. Skupiński, *Warunkowe skazanie w prawie polskim na tle porównawczym*, Warszawa 1992, s. 42; A. Kordik, *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w systemie środków karnych i jego efektywność*, Wrocław 1998, s. 16; Postanowienie SN z 26.04.1935 r., II K 804/35, OSN 1935, nr 7, poz. 300, LEX nr 379135.

[738] Por. M. Leonieni, *Warunkowe zawieszenie* …, op. cit., s. 105; Wyrok SN z 6.11.1970 r., V KRN 419/70, OSNKW 1971, nr 2, poz. 26, LEX nr 18186.

[739] T. Bojarski, [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz, wyd. 7,* Warszawa 2016, komentarz do art. 36, s. 161.

[740] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 69, teza 1, s. 504; M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 69, tezy 1 i 10; G. Łabuda [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* … op. cit., komentarz do art. 69, teza 1, s. 609.

[741] Szerzej, zob. P. Daniluk, *Obligatoryjne zarządzenie wykonania kary po nowelizacji Kodeksu karnego z 20 lutego 2015 r. z perspektywy konstytucyjnej*, [w:] A. Adamski, M. Berent, M. Leciak (red.), *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w założeniach nowej polityki karnej*, Warszawa 2016, s. 215 i n.

zwiększone koszty utrzymania zakładów karnych, ryzyko ich przeludnienia oraz możliwość dalszej stygmatyzacji osób skazanych za przestępstwa o niskiej szkodliwości społecznej[742].

W trakcie kolejnych nowelizacji Kodeksu karnego pojawiła się kategoria występków o charakterze chuligańskim (wprowadzona ustawą z dnia 16 listopada 2006 roku[743]). Zakwalifikowanie do niej czynu wiąże się z wyższym rygorem dopuszczalności ewentualnego zawieszenia kary pozbawienia wolności. Ustawodawca w tym przypadku zastrzegł taką możliwość jedynie wyjątkowo[744].

Zwrócić też należy uwagę na nowelizację z 2010 roku[745], kiedy to zmodyfikowano treść § 4, rozszerzając definicję „szczególnie uzasadnionego wypadku". W ten sposób umożliwiono zawieszenie kary również wobec osób skazanych na podstawie art. 178a § 4 k.k. Nowelizacja miała na celu wzmocnienie represji prawnej wobec nietrzeźwych kierowców, zwiększając efektywność działania prawa w kwestii prewencji oraz podnosząc poziom świadomości społecznej o prawnych konsekwencjach jazdy pod wpływem alkoholu[746]. Podobnie jak w przypadku występków o charakterze chuligańskim, zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności w odniesieniu do tego typu przestępstw jest aktualnie dopuszczalne wyłącznie w przypadkach uznawanych za szczególnie uzasadnione[747].

Ponadto zmieniły się wymogi co do poprawy jurydycznej sprawcy. Dla niektórych kategorii sprawców, jak np. tzw. małych świadków koronnych czy sprawców współpracujących z organami ścigania, wymagania dotyczące resocjalizacji są zredukowane.

---

[742] Szerzej, zob. T. Kaczmarek, *Z rozważań nad zasadą ostateczności orzekania bezwzględnej kary pozbawienia wolności*, [w:] W. Górowski, P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), *Zagadnienia teorii i nauczania prawa karnego. Kara łączna. Księga Jubileuszowa Profesor Marii Szewczyk*, Warszawa 2013, s. 161 i n.

[743] Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2006 r. nr 226 poz. 1648).

[744] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 69, teza 7, s. 509; M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 69, teza 10; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* … op. cit., komentarz do art. 69, teza 11, s. 612.

[745] Ustawa z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawa – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawa – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2010 r. nr 40 poz. 227).

[746] R. A. Stefański, *Przestępstwo z art. 178a § 4 k.k.*, „Państwo i Prawo" 2010, z. 9, s. 61-62.

[747] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 69, teza 7, s. 509; M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 69, teza 10; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* … op. cit., komentarz do art. 69, teza 11, s. 612.

W ich wypadku, decydujące jest przekonanie sądu, że nie jest konieczne wykonywanie nałożonej kary, aby zapobiec recydywie sprawcy[748].

Jednakże, nowa interpretacja art. 69 k.k. jest bardziej restrykcyjna w odniesieniu do sprawców, którzy byli wcześniej karani karą pozbawienia wolności. W przypadku tej kategorii przestępców ustawodawca zdecydował się na wyłączenie możliwości skorzystania z warunkowego zawieszenia wykonania kary. Taka ewentualność otwiera się dla nich dopiero wtedy, gdy ich poprzednie skazanie zostanie zatarte[749].

Niektóre rozwiązania prawne, w szczególności odnoszące się do zakresu wyłączeń podmiotowych oraz zagadnień związanych z art. 65 k.k., budzą wątpliwości odnośnie ich efektywności i racjonalności. W wyniku tych zmian pewne grupy przestępców, które dotychczas nie miały prawa do warunkowego zawieszenia wykonania kary, obecnie zdobywają takie uprawnienie. Taki stan rzeczy budzi obawy, zwłaszcza w kontekście sprawców, dla których popełnianie przestępstw stanowi stałe źródło dochodu, biorących udział w działalności zorganizowanych grup przestępczych, popełniających czyny o charakterze terrorystycznym lub będących członkami organizacji mających na celu popełnienie przestępstwa. W związku z tym, mogą być konieczne dalsze zmiany legislacyjne w tym zakresie[750].

Porównując instytucje probacyjne na gruncie prawa karnego a wykroczeń możliwe jest jedynie dokonanie analizy warunkowego zawieszenia kary[751]. W przypadku sprawcy wykroczenia nie stosuje się bowiem ani ogólnych instytucji probacyjnych zawartych w Kodeksie karnym, ani poszczególnych przesłanek dotyczących warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności czy zarządzenia jej wykonania[752]. Biorąc pod uwagę, że Kodeks wykroczeń wprowadza autonomiczne instytucje probacyjne dla sprawców wykroczeń, nie znajdują oparcia argumenty, które sugerowałyby stosowanie postanowień prawa karnego materialnego w tym obszarze.

Ogólne zasady Kodeksu karnego jako trzon prawa karnego, nakazują stosowanie przepisów tej ustawy do instytucji z zakresu prawa karnego materialnego zawartych w innych

[748] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 69, teza 6, s. 509.
[749] Ibidem.
[750] Ibidem.
[751] K. Liżyńska, *Probacja* …, op. cit., s.161.
[752] Ibidem, s. 162.

ustawach[753]. Możliwe jest to tylko wtedy, gdy inne ustawy w sposób wyraźny wskazują na konieczność odwołania się do konkretnych postanowień tego kodeksu w zakresach nieuregulowanych przez te ustawy. Brak takiego odwołania w Kodeksie wykroczeń sugeruje, że odwołanie do prawa karnego na zasadzie analogii jest niezgodne z zasadą określoności prawa karnego. Ta sama zasada ma zastosowanie również w kontekście braku regulacji dotyczącej możliwości warunkowego zawieszenia kar innych niż pozbawienie wolności[754].

Porównując środki probacyjne zawarte w Kodeksie karnym i Kodeksie wykroczeń, warto zwrócić uwagę na ich różnorodność i zakres zastosowania, zwłaszcza w kontekście czynów przepołowionych. Kodeks karny w sposób szczegółowy reguluje kwestie związane z poddaniem sprawcy próbie, wprowadzając takie instytucje, jak zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności czy warunkowe zwolnienie z dalszego odbywania kary pozbawienia wolności. Inne mechanizmy probacyjne w tym kodeksie obejmują uznanie przez sąd środka karnego za wykonany oraz uznanie kary ograniczenia wolności za wykonaną. Kodeks ten zawiera także postanowienia dotyczące odbywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, które również mają charakter probacyjny[755].

W kontekście tej analizy warto skoncentrować się na instytucji warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności uregulowanej w Kodeksie karnym. Analogiczne rozwiązanie występuje w Kodeksie wykroczeń jako warunkowe zawieszenie wykonania kary aresztu[756].

Można wyróżnić pewne elementy wspólne dla regulacji instytucji warunkowego zawieszenia kary w prawie wykroczeń oraz karnym. Są to przede wszystkim przesłanki decydujące o zawieszeniu wykonania kary. W obu regulacjach prawnych jako niezbędną

[753] A. Marek, V. Konarska-Wrzosek, *Prawo karne, wyd. 11*, Warszawa, 2016, s. 12.
[754] Zob. Postanowienie TK z 13.06.1994 r., S 1/94, OTK 1994, nr 1, poz. 28, LEX nr 25121 w którym stwierdzono: „wymaganie określoności dotyczyć musi zarówno materialnych elementów czynu, jak i elementów kary, tak by czyniło to zadość wymaganiu przewidywalności. Przepisy prawne muszą bowiem stwarzać obywatelowi (podmiotowi odpowiedzialności karnej) możliwość uprzedniego i dokładnego rozeznania, jakie mogą być prawnokarne konsekwencje jego postępowania. Materialne elementy czynu, uznanego za przestępny, muszą więc być zdefiniowane w ustawie (zgodnie z konstytucyjną zasadą wyłączności ustawy) w sposób kompletny, precyzyjny i jednoznaczny [...]".
[755] A. Marek, [w:] M. Melezini (red.), *Kary i środki karne. Poddanie sprawcy próbie*, [w:] A. Marek (red.), *System Prawa Karnego. Kary i środki karne. Poddanie sprawcy próbie. T. 6*, Warszawa 2010, s. 937; Uchwała SN z 28.02.2023 r., I KZP 18/22, OSNK 2023, nr 4, poz. 21, LEX nr 3500601; Postanowienie SA w Krakowie z 8.01.2018 r., II AKzw 1076/17, KZS 2018, nr 1, poz. 74, LEX nr 2566965.
[756] K. Liżyńska, *Probacja* …, op. cit., s. 162.

przesłankę stosowania tego środka wskazano pozytywny wynik prognozy kryminologicznej[757]. Oznacza to, że sąd powinien mieć przekonanie co do tego, że mimo niewykonania kary aresztu lub pozbawienia wolności, sprawca nie popełni w przyszłości przestępstwa. Istotną różnicą jest jednak zakres tej prognozy. Na płaszczyźnie prawa karnego prognoza ta wyrażać się musi istnieniem wysokiego prawdopodobieństwa co do dalszych poczynań sprawcy – że nie dopuści się on w przyszłości podobnego wykroczenia lub przestępstwa, za które został uprzednio skazany. Natomiast, w prawie wykroczeń wystarczające jest jedynie przekonanie sądu w tym zakresie[758]. W konsekwencji, intencja ustawodawcy skupia się w zastosowaniu zróżnicowanego podejścia do oceny sprawców przestępstw i wykroczeń, przy czym w przypadku wykroczeń akcentuje większy nacisk na elastyczność orzeczeń i resocjalizację.

Kolejnymi elementami tej regulacji są dyrektywy warunkowego zawieszenia kary, które stanowią grupę kryteriów ocennych o charakterze obiektywnym, jak i subiektywnym. Umożliwiają one ocenę, czy w konkretnym przypadku stosowanie tego środka probacyjnego jest celowe i uzasadnione. Wiodąca linia orzecznicza Sądu Najwyższego stoi na stanowisku, że decyzja o warunkowym zawieszeniu wykonania kary powinna uwzględniać nie tylko te bezpośrednie przesłanki, ale również szeroki kontekst społeczny i indywidualną sytuację sprawcy. Jest to o tyle istotne, że zapewnia, nie tylko realizację funkcji sprawiedliwościowej prawa karnej, ale także efektywną resocjalizację[759].

Prawo karne tworzy szerszy katalog tych dyrektyw. Uwzględnia nie tylko okoliczności związane z popełnionym przestępstwem, ale również analizę dotychczasowego życia sprawcy przed i po jego popełnieniu[760]. Natomiast Kodeks wykroczeń skupia się przede wszystkim na okolicznościach samego wykroczenia. Ta dywersyfikacja odzwierciedla zasadniczą różnicę

---

[757] Ibidem, s. 163, s. 166.

[758] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 66, tezy 5 i 7, s. 491-494; P. Kozłowska-Kalisz, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 66, teza 3; T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 42, teza 1; M. Żukowska, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 42, teza 2, s. 167-168.

[759] Wyrok SN z 19.03.2020 r., I KA 8/19, „Prokuratura i Prawo" 2020, nr 7-8, poz. 3, LEX nr 3077168.

[760] Por. Postanowienie SA w Lublinie z 3.12.1998 r., II AKz 88/98, LEX nr 35784; Postanowienie SN z 22.02.2005 r., WZ 2/05, OSNKW 2005, nr 7-8, poz. 61, LEX nr 151474; Postanowienie SA w Lublinie z 28.04.2010 r., II AKzw 290/10, LEX nr 593382; V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 69, tezy 3-4, s. 505-508; M. Budyn-Kulik [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 69, teza 7; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* … op. cit., komentarz do art. 69, tezy 6-7, s. 610.

w zakresie konsekwencji prawnych oraz charakterystyce wykroczeń i przestępstw. Ważnym aspektem jest też rozróżnienie w oddziaływaniu na sprawcę oraz w kształtowaniu świadomości prawnej społeczności.

Pomimo tych różnic, dyrektywy te w sposób zbliżony definiują ogólne zasady stosowania warunkowego zawieszenia kary. Istotnym elementem jest obligatoryjny okres próby, choć jego długość może się różnić w zależności od rodzaju przewinienia. W przypadku zawieszenia kary aresztu okres ten wynosi najkrócej 6 miesięcy, a najdłużej rok od uprawomocnienia się orzeczenia skazującego[761]. Co warto podkreślić, prawo karne przewiduje specjalny okres próby dla młodocianych lub sprawców, którzy popełnili przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej, wynoszący od 2 do 5 lat. Istnieje potrzeba dłuższego nadzoru nad osobą młodą, która już we wczesnym wieku wykazuje objawy demoralizacji[762]. Z kolei Kodeks wykroczeń w tym zakresie nie wprowadza dodatkowych regulacji, co może być kwestią do przemyślenia przez ustawodawcę, zwłaszcza w kontekście zapobiegania recydywie wśród młodocianych sprawców.

Zarówno prawo karne, jak i prawo wykroczeń, w zasadzie umożliwiają stosowanie warunkowego zawieszenia kary w każdym przypadku, pod warunkiem spełnienia określonych przesłanek. Ograniczenia mogą dotyczyć jedynie konkretnych czynów, gdzie taka możliwość jest przewidziana tylko w szczególnie uzasadnionych okolicznościach (art. 43 k.w. w zw. z art. 69 § 4 k.k.). Należy podkreślić, że art. 43 k.w. określa negatywne przesłanki warunkowego zawieszenia wykonania kary aresztu[763].

Różnice pomiędzy środkiem probacyjnym w prawie wykroczeń a prawie karnym są istotne. Wykonywanie tych środków na gruncie regulacji Kodeksu karnego wiąże się dodatkowo z określonymi obowiązkami, czego w przypadku w przypadku warunkowego zawieszenia kary aresztu nie przewidziano[764]. Przepis art. 72 k.k. zawiera katalog obowiązków,

[761] K. Liżyńska, *Probacja* …, op. cit., s. 164.
[762] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 70, teza 1, s. 511; M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 70, teza 2; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 70, teza 4, s. 614.
[763] Szerzej zob. J. Jakubowska-Hara, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 42, tezy 1-7, s. 268-269; T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 43; M. Żukowska, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 43, tezy 1-3, s. 169-172.
[764] K. Liżyńska, *Probacja* …, op. cit., s. 172.

które mogą być orzekane wobec sprawcy obligatoryjnie lub fakultatywnie, w zależności od tego, czy sąd orzeka je łącznie ze środkiem karnym[765].

Kodeks wykroczeń przyjmując model warunkowego zawieszenia wykonania kary aresztu, który nie obejmuje obowiązków probacyjnych ani dozoru, wywołuje dyskusje w kontekście efektywności i adekwatności takiego podejścia[766]. Z jednej strony, krótki okres próby, wynoszący od 6 miesięcy do roku, co do zasady nie musi wymagać intensywnego nadzoru (wynika to z mniejszego stopnia społecznej szkodliwości wykroczeń w porównaniu do przestępstw)[767]. Jednakże, brak możliwości nałożenia na sprawcę dodatkowych obowiązków, takich jak obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego czy udziału w terapii, ogranicza skuteczność prawnej reakcji na popełnione wykroczenia, zwłaszcza te wynikające z problemów psychicznych czy uzależnień[768].

Ograniczony charakter tej instytucji w zakresie narzędzi resocjalizacyjnych i prewencyjnych jest krytykowany w doktrynie. A. Błachnio zwraca uwagę, że długość okresu próby powinna być dostosowana do charakteru czynu, a obecny model nie pozwala na skuteczną realizację tego założenia[769]. Ponadto brak obowiązków probacyjnych i dozoru kuratora sądowego pozbawia proces probacyjny elementów mających istotne znaczenie dla efektywnego oddziaływania na sprawcę. Wskazuje się, że sama groźba wykonania zawieszonej kary w przypadku popełnienia podobnego przestępstwa lub wykroczenia nie jest wystarczająca do zapewnienia skuteczności tej instytucji[770].

Niedostatek narzędzi resocjalizacyjnych i prewencyjnych w kontekście wykroczeń, takich jak art. 119 i 122 k.w., prowadzi do pomijania potrzeb terapeutycznych sprawców cierpiących na problemy psychiczne lub uzależnienia. Taka luka w ustawie osłabia potencjał resocjalizacyjny i zwiększa ryzyko recydywy po zakończeniu okresu próby. Istnieje zatem

---

[765] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 72, tezy 1 i n., s. 515 i n.; M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 72, tezy 1 i n; G. Łabuda [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* … op. cit., komentarz do art. 72, tezy 1 i n., s. 617 i n.

[766] K. Liżyńska, *Probacja* …, op. cit., s. 169.

[767] W. Radecki, [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 42, teza 6, s. 419.

[768] A. Błachnio, *Warunkowe zawieszenie wykonania kary aresztu na podstawie ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń*, „Probacja" 2016, nr 4, s. 57.

[769] Ibidem.

[770] W. Radecki, [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 44, teza 1, s. 421.

potrzeba modyfikacji podejścia Kodeksu wykroczeń w zakresie obowiązków probacyjnych, aby skuteczniej odpowiadać na różnorodne potrzeby sprawców i społeczności, co podkreślają również inni autorzy[771].

Na szczególną uwagę zasługuje również kwestia zarządzenia wykonania warunkowo zawieszonej kary, która w obecnym kształcie normatywnym generuje istotne komplikacje prawne. Problematyka ta obejmuje zarówno obligatoryjne, jak i fakultatywne podstawy zarządzenia wykonania warunkowo zawieszonej kary pozbawienia wolności oraz kary aresztu w prawie wykroczeń.

Kodeks wykroczeń przewiduje bardzo restrykcyjne przesłanki do zarządzenia wykonania zawieszonej kary. Przykładowo, jeśli skazany popełni w okresie próby przestępstwo podobne do tego, za które został wcześniej skazany, istnieje ryzyko, że poniesie dwojakie konsekwencje prawne za ten sam czyn – raz w kontekście wykonania zawieszonej kary aresztu, a następnie w postępowaniu karnym dotyczącym nowego przestępstwa[772].

Drugą przesłanką zarządzenia wykonania zawieszonej kary aresztu jest popełnienie przez sprawcę przestępstwa lub wykroczenia innego niż określone w art. 44 § 1 k.w. Przesłanka ta ma charakter dyskrecjonalny, co oznacza, że ustawodawca pozostawił organom stosującym prawo decyzję co do tego, czy w danej sytuacji uzasadnione jest wykonanie zawieszonej kary[773].

W odniesieniu do zarządzenia wykonania kary aresztu w sytuacji, gdy sprawca popełnił kolejne wykroczenie lub przestępstwo, przepisy prawa wykroczeń nie określają jednoznacznie, co dokładnie oznacza popełnienie przez ukaranego podobnego czynu. Kluczowym problemem jest ustalenie, czy konieczne jest obiektywne udowodnienie popełnienia czynu w drodze postępowania dowodowego przeprowadzonego już na etapie postępowania wykonawczego,

[771] Za rezygnacją z warunkowego zawieszenia wykonania kary aresztu opowiada się też Jolanta Jakubowska-Hara (J. Jakubowska-Hara, [w:] P. Daniluk (red.), *Reforma prawa wykroczeń, t. 1*, Warszawa 2019, s. 337); Inni autorzy, jak A. Marek, [w:] A. Marek (red.), *System* ..., op. cit., s. 108; J. Sawicki, *W sprawie warunkowego zawieszenia kary aresztu*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2009, t. 25, s. 106-107 oraz A. Błachnio, *Warunkowe zawieszenie* …, op. cit., s. 59, opowiadają się za utrzymaniem tego środka probacyjnego przy odpowiedniej jego modyfikacji.

[772] M. Budyn-Kulik, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 47, tezy 1 i n., s. 294 i n.; Zob. również K. Liżyńska, *Probacja* …, op. cit., s. 170 i n.

[773] Potwierdzeniem popełnienia wykroczenia oprócz orzeczenia sądu, może być mandat karny wydany w drodze postępowania mandatowego przewidzianego przez kodeks wykroczeń.

czy wystarczające jest jedynie prawomocne orzeczenie skazujące za dany czyn, niezależnie od tego, czy mamy do czynienia z obligatoryjnością czy też fakultatywnością tego postępowania.

Uwzględniając treść art. 8 k.p.k., który jest odpowiednio stosowany w postępowaniach w sprawach o wykroczenia, można przyjąć, że sąd orzekający o zarządzeniu wykonania kary aresztu ma kompetencje do samodzielnego ustalenia faktu popełnienia czynu. Jednakże w dużej mierze korzysta tutaj z efektów postępowania w sprawie o czyn, który ma pozostawać podstawą do zarządzenia wykonania warunkowo zawieszonej kary[774].

Komplikacje w tym zakresie pojawiają się jednak w sytuacji, gdy nie zapadło jeszcze prawomocne orzeczenie w sprawie czynu będącego podstawą do zarządzenia wykonania kary aresztu, biorąc pod uwagę zasadę spójności orzecznictwa.

W zakresie podstaw zarządzenia wykonania kary w kontekście różnic wynikających z prawa karnego i prawa wykroczeń, istotne jest uwzględnienie konsekwencji naruszenia porządku prawnego w inny sposób niż przez popełnienie czynów zabronionych. W prawie karnym naruszenie to może stanowić podstawę do zarządzenia wykonania kary, inaczej niż w prawie wykroczeń, gdzie ustawodawca nie przyjął podobnych rozwiązań. W efekcie sprawca wykroczenia jest zobowiązany jedynie do powstrzymywania się od popełnienia kolejnego wykroczenia czy przestępstwa[775]. Inne formy naruszania porządku prawnego, takie jak nieuiszczanie danin publicznych, naruszenie postanowień umów czy delikty administracyjne, nie są brane pod uwagę przy orzekaniu o zarządzeniu wykonania kary aresztu.

Biorąc pod uwagę ograniczenia, jakie nałożono na sąd karny w zakresie stosowania obowiązków probacyjnych względem sprawcy wykroczenia, zdaje się być nieuzasadnionym i nieadekwatnym, by dalsze restrykcje zostały wprowadzone w kontekście możliwości zarządzenia wykonania kary aresztu. Jeśli system prawny nie uwzględnia w pełni rażącego naruszania porządku prawnego przez osobę ukaraną, która nie popełnia bezpośrednio przestępstwa ani wykroczenia, rodzi się pytanie o skuteczność i adekwatność mechanizmów prawnych mających na celu zapewnienie sprawiedliwości i porządku w społeczeństwie. Właściwe podejście do takich sprawców wymagałoby holistycznego podejścia, które

[774] J. Raglewski *Konstrukcja tzw. czynów przepołowionych*, [w:] A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger (red.), *Teoretyczne i praktyczne problemy* …, op. cit., s. 287.
[775] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 43; M. Żukowska, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 43, tezy 1-3, s. 169-172.

uwzględnia zarówno prewencję, jak i skuteczne reagowanie na działania niezgodne z normami prawnymi.

Mając na uwadze powyższe rozważania, zasadne staje się przeprowadzenie krytycznej oceny kryteriów przepołowienia czynów zabronionych w prawie materialnym. W tym miejscu warto zakończyć analizę porównawczą wybranych instytucji prawa materialnego opisanych w części ogólnej Kodeksu karnego oraz ich odpowiedników w prawie wykroczeń, które odnoszą się do czynów przepołowionych.

Jak podkreślono wcześniej, czyny przepołowione, klasyfikowane jako wykroczenia, charakteryzują się nie tylko różnymi, łagodniejszymi rodzajami sankcji kryminalnych oraz ich mniejszym stopniem surowości, ale również są związane z odmiennymi instytucjami prawa wykroczeń, które w większości przypadków okazują się korzystniejsze dla sprawcy niż te występujące na gruncie prawa karnego.

Korzyścią takiego podejścia jest odpowiednie dostosowanie odpowiedzialności sprawcy w kontekście czynów przepołowionych. Przyjmuje się tutaj wymierne kryterium, bazujące na konkretnych wartościach liczbowych. Przykładem może być kradzież czy paserstwo, gdzie określona wartość mienia decyduje o zakwalifikowaniu czynu jako wykroczenie bądź przestępstwo. Innym przykładem jest wykroczenie z art. 87 k.w., gdzie kryterium oparte jest na ilości[776].

Przeprowadzone powyżej rozważania jednoznacznie wskazują, że wspomniane liczby, będące kluczowym elementem kryteriów podziału, odnoszą się do społecznej szkodliwości danego czynu. Reprezentują one wartość dóbr prawnych, które zostały naruszone przez sprawcę lub zakres naruszenia określonych reguł ostrożności, jak to występuje w przypadku art. 87 k.w.

Zatem można przyjąć, że niższe wartości wskazują na niższą społeczną szkodliwość czynu w ujęciu abstrakcyjnym. Jednakże, sama kwalifikacja czynu jako wykroczenia nie

[776] Szerzej zob. R. A. Stefański, *Glosa do wyroku SN z dnia 7 lutego 2007 r., V KK 128/06*, „Przegląd Sądowy" 2008, nr 6, s. 152-158; R. A. Stefański, *Wykroczenia drogowe. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 327; R. A. Stefański, *The concept „state dunder the influence of an intoxixcating substance". Legal aspects. Pojęcie „stan pod wpływem środka odurzającego". Aspekty prawne*, „Z zagadnień nauk sądowych" 2009, nr 80, s. 399; T. Huminiak, *Stan „pod wpływem środków odurzających" i stan „po użyciu środka działającego podobnie do alkoholu" u kierującego pojazdem*, „Paragraf na Drodze" 2004, nr 3, s. 10-12, 14; P. Nowak, *Wykładnia znamion „stan pod wpływem środka odurzającego" oraz „stan po użyciu środka działającego podobnie do alkoholu" w świetle konstytucyjnego wzorca kontroli*, „Paragraf na Drodze" 2013, nr 1, s. 21.

determinuje, że w danej sytuacji jego społeczna szkodliwość będzie niższa niż w przypadku przestępstwa. Takie ujęcie sprawia, że odpowiedzialność karna, zarówno w aspekcie abstrakcyjnym jak i konkretnym, może być w wyższym stopniu dostosowana do natury popełnionego czynu oraz jego społecznych skutków.

Jasne kryteria rozróżnienia między wykroczeniami a przestępstwami wykluczają możliwość swobodnej kwalifikacji prawnej czynu przez sąd. Sąd orzeka w ramach narzuconych przez ustawodawcę granic *in concreto,* przy czym ograniczenia te w sprawach o przestępstwa mają charakter bardziej restrykcyjny niż na płaszczyźnie wykroczeniowej[777].

Przeprowadzona analiza daje asumpt do krytycznej oceny obecności czynów przepołowionych w prawie materialnym. Ścisłe kryterium rozróżnienia w tych czynach wykazuje w praktyce aspekty niekorzystne, które stają się wyraźne, gdy działanie sprawcy zbliża się do granicy pomiędzy wykroczeniem a przestępstwem. Na przykład, kiedy wartość skradzionego mienia wynosi 790 złotych, czy gdy kierowanie pojazdem następuje przy zawartości alkoholu w dm^3 wydychanego powietrza osiągającym 0,23 mg.

Zważywszy na powyższe, pojawiają się dwie kwestie problematyczne. Po pierwsze, co do nieświadomości sprawcy wykroczenia wynikającej z zamiaru popełnienia przestępstwa. Po drugie zwrócić należy uwagę na kwestię związaną z oportunistyczną postawą sprawcy.

Pierwszy problem dotyka sytuacji, w których sprawca ma zamiar popełnienia przestępstwa, jednak z powodu niewystarczającego przygotowania i planowania działania, sprawca popełnia jedynie wykroczenie. A to w następstwie prowadzi do niemożliwości zakwalifikowania zachowania sprawcy jako wykroczenie i rodzi stosunkowo łagodniejszą reakcję prawną wobec sprawcy.

Wobec tak zastosowanej reakcji prawnej mogą pojawiać się wątpliwości co do realizacji funkcji wychowawczej prawa karnego. Przede wszystkim, wyłącza ona możliwość zastosowania instytucji recydywy, co zwiększa ryzyko jej wystąpienia w praktyce. Ponadto takie działania jurydyczne mogą być źródłem nadużyć. Sprawca „uczy się" działania systemu karnego i intencjonalnie podejmuje zachowania, które traktowane będą jako wykroczenia, a nie przestępstwa.

[777] J. Raglewski *Konstrukcja* …, op. cit., s. 287.

Kolejnym problemem, na który należy zwrócić uwagę jest kwestia edukacji kryminalnej. Świadomy sprawca może dokładnie obliczyć, jakie działanie podjąć, aby ponieść odpowiedzialność jedynie za wykroczenie, a nie za przestępstwo – np., jaką wartość przedmiotów można przywłaszczyć lub jaką ilość alkoholu można spożyć przed prowadzeniem pojazdu[778].

Z jednej strony należałoby oczekiwać, że system prawny w demokratycznym państwie prawa będzie realizował wskazane wyżej funkcje wychowawcze i sprawiedliwościowe, z drugiej jednak strony nie można tracić z pola widzenia, że to do organów ścigania i wymiarów sprawiedliwości należeć powinna ocena o kwalifikacji zachowania w kontekście czynu zabronionego. Odpowiedzialność karna sprawców nie powinna ani opierać się na nieświadomości sprawcy, ani też na „chłodnej kalkulacji"[779].

Warto też wskazać na pewne niespójności wynikające z samych kryteriów podziału, które decydują o klasyfikacji czynu jako wykroczenia bądź przestępstwa, obierając za przykład dwie kradzieże. W pierwszej wartość skradzionego mienia to 750 złotych, natomiast w drugiej 815 złotych. W świetle prawa, pierwszy czyn kwalifikowany jest jako wykroczenie, zaś drugi jako przestępstwo. Różnica 65 złotych decyduje w tym przypadku o diametralnie różnym statusie prawnym sprawcy. W przypadku kwalifikacji czynu na gruncie prawa wykroczeń sprawca spotyka się z pełnym zakresem sankcji karnych, w tym z maksymalną karą aresztu. Natomiast z punktu widzenia prawa karnego, kradzież tego typu paradoksalnie prowadzić może do łagodniejszych rozwiązań, a wręcz istnieje tutaj możliwość warunkowego umorzenia postępowania, z uwagi na niższy stopień społecznej szkodliwości czynu.

Potencjalnym rozwiązaniem opisanego problemu może okazać się modyfikacja art. 1 k.w., polegająca na wprowadzeniu regulacji, zgodnie z którą sprawca odpowiadałby według przepisów Kodeksu wykroczeń za czyn, który jest zakwalifikowany zarówno w Kodeksie karnym, jak i Kodeksie wykroczeń, lecz tylko wtedy, gdy postępowanie karne zostało umorzone z powodu znikomej społecznej szkodliwości czynu[780].

Ta propozycja rodzi jednak pewne problemy interpretacyjne w zakresie norm prawa wykroczeń. Zgodnie z art. 1 k.w., odpowiedzialność ponosi osoba, która dopuściła się czynu

[778] O. Sitarz, *Kilka refleksji* …, op. cit., s. 168; K. Liżyńska, *Z problematyki* …, op. cit., s. 256-258.
[779] Ibidem.
[780] T. Florek, A. Zoll, *Z problematyki pogranicza przestępstw i wykroczeń*, „Nowe Prawo" 1974, nr 3, s. 271.

społecznie szkodliwego, co implikuje istnienie określonego stopnia tej szkodliwości. Jednakże, wprowadzenie regulacji dotyczącej czynów o znikomej społecznej szkodliwości wzbudza wątpliwości co do logiczności tego rozwiązania. Kryteria kwantytatywne dostarczają wyraźniejszych i dokładniejszych wyznaczników rozgraniczenia pomiędzy wykroczeniem a przestępstwem, w porównaniu do subiektywnego i niejednoznacznie definiowanego pojęcia „znikomej społecznej szkodliwości czynu".

II.2.1.1.5.2. Formalnoprawne skutki istnienia czynów przepołowionych

W prawie formalnym, często określanym jako prawo procesowe[781], zarysowują się wyraźne różnice w zakresie praw oraz obowiązków procesowych przysługujących sprawcy czynu. Te różnice mają swoje źródło przede wszystkim w odrębnych trybach postępowania stosowanych w przypadku rozpoznawania przestępstw oraz wykroczeń. Choć w obu sytuacjach organem rozstrzygającym jest sąd karny, to jednak sposób traktowania sprawcy – jako oskarżonego czy obwinionego – zależy od kwalifikacji czynu, którego dopuścił się dany podmiot.

Różnorodność trybów postępowania może wpłynąć na decyzje sprawcy co do strategii obrony oraz jego postawę w trakcie procesu. Sąd, przy podejmowaniu decyzji, bierze pod uwagę nie tylko obiektywne okoliczności sprawy, ale również inne elementy, które mogą być istotne dla końcowego rozstrzygnięcia.

Wymaga podkreślenia, że niezależnie od specyfiki danego postępowania – czy dotyczy ono wykroczenia czy przestępstwa – sprawca ma prawo do uczciwego i bezstronnego procesu. Zasada bezstronności i niezawisłości sądu jest niezmienna i obowiązuje we wszystkich postępowaniach sądowych[782]. Kluczowe różnice dotyczą więc głównie specyfiki i narzędzi proceduralnych dostępnych w konkretnym trybie postępowania.

W dalszej kolejności warto przyjrzeć się nie tylko samemu statusowi procesowemu sprawcy, lecz także relacjom, jakie zachodzą między nim a innymi uczestnikami postępowania – zwłaszcza oskarżycielem publicznym, którego rola oraz uprawnienia różnią się w zależności

[781] R. Kmiecik, [w:] R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny: część ogólna, wyd. 7*, Warszawa 2009, s. 19.
[782] J. Sobczak, *Niezawisłość sędziowska i niezależność sądów. Problem ważny i ciągle aktualny*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2015, nr 4, s. 88 wraz z cytowaną literaturą i orzecznictwem oraz B. Naleziński, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 178, tezy 1-6, s. 579-583.

od tego, czy mamy do czynienia z postępowaniem w sprawie o przestępstwo, czy o wykroczenie.

Rozważając kwestię wnoszenia skarg inicjujących postępowanie w sprawach wykroczeń oraz przestępstw, niezbędne jest określenie podmiotu, który na mocy przepisów prawa posiada legitymację do ich wniesienia. W kontekście skarg w sprawie o przestępstwo, podstawową regułą jest to, że w sprawach dotyczących przestępstw ściganych z urzędu, rolę oskarżyciela publicznego pełni prokurator, który wnosi i popiera daną skargę[783]. Niemniej jednak przepisy prawa, takie jak Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2015 roku[784], dotyczące organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, mogą rozszerzać te uprawnienia na inne podmioty. To rozporządzenie określa szczegółowo, jakie organy, obok Policji, mają uprawnienia do prowadzenia dochodzeń, a także które z nich mogą wnosić i popierać oskarżenie przed sądem pierwszej instancji, jak również precyzuje zakres spraw, które są tym organom zlecone[785].

Omawiana reguła w polskim procesie karnym określana jest zasadą legalizmu. Wywodzi się ona wprost z treści art. 10 k.p.k. Zgodnie z tym przepisem, organ zaangażowany w proces ścigania przestępstw zobowiązany jest do wszczęcia i prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawach dotyczących przestępstw ściganych z urzędu[786].

---

[783] K. Eichstaedt, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, komentarz do art. 45, tezy 1-3; Na etapie postępowania przygotowawczego rola prokuratora zmienia się, podczas wniesienia do sądu aktu oskarżenia. Wówczas staje się on oskarżycielem publicznym (stroną w procesie karnym), popierającym wniesione oskarżenie (A. Dana, *Przebieg procesu karnego na tle reguły onus probanbi. Zagadnienia teorii i praktyki*, Siedlce 2023, s. 429).

[784] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2015 r. w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom (Dz. U. z 2018 r. poz. 522).

[785] M. Kurowski, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 325(d), teza 2; B. Skowron, [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. 3,* Warszawa 2023, komentarz do art. 325(d), teza 1, s. 713; A. Staszak, [w:] D. Szumiło-Kulczycka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2022, komentarz do art. 325(d), teza 1.

[786] M. Kurowski, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 10, tezy 1-6; C. Kulesza, [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego* …, op. cit., komentarz do art. 10, tezy 1-6, s. 42-43.

Zwraca uwagę pewien brak spójności regulacji, gdyż w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia nie odnajdujemy analogicznych przepisów, które jednoznacznie narzucałyby identyczne obowiązki dla organów postępowania i oskarżyciela publicznego[787]. Pomimo to, analizując sprawy o wykroczenia, należy podkreślić, że Policja, w roli oskarżyciela publicznego, posiada obowiązek ścigania z urzędu każdego wykroczenia[788], chyba że ściganie danego czynu jest uzależnione od konkretnego żądania ścigania wysuniętego przez uprawniony do tego podmiot[789].

Analiza przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia pozwala na głębsze zrozumienie zasady legalizmu w kontekście ścigania wykroczeń w polskim systemie prawnym. Zgodnie z treścią norm prawa wykroczeń, główną rolę oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia pełni Policja, chyba że ustawa stanowi inaczej. W wyjątkowych przypadkach oskarżycielem publicznym może być inspektor pracy (sprawy o wykroczenia przeciwko prawom pracownika), jak również organy administracji rządowej i samorządowej, organy kontroli państwowej oraz strażnik gminny i miejski[790]. Policja posiada uprawnienie do wniesienia i poparcia oskarżenia, zarówno w sprawach, w których sama złożyła wniosek o ukaranie, jak i w tych, gdzie złożył go inny uprawniony podmiot[791].

Ważne jest także uwzględnienie zadań straży gminnych, które, choć obejmują podejmowanie interwencji w sytuacjach zagrożenia życia, zdrowia lub mienia, to nie przekładają się na ogólną kompetencję do prowadzenia samodzielnych czynności w zakresie ścigania wykroczeń[792]. Kwestia ta stała się przedmiotem rozważań judykatury, czego przejawem jest chociażby postanowienie Sądu Rejonowego Gdańsk-Północ w Gdańsku z dnia 2 marca 2021 roku. Przedmiotem tej sprawy była legitymacja procesowa straży gminnej do

[787] S. Steinborn, [w:] S. Steinborn (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2016, komentarz do art. 10, teza 5; J. Grajewski, S. Steinborn, [w:] L. K. Paprzycki (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 1-424 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el. 2015, komentarz do art. 10, teza 5.
[788] A. Ważny, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 54, teza 2, s. 387.
[789] M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 5, tezy 7-8, s. 50; A. Kiełtyka, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 17, teza 2, s. 153.
[790] Ibidem, tezy 3 i n., s. 154 i n.
[791] A. Kiełtyka, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 17, teza 2, s. 153; K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2017, komentarz do art. 17, teza 2, s. 122.
[792] A. Kiełtyka, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 17, teza 12, s. 158.

wniesienia oskarżenia, co do naruszenia obowiązku zakrywania ust i nosa. Sąd stwierdził, że działania straży gminnych nie obejmują samodzielnego prowadzenia czynności wyjaśniających i składania wniosków o ukaranie w kontekście przepisów art. 116 § 1 i art. 116 § 1a k.w. Podkreślono również, że samodzielna kontrola przestrzegania tych obowiązków nie mieści się w zakresie celów i zadań straży gminnych określonych w ustawie o strażach gminnych[793].

Jak wspomniano wcześniej, w przypadku spraw o wykroczenia, Policja z reguły pełni rolę oskarżyciela publicznego. Jednakże w określonych okolicznościach, tę funkcję mogą również przejąć inni podmioty. Należy podkreślić, że ta elastyczność w wyznaczaniu oskarżyciela publicznego nie wpływa bezpośrednio na realizację zasady legalizmu.

Zgodnie z art. 41 k.w., w stosunku do sprawcy wykroczenia można poprzestać na zastosowaniu pouczenia, zwróceniu uwagi, ostrzeżeniu lub na zastosowaniu innych środków oddziaływania wychowawczego. T. Grzegorczyk słusznie zauważa, że z tego przepisu wyprowadza się zasadę preferencji środków pozakarnych, co zastępuje w tych sprawach zasadę legalizmu[794]. W konsekwencji w prawie wykroczeń zasada legalizmu nie obowiązuje.

Polskiemu prawu wykroczeń bliżej jest do zasady oportunizmu (która oznacza uprawnienie do ścigania)[795]. Świadczy o tym zwłaszcza preferencyjność stosowania środków pozakarnych jako pierwszej reakcji na wykroczenia. Użycie kar jest rozważane jedynie w przypadkach, gdy środki wychowawcze okazują się niewystarczające[796].

Prawo wykroczeń penalizuje nie tylko czyny kryminalne, ale również czyny porządkowe, czego implikacją jest zróżnicowana reakcja prawnokarna. Przy tym należy podkreślić, że nie chodzi tutaj o całkowity brak reakcji na wykroczenie, a o reagowanie adekwatnie do sytuacji, często poprzez środki pozakarne[797].

W praktyce oznacza to, że wobec sprawcy wykroczenia organy powinny najpierw rozważyć zastosowanie środków pozakarnych, takich jak działania wychowawcze. Jeśli te okażą się niewystarczające, można rozważyć nałożenie grzywny w drodze mandatu. Dopiero

[793] Postanowienie SR w Gdańsku z 2.03.2021 r., II W 341/21, LEX nr 3160898.
[794] T. Grzegorczyk, [w:] T. Grzegorczyk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 41, teza 1, s. 180.
[795] W. Radecki, [w:] M. Bojarski, W. Radecki (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 8*, Warszawa 2019, komentarz do art. 41, teza 1, s. 431.
[796] Ibidem.
[797] T. Grzegorczyk, [w:] T. Grzegorczyk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 41, teza 1, s. 180.

w sytuacji, gdy te środki nie przynoszą oczekiwanego efektu, właściwe jest skierowanie sprawy do sądu, co umożliwia zastosowanie sankcji karnej[798].

Oportunizm procesowy pozwala organom ścigania na wybór, czy i w jaki sposób ścigać dane wykroczenie. Decyzja ta jest zależna od kilku czynników, takich jak stopień społecznej szkodliwości czynu, okoliczności jego popełnienia oraz postawa sprawcy. W praktyce oznacza to, że nie każde wykroczenie musi prowadzić do formalnego postępowania sądowego lub karania sprawcy.

W przypadku rozstrzygania w sprawach o wykroczenia, ustawodawca przewidział kilka różnych form postępowania, tj. postępowanie mandatowe, nakazowe czy przyspieszone. Takie rozwiązanie pozwala na łagodniejsze i bardziej elastyczne traktowanie sprawców wykroczeń. W niektórych przypadkach, przykładowo w postępowaniu mandatowym, sprawca wykroczenia może zaakceptować nałożenie grzywny bez konieczności prowadzenia dalszego postępowania sądowego.

Dodatkowo, zgodnie z art. 41 k.w., organy ścigania mają możliwość zastosowania środków oddziaływania wychowawczego takich jak pouczenie, zwrócenie uwagi, czy też ostrzeżenie. Oznacza to, że w niektórych przypadkach, szczególnie przy mniejszej społecznej szkodliwości wykroczenia, organy mogą zdecydować się na reakcję poza karną, co jest zgodne z racjonalizacją prawa karnego[799]. Jednakże w doktrynie niektórzy autorzy wskazują na potrzebę bardziej precyzyjnego określenia zasad stosowania tych środków, aby uniknąć arbitralności i zapewnić lepszą ochronę praw jednostki[800].

Zasada legalizmu, zgodnie z art. 10 k.p.k., nakłada na organy ścigania, zwłaszcza prokuratorów w sprawach przestępstw, obowiązek wszczęcia i prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawach ściganych z urzędu.

W tym kontekście, mimo różnic w procesie identyfikacji oskarżyciela publicznego w sprawach wykroczeń, podstawowa zasada legalizmu pozostaje nienaruszona, wymagając od odpowiednich organów postępowania zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

---

[798] K. Liżyńska, *O celowości środków oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2020, t. 120, cz. 2, s. 167-168.

[799] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 41, tezy 1-2; I. Kosierb, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* ..., op. cit., komentarz do art. 41, tezy 1-6, s. 161-164.

[800] Szerzej, zob. O. Włodkowski, *Środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń (uwagi de lege lata i postulaty de lege ferenda)*, „Monitor Prawniczy" 2019, nr 14, s. 765 i n.

Jak zostało podkreślone wcześniej, w sprawach o wykroczenia oskarżycielem publicznym jest z reguły Policja. Jednakże w pewnych okolicznościach oskarżycielem może być również odpowiedni Inspektor Pracy bądź kompetentne organy administracji państwowej czy samorządowej, jeżeli w ramach swoich kompetencji ujawnią one wystąpienie wykroczenia[801].

Z powyższych rozważań wynika istotna konkluzja odnośnie postępowania w sprawach o wykroczenia. W takich sprawach, gdzie czyn jest zakwalifikowany jako wykroczenie i nie stanowi przestępstwa, oskarżycielem publicznym w procesie najczęściej jest funkcjonariusz Policji lub przedstawiciel innego organu administracji państwowej. Ta rola oskarżyciela publicznego w postępowaniu wykroczeniowym jest kluczowa, gdyż wpływa na sposób realizacji procesu sądowego, a także na prawa i obowiązki strony obwinionej.

Oskarżyciel publiczny, jako reprezentant państwa, ma obowiązek przedstawienia dowodów na poparcie zarzutów stawianych osobie obwinionej o wykroczenie, a także zapewnienia, że proces przebiega zgodnie z obowiązującymi normami prawnymi. W tym kontekście kluczowe jest, aby każda strona miała równy dostęp do procesu sądowego, a jej prawa były w pełni respektowane.

Z kolei osoba obwiniona o wykroczenie ma prawo do obrony, w tym do kwestionowania dowodów przedstawionych przez oskarżyciela publicznego oraz do przedstawiania własnych argumentów i dowodów na swoje usprawiedliwienie. Jest to konsekwencja zasady kontradyktoryjności procesu, która gwarantuje równowagę między stronami i pozwala na sprawiedliwe rozstrzygnięcie sprawy.

Istotną różnicą w zakresie statusu procesowego sprawcy jest odmienność położenia w postępowaniu dotyczącym wykroczeń w porównaniu do postępowania karnego dotyczącego przestępstw. W tym drugim przypadku, stajemy wobec specyficznie i formalnie określonego w ustawie postępowania przygotowawczego. Jego głównym celem jest wykrycie czynu

[801] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 41, tezy 1-2; I. Kosierb, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* ..., op. cit., komentarz do art. 41, tezy 1-6, s. 161-164.

oraz jego sprawcy i zgromadzenie materiału dowodowego stanowiącego fundament dla aktu oskarżenia[802].

W kontekście ścigania wykroczeń nie mamy do czynienia z formalnie wyodrębnionym postępowaniem przygotowawczym. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia w Dziale VII wspomina jedynie o czynnościach wyjaśniających, które mają na celu weryfikację, czy istnieją podstawy do wniesienia wniosku o ukaranie do odpowiedniego sądu[803]. Wobec podobieństwa konstrukcji przepisów Działu VII Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia do Kodeksu postępowania karnego można stwierdzić, że czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia, tworzące postępowanie wyjaśniające, pełnią funkcję stadium przedsądowego w postępowaniu w sprawie o wykroczenie. Stanowi to pewien „odpowiednik" dla postępowania przygotowawczego w procesie karnym, choć niewątpliwie w bardziej uproszczonej formie. Kluczową różnicą jest fakt, że postępowanie w sprawie o wykroczenie oddziałuje na sprawcę w mniejszym stopniu niż postępowanie przygotowawcze w sprawach karnych, gdzie zarówno sąd, jak i prokurator mogą stosować wobec sprawcy środki zapobiegawcze[804].

Podobnie jak w poprzednich rozważaniach dotyczących podmiotu pełniącego rolę oskarżyciela publicznego w procesie karnym, tak i w odniesieniu do postępowania wyjaśniającego w sprawach o wykroczenia, należy zwrócić uwagę na istotność oraz konsekwencje tego postępowania dla sprawcy.

Postępowanie wyjaśniające, oparte na kilku regulacjach w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia, charakteryzuje się skromniejszym zakresem i mniejszym stopniem formalizacji niż postępowanie przygotowawcze w procesie karnym. Z tych różnic wynika odmienny stosunek sprawcy do toczącego się postępowania. Sprawca nie odczuwa tak silnych ciężarów procesowych ani tej samej powagi, jaką niesie ze sobą proces karny. Jednakże nie można uznawać tych ustawowych rozwiązań za wadliwe, opierając się wyłącznie na wymienionych różnicach. Różnice te wynikają bowiem naturalnie z mniejszej złożoności spraw

[802] M. Kurowski, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 297, teza 3; C. Kulesza, [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego* …, op. cit., komentarz do art. 297, tezy 3-5 i 18, s. 595-596, s. 599.
[803] A. Ważny, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 54, tezy 1 i n., s. 386 i n.
[804] K. Eichstaedt, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 249, tezy 1 i n.

o wykroczenia. Często w takich sprawach sprawca jest zatrzymywany przez Policję na gorącym uczynku, co umożliwia szybkie zgromadzenie niezbędnego materiału dowodowego i skuteczne poparcie wniosku o ukaranie przed sądem.

Oprócz wspomnianych różnic, postępowanie w sprawach o wykroczenie wykazuje wiele podobieństw do postępowania karnego. Szczególnie uwidacznia się to na tle obowiązującej w obu rodzajach postępowania zasady skargowości oraz ich publicznoprawnego charakteru[805]. Dodatkowe różnice zaczerpnięte są głównie z konstrukcji postępowania dotyczącego wykroczeń w stosunku do postępowania karnego oraz odmiennej terminologii, takiej jak „akt oskarżenia" w procedurze karnej w porównaniu z „wnioskiem o ukaranie" w postępowaniu dotyczącym wykroczeń.

W ramach postępowania opartego na Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia istnieją również zasady określające właściwość rzeczową sądu. Analogicznie do Kodeksu postępowania karnego ogólną właściwość w tych sprawach przyznaje się sądom rejonowym, z wyznaczeniem pewnych kategorii wykroczeń do rozpoznania w pierwszej instancji przez wojskowe sądy garnizonowe[806]. Istotne są również takie regulacje normujące problematykę wyłączenia sędziego[807] czy udzielania pomocy prawnej z urzędu[808].

W dalszym toku analizy zasadne jest również porównanie możliwości stosowania wobec sprawcy środków zapobiegawczych, które – choć w obu postępowaniach mają na celu zabezpieczenie prawidłowego procesu – różnią się co do zakresu, rodzaju oraz warunków ich stosowania.

Proces karny rozróżnia dwa rodzaje obciążeń procesowych służących zapewnieniu prawidłowego przebiegu postępowania: środki przymusu oraz środki zapobiegawcze. Druga

---

[805] Szerzej na temat zasady skargowości i jej roli w postępowaniu karnym, w tym jej zakwalifikowania jako zasady funkcjonalnej (kinetycznej) lub dynamicznej, a także określenia jej jako „zasady skargowej formy procesu" zgodnie z art. 14 § 1 k.p.k. – zob. E. Kruk, *Zasada skargowości w polskim procesie karnym,* „Studia Iuridica Lublinensia" 2016, nr 1, s 199-218 i wskazana tam literatura.

[806] A. Ważny, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 9 i 10, tezy 1 i n., s. 108 i n.; D. Świecki, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 24 i 25, tezy 1 i n.

[807] A. Ważny, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania karnego* …, op. cit., komentarz do art. 16, tezy 1 i n., s. 140 i n.; D. Świecki, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 40, tezy 1 i n.

[808] A. Kiełtyka, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 22, tezy 1 i n., s. 189 i n.; K. Eichstaedt, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 78-81, tezy 1 i n.

z tych kategorii środków odgrywa szczególne znaczenie zarówno w kontekście zapewnienia właściwego toku procesu, jak i ze względu na ich wpływ na pozycję sprawcy[809]. W przeciwieństwie do środków przymusu, które mają za zadanie doraźne zabezpieczenie określonych czynności procesowych, takich jak przesłuchanie świadka, środki zapobiegawcze mają na celu zapewnienie prawidłowego toku postępowania przez cały okres trwania procesu[810].

W procesie karnym środki zapobiegawcze mogą znacząco ingerować w prawa i dobra osobiste sprawcy[811]. Formy owej ingerencji obejmują m.in. tymczasowe pozbawienie wolności poprzez zastosowanie aresztu tymczasowego, ograniczenie swobody poruszania się w wyznaczonych strefach, ograniczenia finansowe, czy też zakaz wykonywania określonego zawodu. Ponadto w ramach postępowania karnego, obok środków przymusu i zapobiegawczych, funkcjonują dodatkowe instytucje prawne, które mogą wpływać na dobra prawne sprawcy w celu wykrycia przestępstwa lub zebrania niezbędnego materiału dowodowego[812].

W analizie postępowania w sprawie o wykroczenie, kodeks przewiduje wyłącznie stosowanie określonych środków przymusu, służących zabezpieczeniu prawidłowego przeprowadzenia konkretnych czynności procesowych. Wśród środków przymusu w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia wyróżnia się zatrzymanie sprawcy, zatrzymanie przedmiotów podlegających przepadkowi oraz kary porządkowe nakładane na innych uczestników postępowania, jak np. świadkowie lub biegli, w celu wykonania przez nich obowiązków procesowych. Znaczące jest to, że kodeks ten nie zakłada stosowania innych form władczego oddziaływania w stosunku do uczestników postępowania, w tym w szczególności

---

[809] Zob. P. Misztal, *6. Istota środków zapobiegawczych i ich miejsce w systemie stosowania środków przymusu,* [w:] T. Grzegorczyk, D. Świecki (red.), *System prawa karnego procesowego. T. 9, Środki przymusu*, Warszawa 2021, s. 78 i n. i wskazaną tam literaturę.

[810] Zob. J. Skorupka, *12. Przesłanki środków zapobiegawczych w kodeksie postępowania karnego z 1997 r. w dyskusji naukowej,* [w:] T. Grzegorczyk, D. Świecki (red.), *System* …, op. cit., s. 542 i wskazany tam wyrok ETPC z 15.01.2008 r., *skarga nr 37522/02 w sprawie Zmarzlak przeciwko Polsce (Dot. wolności osobistej i prywatności jednostki w procesie karnym)* – Wyrok ETPC z 15.01.2008 r., 37522/02, ZMARZLAK v. POLSKA, LEX nr 335713 wraz z glosą B. Gronowskiej do tego wyroku (B. Gronowska, *Wolności osobista i prywatność jednostki w procesie karnym. Glosa do wyroku ETPC z dnia 15 stycznia 2008 r., 37522/02*, „Prokuratura i Prawo" 2011, nr 11, s. 166-175).

[811] K. Dudka, *Praktyka stosowania nieizolacyjnych środków zapobiegawczych w polskim procesie karnym,* Warszawa 2016, s. 69.

[812] K. Eichstaedt, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 237, tezy 1 i n.

w odniesieniu do sprawcy wykroczenia. To właśnie odzwierciedla zasadniczą różnicę w ocenie społecznej szkodliwości czynu oraz wpływu na prawa i wolności osobiste sprawcy.

W przeciwieństwie do przestępstw, wykroczenia zazwyczaj nie pociągają za sobą poważnych konsekwencji społecznych i moralnych, co skutkuje łagodniejszym podejściem do sprawcy i ograniczeniem stosowania środków o znaczącym wpływie na jego życie codzienne. Taka praktyka zapewnia równowagę między ochroną interesu publicznego a ochroną praw i wolności jednostki. Ponadto nie można na gruncie prawa wykroczeń stosować środków zabezpieczających. Po pierwsze wynika to z tego, że brak jest normy procesowej w tym zakresie. Po drugie realizuje się w tym przypadku zakaz stosowania analogii i postulat ścisłej wykładni prawa karnego[813]. Konstatację tę potwierdza judykatura – sądy niejednokrotnie w swoim orzecznictwie[814] podnosiły to, że stosowanie tych przepisów odnosi się tylko do przestępstw, a nie wykroczeń[815].

W prawie wykroczeń brak jest też instrumentów, takich jak tymczasowe aresztowanie, co znacznie ogranicza możliwość kontroli wpływu sprawcy na tok postępowania.

Z uwagi na odmienny charakter czynów zabronionych oraz celów realizowanych przez postępowania w sprawach o wykroczenia i przestępstwa, istotne jest również uwzględnienie różnic w przebiegu obu procedur oraz ich strukturalnych i funkcjonalnych założeń.

Jak wspomniano wcześniej, postępowanie w sprawie o wykroczenie ma wiele punktów wspólnych z postępowaniem karnym, jednak występują pewne różnice, które wynikają z charakterystyki przewinień podlegających tym procedurom, a mianowicie odpowiedzialności za przestępstwa i wykroczenia[816]. Warto podkreślić podstawowe zasady dotyczące obu postępowań. Zalicza się do nich zasadę skargowości, zasadę inicjowania postępowania z urzędu, publicznoprawny charakter obu postępowań, zasadę respektowania prawa do obrony oraz zakazu samooskarżenia. Inne, bardziej szczegółowe zasady to m.in. zasada prawdy materialnej oraz prawo do pomocy prawnej z urzędu[817].

---

[813] A. Zoll, [w:] T. Bojarski (red.), *System Prawa Karnego, T. 2. Źródła prawa karnego*, Warszawa 2011, s. 237-240.
[814] P. Misztal, *4.1. Pojęcie środków przymusu procesowego,* [w:] T. Grzegorczyk, D. Świecki (red.), *System* …, op. cit., s. 51-53.
[815] Tak chociażby, postanowienie SN z 12.03.1996 r., I KZP 1/96, Wokanda 1996, nr 7, poz. 20, LEX nr 24444, z aprobującą glosą A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej SN w zakresie prawa karnego procesowego za 1996 r.,* „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 1997, nr 2, s. 111-112.
[816] M. Grzesik, *Zbieg przestępstwa* …, op. cit., s. 41 i n.
[817] Ibidem.

Tok obu postępowań rozpoczyna się na etapie przedsądowym. W przypadku postępowania karnego, jest to etap postępowania przygotowawczego, kończący się przygotowaniem oraz przedstawieniem właściwemu sądowi aktu oskarżenia[818]. Z kolei w postępowaniu w sprawie o wykroczenie, ten etap przybiera formę czynności wyjaśniających, po których następuje sporządzenie i przedłożenie właściwemu sądowi wniosku o ukaranie[819].

Stadium sądowe w obu postępowaniach rozpoczyna się od kontroli formy i treści skargi[820]. Po przeprowadzeniu kontroli, prezes właściwego sądu ma możliwość skierowania sprawy na posiedzenie, pod warunkiem spełnienia przewidzianych przez ustawę przesłanek takiego postępowania[821].

Jeśli nie zachodzą przesłanki do skierowania sprawy na posiedzenie, prezes odpowiedniego sądu wyznacza termin rozprawy oraz doręcza zarządzenie wszystkim stronom postępowania. O ile procedura karna przewiduje instytucję posiedzenia wstępnego oraz plan rozpraw[822], o tyle kodeks postępowania w sprawach o wykroczenie nie uwzględnia tych elementów. Zakłada się bowiem, że sprawa zostanie rozstrzygnięta podczas pierwszej rozprawy, a ewentualne dalsze terminy zostaną ustalone przez przewodniczącego, jeżeli zajdzie taka konieczność[823].

Postępowanie sądowe ma zbliżony przebieg w obu przypadkach. Rozprawa rozpoczyna się od formalnego wywołania sprawy, następuje faza wstępna oraz możliwość składania

---

[818] J. Koredczuk, *Ewolucja modelu postępowania przygotowawczego w polskim prawie karnym procesowym,* [w:] R. A. Stefański (red.), *System prawa karnego procesowego. Postępowanie przygotowawcze. t. 10,* Warszawa 2016, s. 50.

[819] A. Ważny, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 54, teza 1, s. 386; K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 54, teza 1, s. 268.

[820] K. Eichstaedt, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 337, tezy 1 i n; C. Kulesza, [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego* …, op. cit., komentarz do art. 337, tezy 1 i n., s. 772 i n.; R. A. Stefański, S. Zabłocki, [w:] R. A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 3. Komentarz do art. 297-424*, Warszawa 2021, komentarz do art. 337, tezy 1 i n., s. 549 i n.; Zob. szerzej R. Kmiecik, *Akt oskarżenia jako pisemna forma skargi oskarżyciela publicznego*, „Prokuratura i Prawo" 2010, nr 1-2, s. 114-125.

[821] K. Eichstaedt, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 339, tezy 1 i n; J. Paśkiewicz, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 60, tezy 1-2, s. 427.

[822] K. Eichstaedt, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 349, tezy 1 i n.

[823] J. Paśkiewicz, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 60, teza 8, s. 429.

wniosków formalnych i oświadczeń. Przewód sądowy inicjowany jest przez odczytanie wniosku o ukaranie przedstawionego przez oskarżyciela czy protokolanta. Następnie przewodniczący poucza obwinionego o jego prawach i przystępuje do przesłuchania[824]. Jeżeli obwiniony odmawia składania wyjaśnień, odczytane zostają dotychczasowe protokoły[825]. Po przesłuchaniu obwinionego przystępuje się do postępowania dowodowego, które kończy się zamknięciem przewodu sądowego oraz wysłuchaniem końcowych argumentów stron. Końcowa faza postępowania to wydanie wyroku oraz pouczenie stron co do możliwości i trybu wniesienia środków zaskarżenia[826].

Zarówno w postępowaniu karnym, jak i w sprawach o wykroczenie występują postępowania szczególne, takie jak postępowanie przyspieszone i nakazowe. Natomiast brak jest postępowania prywatnoskargowego w prawie wykroczeń. Niemniej jednak, należy zwrócić uwagę, że w przypadku postępowania przyspieszonego różne są kryteria jego stosowania dla przestępstw, a inne dla wykroczeń[827].

W kontekście spraw karnych, postępowanie przyspieszone może być stosowane, gdy sprawca został ujęty na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa lub bezpośrednio po nim, zatrzymany oraz w ciągu 48 godzin doprowadzony przez Policję i przekazany do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym. W tym trybie postępowania rozpatrywane są sprawy prowadzone w formie dochodzenia. Głównym jego celem jest efektywne i szybkie rozstrzygnięcie odpowiedzialności karnej sprawcy wskazanych wyżej przestępstw. Możliwa jest kumulacja trybów szczególnych – trybu prywatnoskargowego z przyspieszonym, jeżeli mamy do czynienia z występkiem chuligańskim[828].

---

[824] J. Paśkiewicz, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 72, tezy 1-3, s. 469; K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 72, tezy 1-3, s. 324.

[825] J. Paśkiewicz, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 74, tezy 1-4, s. 475-476; K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 74, tezy 1-7, s. 328-330.

[826] J. Paśkiewicz, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 82, tezy 1 i n., s. 496 i n.

[827] K. Eichstaedt, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 2. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 517(a). i n., tezy 1 i n; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 89 i n., tezy 1 i n., s. 525 i n.

[828] K. Eichstaedt, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 2. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 517(b), tezy 1 i n; M. Klejnowska, [w:] J. Zagrodnik (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2024, komentarz do art. 517(b), tezy 1-6 s. 1307 i n.

Z kolei w sprawach dotyczących wykroczeń, postępowanie przyspieszone stosuje się w szczególności wobec osób nieposiadających stałego miejsca zamieszkania lub pobytu, osób przebywających czasowo w Polsce (jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że rozpoznanie sprawy w postępowaniu zwyczajnym będzie niemożliwe lub znacznie utrudnione). Tryb ten ze względu na swoją specyfikę znajduje również zastosowanie w przypadku wykroczeń popełnionych podczas imprez masowych. Element konstytutywny dopuszczalności postępowania przyspieszonego stanowi zawsze ujęcie sprawcy na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia i szybkie doprowadzenie go do sądu. Podobnie jak w sprawach karnych, istnieje możliwość odstąpienia od przymusowego doprowadzenia sprawcy do sądu, co pozwala na pewną elastyczność w prowadzeniu postępowania[829].

II.2.1.1.6. Katalog czynów przepołowionych

W polskim prawie karnym oraz prawie wykroczeń termin „czyny przepołowione" odnosi się do tych zachowań, które w zależności od stopnia ich społecznej szkodliwości mogą zostać zakwalifikowane jako przestępstwo lub wykroczenie[830]. Istnieje siedem takich czynów przewidzianych przez Kodeks karny oraz Kodeks wykroczeń, są to przede wszystkim czyny zabronione odnoszące się do naruszeń przeciwko mieniu, bezpieczeństwu w ruchu drogowym i porządkowi publicznemu[831]. Niezbędne jest zwrócenie uwagi na kryterium podziału, które decyduje o tym, czy dane zachowanie jest uznawane za przestępstwo czy wykroczenie.

[829] M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 90, tezy 1-10, s. 527-530; K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 90, tezy 1-11, s. 368-371.

[830] M. Bojarski, *W sprawie ostatecznego* …, op. cit., s. 37 i n.; M. J. Lubelski, *Nierozłączność naczelnych zasad prawa karnego materialnego i procesowego (jednolitość prawa karnego)*, [w:] Z. Ćwiąkalski, G. Artymiak (red.), *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian*, Warszawa 2009, s. 102-103.

[831] Zob. art. 278 § 1 k.k. (kradzież), art. 284 § 1 k.k. (przywłaszczenie), art. 290 k.k. (kradzież drzewa z lasu), art. 291 § 1 k.k. (paserstwo umyślne), art. 288 § 1 k.k. (zniszczenie mienia ruchomego), art. 178a k.k. (prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego), art. 255 k.k. (publiczne nawoływanie do popełnienia występku lub przestępstwa skarbowego), art. 119 § 1 k.w. (kradzież lub przywłaszczenie), art. 120 § 1 k.w. (kradzież leśna), art. 122 § 1 k.w. (paserstwo), art. 124 § 1 k.w. (niszczenie lub uszkadzanie cudzej rzeczy), art. 87 k.w. (prowadzenie pojazdu w stanie po użyciu alkoholu), art. 52a k.w (nawoływanie do przestępstwa, przeciwdziałania przemocą prawu lub pochwalanie przestępstwa).

II.2.1.1.6.1. Podział ze względu na kryterium wartości przedmiotu czynności wykonawczej i wysokości szkody

Stosując podział oparty na kryterium wartości przedmiotu czynności wykonawczej i wysokości szkody, wskazać można pięć przestępstw w Kodeksie karnym i odpowiadających im wykroczeń w Kodeksie wykroczeń. Przykładem takiego podejścia jest kradzież w jej typie podstawowym. Jeżeli wartość skradzionego przedmiotu przekracza określoną sumę pieniężną, zgodnie z art. 278 § 1 k.k., jest to traktowane jako przestępstwo. Jeśli jednak wartość ta jest niższa, wówczas zgodnie z art. 119 § 1 k.w. mamy do czynienia z wykroczeniem. Podobna zasada dotyczy przywłaszczenia. W świetle art. 284 § 1 k.k., jeśli wartość przywłaszczonych rzeczy jest odpowiednio wysoka, mówimy o przestępstwie. Natomiast, gdy jest niższa, opierając się na art. 119 § 1 k.w., klasyfikujemy to jako wykroczenie. Kolejne przykłady to kradzież lub przywłaszczenie drzewa z lasu oraz paserstwo umyślne. W przypadku pierwszego, art. 290 § 1 k.k. opisuje je jako przestępstwo, podczas gdy art. 120 § 1 k.w. jako wykroczenie, jeżeli wartość drzewa nie przekracza określonej kwoty. Dla paserstwa, zgodnie z art. 291 § 1 k.k., jest to przestępstwo, ale jeśli wartość mienia stanowiącego przedmiot paserstwa jest niższa, według art. 122 § 1 k.w., stanowi to wykroczenie. Ostatnim przykładem jest zniszczenie mienia. Jeśli wysokość szkody przekracza sumę określoną w przepisach, zgodnie z art. 288 § 1 k.k., jest to przestępstwo. W przeciwnym razie, bazując na art. 124 § 1 k.w., klasyfikowane jest ono jako wykroczenie.

Wprowadzenie jasnego kryterium pieniężnego sprawia, że system prawny staje się bardziej precyzyjny i przewidywalny. W ten sposób, wskazane przepisy pomagają adekwatnie i proporcjonalnie reagować na różnorodne formy naruszeń prawnych, zapewniając równowagę między ochroną dobra prawnego a sankcją nałożoną na sprawcę[832].

Przyjęcie kryterium wartości pieniężnej w kwalifikacji prawnej zachowania może jednak skłaniać sprawcę do manipulowania wartością przedmiotu czynu zabronionego, aby jego działanie zostało zakwalifikowane jako wykroczenie, a nie przestępstwo[833].

[832] O. Sitarz, *Kilka refleksji* …, op. cit., s. 168; J. Klimczak, M. Czapliński, *Efektywność karania* …, op. cit., s. 30-36.
[833] Ibidem.

Jednakże zastosowanie kryterium pieniężnego w kontekście powyższych czynów wydaje się być uzasadnione. Przestępstwa takie jak kradzież czy zniszczenie mienia są w rzeczywistości często popełniane w odniesieniu do przedmiotów o zróżnicowanej wartości, a ich charakterystyką jest to, że sprawca może nie mieć pełnej świadomości faktycznej wartości przedmiotu czynności wykonawczej lub wysokości wyrządzonej szkody.

Mając na uwadze surowość sankcji przewidzianych w Kodeksie karnym, w tym potencjalnego pozbawienia wolności na okres do 5 lat w przypadku paserstwa czy kradzieży, kluczowe staje się znalezienie mechanizmu, który pozwoli na odpowiednie dostosowanie kary do wagi czynu. W tym kontekście ważna jest zasada proporcjonalności, która zapewnia, że kara ma być odpowiednia do wagi i okoliczności popełnionego czynu[834].

Rozważając przedstawione zagadnienie można stwierdzić, że nieuwzględnienie kryterium wartości pieniężnej, które umożliwia pociągnięcie sprawcy do odpowiedzialności za wykroczenie w sytuacji, gdy wartość przedmiotu czynności wykonawczej jest niewielka, prowadziłoby do znaczących problemów procesowych. Wiele postępowań mogłoby zostać umorzonych na podstawie klauzuli znikomej społecznej szkodliwości czynu[835]. W niektórych przypadkach sąd miałby możliwość wymierzenia kar wolnościowych. W innych zaś, adekwatniejsze byłoby stosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary[836].

Zasadnym jest dokonywanie podziału czynów opierając się na wartości przedmiotu czynności wykonawczej, alternatywnie wysokości szkody. Ma to na celu zapobieganie sytuacjom, w których sprawca podlegałby nieadekwatnej odpowiedzialności bądź byłby od niej całkowicie zwolniony.

Najbardziej skomplikowane kwestie pojawiają się, gdy czyn oscyluje na granicy między wykroczeniem a przestępstwem. W takich sytuacjach niewielka różnica w wartości przedmiotu, nieznacznie przekraczającej kwotę 800 złotych (np. 805 złotych) bądź sięgającej niespełna

[834] Zob. K. Wojtyczek, *Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania*, [w:] A. Zoll (red.), *Racjonalna reforma prawa karnego*, Warszawa 2001, s. 297.
[835] Por. np. Wyrok SO w Elblągu z 15.03.2023 r., VI Ka 414/22, LEX nr 3580931; Wyrok SO w Warszawie z 4.10.2016 r., VI Ka 812/16, LEX nr 2150228; Wyrok SO w Warszawie z 15.10.2019 r., X Ka 845/19, LEX nr 2736677; Wyrok SN z 26.04.2007 r., WA 18/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 988, LEX nr 315005; Wyrok SO we Wrocławiu z 6.03.2013 r., IV Ka 1441/12, LEX nr 1882516.
[836] Por. np. Wyrok SR w Chełmnie z 31.05.2023 r., II K 134/23, LEX nr 3594844; Wyrok SO w Elblągu z 28.12.2022 r., VI Ka 519/22, LEX nr 3566157; Wyrok SN z 5.06.2019 r., IV KK 437/18, LEX nr 2722910.

kwoty 800 złotych (np. 795 złotych), może decydować o charakterze i surowości odpowiedzialności karnej sprawcy.

W analizie przepisów prawa karnego istotne jest postulowanie zmian legislacyjnych *de lege ferenda*, które pozwolą na bardziej elastyczne podejście do kwalifikacji prawnej czynu. Taka zmiana powinna uwzględniać nie tylko wartość przedmiotu czynności wykonawczej lub wysokość szkody, ale także indywidualne okoliczności sprawcy, takie jak jego dotychczasowy życiorys, motywy działania, konkretny kontekst popełnienia przestępstwa oraz postępowanie po jego dokonaniu. W sytuacjach, gdy wartość przedmiotu czynności wykonawczej lub wysokość szkody nie przekracza ustalonego progu, wciąż istnieją okoliczności, które w kontekście funkcji gwarancyjnej i sprawiedliwościowej prawa karnego mogą wymagać nałożenia na sprawcę surowszej sankcji karnej.

Warto wskazać, że nowelizacja art. 53 k.k. dokonana ustawą z dnia 7 lipca 2022 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw[837] wprowadza katalog okoliczności łagodzących i obciążających dla sprawcy[838]. Wymierzając karę, sąd powinien mieć na uwadze również jej cele w zakresie społecznego oddziaływania. Nowelizacja w znacznym stopniu rozbudowała elementy stanu faktycznego, na które sąd musi zwrócić uwagę przy analizie warunków wymierzenia kary. Takie rozwiązanie istotnie zawęża swobodę procesu decyzyjnego organu stosującego prawo[839].

W kontekście zmian *de lege ferenda* istotne jest, aby przepisy prawne uwzględniały nie tylko wartość przedmiotu czynu lub wysokość szkody, ale także kontekst i motywację sprawcy. Przykładem może być sytuacja, w której kradzież o wartości bliskiej granicy pomiędzy

[837] Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 2600 z późn. zm.).

[838] Okoliczności łagodzące dotyczą popełnienia przestępstwa w wyniku motywacji zasługującej na uwzględnienie, pod wpływem gniewu, strachu lub wzburzenia usprawiedliwionych okolicznościami, reakcję na nagłą sytuację, podjęcie działań zmniejszających szkodę lub krzywdę, pojednanie się z pokrzywdzonym, naprawienie szkody lub zadośćuczynienie za krzywdę, popełnienie przestępstwa ze znacznym przyczynieniem się pokrzywdzonego, oraz dobrowolne ujawnienie popełnionego przestępstwa. Natomiast do okoliczności obciążających zalicza się uprzednią karalność za przestępstwo umyślne lub podobne przestępstwo nieumyślne, wykorzystanie bezradności, niepełnosprawności, choroby lub podeszłego wieku pokrzywdzonego, sposób działania prowadzący do poniżenia lub udręczenia pokrzywdzonego, popełnienie przestępstwa z premedytacją, popełnienie przestępstwa w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie, popełnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią, działanie ze szczególnym okrucieństwem, popełnienie przestępstwa w stanie po spożyciu alkoholu lub środka odurzającego, oraz popełnienie przestępstwa we współdziałaniu z nieletnim.

[839] I. Zgoliński, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 53, tezy 1 i n., s. 420 i n.; M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 53, tezy 1 i n.

wykroczeniem a przestępstwem jest dokonywana w szczególnych okolicznościach – np. przez osobę w sytuacji ekstremalnej potrzeby. W takim przypadku, surowość kary powinna uwzględniać nie tylko samą wartość rzeczy będącej przedmiotem przestępnego zamachu, ale także czynniki indywidualne[840].

Nie można jednak tracić z pola widzenia, że wprowadzenie zbyt sztywnych kryteriów wartościujących również prowadzić będzie do problemów w praktyce stosowania prawa. Przykładowo, sprawca przestępstwa nakierowanego na przedmiot o niższej wartości, ale dokonanego w sposób bardziej szkodliwy społecznie, będzie traktowany łagodniej niż sprawca wykroczenia odnoszącego się do przedmiotu o większej wartości. *De lege ferenda* kierunek zmian powinien zmierzać w stronę wprowadzenia bardziej zrównoważonego i kontekstowego podejścia do kwalifikacji czynów zabronionych, które nie opierałoby się wyłącznie na sztywnych kryteriach pieniężnych. Elastyczność ustawodawcy powinna znaleźć wyraz w przepisach umożliwiających organowi ocenę wszystkich istotnych okoliczności sprawy już na etapie ustalania kwalifikacji prawnej czynu. W przeciwnym razie system prawny narażony jest na formalistyczne i niesprawiedliwe rozstrzygnięcia, które nie uwzględniają realiów społecznych ani indywidualnych cech sprawcy. Zmiany w tym zakresie mogą przyczynić się do większej spójności, sprawiedliwości i efektywności prawa karnego materialnego oraz procesowego.

II.2.1.1.6.2. Podział z uwagi na stężenie alkoholu lub innej substancji działającej podobnie do alkoholu we krwi

W kategorii klasyfikacji czynów zabronionych ze względu na stężenie alkoholu lub innej substancji działającej podobnie do alkoholu we krwi, wskazać można tylko jeden czyn polegający na prowadzeniu pojazdu mechanicznego w stanie po spożyciu alkoholu. Przepis art. 87 k.w. stanowi czyn przepołowiony z dwóch powodów. Po pierwsze, unormowanie o analogicznych znamionach znajduje się w art. 178a k.k. Po drugie,

[840] I. Zgoliński, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 53, teza 12, s. 429.

ustawodawca świadomie wprowadza do art. 115 k.k. legalną definicję stanu nietrzeźwości oraz stanu po spożyciu alkoholu w odrębnych przepisach[841].

W kontekście analizy art. 87 k.w., choć brak jest bezpośrednich wskaźników liczbowych, kryterium stanu po spożyciu alkoholu jest kryterium ostrym. Ustawodawca określa ten stan za pomocą wartości mierzalnych, wskazując, że stan po spożyciu alkoholu występuje, gdy stężenie alkoholu we krwi mieści się w zakresie od 0,2 do 0,5 promila lub gdy prowadzi do takiego stężenia. Analogicznie, w odniesieniu do dm^3 wydychanego powietrza, stan ten zachodzi, gdy stężenie alkoholu oscyluje pomiędzy 0,1 a 0,25 mg albo gdy tendencja jest w kierunku osiągnięcia takiego stężenia[842].

Oczywistym jest, że Policja wykorzystując specjalistyczne urządzenia, a w przypadku odmowy poddania się badaniu przy użyciu alkomatu, opierając się na wynikach badania krwi – któremu podejrzany jest zobligowany się poddać[843] – jest w stanie ustalić, czy zachowanie sprawcy kwalifikuje się jako wykroczenie czy przestępstwo[844].

W analizowanej sytuacji występuje istotna różnica w porównaniu z uprzednio opisaną grupą czynów. Odpowiedzialność karna zależy od stanu psychofizycznego sprawcy w chwili czynu. W przypadku substancji innych niż alkohol, konieczne jest ustalenie, czy miały one wpływ na zdolności psychomotoryczne sprawcy, analogicznie do wpływu alkoholu.

Wskazać również należy, że Kodeks karny przewiduje sankcje dla osób prowadzących pojazd w stanie nietrzeźwości, niezależnie od stopnia nietrzeźwości. Wśród tych sankcji wyróżnić można obowiązkowe świadczenie pieniężne w kwocie minimum 5 000 złotych na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz sankcję administracyjną polegającą na

---

[841] Zob. art. 46 ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 165 z późn. zm.); T. Oczkowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 115 § 16, tezy 1-2, s. 708-709; M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 115 § 16, tezy 2 i 4; J. Giezek, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 115, tezy 1-5, s. 923-924.

[842] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 87, teza 1.

[843] Obowiązek taki wynika z art. 74 k.p.k., ale z mocy art. 54 § 5 k.p.s.w., stosuje się go także w postępowaniu w sprawie o wykroczenie. K. Eichstaedt, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 74, teza 1; A. Ważny, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania* …, op. cit., komentarz do art. 54, teza 7, s. 389-390.

[844] Szerzej na temat badań retrospektywnych, zob. M. Wiergowski, *2. Alkohol etylowy,* [w:] E. Gruza, P. Krajewski, I. Sołtyszewski (red.), *Medycyna sądowa dla prawników*, Warszawa 2023, s. 172-173.

zatrzymaniu prawa jazdy[845]. Wskazuje to na bardziej precyzyjne zdefiniowanie przez ustawodawcę konsekwencji w zależności od tego, czy dana osoba popełnia przestępstwo czy wykroczenie, w porównaniu z wcześniej omawianą grupą czynów.

Odnosząc się do praktyki orzeczniczej, zakłada ona, że działania polegające na kierowaniu pojazdem mechanicznym po spożyciu substancji psychoaktywnych, w tym alkoholu, zasadniczo noszą znamiona czynu o wysokim stopniu szkodliwości społecznej. Warto w tym miejscu przywołać dwa wyroki, w których sąd szczegółowo analizował kwestię abstrakcyjnego stopnia społecznej szkodliwości, ujętego jako zasady bezwzględnej trzeźwości w przypadku czynu z art. 178a k.k. W tych przypadkach sądy, mimo stwierdzenia popełnienia czynu zabronionego, zdecydowały się na zastosowanie instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego, kierując się niskim – w ich ocenie – stopniem społecznej szkodliwości czynu.

W wyroku z dnia 23 stycznia 2013 roku Sąd Rejonowy w Strzelcach Opolskich[846], rozstrzygał o odpowiedzialności za kierowanie pojazdu w stanie nietrzeźwości. Zdecydował się na warunkowe umorzenie postępowania. Tę decyzję sąd uargumentował tym, że jednorazowe nieprzemyślane i niezgodne z prawem zachowanie oskarżonego, w kontekście okoliczności sprawy, nie powinno skutkować dotkliwą sankcją.

Podobnie w wyroku z dnia 21 listopada 2018 roku Sąd Okręgowy w Sieradzu[847] utrzymał w mocy decyzję o warunkowym umorzeniu postępowania karnego wobec sprawcy kierującego motorowerem w stanie nietrzeźwości. W uzasadnieniu wskazał, że choć czyn ten wykraczał poza granice znikomej szkodliwości społecznej, to jednak nie osiągał stopnia, który wykluczałby możliwość zastosowania tej instytucji. Oskarżonemu wymierzono także obowiązek zapłaty świadczenia pieniężnego oraz orzeczono zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych na okres jednego roku.

Powyższe wyroki wydają się jednak zbyt daleko idące uznaniowością sądów co do wykładni potencjalnego niebezpieczeństwa. Tworzenie takiej linii orzeczniczej działa na

[845] A. Ziółkowska, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 43(a), tezy 1 i n., s. 354 i n.; P. Kozłowska-Kalisz, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 43(a), tezy 4-6; K. Lipiński, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 43(a), tezy 2 i n., s. 406 i n.
[846] Wyrok SR w Strzelcach Opolskich z 23.01.2013 r., II K 1426/12, LEX nr 1907473.
[847] Wyrok SO w Sieradzu z 21.11.2018 r., II Ka 259/17, „Portal orzeczeń Sądu Okręgowego w Sieradzu".

niekorzyść uczestników ruchu drogowego oraz innych osób. Wydaje się, że zbyt częste umarzanie postępowań karnych jak we wskazanych wyżej przypadkach, niesie za sobą niebezpieczeństwo lekceważenia norm prawnokarnych, zwłaszcza przy czynach związanych z przekroczeniem dopuszczalnego stężenia alkoholu w stopniu nieznacznym.

Odnosząc się do praktyki orzeczniczej w zakresie warunkowych umorzeń postępowań karnych w zakresie występku z art. 178a § 1 k.k. należy wskazać, że głównym argumentem jest fakt, że oskarżony nie wykazywał dotychczas nagannych zachowań, jest osobą niekaraną za wykroczenia drogowe oraz przestępstwa i posiada w Polsce stałe miejsce pobytu. Dla organu stosującego prawo ważne jest również, by zachowanie sprawcy miało charakter incydentalny, co pozwala przypuszczać, że mimo umorzenia postępowania, będzie przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popełni przestępstwa. Umarzając warunkowo postępowanie sąd dokonuje oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu, jak również stopnia zawinienia sprawcy. Dla miarodajnego określenia tej wartości niezbędne jest uwzględnienie szeregu okoliczności istotnie wpływających na stopień naganności przypisanego oskarżonemu czynu. Warunkowe umorzenie postępowania karnego jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy wszystkie przesłanki zastosowania tej instytucji występują w danej sprawie łącznie.

Ramy oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu zakreślone zostały w art. 115 § 2 k.k. Mieszczą się w nich takie elementy jak: rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiar wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, waga naruszonych obowiązków, motywacja sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia, które powinny być oceniane konkretnie, przez pryzmat okoliczności towarzyszących danemu zachowaniu. Dokonując przeglądu orzecznictwa należy zauważyć, że sądy dokonując oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu biorą pod uwagę wartość stężenia alkoholu w organizmie kierowcy. Nie budzi bowiem wątpliwości, iż nawet niewielkie stężenie alkoholu w organizmie kierowcy skutkuje ograniczeniem jego sprawności psychomotorycznej, potencjalnie rodząc niebezpieczeństwo dla pozostałych uczestników ruchu drogowego. Każdorazowo, prawidłowa ocena ustalonych w sprawie okoliczności, w tym zwłaszcza stopnia stwierdzonego stężenia alkoholu w wydychanym powietrzu, czasu i miejsca prowadzenia pojazdu przez oskarżonego, przebytego dystansu, stopnia zagrożenia dla innych uczestników ruchu, motywacji sprawcy i możliwości podjęcia alternatywnego, zgodnego z prawem zachowania, będzie miała znaczenie dla rozstrzygnięcia o zastosowaniu

ewentualnych środków probacyjnych wobec sprawcy. Sankcja powinna być zgodna z dyrektywami wymiaru kary a przy tym realnie dolegliwa i umożliwiająca realizację celów z zakresu prewencji indywidualnej i generalnej, by uczynić w ten sposób zadość społecznemu poczuciu sprawiedliwości, oddziałując wychowawczo.

Argumentacja wskazująca na problematykę prowadzenia pojazdów mechanicznych pod wpływem substancji odurzających ma charakter uniwersalny. W pierwszej kolejności zwraca się uwagę na zróżnicowaną skalę sankcji w zależności od tego, czy mamy do czynienia z wykroczeniem czy przestępstwem. Różnica w traktowaniu jest logiczna, jeśli sprawca znacząco przekroczył dopuszczalne stężenie alkoholu ustalone na poziomie 0,5 promila. Jednakże, staje się dyskusyjna, gdy stężenie jest bliskie tej wartości. W praktyce trudno zauważyć różnicę w zachowaniu kierowcy mającego we krwi 0,49 promila w porównaniu z tym, który ma 0,52 promila, mimo że w jednym przypadku mówimy o wykroczeniu, a w drugim o przestępstwie.

W omawianej sytuacji stopień społecznej szkodliwości czynu pozostaje zbliżony. Niezależnie od minimalnej różnicy w stężeniu alkoholu, kierowca w obu przypadkach stwarza podobne zagrożenie dla uczestników ruchu. Jednakże konsekwencje prawne są znacząco różne. W przypadku wykroczenia z art. 87 k.w., grozi grzywna, środek karny oraz zatrzymanie prawa jazdy[848]. Natomiast w sytuacji przekroczenia wartości granicznej, sprawca musi liczyć się z obligatoryjnym świadczeniem pieniężnym[849] oraz ryzykiem orzeczenia kary pozbawienia wolności[850].

Kolejnym problemem związanym z omawianym uregulowaniem jest zwiększone ryzyko oportunistycznego zachowania sprawcy w porównaniu z innymi kategoriami czynów przepołowionych. Przykładowo w sytuacji, gdy wartość rzeczy decyduje o przepołowieniu, jej kalkulacja najczęściej odbywa się podczas dokonywania czynu, w oparciu o dane dostępne w danym momencie. Warto podkreślić, że nie istnieje jednolity sposób ustalania wartości

[848] T. Bojarski, A. Michalska-Warias [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 87, teza 6.
[849] A. Ziółkowska, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 43(a), tezy 4-5, s. 357; P. Kozłowska-Kalisz, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 43(a), teza 5; K. Lipiński, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 43(a), teza 7, s. 406.
[850] G. Bogdan, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 178(a), tezy 14-15, s. 515.

przedmiotu czynności wykonawczej. Zatem nawet jeśli sprawca dokładnie oszacuje wartość potencjalnie skradzionych przedmiotów, dążąc do uniknięcia odpowiedzialności za przestępstwo, organ ścigania może dokonać innej kalkulacji wartości tych przedmiotów, wpływając tym samym na kwalifikację prawną czynu[851]. Analogicznie, w odniesieniu do czynów określonych w art. 87 k.w. i 178a k.k., determinantą jest wynik pomiaru przeprowadzonego specjalistycznym urządzeniem. Daje to możliwość sprawcy, by samodzielnie dokonał pomiaru przy użyciu takiego urządzenia. Nawet jeśli nie będzie to urządzenie profesjonalne, ale jedynie średniej jakości dostępne na rynku, umożliwia to sprawdzenie stężenia alkoholu przed kierowaniem pojazdem. Ostateczny wynik może pomóc ocenić, jakie jest przybliżone stężenie alkoholu w chwili ewentualnego pomiaru podczas kontroli drogowej. Taka sytuacja może potencjalnie zachęcać jednostki do podejmowania ryzyka, jeśli są przekonane, że w przypadku kontroli mogą zostać pociągnięte do odpowiedzialności jedynie za wykroczenie. Niestety, wydaje się, że jest to problem niemożliwy do całkowitego wyeliminowania, jak w sytuacji, w której sprawca kalkuluje wartość przedmiotu czynności wykonawczej, ze względu na szeroką dostępność alkomatów na rynku, w tym nawet tych stosowanych przez służby policyjne.

W przypadku, gdy ktoś posiada alkomat, który źle wskazuje wynik, może to prowadzić do szeregu komplikacji. Alkomaty dostępne na rynku mają różną dokładność i nie zawsze są w stanie dostarczyć wyników porównywalnych z tymi, które uzyskuje się przy użyciu profesjonalnego sprzętu używanego przez służby policyjne. W sytuacji, gdy osoba decyduje się na skorzystanie z własnego alkomatu przed prowadzeniem pojazdu, istnieje ryzyko, że urządzenie to nie wskaże prawidłowego stężenia alkoholu we krwi[852].

Jeśli wynik takiego pomiaru jest zaniżony, sprawca może błędnie uznać, że jest w stanie legalnie prowadzić pojazd. Takie zachowanie niesie ze sobą ryzyko nie tylko dla samego kierowcy, ale również dla innych uczestników ruchu drogowego. W momencie kontroli przez

---

[851] Zob. szerzej J. Sawicki, *Fikcyjność odpowiedzialności z art. 87 k.w. za prowadzenie pojazdu pod wpływem środków psychoaktywnych innych niż alkohol,* [w:] R. A. Stefański (red.), *Srebrna księga jubileuszowa upamiętniająca XXV-lecie Wydziału Prawa i Administracji: salius publica suprea lex,* Warszawa 2022, s. 327-335. W artykule, autor omawia problematykę różnic w konsekwencjach prawnych między wykroczeniem a przestępstwem w kontekście prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu lub innych środków psychoaktywnych. Zob. również K. J. Pawelec, *Bezpieczeństwo i ryzyko w ruchu drogowym*, Warszawa 2020, s. 55 i n.; W. Wróbel, *Krytycznie o zaostrzeniu odpowiedzialności karnej za przestępstwa komunikacyjne*, „Państwo i Prawo" 2001, z. 7, s. 56 i n.

[852] Por. J. Sawicki, *Fikcyjność* …, op. cit., s. 332.

Policję i przeprowadzenia pomiaru alkomatem policyjnym, wynik może okazać się wyższy niż ten uzyskany przy użyciu prywatnego alkomatu, co skutkuje zaliczeniem zachowania do kategorii przestępstwa zamiast wykroczenia.

Warto również podkreślić, że alkomaty są urządzeniami wymagającymi regularnej kalibracji i kontroli, aby zapewnić ich dokładność. Osoby korzystające z prywatnych alkomatów rzadko mają świadomość tej potrzeby lub nie posiadają odpowiednich środków do przeprowadzenia tej procedury. W rezultacie, nawet jeśli alkomat był początkowo dokładny, jego wyniki mogą z czasem stać się mniej wiarygodne.

Powyższe okoliczności wskazują na fakt, że kierowcy powinni być bardzo ostrożni przy korzystaniu z prywatnych alkomatów jako podstawy do podejmowania decyzji o prowadzeniu pojazdu. Niezależnie od uzyskanych wyników, najlepszym rozwiązaniem jest zawsze unikanie prowadzenia pojazdu po spożyciu alkoholu, co eliminuje ryzyko zarówno w zakresie bezpieczeństwa drogowego, jak i potencjalnych konsekwencji prawnych.

II.2.1.1.6.3. Podział z uwagi na kryterium ocenne zasięgu i skutków czynu

Ostatnim z czynów przepołowionych, który można zakwalifikować do niniejszej grupy, pozostaje wykroczenie opisane w art. 52a k.w. oraz jego odpowiednik w postaci art. 255 k.k.

Znamiona strony przedmiotowej tego czynu obejmują publiczne nawoływanie lub pochwalanie przestępstwa bądź nawoływanie do działań przemocą wobec aktu będącego źródłem prawa powszechnie obowiązującego. Decydującym kryterium, które umożliwia zaklasyfikowanie czynu z art. 52a k.w. do czynów przepołowionych, jest zasięg lub skutki czynu[853]. Jeśli są one znaczne, czyn powinien być oceniany w świetle art. 255 k.k[854].

W rezultacie analizy znamion czynu z art. 52a k.w. można zaobserwować, że kryterium podziału jest nieostre oraz niedookreślone[855]. Stanowi to niejako wyjątek od przyjętej w problematyce czynów przepołowionych zasady, że kryterium podziału opiera się na

[853] J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 52(a), teza 3; S. Krajnik [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 52(a), teza 3, s. 229.
[854] A. Lach, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 255, teza 4, s. 1290-1291; M. Mozgawa, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 255, tezy 2 i 8; D. Gruszecka, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2021, komentarz do art. 255, teza 8, s. 1049-1050.
[855] I. Nowicka, *Wykroczenia* … op. cit., s. 56.

wartościach liczbowych, a zatem wymiernych i możliwych do precyzyjnego ustalenia w toku postępowania dowodowego, na podstawie aktualnych i obiektywnych danych. W przypadku nawoływania do przestępstwa, Kodeks wykroczeń nie dostarcza precyzyjnego kryterium podziału czynu. Ponadto nie definiuje terminów „znaczny zasięg" czy „znaczne skutki" i nie wskazuje okoliczności, które organ procesowy powinien uwzględniać przy ich ocenie[856].

W świetle powyższego, kryterium podziału czynu z art. 52a k.w. można określić jako obiektywno-subiektywne. Obie cechy tego kryterium nie mogą się krzyżować, bowiem pozostają wobec siebie w opozycji definicyjnej.

Aby lepiej zilustrować tę problematykę, można posłużyć się pojęciem sfer przedmiotowego kryterium podziału. Pierwsza sfera, obiektywna, opiera się na ocenie organu postępowania, czy uwzględniając wszystkie okoliczności sprawy, zasięg działania sprawcy był znaczny lub czy takie były skutki jego działania[857]. W doktrynie podkreśla się, że uwzględnienie obiektywnej sfery kryterium podziału powinno opierać się co najmniej na dwóch okolicznościach. Kluczowym jest czas i miejsce działania sprawcy, które przede wszystkim umożliwiają właściwą kwalifikację prawną jego postępowania[858]. Oczywiście, zakres i skutki pochwalania lub nawoływania do przestępstwa będą się różnić w zależności od kontekstu. Jeśli sprawca działania w godzinach popołudniowych, głośno wyraża się na dworcu czy w galerii handlowej dużego miasta, zakres i skutki takiego działania będą inaczej oceniane niż w sytuacji, gdy czynność ta odbywa się w lesie lub na uboczu w nocy.

Drugą okolicznością obiektywną ustalenia skutków i zakresu działania sprawcy, która wynika w zasadzie z poprzedniej okoliczności, jest krąg potencjalnych adresatów, którzy są narażeni na czyn sprawcy. Inne okoliczności obiektywne, które organ postępowania jest obowiązany brać pod uwagę przy ustalaniu kwalifikacji prawnej czynu, to przykładowo sposób reakcji adresatów na czyn, w tym: czy odebrali zachowanie sprawcy jako faktyczne nawoływanie lub pochwalanie przestępstwa, a zatem czy doszło do naruszenia dobra prawnego, jakim jest porządek publiczny, a także samo zachowanie sprawcy po czynie.

---

[856] Ibidem.
[857] M. Budyn-Kulik, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 52a, teza 7, s. 380-381 – autor wymienia przykładowe kryteria, które obiektywnie towarzyszyły czynowi, które organ postępowania jest obowiązany wziąć pod uwagę, jednocześnie wskazując na konieczność badania tych okoliczności *in concreto*.
[858] Ibidem.

Subiektywny aspekt omawianego kryterium podziału polega na ocenie przez organ procesowy skutków i zasięgu działania sprawcy. Choć ocena ta bazuje na faktach i okolicznościach obiektywnych, jej natura jest subiektywna, gdyż opiera się na indywidualnej percepcji zachowania sprawcy przez sąd lub funkcjonariusza organu ścigania[859].

Stąd wynika, że kryterium podziału czynu oparte na art. 52a k.w. nie jest jednoznacznie obiektywne, w przeciwieństwie do innych stosowanych przez ustawodawcę kryteriów. Ponieważ, jak już wykazano, ocena zasięgu lub skutków działania sprawcy zależy od indywidualnej percepcji osoby prowadzącej postępowanie, w rezultacie oceny te mogą się różnić w zależności od interpretacji poszczególnych osób. Powyższe tezy należy jednak skonstatować ogólnym argumentem, że ocena zasięgu lub skutków działania sprawcy jest zawsze oceną konkretną, nigdy zaś aprioryczną, abstrakcyjną[860].

Dla organów postępowania istotne jest dokładne rozpatrzenie i ocena każdego przypadku, analizując zasięg lub skutki działania sprawcy w określonych okolicznościach. Nie można przyjmować uproszczonej kwalifikacji prawnej, automatycznie przyznając pierwszeństwo dla art. 255 k.k., czy traktować zachowania w świetle obu przepisów (art. 255 k.k. i art. 52a k.w.) jako zbieg czynów.

II.2.1.1.7. Problematyka pozorności przepołowienia

Problematyka pozorności przepołowienia jest dosyć skrótowo poruszana w doktrynie i orzecznictwie, jednakże stanowi ważny obszar rozważań z racji potencjalnych implikacji praktycznych. Istnieje ryzyko, że działania, które faktycznie mają charakter wykroczeń, będą traktowane jako przestępstwa, i *vice versa*. Taka sytuacja może mieć miejsce ze względu na zbliżoną konstrukcję pewnych przepisów zawartych w Kodeksie wykroczeń oraz Kodeksie karnym. W rezultacie, organy stosujące prawo karne mogą dokonywać niewłaściwej kwalifikacji prawnej. W kontekście teoretycznym może to prowadzić do błędnych założeń dotyczących zakresu czynów przepołowionych. W szczególności problem ten dotyczy

[859] M. Mozgawa, [w:] M. Mozgawa (red), *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2009, s. 192; Wyrok SN z 30.05.2023 r., II KK 631/22, LEX nr 3567434 – który wskazuje na uznaniowość i subiektywność sądu karnego przy ocenie „znacznych skutków".
[860] M. Mozgawa, [w:] M. Mozgawa (red), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit. s. 192.

następujących przepisów: art. 94 k.w. w porównaniu z art. 180a k.k. oraz art. 123 k.w. w zestawieniu z art. 278 § 1 k.k.

Przepis art. 94 k.w. sankcjonuje prowadzenie pojazdu mechanicznego lub innego niż mechaniczny przez osobę, która nie uzyskała wymaganych uprawnień do jego kierowania[861]. Ustawa traktuje sytuacje, w których uprawnienia zostały zawieszone, jako równorzędne z sytuacjami, gdzie uprawnienia nigdy nie zostały nabyte[862]. W orzecznictwie uznaje się, że zawieszenie uprawnień do prowadzenia pojazdu jest równoznaczne z brakiem takich uprawnień[863].

Przepis art. 180a k.k. odnosi się do sytuacji, w której sprawca posiadał uprawnienia do kierowania pojazdem, ale w wyniku decyzji administracyjnej zostały one cofnięte. Ten przepis wyróżnia się szerszym zakresem ochrony, ponieważ oprócz bezpieczeństwa w komunikacji, zabezpiecza również przestrzeganie decyzji administracyjnych dotyczących prawa o kierujących pojazdami. Tym samym, osoba kierująca pojazdem bez wcześniejszego uzyskania wymaganych uprawnień podlega odpowiedzialności na podstawie art. 94 k.w[864]. Z kolei osoba, która kieruje pojazdem po cofnięciu uprawnień, podlega odpowiedzialności z art. 180a k.k[865].

W powyższych przepisach brak jest wyraźnego kryterium podziału, gdyż każdy z nich posługuje się odmiennym kompletem znamion strony przedmiotowej. Takie ujęcie można by interpretować w ten sposób, że art. 180a k.k. stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 94 k.w.[866], zatem dochodzi tutaj do zbiegu pozornego. W związku z tym w przypadku, gdy zachowanie sprawcy wydaje się pozornie realizować znamiona obu wskazanych czynów, należy zastosować jedynie art. 180a k.k. jako przepis szczególny. Jednakże, z orzecznictwa sądu wynika, że „zasadniczo, osoba prowadząca pojazd mechaniczny, za wykroczenie

[861] A. Michalska-Warias, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 94, tezy 1 i n.; I. Kosierb, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* ..., op. cit., komentarz do art. 94, tezy 1 i n., s. 454 i n.
[862] Zob. art. 104a ust. 5 Ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1210).
[863] Wyrok SN z 19.03.2019 r., IV KK 59/19, LEX nr 2636191.
[864] J. Lachowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 180(a), teza 1, s. 986; M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 180(a), teza 8; T. Razowski, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 180(a), teza 13, s. 470.
[865] Wyrok SN z 17.01.2019 r., IV KK 60/18, LEX nr 2619303.
[866] J. Lachowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 180(a), teza 1, s. 986.

z art. 94 § 1 k.w. będzie odpowiadała wyłącznie wtedy, gdy nigdy nie posiadała uprawnień do kierowania pojazdami albo co prawda posiadała w przeszłości owe uprawnienia i zostały jej one cofnięte, ale działa nieumyślnie. Natomiast osoba, która prowadzi pojazd mechaniczny mimo cofnięcia uprawnień do kierowania pojazdami i czyni to umyślnie, będzie odpowiadała za przestępstwo z art. 180a k.k"[867].

Przepis art. 180a k.k. dotyczy osób, które posiadały uprawnienia do kierowania pojazdami, ale zostały im one cofnięte. Część doktryny podkreśla, że jest to sprzeczne z całą aksjologią systemu prawa karnego, ponieważ takie osoby mogą stwarzać mniejsze niebezpieczeństwo dla ruchu drogowego niż te, które nigdy nie posiadały uprawnień[868]. *Prima facie* może się wydawać, że większą społeczną szkodliwością cechuje się działanie sprawcy, który kieruje pojazdem, pomimo że nigdy nie uzyskał uprawnień. W takim przypadku nie sprawdzono jego kwalifikacji do użytkowania danego typu pojazdu, co może stanowić większe zagrożenie dla bezpieczeństwa w ruchu drogowym niż w przypadku sprawcy, który posiadał praktyczne umiejętności niezbędne do prowadzenia takiego pojazdu.

W kontekście zbiegu przepisów, należy uwzględnić różne okoliczności i aspekty prawne, aby dokładnie określić, czy dane zachowanie odpowiada przestępstwu z art. 180a k.k. czy wykroczeniu z art. 94 k.w. W sytuacji osób, które nigdy nie uzyskały uprawnień do kierowania pojazdem lub którym odebrano prawo jazdy w trybie art. 104a ustawy o kierujących pojazdami[869] (zawieszenie uprawnień do kierowania pojazdami), kierowanie pojazdem przez taką osobę będzie stanowiło wykroczenie, zgodnie z art. 94 k.w[870].

Odrębną problematykę stanowi zagadnienie kierowania pojazdem bez uprawnień po wydaniu decyzji w przedmiocie cofnięcia uprawnień do kierowania pojazdami, w zakresie na jaki orzeczono sądowy zakaz prowadzenia pojazdów. Stosownie do art. 182 § 2 k.k.w., organ, do którego przesłano orzeczenie zawierające zakaz prowadzenia pojazdów, zobowiązany jest cofnąć uprawnienia do ich prowadzenia w orzeczonym zakresie oraz nie może wydać tych uprawnień w okresie obowiązywania zakazu.

[867] Wyrok SN z 17.01.2019 r., IV KK 60/18, LEX nr 2619303.
[868] K. Pawelec, *Zarys metodyki pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych*, Warszawa 2021, s. 73-74.
[869] Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1210).
[870] K. Pawelec, *Zarys metodyki* …, op. cit., s. 77.

Judykatura uznaje w większości, że użyty na gruncie art. 182 § 2 k.k.w. zwrot „orzeczonym zakresie" odnosi się do okresu, na jaki sąd orzekł zakaz prowadzenia pojazdów. Z literalnego brzmienia tego przepisu wynika zatem, że organ administracji nie jest władny do odmiennego ukształtowania okresu pozbawienia uprawnienia do prowadzenia pojazdów, jak tylko w zakresie wskazanym w wyroku, którego treścią jest ściśle związany. Organ nie może przy tym rozszerzyć ani zawęzić orzeczonego przez sąd zakazu[871]. Ponadto decyzje wydane na podstawie art. 182 § 2 k.k.w. i art. 184 k.k.w. muszą określać ramy czasowe wyznaczone datami (od wskazanej przez sąd daty początkowej okresu wykonywania środka karnego do jego daty końcowej, obliczonej zgodnie z art. 123 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w. przez organ administracji publicznej, występujący jako organ postępowania wykonawczego[872].

Organ (z reguły starosta) wykonujący wyrok jest związany jego treścią, a więc może cofnąć uprawnienia do kierowania mechanicznymi na ściśle wskazany w wyroku okres, w określonym przez sąd zakresie oraz nie może wydać tych uprawnień w okresie obowiązywania zakazu[873]. Niedopuszczalna jest sytuacja, w której organ administracyjny samodzielnie interpretuje lub w drodze dedukcji wskazuje okres obowiązywania zakazu, a o cofnięciu uprawnień do prowadzenia pojazdów może orzec w ramach czasowych oznaczonych w decyzji konkretnymi datami[874].

Konkludując, czyn sprawcy nieposiadającego uprawnień do kierowania pojazdem w wyniku ich cofnięcia kwalifikowany być powinien na gruncie prawa karnego materialnego, a nie prawa wykroczeń.

Drugą kategorią przepisów, które mogą sugerować istnienie czynu przepołowionego, jest wykroczenie opisane w art. 123 k.w. oraz kradzież w typie podstawowym określona w art. 278 § 1 k.k. Pierwszy z przepisów kontrawencjonalizuje zachowanie, które polega na bezprawnym zaborze owoców, warzyw lub kwiatów z cudzego ogrodu, o ile ilość zabranych roślin nie była znaczna. Ustawodawca nie definiuje jednak pojęcia nieznacznej ilości roślin.

[871] Wyrok NSA z 16.04.2010 r., I OSK 698/09, LEX nr 595479; Wyrok NSA z 28.01.2009 r., I OSK 220/08, LEX nr 537309; Wyrok WSA w Gdańsku z 5.11.2009 r., III SA/Gd 348/09, LEX nr 531574; Postanowienie SN z 26.02.2014 r., I KZP 29/13, OSNKW 2014, nr 7, poz. 52, LEX nr 1455365.
[872] Wyrok WSA w Lublinie z 20.01.2009 r., III SA/Lu 377/08, LEX nr 519805; Wyrok WSA w Gdańsku z 22.11.2007 r., III SA/Gd 335/07, LEX nr 454043; Wyrok WSA w Lublinie z 28.02.2006 r., III SA/Lu 584/05, ONSAiWSA 2006, nr 6, poz. 170, LEX nr 198279.
[873] Wyrok WSA w Gdańsku z 5.11.2009 r., III SA/Gd 348/09, LEX nr 531574.
[874] K. Łucarz, *W sprawie wykonywania zakazu prowadzenia pojazdów w ruchu drogowym*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2013, t. 29, s. 219.

Zatem, w tym zakresie posługiwać się należy kryterium zarówno ilościowym, jakim jest liczba zabranych owoców lub kwiatów albo warzyw, jak również kryterium wartościowym, które lepiej pozwala na przyjęcie odpowiedniej kwalifikacji prawnej zachowania sprawcy[875].

Należy uznać za słuszny pogląd, zgodnie z którym za pomocnicze kryterium wyznaczenia nieznacznej ilości zabranych roślin jest górna granica nawiązki z art. 123 § 3 k.w. tj. 50 złotych, przy czym wtedy główną determinantą nieznacznej ilości będzie kryterium wartościowe[876].

W takim przypadku głównym kryterium określającym nieznaczną ilość będzie wartość roślin. Analizując powiązanie pomiędzy art. 123 k.w. a art. 278 § 1 k.k. można przyjąć, że zabór roślin z terenu ogrodu będzie traktowany jako kradzież w odniesieniu do typu podstawowego tego przestępstwa, jeśli wartość nominalna zabranych roślin osiągnie lub przekroczy 800 złotych[877].

Przy rozważaniu obu przepisów można stwierdzić, iż nie są one przykładem czynu przepołowionego. Mamy raczej do czynienia z pozornym zbiegiem norm, rozstrzyganym poprzez zastosowanie zasady *lex specialis derogat legi generali* w sytuacji, kiedy wartość zabranych roślin nie przekracza 800 złotych. Jeśli jednak wartość ta zostanie osiągnięta lub przekroczona, odpowiednia kwalifikacja prawna czynu następuje na podstawie zasady pochłaniania jednego przepisu przez drugi.

II.2.1.1.8. Zasadność przepołowienia kradzieży i zniszczenia mienia na podstawie kryterium wartości rzeczy skradzionej i wysokości szkody

Kradzież i zniszczenie mienia są czynami wymierzonymi w bezpieczeństwo posiadania oraz integralność mienia, stanowiącymi częsty element praktyki karnej ze względu na ich powszechność i relatywną łatwość popełnienia[878]. Zasadność ich umieszczenia w Kodeksie

[875] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 123, tezy 1-7; S. Krajnik, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń …,* op. cit., komentarz do art. 123, tezy 1-7, s. 589-591.
[876] P. Gensikowski, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 123, teza 7, s. 990-991.
[877] *A contrario* do poglądu T. Bojarski, [w:] A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, T. Bojarski, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 488.
[878] Statystyka Policji …, op. cit.

karnym oraz Kodeksie wykroczeń poddano szczegółowej analizie. W kolejnych rozdziałach dysertacji szczegółowo omówiono znamiona wskazanych czynów zabronionych, aby dokładniej zrozumieć ich charakter i znaczenie w prawie karnym[879].

W kontekście przepołowienia omawianych czynów, ustawodawca kieruje się konkretnym kryterium podziału, opartym na określonej wartości pieniężnej. Takie podejście jest logiczne, biorąc pod uwagę, że czynność wykonawcza tych czynów zabronionych zawsze dotyczy pewnej rzeczy o określonej wartości. Rzecz ta stanowi tzw. dalszy przedmiot ochrony tych typów czynów zabronionych. Obecnie wartość pieniężna, stanowiąca granicę między przestępstwem a wykroczeniem w kontekście omawianych czynów wynosi 800 złotych, co jest uzasadnione w perspektywie wzrostu wynagrodzenia minimalnego oraz spadku siły nabywczej pieniądza, co zostało omówione w poprzednich rozważaniach[880].

W aktualnym stanie prawnym, kwalifikacja dwóch analizowanych czynów opiera się na jednoznacznym kryterium, jakim jest wartość rzeczy skradzionej lub wysokość wyrządzonej szkody[881]. Jeżeli te wartości nie przekraczają 800 złotych, czyn jest klasyfikowany w określony sposób. Należy zaznaczyć, że owo kryterium jest nie tylko ostre, ale również stałe. Wiąże się to z problemem przepołowienia tych czynów, które w przeszłości wyznaczane było jako 1/4 minimalnego wynagrodzenia za pracę[882].

Omawiane rozwiązanie prawne było problematyczne z wielu względów. Pierwsza kwestia dotyczy tego, że kwalifikacja prawna czynu była determinowana nie bezpośrednio przez przepis prawa karnego, lecz przez zmiany w przepisach prawa pracy, konkretnie w ustawie o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, które ulegały regularnym modyfikacjom[883]. Wprowadzało to komplikacje w zakresie prawa karnego, ponieważ każda zmiana w przepisach dotyczących wynagrodzenia wpływała na zakres zachowań traktowanych jako przestępstwa czy wykroczenia. Taka konstrukcja naruszała zasadę określoności prawa karnego. Obywatel powinien być w stanie jednoznacznie określić na podstawie Kodeksu

[879] Szerzej na temat znamion omawianych czynów zabronionych, zob. rozdział III i IV pracy doktorskiej, s. 263 i n. oraz s. 385 i n.
[880] Zob. podrozdział 2.1.1.4 rozdziału II pracy doktorskiej, s. 153 i n.
[881] Ibidem.
[882] Zob. podrozdział 1 rozdziału II pracy doktorskiej, s. 132.
[883] Zob. Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2207 z późn. zm.) oraz wcześniejsze wersje tego aktu prawnego.

karnego, jakie zachowanie jest przestępstwem lub wykroczeniem, bez konieczności odnoszenia się do innych przepisów.

W odniesieniu do ułamkowego kryterium kwotowego, które rozgraniczało niektóre czyny skierowane przeciwko mieniu jako przestępstwa lub wykroczenia, istotne jest podkreślenie, że wprowadzono je ustawą z dnia 27 września 2013 roku o zmianie Kodeksu postępowania karnego oraz innych ustaw[884]. Z uwagi na roczne zmiany wysokości minimalnego wynagrodzenia, dokonywane każdego roku z dniem 1 stycznia, dochodziło do zmiany statusu prawnego niektórych czynów z przestępstw na wykroczenia i odwrotnie[885].

Przepis art. 50 zmienionej ustawy zawierał przepisy intertemporalne jedynie dla czynów, które zostały prawomocnie osądzone przed jej wejściem w życie (tj. przed 9 listopada 2013 roku), jednak dla czynów popełnionych przed tą datą, które jeszcze nie zostały osądzone, nie przewidziano odpowiednich regulacji. To oznacza brak klarownych wytycznych dotyczących postępowania z czynami popełnionymi przed zmianą ustawodawstwa, szczególnie w kontekście kolejnych zmian wysokości minimalnego wynagrodzenia[886].

Zmiana metody określania kryterium przepoławiania czynów zabronionych między przestępstwami a wykroczeniami sprawiła, że każdego roku mogło dojść do modyfikacji terminów przedawnienia karalności tych czynów. Należy zwrócić szczególną uwagę na fakt, iż terminy przedawnienia karalności wykroczeń są krótsze niż w przypadku przestępstw, co może prowadzić do niezamierzonego przedawnienia karalności[887].

Aktualnie obowiązujące, jednoznaczne kryterium rozgraniczające przestępstwo od wykroczenia uznać należy za przykład pozytywnego rozwiązania. Kryterium to jest jasne i stałe. Mimo, że nadal istnieje ryzyko oscylowania działań sprawcy wokół tej granicy, to z pewnością ułamkowe określenie kwot odwołujące się do minimalnego wynagrodzenia za pracę było niepraktyczne i prowadziło do trudności w stosowaniu prawa[888].

---

[884] Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 1247).
[885] V. Konarska-Wrzosek, *Nowo przyjęte kryteria przepoławiania czynów zabronionych skierowanych przeciwko mieniu na przestępstwa oraz wykroczenia i ich materialnoprawne oraz procesowe konsekwencje*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury" 2014, z. 13, s. 150.
[886] Ibidem, s. 151.
[887] Ibidem, s. 156.
[888] L. Gardocki, *Zasada nullum crimen sine lege certa we współczesnym polskim prawie karnym*, [w:] A. Dębiński, M. Gałązka, R. G. Hałas, K. Wiak (red.), *Hominum causa omne ius constitutum est. Księga jubileuszowa ku czci Profesor Alicji Grześkowiak*, Lublin 2006, s. 72.

Warto również zwrócić tutaj uwagę na zasadę „*ne bis in idem*", zakazującą podwójnego karania za ten sam czyn[889], oraz konieczność uwzględniania okresu aresztu w wykonywanej karze[890], co jest fundamentalne dla zaufania społeczeństwa do systemu wymiaru sprawiedliwości.

[889] M. Florczak-Wątor, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 2, tezy 1-7, s. 29-35; M. Kurowski, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 17, teza 26; Art. 50 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. U. UE. C. z 2007 r. Nr 303, s. 1 z późn. zm.).

[890] Wyrok SA w Rzeszowie z 16.04.2019 r., II AKa 29/18, LEX nr 3081288; K. Eichstaedt, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 417, tezy 1-5.

II.3. Kontrawencjonalizacja w kontekście transparentności polskiej regulacji prawnokarnej

Kontrawencjonalizacja jest złożonym i wielowymiarowym procesem, którego początki i rozwój można prześledzić na przestrzeni różnych okresów historycznych, a także w kontekście zmieniających się podejść do prawa i filozofii karania[891]. Proces ten odzwierciedla ewolucję w myśleniu o odpowiedzialności prawnokarnej oraz uwzględnia zmiany w społecznym rozumieniu sprawiedliwości i skuteczności prawa[892].

Termin „kontrawencjonalizacja" wywodzi się z języka francuskiego od słowa *contraventions*[893], które z kolei pochodzi od łacińskiego wyrażenia *contra venire*[894], oznaczającego przekroczenie czy naruszenie[895]. Proces ten w polskim systemie prawnym, ze względu na specyfikę rozwiązań w obrębie prawa wykroczeń, można by rozumieć jako zasadniczą modyfikację penalizacji, a nie właściwą depenalizację.

W okresie przedwojennym i międzywojennym w Polsce, formowanie systemu prawnego, w tym prawa karnego i wykroczeń, było procesem dynamicznym. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku, Polska zmagała się z wyzwaniem integracji różnorodnych systemów prawnych zaborców. W tym czasie obowiązywały różne kodyfikacje prawne, co komplikowało tworzenie jednolitego prawa[896].

W debatach prawniczych nasiliła się dyskusja nad naturą wykroczeń w porównaniu do przestępstw. Rozważano, czy wykroczenia należy traktować jako odrębną kategorię naruszeń,

---

[891] R. Pawlik, Kontrawencjonalizacja …, op. cit., s. 33 i n.

[892] Por. M. E. Stefaniuk, *Skuteczność prawa i jej granice*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2011, s. 55 i n.; Najczęściej omawiane są skuteczności: behawioralna, psychologiczna, finistyczna oraz społeczno-wychowawcza (por. J. Wróblewski, *Skuteczność prawa i problemy jej badania*, „Studia Prawnicze" 1980, nr 1-2, s. 10-12); Wyróżniane są różne rodzaje skuteczności faktycznej, które należy odróżnić od skuteczności prawnej, polegającej na tym, że określonemu stanowi rzeczy przypisuje się normatywnie następstwa prawne, np. skuteczność prawna czynności prawnej, wyroku sądowego; Por. także W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1986, s. 494-496; W zakresie przestrzegania i skuteczności normy prawnej, zob. szerzej S. Kaźmierczyk, *Dynamiczne ujęcie normy prawnej*, Wrocław 1978, s. 64-99; Ponadto zob. W. Dziedziak, *Wpływ sankcji prawnych i moralnych na skuteczność prawa*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2015, nr 1, s. 67-86.

[893] R. Pawlik, Kontrawencjonalizacja …, op. cit., s. 35; Zob. m.in. E. Dreyer, *Droit pénal général*, Paris 2014, s. 68 i n., 464; B. Bouloc, *Droit pénal général*, Paris 2013, s. 123 i n., 183; A. Legal, *Le nouveau régime des contraventions,* [w:] J. Mélanges-Lebret, J. Boulouis, *L'évolution du droit criminel contemporain. Recueil d'études à la mémoire de Jean Lebret*, Paris 1968, s. 157; Y. Mayaud, *Droit pénal général*, Paris 2013, s. 69 i n., 324 i n.

[894] Por. M. L. Rassat, *Droit pénal général*, Paris 2014, s. 280 i n.

[895] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 35.

[896] Zob. podrozdział 5 rozdziału I pracy doktorskiej, s. 75.

czy też jako czyny zbliżone do przestępstw. Przedstawiciela prawa, tak jak E. S. Rappaport i J. Makarewicz, reprezentowali odmienne poglądy na temat miejsca wykroczeń w systemie prawnym[897].

Postulaty filozofów prawa miały znaczący wpływ na dyskusje o naturze prawa karnego. Gustav Radbruch argumentował, że prawo karne jest nie tylko źródłem karalności, ale również jej ograniczeniem, podkreślając potrzebę ograniczenia represji karnej[898]. Z kolei Władysław Wolter podkreślał, że kara jest uzasadniona tylko tam, gdzie jest absolutnie niezbędna, wpływając na przemyślenia dotyczące proporcjonalności i efektywności norm prawnych[899].

W okresie międzywojennym formowały się koncepcje kontrawencjonalizacji, polegające na zastępowaniu środków represyjnych innymi formami odpowiedzialności, takimi jak cywilna czy administracyjna[900]. Obserwowano tendencję do przekształcania sankcji represyjnych i poszukiwania alternatywnych metod zapobiegania szkodom społecznym.

Ponadto pojawiały się spory w doktrynie dotyczące zakresu i granic prawa karnego oraz wykroczeń. Dyskusje te miały wpływ na późniejsze ukształtowanie polskiego systemu prawnego. Dotyczyły nie tylko natury przestępstw i wykroczeń, ale także rozważań o skuteczności prawa i jego funkcji w społeczeństwie[901].

W doktrynie różnica pomiędzy wykroczeniem a przestępstwem była przede wszystkim postrzegana w stopniu społecznej szkodliwości. Przedmiotem sporu pozostawało zaś to, czy ma charakter jakościowy czy ilościowy[902]. Jedni autorzy opowiadali się za jej jakościowym charakterem[903], inni zaś za ilościowym[904].

---

[897] Ibidem, s. 90 i n.
[898] G. Radbruch, *Einführung in die Rechtswissenschaft,* Leipzig 1929, s. 116.
[899] W. Wolter, *Granice* …, op. cit., s. 244; Por. również M. E. Stefaniuk, *Skuteczność prawa* …, op. cit., s. 55 i n. oraz powołana tam literatura; R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 17.
[900] H. Groszyk, *Refleksje o przyszłości sankcji prawnej (przyczynek do ewolucji sankcji prawnej w społeczeństwach przyszłości)*, [w:] H. Groszyk (red.), *Problemy teorii i filozofii prawa*, Lublin 1985, s. 107 i n.
[901] Zob. podrozdział 5 rozdziału I pracy doktorskiej, s. 90 i n.
[902] J. Skupiński, *Problemy kodyfikacyjne materialnego i procesowego prawa wykroczeń,* [w:] H. Lisicka (red.), *Prawo ochrony środowiska i prawo karne*, Wrocław 2008, s. 292-294; T. Bojarski, *Polskie prawo wykroczeń. Zarys wykładu, wyd. 3,* Warszawa 2009, s. 56; J. Skupiński, J. Szumski, *Problemy kodyfikacji prawa wykroczeń*, „Państwo i Prawo" 1998, z. 9-10, s. 195-196; Zob. również B. Boch, *Tak zwany czyn przepołowiony – sporna konstrukcja na styku prawa karnego i prawa wykroczeń*, [w:] A. Światłowski (red.), *W poszukiwaniu optymalnego modelu* …, op. cit., s. 82-86.
[903] Tak, m.in. A. Marek, J. Ba'a, L. Lernell oraz W. Wolter (R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 319).
[904] Tak, m.in. M. Cieślak, A. Gubiński, E. Iserzon, L. Peiper, E.S. Rappaport, M. Bojarski oraz W. Radecki (R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 319-320).

Po II wojnie światowej Polska podjęła proces rekonstrukcji i reorganizacji swojego systemu prawnego. Okres powojenny charakteryzował się kontynuacją i rozwojem koncepcji kontrawencjonalizacji, która zakładała rozróżnienie odpowiedzialności karnej od innych form odpowiedzialności. W tym okresie znaczący wpływ na kształtowanie prawa karnego miały dokonania intelektualne G. Radbrucha i W. Woltera. Przeprowadzano analizy, określając, kiedy i w jakim zakresie stosowanie represji karnej jest uzasadnione i efektywne. Skupiano uwagę na efektywności norm prawnych, ich proporcjonalności oraz zasadzie subsydiarności prawa karnego[905].

Kolejnym ważnym zagadnieniem wymagającym szczegółowej analizy w kontekście procesu kontrawencjonalizacji, zwłaszcza w dobie integracji europejskiej, stał się historyczny kontekst prawa do karania. Prawo karne, rozpatrywane w perspektywie historycznej, było odzwierciedleniem suwerennej kompetencji państw i stanowiło jedną z ich kluczowych prerogatyw. Jednakże nie oznacza to, że krajowy system prawa funkcjonował w izolacji od innych systemów[906].

W okresie powojennym, a szczególnie od lat 60., przeprowadzono liczne zmiany legislacyjne, mające na celu dostosowanie prawa karnego do ewoluujących warunków społecznych, politycznych i gospodarczych. Wprowadzono nowe regulacje prawne, które miały na celu optymalizację reakcji prawnej na różnorodne formy naruszeń, w tym te uznawane za drobne przestępstwa czy wykroczenia[907].

W tym okresie rozważano i analizowano zagadnienia związane z odpowiedzialnością karną, wykroczeniową oraz administracyjną, ich granicami oraz skutecznością w kontekście ochrony porządku publicznego i indywidualnych praw obywateli[908].

W latach 60. i 70. XX wieku w Polsce nastąpiły istotne zmiany w prawie karnym i wykroczeń, będące częścią szerszego procesu kontrawencjonalizacji. Dążono do zrównoważonego i humanitarnego podejścia do karalności. Rozważano efektywność

[905] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 17.
[906] Ibidem, s. 25; Por. m.in. W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010, s. 69 i n.; C. Nowak, *Wpływ procesów globalizacyjnych na polskie prawo karne*, Warszawa 2014, s. 17; H. Kelsen, *Principles of International Law*, New York 1952, s. 190-194; J. Helios, W. Jedlecka, *Suwerenność w dobie procesów integracyjnych i globalizacyjnych*, Wrocław 2004, s. 22-31; R. Pawlik, *Ius puniendi and its Sources in the Era of European Integration – Selected Issues on the Example of Poland*, „Societas Iuris" 2016, nr 2, s. 54-88.
[907] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 21 i n.
[908] Zob. podrozdział 5 rozdziału I pracy doktorskiej, s. 90 i n.

i zasadność stosowania represji karnej, poszukując równowagi między koniecznością karania a alternatywnymi metodami zapobiegania szkodom społecznym[909].

W doktrynie debatowano o różnych znaczeniach i kontekstach „odpowiedzialności". Wyróżniano odpowiedzialność cywilną, karną, administracyjną, konstytucyjną, każda z nich charakteryzuje się odmiennymi podstawami i zasadami. W. Radecki zauważał, że kary administracyjne mogą uzupełniać lub nawet zastępować tradycyjne formy odpowiedzialności karnej[910].

W kontekście kryminalizacji i dekryminalizacji, ustawodawcy podjęli wyzwanie dotyczące ustalenia, które zachowania powinny podlegać odpowiedzialności karnej, a które mogą być lepiej regulowane w ramach prawa cywilnego czy administracyjnego. Znaczenie miała tutaj zasada proporcjonalności oraz subsydiarność prawa karnego[911].

Integracja Polski z Unią Europejską i otwarcie na prawo międzynarodowe wpłynęły na kształt prawa karnego i wykroczeń. Dąży się do harmonizacji polskiego prawa z wymogami europejskimi, zwłaszcza w obszarze ochrony praw człowieka i podstawowych wolności[912].

Okres integracji europejskiej zainicjował kluczowe zmiany w systemie prawnym, m.in. wpłynął na sposób postrzegania i traktowania mniejszych wykroczeń. Zaczęto realizować koncepcję zrównoważonego i humanitarnego podejścia, odpowiadającego na nowe wyzwania i potrzeby społeczeństwa. Kontynuowano trend zmniejszania nacisku na represję karną na rzecz innych form odpowiedzialności, takich jak cywilna czy administracyjna[913]. W doktrynie zaczęły pojawiać się głosy, że w uzasadnionych przypadkach administracyjne kary pieniężne mogą zastępować odpowiedzialność karną[914]. Kontynuowano też debatę na temat różnych form i znaczeń odpowiedzialności w ramach poszczególnych dziedzin prawa. Nie powinno też

---

[909] Ibidem.
[910] W. Radecki, *Kilka uwag o zastępowaniu odpowiedzialności karnej odpowiedzialnością administracyjną*, [w:] M. Bojarski (red.), *Współczesne problemy nauk penalnych – zagadnienia wybrane*, Wrocław 1994, s. 277-298.
[911] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 20; Zob. szerzej R. Pawlik, *Konstytucyjne podstawy i zakres prawa karania – zagadnienia wybrane z perspektywy odpowiedzialności za przestępstwo i wykroczenie,* [w:] M. Grzybowski (red.), *Państwo demokratyczne, prawne i socjalne. T. 3. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Zbigniewowi Antoniemu Maciągowi,* Kraków 2014, s. 419 i n.
[912] Por. podrozdział 1 rozdziału II pracy doktorskiej, s. 130-131.
[913] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 265-266; H. Groszyk, *Refleksje* …, op. cit., s. 107 i n.
[914] W. Radecki, *Kilka uwag* …, op. cit., s. 13-22.

zaskakiwać, że z upływem czasu pojawiła się potrzeba bardziej precyzyjnego rozgraniczenia między odpowiedzialnością karną, cywilną i administracyjną.

Proces integracji z UE niesie ze sobą swego rodzaju *novum* na gruncie scalania porządków prawnych. Nie oznaczał on utraty suwerenności, jednak wiązał się z transferem kompetencji w określonych dziedzinach[915]. Konstytucja RP z 1997 roku pozwoliła na przekazywanie pewnych uprawnień na rzecz instytucji unijnych, przy jednoczesnym zachowaniu kluczowych elementów suwerenności narodowej[916].

Wpływ Unii Europejskiej przyczynił się do redefinicji i reinterpretacji niektórych aspektów prawa karnego w Polsce, w tym kwestii relacji między różnymi rodzajami odpowiedzialności[917].

W tym miejscu warto przytoczyć dosyć kontrowersyjne orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, które jest odzwierciedleniem podejścia do kwestii różnicowania pomiędzy odpowiedzialnością karną a innymi formami odpowiedzialności prawnej[918].

W wyroku z dnia 12 kwietnia 2011 roku[919], Trybunał stwierdził, że stosowanie zarówno sankcji podatkowej w formie zryczałtowanego podatku dochodowego (75% dochodu) według art. 30 ust. 1 pkt 7 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, jak i odpowiedzialności karnej skarbowej za ten sam czyn, nie narusza zasady *ne bis in idem.* Ponadto uznał, że sankcja podatkowa ma charakter rekompensaty za straty państwa i jest odrębna od odpowiedzialności karnej, co jest zgodne z Konstytucją RP.

Tak daleko idące stanowisko spotkało się z oczywistą krytyką w doktrynie. Część przeciwników takiego podejścia skoncentrowała się na analizie zasady *ne bis in idem*

---

[915] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 27; L. Garlicki, *Uwagi do wstępu do Konstytucji RP*, [w:] K. Działocha, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, t. 1,* Warszawa 1999, s. 14; Por. również Wyrok TK z 11.05.2005 r., K 18/04, OTK-A 2005, nr 5, poz. 49, LEX nr 155502; Wyrok TK z 18.07.2006 r., U 5/04, OTK-A 2006, nr 7, poz. 80, LEX nr 198671; Wyrok TK z 3.11.2006 r., K 31/06, OTK-A 2006, nr 10, poz. 147, LEX nr 231197; Wyrok TK z 12.03.2007 r., K 54/05, OTK-A 2007, nr 3, poz. 25, LEX nr 257765; Wyrok TK z 16.12.2009 r., Kp 5/08, OTK-A 2009, nr 11, poz. 170, LEX nr 562826.

[916] Na temat zasady suwerenności Narodu, zob. L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu, wyd. 2*, Warszawa 1998, s. 52 i n.

[917] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 28, 90; A. Bałaban, *Traktat konstytucyjny Unii Europejskiej a tradycje konstytucyjne państw członkowskich*, [w:] S. Dudzik, *Konstytucja dla Europy. Przyszły fundament Unii Europejskiej*, Kraków 2005, s. 54; Por. P. Bała, „*Tożsamość konstytucyjna" a Traktat z Lizbony. Tezy wyroku Federalnego Trybunału Konstytucyjnego z 30 czerwca 2009 r.*, „Ius Novum" 2010, t. 4, nr 2, s. 7 i n.; Ponadto zob. A. Sakowicz, *Zasada ne bis in idem w prawie karnym w ujęciu paneuropejskim*, Białystok 2011, s. 136.

[918] Wyrok TK z 12.04.2011 r., P 90/08, OTK-A 2011, nr 3, poz. 21, LEX nr 824128.

[919] Ibidem.

oraz na rozgraniczeniu między sankcjami podatkowymi a odpowiedzialnością karno-skarbową. Podnoszą oni, że nietrafne jest założenie Trybunału, jakoby sankcje podatkowe i odpowiedzialność karna skarbowa mogły być stosowane równocześnie (nawet jeśli dotyczą tego samego zachowania podatnika). W tym zakresie nie można również pomijać kwestii określoności charakteru zobowiązania podatkowego, a także wpływu takiego podejścia na zasady sprawiedliwości podatkowej i równego traktowania podatników[920].

Podnoszono ponadto, że problematyczne jest rozwiązanie przez Trybunał zagadnienia zbiegu odpowiedzialności podatkowej i karnoskarbowej. Podatnik nie ma automatycznego obowiązku zapłaty podatku, zatem dla odpowiedzialności karnej skarbowej kluczowe jest precyzyjne ustalenie źródła i czasu uzyskania dochodu. Zaś w przypadku dochodów nieujawnionych nie dochodzi do faktycznego ustalenia przedmiotu i podstawy opodatkowania. To ukazuje zatem, że niezbędna jest zmiana legislacyjna w celu uniknięcia niejasności dotyczących zbiegu odpowiedzialności podatkowej i karnej[921].

Zwrócić też należy uwagę na to, że obowiązek podatkowy związany ze zryczałtowanym podatkiem od dochodów nieujawnionych powstaje dopiero po doręczeniu decyzji podatkowej podatnikowi. W związku z tym, art. 54 k.k.s.[922], penalizujący nieujawnienie podstawy opodatkowania przez podatnika, nie powinien mieć zastosowania w sytuacjach, gdy zobowiązanie podatkowe jeszcze nie zaistniało. Część doktryny, która krytykuje takie podejście odnosi się do wadliwości stosowania mechanizmu odpowiedzialności karnej skarbowej na podstawie daniny obliczonej według 75% stawki ryczałtowej. Głównym zarzutem jest tutaj to, że podatnik nie ma w takiej sytuacji możliwości uchylenia się od zapłaty podatku, który nie jest od niego wymagany przez prawo. W konsekwencji, penalizacja za uchylanie się od opodatkowania w takim kontekście jest nieuzasadniona[923].

Wskazać należy, że ustawodawca, kształtując regulacje, wpływa na przyszłe zachowania jednostek, biorąc pod uwagę korzyści i straty wynikające z naruszenia norm

[920] Tak, m.in. M. Jaśniewicz, *Glosa do wyroku TK z dnia 12 kwietnia 2011 r., P 90/08*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego" 2012, nr 1, s. 149-158.
[921] Tak, m.in. I. Sepioło, *Zbieg odpowiedzialności podatkowej i karnoskarbowej. Glosa do wyroku TK z dnia 12 kwietnia 2011 r., P 90/08*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego" 2013, nr 3, s. 29-32.
[922] Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 628 z późn. zm.); dalej jako k.k.s.
[923] Tak, m.in. M. Drewicz, *Glosa do wyroku TK z dnia 12 kwietnia 2011 r., P 90/08*, „Studia Prawno-Ekonomiczne" 2013, nr 89, s. 171-181.

prawnych. To podkreśla, że przestrzeganie prawa jest fundamentalne dla funkcjonowania społeczeństwa. Jednakże, nie zawsze prawo skuteczne jest dobrym prawem, zwłaszcza jeśli wiąże się z wysokimi kosztami społecznymi, długim czasem oczekiwania na efekty lub narusza powszechnie akceptowane wartości.

Pojęcie „odpowiedzialności" jest wielopłaszczyznowe[924]. Odnosząc się do odpowiedzialności prawnej *in genere*, można wyróżnić dwa jej podstawowe typy: podmiotową i przedmiotową[925]. Należy zaznaczyć, że odpowiedzialność prawna musi wynikać z normy prawnej[926].

Odpowiedzialność podmiotowa skupia się na badaniu motywacji działania osoby obciążonej odpowiedzialnością, jej indywidualnych cech, wpływu czynników zewnętrznych oraz niezgodności z prawem danego zachowania. Ta forma odpowiedzialności uwzględnia nie tylko fakt naruszenia prawnych norm, ale także bierze pod uwagę specyficzne okoliczności sprawcy, w tym warunki, w jakich doszło do naruszenia oraz jego zamiary. W niektórych przypadkach możliwe jest ograniczenie lub całkowite zwolnienie z odpowiedzialności, co nadaje jej wymiar etyczny i humanitarny[927]. Według Wiesława Langa, w ramach odpowiedzialności podmiotowej możemy wyróżnić dwie odmiany: abstrakcyjną (potencjalną) i konkretną (zaktualizowaną). Odpowiedzialność abstrakcyjna odnosi się do zdarzeń, które mogą wystąpić w przyszłości, natomiast odpowiedzialność konkretna dotyczy zdarzeń, które już miały miejsce. Odpowiedzialność podmiotowa dzieli się dalej na majątkową i niemajątkową, w zależności od typu wynikających z niej konsekwencji. Odpowiedzialność majątkowa wiąże się z ponoszeniem strat finansowych, a niemajątkowa odnosi się głównie do kwestii karnych i wpływa na fundamentalne wartości przypisane do osoby ponoszącej odpowiedzialność, jak np. wolność osobistą[928].

Kolejnym rodzajem odpowiedzialności, zdefiniowanym przez W. Langa, jest odpowiedzialność przedmiotowa. Charakteryzuje się ona majątkowym charakterem i przybiera

[924] Por. W. Lang, *Spór o pojęcie odpowiedzialności prawnej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika Nauki Humanistyczno-Społeczne" 1969, t. 39, nr 37, s. 51 i n.
[925] Ibidem.
[926] Zob. W. Lang, *Struktura odpowiedzialności prawnej (Studium analityczne z dziedziny teorii prawa)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika Nauki Humanistyczno-Społeczne" 1968, t. 8, nr 31, s. 35.
[927] W. Lang, *Spór* …, op. cit., s. 55 i n.
[928] Ibidem.

formę osobistą lub rzeczową[929]. Jest definiowana przez obiektywne podejście do oceny przypisania konsekwencji naruszenia prawnego porządku. Odpowiedzialność ta może obejmować nawet przypadkowe zdarzenia, niezależne od intencji lub zdolności sprawczej osoby odpowiedzialnej. Może być ona oparta na zasadach ryzyka, sprawiedliwości, a nawet na umownym przyjęciu odpowiedzialności, co rozszerza tradycyjne pojęcie odpowiedzialności prawnej[930].

Proces kontrawencjonalizacji dotyczy przede wszystkim trzech rodzajów odpowiedzialności: karnej, wykroczeniowej i administracyjnej. Istotne jest tutaj ustalenie wyraźnych granic ich stosowania, przy jednoczesnym zapewnieniu gwarancji zbliżonych do tych, które są charakterystyczne dla odpowiedzialności karnej[931].

Zasada *nullum crimen sine actione* trafnie podkreśla, że nie ma odpowiedzialności karnej bez czynu[932]. Stanowi on kluczowy element, wokół którego kształtowana jest odpowiedzialność karna[933]. Od momentu zaistnienia czynu zależy możliwość i konieczność przechodzenia do dalszych etapów analizy prawnej, które obejmują kwestie takie jak bezprawność, karalność, karygodność i wina[934].

Kluczowym aspektem *ratio legis* w procesie kontrawencjonalizacji jest określenie zakresu i treści prawa karania, a także precyzyjna kategoryzacja odpowiedzialności za przestępstwo i wykroczenie.

Ustawodawca tworząc prawo zwłaszcza na płaszczyźnie odpowiedzialności karnej musi kierować się zasadą *nullum crimen sine lege* (zwłaszcza w zakresie *nullum crimen sine lege*

[929] Ibidem, s. 58.
[930] Ibidem, s. 59.
[931] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 18.
[932] M. Grzesik, *Zbieg przestępstwa* …, op. cit., s. 103.
[933] Zob. P. Konieczniak, *Czyn jako podstawa odpowiedzialności w prawie karnym*, Kraków 2002, s. 1112.
[934] Bezprawność czynu wskazuje na jego sprzeczność z normami prawnymi. Karalność odnosi się do przewidzianych przez prawo konsekwencji za jego popełnienie. Karygodność ocenia moralną naganność czynu, natomiast wina dotyczy subiektywnego aspektu sprawstwa, czyli intencji i świadomości działania sprawcy.

certa)[935]. Taka precyzja i ścisłość w opisie typu czynu są niezbędne do realizacji gwarancyjnej funkcji prawa karnego[936].

W świetle przedstawionych rozważań, proces kontrawencjonalizacji ma na celu stworzenie zrównoważonego i humanitarnego systemu prawnego, który odpowiada na nowe wyzwania i potrzeby społeczeństwa. Powinien on również respektować konstytucyjne zasady demokratycznego państwa prawnego i gwarancje związane z *ius puniendi*. Kluczowe jest także określenie okoliczności odpowiedzialności karnej oraz dopuszczalności ewentualnej odpowiedzialności administracyjnej, z uwzględnieniem zasady proporcjonalności i subsydiarności prawa karnego[937].

Definicja kontrawencjonalizacji wynika z analizy i rozwoju teorii prawa oraz praktyki legislacyjnej. Jest to proces, który polega na przekształcaniu niektórych zachowań, klasyfikowanych pierwotnie jako przestępstwa – w wykroczenia[938]. W konsekwencji tego procesu powstała kategoria tzw. czynów przepołowionych, gdzie na płaszczyźnie normatywnej nastąpił podział jednej normy prawnokarnej na dwie części. Pierwsza część związana jest z drobniejszymi naruszeniami i została przeniesiona do prawa wykroczeń, natomiast druga część pozostała w obszarze prawa karnego materialnego[939].

Niektórzy autorzy podkreślają, że proces kontrawencjonalizacji można utożsamiać z dekryminalizacją w wersji określanej jako kontrawencjonalizacja, czyli przesuwaniem niektórych przestępstw do kategorii wykroczeń[940]. Kontrawencjonalizację niektórzy autorzy utożsamiają z depenalizacją częściową, gdyż proces ten obejmuje przeniesienie czynu z kategorii przestępstw do kategorii wykroczeń[941]. W tym rozumieniu kontrawencjonalizacja

---

[935] R. Rejmaniak, *Konstytucyjna zasada nullum crimen sine lege certa a istotne części broni palnej jako przedmiot czynności wykonawczej czynu zabronionego z art. 263 § 2 KK,* [w:] M. Aleksandrowicz, M. Andruszkiewicz, A. Breczko, S. Oliwniak (red.), *Demokracja, teoria prawa, sądownictwo konstytucyjne: księga jubileuszowa dedykowana profesorowi zw. nauk prawnych Adamowi Jamrozowi z okazji pięćdziesięciolecia pracy zawodowej,* Białystok 2018, s. 295.

[936] M. Tomczyk, *Zasada nullum crimen sine lege certa i jej ograniczenia na tle języka etnicznego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2018, nr 2, s. 104-105.

[937] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 19-20.

[938] Ibidem, s. 33.

[939] M. Bojarski, K. Liżyńska, *O (bez)zasadności* …, op. cit., s. 64.

[940] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 34; Zob. S. Steinborn, *Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym*, Warszawa 2011, s. 615.

[941] K. Klugiewicz, *Kontrawencjonalizacja oraz inne praktyczne problemy ze stosowaniem art. 50 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*, [w:] D. Kala, I. Zgoliński (red.), *Reforma prawa karnego materialnego i procesowego z 2015 roku. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2015, s. 246-276.

obejmuje również przypadki uznania czynu dotychczas niekaralnego za wykroczenie, co określa się jako pierwotną penalizację[942].

Kontrawencjonalizacja (inaczej depenalizacja częściowa) opiera się zatem na założeniu, że prawo karne powinno być stosowane jako środek ostateczny (*ultima ratio*) i że odpowiedzialność karna powinna być proporcjonalna do charakteru i skutków czynu. Proces ten jest również odzwierciedleniem trendów w kryminalizacji i dekryminalizacji, które zmieniają się w odpowiedzi na ewoluujące normy społeczne i polityczne. W kontekście polskiego prawa, stanowi ona ważny element, zwłaszcza w kształtowaniu polityki karnej państwa, mający na celu optymalizację systemu prawnego poprzez przekwalifikowanie mniej poważnych naruszeń prawa z przestępstw na wykroczenia. Proces ten ma na celu nie tylko zmianę kategorii prawnej określonych zachowań, ale także może prowadzić do złagodzenia sankcji karnych i zmiany sposobu traktowania pewnych czynów w systemie prawnym. Kontrawencjonalizacja stanowi istotny element strategii prawnej państwa, mający na celu usprawnienie i racjonalizację systemu prawnego, a także dostosowanie reakcji prawnych do rzeczywistej społecznej szkodliwości danego zachowania[943]. Jest to również wyrazem podejścia, które uwzględnia różne stopnie społecznej szkodliwości czynów oraz stara się adekwatnie reagować na różnorodne formy naruszeń prawa.

Wspominane wyżej zmiany mają istotne konsekwencje zarówno dla systemu sądownictwa, jak i dla osób, które dopuściły się określonych czynów. Przesunięcie czynów z kategorii przestępstw do kategorii wykroczeń może wpłynąć na obciążenie sądów, system karania oraz na ogólne postrzeganie pewnych zachowań w społeczeństwie.

Jak już wspomniano, obecnie kryteriami przepołowienia są nie tylko wartość mienia czy też szerzej ujmując przedmiotu czynu zabronionego, jak ma to miejsce w przypadku przepołowienia kradzieży, ale także wysokość szkody w przypadku zniszczenia cudzej rzeczy oraz zawartość alkoholu w organizmie w przypadku prowadzenia pojazdu w stanie po użyciu alkoholu, nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego[944].

Warto podkreślić, że to samo zjawisko kontrawencjonalizacji dotyczy nie tylko prawa karnego i jego styku z prawem wykroczeń, ale odnosi się także do gałęzi prawa, jaką jest prawo

[942] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 35.
[943] Ibidem, s. 528.
[944] K. Liżyńska, *Z problematyki* …, op. cit., s. 255.

karne skarbowe, w ramach którego szczególnie w przypadku czynów przeciwko obowiązkom podatkowym widoczna jest zdecydowana konsekwencja ustawodawcy w przepołowieniu czynów zabronionych ze względu na wysokość podatku narażonego na uszczuplenie.

Krytyka kontrawencjonalizacji często koncentruje się na wyzwaniach związanych z ustaleniem znamion strony podmiotowej, w kontekście świadomości wartości przedmiotu wykonawczego. Analiza znamion strony podmiotowej w tym kontekście z pewnością jest wysoce utrudniona, co w praktyce może prowadzić do sytuacji, w której przypisanie zamiaru sprawcy opiera się na fikcji, szczególnie w przypadku usiłowania przestępstwa[945].

Uważa się, że przepołowienie czynów historycznie oparte było na względach utylitarnych. W okresie prawa socjalistycznego, wykroczenia były rozpatrywane przez osobne organy. Jednak obecnie podejście to nie znajduje uzasadnienia. Wykroczenia nie są już oddelegowane do jurysdykcji odrębnych organów, jakimi są kolegia do spraw wykroczeń[946]. W postępowaniu wykroczeniowym to zazwyczaj Policja pełni rolę oskarżyciela publicznego, a nie prokurator, co redukuje liczbę zaangażowanych organów i upraszcza procedurę, czyniąc ją tańszą w porównaniu z procedurą karną. Dodatkowo, procedura ta obejmuje różne uproszczenia, w tym specjalne tryby postępowania, takie jak tryb mandatowy czy przyspieszony, co przyspiesza proces pociągania do odpowiedzialności w porównaniu do bardziej złożonego procesu karnego. Powoduje to też problemy w zakresie określenia znamion strony podmiotowej, zwłaszcza przy czynach na granicy wykroczenia i przestępstwa kradzieży. Wskazuje się, że w większości przypadków sprawca ustosunkowuje się neutralnie do wartości przedmiotu wykonawczego, dopuszczając możliwość, że posiada on określoną wartość, ale jest mu ona obojętna, co oznacza, że sprawca chce dokonać kradzieży niezależnie od wartości skradzionego przedmiotu[947]. Widać zatem wyraźnie, że pojawia się tutaj potrzeba głębszej analizy motywacji sprawcy oraz jego świadomości co do charakteru i konsekwencji swoich działań. Sugeruje to, że w praktyce orzeczniczej powinno się dokładniej badać intencje i świadomość sprawców czynów na styku wykroczeń i przestępstw, aby zapewnić adekwatną i sprawiedliwą ocenę każdego przypadku.

---

[945] T. Tyburcy, *Świadomość znamienia kwotowego przepołowionego typu czynu zabronionego*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ" 2017, nr 7, s. 72.
[946] Kolegia do spraw wykroczeń zostały zlikwidowane w 2001 roku na mocy uchwalonej wówczas ustawy k.p.s.w. (M. Błaszczyk, *Przepołowienie kradzieży* …, op. cit., s. 541).
[947] T. Tyburcy, *Świadomość znamienia* …, op. cit., s. 77.

Dane empiryczne w większości przypadków wskazują na to, że świadomość sprawcy obejmuje zarówno wartość skradzionego mienia, jak i konsekwencje podejmowanych działań[948]. Badania pokazują, że sprawcy często przyznają się do popełnionego czynu i wyjaśniają swoje motywy, co umożliwia ustalenie ich stosunku do zarzucanego czynu. W praktyce obserwuje się, że kradzieże na mniejszą skalę, takie jak kradzieże sklepowe, często są popełniane przez osoby świadome progu kwotowego, który oddziela wykroczenie od przestępstwa[949]. Dominującym miejscem popełniania takich kradzieży są sklepy wielkopowierzchniowe i centra handlowe, oferujące szeroki wybór produktów. Zmieniający się profil sprawców kradzieży jest także zauważalny po pandemii Covid-19 i w obliczu rosnącej inflacji, gdzie coraz częściej kradzieże są motywowane ubóstwem[950].

Statystyki wskazują, że przeciętna wartość skradzionego mienia w sprawach o wykroczenie wynosi około 144,75 złotych, co pokazuje, że sprawcy zazwyczaj są świadomi wartości przedmiotów, które kradną[951]. Trudno więc zgodzić się z generalizacją zakładającą nieświadomość sprawców w zakresie wartości skradzionego mienia. Nie ulega jednak wątpliwości, że wielu sprawców dokonuje kradzieży konkretnego przedmiotu, nie biorąc pod uwagę jego wartości.

Jeżeli organy faktycznie nie badają realizacji znamion strony podmiotowej w przypadku kradzieży, to jest to błąd praktyki. Konieczne jest przeprowadzenie w tym przedmiocie badań, szczególnie w przypadku drobnych kradzieży na styku wykroczenia oraz przestępstwa[952]. Brak pełnej świadomości sprawcy co do wartości przedmiotu kradzieży nie jest problemem, którego praktyka sądownicza nie jest w stanie rozwiązać. W sytuacji nieświadomości znamienia wartości przedmiotu wyłączona jest umyślność, co pozwala na pociągnięcie do odpowiedzialności jedynie za wykroczenie, a nie przestępstwo kradzieży[953].

---

[948] J. Klimczak, *Charakterystyka czynu i sprawcy kradzieży na przykładzie postępowań sądowych*, „Archiwum Kryminologii" 2019, nr 1, s. 404-405.
[949] Ibidem, s. 394.
[950] A. Molenda, *Konsumenci coraz częściej kradną w sklepach. Policyjne statystyki są bezlitosne,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://agronews.com.pl/artykul/konsumenci-coraz-czesciej-kradna-w-sklepach-policyjne-statystyki-sa-bezlitosne/); Zdarza się nawet, że sprawca świadomie planuje swoje działania, tak aby uniknąć odpowiedzialności karnej (zob. M. Małecki, *Liczył do 500, wyszło 500+. Za co odpowie sklepowy złodziejaszek?,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.dogmatykarnisty.pl/2019/08/liczyl-do-500-wyszlo-500/).
[951] J. Klimczak, *Charakterystyka czynu* …, op. cit., s. 408.
[952] Zob. rozdział VI pracy doktorskiej, s. 487 i n.
[953] A. Marek, *Prawo karne,* Warszawa 2011, s. 135.

W doktrynie zauważa się, że jeśli sprawca znajdzie się w błędzie co do wartości skradzionych lub przywłaszczonych rzeczy, przykładowo błędnie oceni, że ich wartość jest mniejsza niż kwota przepołowienia, to ze względu na fakt, iż błąd co do znamion wyłącza umyślność, sprawca może zostać pociągnięty do odpowiedzialności jedynie za wykroczenie zgodnie z art. 119 § 1 k.w., a nie za przestępstwo zgodnie z art. 278 § 1 k.k[954]. Ważne jest jednak dokładne ustalenie w konkretnym przypadku, czy sprawca rzeczywiście miał błędne przekonanie o wartości skradzionego lub przywłaszczonego mienia, czy też jedynie nie był pewny jego wartości i godził się na ryzyko, że może przekraczać kwotę przepołowienia. Zamiar sprawcy dokonania kradzieży na określoną kwotę jest w takim przypadku jedynie „zamiarem ogólnym", który nie upoważnia do przypisania mu usiłowania kradzieży. W przypadku zaboru kwoty nieprzekraczającej progu kontrawencjonalizacji, możliwe jest ukaranie sprawcy wyłącznie za wykroczenie kradzieży[955].

Kontrawencjonalizacja skutecznie rozgranicza czyny, które ustawodawca klasyfikuje jako drobne, wymagające konsekwencji o odmiennym charakterze, od tych uznawanych za przestępstwa. Dzięki temu państwo, w ramach swojej prerogatywy karania (*ius puniendi*), zapewnia jasny i uzasadniony komunikat prawnokarny[956].

Wykorzystanie liczebników w typizacji czynów zabronionych, mimo że może wprowadzać pewną umowność w przypadkach granicznych, ułatwia jednolitość praktyki sądowej i realizację polityki karnej. Takie podejście odpowiada zasadzie *nullum crimen sine lege certa,* która wymaga od ustawodawcy jednoznacznego określenia czynów zabronionych[957]. Jednocześnie zwiększa świadomość sprawców w zakresie określonych progów kwotowych.

Kontrawencjonalizacja, podobnie jak inne zabiegi legislacyjne, takie jak m.in. tworzenie typów uprzywilejowanych i kwalifikowanych w prawie karnym, często opiera się na kryteriach ocennych. Przykładem może być klauzula wypadku mniejszej wagi, która budzi wątpliwości interpretacyjne[958]. Mimo wielu prób zdefiniowania jej treści, jej granice

[954] S. Krajnik, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 5, s. 574.
[955] Ibidem.
[956] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 131
[957] R. Pawlik, *Znamiona ilościowe w procesie kontrawencjonalizacji w kontekście zasady nullum crimen sine lege – wybrane zagadnienia*, „Studia Prawnicze" 2014, nr 2 (15), s. 117-118.
[958] W doktrynie omawia się klauzulę wypadku mniejszej wagi jako narzędzie umożliwiające hierarchizację niektórych czynów. Ta klauzula pozwala na ocenę stopnia natężenia społecznej szkodliwości danego czynu,

pozostają nieostre, co ilustruje jej zastosowanie w przypadku typu uprzywilejowanego przestępstwa kradzieży w art. 278 § 3 k.k.

Niektórzy autorzy argumentują, że kontrawencjonalizacja nie przyczynia się do kształtowania świadomości prawnej obywateli, sugerując, że brak odpowiedzialności karnej za przestępstwa może wywołać u pokrzywdzonych wrażenie bezkarności sprawców oraz braku adekwatnej ochrony prawnej. Tym samym słabnie efekt prewencji generalnej[959]. Dane empiryczne nie znajdują w tym zakresie potwierdzenia[960]. Przykładem może być wspominany wcześniej kazus dokładnego wyliczania wartości skradzionych dóbr, w celu zmniejszenia ewentualnych konsekwencji prawnych. Z przeprowadzonych badań wynika, że większość przypadków kradzieży kończy się skazaniem sprawców, a tylko niekiedy dochodzi do warunkowego umorzenia postępowania[961]. Takie podejście organów stosujących prawo buduje świadomość prawną obywateli i świadczy o nieuchronności odpowiedzialności w systemie prawnym.

Zasada proporcjonalności stanowi fundamentalny element mechanizmu kształtującego granice zagrożenia karą. Ograniczenia praw i wolności, zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, mogą być wprowadzane wyłącznie w ramach ustawy i tylko wówczas, gdy są one konieczne w demokratycznym państwie dla ochrony takich wartości jak bezpieczeństwo, porządek publiczny, środowisko, zdrowie, moralność publiczna oraz wolności i prawa innych osób. Dopuszczalne ograniczenia nie mogą jednak naruszać istoty wolności i praw. Zasada proporcjonalności umożliwia ocenę, w jakim zakresie określone prawa konstytucyjne są niezbędne dla ochrony innych praw lub zasad o charakterze przedmiotowym[962].

---

co z kolei wpływa na decyzję o jego karalności (zob. K. Doroszewska, *Znaczenie klauzuli „wypadku mniejszej wagi" w polskim prawie karnym*, „Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM" 2016, nr 6, s. 106); Uważa się, że klauzula ta znajduje zastosowanie w sytuacjach, gdzie okoliczności popełnienia przestępstwa – w tym znamiona przedmiotowo-podmiotowe – zawierają elementy łagodzące. Te elementy mogą skutkować oceną czynu jako mniej szkodliwego społecznie, co uzasadnia łagodniejsze potraktowanie sprawcy. Zatem, w przypadkach, gdy czyn zabroniony nie stanowi poważnego zagrożenia dla społeczeństwa lub porządku prawnego, klauzula ta pozwala na odstąpienie od zastosowania standardowych zasad odpowiedzialności karnej, przewidzianych za dany typ przestępstwa (zob. M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 134, s. 69).

[959] T. Tyburcy, *Świadomość znamienia* …, op. cit., s. 72.

[960] J. Klimczak, *Charakterystyka czynu* …, op. cit., s. 424. Z przywoływanych przez autora badań wynika, że sprawcy wykroczeń są świadomi charakteru czynu, który popełniają oraz rozumieją różnicę między przestępstwem a wykroczeniem.

[961] Ibidem.

[962] P. Tuleja, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja* …, op. cit., komentarz do art. 31, teza 2, s. 121.

Równie istotnym elementem wspomnianego mechanizmu jest zasada przydatności, określana również jako zasada najłagodniejszego środka. Zgodnie z tą zasadą, jeżeli istnieje kilka sposobów ograniczenia prawa konstytucyjnego, w celu realizacji usprawiedliwionego konstytucyjnie celu należy wybrać ten środek, który jest najmniej uciążliwy. Należy natomiast unikać sytuacji, w której przy stosowaniu środka prawnego, doszłoby do jednoczesnego ograniczenia innych niepowiązanych z nim bezpośrednio praw lub wolności konstytucyjnych jednostki. Dotyczy to również stosowania sankcji karnych, gdy równie efektywnie można zastosować instrumenty cywilne lub administracyjnoprawne[963].

Zasada przydatności zaleca rezygnację z represji karnej w sytuacjach, w których według ustaleń naukowych represje te nie są skuteczne w osiągnięciu założonych celów społecznych[964]. Dlatego też w przypadkach, gdy prawo wykroczeń dysponuje mniej drastycznymi środkami reakcji niż prawo karne, stosowanie tych mniej restrykcyjnych środków jest zgodne z zasadą proporcjonalności.

Kontrawencjonalizacja jest zgodna z zasadą proporcjonalności, umożliwiając stosowanie mniej drastycznych środków odpowiedzialności w przypadku drobniejszych czynów (wykroczeń)[965]. Przykładowo, za kradzież uznawaną za wykroczenie przewidziana jest łagodniejsza sankcja niż za przestępstwo.

Istotą kontrawencjonalizacji było dostosowanie sankcji do charakteru czynu i przeniesienie drobniejszych czynów do innego reżimu odpowiedzialności. Gdyby każda kradzież była traktowana jako przestępstwo, sankcje za drobne przestępstwa mogłyby być nieproporcjonalnie wysokie. Wprowadzenie czynów drobnych do reżimu wykroczeniowego umożliwiło bardziej adekwatną reakcję prawną. Uniknięto tym samym nadmiernego oportunizmu, który mógłby prowadzić do odstąpienia od ścigania najdrobniejszych przestępstw.

Kontrawencjonalizacja, choć stanowi wyzwanie zarówno teoretycznie, jak i praktycznie, jest poparta argumentami przemawiającymi za tym, że wartość skradzionego mienia powinna *de facto* decydować o charakterze czynu. Jasne kryterium kwotowe przepołowienia ułatwia realizację zasady *nullum crimen sine lege certa*, a także przyczynia się

[963] Ibidem, s. 120.
[964] R. Pawlik, *Znamiona* …, op. cit., s. 122.
[965] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 217

do jasności legislacyjnej. W praktyce ujawniają się problemy z ustaleniem znamion strony podmiotowej, jednak te wynikają często z błędnych założeń sądów lub z braku odpowiedniej analizy.

Konkludując, kontrawencjonalizacja, mimo pewnych wyzwań, jest kluczowym elementem systemu prawnego, który przyczynia się do większej transparentności i sprawiedliwości. Powinna być utrzymana jako instytucja polskiego prawa karnego *sensu largo*, a wartość przedmiotu czynu zabronionego powinna decydować o tym, czy czyn zakwalifikować jako wykroczenie, czy też przestępstwo, z uwzględnieniem znamion strony podmiotowej czynu.

II.4. Problematyka stosowania przepisu art. 12 § 2 k.k. po nowelizacji z dnia 4 października 2018 roku

Zmiana w art. 12 § 2 k.k. wprowadzona nowelizacją z dnia 4 października 2018 roku[966] jest istotna z perspektywy prawa karnego materialnego. Przed nowelizacją, przepis ten skupiał się na pojedynczym czynie zabronionym (przestępstwie). Po nowelizacji poszerzono odpowiedzialność karną poprzez dodanie § 2, pozwalającego na pociągnięcie do niej osób, które w krótkich odstępach czasu popełniają dwa lub więcej umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu, jeśli łączna wartość mienia uzasadnia odpowiedzialność za przestępstwo[967].

Wprowadzona zmiana motywowana była uzupełnieniem dotychczasowej luki w zakresie kwalifikacji czynów przepołowionych. Ustawodawca sprecyzował także mechanizm zaliczenia kar nałożonych za wykroczenia (jeśli jednocześnie spełniają kryteria określone w art. 12 k.k). Zmiana ta dotyczyła głównie kwestii łącznej wartości mienia oraz zastosowania instytucji zbiegu wykroczenia z przestępstwem[968].

Implementacja art. 12 k.k., określającego przesłanki czynu ciągłego, w połączeniu z art. 91 k.k. dotyczącym ciągu przestępstw, miała na celu zakończenie wieloletniej debaty zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie dotyczącej charakteru tzw. przestępstwa ciągłego[969]. Poprzedni kodeks karny nie zawierał ustawowej definicji tego pojęcia, co prowadziło do różnych interpretacji i sporów, czy przestępstwo ciągłe powinno być traktowane jako koncepcja jednoczynowa, czy wieloczynowa[970]. Ostatecznie, ustawodawca zdecydował się na przyjęcie koncepcji jednoczynowej w przypadku art. 12 k.k., a wieloczynowej w art. 91 k.k[971].

---

[966] Ustawa z dnia 4 października 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 2077); dalej jako: ustawa nowelizacyjna.

[967] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 20; J. Lachowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 16, s. 109.

[968] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw, druk nr 2557, s. 3.

[969] A. Liszewska, *Dokonanie przestępstwa popełnionego w warunkach ciągłości,* „Palestra" 2021, nr 10, s. 8.

[970] P. Kardas, *Przestępstwo ciągłe w prawie karnym materialnym. Analiza konstrukcji modelowych na tle pojęcia czynu, zbiegu przepisów i zbiegu przestępstw*, Kraków 1999, s. 131 i n.; A. Zoll, *Problemy tzw. przestępstwa ciągłego w propozycjach projektu kodeksu karnego*, „Przegląd Sądowy" 1994, nr 3, s. 49 i n.

[971] Na temat trudności wynikających z praktycznego zastosowania art. 91 § 1 k.k. i związanej z tym konieczności modyfikacji orzeczeń w postępowaniu wykonawczym, zwłaszcza gdy przestępstwo zostaje przekwalifikowane na wykroczenie, zob. D. Ostrowski, *Praktyczne problemy kontrawencjonalizacji czynu i kary w polskim prawie karnym*, „Monitor Prawniczy" 2018, nr 24, s. 1332-1336.

Tym samym znacząco ograniczył zakres jej zastosowania i wprowadził dodatkowe regulacje dotyczące ciągu przestępstw[972].

Modyfikacja art. 12 k.k. wiąże się z art. 10a k.w., który także został przez ustawodawcę zmieniony. Przepis art. 10a k.w. określa, że w przypadku, gdy czyn stanowiący wykroczenie, za które nałożono karę lub środek karny, w połączeniu z innymi czynami tworzy przestępstwo o podobnej wartości mienia, wykonaniu podlega kara surowsza lub środek karny. Natomiast w przypadku kilku wykroczeń tego typu karą lub środkiem karnym jest suma kar lub środków karnych nałożonych za te czyny.

Jak wspomniano wyżej, głównym problemem, który chciał rozwiązać ustawodawca był brak precyzji poprzedniej regulacji w zakresie sposobu zaliczania kar orzeczonych za wykroczenia, które w połączeniu stanowią czyn ciągły[973]. Do tej pory wątpliwości budziły bowiem sytuacje, w których adekwatna do zastosowania byłaby kara łączna, nieznana na gruncie prawa wykroczeń[974].

Nowelizacja miała na celu rozwiązać wskazane problemy, zwłaszcza te pojawiające się w kontekście oceny prawnej kilku czynów, z których każdy z osobna stanowi wykroczenie. Jednoczesne stosowanie przepisów postępowania karnego nie jest wykluczone, jeśli przeprowadzono postępowanie w sprawie wykroczeniowej. Zgodnie z jednolitym stanowiskiem zarówno orzecznictwa, jak i doktryny, postępowanie takie nie stanowi negatywnej przesłanki procesowej w rozumieniu art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k[975].

Krajowa Rada Sądownictwa wyraziła wówczas pozytywną opinię co do wprowadzenia stałej kwoty 400 złotych jako kryterium rozgraniczenia przestępstw od wykroczeń. Jednocześnie wskazała jednak, że przyjęta kwota jest zbyt niska w kontekście ogólnego poziomu zamożności społeczeństwa i zaproponowała zwiększenie jej do 500 złotych. Ponadto w odniesieniu do art. 98 § 5 k.p.s.w., wyraziła negatywną opinię, podkreślając, że prawomocność mandatu powinna być uzależniona od momentu jego doręczenia i upływu terminu do zaskarżenia, a nie od dobrowolnego uiszczenia nałożonej grzywny przez sprawcę.

---

[972] Por. A. Zoll, *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Zasady odpowiedzialności karnej,* Warszawa 1998, s. 129-130.
[973] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw, druk nr 2557, s. 3.
[974] Ibidem, s. 4.
[975] Ibidem.

Natomiast, Sąd Najwyższy w swojej analizie wyraził zastrzeżenia co do wprowadzenia kary ograniczenia wolności jako sankcji za poszczególne wykroczenia. W swojej argumentacji podnosił on zwłaszcza, że takie zmiany służą tylko zaostrzeniu odpowiedzialności i nie są poparte racjonalnymi motywami. Zwrócił również uwagę na brak spójności wewnętrznej Kodeksu wykroczeń i podkreślił, że projektodawca nie wykazał racjonalnej potrzeby uzupełnienia sankcji karnej o karę ograniczenia wolności[976].

W odpowiedzi na uwagi KRS, projektodawca utrzymał, że przyjęta kwota 400 złotych jest adekwatna i odpowiada na potrzeby praktyki. Co do uwag Sądu Najwyższego, projektodawca argumentował, że wprowadzenie kary ograniczenia wolności jako kary alternatywnej ma na celu umożliwienie wymierzenia przez sąd kary adekwatnej i możliwej do wykonania. Podkreślił również, że wprowadzenie nowych przepisów w ustawie o Policji ma na celu uelastycznienie sankcji karnych oraz usprawnienie procesu orzekania[977].

W kontekście tych zmian, uznaniowość projektodawcy manifestuje się poprzez wyznaczenie granic między przestępstwem a wykroczeniem oraz interpretację adekwatności kar. Trzeba wskazać, iż jest ona w zasadzie nieuchronna w każdym procesie legislacyjnym, co podkreśla znaczenie równowagi między koniecznością regulacji a możliwością nadmiernej ingerencji w autonomię orzekania.

Nowelizacja z 2018 roku rozpatrywana musi być w szerszym kontekście. Po pierwsze, zmianie uległ przepis art. 12 k.k., znajdujący się w ustawie karnoprawnej, gdy tymczasem zmiana *de facto* dotyczy prawa wykroczeń. Wprowadzając § 2, ustawodawca przyjął specyficzny przypadek zbiegu wykroczeń, stanowiący swoisty *lex specialis* w stosunku do art. 9 § 2 k.w[978]. W przypadku art. 12 § 2 k.k., mówimy o czynie ciągłym[979]. Jednakże w swojej istocie jest to forma rzeczywistego zbiegu wykroczeń podobna do ciągu przestępstw. Stąd też w doktrynie zastosowane przez ustawodawcę rozwiązanie nazywane jest ciągiem wykroczeń[980].

---

[976] Zob. Uwagi zgłoszone w ramach konsultacji publicznych i opiniowania do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2557 Sejmu VIII Kadencji.
[977] Ibidem.
[978] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 20.
[979] J. Giezek, P. Kardas, *Nowe uregulowania* …, op. cit., s. 47.
[980] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 21.

Z jednej strony instytucja stosowana w ramach art. 9 § 2 k.w. prowadzi do łącznego wartościowania odrębnych wykroczeń, co daje ten sam rezultat jaki osiągamy stosując art. 12 § 1 k.k. Stąd też adekwatne byłoby ujmowanie tego rozwiązania jako czyn ciągły[981]. Wprowadzenie § 2 do art. 12 k.k. nie jest jednak redundantne. Wydaje się przy tym, że niezbędne byłoby zastosowanie nowej, niestosowanej do tej pory nomenklatury. Jedną z propozycji w tym zakresie jest uznanie, iż mamy do czynienia z jednoczynowym zbiegiem przestępstwa i wykroczenia[982]. Niektórzy autorzy proponują także ciąg wykroczeń jako nazwę bardziej adekwatną. Argumentem przemawiającym za takim rozwiązaniem jest dyrektywa wykładni językowej w postaci zakazu wykładni synonimicznej. Sprawca kilku wykroczeń w świetle art. 12 k.k. nie jest traktowany jako sprawca przestępstwa, ale jako sprawca wykroczenia, który podlega surowszej odpowiedzialności. W związku z tym nie można przypisywać różnym sformułowaniom tych samych znaczeń. Zwłaszcza, że rozróżnienie między czynem ciągłym a ciągiem wykroczeń opiera na dwóch sformułowaniach: „uważa się za jeden czyn zabroniony" oraz „jak za jeden czyn zabroniony". W szczególności sformułowanie „jak za" sugeruje, że nie można przypisywać różnym sformułowaniom tych samych znaczeń[983].

Omawiana wyżej regulacja pozostaje w ścisłym związku z analizowaną w podrozdziale 3 instytucją kontrawencjonalizacji[984]. Kluczowym aspektem wprowadzonego uregulowania jest to, że sprawca, w sytuacji popełnienia kilku wykroczeń, odpowiada „jak za jeden czyn zabroniony". Oznacza to, że choć w rzeczywistości i według prawa dopuścił się kilku czynów zabronionych (wykroczeń), to jednak odpowiedzialność karna jest kształtowana tak, jakby te czyny stanowiły jeden akt przestępczy. Termin „odpowiada jak za jeden czyn zabroniony" użyty w art. 12 § 2 k.k. wskazuje na to, że mimo popełnienia kilku wykroczeń, sprawca podlega regułom odpowiedzialności za pojedynczy czyn. Natomiast art. 12 § 1 k.k. stanowi, że kilka czynów w sensie „naturalnym" jest traktowanych przez ustawodawcę jako jeden czyn – „uważa się za jeden czyn zabroniony"[985]. W rezultacie takiego uregulowania, mimo że zachowania te nie zostaną przekwalifikowane na przestępstwa, a pozostają wykroczeniami, to sposób

[981] J. Giezek, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 40, s. 125.
[982] M. Grzesik, *Czyn ciągły* …, op. cit., s. 115.
[983] J. Kluza, *Znaczenie wprowadzania* …, op. cit., s. 13-14.
[984] Zob. podrozdział 3 rozdziału II pracy doktorskiej, s. 212 i n.
[985] Wyrok SO w Warszawie z 20.06.2022 r., X Ka 360/22, LEX nr 3370046.

odpowiedzialności i wymiaru kary jest podobny do tego, jakby były one przestępstwem[986]. Oznacza to, że sprawca wielu wykroczeń odpowiada jak za przestępstwo, ale podstawa skazania nadal wynika z przepisów Kodeksu wykroczeń, a zmianie ulega jedynie podstawa wymiaru kary[987].

Konstrukcja zawarta w art. 12 § 2 k.k. umożliwia traktowanie dwóch lub więcej samodzielnych umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu jako jednego przestępstwa. W praktyce, ta regulacja przekształca oddzielne wykroczenia, które zwykle byłyby rozpatrywane jako odrębne czyny w ramach realnego zbiegu wykroczeń, w jedno przestępstwo popełnione w warunkach czynu ciągłego[988]. Oznacza to, że indywidualne wykroczenia, które są popełnione jako osobne akty, są traktowane łącznie jako składnik złożonego przestępstwa. W efekcie, instytucja ta zaostrza odpowiedzialność sprawcy, przenosząc ją z obszaru prawa wykroczeń do prawa karnego. Sprawca, zamiast odpowiadać za poszczególne wykroczenia w zbiegu, odpowiada za przestępstwo popełnione w formie czynu ciągłego (występku). Taka możliwość traktowania zachowań jako czynu ciągłego była akceptowana w orzecznictwie już wcześniej, nawet w sytuacjach, gdy sprawca był prawomocnie ukarany za wykroczenie, które następnie zostało włączone w skład czynu ciągłego stanowiącego przestępstwo[989].

Aby spełnić warunki określone w tej regulacji, konieczne jest, aby sprawca dopuścił się co najmniej dwóch umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu, gdzie łączna wartość skradzionego mienia kwalifikuje te czyny jako przestępstwo[990]. Łączna wartość mienia w przypadku tych wykroczeń będzie kluczowa do określenia czy zachowania te można traktować jako jeden czyn zabroniony podlegający odpowiedzialności za przestępstwo.

Zgodnie z interpretacją prawną, aby zastosować odpowiedzialność z art. 12 § 2 k.k., konieczne jest popełnienie wykroczeń jednorodnych, co oznacza, że wykroczenia te muszą być tożsame rodzajowo[991]. Kluczowa jest tu identyczność rodzajowa kwalifikacji wykroczeń

---

[986] M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 22.
[987] J. Kluza, *Znaczenie wprowadzania* …, op. cit., s. 19.
[988] J. Giezek, P. Kardas, *Zasada ne bis in idem* …, op. cit., s. 11.
[989] Por. Wyrok SN z 2.02.2012 r., IV KK 392/11, OSNKW 2012, nr 5, poz. 50, LEX nr 1162995; Postanowienie SN z 29.01.2004 r., I KZP 40/03, OSNKW 2004, nr 2, poz. 22, LEX nr 83430; Postanowienie SN z 2.02.2005 r., IV KK 399/04, LEX nr 142539.
[990] O. Włodkowski, *Zmiany w materialnym i procesowym prawie wykroczeń, materialnym prawie karnym oraz ustawie o Policji*, „Monitor Prawniczy" 2019, nr 1, s. 15.
[991] J. Lachowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 4, s. 102.

zarówno w prawie wykroczeń, jak i w prawie karnym materialnym. Oznacza to, że wykroczenia te powinny wykorzystywać te same odmiany czynów zabronionych przeciwko mieniu, charakteryzować się identycznymi znamionami podmiotu, strony podmiotowej, przedmiotu oraz strony przedmiotowej, różniąc się jedynie wartością przedmiotu zamachu[992].

W doktrynie pojawiły się głosy sugerujące, że suma wartości mienia będącego przedmiotem różnych (niejednorodnych) wykroczeń może skutkować przypisaniem jednego przestępstwa. Ten warunek nie został wyrażony wprost w art. 12 § 2 k.k., co może prowadzić do różnych interpretacji[993]. Jednakże J. Giezek i P. Kardas uważają odmienne stanowiska za błędne[994]. Istnieje możliwość, że takie przypadki pojawią się w orzecznictwie[995]. Część autorów podnosi, że w tych okolicznościach należałoby wymagać względnej jednorodności. Przepis art. 12 § 2 k.k. powinien mieć zastosowanie także w sytuacjach, gdzie w prawie wykroczeń kwalifikacja prawna i postać zachowania są różne, ale w kontekście Kodeksu karnego te same zachowania kwalifikowane są identycznie. Jako przykład przywołać można kradzież zwykłą i kradzież ogrodową, które traktowane są jako różne wykroczenia w Kodeksie wykroczeń, ale jako przestępstwo kwalifikowane byłyby z tego samego przepisu Kodeksu karnego, z uwagi na te same ustawowe znamiona[996].

Omawiany przepis, art. 12 § 2 k.k. został zaprojektowany, mając na uwadze wcześniej omówione aspekty, aby doprecyzować i uregulować koncepcję czynu ciągłego w polskim prawie karnym. Jednak należy podkreślić, że jego zakres zastosowania jest stosunkowo wąski. Obejmuje on wyłącznie czyny przepołowione, gdzie zastosowano określone kryterium kwotowe. Specyfika omawianej regulacji polega na tym, że dotyczy ona jedynie umyślnych czynów zabronionych przeciwko mieniu, natomiast zdecydowano się całkowicie pominąć inne aspekty powiązane z problematyką dublowania odpowiedzialności. Ponadto podkreśla się, że kryteria uznania czynu za ciągły są bardziej rygorystyczne w przypadkach, gdzie działania nie stanowią indywidualnych wykroczeń ani nie są skierowane przeciwko mieniu[997]. Oznacza to, że art. 12 § 1 k.k. stosuje surowsze przesłanki niż art. 12 § 2 k.k. Kluczowym warunkiem

[992] J. Giezek, P. Kardas, *Nowe uregulowania* …, op. cit., s. 42.
[993] J. Lachowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 16, s. 109.
[994] J. Giezek, P. Kardas, *Nowe uregulowania* …, op. cit., s. 41 i n.
[995] Por. Wyrok SA w Katowicach z 23.11.2020 r., II AKa 586/19, LEX nr 3252296.
[996] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 23.
[997] M. Grzesik, *Czyn ciągły* …, op. cit., s. 116.

zastosowania art. 12 § 1 k.k. jest przede wszystkim fakt popełnienia czynów z góry powziętym zamiarem. Natomiast w obu przepisach występuje pojęcie krótkich odstępów czasu[998].

W przepisie art. 12 § 2 k.k. ustawodawca stawia wymóg, że czyny powinny być popełnione przy wykorzystaniu tej samej albo takiej samej sposobności lub w podobny sposób. Rozstrzygnięcia wymaga kwestia, czy użyty przez ustawodawcę spójnik ma tutaj charakter rozłączny. Podstawowym tropem poznawczym dla uzyskania odpowiedzi w tym względzie jest z pewnością intencja projektodawcy. Różnica bowiem w wykładni przepisu art. 12 § 2 k.k. może być tutaj diametralna. Przyjęcie, że spójnik „lub" ma charakter rozłączny oznaczałoby, że nie można łączyć wykroczeń popełnionych w części przy tej samej, a w części przy podobnej sposobności do jednego czynu ciągłego. W konsekwencji, jeśli sprawca popełniłby niektóre wykroczenia przeciwko mieniu wykorzystując tę samą sposobność, a inne przy sposobności tylko podobnej, nie można by wówczas uznać, że wszystkie te wykroczenia tworzą jeden ciągły czyn. Jednak możliwe byłoby rozpatrzenie dwóch osobnych czynów ciągłych w sytuacji, gdy każdy z nich, ze względu na łączną wartość mienia, uzasadnia odpowiedzialność za przestępstwo[999].

Należy zwrócić uwagę na znaczenie reguł logiki w interpretacji przepisów prawnych. W języku prawniczym słowa „albo" i „lub" mogą być używane w sposób alternatywny lub dysjunktywny[1000]. W rozumieniu alternatywnym, zdanie „a albo b" oznacza, że prawdziwe jest przynajmniej jedno z wymienionych zdań. Natomiast w rozumieniu dysjunktywnym, zdanie to sugeruje, że prawdziwe może być tylko jedno z wymienionych zdań, wykluczając możliwość, aby oba były prawdziwe jednocześnie[1001].

W kontekście art. 12 § 2 k.k., interpretacja spójnika „lub" w sensie alternatywnym prowadziłaby do wniosku, że różne czyny mogą być traktowane jako część jednego ciągłego przestępstwa, nawet jeśli zostały popełnione w różnych, ale podobnych okolicznościach. Takie rozumienie umożliwiałoby szerszą ochronę prawną i elastyczniejsze podejście do kwalifikacji czynów. Z kolei interpretacja dysjunktywna ograniczałaby możliwość łączenia

[998] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 23; J. Lachowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 12, tezy 2 i 7, s. 102-104.
[999] J. Giezek, P. Kardas, *Nowe uregulowania* …, op. cit*.,* s. 48.
[1000] Zob. Z. Ziembiński, *Logika praktyczna, wyd. 26,* Warszawa 2012, s. 86-88.
[1001] K. Ajdukiewicz, *Zarys logiki, wyd. 7*, Warszawa 1960, s. 99 i n.

czynów popełnionych w różnych okolicznościach, wymagając bardziej rygorystycznego podejścia do definicji ciągłego czynu.

Warto też zwrócić uwagę na aspekt intencji ustawodawcy. Jeśli celem ustawodawcy było zapewnienie szerszego zakresu ochrony prawnej poprzez możliwość traktowania szeregu podobnych czynów jako jednego ciągłego przestępstwa, to bardziej odpowiednia wydaje się interpretacja łączna spójnika „lub". W przeciwnym razie, jeśli intencją była bardziej restrykcyjna definicja ciągłego przestępstwa, to należałoby przyjąć interpretację rozłączną.

Wątpliwości w doktrynie budzi rozróżnienie między „tą samą" a „taką samą" sposobnością, szczególnie biorąc pod uwagę, że art. 12 § 2 k.k. nie wymaga tożsamości z góry powziętego zamiaru[1002]. W przypadku klasycznego czynu ciągłego ustawodawca nie zdecydował się na zawężenie zakresu zastosowania tej instytucji poprzez wprowadzenie kryterium podobieństwa między poszczególnymi zachowaniami. Z kolei, w przypadku ciągłości z art. 12 § 2 k.k. jest to warunek konieczny[1003].

W doktrynie zauważa się, że faktycznym motywem wprowadzenia nowej regulacji zawartej w art. 12 § 2 k.k. było zaostrzenie kar dla sprawców drobnych wykroczeń, którzy wielokrotnie dopuszczają się podobnych czynów. Mniej rygorystyczne określenie przesłanek, poprzez pominięcie w art. 12 § 2 k.k. wymogu działania z góry powziętym zamiarem, pozwala na objęcie sprawców surowszą odpowiedzialnością w ramach prawa karnego[1004]. Złagodzenie przesłanek umożliwiających przekwalifikowanie wykroczeń na przestępstwo może być odpowiedzią na problemy związane z nieefektywnym ściganiem drobnych kradzieży, które to czyny nie mogły być wcześniej normatywnie połączone w czyn ciągły według poprzedniej wersji tego przepisu[1005]. Dodatkowo, wprowadzenie zmiany może być reakcją ustawodawcy na wciąż pojawiającą się krytykę kontrawencjonalizacji, a jednocześnie próbą rozwiązania problemów jakie niesie ze sobą ten mechanizm[1006]. Usunięcie wymogu z góry powziętego zamiaru również ułatwia stosowanie nowej instytucji prawa, w porównaniu do klasycznej koncepcji czynu ciągłego. Sądy nie muszą już wykazywać, że sprawca działał w ramach

[1002] A. Limburska, *Ciągłość czynów w sferze kontrawencjonalizacji – uwagi na kanwie nowelizacji art. 12 k.k.*, „Prokuratura i Prawo" 2021, nr 1, s. 9.
[1003] J. Kluza, *Znaczenie wprowadzania* …, op. cit., s. 16.
[1004] Ibidem, s. 15.
[1005] M. Grzesik, *Czyn ciągły* …, op. cit., s. 118.
[1006] Por. T. Tyburcy, *Świadomość znamienia* …, op. cit., s. 72, 77.

konkretnego zamiaru, a skupiają się na bardziej zobiektywizowanych przesłankach, takich jak działanie w krótkich odstępach czasu oraz okolicznościach popełnienia każdego z wykroczeń. Pozwala to na łatwiejsze łączenie poszczególnych czynów w ramach jednej instytucji prawnej[1007].

W doktrynie wskazuje się, że zakresy art. 12 § 1 i 2 k.k. pozostają w relacji krzyżowania się, jako że § 2 ma węższy zakres przedmiotowy i dotyczy wyłącznie czynów przeciwko mieniu i zbiegających się umyślnych wykroczeń, a nie zachowań samodzielnie realizujących znamiona przestępstw. W literaturze uznaje się ponadto, że w odpowiednim zakresie obie jednostki redakcyjne art. 12 k.k. są względem siebie odpowiednio ogólne i szczególne[1008]. Część autorów stoi jednak na stanowisku, że nie można uznać art. 12 § 2 k.k. za *lex specialis* w stosunku do art. 12 § 1 k.k., a raczej jako jego uzupełnienie i regulację zawierającą pewną modyfikację[1009]. Charakter tego uzupełnienia został doprecyzowany przez nowelizację, na mocy której art. 12 § 2 k.k. rozszerza zakres art. 12 § 1 k.k. o sytuacje, gdzie kilka zachowań, każde z nich stanowiące samodzielnie pojedyncze wykroczenie, ze względu na niespełnienie przesłanki podmiotowej z góry powziętego zamiaru, może być traktowane łącznie jako jeden czyn ciągły. Ta interpretacja pozwala na bardziej elastyczne podejście do oceny ciągu wykroczeń przeciwko mieniu, traktując je łącznie jako jeden ciągły czyn w przypadkach, gdzie brak jest z góry powziętego zamiaru nakierowanego na popełnienie przestępstwa[1010].

Zasada *ne bis in idem*, czyli zasada niekarania dwukrotnie za ten sam czyn, jest fundamentalną zasadą w polskim systemie prawnym, mającą swoje źródło w art. 2 Konstytucji RP. Stanowi ona jeden z kluczowych elementów demokratycznego państwa prawnego. Ta zasada ma dwojakie znaczenie. Po pierwsze, uniemożliwia pociągnięcie do odpowiedzialności karnej osoby, która została już raz sądowo skazana za dany czyn. Po drugie, jest przesłanką negatywną dla powtórnego wszczęcia postępowania dotyczącego tego samego czynu wobec tej samej osoby (powaga rzeczy osądzonej – *res iudicata*)[1011]. Zatem zasada ta chroni jednostki przed multiplikowaniem ich odpowiedzialności w kontekście

[1007] J. Kluza, *Znaczenie wprowadzania* …, op. cit., s. 17.
[1008] M. Grzesik, *Czyn ciągły* …, op. cit., s. 116.
[1009] J. Giezek, P. Kardas, *Nowe uregulowania* …, op. cit*.,* s. 41 i n.
[1010] M. Grzesik, *Czyn ciągły* …, op. cit., s. 117.
[1011] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu, wyd. 14,* Warszawa 2018, s. 479.

tego samego czynu, a to z kolei jest fundamentalne dla zapewnienia sprawiedliwości i uczciwego traktowania w procesie karnym[1012].

Zasada *ne bis in idem* ma swoje źródła nie tylko w prawie polskim, ale również w prawie unijnym. Odniesienia do tej zasady znalazły się zarówno w art. 50 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej[1013], art. 4 Protokołu nr 7 do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności[1014] oraz w art. 54 Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen[1015], co świadczy o jej paneuropejskim znaczeniu. Stała się ona również przedmiotem licznego orzecznictwa trybunalskiego. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wielokrotnie podkreślał, że na tą zasadę można powoływać się bezpośrednio w ramach sporów sądowych[1016]. Jak zatem widać, zarówno w wymiarze unijnym, jak i krajowym, zasada ta stanowi fundamentalny element ochrony praw człowieka i podstawowych wolności[1017].

Odnosząc powyższe uwagi do analizy art. 12 k.k. i jego funkcji w systemie prawa, należy podnieść, iż skazanie za czyn ciągły uniemożliwia ponowne postępowanie w odniesieniu do później ujawnionych zachowań, które były elementami tego czynu, ale nie były przedmiotem wcześniejszego osądzenia[1018]. Skazanie za czyn ciągły, zgodnie z art. 12 k.k., prowadzi do powstania stanu powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*) dla okresu objętego prawomocnym wyrokiem. Ten okres rozpoczyna się od pierwszego z zachowań składających się na czyn ciągły i kończy wraz z ostatnim z tych zachowań[1019]. Prawomocne skazanie za przestępstwo popełnione czynem ciągłym tworzy stan prawomocności względem poszczególnych zachowań, które zostały włączone w opis czynu przypisanego sprawcy. Powaga rzeczy osądzonej powstaje również w przypadku zachowań, które nie znalazły się

[1012] A. Sakowicz, *Zasada ne bis in idem* …, op. cit., s. 31.
[1013] Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. U. UE. C. z 2007 r. nr 303, s. 1 z późn. zm.).
[1014] Protokół Nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzony dnia 22 listopada 1984 r. w Strasburgu (Dz. U. z 2003 r. nr 42, poz. 364).
[1015] Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 roku między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Dz. U. UE. L. z 2000 r. nr 239, s. 19 z późn. zm.).
[1016] Wyrok TS z 20.03.2018 r., C-537/16, GARLSSON REAL ESTATE SA, STEFANO RICUCCI I MAGISTE INTERNATIONAL SA v. COMMISSIONE NAZIONALE PER LE SOCIETA E LA BORSA (CONSOB), ZOTSiSPI 2018, nr 3, poz. I-193, LEX nr 2459064.
[1017] Por. Wyrok TK z 18.11.2010 r., P 29/09, OTK-A 2010, nr 9, poz. 104, LEX nr 619974.
[1018] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny* …, op. cit., s. 479.
[1019] Wyrok SN z 8.06.2022 r., V KK 211/22, LEX nr 3451256.

w opisie czynu, ale zostały podjęte z zamiarem podobnym do tych, które zostały uwzględnione w opisie[1020]. Takie skazanie uniemożliwia, zgodnie z treścią art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., ponowne postępowanie w sprawie później ujawnionych zachowań, które są elementami tego czynu, lecz nie były przedmiotem wcześniejszego osądzenia[1021].

W doktrynie zwraca się uwagę na problemy związane z konstrukcją art. 12 § 2 k.k., które są podobne do tych w kontekście art. 12 § 1 k.k., szczególnie w aspekcie zasady zakazu podwójnego karania[1022]. Problem polega na sposobie normatywnej oceny tych samych zachowań w kontekście dwóch różnych reżimów prawnokarnych: prawa karnego *sensu stricto* oraz prawa wykroczeń. Różnica w konstrukcjach przyjmowanych w obu tych prawach, zwłaszcza brak regulacji czynu ciągłego w Kodeksie wykroczeń, prowadzi do możliwości dwukrotnego wartościowania tych samych zachowań – jako oddzielnych wykroczeń oraz jako jednej całości, będącej występkiem zgodnie z art. 12 k.k. Pojawia się kwestia, czy w takich sytuacjach zasadne jest dokonywanie podwójnej oceny tych samych zachowań – raz na podstawie Kodeksu wykroczeń, a drugi raz na podstawie Kodeksu karnego. Dotyczy to tych samych działań tego samego sprawcy, jednak ocenianych według różnych wzorców normatywnych[1023]. Ta potencjalna podwójna ocena tego samego czynu rodzi pytania o zgodność z zasadą *res iudicata*, czyli powagi rzeczy osądzonej i możliwość podwójnego pociągnięcia do odpowiedzialności za te same zachowania.

Zasada *ne bis in idem nie* jest absolutna i dopuszcza pewne wyjątki, co szczególnie widoczne jest w orzecznictwie trybunalskim. Stamtąd wynika, że istnieją sytuacje, w których podwójne karanie jest możliwe, jednak jako wyjątek od ważnej zasady prawnej, jest ono otoczone szeregiem wymogów. Z orzeczeń TSUE wynika, że pociągnięcie sprawcy do odpowiedzialności za przestępstwa, mimo wcześniejszego nałożenia na niego sankcji karnych, jest dopuszczalne, pod warunkiem spełnienia kilku kryteriów. Po pierwsze, przepisy określające podstawy odpowiedzialności za ten sam czyn w ramach dwóch różnych postępowań powinny służyć realizacji interesu ogólnego, który uzasadnia kumulację postępowań i sankcji, a te postępowania i sankcje powinny służyć dodatkowym celom.

[1020] Postanowienie SN z 4.06.2019 r., IV KK 126/19, LEX nr 2688821; Por. Postanowienie SN z 4.10.2018 r., II KK 43/18, LEX nr 2572096.
[1021] Postanowienie SN z 21.09.2021 r., IV KK 446/21, LEX nr 3412936.
[1022] J. Giezek, P. Kardas, *Nowe uregulowania* …, op. cit*.,* s. 51.
[1023] J. Giezek, P. Kardas, *Zasada ne bis in idem* …, op. cit., s. 12.

Po drugie, powinny zawierać zasady koordynacji ograniczające dodatkowy ciężar ponoszony przez osoby zainteresowane w wyniku kumulacji postępowań do tego, co jest ściśle niezbędne. Po trzecie, powinny przewidywać zasady, które pozwalają zapewnić, że surowość wszystkich nałożonych sankcji jest ograniczona do tego, co jest ściśle niezbędne w stosunku do wagi danego przestępstwa. Takie podejście ma na celu zachowanie równowagi między ochroną jednostki przed podwójnym karaniem a interesem ogólnym, który może uzasadniać dodatkową sankcję w określonych okolicznościach[1024].

W kontekście ciągu wykroczeń zachodzi różnica w podstawach oceny tych samych zachowań w ramach prawa wykroczeń i prawa karnego. W prawie wykroczeń, każdy z poszczególnych czynów jest oceniany oddzielnie jako wykroczenie. Natomiast w perspektywie prawa karnego, te same czyny mogą być postrzegane jako elementy czynu ciągłego i oceniane łącznie jako całość, która sama w sobie nie spełnia, ze względu na wartość przedmiotu czynu czy wysokość szkody, znamion przestępstwa. Takie podejście oznacza, że niespełniona jest przesłanka tożsamości czynu, co jest kluczowe dla zastosowania zasady *ne bis in idem*. W efekcie podstawa wartościowania tych samych zachowań nie jest identyczna w obu systemach prawnych. Z punktu widzenia prawa wykroczeń, każdy fragment czynu ciągłego rozpatrywany jest indywidualnie, podczas gdy w kontekście prawa karnego, te same fragmenty są brane pod uwagę jako część większej całości. W rezultacie, elementy czynu ciągłego mogą być oceniane inaczej w zależności od tego, czy są rozpatrywane w ramach prawa wykroczeń, czy prawa karnego[1025].

W doktrynie niektórzy autorzy podkreślają, że w sytuacji wystąpienia konfliktu między oceną czynów jako wykroczeń a ich oceną jako przestępstwa w ramach czynu ciągłego, konieczne staje się zastosowanie odpowiednich reguł wyłączania wielości ocen, w tym przypadku zasady konsumpcji. Zasada ta eliminuje potrzebę oddzielnej oceny poszczególnych czynów jako wykroczeń, zamiast tego przewidując zintegrowaną ocenę karnoprawną tych czynów jako jednego przestępstwa. W konsekwencji zastosowania zasady konsumpcji w kontekście zakazu podwójnego karania, jeśli wcześniej rozstrzygnięto kwestię odpowiedzialności karnej za występek popełniony w warunkach czynu ciągłego, który zawiera

[1024] Ibidem, s. 7; Por. Wyrok TS z 20.03.2018 r., C-596/16, ENZO DI PUMA v. COMMISSIONE NAZIONALE PER LE SOCIETA E LA BORSA (CONSOB), ZOTSiSPI 2018, nr 3, poz. I-192, LEX nr 2459069.
[1025] J. Giezek, P. Kardas, *Zasada ne bis in idem* …, op. cit., s. 14.

w sobie jednostkowe zachowania stanowiące wykroczenia, zasada *ne bis in idem* powinna wykluczyć możliwość późniejszego prowadzenia postępowania w sprawie odpowiedzialności za te wykroczenia. To oznacza, że gdy sprawca został już prawomocnie skazany za przestępstwo będące zsumowaniem wcześniejszych wykroczeń, nie może być ponownie sądzony za te same wykroczenia, które zostały włączone do tego przestępstwa[1026].

Orzecznictwo potwierdza, że w sytuacji, gdy kilka zachowań, każde z osobna stanowiących wykroczenie, łączy się w jeden ciągły czyn zabroniony będący przestępstwem na mocy art. 12 k.k., nie można traktować tych zachowań jako oddzielnych wykroczeń[1027]. Przepis art. 10 § 1 k.w. przewiduje możliwość odrębnego skazywania za wykroczenie i za przestępstwo, gdy dany czyn stanowi jednocześnie wykroczenie i przestępstwo. Jednak ta regulacja nie ma zastosowania w przypadkach, gdy wiele zachowań, które pojedynczo są wykroczeniami, tworzy na gruncie prawa karnego jeden ciągły czyn zabroniony. W takich przypadkach, zachowania te tracą przymiot wykroczeń i nie mogą być oceniane odrębnie na podstawie art. 10 § 1 k.w. Nie chodzi bowiem o jeden czyn różnie prawnie oceniany, lecz o kilka odrębnych czynów w kontekście prawa wykroczeń oraz o jeden złożony czyn w kontekście prawa karnego[1028]. Nie jest zatem możliwe wyizolowanie i odrębna ocena każdego z tych zachowań, gdyż stanowiłoby to zatracenie istoty czynu ciągłego, składającego się z kilku działań dokonanych z wyżej wymienionym zamiarem i w krótkich odstępach czasu. Te działania podlegają jednej karnoprawnej ocenie jako jedno przestępstwo, popełnione w warunkach określonych przez art. 12 k.k. W rezultacie, kwalifikowanie tych zachowań na podstawie samych przedmiotowych znamion indywidualnych działań nie jest dopuszczalne. Także konstrukcja idealnego zbiegu czynów, wprowadzona przez art. 10 § 1 k.w., nie znajduje zastosowania w tego typu przypadkach[1029].

Rozwiązanie wprowadzone w art. 10a k.w. pozostaje harmonijne zarówno z art. 12 § 2 k.k., jak i z art. 9 § 2 k.w. Ostatni z tych przepisów stanowi, że w przypadku orzekania o ukaraniu za dwa lub więcej wykroczeń, wymierzana jest łączna kara w granicach zagrożenia przewidzianego dla najsurowszej z tych kar, przy czym nie wyklucza to możliwości

[1026] Ibidem, s. 15.
[1027] Wyrok SN z 21.10.2010 r., V KK 291/10, OSNKW 2010, nr 12, poz. 108, LEX nr 656486; Por. Wyrok SN z 21.01.2016 r., II KK 370/15, LEX nr 1959480.
[1028] Ibidem.
[1029] Wyrok SN z 17.10.2013 r., IV KK 147/13, OSNKW 2014, nr 2, poz. 16, LEX nr 1403985.

orzeczenia środków karnych na podstawie innych naruszonych przepisów[1030]. Przepis art. 9 § 2 k.w. jest traktowany jako zawierający „regułę techniczną" dotyczącą wykonywania wymierzonych kar[1031]. Przepis art. 10a k.w. odnosi się do wykroczeń przeciwko mieniu, które stanowią tzw. czyny przepołowione. Zgodnie z tym przepisem, mamy do czynienia ze zbiegiem co najmniej dwóch identycznych wykroczeń przepołowionych, z których za pierwsze już wymierzono karę, natomiast drugie wykroczenie nie zostało jeszcze osądzone, ale w połączeniu z pierwszym uzasadnia kwalifikację jako przestępstwo ciągłe na podstawie art. 12 § 2 k.k. W kontekście wymierzania kary, art. 10a k.w. obejmuje zarówno karę wymierzoną wyrokiem karnym, jak i np. w mandacie karnym, co wynika z użycia pojęcia „wymierzenie" w odróżnieniu od „orzeczenia" kary[1032].

Zgodnie z obowiązującymi regulacjami, jeśli za wykroczenie wymierzono już karę lub środek karny, a to samo wykroczenie, zaliczone do ciągu wykroczeń, zostało ponownie ukarane karą lub środkiem karnym, to wykonanie podlega surowszej z tych kar lub środków karnych. W sytuacji, gdy wcześniej wykonano łagodniejszą karę lub środek karny, to podlegają one zaliczeniu na poczet surowszej kary. Odrębne ukaranie, czyli sytuacja, w której nie stosuje się art. 10a k.w. ma miejsce, gdy wykroczenie przeciwko mieniu, za które już wymierzono karę, zbiega się z przestępstwem przeciwko mieniu. Taki zbieg wymaga oddzielnej oceny prawnej i odpowiedzialności za przestępstwo. Analogicznie, jeśli sprawca popełni kilka wykroczeń przeciwko mieniu, ale ich łączna wartość nie przekroczy ustawowego kwotowego progu przewidzianego w art. 12 § 2 k.k. dla zakwalifikowania czynów jako przestępstwo, również wtedy dochodzi do odrębnego ukarania za każde z tych wykroczeń. W takim przypadku, każde z wykroczeń będzie traktowane i karane osobno, nie tworząc podstawy do kwalifikacji jako przestępstwo ciągłe[1033].

Także w doktrynie pojawiają się różne opinie na temat relacji między art. 12 § 2 k.k. a art. 10a k.w. Z jednej strony, niektórzy autorzy podnoszą, że art. 10a k.w. ma zastosowanie raczej w sytuacjach objętych przez art. 12 § 1 k.k., a więc w przypadkach, gdy kilka zachowań zostało podjętych z góry powziętym zamiarem. W tej perspektywie, art. 10a k.w. byłby normą

[1030] T. Bojarski, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 10(a), teza 1.
[1031] J. Giezek, P. Kardas, *Zasada ne bis in idem* …, op. cit., s. 6.
[1032] J. Lachowski, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 10(a), teza 2, s. 69.
[1033] Ibidem.

wyjaśniającą w stosunku do art. 12 § 1 k.k. Przepis art. 10a k.w. odnosi się do sytuacji, w których już wymierzono karę za wykroczenia, co stanowi *novum* w kontekście art. 10 k.w. Takie ujęcie tego przepisu wprowadza element redukcji kary przy wykroczeniu, mimo że wcześniej już zostało ono obwarowane sankcją. Z drugiej strony, część przedstawicieli doktryny podnosi, że w kontekście czynów ciągłych określonych w art. 12 § 1 k.k., zastosowanie art. 10a k.w. mogłoby być ograniczone tylko do tych czynów przeciwko mieniu, które mieszczą się w granicach kontrawencjonalizacji. Taka interpretacja podkreśla, że relacje między tymi przepisami nie są jednoznaczne i mogą być przedmiotem różnych interpretacji w doktrynie. Wskazuje to na potrzebę dalszej analizy i ewentualnych wyjaśnień w praktyce prawnej, jak te przepisy mają być stosowane w odniesieniu do siebie[1034].

W praktyce stosowania art. 10a k.w. mamy do czynienia z sytuacją, w której sprawca nie ponosi kary za każde z osobna wykroczenie, ale tylko za najcięższą z wymierzonych kar. Jest to dla niego swoiste ułatwienie, bowiem nie musi znosić konsekwencji wszystkich orzeczonych kar lub środków karnych. Ponadto regulacja ta odnosi się do sytuacji, gdzie czyny zostały już prawomocnie osądzone. W związku z powyższym pojawia się pytanie o jego konstytucyjność na płaszczyźnie zasady *ne bis in idem*. Nie wszyscy przedstawiciele doktryny dostrzegają tutaj problem podnosząc, że przepis ten wprowadza mechanizm redukcyjny w kontekście wykonywania kar, co pozwala sprawcy dwóch lub więcej już osądzonych umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu uniknąć odpowiedzialności za przestępstwo popełnione w warunkach czynu ciągłego, składającego się z tych wykroczeń[1035]. W sytuacji potencjalnego dwukrotnego sądzenia, ten mechanizm zmierza do uniknięcia negatywnych skutków takiej sytuacji, eliminując problem kumulacji odpowiedzialności. Redukcja uzasadniona jest natomiast ograniczeniem surowości nałożonych kar do poziomu adekwatnego do zawartości bezprawia ocenianego zachowania.

Przepis art. 10a k.w. nie stał się do tej pory przedmiotem kontroli konstytucyjnej. Natomiast Trybunał Konstytucyjny już niejednokrotnie zajmował się kontrolą przepisu art. 10 § 1 k.w. Z orzecznictwa TK wynika, że treścią konstytucyjnej zasady *ne bis in idem* jest zakaz ponownego sądzenia lub karania w sprawach karnych dotyczących tej samej osoby i tego

[1034] M. Grzesik, *Czyn ciągły* …, op. cit., s. 124-125.
[1035] J. Giezek, P. Kardas, *Zasada ne bis in idem* …, op. cit., s. 7.

samego czynu zagrożonego karą. W przypadku zbiegu odpowiedzialności prawnokarnej i wykroczeniowej TK uznaje, że przedmiotowego zakazu nie narusza wniesienie osobnego aktu oskarżenia o przestępstwo i wniosku o ukaranie za wykroczenie, sądzenie oraz karanie za różne fragmenty czynu bezprawnego, jak ma to miejsce w sytuacji idealnego zbiegu przestępstwa i wykroczenia.

Zatem, chybione byłoby twierdzenie o tym, iż wskazywana regulacja jest odstępstwem od zasady *ne bis in idem* lub ewentualnie, że takie odstępstwo umożliwia. Podsumowując, znowelizowany przepis art. 10a k.w. należy postrzegać jako narzędzie zapewniające sprawiedliwe i proporcjonalne traktowanie sprawców, którzy mogliby inaczej podlegać nadmiernym sankcjom za swoje działania[1036].

Wskazać nadto należy, że wąskie rozumienie postępowania karnego, które wyłącza ze swego zakresu postępowania w sprawach o wykroczenia, może prowadzić do naruszenia zasady *ne bis in idem procedatur*[1037]. Otwiera to jednak możliwość nadużyć ze strony organów władzy publicznej i ewentualnej nadmiernej ingerencji w prawa jednostki. Odwrotna interpretacja mogłaby jednak być sprzeczna z literalnym brzmieniem art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., który wyraźnie odnosi się do „postępowania karnego". Dodatkowo różnica między postępowaniem karnym a postępowaniem w sprawach o wykroczenia jest podkreślona w art. 439a k.p.k., który stanowi, że orzeczenia wydane w sprawie o wykroczenie nie są uchylane jedynie z tego powodu, że sąd orzekł w postępowaniu karnym, a nie w postępowaniu w sprawie o wykroczenia.

Dopóki polskie prawo karne stoi na stanowisku, że postępowanie karne oraz postępowanie wykroczeniowe są odrębnymi rodzajami postępowań wbrew swojemu ścisłemu, genetycznemu podobieństwu, i dopóki interpretacja zasady *res iudicata* odbywać się będzie przez ścisłą wykładnię art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., dopóty możliwym jest podwójne ukaranie sprawcy wykroczenia, które zaliczono do ciągu wykroczeń, i które podlegało przez to wymierzeniu odpowiedzialności jak za przestępstwo. Wobec takiego stanu prawnego instytucja przewidziana w art. 10a k.w. jawi się jako pożądany mechanizm redukcyjny, niwelujący w pewien sposób skutki takiego podwójnego wymierzenia kary w ten sposób, że chociaż

[1036] Ibidem.
[1037] J. Giezek, P. Kardas, *Nowe uregulowania* …, op. cit., s. 51.

sprawca ponosi odpowiedzialność podwójnie, to jednak wymierza mu się tylko jedną karę, mimo iż jest to kara surowsza.

Pomimo faktu, że konstrukcja ciągu wykroczeń zakłada, że sprawca wykroczeń odpowiada jak za jedno przestępstwo, lecz nie staje się przy tym sprawcą przestępstwa, polskie sądy zdają się nie dostrzegać tego niuansu. Sprawca odpowiada jak za przestępstwo, co powinno znaleźć wyraz jedynie w podstawie wymiaru kary, zaś w podstawie skazania w dalszym ciągu powinna wystąpić kwalifikacja oparta na Kodeksie wykroczeń.

Analiza orzecznictwa prowadzi do wniosku, że polskie sądy błędnie formułują sentencję wyroków skazujących w tym przypadku. W świetle bowiem powyższych rozważań nie wydaje się właściwym wskazywanie jako podstawy skazania przepisów z części szczególnej Kodeksu karnego, skoro dochodzi tutaj do popełnienia wykroczenia, a nie przestępstwa. Jako przykład przywołać można tutaj wyrok Sądu Rejonowego w Kędzierzynie-Koźlu z dnia 2 lutego 2021 roku[1038]. Ze stanu faktycznego wynika, że oskarżony dopuścił się czterech umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu, przy czym wartości poszczególnych przedmiotów kradzieży wynosiły kolejno 130,69 złotych, 217,80 złotych, 493,81 złotych, 143,94 złotych. Łączna wartość skradzionego mienia wyniosła zatem 986,24 złotych, co spowodowało, że wobec sprawcy można było zastosować regulacje z art. 12 § 2 k.k. Błędnie jednak sąd w sentencji sformułował końcowy zarzut wobec sprawcy jako przestępstwo z art. 278 § 1 k.k. w związku z art. 12 § 2 k.k. Z *ratio legis*, jak i treści normatywnej regulacji art. 12 § 2 k.k. wynika bowiem, że sprawca ma zostać ukarany jak za przestępstwo, ale nadal podstawą skazania pozostaje wykroczenie, a nie występek. Nieodzowne wydaje się zatem odniesienie do problemów, które tego typu sprawy będą implikować. Zwrócić należy uwagę przede wszystkim na kwestie związane z przesłankami recydywy art. 64 k.k, jak i wpisem w rejestrze karnym.

Tego typu wyroków nie brakuje niestety w aktualnej praktyce orzeczniczej[1039], co świadczy o niezrozumieniu funkcji wprowadzonej regulacji albo o niedostatecznym przygotowaniu merytorycznym organów stosujących prawo w tym względzie. To ostatnie wynikać może jednak ze zbyt daleko idącej modyfikacji regulacji i ograniczonych możliwości

[1038] Wyrok SR w Kędzierzynie-Koźlu z 2.02.2021 r., II K 569/20, LEX nr 3166294.
[1039] Podobnie sądy orzekły w wyrokach: Wyrok SR w Poznaniu z 21.12.2020 r., VI K 279/20, LEX nr 3113179; Wyrok SR w Bartoszycach z 12.06.2023 r., II K 273/22, LEX nr 3586944; Wyrok SR w Bełchatowie z 30.05.2023 r., II K 225/23, LEX nr 3573154.

czasowych na zapoznanie się z nią. Świadczy to zatem o pilnej potrzebie zwrócenia uwagi na funkcjonowanie omawianych przepisów w praktyce. Skoro bowiem organ profesjonalny napotyka na problemy interpretacyjne, to tym bardziej wątpliwe może być poruszanie się w tego typu regulacjach przez obywateli, do których są one skierowane.

Niepewność na płaszczyźnie wykładni tego przepisu wyraża się również w posługiwaniu się przez sądy metodą opisową, gdzie w opisie czynu wskazuje się, że oskarżony popełnił jednostkowo czyny będące wykroczeniami, przy zachowaniu wskazanej błędnej sentencji[1040].

Należy zauważyć, że tego typu nieścisłości merytoryczne pojawiają się również na poziomie sądów okręgowych, co ma miejsce zwłaszcza w przypadku utrzymania mocy wyroków sądów niższych instancji[1041]. Przez błędy w sentencjach wyroków zdarzają się także sytuacje, w których sądy uznają, że sprawca działa w warunkach recydywy z art. 64 § 1 k.k[1042].

Rozwiązaniem omawianego wyżej problemu jest wprowadzenie jednolitej metodologii orzeczniczej w przypadku stosowania art. 12 § 2 k.k. Jan Kluza proponuje tutaj następującą formułę: „uznaje oskarżonego X za winnego zarzucanych mu czynów stanowiących wykroczenia z art. 119 § 1 k.w. i na zasadzie art. 12 § 2 k.k. stanowiących podstawę odpowiedzialności jak za występek z art. 278 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 278 § 1 k.k. wymierza mu karę”[1043]. Z sentencją wyroku ujętą w ten sposób należy się zgodzić i uznać za w pełni oddającą zarówno zawartość bezprawia, jak i treść normatywną przepisu art. 12 § 2 k.k. Poprawnie dokonana kwalifikacja czynu jasno odzwierciedla, że sprawca nie popełnił przestępstwa. W konsekwencji, nie można mu przypisać działania w warunkach recydywy za czyn popełniony w ramach art. 12 § 2 k.k.

Wprowadzenie art. 12 § 2 k.k. jest wyrazem ekonomicznej teorii prawa w polskim ustawodawstwie i przy jego odpowiednim stosowaniu sąd może orzekać o odpowiedzialności sprawcy w sposób zbliżony do postępowania za przestępstwo, rozpatrując wiele wykroczeń,

[1040] Por. Wyrok SR w Jeleniej Górze z 23.11.2020 r., II K 615/20, LEX nr 3105940.
[1041] Por. Wyrok SO w Warszawie z 20.06.2022 r., X Ka 360/22, LEX nr 3370046; Wyrok SO w Elblągu z 14.07.2023 r., VI Ka 270/23, LEX nr 3598640; Wyrok SO w Suwałkach z 24.01.2023 r., II Ka 462/22, LEX nr 3485390; Wyrok SO w Siedlcach z 28.12.2022 r., II Ka 751/22, LEX nr 3487958; Wyrok SO w Gliwicach z 10.06.2020 r., VI Ka 338/20, LEX nr 3362234.
[1042] Por. Wyrok SR w Łukowie z 14.01.2021 r., II K 430/20, LEX nr 3159127; Wyrok SR w Warszawie z 11.12.2020 r., IV K 35/20, LEX nr 3120907.
[1043] J. Kluza, *Znaczenie wprowadzania* …, op. cit., s. 21.

w ramach jednego procesu. W dotychczasowych warunkach tego typu sytuacje prowadziłyby do wszczynania odrębnych postępowań i nadmiernego obciążania wydziałów karnych sprawami tej rangi. Unifikacja procedur prowadzi zatem do zwiększenia efektywności systemu sądownictwa[1044].

Od momentu wejścia w życie omawianej nowelizacji zauważyć można wyraźny spadek postępowań w sprawach o wykroczenia[1045]. Z danych wynika, że liczba wszczętych postępowań wykroczeniowych systematycznie zmniejsza się, zwłaszcza po 2018 roku. W 2022 roku liczba ta wyniosła 346 634, co w porównaniu do 2018 roku (386 840) stanowiło znaczący spadek. Ogólna liczba rozstrzygnięć w 2022 roku wynosiła 343 332, co również wykazuje tendencję spadkową w odniesieniu do 2018 roku, kiedy to analogicznych postępowań rozstrzygnięto 379 724.

Mimo to, teza o spadku liczby postępowań w związku z nowelizacją art. 12 § 2 k.k. wydaje się zbyt daleko idąca. Przede wszystkim dlatego, że już przed 2018 rokiem obserwowano tendencję spadkową w tym zakresie, a jednocześnie brakuje jednoznacznych danych o liczbie postępowań związanych bezpośrednio z zastosowaniem tego przepisu. Niemniej jednak, wprowadzenie art. 12 § 2 k.k. z pewnością jest jednym z czynników wpływających na przywoływane wyżej statystyki, co może świadczyć o jego pozytywnym wpływie na ekonomikę procesową[1046].

Jednym z warunków koniecznych dla zastosowania przepisu art. 12 § 2 k.k. są „krótkie odstępy czasu" występujące pomiędzy poszczególnymi zachowaniami sprawcy. Brak jest jednak definicji legalnej tego pojęcia, natomiast analiza źródeł prezentuje szerokie spektrum wykładnicze (poczynając od rozbieżnych orzeczeń Sądu Najwyższego, a na rozważaniach doktryny kończąc).

Wykładnia językowa terminu „krótkie odstępy czasu", już *prima facie* wydaje się problematyczna. Analiza lingwistyczna ukazuje jego względny i nieprecyzyjny charakter, ponieważ przymiotnik „krótki" w języku polskim zwykle odnosi się do czegoś, co trwa krócej

[1044] Ibidem, s. 17.
[1045] Wykroczenia w latach 2007-2022, opracowanie statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/).
[1046] J. Kluza, *Znaczenie wprowadzania* …, op. cit., s. 17.

niż przeciętnie, czyli ma mniejszą długość w porównaniu do zwykłych, standardowych okresów[1047].

Te kwestie uwidaczniają się przede wszystkim w praktyce orzeczniczej. Dlatego też, analizę w tym względzie rozpocząć należy od judykatów Sądu Najwyższego. Na przestrzeni lat, wydał on co najmniej kilkanaście orzeczeń, w których odnosił się do możliwych interpretacji pojęcia „krótkiego odstępu czasu"[1048].

Po pierwsze, wykładnia w tym względzie skupia się na więzi łączącej poszczególne zachowania[1049]. W takim ujęciu „krótkość" może wynosić nawet kilka miesięcy – i to pomiędzy kolejnymi zachowania, a nie pierwszym i ostatnim. Im ściślejszy związek między poszczególnymi zachowaniami, tym dłuższy może być czas, który je od siebie oddziela. Widać zatem, że sąd traktuje tutaj kwestie podmiotowe (z góry powzięty zamiar) jako równoległe do kwestii przedmiotowych. Nie można ich bowiem rozważać odrębnie. Istnienie jednego wpływa na realizację drugiego. Jeżeli sprawca zaplanował z góry kradzież materiałów budowlanych, z których chciał postawić fundamenty, a następnie realizacja tego zajęła mu dwa lata, to nadal zgodnie z powoływanym wyżej sposobem wykładni będziemy mogli uznać, że działał on w ramach czynu ciągłego. W doktrynie przeważa stanowisko, że „krótkie odstępy czasu" odnoszą się do okresów między poszczególnymi zachowaniami wchodzącymi w skład czynu ciągłego, a nie do całkowitego okresu między pierwszym a ostatnim zdarzeniem. Istotny jest czas między kolejnymi zdarzeniami, co oznacza, że każdy odstęp czasu między poszczególnymi czynami powinien być krótki[1050]. Różne stanowiska sugerują, że krótki odstęp czasu może obejmować od kilku minut do maksymalnie kilku lub kilkunastu dni[1051]. Przyjmowanie dłuższych okresów, takich jak kilka miesięcy, może prowadzić do rozbieżnych interpretacji i potencjalnie naruszać funkcję gwarancyjną prawa karnego. Niektórzy autorzy

[1047] M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego, T. 1, A-K, wyd. 9,* Warszawa 1994, s. 1056.
[1048] P. Kardas, *Przestępstwo ciągłe* …, op. cit., s. 284-285.
[1049] Tak, np. Postanowienie SN z 27.02.2002 r., II KKN 410/00, LEX nr 567768.
[1050] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Czyn ciągły i ciąg przestępstw w k.k. z 1997 r.,* [w:] Ministerstwo Sprawiedliwości. Departament Kadr i Szkolenia, *Nowa Kodyfikacja Karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze, z. 20,* Warszawa 1998, s. 45 i n.
[1051] Ibidem; P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 24, s. 232; Z kolei T. Dukiet-Nagórska stoi na stanowisku, iż „krótkie odstępy czasu w przypadku czynu ciągłego oznaczają nie tylko bliskość czasową między poszczególnymi zachowaniami, lecz także bliskość czasową między pierwszym, a ostatnim przejawem zachowania" (T. Dukiet-Nagórska, [w:] T. Dukiet-Nagórska (red.), *Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa*, *wyd. 2*, Warszawa 2018, s. 218).

sugerują jednak, że takie podejście może prowadzić do absurdalnych konsekwencji społecznych, zwłaszcza w przypadku poważnych przestępstw, takich jak wielokrotne gwałty, gdzie zastosowanie pojęcia „krótkich odstępów czasu" mogłoby prowadzić do niewspółmiernie niskich kar[1052]. Dlatego też propozycją jest wprowadzenie do Kodeksu karnego bardziej precyzyjnej definicji tego warunku, przechodząc od „krótkich odstępów czasu" do „krótkiego odstępu czasu", co jednoznacznie wskazywałoby na potrzebę bliskości czasowej między poszczególnymi czynami wchodzącymi w skład ciągu wykroczeń[1053].

Po drugie, w praktyce orzeczniczej dochodzi do rozszerzenia interpretacji pojęcia „krótkiego odstępu czasu" poprzez uwzględnienie nie tylko upływu czasu w sensie fizycznym, ale także kontekstu i związku między poszczególnymi zachowaniami[1054]. Nawet kilkumiesięczny odstęp czasu może być uznany za „krótki", jeśli zachowania są ściśle powiązane. Ważna jest także równoległość aspektów podmiotowych (z góry powzięty zamiar) i przedmiotowych, oddziałują one na siebie wzajemnie i mają wpływ na kwalifikację czynu jako części przestępstwa ciągłego. Przepisy art. 11 § 2 i 3 k.k. mają zastosowanie do przestępstwa ciągłego, co oznacza, że działanie sprawcy może wyczerpywać znamiona określone w różnych przepisach ustawy karnej. Łączenie kar orzeczonych za przestępstwo i wykroczenie nie jest dopuszczalne, jeśli między tymi czynami nie zachodzi związek, który pozwalałby na ich traktowanie jako jednego przestępstwa ciągłego.

Po trzecie, miesięczna przerwa między pierwszym a kolejnym czynem nie dyskwalifikuje automatycznie uznania działania za dokonane w „krótkich odstępach czasu"[1055]. W szczególności, jeśli kolejne czyny dokonywane są co kilka dni, taka przerwa na wstępnym etapie działalności przestępczej nie powinna być traktowana jako przerywająca ciągłość działania. Konieczna jest analiza częstotliwości popełnianych czynów. Jeśli czyny są popełniane regularnie, nawet z miesięczną przerwą na początku, można je traktować jako działanie w „krótkich odstępach czasu". „Oderwanie" jednego czynu od pozostałych, popełnionych w podobny sposób i w krótkich odstępach czasu, byłoby działaniem sztucznym i nieracjonalnym. Interpretacja prawa powinna uwzględniać funkcje prawa karnego i dążyć do

[1052] Ł. Pohl, *Propozycja nowelizacji art. 12 Kodeksu karnego i sprzężona z nią propozycja nowelizacji art. 115 k.k.*, „Prawo w Działaniu" 2019, nr 37, s. 110.
[1053] Ibidem.
[1054] Tak, np. Uchwała SN z 30.11.1972 r., VI KZP 44/72, OSNKW 1973, nr 2-3, poz. 20, LEX nr 18538.
[1055] Tak, np. Wyrok SN z 5.04.2000 r., V KKN 41/00, LEX nr 50957.

racjonalnej oceny całokształtu działalności sprawcy. Przepisy Kodeksu karnego nie określają ścisłych kryteriów dotyczących interpretacji „krótkich odstępów czasu". Jednocześnie w wielu orzeczeniach traktuje się, że okres przekraczający 2 lata nie może być uznany za „krótki odstęp czasu" w rozumieniu art. 12 k.k. Obie przesłanki czynu ciągłego – „z góry powzięty zamiar" i „krótkie odstępy czasu" – są równoważne i nie można nadawać prymatu jednej z nich[1056]. Orzecznictwo w tym względzie jest zróżnicowane. W niektórych przypadkach przyjmowano, że okres 9 miesięcy nie odpowiada wykładni pojęcia „krótkich odstępów czasu"[1057], podczas gdy w innych judykatach dwuletnia przerwa nie wykluczała możliwości uznania przestępstwa za ciągłe[1058].

Po czwarte, przestępstwo ciągłe traktowane jest jako jednolita całość[1059]. Oznacza to, że wszelkie działania sprawcy, podjęte w ramach tego samego z góry powziętego zamiaru, są uważane za jeden czyn zabroniony. Prawomocne skazanie za czyn ciągły uniemożliwia ponowne postępowanie dotyczące tych samych zachowań, nawet jeśli niektóre z nich zostały ujawnione później. Zasada ta, wyrażona w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. oznacza, że nie można ponownie prowadzić postępowania przeciwko tej samej osobie za ten sam czyn, jeśli już został on prawomocnie osądzony. Nie ma znaczenia, jak bardzo nowo ujawnione działania różnią się pod względem stopnia szkodliwości społecznej od tych, które były wcześniej osądzone. Prawomocne skazanie za czyn ciągły obejmuje wszystkie działania, które weszłyby w skład tego przestępstwa, gdyby były znane w momencie pierwszego orzekania.

Po piąte, część doktryny i orzecznictwa stoi na stanowisku, że poszczególne zachowania składające się na konstrukcję czynu ciągłego muszą stanowić zamach na to samo dobro prawne[1060]. Wydaje się to jednak postulatem o charakterze *de lege ferenda*, gdyż aktualnie *de lege lata* ustawodawca w treści normatywnej przepisu art. 12 k.k. nie zawarł wytycznych tego typu[1061].

[1056] Tak, np. Postanowienie SN z 4.03.2008 r., III KK 302/07, OSNwSK 2008, nr 1, poz. 523, LEX nr 361537.
[1057] Tak, np. Wyrok SN z 23.02.1970 r., III KR 8/70, OSNKW 1970, nr 5, poz. 27.
[1058] Tak, np. Wyrok SN z 13.04.1979 r., IV KR 66/79, „Biuletyn Informacyjny SN" 1979, nr 6, poz. 127, s. 15; Wyrok SN z 12.04.1975 r., V KR 130/75, OSNPG 1975, nr 10, poz. 96.
[1059] Tak, np. Uchwała SN z 21.11.2001 r., I KZP 29/01, OSNKW 2002, nr 1-2, poz. 2, LEX nr 49486.
[1060] Tak, np. P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 24, s. 232; Postanowienie SN z 18.09.2003 r., III KK 159/02, LEX nr 81203.
[1061] Ibidem; M. Małecki, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 29 września 2009 r., III KK 105/09*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ" 2010, nr 1, s. 52 i n.

Po szóste, nawet kilkumiesięczne przedziały czasowe pomiędzy kolejnymi zachowaniami sprawcy mogą być traktowane jako „krótkie odstępy czasu" w kontekście art. 12 k.k[1062]. Oznacza to, że przyjęcie koncepcji czynu ciągłego nie jest ograniczone wyłącznie do sytuacji, w których działania są oddzielone krótkimi, np. kilkudniowymi lub kilkutygodniowymi odstępami czasu. Rozważenie, czy konkretne zachowania mogą być traktowane jako czyn ciągły, wymaga indywidualnej analizy okoliczności danej sprawy. Znaczenie mają tutaj zarówno aspekty subiektywne, takie jak zamiar sprawcy, jak i obiektywne, takie jak charakter i kontekst działań. Należy zwrócić uwagę na okoliczności i motywacje kierujące działaniem sprawcy, które uzasadniają zastosowanie koncepcji czynu ciągłego, mimo dłuższych odstępów czasu pomiędzy poszczególnymi działaniami.

Po siódme, okres przekraczający 2 lata między pierwszym a kolejnym przypisanym skazanemu zachowaniem nie może zostać uznany za „krótki odstęp czasu" w rozumieniu art. 12 k.k. Nawet w najdalej sięgającej interpretacji tego pojęcia[1063], dopuszczono jedynie kilkumiesięczne przerwy między kolejnymi czynami. W uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2006 roku[1064] wskazano natomiast, że przedział czasowy „wyraźnie przekraczający rok" niewątpliwie zrywa więź czasową pomiędzy poszczególnymi zachowaniami i nie może być kwalifikowany w ramach art. 12 k.k.

Na koniec należy zwrócić uwagę na wykładnię systemową. W związku z czym odnieść można się do art. 6 § 2 k.k.s., który w kontekście przestępstw skarbowych uznaje za „krótki odstęp czasu" okres do 6 miesięcy[1065]. Taka interpretacja może być jednak kontrowersyjna w kontekście art. 12 k.k., gdyż dotyczy innego rodzaju przestępstw i innych aspektów prawnych[1066].

[1062] Tak, np. Postanowienie SN z 9.03.2006 r., V KK 271/05, OSNKW 2006, nr 5, poz. 50, LEX nr 181326.
[1063] Ibidem.
[1064] Ibidem.
[1065] J. Lachowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 7, s. 104.
[1066] Ibidem.

II.5. Wnioski

W oparciu o szczegółową analizę czynów przepołowionych w polskim Kodeksie karnym z 1997 roku oraz konfrontację z regulacjami dotyczącymi Kodeksu wykroczeń można zauważyć, że obecne uregulowania generują szereg problemów natury praktycznej oraz teoretycznej, które nie są od siebie oddzielone i często się pokrywają.

De lege lata, czyny przepołowione w polskim systemie prawnym odzwierciedlają próbę znalezienia zrównoważonej odpowiedzi na różnorodne formy naruszeń porządku prawnego, z uwzględnieniem ich indywidualnej społecznej szkodliwości. Jednakże, obserwowane trudności w ich praktycznym stosowaniu wymagają ciągłej analizy i potencjalnych modyfikacji, mających na celu zwiększenie efektywności i sprawiedliwości postępowania karnego i wykroczeniowego.

Po pierwsze, istniejące regulacje dotyczące czynów przepołowionych bywają przedmiotem krytyki ze względu na ich skomplikowanie i potencjalne problemy w interpretacji. Z jednej strony, precyzyjne określenie wartości granicznych jest pożądane dla zapewnienia jasności i przewidywalności prawa. Z drugiej strony, zbyt sztywne przywiązanie do ustalonych kwot, bez możliwości ich elastycznego dostosowania do konkretnych okoliczności sprawy, może prowadzić do niewspółmiernych konsekwencji prawnych czynów.

Zgodnie z obowiązującym uregulowaniem, przepołowienie czynu zależy od wartości mienia i wysokości szkody oraz rodzaju przedmiotu czynu. Istnieją również sytuacje, w których czyn zawsze klasyfikowany jest jako przestępstwo, niezależnie od jego wartości, jak w przypadku kradzieży broni, narkotyków czy dokumentów tożsamości. Kodeks wykroczeń stanowi odrębną regulację od Kodeksu karnego, jednak znaleźć w nim można przepisy o charakterze blankietowym, które odsyłają do tego ostatniego. Kluczowym kryterium różnicującym przestępstwo od wykroczenia jest społeczna szkodliwość czynu. W przypadku tych pierwszych musi być ona wyższa niż znikoma. Natomiast w przypadku wykroczeń nie podlega stopniowaniu.

Ustawodawca dokonując przepołowienia czynu zapobiega sytuacjom, w których oportunizm procesowy miałby pierwszeństwo nad zasadą legalizmu. Jest to szczególnie ważne w kontekście drobnych przestępstw i wykroczeń, gdzie niewielki stopień społecznej szkodliwości czynu mógłby prowadzić do nadmiernego umarzania spraw. Przeprowadzona

analiza w zakresie aktualnie obowiązujących przepisów pod kątem czynów przepołowionych prowadzi do wniosku, iż klasyfikacja w tym zakresie nie zawsze jest bezsporna. Przede wszystkim pojawiają się znaczne wątpliwości interpretacyjne w odniesieniu do przestępstw związanych z nowymi technologiami (jeden z najbardziej sztandarowych przypadków stanowi tutaj kwestia kas samoobsługowych). Istotny w tym względzie jest dorobek judykatury. Jednym z podstawowych kryteriów różnicujących przestępstwa od wykroczeń jest wartość przedmiotu czynu. Ustalanie tej wartości jest fundamentalne w procesie klasyfikacji danego czynu, z uwzględnieniem aktualnych warunków społeczno-gospodarczych. W praktyce sądowej pojawiają się trudności związane z określeniem wartości skradzionego mienia i jego klasyfikacją, co widać na przykładzie kradzieży sklepowych. Wspomniane progi kwotowe ewoluowały wraz ze zmianami gospodarczymi i społecznymi. W praktyce organy ścigania i wymiar sprawiedliwości stosują obiektywne metody oceny wartości przedmiotu, a w sytuacjach granicznych korzystają z opinii ekspertów. Jedną z kwestii, które należy mieć również na uwadze jest problematyka właściwego określenia momentu, na jaki szacowana jest wartość przedmiotu czynności wykonawczej w postaci mienia, jak również jego stanu w chwili popełnienia czynu. Drugorzędne znaczenie ma przy tym subiektywne przekonanie pokrzywdzonego o wartości rzeczy, stanowiącej przedmiot czynu zabronionego. Odnosząc się natomiast do konsekwencji prawnych wynikających z kwalifikacji danego czynu jako przestępstwa lub wykroczenia należy zauważyć, że są one znacznie zróżnicowane, co wynika przede wszystkim z ich istoty. Inne są okresy przedawnienia karalności i wykonania kary, proces zatarcia skazania, jak też formy probacji i warunkowego zawieszenia wykonania kary.

Centralnym elementem w kategorii czynów przepołowionych jest kryterium wartości przedmiotu czynności wykonawczej, która determinuje czy dane zachowanie jest traktowane jako przestępstwo czy wykroczenie. To kryterium, choć zapewnia pewną obiektywność i przewidywalność, niesie również ryzyko kalkulowania opłacalności podejmowania zachowań stanowiących czyny zabronione przez sprawcę poprzez zabór mienia o określonej wartości, nieprzekraczającej progu kontrawencjonalizacji. Z kolei przy publicznym nawoływaniu do przestępstwa, kryterium podziału między przestępstwem a wykroczeniem jest bardziej subiektywne i oparte na ocenie zasięgu lub skutków działania sprawcy.

Po drugie, poza wartością przedmiotów czynności wykonawczej kryterium granicznym pozostaje również znamię przemocy wobec osoby. Analiza orzecznictwa i doktryny prawa karnego wskazuje na istnienie dwóch głównych nurtów interpretacyjnych dotyczących tego zagadnienia, które skupiają się na rozróżnieniem pomiędzy przemocą, a gwałtem na osobie. Mimo ugruntowanego orzecznictwa problem pozostaje otwarty w zakresie wykładni tych pojęć w kontekście wykroczeniowym.

Po trzecie, istnienie czynów przepołowionych, oparte na kryteriach takich jak wartość przedmiotu czynności wykonawczej czy stężenie alkoholu we krwi, wpływa na prawa i obowiązki procesowe sprawców, determinując tryb postępowania i możliwe sankcje. Różnice te mają bezpośrednie przełożenie na strategię obrony, możliwości zastosowania środków zapobiegawczych oraz na ocenę społecznej szkodliwości czynu, co z kolei wpływa na surowość i rodzaj nałożonych sankcji.

Istniejące regulacje pozwalają na elastyczne dostosowanie sankcji do stopnia społecznej szkodliwości danego zachowania, w zależności od tego, czy dane działanie kwalifikuje się jako przestępstwo, czy wykroczenie.

Podnosząc natomiast postulaty *de lege ferenda* wydaje się, iż istnieje potrzeba wprowadzenia bardziej elastycznych regulacji, które umożliwią lepsze dostosowanie sankcji do indywidualnych okoliczności sprawy oraz stopnia winy sprawcy. Proponuje się przy tym wprowadzenie dodatkowych kryteriów oceny czynów przepołowionych, które pozwolą na bardziej precyzyjne ich rozróżnienie. W szczególności, warto rozważyć wprowadzenie kryterium związanego z motywacją sprawcy oraz potencjalnym zagrożeniem dla porządku publicznego, co pozwoliłoby na lepsze dostosowanie odpowiedzialności do faktycznego stopnia społecznej szkodliwości czynu. W tym kontekście uwzględniać należałoby okoliczności takie jak dotychczasowy życiorys, motywy działania, konkretny kontekst popełnienia przestępstwa oraz postępowanie po jego dokonaniu. Taka zmiana umożliwiłaby pełniejszą realizację funkcji gwarancyjnej i sprawiedliwościowej. Zwłaszcza odnosząc się do tej ostatniej podnieść należy problem kradzieży w sytuacji ekstremalnej potrzeby. Ocena tego typu zachowań nie pozostaje w oderwaniu od kontekstu motywacji sprawcy, zaś surowość sankcji karnej odzwierciedlać powinna nie tyle wartość mienia, co całość czynników indywidualnych. Jednocześnie nie można jednak zapominać, iż zbyt sztywne kryteria stają się równie problematyczne w praktyce stosowania prawa. Dążenie do większej spójności

i adekwatności sankcji karnych powinno iść w parze z zapewnieniem sprawiedliwości i efektywności w procesie sądowym.

Warto również zauważyć, że nowelizacja art. 53 k.k. poprzez wprowadzenie bardziej złożonych kryteriów sędziowskiego wymiaru kary może stawiać przed sądami wyzwania związane z odpowiednim zróżnicowaniem kar w zależności od okoliczności sprawy. Taki rozwój sytuacji może wymagać również modyfikacji w kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia, aby zapewnić spójność w podejściu do wymiaru sprawiedliwości.

Jednocześnie, rozważając potrzebę reformy postulować należy dalsze doprecyzowanie kryteriów rozgraniczających wykroczenia od przestępstw, celem uniknięcia problemów interpretacyjnych i zapewnienia sprawiedliwej oceny każdego przypadku. Istotnym elementem jest tu zwrócenie uwagi na potrzebę większej elastyczności w ocenie indywidualnych okoliczności sprawy, co pozwoliłoby na bardziej adekwatne do sytuacji i osoby sprawcy dostosowanie sankcji. Analiza prawna uwypukliła problematykę związania kryterium przepołowienia z wartością minimalnego wynagrodzenia, co prowadzi do automatycznych zmian w kwalifikacji prawnej niektórych czynów wraz ze zmianami w wysokości płacy minimalnej.

Minimalne wynagrodzenie w Polsce od 1 stycznia 2024 roku wynosi 4 242 złotych, a minimalna stawka godzinowa wynosi 27,70 złotych brutto. Na dzień 1 stycznia 2023 roku kwota ta wynosiła 3 490 złotych oraz 22,80 złotych, co oznacza wzrost o 752 złotych oraz 4,90 złotych, w porównaniu do roku poprzedniego. Zmiany te mają na celu poprawę warunków pracy i zwiększenie minimalnego wynagrodzenia dla pracowników. Zatem, minimalne wynagrodzenie za pracę zmienia się rokrocznie, a czasem w sposób znaczący. Przykładowo, w ciągu dziesięciu lat, tj. między 2004 i 2014 rokiem, wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę wzrosła o ponad 100%. Stwierdzić należy, że stosowanie wcześniejszego określenia kwoty czynów przepołowionych w postaci 1/4 minimalnego wynagrodzenia nie wydaje się być optymalnym rozwiązaniem. Przykładowo, w latach 2007-2008 pensja minimalna wzrosła o 190 złotych, a między 2008 a 2009 rokiem o kolejne 150 złotych.

Niezwykle ważna jest również kwestia kto ma wpływ na ustalanie minimalnej pensji i tym samym na kształt znamion czynów, w których wykorzystywało się tę konstrukcję. Zgodnie z przepisami o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, wysokość wynagrodzenia może być ustalona w drodze obwieszczenia Prezesa Rady Ministrów lub w Dzienniku Ustaw,

w drodze Rozporządzenia Rady Ministrów do 15 września każdego roku. Natomiast z punktu widzenia funkcji gwarancyjnej prawa karnego, to podejście wydaje się niewłaściwe. Historia pokazuje, że Rada Ministrów dziesięciokrotnie ustalała wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę, co sugeruje, że również w przyszłości ten organ będzie głównie odpowiedzialny za ustalanie progu minimalnego wynagrodzenia. Co więcej, decyzje podejmowane przez wskazane organy w kwestii wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę nie uwzględniają aspektów istotnych z punktu widzenia prawa karnego.

Analizując argumenty przedstawione w uzasadnieniach projektów zmian Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń nie ma jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, dlaczego ustawodawca zdecydował się na odwołanie do minimalnego wynagrodzenia przy określaniu wartości szkody wyrządzonej w wyniku popełnienia wykroczenia. Można jednak wysunąć hipotezę, że ten model przepołowienia czynów nie był spójny z innymi rozwiązaniami prawnymi, w tym z art. 115 § 5, 6 i 7 k.k., co stawiało pod znakiem zapytania trafność przyjętego rozwiązania.

Zastosowanie systemu kwotowego w czynach przepołowionych zamiast parametrycznego pozwala organom postępowania karnego na łatwiejsze stosowanie prawa, gdyż nie wymaga przeliczania relacjonowanego do czasu popełnienia przestępstwa i ówczesnej wysokości wskaźników. Takie rozwiązanie odpowiada gwarancyjnej roli prawa karnego, które wymaga jednoznaczności przepisów regulujących okoliczności stanowiące znamiona czynu zabronionego, a także określenia warunków karalności czynu w akcie prawnym rangi ustawy. W przedmiotowym rozwiązaniu przeważała zatem zaleta jednoznaczności nad wadą wprowadzania zmienności wynikającej z systemu parametrycznego.

Ewentualna reforma powinna przewidywać mechanizmy umożliwiające dokładniejsze dostosowanie sankcji do indywidualnych okoliczności sprawy, co pozwoli na realizację zasad sprawiedliwości i proporcjonalności w wymiarze karnym. W ten sposób system prawny zyskałby na spójności, a prawo karne w pełni realizowałoby prewencję zarówno indywidualną, jak i generalną.

W ramach rozważań dysertacji pojawia się w związku z tym pytanie o skutki istnienia czynów przepołowionych w systemie prawa karnego. Wątpliwości budzi zwłaszcza kontekst adekwatnego reagowania na różne rodzaje naruszeń prawa. Istotną różnicą między przestępstwami a wykroczeniami są odrębne tryby postępowania stosowane w ich

rozpoznawaniu. Choć w obu przypadkach orzeka sąd karny, to proces traktowania sprawcy jako oskarżonego (przestępstwo) lub obwinionego (wykroczenie) różni się pod względem proceduralnym. Te różnice mogą wpływać na strategię obrony oraz postawę sprawcy w trakcie procesu. Różnorodność trybów postępowania wpływa na status procesowy sprawcy, w tym na jego prawa i obowiązki jako strony postępowania. W przypadku przestępstw, proces karny jest zwykle bardziej złożony i formalny, z możliwością zastosowania szerszego zakresu środków przymusu i zapobiegawczych. W przypadku wykroczeń, postępowanie jest zwykle szybsze i mniej sformalizowane.

Jak podkreślono, obecne uregulowania niosą ze sobą pewne implikacje praktyczne, które mogą być postrzegane jako niekorzystne. Problem ten staje się wyjątkowo wyrazisty w kontekście osób, które notorycznie popełniają wykroczenia i wcześniej utrudniały prawidłowy przebieg postępowania. Warto zwrócić uwagę, że środki zapobiegawcze powinny być stosowane z poszanowaniem ich pomocniczej natury w stosunku do głównego postępowania i w odniesieniu do pozycji sprawcy. Mimo to, można rozważyć wprowadzenie przez ustawodawcę pewnych modyfikacji. W szczególności, warto by było zastanowić się nad możliwością zastosowania określonych środków zapobiegawczych, które funkcjonują w ramach postępowania karnego, także w postępowaniach w sprawie wykroczeń – z wyjątkiem tymczasowego aresztowania. Przykładowo, organy postępowania mogłyby mieć uprawnienia do wydania decyzji o tymczasowym opuszczeniu przez sprawcę lokalu, współużytkowanego z pokrzywdzonym. Takie podejście lepiej odpowiadałoby na potrzeby ochrony prawnej osoby pokrzywdzonej, dlatego należy je *de lege ferenda* postulować.

Czyny przepołowione, będące na pograniczu przestępstw i wykroczeń, prowadzą do trudności w kwalifikacji prawnej oraz stosowaniu adekwatnych sankcji. Kryteria rozgraniczające te dwie kategorie czynów, oparte głównie na wartości skradzionego mienia czy stopniu szkodliwości społecznej, okazują się niekiedy zbyt arbitralne i nie przystają do rzeczywistego stopnia naruszenia dobra prawnego. Dążenie do adekwatności reakcji prawnej, zarówno w aspekcie prewencyjnym, jak i represyjnym, wymaga stałej refleksji nad mechanizmami dostosowującymi prawo do zmieniających się realiów społeczno-ekonomicznych oraz do percepcji społecznej szkodliwości czynu.

Proces kontrawencjonalizacji w polskim systemie prawnym stanowi kluczowy element strategii prawnej państwa, który przyczynia się do optymalizacji i racjonalizacji systemu

prawnego poprzez przekwalifikowanie mniej poważnych naruszeń z przestępstw na wykroczenia. W ten sposób prawo karne stosowane jest jako środek ostateczny (*ultima ratio*), z zachowaniem proporcjonalności odpowiedzialności do charakteru i skutków czynu. Kontrawencjonalizacja jest odzwierciedleniem ewoluujących norm społecznych i politycznych, służąc adaptacji prawa do zmieniających się warunków i potrzeb społeczeństwa. Kontrawencjonalizacja nie tylko zmienia kategorię prawną określonych zachowań, ale również może prowadzić do złagodzenia sankcji karnych i zmiany sposobu traktowania pewnych czynów w systemie prawnym. To z kolei ma istotne konsekwencje zarówno dla systemu sądownictwa, jak i dla osób, które dopuściły się określonych czynów. Przesunięcie czynów z kategorii przestępstw do kategorii wykroczeń wpływa na odciążenie sądów, system karania oraz na ogólne postrzeganie pewnych zachowań w społeczeństwie, wyrażając podejście, które uwzględnia różne stopnie społecznej szkodliwości czynów. Krytyka kontrawencjonalizacji często dotyczy wyzwań związanych z ustaleniem znamion strony podmiotowej oraz problemów interpretacyjnych związanych z klauzulą wypadku mniejszej wagi. Mimo to, proces ten jest zgodny z zasadą proporcjonalności, umożliwiając stosowanie mniej drastycznych środków odpowiedzialności w przypadku drobniejszych czynów. Jest to również wyrazem zasady przydatności, która zaleca rezygnację z represji karnej w sytuacjach, gdy równie efektywnie można zastosować instrumenty cywilne lub administracyjnoprawne. Konkludując, kontrawencjonalizacja jest kluczowym elementem systemu prawnego, przyczyniającym się do większej transparentności i sprawiedliwości. Powinna być utrzymana jako instytucja polskiego prawa karnego *sensu largo*, z uwzględnieniem znamion strony podmiotowej czynu i kryterium kwotowego przepołowienia, co przyczynia się do jasności legislacyjnej i realizacji zasady *nullum crimen sine lege certa*.

W kontekście kontrawencjonalizacji oraz jej roli w kształtowaniu polskiego systemu prawnokarnego konieczne jest zwrócenie uwagi na potrzebę dokonania pewnych modyfikacji legislacyjnych, które odpowiadałyby na wyzwania i potrzeby współczesnego społeczeństwa. Proces kontrawencjonalizacji, poprzez przekształcanie niektórych przestępstw w wykroczenia, ma kluczowe znaczenie dla racjonalizacji systemu prawnego oraz dostosowania sankcji do rzeczywistej społecznej szkodliwości danego zachowania. W związku z tym, wnioski *de lege lata* i postulaty *de lege ferenda* przedstawiają się następująco.

Kontrawencjonalizacja stanowi ważny element polityki karnej państwa, który wymaga jednak ciągłej refleksji i dostosowań. Dzięki dokładniejszemu określeniu kryteriów przekwalifikowania czynów oraz wprowadzeniu mechanizmów elastycznego reagowania na drobne przestępstwa, możliwe będzie zbudowanie bardziej sprawiedliwego i efektywnego systemu prawnego, który odpowiada na potrzeby współczesnego społeczeństwa.

Proces kontrawencjonalizacji w polskim systemie prawnym, polegający na przekształcaniu niektórych przestępstw w wykroczenia, jest odzwierciedleniem ewolucji myślenia o odpowiedzialności prawnokarnej. Ma on za zadanie dostosowywać system prawny do zmieniających się norm społecznych i politycznych, równocześnie szukając efektywniejszych metod zapobiegania szkodom społecznym. Proces ten ma głębokie korzenie historyczne i filozoficzne, odzwierciedlające się w zmieniających się podejściach do prawa i filozofii karania. Widać tu wpływ postulatów filozofów prawa, takich jak G. Radbruch czy W. Wolter, którzy podkreślali potrzebę ograniczenia represji karnej oraz znaczenie proporcjonalności i efektywności norm prawnych. Kontrawencjonalizacja w polskim kontekście nie jest właściwą depenalizacją, ale raczej zasadniczą modyfikacją penalizacji, przesuwającą pewne czyny z kategorii przestępstw do wykroczeń. Jest to proces rozróżniania odpowiedzialności karnej od innych form odpowiedzialności, mający na celu bardziej adekwatne reagowanie na różnorodne formy naruszeń prawa. Kontrawencjonalizacja odzwierciedla trend zmniejszania nacisku na represję karną na rzecz innych form odpowiedzialności, takich jak cywilna czy administracyjna. W kontekście integracji europejskiej, nastąpiły kluczowe zmiany w systemie prawnym, w tym sposób postrzegania i traktowania mniejszych wykroczeń. W praktyce kontrawencjonalizacja stwarza wyzwania, zwłaszcza w zakresie ustalenia znamion strony podmiotowej przy czynach na granicy wykroczenia i przestępstwa. Istotna jest tutaj precyzyjna analiza intencji i świadomości sprawców, aby zapewnić sprawiedliwą ocenę każdego przypadku. Kontrawencjonalizacja ma znaczący wpływ na obciążenie sądów oraz ogólne postrzeganie pewnych zachowań w społeczeństwie. Przesunięcie czynów z kategorii przestępstw do wykroczeń może wpłynąć na sposób, w jaki społeczeństwo postrzega ich powagę oraz na efektywność systemu karania. Proces ten przyczynia się do większej transparentności i sprawiedliwości systemu prawnego. Umożliwia stosowanie mniej drastycznych środków odpowiedzialności w przypadku

drobniejszych czynów, zapewniając bardziej proporcjonalne i adekwatne reakcje prawne na naruszenia.

Nowelizacja przepisu art. 12 § 2 k.k. rozszerza odpowiedzialność karną na osoby, które w krótkich odstępach czasu popełniają kilka umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu, jeśli łączna wartość skradzionego mienia uzasadnia odpowiedzialność za przestępstwo. Przed nowelizacją, przepis ten odnosił się jedynie do pojedynczych czynów zabronionych. Nowelizacja była motywowana potrzebą uzupełnienia luki w zakresie kwalifikacji czynów przepołowionych. Poprzez wprowadzenie nowej jednostki redakcyjnej ustawodawca zamierzał uregulować kwestie łącznej wartości mienia oraz stosowania instytucji zbiegu wykroczenia z przestępstwem. Miało to również na celu zakończenie debaty dotyczącej charakteru tzw. przestępstwa ciągłego. Ustawodawca zdecydował się na przyjęcie koncepcji jednoczynowej dla art. 12 k.k. Oznacza to, że serię umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu można traktować jako jedno przestępstwo, jeśli łączna wartość mienia przekracza określony próg. Nowelizacja przepisu art. 10a k.w. uzupełnia ten mechanizm o zasadę, która wyłącza odpowiedzialność za poszczególne wykroczenia, jeśli zostały one już osądzone i w połączeniu z innymi działaniami tworzą przestępstwo ciągłe według art. 12 § 2 k.k. Taka zmiana w art. 12 § 2 k.k. rodzi kwestie dotyczące zasady *ne bis in idem*. Brak jednoznacznej definicji tego, co stanowi „krótki odstęp czasu", prowadzi do rozbieżności w interpretacji i orzecznictwie. W praktyce sądowej przyjmuje się różne podejścia, co sprawia, że konieczna jest indywidualna analiza każdego przypadku. Nowelizacja wprowadza wyzwania dla praktyki sądowniczej, zwłaszcza w zakresie formułowania wyroków skazujących. Błędy w sentencji mogą prowadzić do nieprawidłowej kwalifikacji czynów i problemów związanych z recydywą oraz zapisami w rejestrze karnym. Aby uniknąć błędów interpretacyjnych, niezbędne jest stworzenie jednolitej metodologii orzeczniczej, która pozwoli właściwie stosować nowe przepisy w praktyce sądowniczej. Dane statystyczne wskazują na spadek liczby postępowań wykroczeniowych po wprowadzeniu nowelizacji, co może świadczyć o jej wpływie na praktykę sądowniczą, choć bezpośredni związek z nowelizacją wymaga dalszej analizy. Mając na uwadze ugruntowaną w doktrynie zasadę, która wskazuje, że składowe czynu ciągłego, choć odrębne w wymiarze faktycznym, są prawnie traktowane jako jedność, pojawia się problem braku jednoznacznych wytycznych dotyczących oceny prawno-karnej. Ta sytuacja może prowadzić do niejednorodności w praktyce sądowej. W szczególności, obecne ramy prawne nie

dostarczają wystarczająco klarownych wskazówek na temat tego, jak należy przekształcić teoretyczną jedność czynów ciągłych w praktyczne kryteria oceny. Powoduje to wątpliwości co do adekwatności istniejących metod wartościowania w kontekście przesłanek odpowiedzialności karnej. Dodatkowo, umiejscowienie art. 12 k.k., bezpośrednio po art. 11, które akcentuje zasady odpowiedzialności karnej, sugeruje potrzebę i potencjalną konieczność dostosowania podstaw prawnokarnego wartościowania do specyfiki czynów ciągłych.

Analiza wprowadzonych zmian w art. 12 § 2 k.k. wskazuje na ewolucję podejścia do problematyki ciągu wykroczeń przeciwko mieniu oraz ich kwalifikacji jako jednego przestępstwa w kontekście polskiego prawa karnego. Zmiana ta, mająca na celu uzupełnienie luki prawnej w zakresie kwalifikacji czynów przepołowionych oraz zaostrzenie odpowiedzialności za wielokrotne popełnianie umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu, wprowadza możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności za przestępstwo, jeśli łączna wartość mienia uzasadnia taką kwalifikację. Podejście ustawodawcy do koncepcji ciągu wykroczeń, traktowanych łącznie jako jedno przestępstwo, wyraźnie odzwierciedla dążenie do skuteczniejszego reagowania na powtarzające się przestępstwa przeciwko mieniu. Zastosowanie art. 12 § 2 k.k. wymaga jednak spełnienia określonych warunków, takich jak umyślność czynów i krótkie odstępy czasu między nimi, co podnosi poziom skomplikowania prawnej oceny takich zachowań. Kryterium „krótkich odstępów czasu" pozostaje niezdefiniowane i otwarte na różnorodne interpretacje, co może prowadzić do pewnej niepewności prawnej w jego stosowaniu. Zmiana ta spotkała się z mieszanych reakcjami w doktrynie i orzecznictwie, co podkreśla jej kompleksowy i wieloaspektowy charakter. Z jednej strony, pozytywnie oceniana jest za próbę rozwiązania problemu ciągłego popełniania drobnych wykroczeń przeciwko mieniu i zaostrzenia wobec nich sankcji. Z drugiej strony, wskazuje się na potencjalne problemy interpretacyjne i wyzwanie w określeniu, co stanowi „krótki odstęp czasu" oraz na ryzyko podwójnego karania za te same czyny w różnych postępowaniach. Niemniej jednak, wprowadzenie i stosowanie art. 12 § 2 k.k. wydaje się być krokiem w kierunku zwiększenia skuteczności prawnej reakcji na przestępczość przeciwko mieniu, umożliwiającym traktowanie serii wykroczeń w sposób bardziej zbliżony do ich rzeczywistego społecznego i prawego charakteru.

W kontekście analizy przepisu art. 12 § 2 k.k. i wprowadzonych przez nowelizację z dnia 4 października 2018 roku zmian, uznaniowość w zakresie definiowania „krótkich

odstępów czasu" oraz problematyka łącznej wartości mienia jako kryterium kwalifikacji wielokrotnych wykroczeń przeciwko mieniu jako jednego przestępstwa w kontekście polskiego prawa karnego materialnego, wskazuje na potrzebę dokonania pewnych wniosków *de lege lata* i wyprowadzenia postulatów *de lege ferenda*. Te zmiany mają na celu wyeliminowanie niejednoznaczności interpretacyjnych i zwiększenie skuteczności prawnej reakcji na przestępczość przeciwko mieniu, jednocześnie respektując zasady sprawiedliwości i proporcjonalności kar.

De lege lata, kluczowe wydaje się doprecyzowanie pojęcia „krótkich odstępów czasu", które w obecnym stanie prawnym pozostawia zbyt wiele miejsca na dowolną interpretację, potencjalnie prowadząc do różnic w orzecznictwie. Postulat *de lege ferenda* opiera się w tym przypadku na wprowadzeniu do kodeksu karnego definicji, która określałaby maksymalny dopuszczalny czas, jaki może upłynąć między poszczególnymi wykroczeniami, aby mogły być one traktowane jako elementy jednego przestępstwa. Taka zmiana wprowadziłaby większą pewność prawną i stabilność linii orzeczniczej polskich sądów.

Zasadny wydaje się również postulat uszczegółowienia regulacji dotyczących kwalifikacji czynów składających się na ciąg wykroczeń jako jednego przestępstwa, z uwzględnieniem łącznej wartości mienia. Należałoby też uelastycznić kryteria w tym zakresie, co uwzględniałoby nie tylko wartość mienia, ale również inne czynniki, takie jak stopień społecznej szkodliwości czynów, ich wpływ na poczucie bezpieczeństwa w społeczeństwie czy motywację sprawcy. Wskazywany postulat prowadzić może do większej dywersyfikacji, a jednocześnie zwiększenia adekwatności reakcji prawnokarnej wobec działań sprawcy.

Podsumowując dotychczasowe rozważania w pracy należy wskazać, iż obecne kryterium podziału (800 złotych) obowiązuje od 1 października 2023 roku. W przeszłości te kryteria również się zmieniały, co sprawia, że ocena popełnionego czynu może być różna w zależności od obowiązujących przepisów.

Minimalne wynagrodzenie nieustannie fluktuuje. W poprzednim stanie prawnym ustawodawca nie przewidział sytuacji, w której zmniejszenie minimalnego wynagrodzenia mogłoby wpłynąć na kwalifikację prawną czynu, co wprowadza niepewność na gruncie stosowania jak i następczego stanowienia prawa i może prowadzić do stosowania przepisów mniej korzystnych dla sprawcy wbrew zasadzie *lex mitior*.

Wartość mienia decydująca o kwalifikacji czynu może być korzystniejsza dla sprawcy w zależności od tego, czy sądy stosują wartość z daty popełnienia czynu czy z daty orzekania. Zasada stosowania prawa bardziej korzystnego dla sprawcy (*lex mitior*) powinna być stosowana, gdy zmiana minimalnego wynagrodzenia w trakcie trwania postępowania wpływała na kwalifikację prawną czynu. Należy uwzględniać fakt, że ocena wartości mienia powinna być dokonywana na moment popełnienia czynu, a nie na datę orzekania. Brak jednoznacznych przepisów określających czas popełnienia czynu jako kryterium oceny prowadzi do licznych problemów w praktyce orzeczniczej.

Przyjęty przez ustawodawcę model kontrawencjonalizacji, wprowadzony ustawą z dnia 27 września 2013 roku, nie zmieniał charakteru prawomocnego skazania za przestępstwo. Dokonał jedynie modyfikacji w zakresie wymiaru kary, jej wykonania oraz przedawnienia wykonania i zatarcia ukarania według zasad przewidzianych w Kodeksie wykroczeń. Nie uzasadniało to stosowania ustawy nowelizującej wstecz, oceniając znamiona czynu z perspektywy daty popełnienia czynu.

Kryterium kwotowe nie jest rozwiązaniem idealnym, ale jednak bardziej adekwatnym niż kryterium minimalnego wynagrodzenia.

Krytycznie należy spojrzeć na obecne regulacje pod kątem ich jednoznaczności i efektywności w praktyce stosowania prawa. Postuluje się zmianę regulacji poprzez wskazanie, że ocena zachowania realizującego znamiona wykroczenia powinna być dokonywana na czas popełnienia czynu. Zmiana taka doprowadziłaby do ujednolicenia zasad oceny zachowań i eliminacji problemów związanych z ciągłym dostosowywaniem prawomocnych orzeczeń do nowych przepisów.

Rozdział III Charakterystyka znamion czynu zabronionego kradzieży

III.1. Wprowadzenie

Rozdział trzeci poświęcony został charakterystyce znamion kradzieży z uwzględnieniem zmian wprowadzonych w obowiązującej regulacji prawnokarnej. Kodeks karny z 1997 roku, w porównaniu do wcześniejszej regulacji z 1969 roku, ujawnia istotne modyfikacje w zakresie ochrony mienia, z uwzględnieniem rozszerzenia definicji przedmiotu przestępstwa oraz złagodzenia ustawowych granic kary. Szczególną uwagę poświęcono analizie pojęcia „cudzej rzeczy ruchomej" w perspektywie prawa karnego, podkreślając zarówno semantyczne, jak i praktyczne konsekwencje tej zmiany. W obrębie rozważań szczegółowo zbadano znamiona przestępstwa i wykroczenia kradzieży, w tym wyróżnienie typów uprzywilejowanych i kwalifikowanych. Przeanalizowano również jak te modyfikacje wpłynęły na praktykę sądową oraz interpretację przepisów dotyczących kradzieży.

Podjęto także próbę wykazania implikacji zmian legislacyjnych na efektywność ochrony prawnej mienia oraz na spójność systemu prawnego. Szczególnie istotne okazało się zastąpienie w Kodeksie karnym pojęcia „cudzego mienia ruchomego" przez „cudzą rzecz ruchomą", co miało na celu zwiększenie precyzyjności w definiowaniu zakresu ochrony majątkowej.

Rozdział zakończony został wnioskami autora, w których podkreślono znaczenie wprowadzonych zmian. Nie są one pozbawione pewnych wyzwań interpretacyjnych, generalnie jednak przyczyniają się do usprawnienia ochrony prawnej własności, jak też zwiększają elastyczność prawa karnego w kontekście reagowania na zmieniające się warunki społeczno-ekonomiczne.

W aktualnie obowiązującym Kodeksie karnym[1067] zmodyfikowano opis typu czynu zabronionego kradzieży w stosunku do wcześniejszej wersji, zamieszczonej w art. 203 k.k.

[1067] Głównymi twórcami Kodeksu karnego z 1997 roku byli K. Buchała i A. Zoll. Jego głównym założeniem była realizacja idei prawa karnego jako *ultima ratio* w systemie prawa (P. Zajewski, [w:] T. Dukiet-Nagórska, O. Sitarz, *Prawo karne. Wykład akademicki*, *wyd. 2*, Warszawa 2023, s. 54).

z 1969 roku[1068]. Zrezygnowano z zasady szczególnej regulacji dotyczącej ochrony mienia społecznego, co wpłynęło na poszerzenie zakresu ochrony przestępstwa kradzieży (zalicza się do niej również zamachy na rzeczy społeczne)[1069]. Przedmiot przestępstwa określono używając siatki pojęciowej, zapożyczonej z regulacji cywilistycznej[1070]. Zniknęło wyrażenie „cudzego mienia ruchomego" stosowane we wcześniejszej regulacji, a zastąpiono je terminem „cudzej rzeczy ruchomej"[1071]. Ustawodawca zdecydował się również na złagodzenie karalności w przypadku omawianego przestępstwa, ustanawiając dolną granicę zagrożenia ustawowego na poziomie 3 miesięcy, zamiast 6, jak miało to miejsce w poprzedniej regulacji[1072]. Warto natomiast zwrócić uwagę, że w przypadku typu uprzywilejowanego (wypadku mniejszej wagi) oraz typu kwalifikowanego (znacznej wartości mienia), ustawowe zagrożenie karą pozostało niezmienione. Wprowadzone modyfikacje uwzględniły również zachowania opisane w poprzednim kodeksie, kryminalizujące zagarnięcie mienia społecznego poprzez kradzież[1073].

Konstrukcja przestępstwa kradzieży nie budzi większych kontrowersji ani trudności w praktyce sądowej[1074]. Co więcej, zastąpienie terminu „cudze mienie ruchome" przez pojęcie „cudzej rzeczy ruchomej" zwiększyło precyzyjność i ułatwiło praktykę stosowania prawa, eliminując potencjalne nieporozumienia związane z prawami majątkowymi[1075]. Warto tutaj zwrócić uwagę, iż zmiana ta miała charakter raczej semantyczny. W przywróconej niedawno do Kodeksu karnego konstrukcji kradzieży szczególnie zuchwałej ponownie pojawia się pojęcie mienia ruchomego, co jednak w istotny sposób nie wpływa ono na wykładnię znamienia rzeczy ruchomej oraz na sposób rozumienia pozostałych znamion tego przestępstwa[1076].

[1068] Zob. podrozdział 5.2 rozdziału I pracy doktorskiej, s. 111.

[1069] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Przestępstwa przeciwko mieniu*, Kraków 1999, s. 29; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 1, s. 35.

[1070] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 1756, s. 62, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://orka.sejm.gov.pl/Druki5ka.nsf/0/C1CA93E0F503AF82C12572EC00267570/$file/1756-uzasadnienie.doc).

[1071] I. Fredrich-Michalska, B. Stachurska-Marcińczak (red.), *Nowe kodeksy karne – z 1997 r. z uzasadnieniami. Kodeks karny. Kodeks postępowania karnego. Kodeks karny wykonawczy*, Warszawa 1997, s. 206.

[1072] B. Michalski, *Przestępstwa przeciwko mieniu. Rozdział XXXV Kodeksu karnego. Komentarz,* Warszawa 1999, s. 44.

[1073] Por. podrozdział 5.2 rozdziału I pracy doktorskiej, s. 109-110.

[1074] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 1, s. 35.

[1075] Por. Z. Wiernikowski, *O pojęciu mienia w polskim prawie karnym*, „Studia Iuridica" 1996, t. 31, s. 197 i n.

[1076] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 2, s. 35.

Obowiązująca regulacja określa przedmiot przestępstwa kradzieży jako „cudzą rzecz ruchomą", co nawiązuje do siatki pojęciowej używanej zarówno w art. 257 k.k. z 1932 roku, jak i art. 203 k.k. z 1969 roku[1077]. Niemniej jednak, w aktualnie obowiązującym przepisie art. 278 k.k. doszło do zawężenia definicji przedmiotu czynności wykonawczej. Wcześniej pojęcie to obejmowało również inne elementy[1078]. Ponadto porównując § 1 z § 1a, 2 i 5 art. 278 k.k. należy wskazać, że obowiązująca regulacja odróżnia cudzą rzecz ruchomą od cudzej karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego, cudzego programu komputerowego oraz energii.

Wprowadzenie do definicji kradzieży pojęcia rzeczy i jego zastąpienie terminem „mienie ruchome" zostało dokonane we wspomnianym powyżej projekcie Kodeksu karnego z 1997 roku[1079]. Przepis art. 115 § 9 k.k. wprowadził rozszerzenie zakresu terminu rzeczy ruchomej w prawie karnym. Do kategorii rzeczy ruchomych zalicza się nie tylko przedmioty materialne, ale także polski albo obcy pieniądz lub inny środek płatniczy, środek pieniężny zapisany na rachunku oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach, albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce[1080]. Przepis ten stanowi jeden z przykładów autonomizacji pojęć w prawie karnym, co oznacza, że prawo to ma swoje własne rozumienie pojęć, niekoniecznie zbieżne z definicjami przyjętymi w innych dziedzinach prawa[1081].

Jak już wspomniano wyżej, wykładnia znamion przestępstwa kradzieży wymaga odwołania się do terminologii prawa cywilnego[1082]. Definicję legalną pojęcia rzeczy zawiera art. 45 k.c[1083]. Zgodnie z tą regulacją, rzeczami są wyłącznie przedmioty materialne. W polskim

[1077] Zob. podrozdział 5.1 i 5.2 rozdziału I pracy doktorskiej, s. 80 oraz s. 111.
[1078] J. Makarewicz, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 304-305; W. Świda, [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 610.
[1079] W uzasadnieniu tego projektu, ustawodawca podkreślił, że korzysta z terminologii cywilistycznej w celu określenia przedmiotu tego przestępstwa. Jednakże, takie wykorzystanie pojęcia rzeczy ruchomej wymagało rozszerzenia jego zakresu oraz wprowadzenia odrębnych typów kradzieży, których przedmiotem nie są rzeczy w rozumieniu art. 45 k.c. (zob. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 1756, s. 62).
[1080] Szerzej zob. T. Oczkowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 115 § 9, tezy 1-4, s. 686-688.
[1081] T. Kaczmarek, *O bonie towarowym raz jeszcze*, „Państwo i Prawo" 2004, z. 10, s. 100-103.
[1082] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Przestępstwa* …, op. cit., s. 29.
[1083] P. Nazaruk, [w:] P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 45, teza 1; M. Balwicka-Szczyrba, [w:] M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 45, tezy 1-2; W. Pawlak, [w:] J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. T. 1. Część ogólna, cz. 1 (art. 1–55(4))*, Warszawa 2021, komentarz do art. 45, teza 1, s. 894;

prawie cywilnym występuje dychotomiczny podział rzeczy na ruchomości i nieruchomości[1084]. Powszechnie uznaje się, że rzeczy charakteryzują się następującymi cechami: materialnością, wyodrębnieniem jako odrębny byt oraz zdolnością do samodzielnego występowania w obrocie[1085].

Przedmiotem kradzieży mogą być tylko rzeczy ruchome, zarówno oznaczone indywidualnie, jak i co do gatunku[1086]. Oznaczenie co do tożsamości dotyczy przedmiotów, które są wyróżniane na podstawie konkretnych cech i cech indywidualnych, takich jak numer seryjny lub unikalne oznaczenie, natomiast oznaczenie co do gatunku odnosi się do rzeczy, które są identyfikowane na podstawie przynależności do określonej kategorii, np. rowery, samochody czy telewizory[1087]. Jednakże pojawiają się trudności interpretacyjne związane z dokładnym określeniem tego, co stanowi „rzecz ruchomą" zgodnie z definicją cywilistyczną. Pojawiające się problemy mają związek z uznaniem określonych rzeczy za części składowe, jak również z kwalifikacją zwierząt na gruncie polskiego prawa karnego.

Zarówno części składowe, jak i zwierzęta nie mogą być bowiem traktowane jako przedmiot czynności wykonawczej kradzieży. Słusznie uważa się, że wprowadzenie nowego terminu „rzeczy ruchomej" zamiast dotychczasowego „mienia ruchomego" może prowadzić do zamieszania terminologicznego i zbędnych wątpliwości interpretacyjnych[1088]. Z tego względu część przedstawicieli doktryny przyjmuje, że po kilkunastu latach obowiązywania art. 278 k.k.

A. Kaźmierczyk, [w:] M. Habdas, M. Fras (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. T. 1. Część ogólna (art. 1-125)*, Warszawa 2018, komentarz do art. 45, teza 1, s. 344; S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, *wyd. 10,* Warszawa 2011, komentarz do art. 45, teza 1, s. 204; Ł. Żelechowski, [w:] K. Osajda (red.), *Komentarze Prawa Prywatnego. T. 1. Kodeks Cywilny. Komentarz. Część ogólna. Przepisy wprowadzające KC. Prawo o notariacie (art. 79-95 i 96-99),* Warszawa 2017, komentarz do art. 45, teza 1, s. 377; M. Bednarek, *Mienie. Komentarz do art. 44-55 Kodeksu cywilnego,* Kraków 1997, s. 45; W polskim prawie cywilnym, definicja „rzeczy" jest zdefiniowana wąsko (T. Dybowski, *Ochrona własności w polskim prawie cywilnym (rei vindicatio – actio negatoria)*, Warszawa 1969, s. 38).

[1084] M. Balwicka-Szczyrba, [w:] M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 45, teza 14.

[1085] M. Bednarek, *Mienie* …, op. cit., s. 47.

[1086] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 7, s. 37; J. Lachowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* … op. cit., komentarz do art. 278, teza 3, s. 1365-1366.

[1087] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 7, s. 37.

[1088] Ibidem, tezy 8-13, s. 37-38.

w takiej postaci należy uznać, że lepiej było pozostać przy wcześniejszym terminie ze względu na istniejący konsensus wynikły z dziesięcioleci praktyki interpretacyjnej[1089].

Kodeks karny reguluje w art. 278 cztery odmienne rodzaje przestępstwa kradzieży. Uwzględnia typ uprzywilejowany w wypadku mniejszej wagi (§ 3), a także typy kwalifikowane, które odnoszą się do kradzieży szczególnie zuchwałej (§ 3a), mienia znacznej wartości i dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury (art. 294 k.k.).

Przepisy prawa wykroczeń dotyczące kradzieży i przywłaszczenia mają istotne znaczenie dla przyjęcia czy działanie sprawcy zostanie uznane za przestępstwo. Istotny jest tutaj próg kontrawencjonalizacji. Jeśli wartość ta nie przekracza kwoty określonej w art. 119 § 1 k.w., popełnienie takiego czynu stanowi wykroczenie[1090]. Jednakże takiego rozróżnienia nie stosuje się ani wobec przestępstwa kradzieży cudzej karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego[1091], cudzego programu komputerowego[1092], ani wobec energii[1093]. O ile Kodeks wykroczeń nie wyjaśnia pojęcia kradzieży, to jednak posługuje się określeniem „kradnie", co wymaga odwołania się do prawa karnego materialnego w celu zrozumienia tego pojęcia[1094].

[1089] Por. J. Majewski, [w] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, t. 1, Komentarz do art. 1-116 k.k., wyd. 4,* Warszawa 2012, komentarz do art. 115, teza 5, s. 1384.
[1090] Wyrok SN z 17.11.2004 r., V KK 279/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 2109, LEX nr 163219; Postanowienie SN z 16.07.2014 r., III KK 211/14, LEX nr 1488906.
[1091] Wyrokiem z dnia 29 stycznia 2024 roku Sąd Rejonowy w Wągrowcu, stwierdził, że kradzież karty płatniczej przez sprawcę jest przestępstwem z art. 278 § 1a k.k., bez uwzględniania jej wartości. Podkreślono zatem, że przywłaszczenie dokumentu nie wymaga oceny wartościowej (zob. Wyrok SR w Wągrowcu z 29.01.2024 r., II K 727/23, LEX nr 3686905).
[1092] Wyrok SR w Opolu z 3.01.2013 r., II K 358/12, LEX nr 1904538.
[1093] Wyrok SN z 26.02.2004 r., IV KK 302/03, LEX nr 109833; Uchwała SN z 13.12.2000 r., I KZP 43/00, OSNKW 2001, nr 1-2, poz. 4., LEX nr 44300.
[1094] K. Fila, *Porównanie struktury* …, op. cit., s. 6 i 11.

III.2. Kradzież w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.)

Zgodnie z art. 278 § 1 k.k., kto zabiera w celu przywłaszczenia cudzą rzecz ruchomą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Tej samej karze podlega, kto zabiera w celu przywłaszczenia cudzą kartę uprawniającą do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego (§ 1) oraz kto bez zgody osoby uprawnionej uzyskuje cudzy program komputerowy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej (§ 2). W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w § 1, 1a lub 2 podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku, zgodnie z § 3. Przepis § 3a penalizuje kradzież szczególnie zuchwałą, zagrożoną karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Kolejny, § 4 określa względnie wnioskowy tryb ścigania (jeżeli kradzież popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego). Natomiast ostatnia jednostka redakcyjna, § 5 stanowi, że przepisy § 1, 3, 3a i 4 stosuje się odpowiednio do kradzieży energii.

Kradzież podlega odpowiedzialności karnej w dwóch formach stadialnych: usiłowania i dokonania. Usiłowanie kradzieży może mieć zarówno charakter udolny, jak i nieudolny[1095]. Kwestia usiłowania uregulowana została w art. 13 § 1 k.k., zgodnie z którym odpowiada za usiłowanie, kto w zamiarze popełnienia czynu zabronionego swoim zachowaniem bezpośrednio zmierza do jego dokonania, które jednak nie następuje. Nieudolność usiłowania oznacza natomiast, zgodnie z § 2, iż sprawca nie uświadamia sobie, że dokonanie jest niemożliwe ze względu na brak przedmiotu nadającego się do popełnienia na nim czynu zabronionego lub ze względu na użycie środka nienadającego się do popełnienia czynu zabronionego.

Usiłowanie kradzieży jest szczególnym przypadkiem realizacji zachowania podlegającego ocenie prawnokarnej. Kradzież jako przestępstwo materialne musi charakteryzować się wystąpieniem skutku. Zatem brak jej dokonania oznaczać będzie, że mienie nie zostało jeszcze wyjęte spod władztwa właściciela i nie doszło do przeniesienia posiadania. Kwestia przejścia władztwa nad rzeczą może też być rozpatrywana w kontekście

[1095] M. Mozgawa, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 13, tezy 10 i n.

konfiguracji osobowej przy popełnianiu przestępstwa. Jeżeli sprawców kradzieży jednego przedmiotu jest kilku, to każda z osób współdziałających przy popełnieniu czynu zabronionego odpowiada w granicach swojego zamiaru i świadomości zdarzeń, w których uczestniczy[1096]. Natomiast wszyscy oni wspólnie realizują stronę przedmiotową.

Istotna jest również problematyka usiłowania kradzieży. Ze względu na znamię czynnościowe wywołuje ona szereg wątpliwości wykładniczych. Po pierwsze, nie można rozpatrywać usiłowania w oderwaniu od fazy przygotowania. To ostatnie oznacza stworzenie warunków do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do jego dokonania, które może przybierać różne formy, jak przysposobienie środków, zbieranie informacji, wejście w porozumienie z inną osobą czy sporządzanie planu działania, itd. Z kolei usiłowanie przekracza ramy przygotowania i oznacza, że sprawca w zamiarze popełnienia czynu zabronionego swoim zachowaniem bezpośrednio zmierza do jego dokonania[1097]. W przypadku tego stadium popełnienia przestępstwa zazwyczaj zagrożenie dla dobra prawnego z abstrakcyjnego przekształca się w realne[1098]. Nie dojdzie do usiłowania przestępstwa kradzieży, jeśli podstawą tego usiłowania jest jedynie zamiar ewentualnego przywłaszczenia cudzej rzeczy[1099]. Zachowanie polegające na usuwaniu zabezpieczenia z rzeczy w celu jej kradzieży, przerwane w wyniku interwencji ochrony, stanowi przygotowanie. Natomiast działania, takie jak ukrycie rzeczy w torbie w wyniku zbliżającej się ochrony, można traktować jako usiłowanie kradzieży według teorii materialno-obiektywnych. W przypadku kradzieży w sklepie samoobsługowym, ustalenie momentu dokonania przestępstwa jest trudniejsze ze względu na fakt, że rzecz nie opuszcza terenu sklepu natychmiast po jej wyjęciu

[1096] Wyrok SN z 1.03.2022 r., IV KK 483/21, LEX nr 3405553.
[1097] Pojęcie bezpośredniości w kontekście usiłowania przestępstwa odnosi się do działania sprawcy zmierzającego do dokonania czynu zabronionego, gdy jest to ostatnia faza działalności, mająca na celu urzeczywistnienie zamiaru sprawcy, zgodnie z jego intencją i w kontekście obiektywnym (Wyrok SN z 27.03.2013 r., IV KK 288/12, LEX nr 1294452); Termin „bezpośrednio zmierza" odnosi się do całości zachowań sprawcy, które prowadzą bezpośrednio do zrealizowania znamion przestępstwa, a nie tylko do pojedynczych działań podjętych bezpośrednio przed próbą realizacji czynu zabronionego (Postanowienie SN z 23.05.2007 r., V KK 265/06, OSNKW 2007, nr 7-8, poz. 58, LEX nr 278817).
[1098] Wyrok SA w Krakowie z 22.09.2014 r., II AKa 88/14, LEX nr 2242301.
[1099] J. Giezek, *Formy stadialne popełnienia czynu zabronionego w polskim prawie karnym*, „Annales UMCS" 2013, t. 60, nr 2, s. 44.

z półki. Jednakże, kradzież jest dokonana, gdy sprawca jednoznacznie usuwa rzecz spod władztwa właściciela sklepu, np. przekraczając bramkę kasową[1100].

Kluczową kwestią będzie niejednokrotnie ocena czy sprawca zakończył już etap czynności przygotowawczych, zwłaszcza jeżeli mamy do czynienia z usiłowaniem nieudolnym. Nie można mówić o usiłowaniu nieudolnym wówczas, gdy w momencie wszczęcia działania sprawcy dokonanie przestępstwa było obiektywnie możliwe (choćby nawet szanse realizacji zamiaru sprawcy były niewielkie), a dopiero później – w wyniku włączenia się niesprzyjających okoliczności – realizacja zamiaru sprawcy okazała się niemożliwa ze względu na brak przedmiotu nadającego się do dokonania przestępstwa lub ze względu na to, że okazało się, iż sprawca użył środka nienadającego się do wywołania zamierzonego skutku. W takim bowiem wypadku usiłowanie jest „udolne", a jedynie z przyczyn obiektywnych sprawcy nie udało się zrealizować swego zamiaru[1101]. W analizowanej sprawie sprawca posiadał kluczyki do samochodu pokrzywdzonej, jednakże nie zdążył ich użyć, gdyż właścicielka samochodu odjechała używając kluczyków zapasowych. W związku z czym nie doszło do zaboru pojazdu, a nawet nie doszło do jego usiłowania. Sąd uznał, że samo udanie się na miejsce kradzieży, bez dokonania penetracji oraz sprawdzenia terenu, gdzie miał znajdować się samochód, który miał być przedmiotem kradzieży, nie stanowi zachowania, które bezpośrednio zmierzałoby już do dokonania czynu zabronionego. Dopiero bowiem wówczas, gdyby sprawca przyszedł ze skradzionymi wcześniej kluczykami na miejsce, w którym zaparkowany byłby przedmiotowy samochód, dokonując wcześniej penetracji terenu wokół miejsca przyszłej kradzieży, oczekując na dogodny moment jej dokonania, można byłoby mówić o usiłowaniu w rozumieniu art. 13 § 1 k.k., albowiem sytuacja taka bezpośrednio poprzedza przystąpienie do realizacji znamion czynu zabronionego[1102].

Odnosząc się do przesłanek zakwalifikowania zachowania jako usiłowania, „zmierzanie" sprawcy musi być widoczne w jego zachowaniu i prowadzić do dokonania

[1100] T. Tyburcy, *Czas usiłowania i dokonania kradzieży w sklepie samoobsługowym*, „Nowa kodyfikacja prawa karnego" 2019, t. 51, s. 22.
[1101] W odniesieniu do rozróżnienia między usiłowaniem udolnym a nieudolnym, wskazać należy, iż to pierwsze stwarza realne zagrożenie dla dobra prawnego (Wyrok SA w Lublinie z 25.09.2013 r., II AKa 131/13, LEX nr 1381450), a drugie charakteryzuje się brakiem możliwości osiągnięcia zamierzonego efektu od samego początku (*ex ante*), mimo nieświadomości sprawcy (Wyrok SA w Szczecinie z 15.04.2013 r., II AKa 36/13, LEX nr 1313431).
[1102] Wyrok SA w Łodzi z 8.07.2014 r., II AKa 108/14, LEX nr 1483775.

przestępstwa. Kluczowe znaczenie ma tutaj bezpośredniość działania, która musi być obecna, aby można było mówić o usiłowaniu dokonania czynu zabronionego[1103].

W orzecznictwie, rozpatrywano również kwestię usiłowania nieudolnego w kontekście złożonego charakteru typu przestępstwa. Złożony charakter typu przestępstwa nie wyklucza możliwości przyjęcia usiłowania nieudolnego. Konstrukcja przewidziana w art. 13 § 2 k.k. odnosi się do zachowania sprawcy ujmowanego jako całość, w granicach znamion określonych w treści normy karnej[1104].

Warto podkreślić, że przy ocenie usiłowania kluczowe jest uwzględnienie sytuacji faktycznej w momencie zakończenia działań przez sprawcę oraz jego subiektywnej oceny tej sytuacji. Istotne jest, aby sprawca był świadom, że nie wykonał wszystkich możliwych działań niezbędnych do realizacji swojego przestępnego zamiaru, co oznacza świadomość nieefektywności podjętego działania[1105].

Sąd Najwyższy podjął również rozważania nad kwestią usiłowania kradzieży z włamaniem przy użyciu środka nienadającego się do popełnienia przestępstwa. W rozpatrywanej sprawie, dotyczącej oskarżonego, który usiłował dokonać kradzieży pieniędzy z kont bankowych przy użyciu skradzionych kart bankomatowych i błędnego kodu PIN, Sąd Najwyższy wskazał, że kluczowe znaczenie ma interpretacja pojęcia „środek nienadający się do popełnienia czynu zabronionego" w kontekście przepisu 13 § 2 k.k. Oznacza to uwzględnienie całokształtu warunków, w jakich sprawca działa, a nie tylko narzędzia (karty bankomatowej), której używa. W przypadku, gdy rzecz chroniona jest zabezpieczeniem elektronicznym umożliwiającym dostęp tylko za pomocą prawidłowego kodu, jakim jest PIN, użycie innego kodu stanowi działanie nie mogące przynieść oczekiwanego skutku, a więc jest to usiłowanie nieudolne w rozumieniu art. 13 § 2 k.k[1106].

W orzecznictwie rozważano także problematykę usiłowania nieudolnego w kontekście rozboju. Centralnym punktem rozważań była kwestia, czy w sytuacji, gdy sprawca przestępstwa rozbójniczego odstępuje od zamiaru zabrania rzeczy ruchomych, w tym

[1103] Przykładowo, w przypadku sprawcy, który zaniechał dalszych działań wobec gier komputerowych, które planował ukraść, aby upewnić się, czy nie jest obserwowany, takie działanie nie stanowi bezpośredniego zmierzania do dokonania kradzieży (Wyrok SN z 7.03.2013 r., V KK 351/12, LEX nr 1300037).
[1104] Wyrok SA w Lublinie z 26.02.2013 r., II AKa 18/13, LEX nr 1292669.
[1105] Wyrok SA w Lublinie z 11.10.2012 r., II AKa 204/12, LEX nr 1237261.
[1106] Wyrok SN z 11.09.2002 r., V KKN 9/01, OSNKW 2002, nr 11-12, poz. 102, LEX nr 55873.

pieniędzy, z powodu ich niskiej wartości, należy to traktować jako usiłowanie nieudolne. Usiłowanie nieudolne charakteryzuje się brakiem realnego zagrożenia dla dobra prawnego, na które skierowany jest czyn sprawcy. Taka sytuacja może wystąpić, gdy brakuje przedmiotu nadającego się do popełnienia na nim czynu zabronionego, co prowadzi do obiektywnej niemożliwości popełnienia przestępstwa. W konkluzji, Sąd Apelacyjny w Katowicach stwierdził, że sytuacja, gdy „oskarżony posługując się w celu dokonania kradzieży metodami wynikającymi z przepisu art. 280 § 2 k.k., nie zabiera pokrzywdzonemu posiadanych rzeczy ruchomych, w tym pieniędzy – mimo realnych ku temu możliwości – tylko dlatego, że ich wartość odbiega od oczekiwanych przez niego, nie odpowiada usiłowaniu nieudolnemu w rozumieniu art. 13 § 2 k.k.”[1107].

Omówiono również zagadnienie podżegania w kontekście możliwości jego popełnienia w formie usiłowania. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, podżeganie może być popełnione w formie usiłowania, niezależnie od tego, czy dotyczy ono czynu zabronionego o znamionach określonych w przepisach części szczególnej kodeksu karnego, czy też podżegania do takiego czynu[1108].

Na zakończenie tych rozważań warto podkreślić, że przy wymierzaniu kary za usiłowanie należy zastosować wszystkie zasady określające wymiar kary, uwzględniając jej współmierność do społecznej szkodliwości czynu, zgodnie z art. 53 § 1 k.k. Społeczna szkodliwość usiłowania jest zazwyczaj niższa niż w przypadku dokonania przestępstwa, m.in. ze względu na brak skutku[1109]. To prowadzi do orzekania niższych kar, ze względu na niepełną realizację wszystkich znamion przestępstwa i brak efektywnego skutku[1110].

[1107] Wyrok SA w Katowicach z 28.02.2002 r., II AKa 549/01, „Prokuratura i Prawo – wkładka” 2002, nr 12, poz. 27, LEX nr 56778.
[1108] Uchwała SN (7) z 21.10.2003 r., I KZP 11/03, OSNKW 2003, nr 11-12, poz. 89, LEX nr 81317.
[1109] Nie oznacza to jednak, że w każdej sprawie, w której nie doszło do skutku, wymiar kary powinien zostać znacząco obniżony (Wyrok SN z 31.10.2017 r., V KK 201/17, OSNKW 2018, nr 2, poz. 16, LEX nr 2413829).
[1110] Wyrok SA w Warszawie z 7.12.2022 r., II AKa 296/21, LEX nr 3478017.

III.2.1. Podmiot

Przestępstwo z art. 278 k.k. jest przestępstwem powszechnym[1111]. Oznacza to, że każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej może być uznana za sprawcę[1112]. Co do zasady, wszystkie rodzaje kradzieży zaliczają się do przestępstw powszechnych[1113]. Taki sposób klasyfikacji ma na celu ochronę porządku prawnego. W przypadku przestępstw powszechnych, kluczowe jest samo popełnienie czynu zabronionego, bez konieczności spełnienia dodatkowych warunków dotyczących cech osobowych sprawcy, takich jak pełnienie określonej funkcji publicznej. Przestępstwo to polega na przywłaszczeniu cudzej rzeczy ruchomej bez zgody osoby uprawnionej i jest ścigane z urzędu, co oznacza, że organy ścigania mają obowiązek wszczęcia postępowania w przypadku podejrzenia popełnienia tego typu przestępstwa[1114]. Jednakże, gdy kradzież zostanie dokonana na szkodę osoby najbliższej, tj. małżonka, wstępnego, zstępnego, rodzeństwa, powinowatego w tej samej linii lub stopniu, osoby pozostającej w stosunku przysposobienia oraz jej małżonka, a także osoby pozostającej we wspólnym pożyciu ze sprawcą, przestępstwo ścigane jest na wniosek pokrzywdzonego, zgodnie z art. 278 § 4 k.k. Dlatego też organy ścigania mogą prowadzić dalsze postępowanie tylko po wystąpieniu z wnioskiem przez pokrzywdzonego. Jeśli osoba najbliższa nie wystąpi z takim wnioskiem, zachodzi przesłanka negatywna do wszczęcia lub kontynuowania postępowania[1115]. Definicja osoby najbliższej ujęta w art. 115 § 11 k.k. w prawie karnym

---

[1111] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 27.

[1112] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 20, s. 41; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 21, s. 1266.

[1113] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 27.

[1114] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, tezy 21-23, s. 41.

[1115] Złożenie wniosku jest więc niezbędne, albowiem postępowanie toczy się z urzędu dopiero z chwilą złożenia wniosku. Natomiast brak wniosku stanowi negatywną przesłankę procesową, określoną w art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k. (Szerzej w zakresie tej negatywnej przesłanki procesowej, zob. M. Kurowski, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 17, tezy 40-42; J. Zagrodnik, [w:] J. Zagrodnik (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 17, teza 7.17, s. 151-152; C. Kulesza, [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego* …, op. cit., komentarz do art. 17, tezy 82-86, s. 74-75; J. Kosonoga, [w:] R. A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1* …, op. cit., komentarz do art. 17, tezy 210-226, s. 324-329; S. Steinborn, [w:] S. Steinborn (red.), *Kodeks postępowania karnego* …, op. cit., komentarz do art. 17, tezy 41-51; J. Grajewski, S. Steinborn, [w:] L. K. Paprzycki (red.), *Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 17, tezy 40-50; T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Artykuły 1-467. Komentarz, wyd. 6*, Warszawa 2014,

obejmuje nie tylko węższe kręgi rodzinne, ale również osoby pozostające we wspólnym pożyciu oraz w stosunku przysposobienia[1116]. W przypadku wystąpienia kradzieży na szkodę osoby najbliższej, organy ścigania są zobowiązane do powstrzymania się od działań mających na celu ukaranie sprawcy do czasu uzyskania wniosku o ściganie. Jeśli rzecz jest współwłasnością, a przestępstwo kradzieży popełnione zostaje na szkodę osoby najbliższej, a inny współwłaściciel nie jest osobą najbliższą, to przestępstwo nadal ścigane jest z urzędu[1117].

III.2.1.1. Problematyka podmiotu kradzieży w kontekście rozwoju nowych technologii i medycyny – zagadnienia wybrane

Analiza podmiotu przestępstwa kradzieży ujawnia kilka problematycznych zagadnień. Po pierwsze, jest to kwestia identyfikacji samego sprawcy. Wraz z rozwojem nowych technologii może ona ulec większemu skomplikowaniu. Przede wszystkim, zwrócić należy uwagę na tematykę kradzieży popełnionej w tzw. sieci wirtualnej. Dotychczasowe rozważania doktryny zajmowały się tym problemem jedynie pobieżnie[1118]. Po drugie, problematyczne może stać się także wskazanie sprawcy na płaszczyźnie jego fizyczności (zagadnienia transplantacyjne). Po trzecie, nowe technologie ujawniają możliwości manipulacji wizerunkiem sprawcy. Po czwarte, systemy tzw. botów i odpowiedzialność za nie stanowią kolejne nie podnoszone zbyt szeroko w doktrynie zagadnienie.

---

komentarz do art. 17, teza 13, s. 149-150; W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, *wyd. 10*, Warszawa 2014, komentarz do art. 17, teza 11, s. 53.

[1116] M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 115 § 11, tezy 1-7; T. Oczkowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 115 § 11, tezy 1-3, s. 693-695; J. Giezek, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 115 § 11, tezy 1-12, s. 904-908; J. Majewski, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 115 § 11, tezy 1-32 s. 994-1003; O. Górniok, J. Bojarski, [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz, wyd. 3*, Warszawa 2012, komentarz do art. 115, teza 27, s. 812-814; A. Michalska-Warias, [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 115, teza 11, s. 304-309; J. Majewski, [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 115 § 11, tezy 1-29, s. 1389-1396; Ponadto zob. wybrane orzeczenia w zakresie osoby najbliższej (T. Sroka, *Kodeks karny. Wybór orzecznictwa. Komentarz orzeczniczy*, Warszawa 2014, komentarz do art. 115 § 11, s. 237-238).

[1117] J. Lachowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 11, s. 1371.

[1118] Tematykę tę podejmowali m.in. A. Łosek, *Przestępstwa przeciwko mieniu popełniane za pośrednictwem gier komputerowych*, „Prokuratura i Prawo" 2022, nr 6, s. 141-173; K. Mamak, *Kierowanie nieświadomym ciałem innej osoby*, [w:] K. Mamak, *Prawo karne przyszłości*, Warszawa 2017, s. 223-227. Zob. również K. Mamak, *Kres ery kieszonkowców. Nowe technologie w walce z pospolitymi kradzieżami,* [w:] K. Mamak, *Prawo karne* …, op. cit., s. 167-171.

Zwrócić należy uwagę zwłaszcza na działania w ramach gier online oraz gier komputerowych. To właśnie w tym kontekście pojawia się pytanie o odpowiedzialność rodzica za działania dzieci, które to najczęściej są podmiotami korzystającymi ze wskazanych wyżej narzędzi. Do kradzieży może dojść za pomocą karty kredytowej, podpiętej do wirtualnego konta dziecka albo to ono może być sprawcą przywłaszczenia środków z takiej karty. W toku działań postępowania przygotowawczego ujawnić mogą się problemy związane z kwestiami dowodowymi, zwłaszcza w kontekście strony podmiotowej (o czym w dalszych rozważaniach tego rozdziału), ale też podmiotu przestępstwa kradzieży. Kto dokładnie dokonał kradzieży, jeżeli w regulaminie serwera gry wyraźnie zaznaczono, że na rejestrację użytkownika wyrazić zgodę musi osoba pełnoletnia. Do zamknięcia procesu rejestracyjnego dla konta gracza, niezbędne jest złożenie odpowiedniego oświadczenia, które zostaje zapisane na wirtualnym dysku. Zatem w przypadku osoby nieletniej mogą pojawić się trudności w tym zakresie. Nie można bowiem zarzucić rodzicowi nieostrożności, jeżeli nie miał on wiedzy o działaniach dziecka. Niezasadnym wydaje się nakładanie na opiekunów tak dalece idącej odpowiedzialności, tym bardziej, że doświadczenie życiowe wskazuje, iż wiek użytkowników gier online i komputerowych nie podlega faktycznej weryfikacji.

Nieletni jako podmioty odpowiedzialności karnej stanowią odrębną kategorię. Tymczasem to właśnie oni są najczęściej użytkownikami sieci i gier online. Na gruncie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich[1119] przewidziano instrumenty prawne, pozwalające sądowi na zobowiązanie rodziców do poprawy warunków wychowawczych. Jako podstawę prawną dla nałożenia tego typu obowiązków wskazać można art. 18 tej ustawy. Sąd może kontrolować wykonywanie tych zobowiązań poprzez kuratora sądowego, co zapewnia efektywny nadzór nad rodzicami. Przepisy te nie obejmują jednak bezpośrednio zobowiązania rodziców do nadzoru nad działaniami monitorowania aktywności dzieci w Internecie w kontekście istotnym z punktu widzenia prawa karnego, co może wymagać zmian legislacyjnych, aby wprowadzić bardziej szczegółowe regulacje w tym zakresie.

Nowe technologie to nie tylko świat wirtualny, ale również daleko idący rozwój medycyny. W związku z tym pojawiają się nieznane dotąd problemy takie jak wykorzystanie ciała jako narzędzia do popełniania przestępstw. W literaturze podniesiono już niezwykle

[1119] Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 978).

nowatorski temat jakim jest przeszczep głowy w kontekście kierowania świadomie ciałem innej osoby[1120]. Warto rozważyć, czy przestępcy mogliby wykorzystywać takie operacje do uniknięcia odpowiedzialności karnej. Prawo karne uznaje ciało za nośnik osoby. Tymczasem mając na uwadze powyższe pojawić może się wyzwanie co do tego, który „fragment" ludzkiego ciała uznany zostanie za „nośnik osoby". Aktualnie przyjmuje się, że fragmentem taki jest mózg, jako ośrodek świadomej aktywności. Przeszczep głowy na obecnym etapie rozwoju medycyny wciąż pozostaje w sferze daleko idących rozważań, niemniej jednak pojawić się może tutaj pytanie o to, kto odpowiadałby za przestępstwa popełnione przez dawcę takiej głowy. Ciało przestępcy już „nie żyje", natomiast jego głowa jako organ dawcy „staje się" człowiekiem. Dla wykazania nie tyle absurdu, co nierealności tej sytuacji wskazać można chociażby przykład, w którym doszłoby do przeszczepu głowy Teda Bundy'ego, w świetle prawa skazanego na karę śmierci za wielokrotne morderstwa, których się dopuścił. Natomiast pojawia się pytanie, czy moralnie właściwe byłoby skazywanie rodzin ofiar na ponowny kontakt z twarzą tej osoby. Przy czym, w żaden sposób nie można byłoby mówić, iż ciało należy do Teda Bundy'ego. Na ten moment, powyższe dywagacje wydają się wykraczać poza racjonalne pojmowanie świata, nie można jednak zaprzeczyć, iż za 20/30 lat nie będą miały one punktu odniesienia.

O ile przeszczep głowy nadal pozostaje w sferze *science fiction* o tyle, przejęcie kontroli nad człowiekiem za pomocą chipa już nie. Aktualnie dosyć zaawansowane są prace technologii Neuralink, opracowane przez firmę Elona Muska. Technologia ta opiera się na tzw. interfejsach mózg – maszyna. Głównym celem działań jest tutaj wszczepianie chipów u ludzi. Pierwszy zabieg tego typu przeprowadzono w styczniu 2024 roku[1121]. Głównym założeniem urządzenia jest sterowanie telefonem czy komputerem za pomocą myśli. Pomijając kwestie etyczne, skupić się można w kontekście problematyki tej dysertacji nad tematem odpowiedzialności w przypadku zhakowania tego typu urządzenia. Przede wszystkim chodzi tutaj o osobę przejmującą kontrolę nad systemem operacyjnym, czy będzie ona sprawcą bezpośrednim, pomocnikiem, a może sprawcą kierowniczym. Warto również zastanowić się, czy osoba posiadająca zhakowanego chipa może odpowiadać karnie za popełnione czyny. Czy można

[1120] Zob. K. Mamak, *Kierowanie nieświadomym ciałem* …, op. cit., s. 223 i n.
[1121] Zob. *Elon Musk informuje o pierwszym wszczepieniu Neuralink*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/elon-musk-informuje-o-pierwszym-wszczepieniu-neuralink/gs5p6jg).

wyłączyć jej odpowiedzialność na zasadzie zniesienia poczytalności? Kto o tym zadecyduje, zwłaszcza wziąwszy pod uwagę niewielkie spectrum ekspertów zajmujących się powyższym tematem. W tym miejscu zauważyć jeszcze należy, że aktualna regulacja polskiego Kodeksu postępowania karnego przewiduje, iż orzekanie niepoczytalności odbywa się poprzez badanie dwóch lekarzy biegłych psychiatrów. Tymczasem orzeczenie w tego typu sprawach wymagałoby daleko idącej wiedzy neuropsychologicznej, a nawet informatycznej (nanotechnologia). Zgodnie z art. 31 k.k., zniesienie odpowiedzialności musi być powiązane z czynnikiem chorobowym w postaci choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego lub innego zakłócenia czynności psychicznych. W związku z tym pojawia się kolejny problem dotyczący ustalenia, czy w danej sytuacji zaistniał czynnik chorobowy, czy w ogóle można mówić o tego typu diagnozie w tej sytuacji. Warto dodać, że w przypadku hakowania chipu Neuralink, osoba może argumentować, iż nie miała kontroli nad swoim ciałem z powodu zewnętrznej ingerencji, co może być traktowane jako zakłócenie czynności psychicznych.

Podobny problem ujawnia się w kontekście sieci monitoringu z identyfikacją twarzy[1122]. Główne zarzuty w tym względzie dotyczyć mogą manipulacji wizerunkiem, w przypadku przejęcia systemu przez hakerów. Cyfrowa modyfikacja wizerunku, w tym zastosowanie sztucznej inteligencji rodzi pytanie o wartość dowodową takiego monitoringu. Znowu pojawia się też kwestia opinii biegłych, którzy mieliby ocenić w ramach swojej ekspertyzy, czy doszło do manipulacji wizerunkiem. Aktualnie coraz częściej w procesach sądowych ujawniają się tego typu kwestie. Tematyka ta jest o tyle aktualna, że obecnie w stolicy Chin z powodzeniem od lat funkcjonuje już sieć monitoringu z identyfikacją twarzy. Problematyczne było jej stosowanie zwłaszcza w pandemii Covid-19, gdzie oznaczano ludzi według stanu zdrowia i potrzeby izolacji.

Ostatnią kwestią jaką należy podnieść na tym etapie rozważań jest jeszcze kwalifikacja ewentualnej odpowiedzialności prawnokarnej. Przepis art. 278 k.k. nie ma bezpośredniego zastosowania do kwestii wykorzystania ciała z pomocą technologii takich jak Neuralink. W tym momencie wydaje się, iż bardziej adekwatne mogą być normy dotyczące oszustw komputerowych (art. 287 k.k.). Ponadto w przypadku omawianej wyżej manipulacji

[1122] Zob. A. Ziobroń, *Technologia rozpoznawania twarzy w zapobieganiu przestępczości. Wybrane aspekty materialnoprawne i procesowe*, [w]: J. Piskorski, M. Błaszczak (red.), *Nowe technologie* …, op. cit., s. 257-266 – autorka porusza problematykę technologii rozpoznawania twarzy.

wizerunkiem bardziej adekwatne wydaje się stosowanie przepisu art. 190a § 2 k.k., który penalizuje zachowanie polegające na podszywaniu się pod inną osobę, wykorzystując jej wizerunek, inne jej dane osobowe lub inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana, przez co wyrządza jej szkodę majątkową lub osobistą. Z pewnością istotnym czynnikiem jest, czy sprawca z wykorzystaniem technik cyfrowych posługuje się wizerunkiem innej, istniejącej rzeczywiście osoby, czy też jedynie modyfikuje cyfrowo własny wizerunek. W pierwszym wypadku, z pewnością należy rozważyć zastosowanie art. 235 k.k. penalizującego kierowanie przeciwko określonej osobie ścigania o przestępstwo poprzez tworzenie fałszywych dowodów lub inne podstępne zabiegi. Pozostaje również otwarte pytanie o ewentualną kwalifikację tego typu zachowania jako autopoplecznictwo. Autopoplecznictwo, czyli działania sprawcy mające na celu utrudnienie wykrycia, nie jest obecnie karalne w Polsce. Jednakże, jeśli chodzi o manipulacje mające na celu utrudnienie wykrycia sprawcy, mogą one wpływać na karalność, podobnie jak posługiwanie się kominiarką podczas przestępstwa. Przepis art. 278 k.k. nie odnosi się do kwestii autopoplecznictwa. Z kolei przepis art. 239 § 1 k.k. penalizuje poplecznictwo, czyli pomaganie sprawcy przestępstwa w uniknięciu odpowiedzialności. Ukrywanie dowodów lub manipulacja danymi w celu utrudnienia identyfikacji sprawcy może być traktowana jako forma poplecznictwa.

W obecnych czasach życie społeczne toczy się nie tylko w rzeczywistości, ale też wirtualnie w tzw. cyberprzestrzeni. Obejmuje ona przestrzeń społeczną taką jak portale społecznościowe, wirtualne społeczności, blogi, platformy e-learningowe, profilowanie klientów, e-handel oraz e-administrację. Codziennie korzystamy z różnych portali społecznościowych, platform e-learningowych i dokonujemy zakupów online. Współczesne pokolenie znaczną część swojego życia realizuje za pomocą technologii cyfrowej, która może być bardziej przejrzysta i zrozumiała niż środowisko naturalne.

Podmiotem kradzieży w cyberprzestrzeni może być zarówno człowiek, jak i systemy agentowe lub oprogramowanie. W tradycyjnym rozumieniu, odpowiedzialność za kradzież zawsze spoczywała na człowieku. W cyberprzestrzeni mamy do czynienia ze zjawiskiem tzw. autonomicznych systemów komputerowych. Ich głównym celem jest wykonywanie nielegalnych działań, jak choćby kradzież danych. Rodzi to pytania, czy można przypisać takim systemom podmiotowość prawną i jak można je pociągnąć do odpowiedzialności. Programy komputerowe mogą działać autonomicznie, realizując określone protokoły lub być sterowane

przez ludzi za pomocą technik uczenia maszynowego, sieci neuronowych czy sztucznej inteligencji. W związku z tym rodzi się pytanie, czy mamy do czynienia z nową podmiotowością. Czy systemy agentowe mogą mieć osobowość prawną i być podmiotem praw i obowiązków? Jak rozpoznać, czy mamy do czynienia z człowiekiem czy z botem? Czy pod danym adresem IP nie kryje się inna, aniżeli przyporządkowany do niego abonent osoba? Te kwestie są kluczowe dla identyfikacji tożsamości i określenia odpowiedzialności w cyberprzestrzeni.

Prawo pozytywne różni się od prawa naturalnego tym, że jest tworzone przez człowieka dla człowieka i ma charakter społeczny. Reguluje ono interakcje społeczne i stara się być adekwatnym narzędziem do regulowania relacji między jednostkami w cyberprzestrzeni. Pojawia się pytanie, czy prawo pozytywne może skutecznie regulować relacje między jednostkami w tej nowej rzeczywistości. Na ile wirtualna rzeczywistość jest odseparowana od rzeczywistości naturalnej? Czy działalność w świecie wirtualnym nie przenosi skutków na świat rzeczywisty? Te dwie rzeczywistości nie zawsze da się całkowicie od siebie oddzielić.

Nie ma jednoznacznej odpowiedzi na to, czy prawo pozytywne jest wystarczające w regulowaniu stosunków na płaszczyźnie cyberprzestrzeni. Pewne zachowania w cyberprzestrzeni mają swoje odpowiedniki w rzeczywistości naturalnej i tutaj prawo pozytywne może sobie poradzić. Jednak cyberprzestrzeń generuje wiele nowych zjawisk, które wymagają innowacyjnych rozwiązań prawnych. Cała przestrzeń regulacji dotyczących zjawisk społecznych w cyberprzestrzeni wymyka się regulacjom krajowym, co wymaga tworzenia przepisów na poziomie prawa międzynarodowego.

Przepisy prawa karnego w Polsce w pewnym stopniu odnoszą się do kwestii poruszanych w kontekście nowych technologii i przestępstw. Niemniej jednak, istnieje potrzeba aktualizacji i dostosowania regulacji do współczesnych wyzwań technologicznych, zwłaszcza w zakresie kradzieży wirtualnej, manipulacji wizerunkiem oraz wykorzystania zaawansowanych technologii do popełniania przestępstw. Dostosowanie przepisów może obejmować precyzyjne regulacje dotyczące odpowiedzialności za cyberprzestępstwa oraz lepszą ochronę praw osób, których dane i wizerunek mogą być wykorzystywane bez ich zgody.

III.2.2. Przedmiot ochrony

Przedmiotem ochrony w omawianym przestępstwie, zgodnie z § 1 jest cudza rzecz ruchoma. Mienie to rozumiane jest jako własność oraz posiadanie rzeczy[1123], co znajduje odzwierciedlenie w pojęciach wykorzystywanych w prawie cywilnym.

Pierwsze z opisanych pojęć obejmuje całokształt praw rzeczowych, począwszy od prawa własności, poprzez jej posiadanie, używanie, dysponowanie oraz czerpanie pożytków. Zaznaczyć należy, że własność jako taka nie posiada definicji legalnej. W prawdzie odnaleźć możemy opis jej treści normatywnej w art. 140 k.c., jednakże nie można odczytywać tego w kontekście *stricte* definicyjnym. Prawo własności stanowi przedmiot szerokiej interpretacji na kilku płaszczyznach, tj. normatywnej, ekonomicznej i ustrojowej[1124].

W ramach prawa cywilnego, własność uznaje się za prawo bezwzględne, skuteczne wobec wszystkich (*erga omnes*), co zapewnia właścicielowi szerokie możliwości ochrony jego praw, w tym za pomocą środków ochrony petytoryjnej, takich jak powództwo windykacyjne i negatoryjne. Te uprawnienia właściciela składają się na tzw. triadę właścicielską: prawo do posiadania (*ius possidendi*), do używania i pobierania pożytków (*ius utendi et fruendi*) oraz do dysponowania rzeczą (*ius disponendi*) oraz stanowią zakres definicyjny władztwa właściciela nad jego mieniem. Zgodnie z art. 140 k.c., właściciel, w granicach ustaw i zasad współżycia społecznego, ma wyłączne prawo do korzystania z rzeczy w sposób zgodny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem swego prawa, co obejmuje m.in. możliwość pobierania pożytków i dochodów z rzeczy. Może również w tych samych granicach swobodnie nią rozporządzać[1125]. Natomiast w prawie karnym, własność rozumiana jest jako relacja prawna między osobą a rzeczą, która podlega prawnej ochronie. Oznacza to, że każde umyślne działanie, które narusza to uprawnienie, może być traktowane jako przestępstwo przeciwko mieniu. Podstawowym przykładem tego typu regulacji jest przestępstwo kradzieży.

[1123] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, tezy 1-2; A. Marek, T. Oczkowski, [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego* …, op. cit., s. 60.
[1124] W ujęciu ustrojowym, zgodnie z założeniami konstytucyjnymi, własność jest postrzegana jako prawo rozległe, umożliwiające kontrolę nad rzeczą w szerokim zakresie, natomiast perspektywa cywilistyczna przedstawia je w sposób bardziej restrykcyjny. Istnieje również tzw. definicja negatywna, sugerująca, że właściciel może podejmować wszelkie działania związane z rzeczą, oprócz tych, które są *explicitie* zabronione przez prawo (B. Sitek, [w:] P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 140, tezy 1-4).
[1125] Ibidem, tezy 4-7.

Prawo własności nie tylko odnosi się do fizycznego posiadania rzeczy, ale oznacza ono również uprawnienie do decydowania o jej losie, w tym swobodzie rozporządzania nią. Ochrona własności w prawie karnym realizowana jest przez zróżnicowanie sankcji w zależności od rodzaju i wagi naruszenia. W ten sposób ustawodawca zrealizował postulat adekwatności sankcji zależności od natężenia ingerencji w dobro prawne podlegające ochronie prawnokarnej.

Na prawo własności składają się dwa elementy *corpus* oraz *animus*. To pierwsze oznacza faktyczne władztwo nad rzeczą, a drugie odnosi się do tzw. woli właścicielskiej[1126]. Odnosząc się do faktycznego władztwa nad rzeczą należy zauważyć, że ma ono fundamentalne znaczenie w kontekście prawa karnego. Na gruncie tej regulacji, pojęcie posiadania odnosi się do stanu, w którym osoba faktycznie sprawuje kontrolę nad rzeczą, niezależnie od jej legalności czy zgodności z prawem. To właśnie taki przypadek może stanowić podstawę do przypisania odpowiedzialności karnej.

W przeciwieństwie do prawa cywilnego, gdzie posiadanie może być podstawą do uzyskania ochrony prawnej czy nawet zasiedzenia, w prawie karnym istotny jest aspekt podstawy prawnej tego posiadania[1127]. Co do zasady, ustawodawca dąży do przywrócenia stanu zgodnego z prawem rzeczowym i tak, w przypadku zaboru cudzej karty uprawniającej do podjęcia sumy pieniężnej (art. 278 § 1a k.k.), przedmiotem ochrony jest faktyczna własność tych środków pieniężnych. W odniesieniu do kradzieży programu komputerowego (art. 278 § 2 k.k.), ochronie z kolei podlegają majątkowe prawa i, choć nie zawsze, prawo legalnego użytkowania programu. Natomiast, prawa autorskie twórcy stanowią w tym przypadku uboczny przedmiot ochrony. W zakresie kradzieży energii (art. 278 § 5 k.k.),

[1126] Większość autorów uznaje, iż posiadanie stanowi stan faktyczny (tak, m.in J. Ignatowicz, *Ochrona posiadania*, Warszawa 1963, s. 108-111; S. Kołodziejski, *Istota, treść i rodzaje posiadania*, „Palestra" 1966, nr 6, s. 15-21; W. Czachórski, *Pojęcie i treść posiadania według obowiązującego prawa rzeczowego*, „Nowe Prawo" 1957, nr 5, s. 32-33; J. Kozińska, [w:] M. Habdas, M. Fras (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. T. 2. Własność i inne prawa rzeczowe (art. 126-352)*, Warszawa 2018, komentarz do art. 336, teza 2, s. 812; J. Gudowski, J. Rudnicka, G. Rudnicki, S. Rudnicki, [w:] J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. T. 2. Własność i inne prawa rzeczowe, wyd. 2*, Warszawa 2016, komentarz do art. 336, teza 1, s. 784; T. A. Filipiak, [w:] A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. T. 2. Własność i inne prawa rzeczowe, wyd. 2,* Warszawa 2012, komentarz do art. 336, teza 7, s. 462; G. Sikorski, [w:] J. Ciszewski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2014, komentarz do art. 336, teza 1, s. 553; M. Gocłowski, *Posiadanie w ujęciu kodeksu cywilnego (prawo podmiotowe czy stan faktyczny?)*, „Państwo i Prawo" 2001, z. 2, s. 54.

[1127] A. Piaczyńska, *Posiadanie jako znamię czynu zabronionego*, „Prokuratura i Prawo" 2010, nr 7-8, s. 60.

ochronie podlega własność energii[1128]. Jak zatem widać, regulacja prawnokarna kradzieży jako podstawowego przestępstwa otwierającego rozdział dotyczący ochrony przestępstw związany z mieniem, skoncentrowana jest na ochronie jego różnych form. Obejmuje ona przy tym nie tylko własność fizycznych przedmiotów, ale również posiadanie, a także prawa rzeczowe i obligacyjne związane z nimi[1129]. Niemniej jednak zauważyć należy, że typ podstawowy kradzieży dotyczy wyłącznie dóbr materialnych[1130], czyli posiadających wartość materialną, co jest podkreślane zarówno przez doktrynę[1131], jak i orzecznictwo[1132]. Dla pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej, koniecznym jest, by jego zachowanie wyczerpywało znamiona typu czynu zabronionego. Jedno z podstawowych znamion strony podmiotowej tej kradzieży stanowi cel działania sprawcy, polegający na osiągnięciu korzyści majątkowej. Przepis art. 115 § 9 k.k. określa zakres ochrony prawnej, wskazując, że dotyczy ona na gruncie prawa karnego wszystkich rodzajów mienia, zarówno materialnego, jak i niematerialnego. Chodzi tu o dobra, których wartość można wyrazić w pieniądzach i te związane z prawami wynikającymi z umów lub dokumentów[1133].

[1128] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 1.

[1129] G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 6, s. 1263; Zob. Postanowienie SN z 29.10.2013 r., V KK 233/13, Biul. PK 2013, nr 11, poz. 36-38, LEX nr 1404004.

[1130] Mienie objęte kradzieżą musi posiadać wartość ekonomiczną, którą można wyrazić w pieniądzu (Por. L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego, prawa o wykroczeniach, przepisów wprowadzających obie te ustawy oraz do rozporządzenia Prezydenta R.P. o niektórych przestępstwach przeciw bezpieczeństwu państwa z dnia 24 października 1934 roku (Dz. U. Nr. 94, poz. 851) z uwzględnieniem ustawy karnej skarbowe, ordynacji podatkowej, kodeksu karnego wojskowego, ustaw dodatkowych orzecznictwa Sądu Najwyższego*, Kraków 1936, s. 543; B. Michalski, [w:] A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, T. 2, wyd. 3,* Warszawa 2006, komentarz do art. 278, teza 8, s. 802).

[1131] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 3; J. Lachowski [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 3, s. 1365.

[1132] Pojęcie „rzeczy" w brzmieniu przepisu art. 291 k.k. należy rozumieć jak w przypadku kradzieży (art. 278 k.k.), a więc musi to być przedmiot posiadający wartość materialną bądź też dokument, o jakim mowa w art. 115 § 9 k.k. Dowód osobisty, dowód rejestracyjny, prawo jazdy, legitymacja osoby niepełnosprawnej, nie mają wartości materialnej, ani też nie wymienione są w art. 115 § 9 k.k., a więc nie mogą być one przedmiotem paserstwa. Zatem taki czyn uznać należy jako wyczerpujący znamiona przestępstwa z art. 276 k.k. (Wyrok SA w Katowicach z 13.11.2003 r., II AKa 236/03, LEX nr 183331); Zob. również np. Wyrok SR w Kaliszu z 11.10.2018 r., II K 165/18, LEX nr 2605271; Wyrok SR w Inowrocławiu z 3.04.2017 r., II K 727/16, LEX nr 2306173; Wyrok SR w Warszawie z 1.04.2016 r., II K 380/15, LEX nr 2133344; Wyrok SR w Gdańsku z 3.03.2016 r., II K 1369/15, LEX nr 2013316; Wyrok SR w Warszawie z 16.10.2015 r., IV K 461/14, LEX nr 2134583; Wyrok SR w Warszawie z 22.12.2014 r., II K 740/14, LEX nr 2133374; Wyrok SR w Warszawie z 24.11.2014 r., II K 601/14, LEX nr 1908428.

[1133] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, tezy 17-18, s. 40.

III.2.2.1. Definicja rzeczy ruchomej

Bezpośrednim przedmiotem przestępstwa z art. 278 § 1 k.k. jest zawsze rzecz ruchoma[1134]. Oznacza to, że chodzi o przedmiot materialny wyodrębniony, posiadający wartość majątkową i zdolny do samodzielnego występowania w obrocie[1135]. Definicja tej kategorii przedmiotów jest zawarta w art. 45 k.c[1136]. Aby doszło do popełnienia przestępstwa kradzieży, konieczne jest, aby przedmiotem kradzieży była rzecz cudza (przedmiot ten musi być własnością osoby trzeciej, a nie sprawcy)[1137]. Właściciel lub posiadacz tej rzeczy staje się wtedy pokrzywdzonym, ponieważ jego prawa zostały naruszone przez działanie sprawcy. Dlatego kradzież nie może dotyczyć przedmiotów, do których sprawca ma jakiekolwiek prawa, w tym prawo własności lub posiadania. W takich przypadkach nie dochodzi do naruszenia cudzej własności, co jest kluczowym warunkiem dla zaistnienia przestępstwa kradzieży[1138].

Choć Kodeks cywilny bezpośrednio nie zawiera klasyfikacji rodzajów rzeczy, w doktrynie są one szczegółowo rozróżniane w celu ułatwienia zrozumienia i stosowania prawa[1139]. Wyróżnia się rzeczy w obrocie (*res in commercio*) i wyłączone z obrotu (*res extra commercium*), podzielne i niepodzielne, nieruchomości i ruchomości, a także rzeczy oznaczone co do gatunku i tożsamości oraz istniejące i przyszłe[1140]. Kluczowy jest jednak podział na ruchomości i nieruchomości, przy czym na gruncie prawa cywilnego, brak jest definicji tych

---

[1134] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 2.

[1135] Zob. m.in. J. Wasilkowski, *Zarys prawa rzeczowego*, Warszawa 1963, s. 58-60; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej, wyd. 4,* Warszawa 2020, s. 45, 286; J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo rzeczowe, wyd. 5*, Warszawa 2022, s. 19; E. Gniewek, *Prawo rzeczowe, wyd. 14*, Warszawa 2022, s. 25-26; M. Bednarek, *Mienie* …, op. cit., s. 47; F. Zoll, *Prawo cywilne w zarysie. T. 2. Prawo rzeczowe, z. 1*, Kraków 1947, s. 6; J. Kuźmicka-Sulikowska, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz, wyd. 11*, Warszawa 2023, komentarz do art. 45, tezy 1-2, s. 130; T. Dybowski, *Ochrona własności* …, op. cit., s. 39.

[1136] Pojęcie rzeczy ma kluczowe znaczenie dla stosunków cywilnoprawnych, obejmując zachowania podmiotów i obiekty materialne i niematerialne. Rzeczy są istotnymi obiektami dla praw rzeczowych, regulujących prawa do rzeczy własnej lub cudzej (zob. M. Balwicka-Szczyrba, [w:] M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany …,* op. cit., komentarz do art. 45, teza 1).

[1137] Por. A. Marek, A. Peczeniuk, [w:] A. Marek (red.), *Kradzież i paserstwo mienia prywatnego*, Warszawa 1985, s. 45; L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego* …, op. cit., s. 543; J. Wojciechowski, *Mienie jako przedmiot przestępstwa kradzieży*, „Annales UMCS" 1976, t. 23, nr 16, s. 295; A. Marek, T. Oczkowski, [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego* …, op. cit., s. 67.

[1138] M. Balwicka-Szczyrba, [w:] M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany …,* op. cit., komentarz do art. 45, teza 1.

[1139] W. J. Katner, [w:] M. Pyziak-Szafnicka, P. Księżak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, *wyd. 2*, Warszawa 2014, komentarz do art. 45, teza 8, s. 514.

[1140] Ibidem.

pierwszych. Z regulacji tej wynika jedynie, iż rzeczami tego typu są te rzeczy, które nie są nieruchomościami[1141].

W prawie cywilnym rozróżnienie między rzeczą a jej częściami składowymi ma istotne znaczenie. Zgodnie z art. 47 k.c., części składowe mogą obejmować zarówno elementy materialne, jak i niematerialne, o ile tworzą z rzeczą związek o charakterze fizyczno-funkcjonalnym. Związek ten nie musi być ścisły, ale powinien umożliwić traktowanie rzeczy i jej części jako jednolitej całości z perspektywy gospodarczej i technicznej. Wyróżnienie to pozwala na precyzyjne określenie granic obiektu prawa własności i innych praw rzeczowych. W kontekście nieruchomości lokalowych, ustawodawca poszerza pojęcie części składowej o pomieszczenia przynależne, nawet jeśli nie są one bezpośrednio połączone z lokalem. Jest to przykład wyjątku od ogólnej zasady, która wymaga fizycznej i funkcjonalnej więzi między częścią a całością. Kluczowe jest, że ocena, czy dany przedmiot stanowi część składową, zależy od trwałego połączenia, które oceniane jest na podstawie obiektywnych i subiektywnych kryteriów. Połączenie to musi występować i pozwalać na uznawanie rzeczy i jej elementów za gospodarczą całość, co odpowiada aktualnym wymaganiom technicznym i gospodarczym[1142].

III.2.2.2. Rzeczy ruchome niebędące przedmiotem kradzieży

Jak już wspominano wyżej, kradzież dotyczy wyłącznie rzeczy mających wartość materialną, czyli takich, których sprzedaż lub wymiana jest zgodna z prawem. Przegląd orzecznictwa i doktryny dostarcza szereg przykładów przedmiotów, których nie można zaklasyfikować jako przedmiotu kradzieży. Jako przykłady wymienić należy, klucze[1143], dokumenty bez wartości majątkowej[1144], bony towarowe[1145], czy też karty żywnościowe[1146]. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 14 listopada 2013 roku

[1141] P. Nazaruk, [w:] P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 45, teza 2.
[1142] A. Malicki, *Uwagi o pojęciu części składowej rzeczy*, „Rejent" 2022, nr 10, s. 63-80.
[1143] Klucze do konkretnych zamków generalnie nie podlegają ochronie przed kradzieżą, chyba że mają one wartość zabytkową lub kolekcjonerską, lub są przeznaczone do sprzedaży i nie są przypisane do żadnej nieruchomości (Wyrok SA w Poznaniu z 20.09.2018 r., II AKa 62/18, LEX nr 3008138).
[1144] Wyrok SA w Krakowie z 26.01.1995 r., II AKr 247/94, KZS 1995, nr 1, poz. 27, LEX nr 28229; Wyrok SR w Bielsku Podlaskim z 15.10.2015 r., VII K 287/14, LEX nr 1938237.
[1145] Uchwała SN z 26.11.2003 r., I KZP 21/03, OSNKW 2004, nr 1, poz. 1, LEX nr 81638.
[1146] Wyrok SA w Lublinie z 10.11.2005 r., II AKa 191/05, LEX nr 166022.

słusznie zauważył, że nie każdy zabór dokumentu stanowi jego kradzież. Istotne jest bowiem, by dokument taki stwierdzał tożsamość innej osoby albo jej prawa majątkowe[1147].

Rzeczą na gruncie prawa nie jest również człowiek. Nawet jeżeli został pozbawiony już funkcji życiowych[1148]. W związku z tym, ludzkich zwłok nie należy traktować jako rzeczy[1149], a co za tym idzie nie istnieje typ czynu zabronionego, który można by klasyfikować jako kradzież zwłok[1150]. Ciało ludzkie podlega oczywiście ochronie na gruncie prawnokarnym, ale w całkowicie innym aspekcie. Aksjologia tej ochrony jest bowiem zgoła inna niż w przypadku ochrony mienia. Najistotniejsze są w tym kontekście względy etyczne, zwłoki ludzkie nie mogą być przedmiotem praw podmiotowych[1151]. Jednakże, komórki, tkanki i narządy odłączone od organizmu, zgodnie z ustawą o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów[1152], są traktowane jako przedmioty (obiekty badawcze lub dydaktyczne)[1153], choć są wyłączone z obrotu gospodarczego. Dozwolone jest ich pobieranie, ale wyłącznie w celach leczniczych, diagnostycznych, naukowych i dydaktycznych. Z kolei transplantacja organów *ex vivo* ogranicza się jedynie do celów leczniczych, a ich pozyskiwanie odbywa się jedynie na ściśle określonych warunkach. Przyznanie tym kategoriom statusu rzeczy decyduje o ich możliwości bycia przedmiotem przestępstwa kradzieży[1154].

Przedmiot opodatkowania nie może podlegać zaborowi jako takiemu. Jest on bowiem własnością podatnika, a nie osoby mającej prawo do poboru podatku[1155]. To sprawia, że brak

---

[1147] Wyrok SA we Wrocławiu z 14.11.2013 r., II AKa 347/13, LEX nr 1403005.
[1148] B. Michalski, *Przestępstwa przeciwko mieniu* …, op. cit., s. 47.
[1149] P. Księżak, W. Robaczyński, *Dysponowanie zwłokami ludzkimi dla celów naukowych i medycznych*, „Państwo i Prawo" 2015, z. 1, s. 59.
[1150] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 52, s. 49.
[1151] A. Tworkowska, *Określenie statusu ludzkich zwłok jako problem prawno-społeczny*, „Prawo i Medycyna" 2015, nr 2, s. 61-71.
[1152] Ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1185).
[1153] E. M. Guzik-Makaruk, M. K. Hołda, *Prawne aspekty pozyskiwania i wykorzystywania ludzkich tkanek i narządów post mortem w celach naukowych i dydaktycznych*, „Państwo i Prawo" 2021, z. 4, s. 120.
[1154] Por. S. Grzybowski, [w:] S. Grzybowski (red.), *System Prawa Cywilnego, t. 1, Część ogólna*, Wrocław 1985, s. 411-412; M. Bednarek, *Mienie* …, op. cit., s. 82; E. Skowrońska, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz, T. 1*, Warszawa 1997, komentarz do art. 45, teza 4, s. 108; A. Rybak, *Prawnokarna ochrona godności zwłok człowieka,* „Palestra" 2004, nr 1-2, s. 100; M. Sośniak, *Zagadnienia prawne przeszczepów*, „Państwo i Prawo" 1971, z. 2, s. 221 i n.; J. Radzicki, *Pobieranie tkanek i narządów ze zwłok w celach leczniczych w świetle przepisów obowiązujących w Polsce*, „Nowe Prawo" 1968, nr 9, s. 1319-1327; E. Zielińska, *Transplantacja w świetle prawa w Polsce i na świecie*, „Państwo i Prawo" 1995, z. 6, s. 24.
[1155] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 54, s. 50.

płatności należnego podatku nie jest traktowany jako wyłączenie z majątku osoby uprawnionej, eliminując możliwość uznania tego za kradzież. Kluczowa jest tu kwestia, że zobowiązania podatkowe nie są zobowiązaniami cywilnoprawnymi, ale wynikają z prawa podatkowego, którego egzekucja podlega organom podatkowym.

Abonament telefoniczny nie może stanowić przedmiotu kradzieży, ze względu na to, że nie spełnia definicji rzeczy ruchomej[1156]. Jest to bowiem wyłącznie wartość majątkowa powiązana z telefonem komórkowym[1157].

Interesującym przypadkiem, kiedy może dojść do zaboru rzeczy jest sytuacja, w której osoba wystawia rzeczy w miejscu publicznym z zamiarem oddania ich. Pojawia się bowiem w tym miejscu pytanie, czy samo umieszczenie rzeczy poza posesją nie oznacza automatycznie rezygnacji właściciela z prawa do nich ani nie sprawia, że stają się one niczyje. Decydujące znaczenie ma zamiar właściciela, a nie interpretacja znalazcy. Przegląd judykatury daje asumpt do wniosku, iż organizowanie tzw. „wystawek" nie jest zjawiskiem notoryjnym w Polsce, a organy stosujące prawo w każdym przypadku dokonują indywidualnej analizy w tym względzie dla oceny zamiaru stron i okoliczności zdarzenia[1158].

Jako przedmiotu kradzieży w rozumieniu art. 278 k.k. nie można zakwalifikować kradzieży „obrazu rzeczy". Ochrona prawna dotyczy wyłącznie przedmiotów materialnych. Zaś fotografowanie czy filmowanie, nie narusza prawa własności do samej rzeczy materialnej[1159].

Zgodnie z art. 115 § 9 k.k., jako rzeczy ruchome nie są klasyfikowane również kryptowaluty[1160]. Nieuprawnione przejęcie jednostek kryptowalutowych, jak też nieautoryzowane wykorzystanie prywatnego klucza, nie są objęte przepisami dotyczącymi kradzieży rzeczy ruchomych[1161]. W takich sytuacjach ochronę prawną zapewnia art. 287 k.k.,

---

[1156] Prawo telekomunikacyjne, nie zawiera definicji abonamentu, zob. Ustawę z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo telekomunikacyjne (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 34).
[1157] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, tezy 80-81, s. 57-58; Odmiennie, zob. M. Rogalski, *Przestępstwo kradzieży* …, op. cit., s. 51.
[1158] Wyrok SN z 6.07.2022 r., V KK 467/21, LEX nr 3479103.
[1159] K. Wojciechowski, *Prawnorzeczowa ochrona obrazu rzeczy?*, „Przegląd Prawa Handlowego" 2005, nr 1, s. 47-51.
[1160] Szerzej na temat pojęcia kryptowaluty, zob. A. Błażowska, *Kryptowaluty w polskim prawie karnym*, Warszawa 2024, s. 43-52.
[1161] A. Petrys, *Bitcoin – współczesna alternatywa wobec pieniądza fiducjarnego w perspektywie postępowania karnego*, „Palestra" 2022, nr 5, s. 54.

który dotyczy oszustw komputerowych[1162]. Dodatkowo, zasadność prawa do waluty cyfrowej można argumentować przez analogię do przepisów dotyczących rzeczy, co sugeruje, że kryptowaluty mogą być uznane za przedmiot prawa własności na podstawie art. 140 k.c[1163]. Przepisy dotyczące przestępstw przeciwko mieniu nie mają zastosowania do dóbr wirtualnych (dane cyfrowe), które nie są klasyfikowane jako „rzeczy" w rozumieniu prawa cywilnego[1164].

Nowelizacja Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 roku[1165], wprowadziła do ustawy art. 306c k.k., zgodnie z którym kto dokonuje zaboru tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego, umożliwiającej dopuszczenie tego pojazdu do ruchu na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, albo w celu użycia za autentyczną tablicę rejestracyjną pojazdu mechanicznego podrabia lub przerabia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Tej samej karze podlega, kto używa tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego nieprzypisanej do pojazdu, na którym ją umieszczono, albo używa jako autentycznej podrobionej lub przerobionej tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego. Wprowadzone regulacje mają na celu wzmocnienie ochrony prawnej tablic rejestracyjnych[1166]. Przepis art. 306c § 2 k.k. nakłada odpowiedzialność za wykorzystywanie tablic nieprzypisanych do pojazdu, podkreślając znaczenie identyfikacji pojazdów dla bezpieczeństwa ruchu drogowego[1167]. Z zakresu tego przepisu wyłączono jednak przyczepy jako niebędące pojazdami mechanicznymi. To odzwierciedla różnorodne i niespójne podejście do różnych kategorii pojazdów w prawie drogowym[1168].

[1162] Szerzej, zob. P. Opitek, *Kwalifikacja prawna i opis znamion przestępstw teleinformatycznych. Studium prawno-kryminalistyczne*, Kraków 2023, s. 246 i n.
[1163] K. Górniak, *Prawo własności jednostek waluty kryptograficznej*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego" 2019, nr 3, s. 567.
[1164] A. Łosek, *Przestępstwa przeciwko mieniu* …, op. cit., s. 150; A. Olszewski, *Konstrukcja prawna umowy sprzedaży wirtualnych przedmiotów w świetle prawa polskiego*, „Transformacje Prawa Prywatnego" 2011, nr 4, s. 68.
[1165] Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 2600).
[1166] Mimo, iż zgodnie z dominującą linią orzeczniczą nie są one dokumentem (Postanowienie SN z 25.02.2005 r., I KZP 33/04, LEX nr 142537).
[1167] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 306(c), tezy 1-9; T. Oczkowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 306(c), tezy 1-5, s. 1506-1507.
[1168] Szerzej, zob. A. Behan, *Prawnokarna ochrona tablic rejestracyjnych pojazdów mechanicznych na gruncie nowego art. 306c Kodeksu karnego*, „Palestra" 2023, nr 10, s. 62-76.

III.2.2.3. Rzeczy ruchome będące przedmiotem kradzieży

Przegląd orzecznictwa i doktryny dostarcza również szereg przykładów przedmiotów, które można kwalifikować jako przedmiot kradzieży. Przede wszystkim jest to polski albo obcy pieniądz lub inny środek płatniczy, dokument uprawniający do otrzymania określonej sumy pieniędzy, dokument zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek lub udziału w zyskach, dokument stwierdzający uczestnictwo w spółce, świadectwo udziałowe, czy też nośnik energii w wyodrębnionej postaci, stanowiący cudzą rzecz ruchomą[1169]. Odnosząc się do tej ostatniej, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 9 czerwca 2006 roku[1170] słusznie zauważył, że zabór nośnika energii w celu przywłaszczenia uznawany jest za kradzież rzeczy cudzej ruchomej, a nie za kradzież samej energii. Analogicznie, zabór wody z urządzeń wodociągowych nie może być kwalifikowany jako przestępstwo w myśl art. 278 § 5 k.k[1171].

Rzeczami nie są również zwierzęta. Pomimo to, zgodnie ustawą o ochronie zwierząt[1172] stosuje się do nich przepisy o rzeczach. Zatem w kontekście art. 278 § 1 k.k. należy uznać, że zwierzęta są przedmiotami materialnymi[1173] i jako takie mogą być przedmiotem kradzieży[1174]. Oznacza to, że zwierzęta w prawie funkcjonują jako „przedmioty prawa" o wyjątkowym statusie, objęte specjalnym reżimem prawnym zdefiniowanym w przepisach o humanitarnej ochronie zwierząt[1175].

[1169] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 11, s. 39.

[1170] Zob. Uzasadnienie postanowienia SN z 9.06.2006 r., I KZP 14/06, OSNKW 2006, nr 7-8, poz. 67, LEX nr 188863.

[1171] Postanowienie SN z 9.06.2006 r., I KZP 15/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 1217, LEX nr 192058.

[1172] Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1580 z późn. zm.).

[1173] W przypadku zwierząt, przepisy dotyczące rzeczy (ruchomości) znajdują zastosowanie analogicznie (zob. E. Łętowska, *Dwa cywilnoprawne aspekty praw zwierząt: dereifikacja i personifikacja*, [w:] A. Szpunar (red.), *Studia z prawa prywatnego. Księga Pamiątkowa ku czci Profesor Biruty Lewaszkiewicz-Petrykowskiej*, Łódź 1997, s. 71 i n.).

[1174] Zob. również M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 6; Autor uważa, że cudze zwierzę może być przedmiotem kradzieży, chociaż nie jest ono formalnie uznawane za rzecz. Zwierzę w stanie wolnym, dopóki nie zostanie zawłaszczone, nie może być uznane za przedmiot kradzieży, gdyż brak mu cech wyodrębnienia z przyrody. Zastosowanie przepisów dotyczących rzeczy do zwierząt jest możliwe tylko w przypadku zwierząt wyodrębnionych z przyrody, co może być kwestią dyskusyjną, gdyż niejasne jest, kto jest pokrzywdzonym w przypadku zawłaszczenia takiego zwierzęcia (zawłaszczający rzecz czy Skarb Państwa).

[1175] M. Rudy, *Dlaczego potrzebujemy nowej ustawy o humanitarnej ochronie zwierząt?*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2017, nr 108, s. 74.

Za mienie mogące być przedmiotem kradzieży uznaje się również majątek spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, także dla jej wspólników[1176]. Kluczowe jest ustalenie, czy osoba posiada prawo do dysponowania daną rzeczą. Wkład wniesiony do spółki staje się własnością spółki, natomiast należy rozróżnić pomiędzy posiadaniem udziałów w spółce a prawem do posiadania wkładów[1177]. Inaczej natomiast wygląda sytuacja w przypadku spółki jednoosobowej, gdyż absurdalnym byłoby uznanie takiego mienia jako cudze, mając na względzie, że spółkę tworzy tylko jeden wspólnik, który wniósł swój wkład[1178].

Podobnie ma się sprawa z majątkiem spółdzielni. Mimo, że ma ona jednolitą podmiotowość, to nadal jej majątek nie ulega wchłonięciu i stanowi mienie poszczególnych członków[1179].

Zgodnie z art. 115 § 9 k.k. rzecz ruchomą w rozumieniu prawa karnego stanowi również czek, który służyć może jako środek płatniczy. Jest to także dokument uprawniający do otrzymania określonej sumy pieniężnej[1180]. W związku z tym podlega on pod dyspozycję normy z art. 278 k.k., a nie art. 275 k.k. (kradzież dokumentów)[1181]. Problemy interpretacyjne budzić może natomiast kwestia kradzieży blankietu czeku jeszcze niewypełnionego. Rzecz taka pozbawiona jest bowiem swojej podstawowej funkcji, czyli funkcji płatniczej, a to właśnie ona podlega ochronie w ramach art. 278 k.k. Kradzież niekompletnego blankietu czeku, stanowiącego fizyczny dowód umowy bankowej i uprawniającego do dysponowania środkami na rachunku bankowym, jest traktowana jako usunięcie dokumentu zgodnie z art. 276 k.k., co oznacza zabór dokumentu z miejsca, gdzie powinien być przechowywany zgodnie z wolą posiadacza lub osoby uprawnionej do jego dysponowania. Dopiero wypełnienie blankietu

[1176] Wyrok SA we Wrocławiu z 23.10.2006 r., II AKa 224/06, OSAW 2008, nr 2, poz. 85, LEX nr 368624; Por. Uchwała SN z 20.05.1993 r., I KZP 10/93, OSNKW 1993, nr 7-8, poz. 44, LEX nr 20599.
[1177] M. Dudzik, *Glosa do postanowienia SN z dnia 28 marca 2012 r., I KZP 1/12*, „Ius Novum" 2013, nr 3, s. 276-285.
[1178] S. Łagodziński, *Charakter mienia spółki z o.o. jako „mienia cudzego". Glosa do uchwały SN z dnia 20 maja 1993 r., I KZP 10/93*, „Prokuratura i Prawo" 1994, nr 1, s. 112-115.
[1179] Wyrok SN z 9.07.2003 r., III KK 334/02, LEX nr 80298.
[1180] T. Oczkowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 115 § 9, teza 2, s. 687; J. Giezek, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 115, teza 9, s. 898; J. Majewski, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 115 § 9, teza 7, s. 989.
[1181] Wyrok SA w Białymstoku z 23.10.2001 r., II AKa 213/01, OSA 2002, nr 7, poz. 54, LEX nr 53690.

czeku nadaje mu funkcję środka płatniczego lub dokumentu finansowego i sprawia, że jego kradzież kwalifikuje się jako przestępstwo z art. 278 § 1 k.k[1182].

Interesującym przykładem mienia mogącego powodować trudności w zakresie kwalifikacji jako rzeczy ruchomej pozostają przedmioty pochodzące z przestrzeni kosmicznej, w tym meteoryty. Prawo traktuje je jako dobra materialne i zapewnia ich ochronę w momencie, kiedy stają się przedmiotem własności. W większości przypadków do takich sytuacji dojdzie poprzez zawłaszczenie jako rzeczy niczyjej[1183]. Zatem meteoryt, który został legalnie zawłaszczony i stanowi własność znalazcy, może być przedmiotem kradzieży, jeśli zostanie bezprawnie zabrany przez inną osobę w celu przywłaszczenia.

Części składowe w ujęciu cywilistycznym nie są traktowane jako odrębne rzeczy. Główną przyczyną takiej klasyfikacji jest to, że ich oddzielenie od całości prowadziłoby do uszkodzenia lub znaczącej zmiany w całości lub samym elemencie. Przykładem może być silnik w samochodzie, który mimo możliwości demontażu bez uszkodzenia, jest nieodłączną częścią pojazdu. Inne przykłady to lusterko boczne, radio, fotele czy koła, które są traktowane jako nieodzowne składniki samochodu[1184]. Prawo karne rozumie rzecz ruchomą szerzej niż prawo cywilne, w związku z czym części składowe mogą być klasyfikowane jako przedmiot kradzieży z art. 278 § 1 k.k[1185]. Taka interpretacja znajduje oparcie w orzecznictwie[1186].

Przedmiot kradzieży stanowić mogą również pożytki naturalne, jak i cywilne[1187]. Zgodnie z art. 53 § 1-2 k.c. pożytkami takimi są płody rzeczy lub odłączone od niej części składowe, o ile według zasad prawidłowej gospodarki stanowią normalny dochód z rzeczy. Pożytki cywilne stanowią zaś dochody, które rzecz przynosi na podstawie stosunku prawnego.

[1182] Wyrok SA w Katowicach z 1.03.2001 r., II AKa 48/01, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 2002, nr 3, poz. 25, LEX nr 51503.

[1183] Szerzej, zob. B. Guzowski, *Status prawny meteorytów w kontekście prawa własności*, „Przegląd Sądowy" 2011, nr 3, s. 79-88.

[1184] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, tezy 45-47, s. 47-48.

[1185] Por. S. Grzybowski, [w:] S. Grzybowski (red.), *System Prawa Cywilnego* …, op. cit., s. 418; T. Dybowski, *Części składowe rzeczy*, „Nowe Prawo" 1969, nr 1, s. 80 i n.; E. Skowrońska, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny* ..., op. cit., komentarz do art. 47, tezy 2-3, s. 114; Zob. również P. Kardas*, Szkoda majątkowa jako znamię przestępstwa nadużycia zaufania*, „Prokuratura i Prawo" 1996, nr 7-8, s. 40; A. Szpunar, *Czyny niedozwolone w kodeksie cywilnym*, „Studia cywilistyczne" 1970, t. 15, s. 37 i n.; A. Szpunar, *Rozważania nad odszkodowaniem i karą*, „Państwo i Prawo" 1974, z. 6, s. 27 i n.; Z. Ziembiński, *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980, s. 289 i n.

[1186] Wyrok SA w Krakowie z 29.09.2022 r., II AKa 91/20, LEX nr 3606976.

[1187] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 49, s. 48-49.

W przeciwieństwie do części składowych na gruncie cywilistycznym, oba rodzaje pożytków traktowane są jako samodzielne przedmioty prawne, a nie tylko jako elementy rzeczy[1188].

Na koniec wspomnieć należy także o tym, że przedmiotem kradzieży może być również rzecz znajdująca się w nielegalnym władztwie, tj. kradzież rzeczy skradzionej przez złodzieja. Wskazuje to wyraźnie, iż funkcją przepisu art. 278 § 1 k.k. jest ochrona władztwa nad rzeczą, będącego stanem faktycznym[1189].

III.2.2.4. Problematyka przedmiotu kradzieży jako znamienia przestępstwa z uwzględnieniem dóbr niematerialnych

Analiza zagadnień związanych z przedmiotem ochrony wskazuje, iż jest to zagadnienie wielopłaszczyznowe. Mienie rozumiane być może zarówno jako rzecz fizyczna, jak i dobra niematerialne. Nie zawsze mienie to musi mieć uregulowany stan prawny, gdyż w warstwie teleologicznej ustawodawca kładzie główny nacisk na samą kwestię przejścia mienia do rąk nieuprawnionych w momencie dokonywania czynu zabronionego.

Przedmiotem ochrony w przestępstwie kradzieży zgodnie z art. 278 k.k. jest cudza rzecz ruchoma. Jak już podnoszono, zgodnie z art. 115 § 9 k.k., rzeczą ruchomą jest także polski albo obcy pieniądz lub inny środek płatniczy, środek pieniężny zapisany na rachunku oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach, albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce. Definicja ta nie obejmuje jednak bezpośrednio dóbr niematerialnych, co powoduje, że kradzież takich dóbr, jak dane biometryczne czy konta w mediach społecznościowych, nie jest w pełni regulowana przez przepisy dotyczące kradzieży.

Jednym z istotnych problemów w kontekście przedmiotów kradzieży jest kwestia kradzieży danych biometrycznych. W dobie cyfryzacji, dane biometryczne, takie jak odciski palców, skany siatkówki oka czy wizerunek, stały się cennym zasobem. Dane te, choć niematerialne, posiadają ogromną wartość zarówno dla jednostek, jak i organizacji. Kradzież takich danych może prowadzić do poważnych naruszeń prywatności oraz bezpieczeństwa.

[1188] A. Sylwestrzak, [w:] M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 53, tezy 1-2.
[1189] Wyrok SA w Warszawie z 22.03.2023 r., II AKa 278/22, LEX nr 3574521.

W takim przypadku warto rozważyć, czy dane biometryczne mogą być traktowane jako przedmiot kradzieży w rozumieniu prawa karnego. Przepis art. 278 k.k. nie odnosi się bezpośrednio do danych biometrycznych, ponieważ nie są one rzeczami ruchomymi w rozumieniu tego przepisu. Bardziej adekwatne mogą być przepisy dotyczące bezprawnego uzyskania informacji (art. 267 k.k.) lub oszustw komputerowych (art. 287 k.k.). Przepis art. 267 § 1 k.k. penalizuje uzyskanie dostępu do informacji dla niego nieprzeznaczonej poprzez przełamanie zabezpieczeń, co może obejmować także dane biometryczne.

Innym przykładem są konta na platformach społecznościowych, takich jak Instagram, YouTube czy TikTok. Konta te, chociaż nie mają fizycznej postaci, często posiadają znaczną wartość ekonomiczną, wynikającą z liczby obserwujących, generowanych dochodów czy potencjału marketingowego. Kradzież konta polega na nieuprawnionym przejęciu kontroli nad profilem, co może skutkować poważnymi stratami dla właściciela konta. Przepis art. 278 k.k. nie obejmuje bezpośrednio kradzieży kont w mediach społecznościowych, ponieważ konta te nie są rzeczami ruchomymi. Bardziej odpowiednie mogą być przepisy dotyczące oszustw komputerowych (art. 287 k.k.) lub bezprawnego uzyskania dostępu do systemu informatycznego (art. 267 § 2 k.k.). Przepis art. 287 k.k. penalizuje wpływanie na automatyczne przetwarzanie danych informatycznych w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, co może obejmować przejęcie konta w mediach społecznościowych. Natomiast wydaje się, że brakuje regulacji, która w pełni odnosiłaby się do specyfiki omawianych tutaj zagadnień. Na obecnym etapie rozwoju technologicznego określone regulacje stały się po prostu przestarzałe i nieadekwatne do aktualnych warunków społeczno-gospodarczych.

Rozwój technologii umożliwia również kradzież tożsamości cyfrowej, która polega na przywłaszczeniu danych osobowych w celu dokonania oszustw finansowych lub innych przestępstw. Kradzież tożsamości cyfrowej może obejmować dane logowania, numery kart kredytowych, a także informacje osobiste, które mogą być wykorzystane do podszywania się pod inną osobę. Podobnie jak wyżej, brak jest w tym zakresie adekwatnych regulacji prawnokarnych.

W kontekście innowacji technologicznych, kradzież algorytmów i technologii staje się coraz bardziej istotna. Algorytmy, które są podstawą wielu nowoczesnych technologii, mają ogromną wartość dla firm i organizacji. Kradzież takiego algorytmu może prowadzić do znaczących strat finansowych oraz utraty konkurencyjności. Wirtualne mienie występujące w

grach komputerowych, takie jak elementy wyposażenia, wirtualna waluta czy specjalne umiejętności, zyskały realną wartość ekonomiczną. Tego typu dobra, będące wynikiem postępu technologicznego i rozwoju rynku gier online, wciąż nie są jednoznacznie ujęte w obowiązujących przepisach prawa. Przepisy dotyczące kradzieży nie obejmują wirtualnych dóbr, które nie mają materialnej postaci. Termin „rzecz" w rozumieniu kodeksu karnego, jak i cywilnego odnosi się wyłącznie do przedmiotów materialnych[1190]. Przedmiotem ochrony w cyberprzestrzeni są przede wszystkim dane oraz systemy informatyczne. Dane w sieci mają charakter niematerialny, co rodzi specyficzne problemy związane z ich ochroną. W odróżnieniu od tradycyjnych dóbr materialnych, kradzież danych nie oznacza, że ich właściciel traci dostęp do nich.

Analiza przepisów prawa karnego w Polsce wskazuje, że istnieje potrzeba aktualizacji i dostosowania regulacji do współczesnych wyzwań technologicznych[1191]. Obecne przepisy, takie jak art. 278 k.k., koncentrują się na ochronie dóbr materialnych, podczas gdy rosnąca rola dóbr niematerialnych oraz ich ekonomicznego aspektu wymaga precyzyjnych regulacji dotyczących kradzieży danych biometrycznych, tożsamości cyfrowej, kont w mediach społecznościowych oraz algorytmów technologicznych.

[1190] A. Łosek, *Przestępstwa przeciwko mieniu* …, op. cit., s. 149.
[1191] Przykładem jest chociażby ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zwalczaniu nadużyć w komunikacji elektronicznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1703).

III.2.3. Czynność wykonawcza

Znamię czynności wykonawczej stanowi działanie polegające na zaborze cudzej rzeczy ruchomej w celu przywłaszczenia. Czynność sprawcza polega więc na zaborze, rozumianym jako nieuprawnione, fizyczne pozbawienie właściciela lub posiadacza rzeczy[1192], dokonane bez jego zgody[1193]. Pojęcie to zawiera w sobie dwa elementy, negatywny i pozytywny. Pierwszy z nich polega na unicestwieniu władztwa osoby dotychczas władającej rzeczą, natomiast drugi na zawładnięciu mieniem[1194].

Kluczowy dla zaboru, jako czynności charakterystycznej dla tego działania, jest fakt bezprawnego wyjęcia rzeczy spod władztwa osoby uprawnionej, co oznacza, że przedmiot przechodzi w posiadanie sprawcy. Znamiona tego działania są spełnione wyłącznie w sytuacji, gdy przejęcie rzeczy ruchomej następuje bez wiedzy i akceptacji właściciela lub posiadacza[1195]. Obejmuje to sytuacje, gdy przedmiot zostaje pozostawiony przez właściciela w miejscu mu znanym, z intencją jego późniejszego odebrania. Natomiast pojęcie przywłaszczenia definiuje się jako działanie polegające na bezprawnym przejęciu cudzego mienia lub prawa majątkowego bez zgody właściciela, jeśli ta rzecz lub prawo znajdowało się już w posiadaniu sprawcy.

Nie każdy zabór mienia kwalifikuje się jako kradzież, na co wskazuje analiza orzecznictwa. Przywołać można w tym miejscu szczególne przypadki takich zaborów i tak, zabór pierścionka byłej żony przez męża w celu wymuszenia zwrotu obrączek, nie może zostać uznany za kradzież[1196]. Podobnie, nie może zostać uznane za kradzież zachowanie sprawcy, który dokonuje zaboru przedmiotu wcześniej mu podarowanego. Jako interesujący przykład wskazać można sytuację osoby, która została poczęstowana alkoholem, a następnie zabrała butelkę i opuściła mieszkanie. Trudno mówić tutaj o przełamaniu woli dysponenta dobrem prawnym, w związku z czym nie mamy do czynienia z kradzieżą w klasycznym tego słowa

[1192] L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego* …, op. cit., s. 541; O. Górniok, D. Pleńska, [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego* …, op. cit., s. 405; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, *wyd. 5*, Warszawa 2010, komentarz do art. 278, teza 6, s. 590.
[1193] L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego* …, op. cit. s. 541; A. Marek, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 590; Wyrok SN z 18.12.1998 r., IV KKN 98/98, LEX nr 36724.
[1194] L. Wilk, [w:] T. Dukiet-Nagórska, O. Sitarz (red.), *Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa*, *wyd. 3*, Warszawa 2020, s. 538.
[1195] Wyrok SN z 24.05.2023 r., III KK 339/22, LEX nr 3569579.
[1196] Wyrok SN z 17.02.1989 r., V KRN 280/88, LEX nr 1400157.

znaczeniu[1197]. Odnosząc się do woli dysponenta rozważyć należy sytuację, w której proces decyzyjny właściciela rzeczy nie jest w pełni niezależny. Przykładowo, zastanawiająca jest sytuacja przekazania sprawcy biżuterii i pieniędzy w celu zażegnania zgwałcenia[1198]. Poczytywana może być ona jako kradzież, tylko wtedy, gdy wykażemy, iż doszło do zaboru. Ponadto współwłaściciel nie może zostać uznanym za sprawcę kradzieży. Zabór wymaga bezprawnego wyjęcia rzeczy spod władztwa jej dysponenta. To odróżnia kradzież od przywłaszczenia, które dotyczy rzeczy legalnie posiadanych[1199]. Nie można również uznać za kradzież niewłaściwego dysponowania środkami omyłkowo wpłaconych na czyjeś konto. Zarządzanie takimi środkami nie spełnia definicji zaboru mienia określonej w art. 278 § 1 k.k., jednak wypłacenie tych środków może być traktowane jako przywłaszczenie[1200]. Kluczowa w takich sytuacjach jest ocena, czy osoba w ogóle zdawała sobie sprawę, że nie dysponuje własnymi pieniędzmi. Przy dokonywaniu ocen w tym zakresie winno się uwzględnić kwotę omyłkowo wykonanego przelewu i zachowanie sprawcy po jego otrzymaniu.

Analizując znamię zaboru, należy zwrócić szczególną uwagę na kwestię zaboru pojazdu mechanicznego. Ma to znaczenie w kontekście dwóch różnych czynów z nim związanych. Z jednej strony może bowiem dojść do kradzieży pojazdu poprzez jego zabór, natomiast z drugiej ustawodawca przewidział również możliwość tzw. krótkotrwałego użycia pojazdu. W obu przypadkach mamy do czynienia z pewnego rodzaju przejściem cudzej rzeczy w ręce drugiej osoby. Doktryna poddała tę tematykę wielopłaszczyznowej analizie. Zdefiniowano zarówno pojazd mechaniczny, zabór, przesłanki odpowiedzialności karnej, a co najważniejsze wielokrotnie podnoszona jest kwestia różnicy między przywłaszczeniem, a krótkotrwałym użyciem pojazdu[1201].

Kodeks karny oraz Prawo o ruchu drogowym[1202] nie zawiera legalnej definicji pojazdu mechanicznego. Jednakże, zgodnie z dominującym stanowiskiem doktryny[1203] przez pojazd mechaniczny rozumieć należy taki, który jest napędzany silnikiem i służy do poruszania się po

[1197] Wyrok SA w Krakowie z 22.04.1993 r., II AKr 50/93, KZS 1993, nr 5, poz. 18, LEX nr 27985.
[1198] Wyrok SA w Krakowie z 30.04.1992 r., II AKr 38/92, KZS 1992, nr 3-9, poz. 66, LEX nr 27689.
[1199] Wyrok SN z 9.04.1997 r., III KKN 241/96, OSP 1998, nr 5, poz. 95, LEX nr 32562
[1200] Wyrok SN z 7.11.2014 r., V KK 236/14, LEX nr 1540648.
[1201] E. Kunze, *Kradzież a zabór w celu krótkotrwałego użycia cudzego pojazdu mechanicznego (problem linii granicznej),* „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 1999, nr 3-4, s. 59-64.
[1202] Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1047 z późn. zm.).
[1203] E. Kunze, *Kradzież a zabór* …, op. cit., s. 59.

lądzie, wodzie lub w powietrzu, niezależnie od jego aktualnej sprawności technicznej. Zabór pojazdu oznacza fizyczne odebranie go właścicielowi lub osobie uprawnionej bez ich zgody, co obejmuje zarówno działania jawne, jak i skryte. Kluczowe jest tu pojęcie usunięcia pojazdu spod władztwa właściciela oraz przejęcie nad nim kontroli.

Różnorodność metod zaboru rzeczy ruchomej w postaci pojazdu mechanicznego wpływa na ocenę społecznej szkodliwości czynu i wyznacza ramy dla ustalenia odpowiedniego wymiaru kary. Przesłanki odpowiedzialności karnej za kradzież pojazdu oparte są głównie na art. 278 § 1 k.k., który wymaga, aby sprawca działał z zamiarem przywłaszczenia, tj. traktowania rzeczy jako własnej i włączenia jej do swojego majątku. W przeciwieństwie do powyższego, krótkotrwałe użycie pojazdu z art. 289 § 1 k.k. zakłada tymczasowe używanie pojazdu bez zamiaru jego przywłaszczenia. Najczęściej bowiem służy to zaspokojeniu chwilowych potrzeb sprawcy lub innych osób, np. w celu przejażdżki. Różnica między przywłaszczeniem a krótkotrwałym użyciem pojazdu tkwi w zamiarze sprawcy i planowanym przez niego czasie używania pojazdu. Przywłaszczenie zakłada długoterminowe włączenie pojazdu do majątku sprawcy, podczas gdy krótkotrwałe użycie charakteryzuje się brakiem takiego zamiaru i ogranicza się do tymczasowego korzystania z pojazdu.

Ocena, czy w danym przypadku doszło do zaboru z zamiarem przywłaszczenia czy krótkotrwałego użycia, wymaga szczegółowej analizy okoliczności zdarzenia, w tym działań sprawcy po zabraniu pojazdu, takich jak próby jego sprzedaży, zmiany cech identyfikacyjnych czy porzucenie. Kluczowym elementem, który jednoznacznie wskazuje na dokonanie kradzieży w sensie prawnym, jest teoria zawładnięcia, według której przestępstwo kradzieży jest dokonane w momencie, gdy sprawca objął rzecz w swoje faktyczne władanie, niezależnie od dalszych losów tej rzeczy. To podejście odróżnia kradzież od przywłaszczenia, gdzie kluczową kwestią jest legalność uzyskania posiadania rzeczy przed jej przywłaszczeniem[1204].

Różnicowanie między kradzieżą a przywłaszczeniem ma kluczowe znaczenie nie tylko dla precyzyjnego zrozumienia prawnych aspektów obu analizowanych czynów, ale również dla określenia odpowiedniej reakcji prawnej na poszczególne przypadki naruszenia własności. Kradzież, zgodnie z teorią zawładnięcia, wymaga aktywnego działania sprawcy mającego na celu przejęcie kontroli nad rzeczą, co stanowi wyraźne naruszenie praw właściciela. W tym

[1204] Ibidem, s. 59 i n.

kontekście, moment zawładnięcia staje się decydującym kryterium, które odróżnia próbę kradzieży od jej skutecznego dokonania. To podejście podkreśla znaczenie fizycznego aspektu przestępstwa, umożliwiając jednocześnie odróżnienie czynów, które choć potencjalnie mogą wydawać się naruszeniem, nie spełniają wszystkich kryteriów kradzieży. Również w kwestii przywłaszczenia, rozróżnienie to umożliwia precyzyjne określenie granic odpowiedzialności karnej. Przywłaszczenie zakłada, że sprawca już posiadał rzecz w sposób legalny przed dokonaniem czynu, który zmienia jego relację do tej rzeczy – z legalnego posiadania w nielegalne przywłaszczenie. To odróżnienie od kradzieży podkreśla, że samo posiadanie rzeczy nie jest równoznaczne z prawem do dysponowania nią we wszelki możliwy sposób.

Wobec powyższego, można dojść do wniosku, że precyzyjne definiowanie pojęć prawnych i ich właściwe stosowanie ma istotne znaczenie dla efektywnej ochrony własności oraz dla zapewnienia sprawiedliwości w systemie prawnym. Różnica między kradzieżą a przywłaszczeniem wskazuje na potrzebę szczegółowej analizy okoliczności każdego przypadku naruszenia własności, aby odpowiednio zastosować przepisy prawne i zagwarantować, że sprawiedliwość zostanie wykonana w sposób adekwatny do charakteru i okoliczności czynu.

Biorąc pod uwagę dynamiczny rozwój technologii, zwłaszcza w zakresie pojazdów autonomicznych i systemów bezpieczeństwa, można zaryzykować wniosek, że przyszłość polskiego prawa karnego w kontekście kradzieży i nieuprawnionego użycia pojazdów może wymagać nowych definicji i adaptacji istniejących przepisów. W szczególności, rozróżnienie między przywłaszczeniem a krótkotrwałym użyciem pojazdu może stać się jeszcze bardziej złożone w przypadku pojazdów autonomicznych, gdzie tradycyjne metody zawładnięcia i kontrolowania pojazdu ulegają zmianie. Niemniej jednak, obecnie brak jest w Polsce pojazdów autonomicznych *sensu stricto*[1205].

Przepis art. 65k Prawa o ruchu drogowym[1206] definiuje pojazd autonomiczny jako pojazd samochodowy, wyposażony w systemy sprawujące kontrolę nad ruchem tego pojazdu i umożliwiające jego ruch bez ingerencji kierującego, który w każdej chwili może przejąć kontrolę nad tym pojazdem. Kolejne przepisy tej ustawy regulują procedury związane

[1205] *Kto odpowiada za autonomiczne auto – ŁĄCZY NAS KARNE z mgr. Michałem Burtowym*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://karne24.com/kto-odpowiada-za-autonomiczne-auto/).
[1206] Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1047 z późn. zm.).

z zezwoleniami na przeprowadzanie testów drogowych (art. 65l), odmowę, cofnięcie lub zawieszenie takich zezwoleń (art. 65m) oraz obowiązki organizatorów badań, są kluczowymi elementami w procesie harmonijnego włączenia technologii autonomicznych do polskiego systemu prawnego i infrastruktury drogowej (art. 65n)[1207].

Klasyczne definicje kradzieży, opierające się na fizycznej ingerencji i zawładnięciu pojazdem, mogą okazać się niewystarczające lub nieadekwatne w odniesieniu do pojazdów, które mogą być „zabierane" lub „używane" poprzez zastosowanie oprogramowania lub cyfrowe przejęcie kontroli, nie wymagające fizycznego kontaktu ze środkiem transportu. Prawo karne musi zatem ewoluować w kierunku lepszego zrozumienia i adresowania specyfiki cybernetycznego aspektu przestępczości związanej z pojazdami autonomicznymi. W kontekście takich pojazdów, kradzież może obejmować np. nieuprawnione przejęcie kontroli nad systemem pojazdu. Ponadto istotne wydaje się zastanowienie nad mechanizmami zabezpieczającymi i procedurami reagowania na incydenty, które mogłyby zminimalizować ryzyko i skutki takich czynów. W związku z powyższym, adaptacja polskiego prawa karnego do realiów związanych z pojawieniem się i eksploatacją pojazdów autonomicznych wydaje się być nieuniknionym kierunkiem.

Omawiając szczegółowe zagadnienia związane z różnymi kontekstami kradzieży, wskazać można zagadnienie kradzieży z majątku wspólnego małżonków. Sytuacja taka może mieć miejsce, jeśli jeden z małżonków rozporządza majątkiem wspólnym jak własnym, wbrew woli drugiego małżonka[1208]. Zgodnie z przepisami, co do zasady z chwilą zawarcia związku małżeńskiego pomiędzy małżonkami powstaje wspólnota majątkowa. Stosownie do treści art. 31 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego[1209], wspólność majątkowa obejmuje mienie nabyte w czasie trwania małżeństwa przez oboje małżonków lub przez jednego z nich. Każdy

[1207] Szerzej, zob. M. Burtowy, *Prawo o ruchu drogowym. Komentarz*, *wyd. 2*, Warszawa 2023, komentarz do art. 65(k), art. 65(l), art. 65(m), art. 65(n), tezy 1-7, s. 238-241; R. A. Stefański, *Prawo o ruchu drogowym. Komentarz*, Warszawa 2024, komentarz do art. 65(k), art. 65(l), art. 65(m), art. 65(n), tezy 1 i n., s. 512 i n.

[1208] Zob. M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Kraków 2006, s. 538; E. Pływaczewski, E. Guzik- Makaruk, [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz, wyd. 5*, Warszawa 2016, komentarz do art. 278, teza 4, s. 1495; Por. J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 253; W. Świda, [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 611; Postanowienie SN z 19.12.1957 r., II KO 83/57, OSNPG 1959, nr 1, poz. 15, LEX nr 168642; Wyrok SN z 14.11.1972 r., V KRN 421/72, OSNKW 1973, nr 5, poz. 61, LEX nr 18575; Wyrok SN z 15.04.1985 r., II KR 37/85, OSNPG 1986, nr 2, poz. 21, LEX nr 17659.

[1209] Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 z późn. zm.); dalej jako k.r. i o.

z małżonków ma wówczas prawo do współposiadania i współkorzystania z majątku wspólnego. Wyjątkiem jest sytuacja podpisania odpowiednich umów majątkowych. Niemniej jednak w większości przypadków małżonkowie posiadają majątek wspólny, który obejmuje wszystkie elementy majątku, w tym prawa własności, inne prawa rzeczowe, a także wierzytelności. Przepis art. 36 § 2 k.r. i o określa, że, każdy z małżonków ma prawo do samodzielnego zarządu tym majątkiem[1210].

Sąd Najwyższy[1211] i doktryna[1212] jednolicie traktują mienie wspólne małżonków jako częściowo obce dla każdego z nich, co umożliwia postawienie zarzutu przestępstwa kradzieży lub przywłaszczenia. Ponieważ mienie wspólne nie jest wyłączną własnością jednego z małżonków, działania jednego z nich mogą zostać zakwalifikowane jako zabór „cudzej rzeczy ruchomej" lub praw majątkowych. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 grudnia 1957 roku[1213] stwierdził, że „małżonek, który rozporządza mieniem będącym częścią majątku wspólnego obojga małżonków, traktując je jak własne, pomimo wyraźnej woli drugiego małżonka, może być odpowiedzialny za kradzież lub przywłaszczenie, zależnie od okoliczności działania sprawcy". Ponadto warto przytoczyć kilka innych orzeczeń Sądu Najwyższego w omawianym kontekście. Jeśli małżonek wyjmuje z majątku wspólnego tylko jeden składnik majątkowy nie w celu powszechnego zarządzania nim i przeznaczenia na wspólne cele, ale w celu uniknięcia podziału tego składnika majątkowego w przyszłości, to taki sposób postępowania spełnia elementy przestępstwa przywłaszczenia, polegającego na przywłaszczeniu tego składnika majątku małżeńskiej wspólnoty, przynajmniej w części.

Ocena wykorzystania przez małżonka przedmiotu majątku wspólnego na cele konsumpcyjne w trakcie trwania wspólności majątkowej zależy od tego, czy było to uzasadnione potrzebami i dobrem rodziny[1214]. W przypadku wykorzystania przez małżonka

[1210] B. Kubica, [w:] M. Fras, M. Habdas (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2023, komentarz do art. 36, teza 9; G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2019, komentarz do art. 36, teza 8.
[1211] Postanowienie SN z 19.12.1957 r., II KO 8/57, OSNPG 1958 r. Nr 2, s. 21-22; Postanowienie SN z 21.03.1977 r., III CRN 31/77, OSNC 1977, nr 12, poz. 243, LEX nr 2143; Postanowienie SN z 8.01.1969 r., I CZ 138/68, OSNC 1969, nr 9, poz. 165, LEX nr 891; Postanowienie SN z 4.11.1999 r., II CKN 523/98, LEX nr 737256; Uchwała SN z 20.05.1993 r., I KZP 10/93, OSNKW 1993, nr 7-8, poz. 44, LEX nr 20599.
[1212] R. A. Stefański, *Odpowiedzialność karna za zabór mienia stanowiącego wspólność majątkową*, „Prokuratura i Prawo" 1995, nr 10, s. 117 i n.
[1213] Postanowienie SN z 19.12.1957 r., II KO 8/57, OSNPG 1958 r. Nr 2, s. 21-22.
[1214] Zob. Postanowienie SN z 21.03.1977 r., III CRN 31/77, OSNC 1977, nr 12, poz. 243, LEX nr 2143.

kwoty ulokowanej na bankowym rachunku oszczędnościowym, która stanowi przedmiot majątku wspólnego, na bieżące koszty utrzymania rodziny w granicach uzasadnionych potrzeb, drugi małżonek nie może żądać rozliczenia tej kwoty przy podziale majątku wspólnego, nawet jeśli doszło do tego bez jego zgody[1215]. Teza ta nie jest sprzeczna ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w postanowieniu z dnia 8 stycznia 1969 roku[1216], w którym zasadniczo uznano dopuszczalność żądania przez małżonka uwzględnienia na jego korzyść udziału w dochodach z majątku stanowiącego wspólną własność małżonków, które zostały bezpośrednio zużyte na zaspokojenie własnych potrzeb. W przypadku, gdy jeden z małżonków działa bez zgody drugiego, ale nie dąży przy tym do zwiększenia własnego majątku kosztem partnera, to takie zachowanie nie można uznać za przestępcze.

We wszystkich powyższych przypadkach decydujący będzie jednak zamiar. Dokonując przeglądu judykatury można wskazać kilka orzeczeń potwierdzających możliwość ukarania małżonka[1217]. Ponadto jeśli po zakończeniu wspólności ustawowej jeden z byłych małżonków sprzedał bez zgody drugiego przedmiot z majątku wspólnego, to w praktyce oznacza to próbę zbycia jego udziału w majątku wspólnym. Taka transakcja jest nieważna względem drugiego byłego małżonka, jeśli narusza jego prawa wynikające z podziału majątku wspólnego. Bez znaczenia pozostaje przy tym wartość uzyskanego przysporzenia majątkowego czy sama wartość przedmiotu, ponieważ ustala się ją na podstawie stanu w momencie zakończenia wspólności majątkowej i jego wartości rynkowej w momencie podziału majątku (zgodnie z art. 684 k.p.c. w zw. z art. 565 § 3 k.p.c.)[1218].

Zagadnienie kradzieży dokonanej na szkodę współmałżonka komplikuje się jeszcze bardziej w kontekście dóbr niematerialnych i nowych technologii. W przypadku małżeństw, w których oboje małżonkowie są influencerami i posiadają wspólne konta na platformach społecznościowych, pojawia się problem kwalifikacji przypadku przejęcia kontroli nad wspólnym kontem przez jednego z małżonków i uniemożliwienia dostępu drugiemu

[1215] Postanowienie SN z 4.11.1999 r., II CKN 523/98, LEX nr 737256.
[1216] Postanowienie SN z 8.01.1969 r., I CZ 138/68, OSNC 1969, nr 9, poz. 165, LEX nr 891
[1217] Zob, np. Wyrok SR w Bełchatowie z 19.12.2017 r., II K 352/17, LEX nr 2432368; Wyrok SR w Tomaszowie Mazowieckim z 21.12.2017 r., II K 295/17, LEX nr 2448217; Wyrok SR w Dębicy z 30.01.2019 r., II K 431/17, LEX nr 2718309; Wyrok SR w Grudziądzu z 15.09.2020 r., II K 453/20, LEX nr 3104488.
[1218] Postanowienie SN z 26.09.2007 r., IV CSK 139/07, LEX nr 485873.

małżonkowi. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku współwłasności ustawowej, przy czym należy mieć na uwadze jej różnice między tymi dwoma typami wspólności.

Nie bez znaczenia pozostaje również perspektywa futurystyczna. Przechodząc na grunt prawa karnego przyszłości i nowych technologii, ponownie należy zwrócić uwagę na kwestie zagadnień odpowiedzialności karnej w Internecie. Obecnie zgodnie z art. 278 § 2 k.k., kto bez zgody osoby uprawnionej uzyskuje cudzy program komputerowy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Jednak przepis ten bezpośrednio odnosi się do programów komputerowych, a nie do kont na platformach społecznościowych. W związku z tym pojawia się problem wykładni rozszerzającej i tego czy sędzia, który orzekłby skazanie na kanwie tego przepisu nie dopuściłby się złamania zakazu *nullum crimen sine lege stricta*. W związku z tym wydaje się niezbędne rozważenie wprowadzenia regulacji odnoszących się wprost do tego typu działań. Należałoby zatem rozszerzyć definicję zaboru i kradzieży o dobra niematerialne, w tym konta na platformach społecznościowych.

De lege ferenda można postulować odniesienie strony przedmiotowej kradzieży w cyberprzestrzeni do samego aktu nielegalnego uzyskiwania dostępu do danych lub systemów informatycznych. Obejmuje to działania takie jak *hacking*[1219], *phishing*[1220], *malware*[1221] czy *ransomware*[1222]. Techniki te pozwalają przestępcom na przejmowanie danych, modyfikowanie ich lub używanie ich w sposób nieuprawniony. Każde z tych działań zakwalifikować można jako zabór i „przejęcie".

[1219] *Hacking* to wszelkie działania zakłócające funkcjonowanie sieci i naruszające bezpieczeństwo informacji (integralność, poufność, dostępność), zob. F. Radoniewicz, *Odpowiedzialność karna za hacking i inne przestępstwa przeciwko danym komputerowym i systemom informatycznym*, Warszawa 2016, s. 22.

[1220] *Phishing* to metoda oszustwa polegająca na podszywaniu się pod zaufane osoby lub instytucje w celu wyłudzenia poufnych danych, takich jak hasła, numery kart kredytowych czy dane logowania, zob. J. Murszewski, *Phishing w ujęciu prawnokarnym*, [w:] J. Bojarski, N. Daśko, J. Lachowski, T. Oczkowski, A. Ziółkowska (red.), *Współczesne oblicze prawa karnego, prawa wykroczeń, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Violetcie Konarskiej-Wrzosek*, Warszawa 2023, s. 642.

[1221] *Malware* to złośliwe oprogramowanie, zob. F. Radoniewicz, *Odpowiedzialność karna* …, op. cit., s. 81.

[1222] *Ransomware* to złośliwe oprogramowanie, które samodzielnie instaluje się i szyfruje zawartość komputera, zob. P. Sikora, *Zapłata okupu jako przedmiot ubezpieczenia cyber*, [w:] A. Kaźmierczyk, K. Michałowska, M. Szaraniec (red.), *Verba volant, scripta manet. Księga jubileuszowa dedykowana Pani Profesor Bogusławie Gneli*, Warszawa 2023, s. 929.

III.2.4. Strona podmiotowa

Strona podmiotowa przestępstwa kradzieży charakteryzuje się umyślnością, określaną poprzez zamiar bezpośredni o szczególnym zabarwieniu (*dolus directus coloratus*), którym jest cel przywłaszczenia[1223]. Celem działania sprawcy musi być włączenie rzeczy do jego majątku, objęcie jej posiadaniem lub postępowanie z nią jak własną. Dlatego też, przestępstwo to nie może być popełnione z zamiarem wynikowym (*dolus eventualis*)[1224]. Zachowanie sprawcy cechować musi się świadomością celu działania. Nie wystarczy samo „godzenie się" na możliwość przywłaszczenia – kluczowe jest wykazanie, że sprawca chciał przywłaszczyć sobie cudzą rzecz ruchomą. Tylko w sytuacji, gdy zostanie udowodnione, że sprawca działał z wyraźnym zamiarem przywłaszczenia, czyn może zostać zakwalifikowany jako kradzież. Zatem, samo godzenie się na ewentualność przywłaszczenia bez rzeczywistej chęci realizacji tego zamiaru nie prowadzi do popełnienia przestępstwa kradzieży[1225].

Przestępstwo kradzieży należy do kategorii tzw. przestępstw kierunkowych[1226]. Przestępstwa tego rodzaju są popełniane w określonym celu, zgodnie z ich ustawowym opisem i z określonymi motywami lub pobudkami[1227]. Doktryna wyróżnia przestępstwa kierunkowe o węższym lub szerszym zakresie[1228]. Pierwsze, charakteryzują się intencjonalnym nastawieniem woli sprawcy na osiągnięcie określonego celu. To przestępstwa, które mają wyraźny motyw działania, czyli takie, w których sprawca świadomie dąży do osiągnięcia określonego rezultatu. Natomiast drugie, mają szczególnie wyraźnie zaznaczony element świadomości, ale nie jest to cel, do którego dąży sprawca. Obejmuje to czyny, w których istnieje szczególnie subiektywnie zabarwiona czynność sprawcy, czyli jego zachowanie ukierunkowane w jakiś sposób na osiągnięcie efektu. Innym rodzajem przestępstw kierunkowych *sensu largo* są te, które wykazują szczególnie subiektywne cechy sposobu

[1223] J. Lachowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 9, s. 1370.
[1224] Różnicą między zamiarem wynikowym a zamiarem bezpośrednim jest element woluntatywny, który ustawa określa mianem godzenia się na popełnienie czynu zabronionego.
[1225] Wyrok SN z 5.05.1999 r., V KKN 406/97, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 2000, nr 4, poz. 6, LEX nr 39819.
[1226] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 82, s. 58.
[1227] L. Gardocki, *Pojęcie przestępstwa i podziały przestępstw w polskim prawie karnym*, „Annales UMCS" 2013, t. 60, nr 2, s. 38.
[1228] S. Frankowski, *Przestępstwa kierunkowe w teorii i praktyce*, Warszawa 1970, s. 33-35.

działania sprawcy oraz przestępstwa akcentujące wyraźną wiedzę sprawcy o konsekwencjach swoich działań[1229].

Przestępstwa kierunkowe charakteryzują się znamieniem sugerującym ich świadomość i intencjonalność. Sprawca realizując tego typu zachowanie działa z określonym celem. To właśnie on jest decydujący dla wyraźnego rozróżnienia ich od innych przestępstw umyślnych. Mówiąc o tego typu czynach zabronionych mamy do czynienia ze specyficznym ukształtowaniem aspektu podmiotowego. Wyraźnie odznaczają się tutaj subiektywnie zabarwione znamiona działania. Natomiast istotą przestępstw kierunkowych jest możliwość ich popełnienia wyłącznie w przypadku bezpośredniego zamiaru o szczególnym zabarwieniu, podczas gdy w przypadku przestępstw kierunkowych *sensu largo* nie jest konieczny wyłącznie taki cel, a zamiar ewentualny również jest akceptowalny[1230].

Subiektywną cechą omawianego przestępstwa jest bezwzględny zamiar przywłaszczenia (*animus rem sibi habendi*), który istnieje niezależnie od motywów skłaniających sprawcę do działania[1231]. Pobudki, takie jak chęć wzbogacenia się czy inne powody, nie wpływają na ocenę prawną czynu z punktu widzenia strony podmiotowej tego przestępstwa, która określona jest przez obecność lub brak bezpośredniego zamiaru dokonania przywłaszczenia. Jednakże mogą mieć one znaczenie dla wymiaru kary za popełnione przestępstwo[1232]. Sąd, uwzględniając motywację sprawcy, może wziąć je pod uwagę przy wydawaniu wyroku i określaniu sankcji. Przykładowo, w sytuacji, gdy kradzież została dokonana z powodu desperacji czy trudnej sytuacji życiowej sprawcy, sąd może zdecydować się na nałożenie łagodniejszej kary. Z drugiej strony, gdy przestępstwo zostało popełnione z pobudek egoistycznych lub w celu wzbogacenia się, kara może być bardziej surowa.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 maja 2004 roku[1233] słusznie zauważył, że cel przywłaszczenia jest pojęciem o węższym zakresie niż cel osiągnięcia korzyści majątkowej. Osiągnięcie korzyści może wynikać nie tylko z przywłaszczenia, ale i z niekorzystnego wykorzystania cudzego mienia. W omawianym wyroku sprawa dotyczyła przywłaszczenia

[1229] Ibidem.
[1230] M. Kowalewska-Łukuć, *Zamiar ewentualny w świetle psychologii*, Poznań 2015, s. 156-160.
[1231] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 84, s. 58.
[1232] Por. W. Świda, [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 612.
[1233] Wyrok SN z 6.05.2004 r., V KK 316/03, OSNKW 2004, nr 7-8, poz. 70, LEX nr 119760.

powierzonych przez pracownika pieniędzy w związku z umowami przedwstępnymi na przeniesienie własności lokali mieszkalnych. Pochylano się w szczególności nad kwestią wykładni znamienia „przywłaszczenia". W rezultacie uznano, że nie każde nieuprawnione wykorzystanie cudzego mienia, powinno być traktowane jako przywłaszczenie nawet jeśli prowadzi do osiągnięcia korzyści majątkowej. Dla spełnienia znamion przywłaszczenia konieczny jest nie tylko fakt nieuprawnionego rozporządzenia mieniem, ale również zamiar definitywnego pozbawienia właściciela tego mienia. Ponadto w wyroku z dnia 10 marca 2004 roku[1234] Sąd Najwyższy stwierdził, że osiągnięcie korzyści majątkowej przez sprawcę nie implikuje automatycznie zamiaru przywłaszczenia mienia, które jest przedmiotem oszustwa. Sprawca może nawet zakładać zwrot mienia pokrzywdzonemu. Sąd Najwyższy akcentował zatem, że osiągnięcie korzyści majątkowej nie zawsze musi oznaczać zamiaru przywłaszczenia. Sprawca może dążyć do osiągnięcia korzyści majątkowej poprzez niekorzystne rozporządzenie mieniem przez osobę wprowadzoną w błąd, bez konieczności dążenia do trwałego przywłaszczenia tego mienia. Zatem prawna ochrona mienia rozciąga się głównie na sytuacje, w których sprawca oszukańczych działań nie ma na celu włączenia mienia do własnego majątku, ale osiągnięcie innych form korzyści majątkowej.

Powyższe tezy podkreślają istotne rozróżnienia w kontekście zamiaru sprawcy i jego wpływu na kwalifikację prawną czynów przestępczych dotyczących mienia.

Analizując stronę podmiotową i zamiar sprawcy należy wyróżnić dwie płaszczyzny: intelektualną oraz woluntatywną.

Płaszczyzna intelektualna zamiaru kierunkowego przybierać może dwie formy: świadomość możliwości popełnienia czynu zabronionego lub świadomość konieczności popełnienia tego czynu. Po stronie sprawcy pojawić się może świadomość możliwości takiego układu rzeczywistości, który może doprowadzić do zainicjowania procesu decyzyjnego, w którym wypełni on znamiona typu czynu zabronionego. Płaszczyzna intelektualna zamiaru kierunkowego realizuje się także w przypadku świadomości stanu rzeczy prowadzącego w sposób konieczny do wypełnienia znamion typu czynu zabronionego. W obu przypadkach

[1234] Wyrok SN z 10.03.2004 r., II KK 381/03, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 523, LEX nr 109835.

umyślność sprawcy dochodzi do przyjęcia, że dany fragment rzeczywistości w połączeniu z jego zachowaniem prowadzi do zaboru rzeczy, która jest cudza[1235].

Z kolei płaszczyzna woluntatywna zamiaru odnosi się do motywacji sprawcy oraz wyboru przez niego sposobu działania. Głównym motywem musi pozostawać w tym przypadku podkreślany już wielokrotnie cel jakim jest przywłaszczenie. Nie wystarczy, aby sprawca jedynie przystał na możliwość przywłaszczenia[1236]. Konieczne jest wykazanie, że miał on świadomość swojego działania i dążył do przywłaszczenia sobie cudzej rzeczy ruchomej. Nadrzędnym elementem interpretacyjnym w tym kontekście pozostaje chęć włączenia cudzej rzeczy do swojego majątku i trwałe pozbawienie dotychczasowego właściciela kontroli nad nim[1237]. Kradzież wymaga także zamiaru trwałego pozbawienia właściciela możliwości swobodnego dysponowania rzeczą[1238]. Skutek przywłaszczenia, objęty zamiarem bezpośrednim, stanowi trwała utrata rzeczy przez osobę uprawnioną, a szkoda powstała w wyniku tego czynu ma w zamierzeniu sprawcy nieodwracalny charakter. Taki zamiar odróżnia się od zamiaru sprawcy, który jedynie samowolnie korzysta z cudzej rzeczy ruchomej[1239].

Podkreślenia jeszcze wymaga, że nie można mówić o zamiarze bezpośrednim kierunkowym, jeśli po stronie sprawcy nie pojawi się swoista definitywność charakteryzująca jego cel działania, tj. pozbawienie własności właściciela rzeczy. Sięgając do przykładów z orzecznictwa, można wskazać różnice pomiędzy wykroczeniem typu samowolnego użycia rzeczy (art. 127 k.w.)[1240], a przestępstwem kradzieży z art. 278 k.k. Z tym pierwszym czynem możemy przykładowo mieć do czynienia wówczas, gdy we wspólnym gospodarstwie rodzinnym dochodzi do tymczasowego zabrania rzeczy, ale z zamiarem zwrócenia jej[1241].

[1235] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny Część szczególna. T. 3. Komentarz do art. 278-363, wyd. 4*, Warszawa 2016, komentarz do art. 278, teza 86, s. 56.
[1236] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 83, s. 58; M. Szwarczyk, [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 5, s. 841.
[1237] Wyrok SN z 17.02.1989 r., V KRN 280/88, LEX nr 1400157.
[1238] Wyrok SN z 6.09.1988 r., IV KR 237/88, LEX nr 22051.
[1239] Wyrok SN z 28.06.2000 r., III KKN 86/98, OSNKW 2000, nr 7-8, poz. 65, LEX nr 41492; Wyrok SN z 30.08.2000 r., V KKN 267/00, OSNKW 2000, nr 9-10, poz. 85, LEX nr 43441; Wyrok SN z 6.05.2004 r., V KK 316/03, OSNKW 2004, nr 7-8, poz. 70, LEX nr 119760.
[1240] Przepis ten penalizuje, że osoba, która samowolnie używa cudzej rzeczy ruchomej, może zostać ukarana grzywną lub naganą, a ściganie za to wykroczenie będzie miało miejsce jedynie na żądanie pokrzywdzonego.
[1241] Wyrok SA w Krakowie z 20.12.2001 r., II AKa 284/01, KZS 2002, nr 1, poz. 16, LEX nr 56683.

Samowolne zabranie rzeczy na krótki czas, np. roweru z zamiarem zwrotu, nie jest działaniem w celu przywłaszczenia, ale zgodnie z art. 127 § 1 k.w. stanowi wykroczenie, chyba że przedmiotem zaboru jest pojazd mechaniczny[1242].

Należy zauważyć, że sprawca kradzieży ze strony podmiotowej nie musi przejawiać chęci osiągnięcia korzyści majątkowej dla siebie. Zabranie rzeczy motywowane być może innymi pobudkami, jak choćby cel dobroczynny. Nie wyklucza to jednak przyjęcia zamiaru przywłaszczenia[1243]. Analizując zamiar sprawcy należy skupić się w szczególności na sposobie w jaki obchodził się z daną rzeczą.

Przechodząc od ogólnych rozważań nad stroną podmiotową przestępstwa kradzieży do wybranych zagadnień szczegółowych rysujących się na gruncie omawianej problematyki należy wskazać, że rozwój technologii i popularność gier komputerowych wprowadza nowe wyzwania w kontekście świadomości sprawcy. Przykładem może być sytuacja, gdy ktoś otrzymuje w grze komputerowej duży przelew środków wirtualnych bez swojej wiedzy, a następnie ktoś inny zhakował jego konto i wykorzystał te środki. W takim przypadku, osoba nieposiadająca świadomości co do faktu przywłaszczenia tych środków nie może być uznana za sprawcę przestępstwa kradzieży.

W związku z rozwojem technologicznym znaczenie zyskuje problematyka przestępstw przeciwko mieniu popełnianych przy korzystaniu z kas samoobsługowych. W przypadku wykorzystania kas tradycyjnych, jeżeli kasjer popełni błąd przy kasowaniu towaru, można mówić o nieumyślności po stronie klienta, który osiąga w ten sposób korzyść, o ile nie był świadomy błędu. Analogicznie, w przypadku kas samoobsługowych, jeżeli system błędnie naliczy towar, a klient nie zauważy tego błędu, trudno przypisać mu zamiar popełnienia przestępstwa kradzieży.

Aktualnie przestępstwa mogą popełniane być nie tylko w świecie fizycznym, ale również wirtualnym. Nie zmienia to jednak faktu, że tożsama pozostaje ich strona podmiotowa. Mimo, że technologia umożliwia również działania w sposób zautomatyzowany, gdzie programy komputerowe mogą działać autonomicznie, wykonując zadania, zgodnie

[1242] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 94 s. 61-62.
[1243] O. Górniok, D. Pleńska, [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego* …, op. cit., s. 407.

z wcześniej zaprogramowanymi instrukcjami, to nadal zamiar popełnienia przestępstwa winien być przypisany konkretnemu człowiekowi. Stąd pojawia się pytanie o odpowiedzialność twórców programów czy użytkowników, którzy je wykorzystują.

Jak już wykazano, istotnym elementem przestępstwa kradzieży jest zamiar sprawcy, który polega na świadomym dążeniu do przywłaszczenia cudzej rzeczy ruchomej. Dlatego też trudniej będzie wykazać jego zaistnienie, gdy mamy do czynienia z sytuacją kradzieży dokonanej przez jednego z małżonków na szkodę drugiego małżonka. W sytuacji, gdy jeden z małżonków przejmuje zarząd nad wspólnym kontem bankowym i wydatkuje środki na potrzeby rodziny, nie sposób mówić o zaborze. Można uznać, że doszło do popełnienia przestępstwa dopiero wówczas, gdy zachowanie małżonka wykroczy poza ustalone granice zarządu majątkiem wspólnym i doprowadzi do jego uszczuplenia kosztem drugiego małżonka.

Kluczowym elementem w ocenie, czy takie działanie może być traktowane jako przestępstwo, jest zamiar sprawcy oraz cel, w jakim konto zostało przejęte. Jeżeli przejęcie konta miało na celu wyłącznie zaspokojenie własnych potrzeb kosztem drugiego małżonka, mogłoby to być uznane za zabór w rozumieniu prawa karnego, o ile spełnione są określone przesłanki.

Norma sankcjonowana przepisu art. 278 k.k. obejmuje zabór cudzej rzeczy ruchomej. W tym kontekście pojawia się zatem pytanie, czy do tego typu rzeczy zaliczyć możemy konta na platformach społecznościowych. Wydaje się, że przepisy dotyczące kradzieży rzeczy ruchomych nie znajdują tutaj bezpośredniego zastosowania. Punktem wyjścia do ewentualnego penalizowania tych zachowań jest wykazanie, że przejęcie konta miało na celu osiągnięcie korzyści majątkowej lub wyrządzenie szkody drugiemu małżonkowi.

Kolejnym istotnym zagadnieniem, nad którym należy się pochylić jest przejęcie kontroli nad kontem w grze online bez zgody właściciela. Głównym zagadnieniem w tym względzie będzie kwestia strony podmiotowej w kontekście zamiaru przywłaszczenia. Sprawca może wykorzystywać skradzione konto do czerpania korzyści majątkowych poprzez sprzedaż przedmiotów wirtualnych, konta lub jego zasobów[1244].

[1244] Zob. *Uwaga na włamywaczy komputerowych – mogą ukraść magiczne miecze*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.prawo.pl/prawo/oszustwo-komputerowe-wlamanie-i-oszczerstwo-w-grach-wirtualnych,515134.html).

Omawiając zamiar przywłaszczenia pamiętać należy o ścisłym rozgraniczeniu strony podmiotowej przestępstw związanych z zaborem rzeczy ruchomych. W każdym bowiem przypadku ustawodawca przyjmuje istnieje nie tyle umyślności, co zamiaru bezpośredniego. W związku z tym nieświadomy zabór cudzego przedmiotu, np. ze względu na przekonanie, że jest to nasza własność, nie będzie spełniał powyższych kryteriów. Brak świadomości co do faktycznego stanu rzeczy wyklucza przypisanie zamiaru bezpośredniego. Przypadkowe posiadanie cudzej rzeczy, nawet jeśli prowadzi do osiągnięcia korzyści majątkowej, nie zawsze jest równoznaczne z kradzieżą. Przykładowo, jeśli ktoś znajduje portfel i nie zgłasza tego odpowiednim służbom, może być oskarżony o przywłaszczenie, ale nie o kradzież, o ile nie działał z zamiarem bezpośredniego pozbawienia właściciela tej rzeczy.

III.2.5. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną w przypadku kradzieży

Do okoliczności wyłączających odpowiedzialność karną w przypadku kradzieży zaliczyć można wyjątkowo, w nielicznych przypadkach stan wyższej konieczności, ale przede wszystkim błędy co do faktu i co do bezprawności działań. Możliwe jest również zastosowanie instytucji czynnego żalu w ramach usiłowania kradzieży. Zasygnalizować ponadto należy, że istnienie kontratypu obrony koniecznej, w praktyce jednak trudno wyobrazić sobie praktyczne zastosowanie wskazanej instytucji w kontekście przestępstwa kradzieży, choć nie może być ono wykluczone[1245].

Zgodnie z art. 26 § 1 k.k. nie popełnia przestępstwa, kto działa w celu uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego jakiemukolwiek dobru chronionemu prawem, jeżeli niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć, a dobro poświęcone przedstawia wartość niższą od dobra ratowanego. Paragraf 2 tego przepisu stanowi, że nie popełnia przestępstwa także ten, kto, ratując dobro chronione prawem w warunkach określonych w § 1, poświęca dobro, które nie przedstawia wartości oczywiście wyższej od dobra ratowanego. W razie przekroczenia granic stanu wyższej konieczności, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia (§ 3). Przepisu § 2 nie stosuje się, jeżeli

[1245] Problematyka działania w obronie koniecznej została szerzej omówiona w podrozdziale 2.5 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 408-410.

sprawca poświęca dobro, które ma szczególny obowiązek chronić nawet z narażeniem się na niebezpieczeństwo osobiste (§ 4). Przepisy § 1-3 stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy z ciążących na sprawcy obowiązków tylko jeden może być spełniony (§ 5).

Wątpliwości zarówno w doktrynie, jak i w praktyce, budzi możliwość zastosowania konstrukcji stanu konieczności w przypadku przestępstwa kradzieży. Tego rodzaju rozważania były przedmiotem wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 11 lipca 2019 roku[1246]. W orzeczeniu tym sąd uznał, że działania oskarżonej polegające na przekierowywaniu środków finansowych ze sprzedaży części samochodowych na swoje konto bankowe, zamiast na konto męża, uznać można było w analizowanym stanie faktycznym za działanie w stanie wyższej konieczności. W argumentacji wskazano, że zachowanie oskarżonej podyktowane było zabezpieczeniem podstawowych potrzeb życiowych swoich i dziecka. Do momentu zawarcia przez małżonków umowy majątkowej małżeńskiej o rozdzielności majątkowej, dochody z działalności gospodarczej męża stanowiły majątek wspólny, o którym oskarżona miała prawo współdecydować. Jej działania przed zawarciem umowy nie mogą być uznane za kradzież, gdyż nie wyczerpywały znamion tego przestępstwa. Działania po zawarciu umowy o rozdzielności majątkowej Sąd Okręgowy ocenił jako podejmowane w stanie wyższej konieczności podkreślając, że oskarżona nie mogła inaczej uniknąć grożącego jej i dziecku niebezpieczeństwa. Sprawa ta z pewnością jest swoistym *novum* w kontekście kontratypów i nie bez powodu spotkała się z krytyką w dyskursie prawniczym. Główne zarzuty dotyczyły nieprawidłowego zastosowania pojęcia stanu wyższej konieczności, braku spełnienia wymogów subsydiarności oraz niewłaściwej oceny wartości ratowanego dobra w stosunku do dobra poświęconego. Ponadto wskazano na alternatywne, legalne metody rozwiązania problemu, które nie zostały rozważone przez oskarżoną[1247].

Należy uznać, że krytyka ta jest uzasadniona i zasługuje na poparcie. Po pierwsze, biorąc pod uwagę treść art. 26 § 1 k.k., w omawianym przypadku trudno mówić o bezpośrednim niebezpieczeństwie, którego nie dało się inaczej uniknąć. Po drugie, nie można zapominać o tym, że stan wyższej konieczności jest instytucją bezwzględnie subsydiarną. W analizowanej

[1246] Wyrok SO w Poznaniu z 11.07.2019 r., IV Ka 520/19, LEX nr 2729884.
[1247] J. Kulesza, *Kradzież z głodu w stanie wyższej konieczności. Glosa do wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 11 lipca 2019 r. (IV Ka 520/19, LEX nr 2729884)*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2022, t. 31, nr 1, s. 263-279.

sprawie istniały alternatywne środki prawne możliwe do zrealizowania przez oskarżoną takie jak wniosek o alimenty czy korzystanie z pomocy społecznej. Po trzecie, spore wątpliwości budzi dokonana ocena wartości ratowanego dobra w stosunku do dobra poświęconego. Ochrona podstawowych potrzeb życiowych jest niewątpliwie istotna, jednak prawo karne jasno określa, że działanie w stan wyższej konieczności musi uwzględniać także proporcjonalność poświęcenia. Nielegalne pozyskiwanie środków finansowych kosztem innego podmiotu, nawet w trudnej sytuacji życiowej, powinno być traktowane jako sytuacja wyjątkowa i zakwalifikowanie jej w ramach kontratypu również wymaga daleko posuniętej ostrożności.

Jak wspomniano we wstępie, okolicznością wyłączającą w przypadku kradzieży może być zarówno kontratyp stanu wyższej konieczności, jak i inne okoliczności wyłączające bezprawność lub winę, takie jak błędy.

Błąd co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego, uregulowany został w art. 28 k.k. Zgodnie z tym przepisem, nie popełnia przestępstwa, kto pozostaje w usprawiedliwionym błędzie co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego. Odpowiada na podstawie przepisu przewidującego łagodniejszą odpowiedzialność sprawca, który dopuszcza się czynu w usprawiedliwionym błędnym przekonaniu, że zachodzi okoliczność stanowiąca znamię czynu zabronionego, od której taka łagodniejsza odpowiedzialność zależy. Błąd z art. 28 k.k. obejmuje również sytuacje, w których sprawca nie jest świadomy wystąpienia znamienia kwalifikującego czyn zabroniony. Jeśli dokonuje kradzieży w przekonaniu, że skradziony przedmiot nie ma znaczącej wartości, tkwi w błędnym wyobrażeniu co do istotnej okoliczności, od której zależy surowość kary[1248]. Rozróżnienie typu podstawowego i zmodyfikowanego czynu zabronionego jest tu istotne. Błąd co do znamion modyfikujących, wpływających na surowość kary, może prowadzić do błędnej oceny odpowiedzialności sprawcy. Jeśli ten mylnie sądzi, że popełnił czyn zabroniony o mniejszej surowości, może to wpłynąć na ocenę stopnia jego winy oraz odpowiedzialności karnej[1249]. W tym kontekście należy przywołać sprawę rozpatrywaną przez Sąd Apelacyjny w Szczecinie[1250]. W realiach przywołanego judykatu, doszło do dokonania zbioru plonów rzepaku i pszenicy z gruntów dzierżawionych przez pokrzywdzonego, wcześniej zasianych

[1248] J. Giezek, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 28, teza 28, s. 282.
[1249] Ibidem.
[1250] Orzeczenie SA w Szczecinie z 17.06.2020 r., II AKa 65/20, LEX nr 3661209.

przez oskarżonych. Sąd uznał, że sprawcy działali w usprawiedliwionym błędzie, co do okoliczności stanowiących znamię czynu zabronionego. Kluczowe w tego typu sprawach jest uzasadnienie okoliczności usprawiedliwiającej. Sąd wziął pod uwagę opinie ekspertów i reprezentantów branży rolniczej, sugerujące, że osoba dokonująca zasiewu ma prawo do zebrania plonów i na tej podstawie doszedł do wniosku, iż po stronie sprawców faktycznie można było mówić o braku świadomości popełnienia przestępstwa jako takiego.

W przypadku przestępstwa kradzieży możemy mieć również do czynienia z błędem co do bezprawności czynu. Ta okoliczność wyłączająca wiąże się z tym, iż sprawca nie miał świadomości co do bezprawnego statusu posiadanych środków. Mówić zatem można o mylnym przekonaniu sprawcy co do prawnego statusu jego działania. Na płaszczyźnie intelektualnej sprawca posiada wiedzę, zdaje sobie sprawę z tego co robi, ale błędnie ocenia legalność swoich działań. Błąd ten uregulowany został przez ustawodawcę w art. 30 k.k. Stwierdza on, że nie popełnia przestępstwa ten, kto dopuszcza się czynu zabronionego w uzasadnionej nieświadomości jego bezprawności. Jest to zatem okoliczność wyłączająca winę. Popełniony przez sprawcę czyn pozostaje jednakże nadal bezprawny. Podstawową przesłanką jest to, aby błąd ten był usprawiedliwiony. W przypadku braku usprawiedliwienia dla działań sprawcy, może on liczyć na ewentualne nadzwyczajne złagodzenie kary[1251]. Przywołać można tutaj sprawę zaboru mienia w postaci kukurydzy przez osoby przekonane o tym, iż stało się ono ich własnością po wygraniu licytacji nieruchomości[1252]. Sąd Najwyższy skupił się na ustaleniu, czy oskarżeni mogli znajdować się w usprawiedliwionej nieświadomości bezprawności swoich działań. Wskazał, że oskarżeni mieli dostęp do informacji na temat procesu licytacji i momentu przejścia własności, co pozwalało im na właściwą ocenę prawnej sytuacji. Jednakże, mimo kilkukrotnego pouczenia przez komornika i sędziego nadzorującego licytację, oraz wskazań zawartych w wezwaniu sądowym, oskarżeni podjęli działania, które faktycznie stanowiły przywłaszczenie cudzej rzeczy. Sąd Najwyższy uznał, że oskarżeni nie mogli mieć usprawiedliwionej nieświadomości co do bezprawności swojego działania, biorąc pod uwagę jasne i wielokrotne informacje, które otrzymali w trakcie i po licytacji. W kontekście art. 30 k.k. Sąd Najwyższy zdecydował,

[1251] K. Burdziak, *Kilka uwag na temat istoty tzw. błędu co do prawa (rozważania na tle polskiego prawa karnego)*, „Prawo w Działaniu" 2019, nr 39, s. 139-145.
[1252] Wyrok SN z 19.10.2016 r., V KK 239/16, LEX nr 2148667.

że w tym przypadku nie można mówić o usprawiedliwionej nieświadomości bezprawności czynu. Było to związane z dostępem do wiedzy i informacji, które jednoznacznie wskazywały na to, że działania oskarżonych będą bezprawne przed formalnym przysądzeniem własności nieruchomości[1253].

Inną istotną okolicznością wyłączającą winę jest niepoczytalność sprawcy. Ustawodawca tę kwestię uregulował w art. 31 k.k., który stwierdza, że nie popełnia przestępstwa, kto, z powodu choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego lub innego zakłócenia czynności psychicznych, nie mógł w czasie czynu rozpoznać jego znaczenia lub pokierować swoim postępowaniem. Natomiast, jeśli w czasie popełnienia przestępstwa zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary. W przypadku, gdy sprawca wprawił się w stan nietrzeźwości lub odurzenia powodujący wyłączenie lub ograniczenie poczytalności, które przewidywał albo mógł przewidzieć, przepisu tego nie stosuje się.

Ograniczenie poczytalności lub jej brak w wielu przypadkach oznaczać będzie, że sprawca jest osobą całkowicie ubezwłasnowolnioną. Nie są to jednak sytuacje równoznaczne. Rozstrzygnięcie o poczytalności sprawcy należeć będzie zawsze do biegłych lekarzy psychiatrów[1254]. W przypadku stwierdzenia niepoczytalności zgodnie z art. 31 § 1 k.k., kluczowy jest stan zdrowotny pacjenta w momencie popełnienia czynu. Natomiast treść art. 31 § 2 k.k. dotyczy okoliczności umniejszających winę, a nie wyłączających ją całkowicie[1255]. Niepełna poczytalność wpływa na oznaczenie stopnia winy i powinna być brana pod uwagę przy ustalaniu kary[1256]. Przepis art. 31 § 2 k.k. stanowi fakultatywną podstawę do nadzwyczajnego złagodzenia kary[1257].

Jedną z interesujących kwestii, która pojawia się w kontekście okoliczności wyłączających winę w przypadku przestępstwa kradzieży jest problematyka działania w stanie braku świadomości. Przykładem tego typu może być somnambulizm. W filmie Woody'ego Allena „Zelig", bohater cierpiący na zaburzenie osobowości zmienia swoje zachowanie

[1253] Ibidem.
[1254] Postanowienie SN z 4.09.2020 r., V KK 277/20, LEX nr 3161389.
[1255] Wyrok SN z 10.10.2019 r., II DSI 55/19, LEX nr 3123885.
[1256] Wyrok SA w Białymstoku z 22.05.2014 r., II AKa 53/14, LEX nr 1498854.
[1257] Wyrok SA w Łodzi z 29.01.2013 r., II AKa 1/13, LEX nr 1280494.

w zależności od otoczenia, nie będąc świadomym swoich działań. W kontekście prawa karnego, osoba działająca w stanie lunatykowania nie posiada świadomości swoich czynów, co wyklucza możliwość przypisania jej popełnienia czynu zabronionego.

W sytuacjach, gdy podejrzany twierdzi, że działał bez świadomości, konieczne jest przeprowadzenie szczegółowych badań psychiatrycznych. Opinia biegłych może stanowić kluczowy dowód, potwierdzający działanie w stanie zakłócenia czynności psychicznych znoszącego poczytalność. Przykładowo, w przypadku osoby działającej pod wpływem hipnozy lub innych środków zmieniających świadomość, dowody takie mogą odgrywać decydującą rolę.

Mając na uwadze specyfikę wyżej omawianych regulacji, wymaga pogłębienia kwestia usprawiedliwienia błędu mogącego stanowić podstawę do wyłączenia winy lub bezprawności.

Usprawiedliwienie odnosi się do sytuacji, w której sprawca czynu zabronionego działa w błędnym przekonaniu co do stanu faktycznego lub prawnego, co w określonych warunkach wyłącza jego odpowiedzialność karną[1258]. Kluczowe jest, aby sprawca nie miał możliwości uniknięcia błędu, działając w dobrej wierze i korzystając z dostępnych mu informacji[1259]. Pojęcie usprawiedliwienia błędu dotyczy sytuacji, w której sprawca, z powodu błędnej oceny rzeczywistości lub stanu prawnego, nie może zostać uznany za winnego. Działał on w przekonaniu, że jego czyn jest zgodny z prawem lub nie stanowi przestępstwa, co w pewnych przypadkach może uzasadniać wyłączenie odpowiedzialności[1260].

Podsumowując, w kontekście przestępstwa kradzieży, istnieje szereg okoliczności, które mogą wyłączyć odpowiedzialność karną sprawcy. Do najistotniejszych z nich należą stan wyższej konieczności, błędy co do faktu i co do bezprawności czynu, a także instytucja czynnego żalu w przypadku usiłowania kradzieży. Choć te okoliczności mają zastosowanie w praktyce, ich wykorzystanie bywa kontrowersyjne i budzi wątpliwości, szczególnie w przypadkach takich jak kradzież w stanie wyższej konieczności.

[1258] R. Kubiak, *Pojęcie usprawiedliwionego błędu w nowym kodeksie karnym*, „Palestra” 1998, nr 7-8, s. 34.
[1259] Ibidem, s. 42.
[1260] Ibidem, s. 33.

III.2.6. Szczególne przypadki kradzieży

III.2.6.1. Kradzież karty uprawniającej do podjęcia sumy pieniężnej

Przepis art. 278 § 1a k.k. penalizuje kradzież karty uprawniającej do podjęcia sumy pieniężnej. Analogicznie jak w typie podstawowym, tak i tutaj podmiotem czynu może być każdy człowiek zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej. W doktrynie istnieją różne stanowiska co do tego, co stanowi kluczowy element przedmiotu ochrony w kontekście art. 278 § 1a k.k. Część autorów podkreśla, że ochrona powinna koncentrować się głównie na dostępie do środków finansowych uznając, że to właśnie możliwość dysponowania cudzymi środkami finansowymi jest głównym celem sprawcy i największym zagrożeniem dla pokrzywdzonego[1261]. Stanowisko mniejszościowe wskazuje z kolei, że mamy tutaj do czynienia z równoległą ochronę zarówno fizycznego nośnika, jak i związanych z nim praw majątkowych, podkreślając, że sama karta jako przedmiot fizyczny, poprzez swoje istnienie i specyfikę, niesie za sobą wartość, którą należy chronić[1262]. Chociaż karty bankomatowe i płatnicze pełnią funkcję umożliwiającą dostęp do środków finansowych, to ich fizyczna forma kwalifikuje je jako przedmioty ruchome w myśl prawa karnego[1263]. Strona przedmiotowa polega na zaborze w celu przywłaszczenia cudzej karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego. Natomiast strona podmiotowa tego przestępstwa jest taka sama jak w przypadku § 1[1264]. Przestępstwo to może zostać popełnione jedynie umyślnie, w zamiarze bezpośrednim[1265]. W przypadku tego przestępstwa ustawodawca zastosował tryb ścigania względnie wnioskowy.

W orzecznictwie słusznie przyjmuje się, że omawiane przestępstwo dokonywane jest w momencie zaboru karty, niezależnie od jej charakteru, jeżeli tylko umożliwia ona dokonanie

[1261] Tak, np. M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, tezy 1 i 12.
[1262] Tak, np. M. Gałązka, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz, wyd. 8*, Warszawa 2024, komentarz do art. 278, teza 2, s. 1707.
[1263] M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 115 § 9, teza 8; O. Górniok, J. Bojarski, [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 115, teza 24, s. 811.
[1264] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 28.
[1265] Wyrok SA w Szczecinie z 12.11.2015 r., II AKa 171/15, LEX nr 1950662.

wypłaty pieniędzy oraz niezależnie od kwoty, jaką można nią pobrać i nawet wówczas, gdy sprawca w ogóle karty w tym celu nie wykorzystał[1266].

Karta bankomatowa to taka, która umożliwia pobranie z automatu bankowego pieniędzy, które ze względu na specyficzny charakter, są uważane za rzeczy *sui generis*[1267]. Zgodnie z art. 115 § 14 k.k., dokumentem jest każdy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji, z którym jest związane określone prawo, albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne. Karta bankomatowa stanowi zatem dokument w myśl tego przepisu, ponieważ wiąże się z nią określone prawo majątkowe – prawo dysponowania określoną sumą pieniędzy[1268].

Jako że karty płatnicze *sensu stricto* stanowią surogat pieniądza, ich wartość powinna być ustalana w oparciu o to, co karta w sobie inkorporuje, podobnie jak pieniądz, którego wartości nie określa wartość papieru zużytego do produkcji, lecz siła umorzenia zobowiązania zaciągniętego w pieniądzu[1269].

Sama karta bankomatowa nie stanowi narzędzia do popełnienia czynu zabronionego, lecz jest jedynie surogatem zabezpieczonego rachunku bankowego, do którego dostęp można uzyskać np. poprzez właściwy kod PIN. Kradzież karty zabezpieczonej kodem PIN niekoniecznie oznaczać będzie, że mamy do czynienia z usiłowaniem nieudolnym kradzieży[1270]. Jeszcze 20 lat temu sądy przyjmowały w swoich argumentacjach taką kwalifikację, podnosząc praktyczną niemożliwość przełamania zabezpieczeń[1271]. Jednakże, aktualny rozwój techniki stworzył odpowiednie narzędzia do tego celu i nie jest

[1266] Wyrok SA w Warszawie z 23.02.2022 r., II AKa 357/20, LEX nr 3348651.
[1267] L. Wilk, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, T. 3. Komentarz do art. 222-315, wyd. 5*, Warszawa 2024, komentarz do art. 278, teza 9, s. 710.
[1268] Ibidem.
[1269] B. Chojnacka-Kucharska, *Kradzież karty bankomatowej. Glosa do wyroku sądu apelacyjnego z dnia 28 grudnia 2011 r., (II AKa 385/11)*, „Przegląd Sądowy" 2013, nr 11-12, s. 210-216.
[1270] R. Sosik, *Wykorzystanie skradzionej karty płatniczej do wykonania płatności zbliżeniowych. Glosa do wyroku SN z dnia 22 marca 2017 r., III KK 349/16*, „Glosa" 2018, nr 2, s. 121-127.
[1271] Zob. np. Wyrok SN z 11.09.2002 r., V KKN 9/01, OSNKW 2002, nr 11-12, poz. 102, LEX nr 55873 (Wyrok ten rozstrzyga kwestię, czy próba zaboru środków pieniężnych przy użyciu skradzionej karty bankomatowej z nieznanym kodem PIN może być traktowana jako usiłowanie nieudolne dokonania kradzieży z włamaniem. Sąd Najwyższy wskazał, że jeżeli rzecz ruchoma (w tym przypadku dostęp do środków na koncie bankowym za pośrednictwem karty bankomatowej) jest chroniona zabezpieczeniem elektronicznym, które umożliwia dostęp do niej wyłącznie poprzez wprowadzenie właściwego kodu (PIN), to próba zaboru tych środków przy użyciu innego kodu dostępu stanowi użycie środka nienadającego się do popełnienia kradzieży z włamaniem. Taka sytuacja klasyfikuje działanie jako usiłowanie nieudolne w rozumieniu art. 13 § 2 k.k.).

problematyczne przełamanie zabezpieczenia PIN na skradzionej karcie bankomatowej, przy czym niezbędne jest posiadanie odpowiednich do tego urządzeń[1272].

Omawiając kwestie związane z przestępstwami dotyczącymi kart bankomatowych, wspomnieć jeszcze należy o tzw. skimmingu[1273]. Technika ta polega na kopiowaniu danych z karty i uległa znacznemu rozwojowi na przestrzeni lat. Obecnie pozwala nie tylko na skopiowanie informacji z paska magnetycznego, ale także na przechwycenie kodu PIN za pomocą specjalistycznych urządzeń[1274]. Ta ewolucja skimmingu otwiera nowe możliwości dla przestępców, pozwalając na nieuprawnione wykorzystanie skradzionych kart w sposób jeszcze bardziej skuteczny i trudny do wykrycia. W związku z powyższym, ponownie przesuwa się granica nieudolności usiłowania kradzieży. Problem nieautoryzowanego używania kart płatniczych, szczególnie w kontekście transakcji zbliżeniowych, zyskuje na znaczeniu wraz z rozwojem technologii i powszechnym stosowaniem płatności bezgotówkowych. Z jednej strony, płatności zbliżeniowe oferują użytkownikom wygodę i szybkość realizacji transakcji, eliminując potrzebę wprowadzania kodu PIN przy mniejszych kwotach. Z drugiej strony, ta sama cecha sprawia, że stają się one atrakcyjnym celem dla przestępców, ponieważ brak konieczności autoryzacji transakcji kodem PIN obniża próg bezpieczeństwa[1275].

Różnice jurydyczne[1276] dotyczące kwalifikacji prawnej użycia skradzionej karty płatniczej z funkcją zbliżeniową do dokonania płatności wynikają z problemów wykładniczych oraz nieustannego rozwoju technologicznego w tym zakresie.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 22 marca 2023 roku[1277] uznał, że użycie skradzionej karty płatniczej z funkcją zbliżeniową do dokonania płatności nie

[1272] Zob., np. Postanowienie SN z 6.11.2023 r., V KK 387/23, LEX nr 3642300 (Postanowienie to bezpośrednio odnosi się do sytuacji dokonania płatności za pomocą karty płatniczej przez osobę nieuprawnioną, co może być rozumiane jako przełamanie zabezpieczeń, w tym przypadku poprzez wykorzystanie płatności zbliżeniowych bez konieczności posiadania kodu PIN. To podejście ilustruje ewolucję w rozumieniu narzędzi umożliwiających dostęp do środków finansowych na rachunku bankowym, podkreślając przy tym, że posiadanie fizycznego nośnika danych (karty) oraz możliwości technologiczne do obejścia zabezpieczeń mogą stanowić podstawę do kwalifikacji takiego działania jako przestępstwa kradzieży z włamaniem).
[1273] B. Sygit, *Zachowania przestępcze on-line. Technologia i rozpoznawanie ich w praktyce śledczej*, Warszawa 2023, s. 407.
[1274] T. Kłys, *Cyberprzestępczość charakterystyka zjawiska*, Piła 2023, s. 34.
[1275] A. Czesnowicka, *Transakcja nieautoryzowana z perspektywy prawnokarnej – kwalifikacja prawna dokonania tzw. płatności zbliżeniowej za pomocą cudzej karty płatniczej*, „Palestra" 2022, nr 7-8, s. 48.
[1276] Wyrok SA we Wrocławiu z 22.03.2023 r., II AKa 180/22, LEX nr 3587653; Postanowienie SN z 6.11.2023 r., V KK 387/23, LEX nr 3642300.
[1277] Wyrok SA we Wrocławiu z 22.03.2023 r., II AKa 180/22, LEX nr 3587653.

wyczerpuje znamion przestępstwa kradzieży z włamaniem (art. 279 § 1 k.k.). Swoje stanowisko sąd argumentował tym, że nie dochodzi tutaj do przełamania zabezpieczeń w tradycyjnym tego słowa znaczeniu, ponieważ transakcje zbliżeniowe nie wymagają silnego uwierzytelnienia, jakim jest np. kod PIN. W zależności od wartości przywłaszczonych środków zachowanie takie należy oceniać przez pryzmat wykroczenia (art. 119 § 1 k.w.) lub przestępstwa kradzieży (art. 278 § 1 k.k.).

Z kolei Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 6 listopada 2023 roku[1278] przyjął stanowisko, że dokonanie płatności kartą płatniczą w formie płatności zbliżeniowej przez osobę nieuprawnioną, która weszła w posiadanie karty wbrew woli jej właściciela, stanowi przestępstwo kradzieży z włamaniem zgodnie z art. 279 § 1 k.k. Nie ma przy tym znaczenia, czy sprawca dysponuje kodem PIN. Jako główny argument sąd przywołał okoliczność, że karta bankomatowa stanowi narzędzie umożliwiające popełnienie przestępstwa kradzieży z włamaniem.

Należy się zgodzić z wyżej zaprezentowanym stanowiskiem Sądu Najwyższego. Zabezpieczenie nie musi być rozumiane wyłącznie jako fizyczna bariera. W kontekście rozwijających się technologii, również zabezpieczenia elektroniczne, takie jak systemy uwierzytelniania dostępu do środków finansowych, mogą być uznane za bariery, których pokonanie wypełnia znamiona „włamania". W przypadku płatności zbliżeniowych, zabezpieczeniem jest ograniczony dostęp do dysponowania środkami na karcie poprzez jej fizyczne posiadanie oraz możliwość dokonywania transakcji bez autoryzacji kodem PIN do określonej kwoty. Nieuprawnione wykorzystanie karty w tej formie jest więc formą pokonania zabezpieczenia, chociażby przez ominięcie wymogu posiadania autoryzacji właściciela karty do dokonania transakcji. Należy w tym względzie sięgnąć też do wykładni funkcjonalnej przepisu art. 279 k.k., która ma na celu ochronę nie tylko własności, ale również zabezpieczać mienie przed nieuprawnionym dostępem do niego. Odnosząc się do tej ostatniej kwestii należy wskazać, że karta płatnicza zabezpieczona jest przez mikroprocesor i klucz bezpieczeństwa[1279]. Te elementy umożliwiają dostęp do rachunku bankowego właściciela karty. Podkreślić przy tym trzeba, że kod PIN pełni jedynie rolę dodatkową i nie ma tak fundamentalnego znaczenia

[1278] Postanowienie SN z 6.11.2023 r., V KK 387/23, LEX nr 3642300.
[1279] Postanowienie SN z 18.05.2021 r., III KK 102/21, LEX nr 3177284.

jak konstrukcja samej karty i funkcja dokonywania nią płatności zbliżeniowej[1280]. Stąd też w orzecznictwie skupiono się głównie na kwestii przełamania bariery elektronicznej[1281], co ma miejsce w momencie przybliżenia karty do terminala płatniczego. Czynność ta umożliwia uzyskanie dostępu do środków zgromadzonych na koncie właściciela karty. Zatem, jeśli w posiadaniu karty znajduje się osoba nieuprawniona, to w momencie jej użycia dokonuje ona elektronicznego włamania do systemu bankowej płatności bezgotówkowej[1282].

Kluczowym aspektem pozostaje więc zrozumienie, co w dobie rozwijających się technologii stanowi „zabezpieczenie". W przypadku kart płatniczych z funkcją zbliżeniową zabezpieczenie stanowić będzie ograniczony dostęp do dysponowania środkami na karcie poprzez jej fizyczne posiadanie oraz możliwość dokonywania transakcji bez autoryzacji kodem PIN. Nieuprawnione wykorzystanie karty, które nie łączy się z wprowadzaniem kodu PIN można uznać za elektroniczne włamanie, gdyż pokonuje wskazane wyżej zabezpieczenie. A zatem nie sposób się zgodzić z wnioskiem, iż nieautoryzowane wykorzystanie funkcji zbliżeniowej karty płatniczej stanowi czyn zabroniony z art. 278 § 1 k.k[1283].

Kradzież karty bankomatowej przysparza nie tylko wątpliwości w zakresie wykładni pojęcia włamania, ale także stwarza określone problemy co do wskazania osoby pokrzywdzonej. Z pewnością nie można uznać za pokrzywdzonego instytucję bankową. Nie ponosi ona bowiem odpowiedzialności cywilnej za wypłatę środków osobie nieuprawnionej, jeśli nie doszło do tego z winy pracownika banku ani przy wykonywaniu powierzonej czynności[1284].

Ze względu na swój uniwersalny charakter, problematyka kradzieży karty bankomatowej rozważana być musi również na płaszczyźnie prawa unijnego. Działania UE w walce z cyberprzestępczością nakierowane są głównie na harmonizację przepisów państw członkowskich z pewnymi tendencjami do ich ujednolicenia.

[1280] *PIN do karty – co to jest i jak go nadać?,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.bankier.pl/smart/pin-do-karty-co-to-jest-i-jak-go-nadac).
[1281] Postanowienie SN z 18.05.2021 r., III KK 102/21, LEX nr 3177284.
[1282] Ibidem; Porównanie do sytuacji, w której nieuprawniona osoba wykorzystuje klucz do uzyskania dostępu do zabezpieczonego miejsca, podkreśla, że użycie karty przez osobę nieuprawnioną, niezależnie od konieczności podania PIN-u, stanowi naruszenie zabezpieczeń i kwalifikuje się jako kradzież z włamaniem.
[1283] Taki wniosek wskazuje A. Czesnowicka w artykule pt. *Transakcja nieautoryzowana* …, op. cit., s. 64.
[1284] D. Krakowiak, *Bank i posiadacz rachunku bankowego jako pokrzywdzeni przestępstwem z art. 286 § 1 k.k. Glosa do postanowienia SN z dnia 28 kwietnia 2016 r., I KZP 3/16*, LEX/el. 2016.

Rozporządzenie 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych[1285] wpływa na przetwarzanie danych osobowych w kontekście transakcji kartami płatniczymi, podnosząc standardy bezpieczeństwa i prywatności konsumentów. UE aktywnie współpracuje także z instytucjami finansowymi i organizacjami kartowymi w celu wdrażania nowych technologii i metod zabezpieczeń, takich jak tokenizacja i biometria, które mają na celu dalsze zwiększenie bezpieczeństwa płatności za pomocą karty[1286].

Chociaż RODO bezpośrednio nie odnosi się do kwestii kradzieży kart bankomatowych, ma ono znaczący wpływ na sposób przetwarzania danych osobowych w kontekście transakcji takimi kartami, co pośrednio przyczynia się do ochrony przed konsekwencjami takich kradzieży. Przykładowo, art. 5 określa podstawowe zasady przetwarzania danych osobowych, takie jak legalność, uczciwość, przejrzystość, ograniczenie celu, minimalizacja danych, dokładność, ograniczenie przechowywania, integralność, poufność i odpowiedzialność[1287]. Szczególnie zasada integralności i poufności bezpośrednio odnosi się do zapewnienia bezpieczeństwa danych osobowych, w tym danych związanych z kartami bankomatowymi. Przepis art. 17 umożliwia osobom, których dane dotyczą, żądanie usunięcia ich danych osobowych bez nieuzasadnionej zwłoki w określonych sytuacjach, co może obejmować dane związane z utraconą lub skradzioną kartą bankomatową[1288]. Inne przepisy RODO dotyczą wbudowanej ochrony danych (art. 25), bezpieczeństwa przetwarzania (art. 32) oraz obowiązków zgłaszania naruszeń danych (art. 33 i 34), stanowią dodatkowe mechanizmy

[1285] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 119, s. 1 z późn. zm.).

[1286] Współpraca UE z instytucjami finansowymi oraz organizacjami kartowymi koncentruje się na implementacji zaawansowanych technologii bezpieczeństwa, takich jak tokenizacja i biometria, aby zwiększyć ochronę danych oraz bezpieczeństwo transakcji kartami płatniczymi. Tokenizacja umożliwia zamianę danych karty na bezpieczny token, który jest używany w transakcjach bez ujawniania rzeczywistych numerów kart, co znacząco obniża ryzyko ich kradzieży (*Tokenizacja płatności wyjaśniona: wszystko, co musisz wiedzieć,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.kevin.eu/pl-pl/blog/tokenizacja-platnosci-wyjasniona/)). Z kolei biometria wykorzystuje unikalne cechy biologiczne użytkowników, takie jak odciski palców czy skan twarzy, do autoryzacji transakcji, co zwiększa ich bezpieczeństwo (*Karta biometryczna. Bezpieczna płatność z Samsung, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://cyberdefence24.pl/strefa-samsunga-/karta-biometryczna*-bezpieczna-platnosc-z-samsung)).

[1287] P. Fajgelski, *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, *wyd. 2*, Warszawa 2022, komentarz do art. 5, tezy 1 i n., s. 153 i n.

[1288] Ibidem, komentarz do art. 17, tezy 1 i n., s. 293 i n.

zapewniające ochronę danych osobowych, a pośrednio, bezpieczeństwo transakcji kartami bankomatowymi[1289].

Dyrektywa 2015/2366 w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego[1290] ma na celu zwiększenie ochrony konsumentów podczas dokonywania płatności elektronicznych, w tym transakcji kartami płatniczymi. Wprowadza m.in. wymóg silnego uwierzytelniania klienta, mający na celu zmniejszenie ryzyka oszustw i kradzieży danych kart płatniczych. Nakłada ona na państwa obowiązek dostosowania przepisów w taki sposób, by przeprowadzane transakcje elektroniczne były uwierzytelnione i bezpieczne. Zgodnie z definicją legalną zamieszczoną w tej dyrektywie, „silne uwierzytelnianie klienta" oznacza uwierzytelnianie w oparciu o zastosowanie co najmniej dwóch elementów należących do kategorii: wiedza (coś, co wie wyłącznie użytkownik), posiadanie (coś, co posiada wyłącznie użytkownik) i cechy klienta (coś, czym jest użytkownik), niezależnych w tym sensie, że naruszenie jednego z nich nie osłabia wiarygodności pozostałych, które to uwierzytelnianie jest zaprojektowane w sposób zapewniający ochronę poufności danych uwierzytelniających[1291].

[1289] Ibidem, komentarz do art. 25, 32, 33 i 34, tezy 1 i n., s. 353 i n., 407 i n., 417 i n., 429 i n.

[1290] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE (Dz. U. UE. L. z 2015 r. Nr 337, s. 35 z późn. zm.).

[1291] W kontekście dyskusji o silnym uwierzytelnianiu klienta (SCA) w ramach Dyrektywy 2015/2366 i jej wpływie na bezpieczeństwo płatności elektronicznych, znaczące są uwagi dotyczące roli dostawcy płatnika w stosowaniu SCA, rozróżnienia pomiędzy posiadaniem a brakiem rachunku płatniczego w kontekście transakcji płatniczych, oraz szczegółowa analiza procedury uwierzytelnienia. B. Wyżykowski wskazuje na obowiązek stosowania SCA przez dostawcę płatnika, podkreślając znaczenie indywidualnych danych uwierzytelniających oraz instrumentów płatniczych, zwłaszcza w kontekście inicjacji transakcji przez płatnika i odbiorcę (zob. B. Wyżykowski, *Cyfrowe uwierzytelnianie użytkownika usługi płatniczej*, „Monitor Prawa Bankowego" 2022, nr 7-8, s. 82-98); M. Synowiec podkreśla konieczność obciążenia rachunku płatniczego płatnika w realizacji polecenia przelewu, co bezpośrednio łączy się z wymogami SCA (zob. M. Synowiec, *Uwagi dogmatycznoprawne na tle powiązania instrumentów płatniczych z rachunkami płatniczymi*, „Przegląd Prawa Handlowego" 2023, nr 11, s. 43-49); A. Zalcewicz analizuje pojęcie „silne uwierzytelnianie klienta", rozróżniając uwierzytelnienie na poziomie tożsamości użytkownika oraz ważności stosowania instrumentu płatniczego (zob. A. Zalcewicz, *Silne uwierzytelnianie klienta w świetle przepisów normujących wymogi bezpieczeństwa płatności – wybrane problemy*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego" 2019, nr 12, s. 12-16). Te aspekty razem tworzą kompleksowy obraz wymogów SCA, jakie PSD2 nakłada na dostawców usług płatniczych, z myślą o zwiększeniu ochrony konsumentów i zmniejszeniu ryzyka oszustw oraz kradzieży danych kart płatniczych.

III.2.6.2. Kradzież programu komputerowego

Przestępstwo określone w art. 278 § 2 k.k. penalizuje uzyskanie cudzego programu komputerowego w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, bez zgody osoby uprawnionej. Analogicznie, jak w typie podstawowym, podmiotem czynu może być każdy człowiek zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Przedmiotem ochrony są prawa majątkowe twórcy i (choć nie zawsze) uprawnionego użytkownika programu, a jako przedmiot uboczny – prawa autorskie twórcy[1292]. Strona przedmiotowa odnosi się do działania polegającego na uzyskaniu bez zgody osoby uprawnionej cudzego programu komputerowego w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Strona podmiotowa tego przestępstwa również jest taka sama jak w przypadku § 1[1293]. Sprawca musi działać umyślnie z zamiarem kierunkowym. W obu jednostkach redakcyjnych ustawodawca przewidział wymóg działania w określonym celu – w przypadku § 1 w celu przywłaszczenia, natomiast w przypadku § 2 – w celu osiągnięcia korzyści majątkowej[1294]. W wypadku tego przestępstwa ustawodawca również zastosował tryb ścigania względnie wnioskowy.

W słowniczku ustawowym brak jest definicji legalnej „programu komputerowego". Jest to uzasadnione ze względu na dynamiczny charakter rozwoju nauk informatycznych, gdzie ustalenie jednej stałej definicji wymagałoby ciągłej aktualizacji w praktyce[1295]. Program komputerowy jest elementem niematerialnym mienia[1296]. Jako dzieło intelektualne, nie podlega bezpośredniemu stosowaniu praw rzeczowych[1297]. W kontekście Kodeksu karnego, program komputerowy można zdefiniować jako autorskie prawo majątkowe do utworu, który jest zapisem określonej sekwencji kodu źródłowego. Zgodnie z ustawą o prawie autorskim

[1292] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 1.
[1293] Ibidem, teza 28.
[1294] Wyrok SN z 10.07.2019 r., IV KK 224/18, LEX nr 2714715; Wyrok SA w Katowicach z 24.01.2013 r., II AKa 495/13, Biul. SAKa 2013, nr 2, poz. 7, LEX nr 1345507; Wyrok SA w Katowicach z 24.01.2013 r., II AKa 495/12, LEX nr 1289656.
[1295] L. Wilk, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 43, s. 720.
[1296] M. Janowski, *Pojęcie programu komputerowego w obowiązującym Kodeksie karnym (rozważania na tle art. 278 § 2 k.k.)*, „Przegląd Sądowy" 2011, nr 2, s. 82.
[1297] M. Skwarzyński, *Przestępstwo uzyskania programu komputerowego – art. 278 § 2 k.k.*, „Palestra" 2010, nr 3, s. 34-48.

i prawach pokrewnych[1298], programy komputerowe podlegają ochronie prawnej na zasadach analogicznych do utworów literackich, o ile ustawa nie stanowi inaczej[1299].

Znamieniem przedmiotowym omawianego przestępstwa jest działanie w celu uzyskania korzyści majątkowej. Należy jednak zwrócić uwagę, że jej zakres znaczeniowy jest szerszy niż w przypadku kradzieży i kradzieży z włamaniem. Nie ogranicza się tylko do przywłaszczenia, ale może również objawiać się jako zwiększenie majątku sprawcy lub uniknięcie wydatków na legalne oprogramowanie. Przestępstwo to nie wymaga używania czy uruchamiania skopiowanego programu, dotyczy każdej formy nielegalnego posiadania[1300]. Pojęcie korzyści majątkowej obejmuje każde przysporzenie majątkowe, zwiększające majątek sprawcy. To może być zwiększenie aktywów lub zmniejszenie pasywów, a nawet przyszłe korzyści majątkowe[1301].

W przypadku uzyskania i użytkowania oprogramowania komputerowego przez osoby prowadzące działalność gospodarczą pojawiają się liczne problemy dowodowe. W tego rodzaju przestępstwach trudno oczekiwać, by można było wykazać cały ciąg działań (czynności) i innych okoliczności uzyskania takiego oprogramowania i późniejszego jego zainstalowania, zatem liczą tu się dowody pośrednie, w tym i sam fakt korzystania z takich programów. W głównej mierze organy stosujące prawo skupiać się będą w takich przypadkach na kwestii nielegalnego uzyskania i użytkowania oprogramowania komputerowego, co stanowi naruszenie praw autorskich w rozumieniu art. 278 § 2 k.k[1302].

Inny problem pojawia się z kolei w przypadku nabycia prawa komputerowego pochodzącego z przestępstwa kradzieży. Uznać należy, że nabycie takie zazwyczaj realizuje znamiona przestępstwa z art. 291 § 1 k.k. w zw. z art. 293 § 1 k.k. (w przypadku braku umyślności po stronie sprawcy – art. 292 § 1 k.k. w zw. z art. 293 § 1 k.k.). Oznacza to, że niezależnie od wartości takiego programu, jego nabycie nie może być traktowane jako wykroczenie z art. 122 § 1 k.w[1303].

[1298] Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2509).
[1299] A. Łosek, *Przestępstwa przeciwko mieniu* …, op. cit., s. 149.
[1300] A. Wydziałkiewicz, *Bezprawne uzyskanie programu podlega karze*, „Prawo i Podatki" 2015, nr 121, s. 28-29.
[1301] M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany …,* op. cit., komentarz do art. 115 § 4, tezy 1-5; T. Oczkowski, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny …,* op. cit., komentarz do art. 115 § 4, tezy 1-5, s. 681-683.
[1302] Wyrok SA w Krakowie z 21.12.2020 r., II AKa 126/18, LEX nr 3421927.
[1303] Wyrok SA we Wrocławiu z 16.07.2014 r., II AKa 189/14, LEX nr 1499085; Wyrok SA w Katowicach z 11.09.2018 r., II AKa 585/17, Biul. SAKa 2018, nr 3, poz. 11, LEX nr 2615540.

Analiza orzecznictwa prowadzi do wniosku, że osiągnięcie korzyści majątkowej może wyrażać się także w nieodpłatnym uzyskaniu programu komputerowego, a korzyścią jest uniknięcie strat w majątku. Nabycie cudzego programu komputerowego bez zgody uprawnionego, nawet bez zamiaru osiągnięcia bezpośredniej korzyści finansowej, realizuje znamiona przestępstwa z art. 278 § 2 k.k[1304]. Natomiast rozpowszechnianie i zwielokrotnianie cudzego utworu na płaszczyźnie normatywnej krzyżować się będzie z regulacjami prawa autorskiego. Każde działanie skutkujące uzyskaniem programu komputerowego bez zgody może stanowić odrębne działanie objęte czynem ciągłym. Sposób postępowania z uzyskanym programem nie ma znaczenia dla oceny przestępczości czynu[1305].

Podobnie jak w przypadku kradzieży karty bankomatowej, tak i tutaj ochrona prawna dobra prawnego w postaci programu komputerowego otrzymała na przestrzeni ostatnich dekad solidne fundamenty również na płaszczyźnie prawa unijnego. Ze względu na charakter regulacji mają one przede wszystkim postać dyrektyw.

Dyrektywa 96/9/WE w sprawie ochrony prawnej baz danych[1306] dotyczy ochrony prawnej baz danych, co jest istotne, ponieważ oprogramowanie często wiąże się z tworzeniem, przetwarzaniem i wykorzystywaniem baz danych. Ochrona ta ma kluczowe znaczenie dla sektora IT, zapewniając, że znaczny wysiłek intelektualny i inwestycje w tworzenie baz danych są należycie chronione.

Dyrektywa 2001/29/WE w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym[1307] określa zakres praw autorskich, w tym „prawo do oprogramowania", a także ustanawia równowagę między ochroną praw twórców a interesami użytkowników. Zawiera przepisy dotyczące ograniczeń i wyjątków od tych praw, które mają na celu umożliwienie korzystania z dzieł i innych materiałów chronionych bez naruszania praw autorskich, np. w celach dydaktycznych czy do użytku własnego.

[1304] Wyrok SA w Warszawie z 7.04.2014 r., II AKa 75/14, LEX nr 1455652.
[1305] Wyrok SA w Lublinie z 8.07.2014 r., II AKa 139/14, LEX nr 1511704.
[1306] Dyrektywa 96/9/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 marca 1996 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych (Dz. U. UE. L. z 1996 r. Nr 77, s. 20 z późn. zm.).
[1307] Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz. U. UE. L. z 2001 r. Nr 167, s. 10 z późn. zm.).

Dyrektywa 2004/48/WE w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej[1308] zapewnia jednolite narzędzia umożliwiające skuteczną walkę z naruszeniami praw własności intelektualnej, w tym praw autorskich do oprogramowania. Ustanawia minimalne standardy dotyczące środków, procedur i środków zaradczych, które mają być dostępne, aby umożliwić właściwą ochronę praw własności intelektualnej.

Najnowsza regulacja w postaci dyrektywy 2019/790 w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym[1309] aktualizuje i dostosowuje przepisy dotyczące praw autorskich do potrzeb ery cyfrowej, obejmując również kwestie związane z oprogramowaniem. Ma ona na celu harmonizację przepisów dotyczących ochrony praw autorskich w UE, aby ułatwić dostęp do twórczości i jej dystrybucję w Internecie, jednocześnie zapewniając wysoki poziom ochrony dla twórców, w tym autorów programów komputerowych.

Zatem, poprzez harmonizację przepisów i ustanowienie silnych mechanizmów ochrony i egzekwowania praw, UE stara się stworzyć stabilne i sprawiedliwe środowisko dla rozwoju cyfrowej gospodarki, jednocześnie chroniąc prawa twórców i inwestycji w sektorze technologii informacyjnych.

[1308] Dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz. U. UE. L. z 2004 r. Nr 157, s. 45).
[1309] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym oraz zmiany dyrektyw 96/9/WE i 2001/29/WE (Dz. U. UE. L. z 2019 r. Nr 130, s. 92).

III.2.6.3. Wypadek mniejszej wagi

Wypadek mniejszej wagi określony został w art. 278 § 3 k.k. Odnosi się on do wszystkich typów kradzieży[1310]. Rozważając zastosowanie wypadku mniejszej wagi, należy wskazać wszystkie okoliczności określone w art. 115 § 2 k.k., w tym rodzaj i charakter naruszonego lub zagrożonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia. Sięgając do wykładni historycznej należy zwrócić uwagę, że pojęcie wypadku mniejszej wagi, przez długi czas pozostawało poza treścią aktów normatywnych w obrębie regulacji prawnokarnej[1311].

Kodeks karny z 1997 roku rozszerzył katalog przestępstw, do których może być zastosowana klauzula wypadku mniejszej wagi, obejmując m.in. kradzież z włamaniem, co było znaczną zmianą w porównaniu do wcześniejszych regulacji[1312].

W doktrynie wykształciły się trzy główne podejścia do definiowania wypadku mniejszej wagi: przedmiotowe, przedmiotowo-podmiotowe oraz całościowe. Pierwsze, koncentruje się na ograniczeniu zakresu okoliczności, które mogą wpłynąć na przyjęcie wypadku mniejszej wagi, do elementów strony przedmiotowej przestępstwa. Drugie, poszerza kryteria oceny o elementy podmiotowe, takie jak motywacja, cel działania sprawcy czy stopień jego zawinienia, poza elementami przedmiotowymi przestępstwa. Zaś trzecie, zakłada, że o wypadku mniejszej wagi decydują wszystkie okoliczności sprawy, włączając w to nie tylko czynniki przedmiotowe i podmiotowe bezpośrednio związane z czynem, ale również szerszy kontekst społeczny i osobisty sprawcy, takie jak jego przeszłość, zachowanie po przestępstwie czy możliwości resocjalizacji[1313]. Preferencja dla traktowania wypadków mniejszej wagi jako uprzywilejowanego typu przestępstwa znajduje odzwierciedlenie

[1310] M. Gałązka, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 1, s. 1712.
[1311] Wyrok SN z 6.02.1973 r., V KRN 516/72, OSNKW 1973, nr 9, poz. 112, LEX nr 18621.
[1312] T. Hajduk, *Wypadki przestępstw mniejszej wagi (ze szczególnym uwzględnieniem kradzieży z włamaniem)*, „Prokuratura i Prawo" 2002, nr 5, s. 51.
[1313] Ibidem, s. 57 i n.

w przyjęciu koncepcji przedmiotowo-podmiotowej jako dominującej przy ocenie tego typu czynów[1314].

Klauzula generalna „wypadku mniejszej wagi" funkcjonuje jako dodatkowe znamię statuujące uprzywilejowany typ przestępstwa. Oznacza to możliwość odrębnej sankcji lub nadzwyczajnego złagodzenia kary[1315]. Jednoznacznie wskazuje się, że do wypadku mniejszej wagi dochodzi, gdy spełnione są wszystkie znamiona typu podstawowego, ale szczególne okoliczności wymagają łagodniejszego potraktowania sprawcy. Brak jest jednak wskazania rodzaju tych okoliczności na gruncie normatywnym. W doktrynie wyodrębniły się cztery główne stanowiska, odnoszące się do tego jak należy definiować okoliczności decydujące o wypadku mniejszej wagi[1316]. Po pierwsze, jeszcze na gruncie kodeksu Makarewicza wskazywano, że należy brać pod uwagę motywy działania, charakter sprawcy czy jego zachowanie po przestępstwie[1317]. Następnie, pod rządami kodeksu z 1969 roku zaczęto skupiać się na okolicznościach związanych z przedmiotem ochrony i szkodą, pomijając aspekty osobiste sprawcy[1318]. Po trzecie, również w tamtym okresie zwrócono też uwagę na kryterium przedmiotowo-podmiotowe, podkreślając, że zarówno szkoda, jak i intencje sprawcy mają

[1314] Ibidem, s. 63.
[1315] R. A. Stefański, *Okoliczności uzasadniające przyjęcie „wypadku mniejszej wagi"*, „Prokuratura i Prawo" 1996, nr 12, s. 125.
[1316] Ibidem.
[1317] S. Glaser, A. Mogilnicki, *Kodeks karny. Komentarz. Prawo o wykroczeniach – przepisy wprowadzające – tezy z orzeczeń Sądu Najwyższego – wyciągi z motywów ustawodawczych*, Kraków 1934, s. 883-884; Wyrok SN z dnia 22 kwietnia 1971 roku podkreśla, że wytyczną bowiem przy tej ocenie stanowić powinny m.in. okoliczności towarzyszące popełnieniu przestępstwa, pobudki i sposób działania oskarżonego, jego właściwości i warunki osobiste, jak również dotychczasowy sposób życia i zachowanie się po popełnieniu przestępstwa (art.50 k.k.) (Wyrok SN z 22.04.1971 r., III KR 258/70, niepublikowany).
[1318] J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 230-231; K. Mioduski, *Przegląd orzecznictwa Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 1971, nr 1, s. 250; Wyrok SN z dnia 29 sierpnia 1978 roku podkreśla, że przy ocenie znamienia „wypadek mniejszej wagi" decydują przede wszystkim okoliczności związane z przedmiotem ochrony i stroną przedmiotową czynu, a więc głównie wysokość wyrządzonej w mieniu społecznym szkody, a także okoliczności popełnienia czynu. (Wyrok SN z 29.08.1978 r., I KRN 207/78, OSNKW 1978, nr 12, poz. 142).

znaczenie przy ocenie wypadku mniejszej wagi[1319]. Po czwarte, niektórzy autorzy zaczęli wyróżniać ocenę przesłanki strony przedmiotowej[1320].

Obecnie większość autorów przychyla się do stanowiska, że wypadek mniejszej wagi należy uznać za typ uprzywilejowany przestępstwa[1321]. Ostatecznie, decydując o wypadku mniejszej wagi, sąd powinien wziąć pod uwagę zarówno elementy przedmiotowe, jak i podmiotowe czynu, a także stopień społecznej szkodliwości czynu[1322].

Natomiast ugruntowane orzecznictwo wskazuje, że wypadek mniejszej wagi to uprzywilejowana forma czynu, charakteryzująca się niższym stopniem społecznej szkodliwości w porównaniu z przestępstwem podstawowym[1323]. Przy ocenie tego znamienia kluczowe są okoliczności związane z przedmiotem ochrony i stroną przedmiotową czynu, takie jak wysokość wyrządzonej szkody oraz okoliczności jego popełnienia[1324]. Jego przyjęcie jako kategorii przestępstwa nie jest uzależnione od osobowości sprawcy, jego opinii w środowisku czy zachowania przed i po popełnieniu czynu[1325]. Ocena, czy zachowanie oskarżonego stanowi

---

[1319] A. Zelga, *Glosa do wyroku SN z dnia 19 marca 1970 r. – Rw 179/70,* „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych" 1971, nr 4, s. 153-154; A. Zelga, *Wypadki mniejszej wagi w kodeksie karnym*, „Palestra" 1972, nr 1 s. 58-67; W. Kubala, *Wypadki mniejszej wagi*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 1972, nr 3, s. 318-328; T. Bojarski, *Odmiany podstawowych typów przestępstw w polskim prawie karnym*, Warszawa 1982, s. 14; K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989, s. 656; Wyrok SN z dnia 11 maja 1971 roku podkreśla, że przy ocenie co należy uznać za przypadek mniejszej wagi, sama wartość skradzionych przedmiotów nie jest decydująca. Podstawowym bowiem kryterium jest stopień niebezpieczeństwa społecznego czynu oraz jego ocena z punktu widzenia interesu społecznego, przy uwzględnieniu nadto wskazówek zawartych w art. 50 § 1 i § 2 k.k. (Wyrok SN z 11.05.1971 r., V KRN 147/71, LEX nr 21403); Wyrok SN z dnia 6 lutego 1973 roku wskazuje, że według ustalonych w dotychczasowym orzecznictwie poglądów o uznaniu konkretnego czynu za „wypadek mniejszej wagi" decydują zarówno elementy przedmiotowe, jak i podmiotowe, a więc także dotyczące osoby sprawcy, przedsiębranego przez niego sposobu działania, rodzaju winy i stopnia napięcia złej woli. (Wyrok SN z 6.02.1973 r., V KRN 516/72, OSNKW 1973, nr 9, poz. 112, LEX nr 18621).

[1320] J. Bafia, *Polskie prawo karn*e, Warszawa 1989, s. 355-356.

[1321] Tak, np. M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 22; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 136, s. 70; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 35, s. 1268; M. Błaszczyk, P. Kładoczny, *Potrzeba rekodyfikacji prawa karnego. Uwagi na kanwie istotnych problemów normatywnych i praktycznych dotyczących przestępstw przeciwko mieniu*, [w:] J. Piskorski, M. Paszko, M. Błaszczyk, *Wierna Polsce. Księga Jubileuszowa w 100. rocznicę urodzin pani profesor Krystyny* Paluszyńskiej-Daszkiewicz, Łódź 2024, s. 50; M. Błaszczyk i P. Kładoczny zauważają, że zgodnie z danymi statystycznymi sądy sięgają po ten przepis stosunkowo rzadko. W 2020 roku zastosowano go 630 razy (Ibidem).

[1322] D. Cierpica, *Wypadek mniejszej wagi w prawie karnym*, „Edukacja Prawnicza" 2017/2018, nr 3, s. 50-54.

[1323] Wyrok SO w Olsztynie z 18.12.2013 r., VII Ka 1124/13, LEX nr 1715858.

[1324] Wyrok SN z 3.12.1980 r., V KRN 338/80, OSNPG 1981, nr 5, poz. 50, LEX nr 17286; Zabór mienia małej wartości nie jest decydującym kryterium dla uznania czynu za wypadek mniejszej wagi. Przy ocenie takiego czynu należy mieć również na uwadze okoliczności dopuszczenia się czynu oraz osobowość sprawcy (Wyrok SN z 19.03.1970 r., Rw 179/70, OSNKW 1970, nr 7-8, poz. 83, LEX nr 18094).

[1325] Wyrok SA w Krakowie z 30.11.2001 r., II AKa 260/01, OSA 2002, nr 9, poz. 70, LEX nr 51955.

wypadek mniejszej wagi wymaga ustalenia, że zachowanie to wyczerpało znamiona czynu zabronionego w typie podstawowym oraz przeprowadzenia analizy społecznej szkodliwości tego zachowania z uwzględnieniem kwantyfikatorów społecznej szkodliwości czynu[1326]. Popełnienie przestępstwa w warunkach umożliwiających nadzwyczajne złagodzenie kary nie wyklucza możliwości uznania tego czynu za wypadek mniejszej wagi, jeśli ustawa przewiduje taką postać przestępstwa[1327]. Wymierzenie kary powinno uwzględniać nie tylko czynniki związane z czynem, ale także dane osobopoznawcze sprawcy, jego cechy osobowościowe oraz zachowanie przed, w trakcie i po popełnieniu czynu[1328]. Okoliczności osobiste oskarżonego nie mogą stanowić podstawy do uznania przypisanego mu czynu za wypadek mniejszej wagi[1329]. Ponadto popełnienie czynu przestępnego w warunkach recydywy nie wyklucza możliwości jego kwalifikowania jako wypadku mniejszej wagi, jeśli przewiduje to ustawa[1330].

III.2.6.4. Kradzież szczególnie zuchwała

Występek kradzieży szczególnie zuchwałej, określony został w art. 278 § 3a k.k. i stanowi typ kwalifikowany przestępstwa kradzieży[1331]. Analogicznie, jak w typie podstawowym, tak i tutaj podmiotem czynu może być każdy człowiek zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Przedmiotem ochrony jest mienie. Różnica w stronie przedmiotowej polega na charakterystycznym znamieniu kwalifikującym, czyli sposobie działania sprawcy, który jest szczególnie zuchwały. W pozostałym zakresie, znamię czynności wykonawczej pokrywa się ze znamieniem czynnościowym art. 278 § 1 k.k[1332]. Dla wypełnienia znamion omawianego przestępstwa nie ma znaczenia wartość przedmiotu czynności wykonawczej[1333],

[1326] Wyrok SN z 21.06.2017 r., II KK 98/17, OSNKW 2017, nr 11, poz. 64, LEX nr 2365543.
[1327] Uchwała SN (PI) z 22.12.1978 r., VII KZP 23/77, OSNKW 1979, nr 1-2, poz. 1, LEX nr 19475.
[1328] Wyrok SN z 29.08.1978 r., VI KRN 207/78, OSNKW 1978, nr 12, poz. 142, LEX nr 19467.
[1329] Wyrok SN z 14.05.1980 r., V KRN 90/80, OSNKW 1980, nr 9, poz. 75, LEX nr 19657.
[1330] Uchwała SN (7) z 15.07.1971 r., VI KZP 42/70, OSNKW 1971, nr 11, poz. 163, LEX nr 18302.
[1331] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 25; P. Zakrzewski, [w:] J. Majewski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2024, komentarz do art. 278, teza 17, s. 1304.
[1332] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, tezy 25, 27-28.
[1333] M. Gałązka, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 30, s. 1714.

z uwagi na wyłączenie zastosowane w przepisie art. 130 § 2 k.w[1334]. Strona podmiotowa polega na umyślności w zamiarze bezpośrednim[1335]. W przypadku tego przestępstwa ustawodawca zastosował tryb ścigania względnie wnioskowy, co jest charakterystyczne dla przestępstw przeciwko mieniu, których ubocznym przedmiotem ochrony nie jest życie lub zdrowie[1336].

Nowelizacja przepisów dotyczących kradzieży szczególnie zuchwałej wprowadzona została w odpowiedzi na potrzebę dostosowania prawa karnego do zmieniających się realiów społecznych, szczególnie w kontekście globalnej pandemii Covid-19. Jednakże, wprowadzenie tych zmian nastąpiło w okresie kryzysu konstytucyjnego w Polsce, który dotyczył ograniczenia roli parlamentu i rosnącego wpływu polityki na prawo[1337]. Opisana decyzja legislacyjna wywołała kontrowersje, zwłaszcza ze względu na wątpliwości co do jej zgodności z Konstytucją[1338], podkreślone przez precedensowe orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego[1339]. Z orzecznictwa Trybunalskiego wynika, że podczas kontroli procesu uchwalania ustaw, analizowane są nie tylko treści prawne, ale również proces ich tworzenia[1340]. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia z 14 lipca 2020 roku[1341] stwierdził, że wprowadzone zmiany są niezgodne z zasadą legalizmu oraz wymogami precyzyjnego formułowania prawa. W uzasadnieniu projektu nowelizacji wskazano, że celem zmiany umiejscowienia przepisu kradzieży szczególnie zuchwałej jest możliwość zastosowania czynnego żalu określonego

[1334] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 26; Jest to zgodne z tradycją legislacyjną w tym zakresie, gdyż na gruncie poprzedniej kodyfikacji karnej również kradzież szczególnie zuchwała nie stanowiła czynu przepołowionego (M. Grudecki, *Przyczyny i możliwe skutki powrotu kradzieży szczególnie zuchwałej do Kodeksu karnego*, „Przegląd Prawa Publicznego" 2022, nr 9, s. 11).
[1335] L. Wilk, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 125, s. 742.
[1336] M. Grudecki, *Przyczyny* …, op. cit., s. 11.
[1337] R. Piotrowski, *Rozdział I. Zakres zmian w polskim prawie karnym w dobie pandemii COVID-19 z perspektywy konstytucjonalisty*, [w:] S. Kowalski, M. Małolepszy (red.), *Prawo karne i postępowanie karne w dobie epidemii COVID-19. Doświadczenia polskie i wybranych państw europejskich*, Warszawa 2022, s. 19.
[1338] A. Barczak-Oplustil, W. Górowski, M. Iwański, M. Małecki, K. Mamak, W. Zontek, S. Tarapata, *Opinia w sprawie uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej na 12. posiedzeniu ustawy z dnia 4 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 (druk senacki nr 142)*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://archiwumosiatynskiego.pl/images/2020/10/Krakowski-Instytut-Prawa-Karnego-opinia.pdf).
[1339] A. Kania-Chramęga, *W poszukiwaniu istoty „szczególnej zuchwałości" kradzieży – perspektywa historycznoprawna oraz jej współczesne implikacje*, „Studia Prawnicze KUL" 2023, nr 1 (93), s. 31-32.
[1340] Wyrok TK z 12.05.2011 r., P 38/08, OTK-A 2011, nr 4, poz. 33, LEX nr 794949.
[1341] Wyrok TK z 14.07.2020 r., Kp 1/19, OTK-A 2020, nr 36, LEX nr 3028994.

w art. 295 k.k[1342]. Zmiana umiejscowienia tego przepisu nie wpływa na interpretację jego znamion[1343].

Wprowadzenie przepisu art. 278 § 3a k.k. ma na celu skuteczniejsze ściganie i karanie osób dopuszczających się tego typu kradzieży, wyróżniającej się wyjątkową bezwzględnością i zuchwałością. Intencją prawodawcy była aktualizacja reakcji na zmieniające się wzorce przestępcze i troska o zapewnienie większego poczucia bezpieczeństwa społeczeństwu. Środki prawne zaimplementowane przez ten przepis pozwalają organom ścigania na lepsze zwalczanie tego rodzaju przestępstw.

Pojęcie „szczególnej zuchwałości" zostało zdefiniowane w ramach słowniczka ustawowego w art. 115 § 9a k.k., zgodnie z którym kradzieżą szczególnie zuchwałą jest: kradzież, której sprawca swoim zachowaniem wykazuje postawę lekceważącą lub wyzywającą wobec posiadacza rzeczy ruchomej lub innych osób lub używa przemocy innego rodzaju niż przemoc wobec osoby w celu zawładnięcia tą rzeczą; kradzież rzeczy ruchomej znajdującej się bezpośrednio na osobie lub w noszonym przez nią ubraniu albo przenoszonej lub przemieszczanej przez tę osobę w warunkach bezpośredniego kontaktu lub znajdującej się w przedmiotach przenoszonych lub przemieszczanych w takich warunkach[1344]. W ten sposób przepis konstruuje dwie formy kradzieży szczególnie zuchwałej. Pierwsza obejmuje jawne kradzieże, w tym te z użyciem przemocy ukierunkowanej pośrednio na osobę posiadającą mienie, a druga odnosi się do kradzieży kieszonkowej i dotyczy mienia znajdującego się bezpośrednio na ciele lub w ubraniu osoby, przenoszonego przez nią lub znajdującego się w przenoszonych przez nią przedmiotach[1345].

Bez znaczenia pozostaje, czy sprawca działał jawnie, czy swoim zachowaniem zmierzał do wywołania jakichkolwiek sprzyjających kradzieży stanów psychicznych u ofiary, a także czy w ogóle cokolwiek chciał okazać ofierze i jej otoczeniu. Nie musi więc zachowywać się wyzywająco ani okazywać komukolwiek bądź czemukolwiek lekceważenia, a przynajmniej

[1342] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 2024, s. 90, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/2851BC6F8739C593C12587F10042EF6E/%24File/2024-uzas.DOCX).
[1343] P. Bogacki, M. Olężałek, *Kodeks karny. Komentarz do nowelizacji z 7.7.2022 r.*, Warszawa 2023, s. 583.
[1344] Definicja ta jest jednak daleka od doskonałości, zob. P. Bożek, *Czy „reaktywacja" kradzieży szczególnie zuchwałej była konieczna?*, [w:] J. Bojarski, N. Daśko, J. Lachowski, T. Oczkowski, A. Ziółkowska (red.), *Współczesne oblicze prawa* …, op. cit., s. 84.
[1345] M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 115 § 9a, tezy 1-14.

jest to irrelewantne z punktu widzenia znamion kradzieży szczególnie zuchwałej w rozumieniu art. 115 § 9a pkt 2 k.k., chyba że za element współtworzący zawartą w nim definicję uznamy samą nazwę przestępstwa z art. 278 § 3a k.k. i zaczniemy doszukiwać się potrzeby, by poza elementami opisowymi zawartymi w pierwszym z tych przepisów wymagać ustalenia w zachowaniu sprawcy np. jakichś elementów o charakterze podmiotowym, wskazujących na jego potocznie rozumianą szczególną zuchwałość[1346].

Sama jawność kradzieży nie oznacza jeszcze spełnienia wymogu zachowania lekceważącego lub wyzywającego. W przeciwnym razie niemal każda kradzież dokonana jawnie byłaby kradzieżą szczególnie zuchwałą, co wypaczałoby sens tego przestępstwa. Oczywistym jest, że przez każdą kradzież sprawca lekceważy prawo własności pokrzywdzonego. Jednak o zachowaniu lekceważącym i wyzywającym w myśl art. 115 § 9a pkt 1 k.k. powinna być mowa wtedy, gdy działanie sprawcy wykracza poza zwykły zabór mienia, towarzyszy mu bezczelność działania oraz obojętność wobec ewentualnego ponoszenia odpowiedzialności karnej[1347].

Kradzież szczególnie zuchwałą, zgodnie z jej kodeksową definicją, charakteryzuje także użycie innego rodzaju przemocy niż przemoc wobec osoby w celu zawładnięcia jej mieniem. Zatem niemożliwym będzie zastosowanie bezpośredniej przemocy względem ofiary przestępstwa[1348]. Ponadto zakres tego przepisu obejmuje zarówno kradzieże mienia ruchomego znajdującego się bezpośrednio na osobie lub w jej ubraniu, jak i w przedmiotach przenoszonych lub przemieszczanych w warunkach bezpośredniego kontaktu[1349].

Dokonując przeglądu orzecznictwa sądów pierwszej instancji, można wskazać przykłady zachowań, które zostały zakwalifikowane jako kradzież szczególnie zuchwała. Pierwszym z przykładów jest sytuacja, gdzie sprawca korzystając z okazji wyrwał pieniądze z ręki pokrzywdzonego[1350]. Innym przypadkiem jest wielokrotna kradzież towaru z półek sklepowych przez sprawcę, który w żaden sposób nie ukrywał swojego zachowania[1351]. Zuchwałość występuje też w przypadku, gdy sprawca kradzieży w żaden sposób nie przejmuje

[1346] M. Całkiewicz, *„Szczególna zuchwałość" wczoraj i dziś*, „Państwo i Prawo" 2021, z. 11, s. 56.
[1347] J. Kluza, *Kradzież szczególnie zuchwała* …, op. cit., s. 49 i n.
[1348] K. Buratowska, *Kradzież szczególnie zuchwała – czyli nowy kwalifikowany typ przestępstwa kradzieży w obowiązującym Kodeksie karnym*, „Roczniki Administracji i Prawa" 2021, nr 2, s. 123.
[1349] Zob. M. Całkiewicz, *„Szczególna zuchwałość"* …, op. cit., s. 54-55.
[1350] Wyrok SR w Kętrzynie z 13.02.2024 r., II K 358/23, LEX nr 3688638.
[1351] Wyrok SR w Toruniu z 11.09.2023 r., II K 726/23, LEX nr 3646105.

się systemem monitoringu czy obecnością pracowników ochrony[1352]. Dodatkowo, na ocenę zachowania takiego sprawcy wpływać może również sposób działania cechowany agresją[1353]. Na koniec można podać przykład sytuacji, gdzie sprawca, podając się za lokatora mieszkania usytuowanego piętro wyżej, pod pretekstem sprawdzenia, czy lokal nie jest zalewany, dokonał kradzieży z torebki zawieszonej w przedpokoju, wykazując w ten sposób szczególną zuchwałość i lekceważącą postawę wobec pokrzywdzonego[1354].

Realizacja znamion kradzieży szczególnie zuchwałej może wiązać się także z wypełnieniem znamion innych typów czynów zabronionych. Należy jednak pamiętać, że nie każda kradzież sklepowa oznacza automatycznie kradzież szczególnie zuchwałą. Sposób zachowania sprawcy z pewnością będzie wpływał na ocenę jego zachowania jako szczególnie zuchwałego, natomiast należy pamiętać o zakazie wykładni rozszerzającej przepisów prawa karnego. Przemoc, jako cecha kradzieży szczególnie zuchwałej, jest skierowana raczej wobec rzeczy niż osoby, a jej charakter określa cel działania, a nie natężenie stosowanej siły[1355].

W przypadku kradzieży kieszonkowej sprawca może jednym czynem dokonać także zniszczenia cudzego mienia, np. rozcinając drogą torebkę celem wydobycia z niej portfela. W takim przypadku również zachodzi realny zbieg przepisów i konieczność kumulatywnej kwalifikacji: art. 278 § 3a k.k. i art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k[1356]. Realny zbieg przepisów zachodzi też w stanie faktycznym, w którym sprawca kradzieży szczególnie zuchwałej dokona jednoczesnego zaboru dokumentu tożsamości pokrzywdzonego (art. 278 § 3a k.k. i art. 275 § 1 k.k.). Przypisanie zamiaru bezpośredniego nie jest w tej sytuacji wykluczone, gdyż sprawca dokonujący zaboru portfela, a więc rzeczy, w której najczęściej jest przechowywany dowód osobisty, jest świadom tego, że jego zachowanie prowadzi nieuchronnie do wypełnienia znamion typu z art. 275 § 1 k.k. (świadomość możliwości). Również wówczas zachodzi konieczność kumulatywnej kwalifikacji: art. 278 § 3a k.k. i art. 275 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k[1357].

[1352] Wyrok SR w Toruniu z 11.05.2023 r., II K 1889/22, LEX nr 3572587.
[1353] Wyrok SR w Grudziądzu z 29.12.2021 r., II K 220/21, LEX nr 3419620.
[1354] Wyrok SR w Warszawie z 16.03.2021 r., III K 51/21, LEX nr 3306466.
[1355] T. Iwanek, *Kradzież szczególnie zuchwała – perspektywa historyczna i uwagi de lege lata,* „Prokuratura i Prawo" 2021, nr 1, s. 87.
[1356] J. Kluza, *Kradzież szczególnie zuchwała* …, op. cit., s. 41-59.
[1357] Ibidem.

III.2.6.5. Kradzież energii

Przepis art. 278 § 5 k.k. penalizuje kradzież energii. Przestępstwo to dotyczy sytuacji, w której sprawca za pomocą nielegalnie wykonanego przyłącza do instalacji elektrycznej zużywa energię elektryczną bez zgody osoby uprawnionej do dysponowania nią. Zabór energii polega zatem na bezprawnym czerpaniu tej energii z zasobów energetycznych, co stanowi naruszenie prawa do dysponowania nią[1358]. Analogicznie, jak w typie podstawowym, tak i tutaj podmiotem czynu może być każdy człowiek zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Przedmiotem ochrony art. 278 § 5 k.k. nie jest wyłącznie samo dobro materialne, ale również związane z nim prawa własności, posiadania lub inne prawa rzeczowe albo obligacyjne, które są równie ważne dla skutecznego zapewnienia ochrony przed tego typu przestępstwami[1359]. Strona przedmiotowa realizowana jest poprzez bezprawny zabór energii. Natomiast strona podmiotowa jest taka sama jak w przypadku art. 278 § 1 k.k. i polega na umyślności w zamiarze kierunkowym, znamiennym celem (przywłaszczeniem)[1360]. W przypadku tego przestępstwa ustawodawca również zastosował tryb ścigania względnie wnioskowy.

Jest to przestępstwo materialne, które nie ma swojego odpowiednika w Kodeksie wykroczeń[1361]. Dla odpowiedzialności karnej, nie ma znaczenia wartość skradzionej energii[1362]. Czynność wykonawcza może polegać na nielegalnym podłączeniu do systemu dostarczającego dany rodzaj energii z pominięciem urządzenia mierzącego ilość wykorzystanej energii oraz określającego wysokość opłaty za korzystanie, jak również na uszkodzeniu urządzenia rejestrującego ilość pobranej energii lub dokonywaniu zmiany zapisu w urządzeniach rejestrujących, tak aby nie zawierały informacji o faktycznie wykorzystanej przez sprawcę ilości energii[1363].

[1358] T. Sroka, *Kradzież energii czy oszustwo energetyczne? Kilka uwag o prawnokarnej odpowiedzialności za niezgodne z prawem użytkowanie energii*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych" 2010, nr 1, s. 90-91.

[1359] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 153, s. 74.

[1360] M. Gałązka, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 18, s. 1711.

[1361] Wyrok SN z 22.10.2013 r., V KK 233/13, OSNKW 2014, nr 3, poz. 21, LEX nr 1434065.

[1362] Wyrok SN z 7.10.2014 r., V KK 200/14, LEX nr 1511593.

[1363] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 158, s. 75.

Każde bezprawne działanie w zakresie systemów przesyłowych energii elektrycznej kwalifikuje się jako przestępstwo określone w art. 278 § 5 k.k. Nie ma podstaw, by stosować nietypowe kwalifikacje prawne takie jak oszustwo czy kradzież z włamaniem w tych przypadkach[1364]. Wartość energii jest istotna przy ocenie przestępstwa z art. 278 § 5 k.k., co wynika z zasad ogólnych prawa karnego, zwłaszcza z art. 1 § 2 i art. 115 § 2 k.k., które podkreślają znaczenie rozmiaru szkody dla oceny społecznej szkodliwości czynu. Ocena ta wymaga uwzględnienia różnych czynników, nie tylko materialnej wartości szkody, ale również jej charakteru i wpływu na ofiarę. Tym samym, niezbędna jest kompleksowa ocena społecznej szkodliwości czynu, biorąc pod uwagę wszystkie istotne aspekty[1365].

Sąd Najwyższy rozpatrzył zagadnienie dotyczące kradzieży gazu w kontekście przepisów o kradzieży energii, wskazując, że zabór w celu przywłaszczenia nośnika energii, wyodrębnionego w rzecz ruchomą na mocy art. 278 § 1 k.k., nie jest tożsamy z kradzieżą energii, definiowaną przez art. 278 § 5 k.k[1366]. Rozstrzygnięcie to podkreśla istotne rozróżnienie między pojęciami „energia" i „gaz" w kontekście prawnym, gdzie gaz może być przedmiotem kradzieży jako materialny nośnik energii, lecz sama energia, będąca niematerialną zdolnością do wykonania pracy, nie jest traktowana jako „cudza rzecz ruchoma" w rozumieniu przepisów o kradzieży[1367].

W odniesieniu do innych rodzajów energii niż energia elektryczna (takich jak gaz lub woda), zabór wyodrębnionego nośnika nie stanowi realizacji znamion przestępstwa z art. 278 § 5 k.k., lecz kwalifikuje się jako kradzież w typie podstawowym z art. 278 § 1 k.k[1368].

Trybunał Konstytucyjny rozpatrywał problem możliwości jednoczesnego zastosowania sankcji karnych i administracyjnych za nielegalny pobór energii. Wątpliwość w tym zakresie wiązała się z tym, czy takie rozwiązanie nie narusza zakazu podwójnego karania i konstytucyjnej zasady proporcjonalności[1369]. Trybunał orzekł, że przepisy art. 278 § 5 k.k.

[1364] Z. Kukuła, *Przestępstwo kradzieży energii – kontrowersje interpretacyjne*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 2015, nr 3, s. 56-67.
[1365] M. Derlatka, *Wartość szkody jako wyznacznik społecznej szkodliwości czynu – uwagi na marginesie wyroku Sądu Najwyższego z 22 października 2013 r., V KK 233/13*, „Palestra" 2014, nr 7-8, s. 34-38.
[1366] Wyrok SN z 26.02.2004 r., IV KK 302/03, LEX nr 109833.
[1367] B. Kurzępa, *Glosa do wyroku SN z dnia 26 lutego 2004 r., IV KK 302/03*, „Prokuratura i Prawo" 2005, nr 3, s. 117-122.
[1368] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 71, s. 54.
[1369] Wyrok TK z 21.10.2014 r., P 50/13, OTK-A 2014, nr 9, poz. 103, LEX nr 1586481.

i art. 57 ust. 1 pkt 1 ustawy – Prawo energetyczne, w zakresie, w jakim dopuszczają one jednoczesne zastosowanie kary za kradzież energii oraz administracyjnych opłat za nielegalny pobór energii, są zgodne z Konstytucją. Trybunał wskazał, że opłata za nielegalny pobór energii ma charakter cywilnoprawny i pełni funkcję kompensacyjną, mającą na celu restytucję szkód wynikających z nielegalnego poboru energii, jakie poniosło przedsiębiorstwo energetyczne. Wobec powyższego, jej zastosowanie nie ma charakteru kary, ale służy pokryciu szkody i w związku z tym nie narusza zasady *ne bis in idem*. Trybunał zaznaczył również, że różne cele, jakie realizują sankcje karne (represyjno-prewencyjny) i opłaty za nielegalny pobór energii (kompensacyjny), uzasadniają możliwość ich jednoczesnego stosowania. W polskim systemie prawnym dopuszczalne jest jednoczesne stosowanie środków o charakterze kompensacyjnym i represyjnym, o ile służą one realizacji różnych celów i nie prowadzą do naruszenia zasad konstytucyjnych.

W orzecznictwie porusza się również kwestie nielegalnego poboru energii w kontekście różnic pomiędzy oszustwem a kradzieżą energii w świetle przepisów Kodeksu karnego.

W postanowieniu z dnia 9 stycznia 2014 roku, Sąd Najwyższy rozpatrywał sprawę obejścia licznika pomiaru energii elektrycznej. Wykonanie tzw. obejścia licznika, przez prowadzenie energii elektrycznej obwodem, który nie podlega pomiarowi, stanowi typowy *casus* zaboru energii elektrycznej. Sąd podkreślił, że nie ma znaczenia fakt posiadania przez sprawców umowy z dostawcą energii, gdyż licznik pokazywał właściwe zużycie energii elektrycznej, a sam czyn stanowił kradzież energii[1370].

Natomiast w postanowieniu z dnia 1 września 2010 roku[1371], Sąd Najwyższy skupił się na analizie sytuacji, w której istnieje umowa sprzedaży energii między dostawcą a odbiorcą. W tej sprawie oskarżony wprowadził dostawcę energii elektrycznej w błąd, zakłócając pracę układu pomiarowo-rozliczeniowego, co skutkowało zaniżeniem ilości fakturowanej dostarczonej energii. Takie działanie, mające na celu osiągnięcie korzyści majątkowej przez odbiorcę, kwalifikuje się jako oszustwo z art. 286 § 1 k.k., a nie jako kradzież energii w rozumieniu art. 278 § 5 k.k. w zw. z art. 278 § 1 k.k.

[1370] Postanowienie SN z 9.01.2014 r., V KK 340/13, LEX nr 1427295.
[1371] Postanowienie SN z 1.09.2010 r., IV KK 73/10, OSNKW 2010, nr 10, poz. 93, LEX nr 610144.

Różnica między bezprawnym poborem energii a działaniem, które ma charakter oszustwa, nie pozostaje bez znaczenia. W pierwszym przypadku chodzi o bezpośrednie, fizyczne pobranie energii bez zawarcia umowy lub z pominięciem układu pomiarowego, co stanowi kradzież. W drugim zaś o działanie mające na celu wprowadzenie w błąd dostawcy energii co do rzeczywistej ilości zużytej energii, co ma charakter oszustwa.

Zgodnie z art. 3 pkt 18 Prawa energetycznego[1372], nielegalne pobieranie paliw lub energii definiuje się jako pobór bez zawartej umowy, z całkowitym lub częściowym pominięciem układu pomiarowo-rozliczeniowego, lub przez ingerencję w ten układ, co wpływa na zafałszowanie pomiarów dokonywanych przez układ pomiarowo-rozliczeniowy. Termin „bez zawarcia umowy" odnosi się do sytuacji, gdzie między odbiorcą a dostawcą energii nie istnieje umowa regulująca dostarczanie i rozliczanie energii, bez względu na jej formę[1373]. Oznacza to, że niezależnie od tego, czy doszło do ingerencji w układ pomiarowy, samo pobieranie energii bez odpowiedniej umowy z przedsiębiorstwem energetycznym stanowi naruszenie prawa. W przypadku stwierdzenia takiego poboru energii bez umowy, bez manipulacji urządzeniem pomiarowym, pokrzywdzony dostawca ma podstawę do dochodzenia swoich roszczeń na drodze przepisów prawa cywilnego, a nie karnego.

Jako przykład wskazać tutaj można wyrok Sądu Rejonowego w Bydgoszczy[1374], gdzie oskarżono sprawcę, który miał dokonać zaboru energii elektrycznej poprzez jej pobór bez zawartej umowy z dostawcą energii, co stanowiło czyn z art. 278 § 1 i § 5 k.k. Sąd uniewinnił oskarżonego, motywując swoją decyzję ustaleniami faktycznymi wskazującymi na brak jego świadomości o wypowiedzeniu umowy przez dostawcę energii. Dowody w sprawie, w tym zeznania świadków oraz dokumentacja kontroli, nie wykazały, aby oskarżony świadomie dopuścił się czynu zarzucanego przez prokuraturę. Sąd podkreślił, że oskarżony, emerytowany weterynarz w podeszłym wieku, z problemami zdrowotnymi, przez długi czas przebywał poza domem na leczeniu i rehabilitacji, co mogło ograniczać jego świadomość sytuacji związanej

[1372] Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 266 z późn. zm.).
[1373] M. Grzywacz, M. Kraśniewski, B. Pikiewicz, M. Ziarkowski, [w:] M. Czarnecka, T. Ogłódek (red.), *Prawo energetyczne. Efektywność energetyczna. T. 1. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2023, komentarz do art. 3, teza 39, s. 50-51.
[1374] Wyrok SR w Bydgoszczy z 20.05.2021 r., III K 418/20, LEX nr 3232274.

z rachunkami za energię. Kontrolerzy nie stwierdzili również żadnych ingerencji w układ pomiarowy energii, a oskarżony wyraził zaskoczenie ich wizytą[1375].

III.2.6.6. Kradzież z włamaniem

Kradzież z włamaniem, określona w art. 279 § 1 k.k., stanowi typ kwalifikowany kradzieży. Występuje ona, gdy sprawca zabiera cudzą rzecz w celu przywłaszczenia w następstwie usunięcia przeszkody materialnej, będącej częścią konstrukcji pomieszczenia zamkniętego lub specjalnego zabezpieczenia uniemożliwiającego dostęp do tej rzeczy. Włamanie może polegać na uszkodzeniu lub zniszczeniu zabezpieczeń chroniących rzecz, jak wyważenie drzwi, zerwanie kłódki, lub rozprucie kasy pancernej, ale również na otwarciu drzwi za pomocą podrobionego klucza, nawet jeśli nie wymaga to użycia siły fizycznej. Istotne jest naruszenie woli posiadacza oraz pokonanie jakiejkolwiek przeszkody chroniącej dostęp do rzeczy będącej przedmiotem kradzieży[1376]. Zazwyczaj pokonanie tej przeszkody wiąże się ze zniszczeniem mienia niewielkiej wartości. W związku z tym, przy ocenie tego typu zachowań sądy stosują konstrukcję współukaranego przestępstwa uprzedniego na zasadzie konsumpcji.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego[1377] wyraźnie zaznaczono, że w analizie tego problemu kluczowa jest ocena czy szkoda wynikająca ze zniszczenia mienia w sposób znaczący różni się od wartości przedmiotu kradzieży. Jeśli szkoda spowodowana włamaniem jest znacznie niższa od wartości skradzionego mienia, przepis o kradzieży z włamaniem konsumuje przepis o zniszczeniu mienia. Przyjęte rozwiązanie pozwala na ujęcie całości bezprawia działania sprawcy w ramach jednej kwalifikacji prawnej, skupiając uwagę na głównym celu przestępnego działania, jakim jest przywłaszczenie mienia. Z kolei, gdy szkoda wyrządzona włamaniem przekracza wartość przedmiotu kradzieży, stosuje się koncepcję kumulatywnego zbiegu przepisów, co oznacza, że sprawca ponosi odpowiedzialność zarówno za kradzież z włamaniem, jak i za zniszczenie mienia. Takie podejście podkreśla autonomię obu czynów zabronionych i pozwala na pełniejsze oddanie stopnia społecznej szkodliwości działania

[1375] Ibidem.
[1376] A. Marek [w:], A. Marek, S. Waltoś, *Podstawy prawa i procesu karnego*, *wyd. 4*, Warszawa 2008, s. 183-184.
[1377] Por. Wyrok SN z 18.12.1985 r., Rw 1148/85, OSNKW 1986, nr 11-12, poz. 95, LEX nr 20167; Wyrok SN z 22.11.1994 r., II KRN 227/94, OSNKW 1995, nr 1-2, poz. 5, LEX nr 20711; Wyrok SN z 12.07.2022 r., II KK 295/22, LEX nr 3480033.

sprawcy, biorąc pod uwagę zarówno nielegalne przywłaszczenie mienia, jak i wyrządzenie szkody poprzez zniszczenie mienia.

W kontekście omawianego przestępstwa zwrócić należy uwagę na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26 maja 2020 roku[1378]. W orzeczeniu tym sąd szczegółowo analizuje pojęcie „włamania" w ramach kradzieży kwalifikowanej, wskazując, że kluczowe jest pokonanie przeszkód materialnych chroniących dostęp do przedmiotu kradzieży. W treści wyroku akcentowano, że technika pokonania tych przeszkód, niezależnie od tego, czy chodzi o ich fizyczne uszkodzenie czy użycie podrobionego klucza, jest mniej istotna niż fakt pokonania jakichkolwiek barier. To naruszenie ochrony mienia i pokonanie zabezpieczeń przed dostępem do przedmiotu kradzieży definiuje kradzież z włamaniem, niezależnie od użytych przez sprawcę metod.

W kontekście omawianej problematyki, innym wartym uwagi orzeczeniem jest wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 24 lutego 2021 roku[1379] dotyczący kwalifikacji udostępnienia rachunku bankowego w celach przestępczych. Oskarżony, udostępniając swój rachunek bankowy do wpłaty i wypłaty środków pochodzących z nieznanego źródła, został uznany za pomocnika w przestępczym działaniu innych osób. Działanie to obejmowało nieuprawnione wpływanie na procesy automatycznego przetwarzania, gromadzenia i przekazywania danych informatycznych związanych z rachunkiem bankowym. Zachowanie to zakwalifikowano jako czyn ciągły z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 287 § 1 k.k. i art. 279 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k.

Ponadto przegląd judykatury prezentuje różne stanowiska w zakresie oceny znamienia „włamania". W kontekście powszechnie stosowanych kart zbliżeniowych pojawiły się wątpliwości, jak kwalifikować zachowanie sprawcy polegające na nabyciu towaru poprzez dokonanie transakcji przy użyciu przywłaszczonej karty bez wprowadzenia kodu PIN. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu orzekł, że w takiej sytuacji takie działanie nie stanowi kradzieży z włamaniem, lecz kradzież w typie podstawowym, ponieważ nie dochodzi do przełamania zabezpieczeń, gdyż płatność zbliżeniowa nie wymaga silnego uwierzytelnienia. W konsekwencji, użycie przywłaszczonej karty zbliżeniowej przez osobę nieuprawnioną nie

[1378] Wyrok SA w Warszawie z 26.05.2020 r., II AKa 291/19, LEX nr 3102911.
[1379] Wyrok SA w Warszawie z 24.02.2021 r., II AKa 339/19, LEX nr 3184189.

spełnia przesłanek włamania, ponieważ nie wymaga przełamania systemu zabezpieczającego dostęp do środków pieniężnych[1380]. Pogląd ten znalazł również odzwierciedlenie w wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie, w którym sąd odwoławczy uchylił wyrok skazujący za przestępstwo z art. 279 § 1 k.k. uznając, że zachowanie oskarżonego, polegające na dokonaniu kilku transakcji zbliżeniowych przy użyciu cudzej, uprzednio przywłaszczonej karty płatniczej, nie wyczerpuje znamion włamania, gdyż nie doszło do przełamania zabezpieczeń[1381]. W konsekwencji sąd zakwalifikował zachowanie sprawcy jako wykroczenie z art. 119 § 1 k.w. Tym samym doszło do przedawnienia karalności wszystkich zarzucanych wykroczeń, co skutkowało umorzeniem postępowania i obciążeniem jego wydatkami Skarb Państwa. Z tym stanowiskiem nie sposób się zgodzić. Pomimo że transakcja zbliżeniowa rzeczywiście nie wymaga podania kodu PIN, to jednak jej dokonanie przez osobę nieuprawnioną – bez wiedzy i zgody właściciela karty – powinno być traktowane jako działanie polegające na przełamaniu minimalnych, lecz jednak istniejących zabezpieczeń. Sam fakt, że karta umożliwia realizację płatności do określonego limitu bez dodatkowej autoryzacji, nie oznacza, że nie została naruszona strefa zastrzeżonego dostępu do środków finansowych. Zgodnie z art. 4 pkt 30 Dyrektywy 2015/2366 w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego[1382], „silne uwierzytelnianie klienta" polega na zastosowaniu co najmniej dwóch niezależnych elementów: wiedzy, posiadania i cech użytkownika, które zapewniają ochronę danych uwierzytelniających. Zatem użycie przywłaszczonej karty zbliżeniowej, nawet bez PIN-u, narusza zabezpieczenia i nie może być traktowane jako działanie wolne od ryzyka.

Podzielić należy stanowisko Sądu Najwyższego, że użycie cudzej karty zbliżeniowej bez kodu PIN jest kradzieżą z włamaniem, ponieważ przyłożenie karty do terminala skutkuje uzyskaniem dostępu do rachunku bankowego właściciela karty, co oznacza przełamanie bariery elektronicznej w systemie bankowej płatności bezgotówkowej[1383]. Jest to dominujący pogląd w linii orzeczniczej[1384].

[1380] Wyrok SA we Wrocławiu z 22.03.2023 r., II AKa 180/22, LEX nr 3587653.
[1381] Wyrok SO Warszawa-Praga w Warszawie z 26.08.2024 r., VI Ka 376/21, LEX nr 3751144.
[1382] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE (Dz. U. UE. L. z 2015 r. Nr 337, s. 35 z późn. zm.).
[1383] Wyrok SN z 22.03.2017 r., III KK 349/16, OSNKW 2017, nr 9, poz. 50, LEX nr 2294383.
[1384] Wyrok SA w Lublinie z 20.12.2019 r., II AKa 235/19, LEX nr 3077417.

III.2.6.7. Rozbój, kradzież rozbójnicza i wymuszenie rozbójnicze

Rozbój, kradzież rozbójnicza i wymuszenie rozbójnicze są szczególnie poważnymi przestępstwami „rozbójniczymi", stanowiącymi typy kwalifikowane w stosunku do przestępstwa kradzieży. Pierwszy z nich, polega na dokonaniu zaboru mienia przy użyciu fizycznej przemocy wobec osoby, groźby natychmiastowego użycia przemocy albo na doprowadzeniu człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności (np. przez użycie gazu paraliżującego, narkotyku, związanie ofiary). Posługiwanie się przez sprawcę bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo działanie w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu lub wspólnie z inną osobą, która posługuje się taką bronią, przedmiotem, środkiem lub sposobem stanowią rozbój kwalifikowany – zbrodnię określoną w art. 280 § 2 k.k. Z kolei kradzież rozbójnicza polega na dokonaniu zaboru bez użycia przemocy lub innych środków, a następnie na używaniu przemocy wobec osoby, groźbie natychmiastowego użycia przemocy lub doprowadzeniu osoby do stanu nieprzytomności lub bezbronności w celu utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy, zgodnie z art. 281 k.k. Ostatni typ przestępstwa rozbójniczego – wymuszenie rozbójnicze, polega na użyciu przez sprawcę, działającego w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przemocy, groźby zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie i doprowadzeniu innej osoby do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania lub ograniczenia działalności gospodarczej. Przykładem takiego przestępstwa może być zmuszenie do dokonania lub zmiany zapisu testamentowego, wydania rzeczy lub zapłacenia okupu[1385].

Dokonując przeglądu judykatury warto przytoczyć kilka relewantnych orzeczeń w tym zakresie. Przede wszystkim, jednym z ważniejszych judykatów w kontekście rozboju pozostaje wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie w wyroku z dnia 7 września 2023 roku[1386]. W orzeczeniu tym przedmiotem rozważań sądu stało się polimotywacyjne zachowanie sprawcy (czyli działanie z więcej niż jednym zamiarem). Sąd uznał, że sytuacja taka nie stoi na

[1385] A. Marek [w:] A. Marek, S. Waltoś, *Podstawy prawa* …, op. cit., s. 184-185.
[1386] Wyrok SA w Warszawie z 7.09.2023 r., II AKa 332/22, LEX nr 3630870.

przeszkodzie, by zachowanie sprawcy zakwalifikować jako rozbój, jeżeli działał on z motywem przywłaszczenia rzeczy[1387].

W kontekście tych rozważań, istotnym jest także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2022 roku[1388]. W tym przypadku, Sąd Najwyższy skupił się na złożoności przestępstwa rozboju, w szczególności na konieczności działania sprawcy z zamiarem przywłaszczenia oraz na sposobach, za pomocą których sprawca dąży do osiągnięcia tego celu, paraliżując wolę ofiary. Sąd zaznaczył, że zamiar zaboru mienia musi pojawić się u sprawcy najpóźniej w chwili stosowania przemocy lub groźby oraz podkreślił konieczność istnienia bezpośredniego połączenia pomiędzy działaniem a zamiarem sprawcy. Ważne jest również, że groźba w kontekście przestępstwa rozboju może być wyrażona nie tylko werbalnie[1389].

Ciekawym orzeczeniem w omawianym zakresie jest również wyrok Sądu Rejonowego w Giżycku z dnia 23 października 2020 roku[1390], który poddaje analizie koncepcję doprowadzenia do stanu bezbronności w kontekście przestępstwa rozboju. Zdaniem sądu, taka czynność to nie tylko działanie bezprawnemu zamachowi, które w bezpośredni sposób uniemożliwia pokrzywdzonemu fizyczne przeciwdziałanie, ale również takie, które ogranicza jego możliwość obrony przez zastosowanie siły, groźby, czy też innych środków przemocy. W analizowanym przypadku, oskarżony poprzez uderzenie pięścią i szarpanie za ubranie pokrzywdzonego, doprowadził go do stanu, w którym nie był on w stanie się obronić, a następnie dokonał zaboru pieniędzy. Sąd uznał te działania za wystarczające do stwierdzenia, że pokrzywdzony znalazł się w stanie bezbronności, co było kluczowym elementem w zakwalifikowaniu czynu jako rozboju[1391].

Kolejno, odnosząc się do kradzieży rozbójniczej, warto przytoczyć kilka istotnych orzeczeń poruszających opisaną problematykę.

[1387] Ibidem.
[1388] Wyrok SN z 14.07.2022 r., IV KK 210/22, LEX nr 3427322.
[1389] Dla dokonania rozboju, a w szczególności do wystąpienia znamienia groźby, nie jest konieczne werbalizowanie. Może ona być formułowana w sposób konkludentny poprzez stosowne zachowanie sprawcy (Postanowienie SN z 29.04.2022 r., V KK 151/22, LEX nr 3434065).
[1390] Wyrok SR w Giżycku z 23.10.2020 r., II K 197/20, LEX nr 3159201.
[1391] Ibidem.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 12 grudnia 2023 roku[1392] słusznie zauważył, że przestępstwo to jest przestępstwem umyślnym, które wymaga bezpośredniego zamiaru działania sprawcy oraz charakteryzuje się podwójną kierunkowością zamiaru.

Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 17 października 2019 roku[1393] przeprowadził analizę prawną związaną z pojęciem kradzieży rozbójniczej i jej relacji do przestępstwa określonego w art. 281 k.k., w świetle którego nie jest ono traktowane jako czynność sprawcza przestępstwa, lecz okoliczność modalna czasu. Czynność sprawcza tego przestępstwa polega na użyciu środków rozbójniczych, natomiast kradzież stanowi tutaj jedynie okoliczność modalną czasu, gdyż poprzedza wskazaną czynność[1394]. Sąd podkreślił również, że tradycyjne rozumienie kradzieży rozbójniczej jako przestępstwa złożonego, obejmującego zarówno kradzież, jak i użycie przemocy lub groźby bezpośredniego jej użycia, nie znajduje oparcia w literalnej interpretacji art. 281 k.k. Przestępstwo to ma charakter indywidualny, a jego podmiotem może być jedynie posiadacz skradzionej rzeczy[1395]. Nie wszyscy jednak autorzy z takim podejściem do kradzieży rozbójniczej się zgadzają.

Kradzież rozbójnicza realizowana może być w różnych postaciach zjawiskowych, w tym we współsprawstwie. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 lipca 2018 roku[1396] skupił się na tej kwestii wskazując, że dla spełnienia znamion tego przestępstwa wystarczające jest działanie wspólnie i w porozumieniu dwóch lub więcej osób, z których jedna dokonuje kradzieży, a druga używa przemocy lub grozi jej użyciem w celu utrzymania się w posiadaniu skradzionego mienia. Współsprawstwo nie wymaga, by każdy ze współsprawców realizował własnoręcznie znamiona czynu zabronionego. Wystarczy, że poprzez swoje działanie współsprawcy przyczyniają się do realizacji wspólnego zamiaru przestępczego. Porozumienie między sprawcami może być zawarte zarówno w sposób wyraźny, jak i dorozumiany, wynikający z okoliczności zdarzenia[1397].

[1392] Wyrok SA w Poznaniu z 12.12.2023 r., II AKa 269/23, LEX nr 3654774.
[1393] Wyrok SA w Katowicach z 13.11.2018 r., II AKa 444/18, LEX nr 2690779.
[1394] M. Gałązka, *Kradzież rozbójnicza – granica między podmiotem a stroną przedmiotową*, „Prokuratura i Prawo" 2013, nr 10, s. 24-25.
[1395] Wyrok SA w Katowicach z 13.11.2018 r., II AKa 444/18, LEX nr 2690779.
[1396] Postanowienie SN z 5.07.2018 r., V KK 206/18, LEX nr 2521706.
[1397] Ibidem.

Przestępstwo wymuszenia rozbójniczego popełnione może być tylko w zamiarze bezpośrednim. Nie jest możliwa realizacja tego przestępstwa w zamiarze wynikowym[1398]. Różnicę pomiędzy rozbojem a opisanym przestępstwem stanowi moment przejęcia mienia przez sprawcę. W przypadku rozboju, zabór następuje natychmiast po użyciu przemocy lub groźby. Natomiast przy wymuszeniu rozbójniczym, pokrzywdzony rozporządza mieniem na przyszłość lub zaprzestaje działalności[1399].

III.2.6.8. Inne szczególne przypadki kradzieży

W kontekście typów kwalifikowanych wyróżnia się kradzież rzeczy znacznej wartości (art. 294 § 1 k.k.) oraz o szczególnym znaczeniu dla kultury (art. 294 § 2 k.k.). W przypadku tej pierwszej, termin „znaczna wartość" odnosi się do mienia, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 000 złotych, zgodnie z art. 115 § 5 k.k. Natomiast w przypadku drugiej, wartość rzeczy pozostaje bez znaczenia[1400]. Nowym typem kwalifikowanym kradzieży jest zabór rzeczy o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości (5 000 000 złotych), w myśl art. 294 § 3 k.k. oraz dziesięciokrotność takiej kwoty (10 000 000 złotych), zgodnie z art. 294 § 4 k.k[1401]. Dokonując przeglądu judykatury warto wskazać kilka istotnych orzeczeń w omawianym zakresie.

Pierwszym z orzeczeń wartym uwagi jest wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach, w którym odniesiono się do pojęcia „mienia znacznej wartości" w kontekście art. 294 § 1 k.k[1402]. W orzeczeniu tym wskazano, że typ kwalifikowany kradzieży zachodzi, gdy sprawca kieruje swoje zachowanie „w stosunku do mienia znacznej wartości". Oznacza to, że kluczowym elementem jest wartość samego przedmiotu kradzieży, a nie wyrządzona szkoda. W odniesieniu do przestępstwa oszustwa, pojęcie „mienia znacznej wartości" odnosi się do wartości przedmiotu czynności wykonawczej (czyli mienia, którym sprawca niekorzystnie rozporządził), a nie do wartości faktycznej szkody poniesionej przez

[1398] Wyrok SA w Poznaniu z 15.09.2022 r., II AKa 87/22, LEX nr 3582571.
[1399] Wyrok SA w Warszawie z 20.06.2024 r., VIII AKa 271/23, LEX nr 3743847.
[1400] A. Marek, *Prawo karne w pytaniach i odpowiedziach*, *wyd. 8*, Toruń 2007, s. 310.
[1401] J. Lachowski, A. Marek, *Prawo karne. Zarys problematyki*, *wyd. 6*, Warszawa 2023, s. 421.
[1402] Wyrok SA w Katowicach z 16.12.2021 r., II AKa 467/21, LEX nr 3490602.

pokrzywdzonego. Sąd w tym przypadku podkreślił, że dla uznania czynu za kradzież kwalifikowaną, należy kierować się obiektywną wartością skradzionych rzeczy, a nie rzeczywistą stratą, jaką poniósł właściciel mienia.

Drugim z orzeczeń zasługujących na szczególną uwagę jest wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie, dotyczący przywłaszczenia dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury, wpisanego na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO[1403]. Kluczową kwestię w sprawie stanowiła ocena rzeczy jako dobra kultury o szczególnym znaczeniu. Sąd zwrócił uwagę, że sam wpis na listę UNESCO nie wystarcza, aby automatycznie przypisać każdemu dobru z miejsca wpisanego na listę szczególne znaczenie kulturowe. Potrzebne było zatem bardziej zindywidualizowane podejście, które uwzględnia unikalność i bezpośrednie powiązanie danego przedmiotu z ważnymi aspektami kulturowymi lub historycznymi. W omawianym przypadku, porcelanowe izolatory z terenu Muzeum Auschwitz-Birkenau nie zostały uznane za dobro o szczególnym znaczeniu dla kultury ze względu na ich masowe występowanie i brak cech indywidualizujących je w kontekście historii obozu. Oznaczało to, że czyn nie wyczerpywał znamion kradzieży z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 2 k.k. Sąd Apelacyjny w Krakowie podkreślił, że orzecznictwo w sprawach dotyczących dóbr kultury wymaga nie tylko ścisłego stosowania litery prawa, ale także głębokiego zrozumienia kontekstu kulturowego, historycznego oraz specyfiki danego dobra[1404].

W doktrynie podkreśla się, że trudności w identyfikacji i ochronie dóbr kultury w kontekście prawa karnego stanowią wyzwanie dla organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Pojęcia, takie jak „zabytek", „dobro o szczególnym znaczeniu dla kultury" czy „rzecz mająca szczególne znaczenie dla kultury" wymagają precyzyjnych definicji, aby zapewnić skuteczną ochronę dziedzictwa kulturalnego. Rozbieżności w interpretacji tych terminów i brak jednoznacznych przepisów dotyczących kradzieży zabytków utrudniają odpowiednią reakcję na przestępstwa skierowane przeciwko dziedzictwu kulturowemu[1405].

[1403] Wyrok SA w Krakowie z 27.06.2018 r., II AKa 90/18, LEX nr 2524972.
[1404] Ibidem.
[1405] M. Trzciński, *Próba oceny nowych rozwiązań w zakresie karnoprawnej ochrony dziedzictwa kultury*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2019, t. 51, s. 103-121.

III.2.6.9. Problematyka zagadnień modyfikacji czynu zabronionego kradzieży

Problematyka modyfikacji czynu zabronionego kradzieży obejmuje szereg zagadnień, w tym kwestie związane z nowymi technologiami, różnymi typami kradzieży oraz interpretacją przepisów prawa karnego. Zdecydowana większość doktryny i orzecznictwa stara się dostosować prawo do zmieniających się warunków społecznych i technologicznych, co jest niezwykle istotne dla skutecznej ochrony mienia.

Działania ustawodawcy powinny koncentrować się głównie na ochronie dostępu do środków finansowych. W dzisiejszych czasach większość płatności odbywa się za pomocą kart kredytowych, bankomatowych lub urządzeń elektronicznych. Nie powinno zatem dziwić, że kradzież zmieniła swój wymiar i nie dotyczy już zazwyczaj przedmiotów takich jak pieniądze w formie gotówkowej. Zabór cudzej rzeczy ruchomej może być pojęciem wieloaspektowym i dotyczyć zarówno przywłaszczenia kodu BLIK, jak i programu komputerowego, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Różnorodność zachowań sprawców w tym kontekście powinna zatem znaleźć odzwierciedlenie w regulacjach prawa karnego. Niewątpliwie na ten moment nie można stwierdzić, iż istniejące przepisy w pełni spełniają funkcje w tym zakresie.

W kontekście nowych technologii warto zwrócić uwagę na zjawisko kradzieży tożsamości cyfrowej. Polega ono na tym, że przestępcy zdobywają dane osobowe, które następnie wykorzystują do zakładania fałszywych kont bankowych, zaciągania kredytów czy dokonywania zakupów online na koszt ofiary. Tego typu zachowania wymagają nie tylko zaostrzenia przepisów dotyczących ochrony danych osobowych, ale także podniesienia świadomości społeczeństwa na temat cyberbezpieczeństwa. Niezwykle istotnym działaniem w tej kwestii pozostaje z pewnością procedura zastrzeżenia numeru PESEL. Istotne w tym zakresie pozostają również zaangażowane kampanie społeczne, zwłaszcza sektora bankowego oraz tworzenie odpowiednich jednostek organizacyjnych wyspecjalizowanych do niesienia pomocy w razie cyberataku. Na gruncie przepisów prawa karnego zwrócić natomiast należy uwagę na różnorodne formy zjawiskowe i stadialne tego typu czynów zabronionych. Zwłaszcza bowiem w przypadku kradzieży tożsamości cyfrowej mogą istnieć problemy z odróżnieniem od siebie tych ostatnich.

Innym, równie istotnym zagadnieniem pozostaje kradzież oprogramowania komputerowego. Uzyskanie dostępu do cudzego programu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej to specyficzna forma kradzieży, która wymaga ochrony praw majątkowych twórców i użytkowników. Kluczowe jest tutaj uznanie, że korzyść majątkowa może wynikać zarówno z bezpośredniego przysporzenia, jak i z uniknięcia kosztów zakupu legalnego oprogramowania.

Kolejnym zagadnieniem jest kradzież energii. W praktyce ważne jest rozróżnienie między kradzieżą energii a oszustwem, co zależy od sposobu działania sprawcy. Wskazać należy, iż manipulacja układem pomiarowym, mająca na celu zaniżenie wskazań licznika, kwalifikuje się jako oszustwo, a nie kradzież. Przy kradzieży tego typu możemy mieć do czynienia z różną motywacją i sposobem działania sprawcy. To od tego właśnie zależeć będzie prawnokarna ocena jego zachowania.

Przepis art. 278a k.k., wprowadzony ustawą z dnia 19 czerwca 2020 roku oraz uchylony ustawą z dnia 7 lipca 2022 roku[1406], wprowadził istotne zmiany dotyczące kradzieży szczególnie zuchwałej. Co do zasady większość autorów zgadza się, iż norma sankcjonowana tego artykułu obejmowała kradzież energii[1407]. Problem związany z wykładnią tego przepisu wywodzi się z tego, iż po nowelizacji doszło do zmiany terminologicznej, a w związku z tym część doktryny uznała, że § 1 i § 1a art. 278 k.k. tworzy definicję kontekstową znamienia nazwowego kradzieży. Zgodzić należy się z tą częścią doktryny, która stała na stanowisku, że już wcześniejsza regulacja dawała podstawę do uznania, iż kradzież szczególnie zuchwała obejmuje także kradzież energii. Przykładowo, jeżeli sprawca jawnie, „w biały dzień" ładuje samochód elektryczny podłączając się do sieci elektrycznej sąsiada, ignorując przy tym obecność świadków i wykazując lekceważącą postawę, to można uznać, iż z taką właśnie kradzieżą mamy do czynienia.

[1406] A. Michalska-Warias, *Najważniejsze zmiany w części szczególnej kodeksu karnego z 1997 r.*, [w:] J. Lachowski (red.), *Polskie prawo karne po 25 latach obowiązywania kodeksu karnego z 1997 roku*, Warszawa 2024, s. 234.

[1407] Tak, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 278a, tezy 31-32, s. 93; Natomiast P. Zakrzewski wskazuje, że do tej pory energia, ani karta płatnicza nie były objęte zakresem normy sankcjonowanej (P. Zakrzewski, *Analiza zmian w czasie zakresu kryminalizacji typu czynu zabronionego kradzieży popełnionej w sposób szczególnie zuchwały z uwzględnieniem niekonstytucyjnego trybu uchwalenia przepisów wprowadzających ten typ kradzieży do Kodeksu karnego*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kradzież szczególnie* …, op. cit., s. 98 i n.).

Kradzież z włamaniem dostarcza problemów interpretacyjnych w kontekście znamienia włamania rozumianego jako przełamanie zabezpieczeń mienia. Kluczowe jest tutaj zrozumienie, że niezależnie od techniki użytej do włamania, ważne jest pokonanie fizycznych przeszkód. Jednak w kontekście nowych technologii, pojęcie kradzieży z włamaniem ewoluuje. W dobie cyfryzacji, kradzież z włamaniem nie ogranicza się już tylko do fizycznego przełamywania zamków czy zabezpieczeń mechanicznych. Coraz częściej mamy do czynienia z cyfrowym włamaniem, które polega na nieautoryzowanym dostępie do systemów komputerowych, baz danych czy sieci. Tego rodzaju przestępstwa wymagają pokonania zaawansowanych zabezpieczeń cyfrowych, takich jak firewalle, systemy detekcji włamań czy szyfrowanie danych.

Kradzież z włamaniem w Internecie może prowadzić do kradzieży danych osobowych, informacji handlowych, a nawet środków finansowych. Przykładem może być włamanie do systemu bankowego, co pozwala przestępcom przejąć kontrolę nad kontami klientów i przelać ich środki na swoje konta. Innym przykładem jest włamanie do serwera firmy, umożliwiające kradzież poufnych danych, takich jak projekty nowych produktów czy listy klientów.

Przede wszystkim, wydaje się zasadne dla oddania pełnego bezprawia zachowania sprawcy w tego typu przypadkach, posłużenie się konstrukcją zbiegu kumulatywnego przy ich opisie (art. 287 k.k. w zw. z art. 279 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.). Taka sytuacja może mieć miejsce, gdy przestępstwo wpłynięcia na automatyczne przetwarzanie danych informatycznych poprzedza przełamanie zabezpieczeń elektronicznych, a jego konsekwencją jest kradzież[1408]. Nie jest słuszne twierdzenie, że art. 287 § 1 k.k. nigdy nie może być samodzielną podstawą kwalifikacji prawnej i zawsze musi być stosowany wraz z art. 279 § 1 k.k. Zbieg tych przepisów występuje m.in. wtedy, gdy dochodzi do ingerencji w przetwarzanie, gromadzenie lub przekazywanie danych informatycznych, co prowadzi do wyprowadzenia pieniędzy z konta dotychczasowego posiadacza i przeniesienia ich do majątku sprawcy[1409]. Przestępstwo z art. 279 § 1 k.k. obejmuje zarówno przełamanie zabezpieczeń elektronicznych dostępu do mienia, jak i kradzież zabezpieczonej rzeczy ruchomej w celu jej przywłaszczenia. Aby przepis art. 279 § 1 k.k. mógł być stosowany równocześnie z art. 287 § 1 k.k. konieczne jest,

[1408] Zob. A. Wąsek, *Glosa do wyroku SN z dnia 11 września 2002 r., V KKN 9/01*, „Orzecznictwo Sądów Polskich" 2003, nr 7-8, s. 103.
[1409] Wyrok SA w Szczecinie z 14.10.2008 r., II AKa 120/08, LEX nr 508308.

aby działanie sprawcy spełniało wszystkie przesłanki przewidziane w obu tych przepisach. Samo przełamanie zabezpieczeń elektronicznych nie wystarcza do uzasadnienia kumulatywnej kwalifikacji[1410]. Warto rozważyć, czy nie byłoby zasadnym stworzenie odrębnej regulacji dotyczącej tego typu przypadków, co uzasadnione jest w świetle ich specyfiki, powszechności oraz względami ekonomiki procesowej.

Przestępstwa rozbójnicze, takie jak rozbój czy kradzież rozbójnicza, charakteryzują się szczególnie wysokim stopniem społecznej szkodliwości ze względu na użycie przemocy lub groźby. Ocena takich przestępstw powinna uwzględniać bezpośrednie powiązanie między przemocą a zamiarem przywłaszczenia mienia. Przepisy powinny jasno określać, że zamiar kradzieży musi istnieć najpóźniej w momencie użycia przemocy. Ponadto mając na uwadze rozważane już kwestie przestępstw związanych z użyciem nowych technologii, należy wskazać możliwość dokonywania wymuszenia rozbójniczego w wirtualnej rzeczywistości. Sytuacje takie będą miały miejsce przede wszystkim w ramach gier MMORPG, czyli gier komputerowych rozgrywanych w rzeczywistym czasie przez wielu graczy.

W nawiązaniu do współczesnych wyzwań związanych z przestępstwami wirtualnymi należy wskazać, że konieczna staje się współpraca między organami ścigania a firmami technologicznymi. Szybkie udostępnianie danych, które mogą pomóc w identyfikacji i ściganiu sprawców przestępstw w wirtualnej rzeczywistości, powinno obejmować utworzenie specjalistycznych zespołów eksperckich odpowiedzialnych za bezpośrednią współpracę z organami ścigania. Kluczowa może być także automatyzacja procedur przekazywania danych. Jednym ze sprawdzonych sposobów w tym zakresie pozostaje korzystanie z API (*Application Programming Interface*), co umożliwia szybki dostęp do niezbędnych informacji.

Retencja danych logowania i komunikacji powinna się odbywać z uwzględnieniem zasady proporcjonalności i subsydiarności, biorąc pod uwagę stopień ingerencji w sferę prywatności użytkowników. Zgodnie z prawem telekomunikacyjnym[1411] okres przechowywania danych nie powinien przekraczać 12 miesięcy (art. 180a). Ponadto istotne jest dbanie o regularne audyty i kontrole w zakresie ich przechowywania. Rozwijanie technologii i metod wykrywania sprawców przestępstw w wirtualnej rzeczywistości może obejmować

[1410] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 287, teza 86, s. 378.
[1411] Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo telekomunikacyjne (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 34 z późn. zm.).

wdrożenie systemów sztucznej inteligencji (AI) do analizy wzorców zachowań użytkowników w czasie rzeczywistym, monitorowanie czatów i komunikacji w grach MMORPG pod kątem słów kluczowych i fraz wskazujących na próby wymuszenia, a także opracowanie narzędzi do analiz sieci społecznych, które pozwolą lepiej zrozumieć relacje między użytkownikami i wykrywać zorganizowane grupy przestępcze.

Kluczowa pozostaje zwłaszcza współpraca międzynarodowa. W przypadku gier online i wirtualnej rzeczywistości, większość przestępstw będzie zawierało element transgraniczny. W związku z tym należy mieć na uwadze możliwe komplikacje w zakresie zbierania materiału dowodowego, jak również na poziomie komunikacji i spójności procedur. O ile są one w miarę podobne w krajach członkowskich UE, czy EOG, o tyle problem pojawia się w przypadku państw spoza tych organizacji. Z pewnością rozwiązaniem części problemów może być wdrażanie transparentności polityki prywatności w zakresie udostępnienia danych osobowych przez firmy zajmujące się wirtualnymi grami komputerowymi.

W kontekście kradzieży dóbr o znacznej wartości kulturowej lub historycznej, ochrona takich przedmiotów wymaga dokładnej oceny ich wartości. Przykład omawianego wcześniej orzeczenia dotyczącego dobra z listy Światowego Dziedzictwa UNESCO ukazuje, że sama obecność na liście nie jest wystarczającym dowodem wartości kulturowej[1412]. Konieczne jest indywidualne podejście do oceny unikalności i znaczenia każdego przedmiotu.

W odniesieniu do ochrony dóbr kulturowych online, szczególnie w dobie cyfryzacji i wirtualnych muzeów, pojawiają się specyficzne wyzwania związane z jurysdykcją oraz właściwością miejscową. Ta ostatnia może fluktuować w zależności od miejsca zabezpieczenia kopii cyfrowych, jak też oryginalnych obiektów fizycznych. Pamiętać bowiem należy, że te dwie lokalizacje nie muszą się w tym przypadku pokrywać. Poszukując skutecznych rozwiązań w tym zakresie trzeba zwrócić uwagę na dostępność metod identyfikacji i autoryzacji w przypadku archiwów cyfrowych i baz danych. Pomocna w tym względzie może być technologia *blockchain*, która zapewnia niezmienność i transparentność historii własności oraz dostępu do danego obiektu. Mając na uwadze specyfikę omawianych działań i przestępstw postulować można instytucję właściwości cyfrowej. Takie rozwiązanie odpowiadałoby współczesnym wyzwaniom dla organów ścigania, a jednocześnie ułatwiało ich

[1412] Wyrok SA w Krakowie z 27.06.2018 r., II AKa 90/18, LEX nr 2524972.

pracę. Instytucje zarządzające dobrami kulturowymi online, takie jak muzea, biblioteki i archiwa, powinny współpracować z międzynarodowymi organizacjami zajmującymi się ochroną dziedzictwa kulturowego, aby zapewnić zgodność z globalnymi standardami ochrony i wymiany informacji o zasobach kulturowych. Postulować również można wprowadzenie międzynarodowych baz danych skradzionych dóbr kulturowych, dostępnych dla organów ścigania i instytucji kultury, co umożliwiłoby szybsze odzyskiwanie skradzionych obiektów i minimalizację ryzyka ich nielegalnego handlu.

III.2.7. Zagadnienia sankcji karno-prawnej w przypadku przestępstwa kradzieży

Na płaszczyźnie ustawowego wymiaru kary, przestępstwo z art. 278 § 1 k.k. zagrożone jest sankcją pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Taką samą karę sąd może zastosować w przypadku skazania za przestępstwo z art. 278 § 1a, § 2 oraz § 5. Łagodniejszą karę przewidziano w wypadku mniejszej wagi (kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku), zaś zaostrzenie kary zostało przewidziane w przypadku kradzieży szczególnie zuchwałej (kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8).

Odnosząc się natomiast do sądowego wymiaru kary należy wskazać, że zgodnie z art. 37a § 1 k.k., w sytuacji, gdy wymierzona kara za kradzież nie przewyższa jednego roku pozbawienia wolności, sąd ma możliwość zastąpienia jej grzywną na poziomie co najmniej 150 stawek dziennych lub karą ograniczenia wolności na okres minimum czterech miesięcy. W szczególności zalecane jest również orzeczenie wtedy środka karnego, kompensacyjnego lub przepadku. Ustawodawca wykluczył jednak wskazane rozwiązanie w przypadku recydywy specjalnej zwykłej lub w przypadku sprawców, którzy popełniają przestępstwo działając w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, sprawców przestępstw o charakterze terrorystycznym i sprawców przestępstwa określonego w art. 178a § 4 k.k.

Praktyka stosowania prawa wskazuje, iż wymierzenie kary poniżej minimalnego zakresu przewidzianego w ustawowych ramach jest rażącym naruszeniem prawa, jeśli nie ma wyraźnego oparcia w obowiązujących przepisach. Ta zasada dotyczy nie tylko sytuacji, gdy kara zostaje orzeczona poniżej minimalnego zagrożenia określonego w przepisach dotyczących konkretnego przestępstwa, ale także w przypadku, gdy orzeczono ją poniżej minimalnego progu wyznaczonego przez ogół znajdujących zastosowanie przepisów, jak np. w art. 37a § 1 k.k[1413].

Przepis art. 37b k.k. stanowi, że w sprawie o występek zagrożony karą pozbawienia wolności, niezależnie od dolnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego w ustawie za dany czyn, sąd może orzec jednocześnie karę pozbawienia wolności w wymiarze

[1413] Wyrok SN z 18.01.2024 r., IV KK 550/23, LEX nr 3657065.

nieprzekraczającym 3 miesięcy, a jeżeli górna granica ustawowego zagrożenia wynosi przynajmniej 10 lat – 6 miesięcy, oraz karę ograniczenia wolności do lat 2. Przepisów art. 69-75 nie stosuje się. W pierwszej kolejności wykonuje się wówczas karę pozbawienia wolności, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Orzecznictwo podkreśla, że termin „górna granica ustawowego zagrożenia" w art. 37b k.k. odnosi się do sankcji przewidzianej w przepisie określającym daną kategorię przestępstwa, a nie do maksymalnej kary możliwej do wymierzenia w danej sprawie (np. przy zastosowaniu przepisów o nadzwyczajnym obostrzeniu kary)[1414]. Młody wiek sprawcy nie stanowi wystarczającego uzasadnienia dla łagodniejszej kary, ani stosowania art. 37b k.k[1415]. Przepis art. 37b k.k. daje sądowi możliwość elastycznego doboru kary, co nie jest obowiązkowe i zależy od indywidualnej oceny sądu. Brak zastosowania tego przepisu nie jest naruszeniem prawa ani nie ma istotnego wpływu na treść wyroku[1416]. Instytucję przewidzianą w art. 37b k.k. można stosować do sprawców popełniających przestępstwo w warunkach określonych w art. 64 § 2 k.k., o ile w konkretnej sprawie nie ma zastosowania obowiązek wymierzenia kary pozbawienia wolności przekraczającej dolną granicę ustawowego zagrożenia lub gdy ten obowiązek można zrealizować poprzez orzeczenie kary pozbawienia wolności mieszczącej się w granicach wyznaczonych treścią art. 37b k.k[1417].

Zgodnie z art. 57b k.k. skazując za przestępstwo z zastosowaniem art. 12 § 1 k.k., sąd wymierza karę przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a w wypadku grzywny lub kary ograniczenia wolności nie niższą od podwójnej dolnej granicy ustawowego zagrożenia – do podwójnej wysokości górnej granicy ustawowego zagrożenia. W doktrynie podkreśla się, że sposób uregulowania surowszej odpowiedzialności karnej w art. 57b k.k. jest właściwy. W piśmiennictwie występuje pogląd, iż pomimo braku wyraźnego wyłączenia, przepis ten nie stoi w sprzeczności z art. 37a § 1 k.k., co umożliwia stosowanie kar na podstawie art. 37a § 1 k.k. także w przypadku czynów

[1414] Wyrok SN z 14.06.2023 r., III KK 593/22, LEX nr 3569671; Przyjęcie w ramach kwalifikacji prawnej czynu wypadku mniejszej wagi określonego w art. 283 k.k. powoduje, na potrzeby art. 37b k.k., że karę pozbawienia wolności – obok kary ograniczenia wolności – można orzekać w wymiarze do 3 miesięcy (Wyrok SN z 11.01.2023 r., V KK 459/22, LEX nr 3509856).
[1415] Wyrok SA w Szczecinie z 29.09.2022 r., II AKa 340/21, LEX nr 3447223.
[1416] Postanowienie SN z 16.12.2020 r., II KK 278/20, LEX nr 3301969.
[1417] Wyrok SN z 8.07.2020 r., I KK 49/19, LEX nr 3145214.

ciągłych[1418]. Jak się wydaje stoi on jednak w sprzeczności z aktualną linią orzeczniczą Sądu Najwyższego, który w swoich judykatach akcentuje, że treść art. 57b k.k. obliguje sąd przy skazaniu za przestępstwo ciągłe do wymierzenia kary powyżej ustawowego zagrożenia. Przypomnieć należy, iż przestępstwo z art. 278 § 1 k.k. zagrożone jest karą pozbawienia wolności, który dolny wymiar wynosi 3 miesiące[1419].

Z uwagi na wymiar sankcji przewidzianej za przestępstwo z art. 278 § 1 k.k., przy wyrokowaniu zastosowanie znaleźć może art. 66 k.k.

Przepis art. 66 k.k. reguluje warunkowe umorzenie postępowania. Zgodnie z § 1 tego przepisu sąd może warunkowo umorzyć postępowanie karne, jeżeli wina i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne, okoliczności jego popełnienia nie budzą wątpliwości, a postawa sprawcy niekaranego za przestępstwo umyślne, jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniają przypuszczenie, że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni przestępstwa. Natomiast § 2 określa, że warunkowego umorzenia nie stosuje się do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności. Z dobrodziejstwa warunkowego umorzenia postępowania może skorzystać wyłącznie sprawca niekarany za przestępstwo umyślne. Przesłanka ta ma charakter bezwzględny[1420].

[1418] J. Kluza, *Wymiar kary za czyn ciągły przy zastosowaniu art. 57b Kodeksu karnego*, „Przegląd Prawa Publicznego" 2023, nr 4, s. 17.

[1419] Zob. np. Wyrok SN z 22.02.2023 r., V KK 331/22, LEX nr 3554474; Postanowienie SN z 11.09.2024 r., V KK 259/24, LEX nr 3753980; Wyrok SN z 11.12.2024 r., V KK 488/24, LEX nr 3789454.

[1420] Por, np. Wyrok SN z 12.12.2023 r., IV KK 499/23, LEX nr 3637446); Wyrok SN z 26.09.2023 r., V KK 371/23, LEX nr 3609482; Wyrok SN z 26.07.2023 r., V KK 111/23, LEX nr 3588098; Wyrok SN z 6.07.2023 r., I KK 149/23, LEX nr 3579778; Wyrok SN z 9.05.2023 r., I KK 86/23, LEX nr 3568032; Wyrok SN z 19.05.2022 r., V KK 144/22, LEX nr 3439424; Wyrok SN z 22.12.2021 r., III KK 319/21, LEX nr 3324550; Wyrok SN z 17.03.2021 r., IV KK 63/21, LEX nr 3252375; Wyrok SN z 14.01.2021 r., III KK 234/20, LEX nr 3241537; Wyrok SN z 2.12.2020 r., III KK 324/20, LEX nr 3093443; Wyrok SN z 20.10.2020 r., IV KK 637/19, LEX nr 3276587; Wyrok SN z 19.10.2020 r., III KK 232/20, LEX nr 3277309; Wyrok SN z 7.10.2020 r., II KK 160/20, LEX nr 3208559; Wyrok SN z 29.09.2020 r., III KK 35/20, LEX nr 3126217; Wyrok SN z 17.09.2020 r., III KK 233/20, LEX nr 3225179; Wyrok SN z 15.07.2020 r., II KK 407/19, LEX nr 3225030.

III.2.7.1. Problematyka normy sankcjonującej odpowiedzialność prawnokarną

Norma sankcjonująca odpowiedzialność prawnokarną w przypadku przestępstwa kradzieży, jak określono w art. 278 § 1 k.k., przewiduje sankcję pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. To samo zagrożenie karą odnosi się do § 1a, § 2 oraz § 5 tego artykułu. Należy jednak rozważyć, czy stosowanie tego typu sankcji w przypadku różnych modyfikacji przestępstwa kradzieży jest adekwatne i sprawiedliwe.

Zwłaszcza w przypadku czynu przepołowionego, ocena wycinka rzeczywistości przy stosowaniu sankcji karnej powinna uwzględniać wszystkie okoliczności, w tym zamiar sprawcy, wartość skradzionych przedmiotów oraz kontekst społeczny i ekonomiczny. W przypadku, gdy kradzież obejmuje zarówno wartościowe przedmioty, jak i przedmioty o niewielkiej wartości, sąd musi poczynić drobiazgowe ustalenia w zakresie zamiaru sprawcy oraz okoliczności poszczególnych zachowań, a następnie zdecydować, czy połączyć te czyny jako jedno przestępstwo, czy też traktować je oddzielnie. Pojawia się w związku z tym problem stosowania konstrukcji czynu ciągłego. Ma on wymiar zarówno przedmiotowy, jak i podmiotowy. Po pierwsze, w przypadku kradzieży, zwłaszcza gdy dotyczy ona różnych przedmiotów należy ocenić, czy takie podejście nie doprowadzi do zbyt łagodnego traktowania sprawcy, który popełnia serię kradzieży. Po drugie zaś, w szczególności, gdy pokrzywdzonym jest ta sama osoba, a przedmioty przestępstwa różnią się, istnieje ryzyko, że nastąpi konsumpcja jednego z przepisu, co może prowadzić do zaniżenia kary. W takich przypadkach, sąd powinien dokładnie ocenić wszystkie okoliczności, w tym tożsamość pokrzywdzonego oraz charakter zaboru, aby ustalić, czy mamy do czynienia z czynem ciągłym czy z kilkoma odrębnymi przestępstwami.

Na gruncie adekwatności reakcji prawnokarnej pozytywnie ocenić należy znowelizowane rozwiązanie wprowadzone normą art. 57b k.k. Od 24 czerwca 2020 roku wprowadzono możliwość zaostrzenia kary za czyn ciągły, co pozwala sądowi na wymierzenie kary powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia. Natomiast od 4 stycznia 2024 roku zmodyfikowano wymiar tej kary w zakresie grzywny i kary ograniczenia wolności. W praktyce, stosowanie surowszych kar za czyny ciągłe powinno być dobrze uzasadnione. Należy wziąć pod uwagę zarówno skalę przestępstwa, jak i jego skutki dla pokrzywdzonych. Sąd powinien

ocenić, czy zastosowanie art. 57b k.k. jest właściwe w kontekście konkretnej sprawy, zwłaszcza gdy mamy do czynienia z wieloma pokrzywdzonymi lub różnymi rodzajami przedmiotów przestępstwa.

Modyfikacje przestępstwa kradzieży opierają się na założeniu różnorodności społecznej szkodliwości poszczególnych typów czynów. Widoczne jest to zwłaszcza w przypadku kradzieży szczególnie zuchwałej. Główną funkcją karania pozostaje jednak adekwatność reakcji wobec naruszenia porządku prawnego.

III.3. Kradzież w ustawie z dnia 20 maja 1971 roku Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119)

Przepis art. 119 k.w. penalizuje dwa rodzaje czynów zabronionych: kradzież i przywłaszczenie cudzej rzeczy ruchomej, których popełnienie jest uznawane za wykroczenie, pod warunkiem, że wartość skradzionego lub przywłaszczonego mienia nie przekracza kwoty 800 złotych, co stanowi obecnie obowiązujące kryterium przepołowienia[1421].

Zgodnie z § 1, kto kradnie lub przywłaszcza sobie cudzą rzecz ruchomą, jeżeli jej wartość nie przekracza 800 złotych, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny. Przepis § 2 stanowi, że usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo są karalne. Zaś § 3 określa, że jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 dopuścił się go na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego. Natomiast § 4 wskazuje, że w razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1, można orzec obowiązek zapłaty równowartości ukradzionego lub przywłaszczonego mienia, jeżeli szkoda nie została naprawiona.

Przepis art. 119 § 2 k.w. stanowi, że usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo są również karalne. Pierwsze z nich, jest formą stadialną, którą szerzej omówiono w poprzednich rozważaniach, dotyczących przestępstwa kradzieży[1422]. Warto jednak zauważyć, że Kodeks wykroczeń nie reguluje usiłowania nieudolnego[1423]. Jednakże, dla pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej, nie jest konieczne wynoszenie skradzionej rzeczy poza teren, na którym doszło do kradzieży. Nawet jeśli rzecz pozostaje na terenie sklepu, domu, magazynu lub innego ogrodzonego obszaru, to w ramach tych czynności przyjąć można konstrukcję usiłowania[1424]. Jeśli sprawca zostaje powstrzymany przed dokonaniem kradzieży w trakcie

[1421] P. Gensikowski, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 1, s. 963; Jeszcze do niedawna wartość ta oscylowała w kwocie 500 złotych, zob. podrozdział 1 rozdziału II pracy doktorskiej, s. 132.

[1422] Szerzej, zob. podrozdział 2 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 268-272; Usiłowanie reguluje art. 11 k.w., który stanowi, że odpowiada za usiłowanie, kto w zamiarze popełnienia czynu zabronionego swoim zachowaniem bezpośrednio zmierza do jego dokonania, które jednak nie następuje.

[1423] W Kodeksie wykroczeń brak jest jednak odpowiednika art. 13 § 2 k.k. W konsekwencji przyjąć należy, że karalne jest tylko usiłowanie udolne (Wyrok SN z 19.01.2016 r., V KK 401/15, LEX nr 1959502).

[1424] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 3.

usiłowania, również może zatem ponieść odpowiedzialność karną[1425]. Natomiast podżeganie i pomocnictwo to formy zjawiskowe, które znajdują swoje odpowiedniki w art. 18 § 2 i 3 k.k.

Zgodnie z art. 12 k.w. odpowiada za podżeganie, kto chcąc, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, nakłania ją do tego. Podżeganie to namawianie innej osoby do popełnienia przestępstwa. Strona podmiotowa zawężona jest tutaj do zamiaru bezpośredniego, co wyraża zwrot „chcąc". Podżegacz oddziałuje na wolę drugiego człowieka, aby skłonić go do popełnienia czynu zabronionego. Nakłanianie musi być konkretne i skierowane do określonego adresata. Podżeganie może mieć formę działań, gestów lub słów. Nie należy mylić podżegania z nawoływaniem do określonego zachowania realizującego znamiona przestępstwa, które dokonane publicznie – stanowi odrębny typ czynu zabronionego, stypizowany w części szczególnej Kodeksu karnego (art. 255 k.k.) bądź jeżeli jego zasięg lub skutki nie są znaczne – wykroczenie z art. 52a k.w. Podżeganie może także wystąpić w formie łańcuszkowej (podżeganie do podżegania). Omawiana forma zjawiskowa nie jest samoistnym czynem zabronionym, ale techniczną formą jego dokonania. Zasady karania podżegania określa art. 14 k.w[1426].

Przepis art. 13 k.w. stanowi, że odpowiada za pomocnictwo, kto w zamiarze, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, swoim zachowaniem ułatwia jego popełnienie, w szczególności dostarczając narzędzie, środek przewozu, udzielając rady lub informacji; odpowiada za pomocnictwo także ten, kto wbrew prawnemu, szczególnemu obowiązkowi niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego swoim zaniechaniem ułatwia innej osobie jego popełnienie. Pomocnictwo polega na ułatwianiu popełnienia przestępstwa poprzez działanie lub zaniechanie. Podmiotowy aspekt pomocnictwa obejmuje zamiar bezpośredni lub ewentualny. Sprawca musi swoim zachowaniem ułatwiać popełnienie przestępstwa, co może obejmować dostarczenie narzędzi, środków przewozu, udzielenie rady lub informacji. Pomocnictwo może mieć formę fizyczną lub psychiczną i może być udzielane przed lub w trakcie popełniania czynu zabronionego. Pomocnictwo może także przybierać postać zaniechania, np. w przypadku, gdy portier mający za zadanie fizyczną ochronę budynku

[1425] J. Wojciechowski, *Analiza pojęcia „zaboru" jako elementu kradzieży*, „Annales UMCS" 1969, t. 16, s. 283 i n.
[1426] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 12, teza 2.

dopuszcza do wejścia do jego wnętrza sprawcę kradzieży. Istotne jest, że nie musi być znana bliższa charakterystyka osoby wspieranej przez pomocnika, ale konkretna osoba musi być obiektem działania pomocnika. Pomocnictwo również nie jest samoistnym czynem zabronionym, ale techniczną formą jego dokonania[1427].

III.3.1. Podmiot

Podmiotem wykroczenia kradzieży i przywłaszczenia może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności[1428]. Oznacza to, że wykroczenie to, tak jak w przypadku przestępstwa ma charakter powszechny[1429]. Nie ma tutaj ograniczeń wynikających z konkretnych cech sprawcy. Zgodnie z zasadą powszechności odpowiedzialności karnej, każdy, kto popełni czyn zabroniony, podlega odpowiedzialności karnej, a to oznacza, że każda osoba może być podmiotem kradzieży i przywłaszczenia. Zatem, prawo wykroczeń nie wprowadza ograniczeń w zakresie podmiotowości czynnej[1430].

Przepis art. 119 § 3 k.w. określa, że w przypadku kradzieży lub przywłaszczenia rzeczy na szkodę osoby najbliższej, możliwe jest ściganie na żądanie pokrzywdzonego. Stanowi to odpowiednik wniosku o ściganie w prawie karnym, jednakże w przypadku wykroczeń, pokrzywdzony ma możliwość bezpośredniego złożenia wniosku o ukaranie jako oskarżyciel posiłkowy (zgodnie z art. 27 § 1 k.p.s.w.). Wniosek o ukaranie może być złożony przez pokrzywdzonego lub przez organ ścigania, który musi dołączyć do niego żądanie pokrzywdzonego. Brak takiego żądania uniemożliwia prowadzenie postępowania oraz skutkuje odmową jego wszczęcia. Zatem kluczowe jest wyrażenie woli przez pokrzywdzonego, aby sprawca został pociągnięty do odpowiedzialności za popełniony czyn zabroniony[1431].

[1427] Ibidem, komentarz do art. 13, tezy 1-3.
[1428] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 4.
[1429] S. Krajnik, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 3, s. 570; M. Zbrojewska, [w:] T. Grzegorczyk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 8, s. 565.
[1430] P. Gensikowski, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 14, s. 970.
[1431] A. Kiełtyka, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 27, tezy 1-12, s. 215-218; K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* …, op. cit., komentarz do art. 27, tezy 1-12, s. 159-161.

III.3.2. Przedmiot ochrony

Przedmiotem ochrony omawianego wykroczenia, jak ma to miejsce w przypadku przestępstwa, jest prawo własności oraz inne prawa majątkowe należące do uprawnionej osoby, jak również posiadanie[1432]. Ustawodawca rozciąga ochronę przed nieuprawnionymi działaniami osób, które próbują przywłaszczyć sobie cudze mienie lub rozporządzać nim bez zgody właściciela[1433].

Definicję rzeczy szczegółowo omówiono w poprzednich rozważaniach dotyczących przestępstwa kradzieży[1434]. Nadmienić należy, że rzecz ruchoma to każdy materialny przedmiot, który może być przemieszczany. Jako cudzą rzeczą określa się każdy przedmiot, nad którym sprawca nie ma wyłącznego prawa dyspozycji. Obejmuje to także współwłasność, gdyż każdy współwłaściciel posiada tylko udział we współwłasności[1435]. Rzecz porzucona, uznawana za niczyją, nie może być przedmiotem kradzieży, ponieważ zawłaszczenie takiej rzeczy jest dozwolone innymi środkami niż kradzież[1436]. Analogiczne uwagi odnieść można do rzeczy zagubionych, z tym zastrzeżeniem, że mogą być przedmiotem przywłaszczenia i wykroczenia niezawiadomienia o znalezieniu rzeczy z art. 125 k.w[1437].

[1432] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 2; S. Krajnik, [w:] J J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 2, s. 570; M. Zbrojewska, [w:] T. Grzegorczyk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 1, s. 557; P. Gensikowski, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 4, s. 964.

[1433] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, tezy 1-2.

[1434] Zob. podrozdział 2.2.1 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 283-284.

[1435] Wyrok SN z 4.06.1998 r., V KKN 220/97, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 1999, nr 1, poz. 3, LEX nr 34988; Wyrok SO w Zamościu z 12.07.2013 r., II Ka 496/13, LEX nr 1718276.

[1436] S. Krajnik, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 4, s. 573; M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 2,* Warszawa 2009*,* komentarz do art. 119, teza 3, s. 415.

[1437] M. Zbrojewska, [w:] T. Grzegorczyk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 4, s. 558.

III.3.3. Strona przedmiotowa

Strona przedmiotowa wykroczenia z art. 119 k.w. polega na kradzieży lub przywłaszczeniu sobie cudzej rzeczy ruchomej. Zabór rzeczy musi być dokonany w celu przywłaszczenia i zamierzony przez sprawcę[1438]. Działanie zmierzające do przywłaszczenia obejmuje również sytuacje, w których sprawca planuje skorzystać jedynie z niektórych uprawnień właścicielskich[1439]. Jednakże pogląd, iż zabór cudzej rzeczy przez osobę dążącą do zabezpieczenia lub zaspokojenia własnych roszczeń nie stanowi kradzieży w rozumieniu art. 119 k.w[1440], budzi wątpliwości interpretacyjne. Przede wszystkim, takie stanowisko może prowadzić do sytuacji, w których dochodzi do nadużyć w zakresie samowolnego przejmowania rzeczy, co stanowiłoby nieuprawnione naruszenie prawa własności. W świetle przepisów cywilnych, zabezpieczenie roszczeń powinno następować zgodnie z odpowiednimi procedurami prawnymi, w tym m.in. za pośrednictwem postępowania sądowego, co gwarantuje zachowanie równowagi między interesem wierzyciela a ochroną praw właściciela rzeczy. Pomijając te procedury, przejęcie rzeczy w celu zabezpieczenia roszczeń, bez stosownej decyzji sądowej, w praktyce może prowadzić do sytuacji, które materialnie nie różnią się od kradzieży, gdyż poszkodowany właściciel traci kontrolę nad swoją rzeczą, a nie dochodzi do formalnego uznania takiej czynności za zgodną z prawem. Tego typu praktyka narusza więc podstawową zasadę ochrony własności prywatnej, którą winno się chronić w każdej sytuacji, również w kontekście dochodzenia roszczeń. W związku z tym, brak uznania takich działań za kradzież może być uznany za wadliwy, gdyż stwarza możliwość obejścia norm chroniących prawo własności.

Różnica między kradzieżą a przywłaszczeniem tkwi w sposobie wejścia w posiadanie rzeczy[1441]. Jak wspomniano we wcześniejszych rozważaniach, w przypadku przywłaszczenia, sprawca już posiadał rzecz legalnie, ale decyduje się na postępowanie z nią, jakby była jego własnością, bez zamiaru zwrócenia. Przywłaszczenie wymaga wcześniejszego legalnego

[1438] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 3.
[1439] A. Marek, A. Peczeniuk, [w:] A. Marek (red.), *Kradzież …,* op. cit., s. 62.
[1440] P. Gensikowski, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 5, s. 964.
[1441] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 3.

posiadania rzeczy ruchomej[1442]. Czasami przywłaszczenie przybiera formę kwalifikowaną, jak wówczas, gdy sprawca przywłaszcza rzecz, która została mu powierzona (art. 284 § 2 k.k.)[1443].

Analiza orzecznictwa nie przynosi w tym względzie zbyt wielu przełomowych judykatów. Niemniej, należy zwrócić uwagę na wskazane niżej orzeczenia. Po pierwsze, Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 27 listopada 2018 roku[1444] podkreślił, iż do zaklasyfikowania czynu jako przywłaszczenia niezbędne jest działanie sprawcy z wyraźnym celem przywłaszczenia „cudzej" rzeczy, z zamiarem jej stałego włączenia do własnego majątku, a nie jedynie czasowego korzystania z niej. Po drugie, Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z dnia 25 listopada 2015 roku[1445] zdefiniował przywłaszczenie jako bezprawne rozporządzanie przez sprawcę rzeczą ruchomą lub prawem majątkowym już znajdującym się w jego posiadaniu, poprzez integrację tej rzeczy z własnym majątkiem, co prowadzi do powiększenia własnego majątku lub majątku innej osoby, lub też inne postępowanie z nią jako z własną.

III.3.4. Strona podmiotowa

Strona podmiotowa omawianego wykroczenia, podobnie jak ma to miejsce w przypadku przestępstwa, wymaga umyślności ze strony sprawcy[1446], zaś zamiar może mieć charakter wyłącznie bezpośredniego celu[1447]. Kradzież należy zatem do wykroczeń kierunkowych[1448]. Sprawca podejmuje działanie w celu przywłaszczenia cudzej rzeczy[1449].

[1442] Wyrok SA w Warszawie z 3.12.2018 r., II AKa 412/18, LEX nr 2610488.

[1443] Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2007 roku, przestępstwo przywłaszczenia, zdefiniowane w art. 284 k.k., ma swoje odzwierciedlenie w art. 119 k.w. Różnica między przestępstwem a wykroczeniem zależy od wartości rzeczy, która została przywłaszczona. Ponadto art. 130 k.w. wprowadzając pojęcie przywłaszczenia, obejmuje również takie czyny jak przywłaszczenie rzeczy znalezionej, co oznacza, że nie wyklucza to stosowania art. 119 k.w. w tego rodzaju sytuacjach (Wyrok SN z 26.06.2007 r., IV KK 73/07, LEX nr 265805).

[1444] Wyrok SA w Warszawie z 27.11.2018 r., II AKa 355/18, LEX nr 2624400.

[1445] Wyrok SA w Łodzi z 25.11.2015 r., II AKa 132/15, LEX nr 1934477.

[1446] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 5; S. Krajnik, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 5, s. 574; P. Gensikowski, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 15, s. 970.

[1447] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 5.

[1448] Wyrok SN z 29.10.2001 r., III KKN 364/01, LEX nr 51495.

[1449] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 5.

Z kolei przywłaszczenie wiąże się z określoną kierunkowością działania i zamiarem określanym jako *animus rem sibi habendi* (tzw. chęć posiadania rzeczy dla siebie)[1450]. W analizie przedstawionej w poprzednich rozważaniach dotyczącej zagadnienia przestępstwa kradzieży, szczegółowo omówiono ten zamiar[1451]. Bezprawne zatrzymanie cudzego mienia i jego użytkowanie w celu osiągnięcia zysku, bez zamiaru zatrzymania go na własność, nie stanowi przywłaszczenia[1452]. W doktrynie dopuszcza się również możliwość wystąpienia zamiaru ewentualnego, szczególnie w kontekście oceny, czy dana rzecz stanowi własność osoby trzeciej[1453].

III.3.5. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną w przypadku kradzieży

Omawiając przestępstwo kradzieży wspomniano, że istnieją okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną, które mogą mieć zastosowanie w wyjątkowych i nielicznych przypadkach. Do takich okoliczności należy obrona konieczna, stan wyższej konieczności oraz błędy dotyczące faktu lub bezprawności działań. Ponadto w kontekście usiłowania kradzieży, możliwe jest zastosowanie instytucji czynnego żalu, co może wpłynąć na zmniejszenie lub wyłączenie odpowiedzialności prawnej sprawcy[1454].

Kodeks wykroczeń również zawiera przepisy odnoszące się do okoliczności wyłączających odpowiedzialność karną.

Zgodnie z art. 15 k.w., nie popełnia wykroczenia, kto w obronie koniecznej odpiera bezpośredni bezprawny zamach na jakiekolwiek dobro chronione prawem. Choć obrona konieczna w odczuciu społecznym kojarzy się niejednokrotnie z czynami zabronionymi przeciwko mieniu[1455], to jednak w orzecznictwie trudno odnaleźć przypadki, w których sprawca

[1450] Wyrok SN z 23.11.2006 r., II KK 186/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 2247, LEX nr 295469; Zabór mienia z zamiarem jego niezwłocznego porzucenia oznacza, że sprawca zamierza postąpić z nim jak właściciel, a w związku z tym celem jego działania jest przywłaszczenie tego mienia (Uchwała SN z 23.04.1998 r., I KZP 1/98, OSNKW 1998, nr 5-6, poz. 23, LEX nr 33009; Zob. również S. Łagodziński, *Glosa do uchwały SN z dnia 23 kwietnia 1998 r., I KZP 1/98*, „Prokuratura i Prawo" 1999, nr 1, s. 105).
[1451] Zob. podrozdział 2.4 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 303 i n.
[1452] Wyrok SO w Tarnowie z 6.11.2003 r., II Ka 400/03, KZS 2003, nr 12, poz. 39, LEX nr 1713571.
[1453] P. Gensikowski, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 119, teza 15, s. 971.
[1454] Zob. podrozdział 2.5 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 308.
[1455] P. Bachmat, Instytucja obrony koniecznej w praktyce prokuratorskiej i sądowej, Warszawa 2003, s. 21.

kradzieży działałby w okolicznościach skutecznego zastosowania tej instytucji wyłączającej bezprawność.

Stan wyższej konieczności został uregulowany w art. 16 k.w. Zgodnie z tym przepisem, nie popełnia wykroczenia, kto działa w celu uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego dobru chronionemu prawem, jeżeli niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć, a dobro poświęcone nie przedstawia wartości oczywiście większej niż dobro ratowane. Tego przepisu nie stosuje się, gdy sprawca poświęca dobro, które ma szczególny obowiązek chronić nawet z narażeniem się na niebezpieczeństwa osobiste. W istocie, instytucja stanu wyższej konieczności na gruncie Kodeksu wykroczeń nie różni się zasadniczo od tej, która jest znana z Kodeksu karnego, pozwalając na działanie w sytuacji konfliktu między dobrem chronionym a poświęcanym. Kluczowym elementem jest realna potrzeba obrony przed aktualnym i nieuchronnym niebezpieczeństwem, przy czym muszą być zachowane zasady subsydiarności i proporcjonalności między wartością dobra ratowanego a poświęconego[1456].

Przepis art. 7 k.w. stanowi, że nieświadomość tego, że czyn jest zagrożony karą, nie wyłącza odpowiedzialności, chyba że nieświadomość była usprawiedliwiona. Ponadto nie popełnia wykroczenia umyślnego, kto pozostaje w błędzie co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego. Kluczowym aspektem jest tu rozróżnienie między nieświadomością karalności a błędem co do faktu. Pierwsze dotyczy sytuacji, w której sprawca nie zdaje sobie sprawy z tego, że jego działanie podlega sankcji karnej. Natomiast, drugie ma miejsce, gdy sprawca działa pod wpływem nieprawidłowego przekonania co do istotnych okoliczności czynu, np. dotyczących przedmiotu czynu zabronionego[1457].

W kontekście powyższego przywołać można przykłady z orzecznictwa. Sąd Rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy rozpatrywał sprawę, w której osoba obwiniona została oskarżona o kradzież telefonu komórkowego[1458]. Działała ona w przekonaniu o współwłasności telefonu z mężem. Sąd uznał, iż doszło tutaj do błędu w rozumieniu prawa karnego, przy czym błąd ten można uznać za usprawiedliwiony. Obwiniona nie miała zamiaru popełnienia kradzieży, mylnie uznawała telefon za majątek wspólny. W konkluzji, zastosowanie znalazł

[1456] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 16, tezy 1-5.
[1457] Ibidem, komentarz do art. 7, tezy 1-3.
[1458] Wyrok SR w Warszawie z 19.05.2016 r., V W 7/16, LEX nr 2058415.

przepis art. 7 § 2 k.w. Z kolei Sąd Okręgowy w Siedlcach rozpatrując sprawę obwinionego o kradzież trawy z działki[1459] stwierdził, iż „przyjęcie, że doszło do popełnienia tego wykroczenia wymaga nie tylko ustalenia, iż doszło do bezprawnego wyjęcia rzeczy spod władztwa osoby dotychczas nią władającej i objęcia jej we własne władanie przez sprawcę, lecz również ustalenia, że sprawca był świadom takiego stanu rzeczy, a więc działał umyślnie w zamiarze bezpośrednim. Pamiętać należy, że nie stanowi zaboru rzeczy przejęcie władztwa nad nimi przez sprawcę w sytuacji, w której rości on sobie prawo do zabranej rzeczy. W takiej sytuacji sprawca nie działa bowiem w celu przywłaszczenia, tj. pozbawienia władztwa nad rzeczą innej osoby i przejęcia jej we własne władanie, lecz w celu zrealizowania przysługujących mu uprawnień do rzeczy. Kwestia rzeczywistego lub urojonego charakteru tych uprawnień winna być natomiast rozstrzygana nie na płaszczyźnie znamion w części dotyczącej strony podmiotowej, lecz w kontekście konstrukcji błędu”[1460].

W obu przywołanych tutaj sprawach decydującą kwestią było ustalenie, że oskarżeni znajdowali się w błędnym przekonaniu co do elementu stanu faktycznego, co miało istotny wpływ na kształt orzeczenia.

Kodeks wykroczeń w art. 17 zawiera również okoliczności wyłączające odpowiedzialność sprawcy niepoczytalnego. Zgodnie z tym przepisem, nie popełnia wykroczenia, kto, z powodu choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego lub innego zakłócenia czynności psychicznych, nie mógł w czasie czynu rozpoznać jego znaczenia lub pokierować swoim postępowaniem. Jeżeli w czasie popełnienia wykroczenia zdolność rozpoznawania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona, można odstąpić od wymierzenia kary lub środka karnego. Natomiast w przypadku, gdy sprawca wykroczenia wprawił się w stan nietrzeźwości lub odurzenia powodujący wyłączenie lub ograniczenie poczytalności, które przewidywał albo mógł przewidzieć, przepisu tego nie stosuje się. Kwestia poczytalności i jej ograniczenia szerzej została omówiona w przypadku przestępstwa kradzieży[1461].

Wspomnieć warto, że element psychiatryczny w kwestii niepoczytalności obejmuje nie tylko choroby psychiczne, ale również upośledzenie umysłowe i inne zakłócenia czynności

[1459] Wyrok SO w Siedlcach z 24.03.2016 r., II Ka 108/16, LEX nr 2016495.
[1460] Ibidem.
[1461] Szerzej, zob. podrozdział 2.5 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 312.

psychicznych, które mogą mieć charakter przejściowy i być wywołane różnymi czynnikami. Ważne jest, by stwierdzenie niepoczytalności odnosiło się do stanu w czasie popełniania czynu, a ocena źródła i stopnia zakłócenia stanu psychicznego należy do biegłych psychiatrów[1462].

W omawianym kontekście, przywołać można wyrok Sądu Rejonowego w Kaliszu z dnia 27 maja 2019 roku[1463], gdzie rozpatrywana była sprawa dotycząca serii kradzieży dokonanych przez sprawcę uzależnionego od substancji psychoaktywnych. Sąd uznał, że zdolność obwinionego do rozpoznania znaczenia swojego czynu i kierowania swoim postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona. W efekcie, choć obwiniony został uznany za winnego dokonania kradzieży, to ze względu na jego stan psychiczny, orzeczona kara miała na celu nie tylko ukaranie, ale również uwzględnienie potrzeby leczenia i resocjalizacji[1464].

Ponadto zwrócić należy uwagę na szczególną regulację zawartą w przepisie art. 130 k.w. Zawiera on bowiem katalog okoliczności, których wystąpienie wyłącza możliwość traktowania czynów jako wykroczeń. Mamy tutaj zatem sytuację odwrotną do opisanych powyżej, gdyż ustawodawca uznał określone zachowania za karygodne na tyle, by nie można było ich traktować jako wykroczeń. Jeśli sprawca posiada broń, amunicję, materiały lub przyrządy wybuchowe jako przedmiot czynu, realizuje czyn w sposób szczególnie zuchwały lub przy użyciu włamania, stosuje gwałt wobec osoby lub grozi jego natychmiastowym użyciem w celu utrzymania posiadania zabranego mienia, a także zabiera mienie innej osoby z zamiarem przywłaszczenia, szczególnie jeśli sprawca doprowadza ofiarę do stanu nieprzytomności lub bezbronności, to nie można jego zachowania zakwalifikować jako wykroczenie. W poprzednich rozważaniach omówiono sporne kwestie w orzecznictwie i doktrynie w kontekście tego przepisu[1465]. Nadmienić należy, że użycie przemocy przy kradzieży nie może być uznane za czyn o niskim stopniu społecznej szkodliwości. Nawet użycie przemocy poprzez rzecz może stanowić formę przymusu[1466].

[1462] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 17, teza 2.
[1463] Orzeczenie SR w Kaliszu z 27.05.2019 r., II W 1622/18, LEX nr 3661586.
[1464] Ibidem.
[1465] Szerzej, zob. podrozdział 2 rozdziału II pracy doktorskiej, s. 134 i n.
[1466] M. Dudzik, *Drobna kradzież popełniona z użyciem przemocy – przestępstwo czy wykroczenie*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2009, t. 24, s. 49-57.

III.3.6. Szczególne przypadki kradzieży

III.3.6.1. Kradzież leśna

Przepis art. 120 k.w. penalizuje rodzaj kradzieży, jaką jest kradzież leśna[1467]. Odpowiedzialność za to wykroczenie może ponieść każda osoba, w tym również pracownicy leśnictwa. Dla osób pracujących w leśnictwie istotne jest, że ich działania mogą jednocześnie stanowić przekroczenie uprawnień (możliwy wówczas jest ewentualny zbieg z art. 231 § 1 k.k)[1468]. Przedmiotem ochrony jest własność drewna w stanie nieprzetworzonym, czyli w formie ściętych drzew lub ich części. Z ochrony korzysta także drzewostan leśny. Dokonanie wyrębu drzewa polega na usunięciu go z ziemi, poprzez odcięcie go od gruntu i pozostawienie jedynie pnia z korzeniami zakorzenionym w ziemi. Drzewo wyrąbane to takie, które zostało ścięte przez człowieka, podczas gdy drzewo powalone to drzewo, które zostało przewrócone wskutek naturalnych sił, szczególnie działania wiatru lub innych czynników przyrody. Wskazane wykroczenie dotyczy czynu popełnionego wyłącznie w lesie. Dlatego też kradzież lub przywłaszczenie drewna poza lasem nie będzie odnosić się do tego rodzaju wykroczenia, a zastosowanie znajdzie przepis z art 119 k.w[1469].

Strona przedmiotowa obejmuje zachowania polegające na wyrębie drzewa w lesie, kradzieży lub przywłaszczeniu z lasu drzewa wyrąbanego lub powalonego[1470]. Chodzi tu o drzewo w stanie naturalnym, a nie w postaci materiałów budowlanych lub drzewa przetworzonego do dalszego zastosowania (deski, bale)[1471]. Sąd Najwyższy w swoich judykatach stwierdził, że definicja „drzewa wyrąbanego lub powalonego" odnosi się wyłącznie do drzewa zachowującego swój naturalny, nieprzetworzony stan. Termin „drzewo" w kontekście art. 290 § 2 k.k. oraz art. 120 k.w. odnosi się do drzewa w stanie surowym, czyli takiego, jakie pozostaje w lesie po wyrębie lub powaleniu[1472]. W momencie przetworzenia

[1467] A. Sośnicka, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 231.
[1468] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 120, teza 4.
[1469] S. Krajnik [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 120, tezy 1-3, s. 576-577.
[1470] Wyrok SN z 23.04.2015 r., V KK 50/15, LEX nr 1681527.
[1471] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 120, teza 3.
[1472] Wyrok SN z 26.10.2011 r., IV KK 298/11, LEX nr 1027195.

drzewa wyrąbanego lub powalonego na materiał budowlany lub inny materiał użytkowy, zmienia się jego forma i wartość, przez co przestaje ono odpowiadać definicji z tych przepisów[1473]. W przypadku, gdy wyrąbane lub powalone drzewo zostanie przetworzone na materiał budowlany lub inny materiał użytkowy przed dokonaniem kradzieży, może być ono przedmiotem czynu zakwalifikowanego jako wykroczenie na podstawie art. 119 § 1 k.w. albo jako przestępstwo zgodnie z art. 278 § 1 k.k. lub § 3 k.k[1474].

Strona podmiotowa wymaga działania z umyślnością, co oznacza, że sprawca musi świadomie dążyć do przywłaszczenia sobie drewna. Wycinka drzew musi być dokonywana z zamiarem przywłaszczenia, co implikuje konieczność istnienia zamiaru bezpośredniego. Podobnie, zarówno kradzież, jak i przywłaszczenie muszą być motywowane celem przywłaszczenia sobie mienia, co wskazuje na konieczność określonej kierunkowości działań sprawcy[1475].

Jak już wspomniano wyżej, wyrąb drzewa oznacza jego ścięcie, oderwanie od podłoża. Natomiast częściowe podcięcie drzewa stanowić może usiłowanie wyrębu[1476]. Pojęcie kradzieży należy rozumieć zgodnie z art. 278 § 1 k.k. jako zabór cudzej rzeczy ruchomej w celu przywłaszczenia, tj. postąpienia z nim jak z własnym[1477]. Kradzież zakłada zabór – nieuprawnione wejście w posiadanie drzewa. Przywłaszczenie może być zrealizowane przez osobę, w której zarządzaniu to drzewo się znalazło, pozostając dotychczas pod jego pieczą. Kradzież i przywłaszczenie odnoszą się do drzewa wyrąbanego lub powalonego – tylko w tej postaci drzewo może być przedmiotem kradzieży lub przywłaszczenia. Drzewo rosnące może być natomiast przedmiotem wyrębu[1478].

Ustawa z dnia 28 września 1991 roku o lasach[1479] w art. 3 ust. 1 definiuje las jako grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi), drzewami i krzewami oraz runem leśnym lub przejściowo jej pozbawiony, przeznaczony do produkcji leśnej lub stanowiący rezerwat przyrody, lub wchodzący w skład parku narodowego

[1473] Wyrok SN z 12.03.2015 r., IV KK 381/14, LEX nr 1663830.
[1474] Wyrok SN z 3.09.2009 r., V KK 171/09, OSNKW 2010, nr 2, poz. 16, LEX nr 522849.
[1475] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 120, teza 5.
[1476] Ibidem, teza 3.
[1477] Szerzej, zob. podrozdział 2.4 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 302.
[1478] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 120, teza 3.
[1479] Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 530).

albo wpisany do rejestru zabytków, a także związany z gospodarką leśną, zajęty pod wykorzystywane na potrzeby gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także grunt wykorzystywany na parkingi leśne i urządzenia turystyczne[1480].

Kradzież drewna, analogicznie jak ma to miejsce w przypadku wykroczenia określonego w art. 119 § 1 k.w., może występować w różnych formach stadialnych[1481]. Korzystając z przykładów z orzecznictwa wskazać można przypadek usiłowania wykroczenia z art. 120 § 1 k.w. poprzez próbę przywłaszczenia przez oskarżonego drewna bukowego o wartości 310 złotych[1482]. Biorąc pod uwagę wartość drewna, działanie oskarżonego nie wypełniało znamion przestępstwa, lecz wykroczenia, które również jest karalne zgodnie z przepisami.

W przypadku ukarania sprawcy w związku z kradzieżą leśną i wymierzenia mu kary, należy wskazać, iż przepadek przedmiotu służącego do popełnienia przestępstwa może być orzeczony jedynie, gdy przedmiot ten stanowił własność sprawcy[1483]. Ponadto podkreślić należy, że działania takie jak wyrąb gałęzi, krzewów, korzeni, karczowanie pni w cudzym lesie, zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym w judykatach Sądu Najwyższego, niezależnie od ich wartości, stanowią kradzież leśną, zgodnie z art. 148 k.w[1484]. Jednakże takie stanowisko spotkało się ze słuszną krytyką w doktrynie[1485]. Wskazać należy, że praktyczną implikacją wskazanego poglądu byłoby niesłuszne premiowanie sprawców kradzieży tego rodzaju mienia

[1480] Szerzej w zakresie prawnej definicji lasu, zob. D. Danecka, W. Radecki, [w:] D. Danecka, W. Radecki, *Ustawa o lasach. Komentarz, wyd. 4*, LEX/el. 2024, komentarz do art. 3, tezy 1-4.
[1481] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 120, teza 6.
[1482] Wyrok SO w Kielcach z 23.12.2013 r., IX Ka 1702/13, LEX nr 1717671.
[1483] Wyrok SN z 9.09.2020 r., IV KK 208/19, LEX nr 3276568.
[1484] Zob. Uchwała SN z 29.08.1989 r., V KZP 17/89, OSNKW 1989, nr 7-12, poz. 51, LEX nr 20376; Uchwała SN (7) z 19.08.1993 r., I KZP 17/93, OSNKW 1993, nr 9-10, poz. 54, LEX nr 20608.
[1485] Zob. T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 148, teza 7; I. Kosierb, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 148, tezy 1-7, s. 694-701; M. Zbrojewska, [w:] T. Grzegorczyk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 148, tezy 1-10, s. 673-676; M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 148, tezy 1-19, s. 525-529; W. Kotowski, *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 3, Warszawa 2009* …, op. cit., komentarz do art. 148, tezy 1-8, s. 706-707; B. Kurzępa, *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 1*, Warszawa 2008, komentarz do art. 148, teza 2, s. 492.

o wartości przekraczającej 800 złotych oraz *de facto* słabsza ochrona prawna mienia wymienionej kategorii[1486].

III.3.6.2. Kradzież ogrodowa

Kradzież ogrodowa uregulowana jest w art. 123 k.w. Czyn ten polega na naruszeniu prawa do posiadania ogrodu i znajdujących się w nim naturalnych dobrodziejstw, takich jak kwiaty, warzywa czy owoce. Ochrona dotyczy zarówno bezpośredniego posiadania, jak i pośredniego, co oznacza, że prawo do korzystania z ogrodu i jego zasobów może być przeniesione na innych – na zasadach użytkowania, dzierżawy czy najmu. Tym samym, przepis podkreśla znaczenie prawnych form posiadania i ich zastosowanie w kontekście użytkowania ogrodu, wskazując na uniwersalność prawa własności oraz na konieczność jego ochrony przed nieuprawnionym zaborem[1487]. Obejmuje on każdą formę zarządzania ogrodem, niezależnie od tego, czy jest on własnością prywatną, wspólną częścią spółdzielni, organizacji, czy instytucji[1488].

Strona przedmiotowa omawianego wykroczenia realizowana jest poprzez zabór w nieznacznej ilości owoców, warzyw lub kwiatów. Nie ma przy tym znaczenia, czy produkty te zostały już zebrane przez właściciela ogrodu, czy to sprawca samodzielnie dokonał ich zbioru. Istotą kradzieży ogrodowej jest zabór tych produktów w ograniczonej ilości, przy czym kradzież taka kwalifikuje się jako wykroczenie, gdy dokonana jest na obszarze ogrodu[1489]. Ponadto czyn kwalifikuje się jako wykroczenie z art. 123 § 1 k.w. jedynie w sytuacjach, gdy dochodzi do uszkodzenia, a nie zniszczenia elementów ogrodu. Natomiast działania prowadzące do całkowitego wyłączenia możliwości korzystania z tych elementów, zgodnie z ich przeznaczeniem, należy traktować jako przestępstwo lub wykroczenie zniszczenia mienia, w zależności od jego wartości[1490].

[1486] Tak podobnie A. Michalska-Warias, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, Kodeks wykroczeń …, op. cit., komentarz do art. 148, teza 7.
[1487] A. Wróbel, *Wykroczenie zaboru ogrodowego (art. 123 k.w.)*, „Zeszyty Prawnicze" 2022, nr 3, s. 240.
[1488] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 123, teza 2.
[1489] Ibidem, teza 3.
[1490] Wyrok SO w Sieradzu z 23.01.2019 r., II Ka 125/18, LEX nr 2623979.

III.3.6.3. Kradzież, przywłaszczenie cudzej rzeczy niemajątkowej

Kodeks wykroczeń rozszerza ochronę na przedmioty o wartości niemajątkowej, zgodnie z art. 126 k.w. Przepis ten podkreśla ochronę własności i posiadania rzeczy, które mają dla ich właściciela znaczenie emocjonalne lub symboliczne, a niekoniecznie majątkowe[1491]. W ten sposób, prawo wykroczeń dokonuje istotnego rozróżnienia między wartością majątkową a wartością emocjonalną rzeczy, podkreślając, że przedmioty mogą posiadać dla swoich właścicieli głębokie, osobiste znaczenie, niewyrażalne w wymiarach finansowych. Analiza doktryny wskazuje na różnorodność interpretacji co do tego, co może być uznane za wartość niemajątkową[1492]. Istotna jest prawidłowa interpretacja pojęcia wartości niemajątkowej, szczególnie gdy przedmiot łączy w sobie wartość majątkową i emocjonalną. Decydujące znaczenie ma tu indywidualny charakter emocjonalny rzeczy, który może przeważać nad jej majątkową wartością. Przykładowo, tablice rejestracyjne z motocykla należącego do zmarłego dziadka, mimo potencjalnej możliwości ich spieniężenia, mogą być traktowane jako przedmioty o wartości niemajątkowej ze względu na emocjonalne znaczenie[1493].

[1491] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 126, teza 2.
[1492] B. Mik argumentuje, że losy loteryjne czy konosamenty na okaziciela powinny być klasyfikowane zgodnie z art. 126 § 1 k.w., ponieważ nie wpisują się one w ramy innych przepisów karnych (zob. B. Mik, *Karnomaterialna ochrona dokumentów (zagadnienia wybrane)*, „Prokuratura i Prawo" 2001, nr 4, s. 59). Z kolei A. Herzog proponuje, aby przywłaszczenie tablic rejestracyjnych było oceniane w świetle tego artykułu (zob. A. Herzog, *Tablice rejestracyjne pojazdu jako dokument w rozumieniu prawa karnego*, „Prokuratura i Prawo" 2002, nr 10, s. 154).
[1493] A. Sośnicka, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 241-242.

III.3.7. Zagadnienia sankcji karno-prawnej w przypadku wykroczenia kradzieży

Stosownie do treści art. 119 § 1 k.w., czyn ten objęty jest sankcjami w postaci kary aresztu, ograniczenia wolności lub nałożenia grzywny. Kary te zostały uporządkowane w kolejności od najsurowszej, co odzwierciedla ustawową hierarchię ich wag[1494].

W przepisie art. 119 § 4 k.w. ustawodawca postanowił, że w sytuacji popełnienia wykroczenia wskazanego w § 1, sąd może nałożyć na sprawcę obowiązek zapłaty równowartości ukradzionego lub przywłaszczonego mienia, jeżeli szkoda wyrządzona pokrzywdzonemu nie została naprawiona[1495]. Nie zawsze jednak jest to możliwe, ponieważ nie każdy przedmiot posiada jednoznaczną określoną wartość. W takich przypadkach łatwiej dla pokrzywdzonych jest dochodzić swoich roszczeń na płaszczyźnie cywilnoprawnej[1496].

Obok przewidzianych wyżej sankcji istnieje możliwość stosowania kary zastępczej w postaci aresztu. Sytuacja taka może mieć miejsce w przypadku, gdy orzeczona grzywna nie została opłacona i nie można jej skutecznie wyegzekwować (art. 25 § 2 k.w.)[1497]. Sąd może zdecydować się na taką karę, jeśli osoba ukarana nie zgodzi się na wykonywanie pracy społecznie użytecznej lub nie przystąpi do niej pomimo wyrażenia zgody. Zaznaczyć przy tym należy, że obligatoryjna zamiana grzywny na areszt jest zgodna z Konstytucją i nie narusza zasady określoności kary[1498]. Zastępcza kara aresztu nie podlega warunkowemu zawieszeniu[1499], zaś w sytuacjach szczególnie uzasadnionych sąd może umorzyć grzywnę (art. 51 § 1 k.k.w.)[1500]. Pamiętać jednak trzeba, że zgodnie z art. 26 k.w. nie można wymierzyć kary aresztu lub zastępczej kary aresztu, jeżeli warunki osobiste sprawcy uniemożliwiają

[1494] Wyrok SN z 16.11.2011 r., III KK 280/11, LEX nr 1055029; Wyrok SN z 17.04.2018 r., IV KK 184/18, LEX nr 2555441.
[1495] Wyrok SN z 6.06.2022 r., II KK 122/22, LEX nr 3409749.
[1496] Wyrok SO w Poznaniu z 9.09.2020 r., IV Ka 509/20, LEX nr 3122494.
[1497] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 25, teza 2.
[1498] Wyrok TK z 7.10.2014 r., K 9/13, OTK-A 2014, nr 9, poz. 101, LEX nr 1521161; Wyrok TK z 21.09.2015 r., K 28/13, OTK-A 2015, nr 8, poz. 120, LEX nr 1799956.
[1499] Orzeczenie o wykonaniu zastępczej kary pozbawienia wolności za niezapłaconą grzywnę oraz kryteria jej wymiaru określa art. 46 § 1 k.k.w., który powinien być stosowany w postępowaniu wykonawczym. Orzekanie o karze zastępczej na podstawie art. 25 § 2 k.w. jest całkowicie nietrafne i wręcz niezrozumiałe (zob. Postanowienie SN z 26.08.2004 r., V KK 159/04, LEX nr 137727).
[1500] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 25, teza 2.

odbycie tej kary. Ustawodawca wskazuje tutaj na ważny aspekt prawny, który podkreśla konieczność uwzględniania indywidualnej sytuacji osoby skazanej przed orzeczeniem takiej kary. Element ten jest wyrazem dążenia do bardziej humanitarnego i zindywidualizowanego podejścia w systemie prawnym, szczególnie w kontekście sankcji karnych. Przepis ten odnosi się do różnorodnych okoliczności osobistych, które mogą stanowić poważną przeszkodę w odbyciu kary aresztu. Należą do nich np. poważne problemy zdrowotne, niepełnosprawność, ale także obowiązki rodzinne, takie jak konieczność opieki nad ciężko chorym członkiem rodziny. Te warunki są uznawane za wystarczające, by wyłączyć możliwość stosowania kary aresztu, co jest wyrazem zrozumienia dla skomplikowanych i różnorodnych realiów życiowych, z którymi może się zmagać sprawca[1501].

Zgodnie z przepisem art. 23 k.w., jeżeli ukarany uchyla się od odbywania kary ograniczenia wolności lub wykonania nałożonych na niego obowiązków, a także w przypadku gdy ukarany wykonał część kary ograniczenia wolności, sąd zarządza wykonanie zastępczej kary aresztu w wymiarze odpowiadającym karze ograniczenia wolności pozostałej do wykonania, przyjmując, że jeden dzień zastępczej kary aresztu jest równoważny dwóm dniom kary ograniczenia wolności. Stosunek przeliczeniowy ustalony przez ustawodawcę, gdzie jeden dzień aresztu równoważy dwa dni ograniczenia wolności, ma na celu zapewnienie odpowiedniej konsekwencji dla niewykonania obowiązków przez skazanego[1502].

Przepis art. 26 k.w. ustanawia ustawowy i bezwzględny zakaz orzekania kary aresztu, co uzasadnione jest klauzulą generalną warunków osobistych, jednakże decyzje w tym względzie pozostawiono organom stosującym prawo[1503].

Kodeks wykroczeń, podobnie jak Kodeks karny hołduje zasadzie prymatu kar wolnościowych, nieizolacyjnych. Wyrazem takiej polityki kryminalnej jest z pewnością art. 35 k.w. Stanowi on, że jeżeli ustawa daje możność wyboru między aresztem a inną karą,

---

[1501] Ibidem, komentarz do art. 26, teza 1.

[1502] Ibidem, komentarz do art. 23, teza 1.

[1503] Zob. J. Bafia, [w:] J. Bafia, D. Egierska, I. Śmietanka, *Kodeks Wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 1974, s. 92; T. Grzegorczyk, [w:] T. Grzegorczyk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 26, tezy 1-2, s. 128; M. Mozgawa, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 26, tezy 1-2, s. 94; B. Kurzępa, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 26, tezy 1-2, s. 139; Odmiennie – dyrektywa o charakterze humanitarnym wprowadza zakaz wymierzania kary aresztu (zob. M. Melezini, [w:] M. Melezini, *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, [w:] L. Paprzycki, A. Marek (red.), *System Prawa Karnego. Kary i inne środki reakcji prawnokarnej. T. 6, wyd. 2,* Warszawa 2016, s. 172-173; V. Konarska-Wrzosek, *Dyrektywy wyboru kary w polskim ustawodawstwie karnym*, Toruń 2002, s. 212).

areszt można orzec tylko wtedy, gdy czyn popełniono umyślnie, a zarazem za orzeczeniem kary aresztu przemawia waga czynu lub okoliczności sprawy świadczą o demoralizacji sprawcy albo sposób jego działania zasługuje na szczególne potępienie. Ustawodawca zdecydowanie podkreśla, że taka kara ma być stosowana wyłącznie w przypadkach, gdy stopień naruszenia norm społecznych jest wysoki, podkreślając jej charakter jako środka ostatecznego. Nacisk na umyślność popełnienia wykroczenia jako warunek konieczny do zastosowania kary aresztu ma na celu zapewnienie, że tak surowa reakcja prawna jest zarezerwowana dla działań, które sprawca dokonał świadomie, z pełną świadomością naruszenia obowiązujących norm. To podkreśla, że nie przypadkowe, a celowe naruszanie porządku prawnego jest traktowane przez ustawodawcę z wyjątkową surowością. Dodatkowo, przepis zwraca uwagę na wagę czynu i towarzyszące mu okoliczności, które mogą świadczyć o szczególnym stopniu demoralizacji sprawcy lub jego działaniu zasługującym na szczególne potępienie. Przy ocenie konieczności zastosowania kary aresztu brane są pod uwagę nie tylko same fakty związane z popełnionym wykroczeniem, ale również kontekst społeczny, motywacja sprawcy oraz potencjalne skutki jego działania dla wspólnoty. Stwierdzenie demoralizacji w kontekście sprawcy wskazuje na głęboki deficyt postaw społecznie akceptowanych, co manifestuje się poprzez rażące naruszenie norm współżycia. Z kolei działanie zasługujące na szczególne potępienie to takie, które ze względu na swoją brutalność, złośliwość czy świadome dążenie do wyrządzenia krzywdy, wyróżnia się na tle innych wykroczeń, uzasadniając zastosowanie kary aresztu jako środka mającego na celu nie tylko ukaranie sprawcy, ale także ochronę porządku społecznego i prewencję[1504].

Wobec braku precyzyjnych wytycznych w prawie wykroczeń dotyczących sposobu obliczania okresu odbywania kary, przyjmuje się tzw. zasadę *momento ad momentum*[1505]. Okres ten oblicza się na podstawie czasu kalendarzowego.

[1504] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 35, teza 1.

[1505] J. M. Wojciechowski, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 19, teza 10, s. 96; Zob. również S. Bańko, A. Bociek, *Rachuba czasu na gruncie prawa karnego materialnego – zarys problemu*, „Prokuratura i Prawo" 2023, nr 12, s. 23-40 – autorzy podejmują analizę problematyki liczenia czasu w prawie karnym, koncentrując się na historycznych i aktualnych metodach oraz normach dotyczących tej kwestii. Omawiają m.in. zasadę „*a momento ad momentum*", która odnosi się do obliczania okresu kary zgodnie z kalendarzowym upływem czasu – od chwili rozpoczęcia do chwili zakończenia odbywania kary.

W przypadku kradzieży na gruncie wykroczeń, również dochodzić może do recydywy wielokrotnej, zgodnie z art. 38 k.w. Przepis ten stanowi, że ukaranemu co najmniej dwukrotnie za podobne wykroczenia umyślne, który w ciągu dwóch lat od ostatniego ukarania popełnia ponownie podobne wykroczenie umyślne, można wymierzyć karę aresztu, choćby było zagrożone karą łagodniejszą. W kontekście wykroczeń takich jak kradzieże, mechanizm recydywy wielokrotnej uwydatnia szczególny charakter powtarzających się naruszeń prawnych, wskazując na uporczywe ignorowanie norm społecznych i prawnych przez sprawcę. Warunek prawomocności wcześniejszych skazań podkreśla, że recydywa jest rozpatrywana w kontekście ostatecznie rozstrzygniętych spraw, co ma zapewnić pewność prawną i sprawiedliwość w ocenie zachowań sprawcy. Warto również zwrócić uwagę na ograniczenia i wyjątki dotyczące recydywy wielokrotnej, takie jak fakt, że ukaranie w postępowaniu mandatowym nie kwalifikuje się jako podstawa do stwierdzenia recydywy w rozumieniu art. 38 k.w. Jest to istotne z punktu widzenia dokładnego określenia zakresu odpowiedzialności prawnej i możliwych sankcji[1506].

Zamykając rozważania dotyczące zagadnienia sankcji karno-prawnej w przypadku wykroczenia kradzieży, wskazać jeszcze należy kwestie związane ze złagodzeniem jej wymiaru albo ewentualnym odstąpieniem od wymierzenia. Decydujące w tych przypadkach są tzw. właściwości osobiste sprawcy. Zalicza się do nich m.in. jego przeszłość, warunki życiowe czy motywację. Polityka karania na gruncie Kodeksu wykroczeń została wyraźnie ukierunkowana na minimalizację negatywnych skutków wykroczeń i promowanie pozytywnych postaw. Wymaga to jednak od sądów działania *in concreto* poprzez dokładną analizę każdego przypadku. Ostatecznym celem jest tu nie tylko ukaranie, ale przede wszystkim dążenie do naprawy wyrządzonej krzywdy i zapobieganie przyszłym naruszeniom[1507].

[1506] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 38, tezy 1-2.
[1507] Ibidem, komentarz do art. 39, tezy 1-4.

III.4. Wnioski

Analiza znamion czynu zabronionego kradzieży w aktualnych regulacjach prawnokarnych ukazuje złożoność i wieloaspektowość problematyki prawnej z nią związanej. Polskie prawo karne rozróżnia różne formy i stadia kradzieży, w tym usiłowanie, dokonanie, a także pomocnictwo i podżeganie. Szczególną uwagę zwrócić warto na usiłowanie kradzieży, które może przyjmować postać udolną lub nieudolną, zależnie od możliwości osiągnięcia przestępczego celu przez sprawcę. Niemniej ważnym aspektem pozostaje w tej kwestii „bezpośredniość" działania sprawcy, przesądzająca o osiągnięciu fazy usiłowania, jak również „niemożliwość" dokonania przestępstwa jako cechy usiłowania nieudolnego. Praktyka orzecznicza wskazuje, że najbardziej problematycznymi kwestiami co do ustalenia realizacji znamion omawianego typu czynu zabronionego pozostają przejście władztwa nad rzeczą oraz charakter i skuteczność działań podejmowanych przez sprawcę. Wymiar kary za usiłowanie przestępstwa kradzieży pozostaje taki sam jak w przypadku dokonania. Jednakże, w ramach dyrektyw wymiaru kary zastosowanie znajdzie zasada proporcjonalności w stosunku do społecznej szkodliwości czynu. Ta ostatnia jest zazwyczaj niższa w przypadku usiłowania, co z reguły przekładać się powinno orzeczeniem adekwatnie łagodniejszej kary. Kradzież jako typ czynu zabronionego pozostaje w polskiej legislacji typem powszechnym, co podkreśla uniwersalność odpowiedzialności karnej i fundamentalną rolę ochrony własności prywatnej. Każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej może być sprawcą, niezależnie od jej cech indywidualnych czy statusu społecznego. Jedynym dopuszczalnym wyjątkiem w zakresie ścigania z urzędu pozostaje dokonanie kradzieży na szkodę osoby najbliższej. Tego typu podejście odzwierciedla dążenie prawa do uwzględnienia specyfiki relacji międzyludzkich i potencjału do polubownego rozwiązania konfliktu. Szeroka definicja osoby najbliższej, obejmująca nie tylko bliskie kręgi rodzinne, ale również osoby pozostające we wspólnym pożyciu, uwydatnia rozumienie potrzeby ochrony relacji bliskich, które są szczególnie istotne w kontekście procedur prawnych dotyczących kradzieży. Pozycja pokrzywdzonego w procesie karnym jest wzmacniana poprzez możliwość bezpośredniego złożenia wniosku o ukaranie, dając mu większą kontrolę nad procesem ścigania sprawcy, co jest szczególnie ważne w tego typu przypadkach.

Przedmiotem ochrony przestępstwa kradzieży pozostaje cudza rzecz ruchoma. Podkreślić należy, że w pojęciu tym mieści się nie tylko własność w znaczeniu prawa rzeczowego, ale także posiadanie i inne prawa majątkowe. Prawo karne rozumie własność jako relację prawną między osobą a rzeczą, podlegającą ochronie prawnokarnej. Zatem, każde umyślne działanie naruszające to uprawnienie, w tym przywłaszczenie cudzej rzeczy ruchomej, podlega sankcjom jako przestępstwo przeciwko mieniu. Niemniej jednak, ochrona obejmuje zarówno *corpus* (faktyczne władztwo nad rzeczą) jak i *animus* (wolę właścicielską), gdzie oba te elementy są kluczowe dla przypisania odpowiedzialności karnej. W związku z tym ochrona ta odnosi się nie tylko do fizycznych przedmiotów, ale również prawa do posiadania, a także praw rzeczowych i obligacyjnych związanych z mieniem. Podobnie wygląda kwestia ochrony własności prywatnej na gruncie prawa wykroczeń.

Strona przedmiotowa przestępstwa kradzieży charakteryzuje się kilkoma kluczowymi znamionami. Przede wszystkim, trzeba odnieść się do kwestii zaboru cudzej rzeczy ruchomej w celu przywłaszczenia. Zabór ten określany jest jako nieuprawnione, fizyczne pozbawienie właściciela lub posiadacza tej rzeczy. Wymaga on aktywnego działania sprawcy, które prowadzi do wyłączenia dotychczasowego posiadacza z możliwości zarządzania przedmiotem oraz zawładnięcia tym przedmiotem przez sprawcę. W kontekście kradzieży istotne jest, że nie każda forma zaboru mienia automatycznie kwalifikuje się jako to przestępstwo. Problematykę i stopień skomplikowania przy ocenie zachowania sprawcy zaboru ujawnia praktyka orzecznicza. Nie zawsze bowiem działanie sprawcy, które wydawałoby się formą zaboru spełnia wszystkie kryteria kradzieży. Z pewnością jednym z tego typu przykładów może być realizacja zachowania w obrębie wcześniejszych uprawnień czy zgód. Znaczenie może mieć również sposób w jaki sprawca wszedł w posiadanie cudzej rzeczy, bowiem przywłaszczenie zakłada wcześniejsze legalne posiadanie przedmiotu i jego następne traktowanie jako własność bez zamiaru zwrotu, podczas gdy kradzież implikuje bezpośredni zabór mienia bez wcześniejszej legalnej kontroli nad nim. Zwrócić należy również uwagę na specyfikę kradzieży pojazdu mechanicznego, zwłaszcza w kontekście innego typu czynu zabronionego jakim jest zabór pojazdu w celu krótkotrwałego użycia. Istotne znaczenie dla oceny czynu i wymiaru kary ma w tym przypadku intencja sprawcy, sprowadzająca się do długości czasu planowanego sprawowania władztwa nad rzeczą. Kwestia znamienia zaboru rzeczy może ewoluować ze

względu na rozwój technologiczny. Autonomizacja, zwłaszcza w obrębie motoryzacji, może przyczyniać się w dużym stopniu do problemów interpretacyjnych w tym zakresie.

Strona podmiotowa przestępstwa kradzieży zawężona została do zamiaru bezpośredniego kierunkowego (*dolus directus*). Oznacza to, że musi on mieć szczególne zabarwienie, które winno być ukierunkowane na cel przywłaszczenia. Po stronie sprawcy kradzieży wymagane jest wystąpienie chęci włączenia do własnego majątku cudzej rzeczy ruchomej, objęcia jej w posiadanie lub postępowania z nią jak własną. Ponadto sprawca musi mieć świadomość takiego działania. Te dwa elementy składają się na występujący tutaj wyraźny zamiar przywłaszczenia. Przy analizie znamion typu zabronionego bada się motywację sprawcy, jednakże nie pozostaje ona kluczowa dla sprawstwa. Może jedynie wpływać na wymiar kary. Zauważyć przy tym należy, że osiągnięcie korzyści majątkowej nie implikuje zamiaru przywłaszczenia, a sprawca może dążyć do niekorzystnego wykorzystania cudzego mienia bez zamiaru jego trwałego włączenia do własnego majątku.

W przypadku przestępstwa kradzieży możliwe jest również wystąpienie okoliczności wyłączających odpowiedzialność karną. Zalicza się do nich stan wyższej konieczności, błędy co do faktu i co do bezprawności działań, a także instytucję czynnego żalu.

Stan wyższej konieczności, choć rzadko przyjmowany jako okoliczność wyłączająca odpowiedzialność za kradzież, wymaga dokładnej analizy sytuacji, w której sprawca znalazł się w bezpośrednim niebezpieczeństwie i musiał podjąć działanie w celu jego uchylenia. Proporcjonalność między dobrem ratowanym a poświęconym jest tutaj kluczowym kryterium, a bezwzględna subsydiarność oznacza, że muszą zostać wyczerpane wszystkie inne możliwe środki uniknięcia niebezpieczeństwa.

Błędy co do faktu i co do bezprawności działania są istotnymi okolicznościami wyłączającymi winę. Nieświadomość sprawcy co do istotnych okoliczności faktycznych lub prawnych dotyczących czynu może prowadzić do zmiany kwalifikacji prawnej jego działania lub nawet do uniewinnienia.

Możliwość zastosowania czynnego żalu w przypadku usiłowania kradzieży wiąże się z odstąpieniem sprawcy od zaboru i przywłaszczenia cudzej rzeczy ruchomej. Kluczowa przy tym pozostaje dobrowolność tego odstąpienia.

Ustawodawca polski, mając na uwadze specyfikę zachowań jakie może przyjąć sprawca przywłaszczenia rzeczy, wyróżnia kilka typów zmodyfikowanych do przestępstwa kradzieży,

jak również podstawowych, ale nawiązujących do znamion ujętych w ramach art. 278 § 1 k.k. Podobnie ma się sprawa w przypadku wykroczenia z art. 119 § 1 k.w.

Jedną z najbardziej charakterystycznych odmian kradzieży jest kradzież karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego. Kluczowe znaczenie ma tutaj rozstrzygnięcie czy ochrona koncentruje się na fizycznym nośniku (karcie), czy też na prawach majątkowych z nią związanych. Judykatura wykazuje tendencję do różnorodnych interpretacji w tym względzie. Wiąże się to przede wszystkim z dynamicznym rozwojem technologii płatniczych i stale zmieniającymi się warunkami posiadania takich kart.

Podobnie ma się rzecz w przypadku programów komputerowych. Przede wszystkim główne kwestie prawne w tym zakresie koncentrują się na ochronie praw autorskich i majątkowych w kontekście cyfrowym. Przepisy prawa karnego, wspierane regulacjami na poziomie unijnym, dążą do skutecznej ochrony twórców i użytkowników, uwzględniając specyfikę programów komputerowych jako dzieł intelektualnych. Tak samo jak w przypadku omawianych wyżej kart, tak i tutaj rozwój technologiczny prowadzi do powstawania nowych języków programowania, a co za tym idzie, zmienia się sposób i zakres ochrony warunkowany na tej płaszczyźnie.

Ustawodawca wyróżnia również typ kradzieży szczególnie zuchwałej. Ze względu na swoje charakterystyczne cechy, jak lekceważąca postawa wobec pokrzywdzonego czy wykorzystywanie okoliczności sprzyjających łatwemu zabraniu mienia, stanowi to wyraźny przykład zaostrzenia odpowiedzialności za czyny o podwyższonej społecznej szkodliwości.

Szczególnym typem kradzieży jest kradzież energii elektrycznej. W warunkach stabilnego państwa prawnego niezbędne jest zapewnienie bezpieczeństwa i stabilności dostaw energii, przy jednoczesnym ściganiu nielegalnego jej poboru. Orzecznictwo podkreśla różnice między kradzieżą energii a działaniem, które ma charakter oszustwa, zwracając uwagę na konieczność precyzyjnego określenia granic odpowiedzialności w tych kontekstach.

Zabór mienia może przybrać różne formy, takie jak kradzież z włamaniem, rozbój, kradzież rozbójnicza, czy wymuszenie rozbójnicze. Kluczowe w tych przypadkach jest połączenie czynu z elementem przemocy, groźby, czy też pokonaniem przeszkód materialnych. Orzecznictwo w tych obszarach eksploruje granice między różnymi formami agresji na mienie i bezpieczeństwo osób, akcentując znaczenie ochrony własności w połączeniu z ochroną przed przemocą.

Inne szczególne przypadki kradzieży, takie jak kradzież rzeczy znacznej wartości czy o szczególnym znaczeniu dla kultury, pokazują jak prawo karne dostosowuje swoje mechanizmy ochronne do wartości społecznych i kulturowych, stawiając na pierwszym miejscu ochronę dziedzictwa i majątku o wyjątkowym znaczeniu.

Wypadek mniejszej wagi przy kradzieży podkreśla możliwość elastycznej reakcji prawnej na czyny o mniejszym stopniu społecznej szkodliwości. Orzecznictwo i doktryna akcentują znaczenie całościowej oceny okoliczności sprawy, pozwalając na dostosowanie adekwatnej sankcji.

Analizując szczególne przypadki kradzieży można zauważyć, jak prawo dostosowuje swoje mechanizmy ochronne do różnorodnych kontekstów społecznych i gospodarczych. Kradzież leśna podkreśla znaczenie ochrony zasobów naturalnych i środowiska, wskazując na specyfikę odpowiedzialności za wykroczenia i przestępstwa w tym obszarze. Ochrona własności drewna w stanie nieprzetworzonym oraz drzewostanu leśnego ma kluczowe znaczenie dla zachowania ekosystemów leśnych i gospodarki leśnej.

Kradzież ogrodowa z kolei rzuca światło na wartość produktów naturalnych, takich jak owoce, warzywa czy kwiaty, stanowiących element posiadania ogrodu. Ochrona prawna dotyczy zarówno bezpośredniego, jak i pośredniego zarządzania ogrodem, niezależnie od formy własności. Jest to wyraz troski o prawa właścicieli oraz użytkowników ogrodów, podkreślając wagę ochrony naturalnych dobrodziejstw.

Rozważania na temat kradzieży i przywłaszczenia cudzej rzeczy niemajątkowej wskazują na złożoność pojęcia wartości w kontekście prawnym. Ochrona przedmiotów o wartości niemajątkowej, które dla ich właścicieli mają znaczenie emocjonalne lub symboliczne, jest ważnym aspektem prawa wykroczeń. Przepisy te podkreślają, że nie wszystkie wartości da się wyrazić w kategoriach finansowych, a prawo musi uwzględniać także wartości emocjonalne i symboliczne.

Wszystkie powyższe przypadki ukazują i priorytetyzują przyjętą przez legislatora aksjologię dóbr prawnych. Co ważne, hierarchia tych wartości może ulegać zmianie i stąd niezbędna jest ich stała ewaluacja w kontekście zachodzących zmian społecznych, gospodarczych i technologicznych. Zwrócić trzeba zwłaszcza uwagę na rozwój przestrzeni cyfrowej, która sama w sobie generuje cały szereg problemów na gruncie prawa karnego. Przykładem dynamicznych zmian jest zjawisko tzw. kryptowaluty, która w początkach swojego

powstania nie została poddana regulacjom prawno-karnym, przede wszystkim dlatego, że została przez wiele państw potraktowana jako „nieistniejący" problem. Dopiero po kilku latach jej funkcjonowania możliwe było wprowadzenie odpowiednich środków ochronnych, m.in. na płaszczyźnie prawa karnego. Niemniej jednak, po dzień dzisiejszy wskazać można kraje, które nie rozpoznają zagrożenia w tym względzie. Z pewnością polskie uregulowania w tym zakresie w dużej mierze swoją jakość zawdzięczają prawu unijnemu.

Analiza sankcji karno-prawnych za przestępstwo kradzieży wskazuje na różnorodność i elastyczność reakcji prawnych, które mają na celu nie tylko represję, ale również resocjalizację sprawcy i kompensację dla pokrzywdzonego. Ustawowy wymiar kary za przestępstwo kradzieży, zależnie od jego okoliczności, waha się od kar łagodniejszych, takich jak grzywna, do pozbawienia wolności, podkreślając zróżnicowany charakter tych czynów i ich społeczną szkodliwość. Możliwość zastąpienia kary pozbawienia wolności karą ograniczenia wolności lub grzywną (w pewnych sytuacjach) podkreśla zainteresowanie ustawodawcy nie tylko karaniem, ale też korektą postaw sprawców i unikaniem negatywnych skutków izolacji od społeczeństwa. W kontekście sądowego wymiaru kary praktyka orzecznicza ukazuje, że kary poniżej minimalnej granicy ustawowego zagrożenia są możliwe tylko przy wyraźnym uzasadnieniu, co stanowi zabezpieczenie przed nadmierną łagodnością sankcji. Sądy mają przy tym narzędzia umożliwiające dostosowanie kary do indywidualnej sytuacji sprawcy, co jest wyrazem zasady indywidualizacji kary. Jednocześnie, przepisy takie jak art. 57b k.k., umożliwiające wymierzenie kary surowszej niż przewiduje dolna granica ustawowego zagrożenia, wskazują na gotowość prawodawcy do stanowczego reagowania na szczególnie szkodliwe zachowania. Zagadnienie warunkowego umorzenia postępowania karnego za przestępstwo kradzieży jako forma odstępstwa od tradycyjnych sankcji podkreśla znaczenie oceny postawy sprawcy oraz jego potencjalnej zdolności do przestrzegania prawa w przyszłości. Jest to szczególnie istotne w kontekście pierwszorazowych sprawców, gdzie przewidziane prawem możliwości oddziaływania wychowawczego mogą przyczynić się do zapobiegania recydywie.

Analiza sankcji karno-prawnych za wykroczenie kradzieży podkreśla mniejszą szkodliwość społeczną tych czynów w porównaniu z przestępstwami. Przewidziano tutaj sankcje charakterystyczne dla prawa wykroczeń, takie jak grzywna, ograniczenie wolności

i w ostateczności kara aresztu. Możliwe jest również orzeczenie tej ostatniej w charakterze kary zastępczej za nieuiszczoną grzywnę.

Jedną z ważniejszych kwestii w zakresie karania sprawców kradzieży zarówno na gruncie prawa karnego, jak i prawa wykroczeń pozostaje dążenie do ochrony interesów pokrzywdzonego oraz resocjalizacji samego sprawcy. Kara powinna nie tylko prowadzić do represji, ale również do osiągnięcia przynajmniej częściowej rekompensaty krzywd pokrzywdzonego. Nie zawsze jednak jest to możliwe, np. w przypadku kradzieży przedmiotów osobistych, czy o szczególnym znaczeniu sentymentalnym. Nie jest jednak rolą prawa karnego dokonywanie zemsty, a raczej odbudowa społeczeństwa prawnego, co przedkłada się z kolei na bezpieczeństwo i stabilność porządku publicznego.

W dobie dynamicznych zmian społecznych, technologicznych i ekonomicznych, system prawny stoi przed wyzwaniem nieustannego dostosowywania się do nowych realiów. Przestępstwo kradzieży, będące jednym z fundamentalnych zagadnień prawa karnego, nie jest wyjątkiem od tej reguły. Współczesne formy tego czynu zabronionego, takie jak kradzieże cyfrowe, wykorzystywanie nowych technologii do nielegalnego pozyskiwania mienia, czy specyfika relacji międzyludzkich w kontekście przestępstw przeciwko własności, wymagają przemyślanej i zaktualizowanej odpowiedzi prawnej.

Analiza obecnego stanu prawnego, orzecznictwa oraz doktryny w zakresie kradzieży uwydatnia potrzebę wprowadzenia zmian legislacyjnych, które nie tylko będą odzwierciedlać zmieniające się warunki życia społecznego, ale również zapewnią skuteczną ochronę własności, z jednoczesnym poszanowaniem praw i wolności jednostek.

Postulaty *de lege ferenda* przedstawione poniżej mają na celu zainicjowanie dyskusji na temat możliwych kierunków reformy prawa karnego w kontekście przestępstwa kradzieży, podkreślając jednocześnie znaczenie adaptacji prawnych instrumentów do współczesnych wyzwań. Zapewnienie równowagi między potrzebą ochrony porządku społecznego a możliwością resocjalizacji i reintegracji sprawców stanowi kluczowy cel proponowanych zmian, mających na względzie zarówno interesy ofiar, jak i sprawców. W duchu sprawiedliwości i humanitaryzmu przedstawione postulaty zmierzają do stworzenia systemu prawnego, który będzie w stanie efektywnie reagować na przestępstwa kradzieży, zachowując jednocześnie zasady proporcjonalności, adekwatności i indywidualizacji kar.

Po pierwsze, jedną z ważniejszych kwestii pozostaje uregulowanie znamion przedmiotowych usiłowania w zakresie „bezpośredniości" działania oraz „niemożliwości" dokonania przestępstwa kradzieży. W aktualnym stanie prawnym znamiona te ze względu na swoją nieprecyzyjność prowadzą do trudności orzeczniczych i niepewności co do rozstrzygnięć w tym zakresie.

Po drugie, nawiązując do poczynionych wyżej uwag *de lege lata* w zakresie postępujących zmian technologicznych, postulować można wprowadzenie nowego rozdziału obejmującego swoją ochroną przestępstwa dotyczące dóbr wirtualnych i cyfrowych.

Regulacja prawno-karna dotycząca dóbr wirtualnych mogłaby wyglądać następująco: wprowadzenie przepisów, które definiują i chronią dobra cyfrowe, takie jak dane, programy komputerowe oraz inne zasoby niematerialne posiadające wartość ekonomiczną. Przepisy te powinny obejmować nieautoryzowany dostęp do systemów komputerowych, kradzież danych, modyfikowanie lub usuwanie danych bez upoważnienia, a także wprowadzanie nowych danych bez zgody właściciela. Odpowiedzialność za takie przestępstwa powinna być jasno określona, z uwzględnieniem stopnia zaawansowania technicznego sprawcy oraz skutków jego działania. Kary powinny być dostosowane do wagi przestępstwa z prymatem kar wolnościowych.

Można postulować wprowadzenie określonych definicji, pojęć takich jak dobra cyfrowe, nieautoryzowany dostęp, kradzież danych cyfrowych i sabotaż komputerowy.

Dobrami cyfrowymi mogą być w nawiązaniu do ujęcia cywilistycznego wszelkie dane, programy komputerowe, konta użytkowników oraz inne zasoby niematerialne, które mogą być przedmiotem obrotu handlowego lub posiadają wartość ekonomiczną. Ponadto jako nieautoryzowany dostęp rozumieć można działania podejmowane przez sprawcę w celu nieuprawnionego uzyskania dostępu do systemu komputerowego, sieci lub danych, niezależnie od sposobu jego dokonania. Z kolei, kradzież danych cyfrowych należy rozumieć jako przestępstwo polegające na nieuprawnionym przywłaszczeniu, kopiowaniu, usuwaniu lub modyfikowaniu danych cyfrowych z zamiarem ich dalszego wykorzystania lub przekazania osobom trzecim. Natomiast sabotaż komputerowy jako działanie polegające na bezprawnym niszczeniu, uszkadzaniu, zmianie lub czynieniu niezdatnym do użytku systemu komputerowego, sieci komputerowej lub danych cyfrowych.

Jakkolwiek w aktualnym kodeksie karnym znajdują się typy czynów zabronionych, których przedmiotem ochrony pozostaje informacja (tzw. przestępstwa przeciwko ochronie

informacji), rozwój technologiczny, archaiczność dotychczasowej regulacji i niedostateczne wyeksponowanie majątkowego aspektu dóbr cyfrowych przemawia za stworzeniem kompleksowej regulacji w tym zakresie. Proponowany rozdział w kodeksie karnym mógłby brzmieć następująco „Przestępstwa przeciwko dobrom cyfrowym". Poniżej przedstawiono proponowany układ regulacji w tym zakresie.

Art. Nieautoryzowany dostęp do systemu komputerowego

§ 1. Kto bez uprawnienia uzyskuje dostęp do systemu komputerowego lub sieci komputerowej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Jeżeli sprawca działa w celu uzyskania korzyści majątkowej lub wyrządzenia szkody, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Art. Kradzież danych cyfrowych

§ 1. Kto bez uprawnienia kradnie, przywłaszcza, kopiuje, usuwa lub modyfikuje dane cyfrowe w celu uzyskania korzyści majątkowej lub wyrządzenia szkody, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli dane, o których mowa w § 1 pozostają danymi o szczególnym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa, gospodarki lub infrastruktury krytycznej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. Sabotaż komputerowy

§ 1. Kto, bez uprawnienia, niszczy, uszkadza lub czyni niezdatnym do użytku system komputerowy, sieć komputerową lub dane cyfrowe, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 spowodował poważne zakłócenia w funkcjonowaniu infrastruktury krytycznej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. Wprowadzenie szkodliwego oprogramowania

§ 1. Kto bez uprawnienia wprowadza do systemu komputerowego oprogramowanie mające na celu wyrządzenie szkody, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli skutkiem wprowadzenia szkodliwego oprogramowania jest uzyskanie dostępu do danych o szczególnym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa, gospodarki lub infrastruktury krytycznej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. Fałszerstwo komputerowe

§ 1. Kto, w celu wprowadzenia w błąd, wprowadza lub przesyła fałszywe dane cyfrowe mające znaczenie prawne lub finansowe, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Postulować można również wprowadzenie kwalifikacji kradzieży programów komputerowych jako osobnego rodzaju przestępstwa, stypizowanego w rozdziale dotyczącym przestępstw przeciwko dobrom cyfrowym. Kradzież oprogramowania komputerowego, włączając w to nieautoryzowane kopiowanie i rozpowszechnianie, stanowi odrębne przestępstwo godzące nie tylko w mienie, ale i własność intelektualną. Rozwój technologii i cyfryzacja wielu aspektów życia wymagają odpowiedniej ochrony prawnej twórców i użytkowników oprogramowania. Odrębna kategoria przestępstwa umożliwi lepszą ochronę własności intelektualnej i dostosuje prawo do współczesnych wyzwań. Wprowadzenie jasnych przepisów dotyczących kradzieży w cyberprzestrzeni zwiększy ochronę obywateli przed przestępczością internetową. W świetle dynamicznego rozwoju rynku dóbr cyfrowych i wirtualnych, niezbędne jest ustanowienie wyraźnych przepisów chroniących przed kradzieżą tego typu mienia, w tym elementów gier komputerowych, wirtualnej waluty i innych wartościowych zasobów cyfrowych. Wirtualne dobra stanowią coraz istotniejszy element majątku osobistego i gospodarczego, a ich ochrona przed kradzieżą i nieuprawnionym wykorzystaniem jest kluczowa dla zachowania zaufania w cyfrowej gospodarce.

Rozdział IV Charakterystyka znamion czynu zabronionego zniszczenia mienia

IV.1. Wprowadzenie

Rozdział czwarty skupia się na analizie znamion przestępstwa zniszczenia mienia, uwzględniając zmiany wprowadzone w aktualnie obowiązującej regulacji prawnokarnej. Przestępstwo to, stypizowane w art. 288 k.k., stanowi formę naruszenia prawa, polegającą na celowym, bezprawnym działaniu skierowanym przeciwko mieniu, co prowadzi do zniszczenia, uszkodzenia lub uczynienia rzeczy niezdatnej do użytku. Odbiega znacznie w swoim kształcie jurydycznego opisu od pozostałych przestępstw przeciwko mieniu. Stypizowane zostało już od 1932 roku jako art. 263[1508]. Przestępstwo to uznawane jest za odpowiednik przestępstwa określonego w art. 212 k.k. z 1969 roku[1509]. Ustawowe zagrożenie omawianego czynu obejmuje wyłącznie zagrożenie karą pozbawienia wolności, wynoszącą od 3 miesięcy do 5 lat, a w wypadku mniejszej wagi karę grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

W ramach rozważań podjęto próbę wykazania zmian legislacyjnych na płaszczyźnie efektywności ochrony prawnej mienia oraz spójności systemu prawnego. Na koniec dokonano subsumpcji zastanego stanu prawnego w kontekście funkcjonowania praktyki orzeczniczej. Sformułowano również kilka postulatów *de lege ferenda*.

Punkt wyjścia dla rozważań stanowi wykładnia historyczna. Omawiane przestępstwo różni się kilkoma istotnymi elementami od przestępstwa opisanego w art. 212 k.k. z 1969 roku[1510]. Przede wszystkim, zwrócić uwagę należy na dyferencję w zakresie znamion typu podstawowego, które określają przedmiot ochrony. Różnice te wynikają jednak z kontekstu historycznego. W aktualnym przepisie art. 288 § 1 k.k. ustawodawca użył określenia „cudza rzecz" zamiast pojęcia „mienia społecznego" albo „cudzego mienia"[1511]. W porównaniu do regulacji z 1969 roku, przepis art. 288 § 1 k.k. odpowiada brzmieniu znamion przestępstwa

[1508] Zob. podrozdział 5.1 rozdziału I pracy doktorskiej, s. 87.
[1509] Zob. podrozdział 5.2 rozdziału I pracy doktorskiej, s. 119; J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny* …, op. cit., s. 297.
[1510] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Przestępstwa* …, op. cit., s. 223.
[1511] Ibidem; B. Michalski, *Przestępstwa przeciwko mieniu* …, op. cit., s. 227.

uszkodzenia mienia, zwłaszcza w zakresie czynności wykonawczej, z zastrzeżeniem wyżej opisanej zmiany w obrębie ujęcia przedmiotu czynności wykonawczej[1512]. Aktualna regulacja wprowadza również przepis określający podstawę łagodniejszego wymiaru kary, przyjmującą postać tzw. wypadku mniejszej wagi, który w poprzedniej regulacji pominięto[1513]. Ustawodawca w aktualnej regulacji pominął typ kwalifikowany przestępstwa zniszczenia mienia poprzez jego podpalenie uznając, że brak jest w tym przypadku potrzeby rozszerzenia odpowiedzialności karnej. Wynika stąd, że uznał on, iż okoliczność tego typu może być wyinterpretowana na gruncie podstawowej regulacji w art. 288 k.k. Podejście takie zasługuje na aprobatę, gdyż unika zbędnej w tym przypadku kazuistyki. Nie znaczy to jednak, że w aktualnej regulacji zabrakło wyróżnienia typów kwalifikowanych. Wyróżniono je ze względu na znaczną wartość mienia lub dopuszczenie się tego przestępstwa w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury (art. 294 k.k.)[1514].

W aktualnej regulacji prawnokarnej pojawia się również pojęcie „mienie znacznej wartości", którego legalna definicja znajduje się w art. 115 § 5 k.k. Stanowi on, że mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza dwieście tysięcy złotych. Pierwotnie wartość taka miała przekraczać dwukrotność najniższego wynagrodzenia. Wyraźna jest w tym przypadku intencja ustawodawcy, by kryterium to pozostało zmienne i na tyle elastyczne, aby uwzględnić zmieniające się warunki społeczno-gospodarcze. Zabieg taki zasługiwał na aprobatę i należy sformułować postulat *de lege ferenda* jego ponownego zastosowania, zwłaszcza w kontekście inflacji i postępujących w ostatnich latach kryzysów ekonomicznych spowodowanych pandemią czy wojną w Ukrainie.

Kodeks karny z 1997 roku w art. 288 § 3 wprowadza szczególny typ przestępstwa polegający na przerwaniu lub uszkodzeniu kabla podmorskiego albo naruszeniu przepisów obowiązujących przy zakładaniu lub naprawie takiego kabla. Przestępstwo to nie było znane w poprzednich regulacjach z 1932 i 1969 roku[1515]. W jego ramach sprawca dopuszcza się czynności polegającej na celowym naruszeniu integralności kabla podmorskiego, co może

[1512] Zmiany te zostały wprowadzone na podstawie art. 1 pkt 62 ustawy z dnia 28 sierpnia 1998 roku (zob. Ustawa z dnia 28 sierpnia 1998 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń, ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, ustawy – Kodeks pracy i niektórych innych ustaw (Dz. U. z 1998 r. nr 113 poz. 717 z późń. zm.)).
[1513] Szerzej zob. podrozdział 5.2 rozdziału I pracy doktorskiej, s. 109 i n.
[1514] B. Michalski, *Przestępstwa przeciwko mieniu* …, op. cit., s. 227-228.
[1515] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 15.

prowadzić do zakłócenia komunikacji lub transmisji danych, w tym również sygnałów telewizyjnych i radiowych.

Wprowadzono również generalną klauzulę ścigania omawianego przestępstwa na wniosek pokrzywdzonego. Natomiast w typie podstawowym zniesiono tryb ścigania z urzędu. Przed wprowadzeniem tej zmiany, w kodeksie z 1969 roku przestępstwo to dzieliło się na dwie kategorie: publicznoskargowe ścigane z urzędu (jeśli dotyczyło mienia społecznego) oraz publicznoskargowe ścigane na wniosek (w przypadku, gdy zachowanie sprawcy wymierzone było w inne niż mienie społeczne)[1516]. Rozwiązanie to było krytykowane za utrudnianie ochrony prywatnego mienia i wprowadzenie nierówności wobec poszkodowanych, którzy musieli samodzielnie zgłaszać przestępstwo. Wprowadzenie generalnej klauzuli ścigania przestępstwa zniszczenia lub uszkodzenia rzeczy na wniosek pokrzywdzonego było ważnym krokiem w kierunku zapewnienia skuteczniejszej ochrony prywatnego mienia. Dzięki tej zmianie pokrzywdzony ma możliwość samodzielnego zgłoszenia przestępstwa i złożenia wniosku o ściganie sprawcy. Jednocześnie, zachowanie publicznoskargowego charakteru przestępstwa ściganego z urzędu dla szczególnego typu opisanego w art. 288 § 3 k.k. umożliwia skuteczne ściganie poważnych naruszeń w postaci naruszenia integralności kabla podmorskiego, które mogą mieć poważne konsekwencje dla bezpieczeństwa państwa.

Przestępstwo z art. 288 k.k. wyróżnia się na tle innych przestępstw przeciwko mieniu niezyskownym charakterem oraz charakterystycznym sposobem działania sprawcy, który określa się poprzez wywołanie skutku w postaci niszczenia, uszkadzania bądź czynienia rzeczy niezdatną do użytku[1517].

Obowiązująca regulacja prawnokarna uwzględnia typ uprzywilejowany zniszczenia mienia w wypadku mniejszej wagi (§ 2), a także typy kwalifikowane, które odnoszą się do mienia znacznej wartości i dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury (art. 294 k.k.).

Odpowiednikiem omawianego przestępstwa jest wykroczenie stypizowane w art. 124 k.w. Przepis ten kilkukrotnie podlegał zmianie pod względem kryterium przepołowienia[1518]. Granicę między przestępstwem a wykroczeniem wyznacza wielkość

[1516] Zob. podrozdział 5.2 rozdziału I pracy doktorskiej, s. 109 i n.
[1517] O. Górniok, D. Pleńska, [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego* …, op. cit., s. 439; M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 61-62.
[1518] Zob. podrozdział 1 rozdziału II pracy doktorskiej, s. 132.

szkody wyrządzonej zachowaniem sprawcy, a nie wartość przedmiotu, na który skierowane było to zachowanie. Wysokość szkody ma zasadnicze znaczenie dla kwalifikacji zachowania sprawcy, decydując o tym, czy zachowanie to stanowi wykroczenie czy też występek[1519].

[1519] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 7, s. 382.

IV.2. Zniszczenie mienia w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.)

Zgodnie z art. 288 § 1 k.k., kto cudzą rzecz niszczy, uszkadza lub czyni niezdatną do użytku, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Przepis § 2 reguluje wypadek mniejszej wagi. W tym przypadku sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Natomiast § 3 określa, że karze określonej w § 1 podlega także ten, kto przerywa lub uszkadza kabel podmorski albo narusza przepisy obowiązujące przy zakładaniu lub naprawie takiego kabla. Przepis § 4 uzależnia ściganie przestępstw określonych w § 1 i 2 od złożenia wniosku o ściganie przez pokrzywdzonego.

Zniszczenie mienia, podobnie jak kradzież, podlega odpowiedzialności karnej w dwóch formach stadialnych: usiłowania i dokonania. Usiłowanie zniszczenia mienia może mieć miejsce przede wszystkim jako usiłowanie udolne. Jako przykład podać można sytuację, w której sprawca podejmuje próbę uszkodzenia sieczkarni polowej[1520]. W tym celu, zaminował on pole kukurydzy metalowymi elementami w postaci gwoździ, co jednak zostało wykryte przez właściciela maszyny, zanim rozpoczęła ona pracę. Dokonując penalizacji wskazanego zachowania, sąd skupił się przede wszystkim na tym, że działania sprawcy nakierowane były na zniszczenie konkretnej maszyny, a nie plantacji kukurydzy[1521]. Niewykluczona jest również konstrukcja usiłowania nieudolnego zniszczenia mienia. Przykładowo, jeśli sprawca próbuje zniszczyć mienie w ten sposób, iż podpala wiatę przystankową, używając do tego celu substancji, która w rzeczywistości nie jest łatwopalna. Bezsprzeczne jest w tym przypadku to, że działania sprawcy są umyślne i mają na celu zniszczenie mienia poprzez podjęcie kroków, które według jego wiedzy i przekonań powinny doprowadzić do realizacji tego zamiaru – zniszczenia wiaty przystankowej. Jednakże z obiektywnych przyczyn, takich jak nieskuteczność użytego środka, zniszczenie mienia nie jest możliwe.

Ściganie przestępstwa określonego w art. 288 § 1 k.k. następuje na wniosek pokrzywdzonego, którym nie musi być tylko właściciel rzeczy. Prawo to przysługuje każdej osobie, mającej do rzeczy określone prawa rzeczowe lub obligacyjne. Dlatego, w przypadku

[1520] Wyrok SO w Koninie z 14.11.2019 r., II Ka 275/19, LEX nr 2750249.
[1521] Ibidem.

radiowozu policyjnego, będącego własnością komendy wojewódzkiej, ale użytkowanego przez komendę powiatową, komendant powiatowy także ma prawo wnioskować o ściganie sprawcy za przestępstwo określone w art. 288 § 1 k.k[1522]. Ponadto sąd jest zobowiązany do ustalenia woli uprawnionego do złożenia wniosku, gdy wniosek nie został skutecznie złożony[1523].

Wspomnieć przy tym należy, że ze statusem pokrzywdzonego w sprawie wiążą się określone uprawnienia, mające na celu ochronę jego interesów oraz zapewnienie możliwości aktywnego uczestnictwa w postępowaniu. Zgodnie z art. 304b k.p.k., pokrzywdzony ma prawo zażądać od organu ścigania potwierdzenia złożenia zawiadomienia o przestępstwie. Takie potwierdzenie może okazać się szczególnie przydatne w praktyce, np. przy ubieganiu się o odszkodowanie od firmy ubezpieczeniowej[1524]. Uprawnienie to wzmacnia zatem pozycję pokrzywdzonego w postępowaniu, dając mu narzędzie, które może wykorzystać w celu ochrony swoich praw i interesów poza sądem.

IV.2.1. Podmiot

Przestępstwo określone w art. 288 § 1 k.k. jest przestępstwem powszechnym[1525]. Ustawodawca, podobnie jak w przypadku kradzieży, określając sprawcę, posłużył się zaimkiem „kto", co oznacza, że każdy człowiek, który jest zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej, może popełnić to przestępstwo przez swoje zachowanie[1526].

O ile przestępstwo to w zakresie, w jakim może być popełnione przez działanie, jest przestępstwem powszechnym, to w zakresie, w jakim przybiera postać sprawczą zaniechania, jest przestępstwem indywidualnym niewłaściwym. Może ono być popełnione tylko przez osobę, na której ciąży prawny, szczególny obowiązek zapobiegnięcia skutkowi – zniszczeniu,

[1522] Postanowienie SN z 1.12.2020 r., II KK 359/20, LEX nr 3277224.
[1523] Wyrok SN z 28.09.2022 r., IV KK 191/22, LEX nr 3490543.
[1524] E. Bieńkowska, C. Kulesza, L. Mazowiecka, *Uprawnienia pokrzywdzonego przestępstwem*, *wyd. 4*, Warszawa 2023, s. 22.
[1525] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 12; I. Zgoliński, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 4, s. 1411; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 25, s. 386; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 8, s. 1335; M. Szwarczyk, [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 4, s. 870.
[1526] M. Gałązka, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 2, s. 1757.

uszkodzeniu lub uczynieniu cudzej rzeczy niezdatną do użytku. Zaniechanie polega w tym przypadku na braku podjęcia odpowiednich działań. Stanowi to odróżnienie od przestępstw indywidualnych właściwych, które można popełnić samodzielnym działaniem[1527]. Źródłem obowiązków gwaranta może być umowa, ustawa albo faktyczne podjęcie się ich. Odnosząc się do umowy, obowiązek przeciwdziałania negatywnym skutkom dla rzeczy cudzej może wynikać np. z umowy najmu, dzierżawy, użyczenia. Obowiązki tego typu wynikać mogą także z tytułu pełnionej funkcji lub wykonywanej pracy[1528].

Uwagi powyższe odnieść należy zarówno do § 1, 2, jak i 3 omawianego przestępstwa. W przypadku tego ostatniego, istnieje możliwość naruszenia przez zaniechanie przepisów obowiązujących przy zakładaniu lub naprawie kabla podmorskiego w zakresie, w którym te przepisy nakładają określone obowiązki na konkretne podmioty (jak np. minister odpowiedzialny za gospodarkę wodną lub dyrektor urzędu morskiego)[1529].

IV.2.1.1. Problematyka podmiotu odpowiedzialnego za zniszczenie konta w kontekście zniszczenia mienia

W kontekście nowoczesnych technologii oraz cyfrowych form własności, szczególną uwagę należy zwrócić na problematykę odpowiedzialności za zniszczenie konta w grze komputerowej lub serwisie internetowym. Konto takie wiąże się z dostępem do wartościowych przedmiotów wirtualnych, walut cyfrowych czy danych osobowych, które mogą stanowić określoną wartość ekonomiczną lub osobistą dla jego właściciela. Pojawia się zatem pytanie, czy konto w takim kontekście może być traktowane jako „cudza rzecz" w rozumieniu art. 288 § 1 k.k. Konto internetowe, będące zbiorem danych cyfrowych, nie spełnia kryteriów „rzeczy" w rozumieniu tego przepisu. W zależności od okoliczności sprawy, sprawca podlegać będzie odpowiedzialności karnej z art. 268a k.k. lub art. 287 k.k.

W związku z rosnącym znaczeniem dóbr cyfrowych w codziennym życiu, warto rozważyć potrzebę dostosowania przepisów prawa karnego do realiów cyfrowych.

[1527] Postanowienie SN z 15.04.2004 r., WK 5/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 713, LEX nr 162706.
[1528] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 26, s. 387.
[1529] J. Piskorski, [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Karnego* …, op. cit., s. 357.

Warto zauważyć, że podmiotem odpowiedzialnym za zniszczenie konta może być zarówno osoba dorosła, jak i nieletni. Z bardziej skomplikowaną sytuacją możemy mieć do czynienia w momencie, gdy dziecko zniszczy konto rodzica. Oczywistym pozostaje brak odpowiedzialności nieletniego w tego typu przypadkach, natomiast wydaje się, że należy tutaj dokonać szczególnego rozróżnienia przede wszystkim ze względu na to, iż coraz częściej przestępstwa internetowe popełniane są przez podmioty z grupy wiekowej 13-18 lat, co nie ma przełożenia na rzeczywistość analogową. Dzieci stanowią liczną grupę użytkowników. O ile do tej pory prawo karne nie traciło z pola widzenia zachowań osób nieletnich, o tyle można mówić, że w obecnej sytuacji należałoby skupić większą uwagę dla tego typu sytuacjach. Nie tyle bowiem brakuje regulacji w tym zakresie, co brak jest adekwatnych reakcji prawnokarnych. Działanie dziecka może wynikać z braku świadomości prawnych konsekwencji swojego czynu lub z chęci dokonania zemsty lub żartu. Odpowiedzialność karna w takim przypadku może zależeć od wieku dziecka oraz od oceny, czy miało ono zdolność rozpoznania znaczenia swojego działania.

Jak już wspomniano wyżej, istotny jest również aspekt podmiotowy omawianych wyżej czynów zabronionych. Podmiotem zniszczenia mienia w cyberprzestrzeni może być zarówno osoba fizyczna, jak i osoba prawna, ale także systemy agentowe i oprogramowanie. W tradycyjnym rozumieniu, odpowiedzialność za zniszczenie mienia zawsze spoczywała na człowieku. Jednak w cyberprzestrzeni mogą działać autonomiczne systemy komputerowe, które mogą być zaprogramowane do przeprowadzania działań niszczących, takich jak ataki DDoS, wprowadzanie złośliwego oprogramowania czy fizyczne uszkodzenia sprzętu komputerowego. To rodzi pytania, czy takim systemom można przypisać podmiotowość prawną i jak można je pociągnąć do odpowiedzialności. Wątek ten podejmowano już wcześniej[1530], natomiast wciąż pozostaje otwarta kwestia, co do odpowiedzialności sztucznej inteligencji.

[1530] Zob. podrozdział 2.1.1 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 274 i n.

IV.2.2. Przedmiot ochrony

Norma prawna wyrażona w art. 288 k.k. ma na celu ochronę szeroko pojętego mienia, co obejmuje własność, posiadanie, jak również inne prawa majątkowe[1531]. Takie ujęcie nawiązuje do regulacji cywilistycznej. Jasno wskazuje ono, że ochrona prawna obejmuje nie tylko własność w wąskim znaczeniu, ale również inne formy prawne korzystania z dobra. Naruszenie przez sprawcę prawnie chronionych interesów właściciela lub posiadacza rzeczy w dobrej wierze stanowi istotę tego przestępstwa[1532]. Skupia się ono na nienaruszalności i możliwości użytkowania rzeczy, do których dana osoba posiada uprawnienia wynikające z prawa własności, posiadania, lub innych praw rzeczowych lub obligacyjnych[1533].

Granicę między występkiem a wykroczeniem zniszczenia mienia określa wysokość szkody, zgodnie z progiem kontrawencjonalizacji określonym w art. 124 § 1 k.w.

Bezpośrednim przedmiotem omawianego przestępstwa jest cudza rzecz, czyli taka, której właścicielem jest inna osoba niż sprawca[1534]. Pojęcie „cudzej rzeczy" jest tożsame z pojęciem używanym w kontekście kradzieży. Różnicą tutaj jest, to, że przedmiot czynności wykonawczej dotyczy zarówno rzeczy ruchomym jak i nieruchomych[1535].

Zgodnie z konwencją znaczeniową przyjętą w aktualnie obowiązującej regulacji prawnokarnej, rzecz jest pojęciem cywilistycznym, które odnosi się do przedmiotu materialnego o trzech właściwościach – stosownie do art. 45 k.c[1536]. W przypadku nieruchomości, uszkodzeniem może być np. usunięcie drzew lub krzewów z cudzej nieruchomości. Taka czynność może prowadzić do zniszczenia lub uszkodzenia roślinności, która stanowi element nieruchomości gruntowej lub budowlanej. Uszkodzenie nieruchomości może także polegać na uszkodzeniu elementów konstrukcyjnych budynku, np. uszkodzeniu fundamentów, ścian czy dachu. Warto jednak podkreślić, że ocena, czy określona działalność

[1531] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 35.
[1532] Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 6.04.2021 r., IV Ka 703/20, LEX nr 3188402; Postanowienie SN z 1.12.2020 r., II KK 359/20, LEX nr 3277224.
[1533] Postanowienie SN z 1.12.2020 r., II KK 359/20, LEX nr 3277224.
[1534] Zob. podrozdział 2.2.1 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 395-399.
[1535] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, *wyd. 3*, Warszawa 2010, s. 595.
[1536] Zob. podrozdział 1 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 265-266.

stanowi uszkodzenie nieruchomości, zależy od konkretnej sytuacji i stopnia ingerencji w konstrukcję budynku[1537].

Przedmiotem przestępstwa z art. 288 § 1 k.k., jak wspomniano już wyżej, mogą być rzeczy ruchome lub nieruchomości. W związku z tym wyłania się zagadnienie dóbr niematerialnych, takich jak energia. Nie może być ona przedmiotem przestępstwa z art. 288 § 1 k.k., ponieważ nie jest rzeczą w rozumieniu prawnym[1538]. Niemniej jednak, zniszczenie lub uszkodzenie instalacji elektrycznej, do której energia jest przypisana lub z nią związana może stanowić przestępstwo z art. 288 § 1 k.k[1539]. Nie jest również przestępstwem zniszczenie rzeczy własnych. Jednakże w określonych sytuacjach, takie działanie może zostać potraktowane jako przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu publicznemu (art. 163 § 1 lub 3 k.k.), oszustwo ubezpieczeniowe (art. 298 § 1 k.k.) lub przestępstwo udaremnienia lub uszczuplenia roszczeń majątkowych wierzycieli (art. 300 k.k.)[1540]. Ostateczna kwalifikacja czynu zależeć będzie jednak od okoliczności w konkretnej sprawie oraz motywów sprawcy.

Odrębnym od rzeczy pojęciem jest mienie. Kategoria mienia ma przede wszystkim charakter cywilistyczno-prawny. Jego definicja legalna wyrażona została w treści normatywnej art. 44 k.c., zgodnie z którą mienie obejmuje własność oraz inne prawa majątkowe. Własność stanowi bezwzględne prawo do dysponowania rzeczą w granicach określonych przez ustawy i zasady współżycia społecznego, zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem rzeczy. Z kolei, inne prawa majątkowe obejmują szereg uprawnień majątkowych, takich jak prawa zobowiązaniowe (np. wierzytelności), prawa do korzystania z cudzej rzeczy (np. użytkowanie, dzierżawa) oraz inne, którym można przypisać wartość ekonomiczną[1541]. Ustawodawca tworząc zespół przepisów mających na celu ochronę mienia przed naruszeniami na gruncie prawnokarnym, rozciągnął protekcję nie tylko na krąg właścicieli rzeczy[1542].

[1537] O. Górniok, [w:] O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S. M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, Gdańsk 2002/2003, s. 1186-1187.
[1538] Zob. podrozdział 2.6.5 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 334.
[1539] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 99-100.
[1540] T. Oczkowski, [w:] R. A. Stefański (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 7, s. 1864.
[1541] P. Nazaruk, [w:] P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 44, tezy 2-4.
[1542] Wyrok SN z 9.12.2003 r., III KK 165/03, LEX nr 140098.

Ochrona mienia w prawie karnym, nie ogranicza się także jedynie do sytuacji stałego posiadania, lecz rozciąga się również na przypadki posiadania czasowego. W doktrynie wyłoniły się dwa poglądy w tym względzie. Zwolennicy pierwszego uważają, że ochrona mienia w przypadkach czasowego posiadania jest ograniczona. Dla zilustrowania tegoż przypadku wskazują oni sytuację powierzenia mienia na terenie zakładu pracy w ramach wykonywanych obowiązków. Jeżeli dojdzie do zniszczenia tego mienia, to pokrzywdzonym nie jest pracownik, tylko pracodawca[1543]. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest nie tyle okoliczność, że posiada on rzecz jedynie czasowo, a fakt, iż w ogóle nie jest jej posiadaczem. Pracownik w tym przypadku jest bowiem jedynie dzierżycielem (a dzierżenie jak wiadomo z ochrony nie korzysta, niezależnie od czasu jego trwania)[1544].

Osobnym zagadnieniem będzie kwestia współwłasności, zwłaszcza łącznej w przypadku wspólnoty małżeńskiej albo spółki cywilnej. W sytuacji, gdy małżonek uszkodzi drzwi w mieszkaniu należącym do majątku wspólnego lub wspólnik w spółce cywilnej zniszczy maszyny będące wkładem spółki, działania takie pozostaną bezprawne, niezależnie od udziału sprawcy we współwłasności, i jako takie mogą być uznane za przestępstwo z art. 288 k.k. Wyjątek będzie zachodził w sytuacji, gdy uzyskana zostanie zgoda pozostałych współwłaścicieli, co wyłącza bezprawność czynu[1545]. Przedmiotem czynności wykonawczej może być rzecz stanowiąca współwłasność sprawcy i innej osoby. Dla każdego ze współwłaścicieli, który działa wobec niej w sposób sprzeczny z prawem, taki przedmiot traktowany jest jako „cudzy", ponieważ nie stanowi jego wyłącznej własności. W konsekwencji, działania jednego z małżonków mogą być uznane za przestępcze nawet w kontekście majątku wspólnego, o ile są bezprawne i nie została uzyskana zgoda drugiego współwłaściciela[1546].

IV.2.2.1. Definicja szkody

Przestępstwo z art. 288 k.k. związane jest nieodłącznie z pojęciem szkody. Podobnie, jak w przypadku terminu mienie, tak i tutaj poruszamy się na gruncie terminologii

[1543] B. Michalski, *Przestępstwa przeciwko mieniu* …, op. cit., s. 22.
[1544] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 50.
[1545] P. Soroka, *Współwłasność a przestępstwo zniszczenia i uszkodzenia mienia*, „Palestra" 2017, nr 7-8, s. 43.
[1546] Wyrok SO w Olsztynie z 7.09.2022 r., VII Ka 660/22, LEX nr 3425320.

cywilistycznej. Brak jest jednak definicji legalnej szkody. Rozumie się przez nią uszczerbek w dobrach prawnie chronionych, który poszkodowany doznał wbrew swojej woli. Szkoda może mieć charakter majątkowy lub niemajątkowy. Szkoda majątkowa może zajść na płaszczyźnie straty rzeczywiście poniesionej (*damnum emergens*) oraz utraconych korzyści (*lucrum cessans*)[1547]. *Damnum emergens* określa się poprzez porównanie stanu majątku poszkodowanego sprzed zdarzenia wywołującego szkodę ze stanem majątkowym po tym, jak szkoda miała miejsce. Szkoda niemajątkowa z kolei dotyczy uszczerbku w dobrach niemajątkowych, który wyrażać się może jako ból fizyczny lub cierpienia psychiczne. Wartość wyrządzonej szkody nie zawsze pokrywać się będzie z wartością uszkodzonej rzeczy, obejmować może ona również inne skutki społeczno-gospodarcze wynikające z naruszenia prawa własności lub innego prawa majątkowego[1548]. Ustalenie szkody następuje na podstawie kryteriów obiektywnych, uwzględniających zmianę wartości rzeczy oraz koszty poniesione w celu przywrócenia rzeczy do stanu pierwotnego lub zakupu nowej[1549].

Zasady ustalania wysokości szkody reguluje art. 361 § 2 k.c., zgodnie z którym w przypadku braku odmiennego przepisu ustawy lub postanowienia umowy, naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł, oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono. W przypadku szkody kluczowe jest również wykazanie adekwatnego związku przyczynowego między zachowaniem sprawcy, a uszczerbkiem na mieniu poszkodowanego[1550]. Podkreślić przy tym trzeba, że pojęcie szkody na gruncie art. 288 § 1 k.k. nie pokrywa się całkowicie z pojęciem szkody cywilnoprawnej, co wynika z odmiennych celów i zasad obowiązujących w tych dwóch dziedzinach prawa[1551]. W prawie cywilnym, ustawodawca dąży przede wszystkim do pełnej kompensacji poprzez zapewnienie poszkodowanemu odszkodowania w wysokości całkowitego uszczerbku, unikając

[1547] Wyrok SN z 22.10.1998 r., III KKN 146/97, LEX nr 35103.
[1548] R. Jancewicz, L. A. Niewiński, *Tak zwane czyny „przepołowione”*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2005, nr 2, s. 63-64.
[1549] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 95.
[1550] K. Czub, [w:] M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 361, tezy 3 i n.
[1551] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 95.

jednocześnie jego nieuzasadnionego wzbogacenia[1552]. Natomiast prawo karne skupia się bardziej na funkcji ochronnej, aniżeli restytucyjnej[1553].

Ustalenie wysokości szkody jest kluczowe dla prawidłowej kwalifikacji czynu i określenia wymiaru kary. Szkoda jest również istotnym elementem przestępstw skutkowych, gdyż należy wykazać związek przyczynowy między zachowaniem sprawcy, a jej wystąpieniem. Dokładne określenie jej wysokości jest istotne także dla rozważania, czy dany czyn stanowi wykroczenie, przestępstwo, czy może zostać zakwalifikowany jako przestępstwo w typie kwalifikowanym, np. zgodnie z art. 294 § 1 k.k. Wartość szkody pozostaje także w bezpośrednim związku z zakresem obowiązku jej naprawienia. Warto nadmienić, że stosownie do treści art. 46 § 2 k.k. w przypadku, gdy orzeczenie obowiązku określonego w § 1 jest znacznie utrudnione, sąd może orzec zamiast tego obowiązku nawiązkę w wysokości do 200 000 złotych na rzecz pokrzywdzonego, a w razie jego śmierci w wyniku popełnionego przez skazanego przestępstwa nawiązkę na rzecz osoby najbliższej, której sytuacja życiowa wskutek śmierci pokrzywdzonego uległa znacznemu pogorszeniu. W razie gdy ustalono więcej niż jedną taką osobę, nawiązki orzeka się na rzecz każdej z nich.

Ponadto wysokość szkody może mieć wpływ na zastosowanie różnych instytucji prawa karnego materialnego i procesowego, szczególnie gdy szkoda ta nie jest znaczna – może to otwierać drogę do przyjęcia, że zachodzi wypadek mniejszej wagi albo możliwość skierowania wniosku o warunkowe umorzenie postępowania. Z tego powodu konieczna jest wyjątkowa staranność przy formułowaniu opisu zarzutu w kontekście wysokości poniesionej szkody[1554].

W praktyce stosowania prawa pojawiają się pewne niejasności i niejednolitość metod jakimi posługują się sądy dla ustalenia wartości mienia. Dominujące stanowisko w orzecznictwie jest takie, że w przypadku, gdy nie jest możliwe jednoznaczne ustalenie wartości mienia, zaleca się przyjęcie kwoty nie budzącej wątpliwości, a w przypadku pewności, że faktyczna wartość była wyższa, lecz niemożliwa do precyzyjnego określenia, dopuszczalne jest użycie zwrotów „co najmniej" lub „nie mniej"[1555]. Użycie określenia „około" nie musi

[1552] K. Czub, [w:] M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 361, teza 25.
[1553] Zob. M. Szurman, *Odpowiedzialność odszkodowawcza za szkodę majątkową w procesie karnym*, Kraków 2023, s. 55 i n.
[1554] C. Golik, *Sporządzenie zarzutu popełnienia przestępstwa*, „Prokuratura i Prawo" 2024, nr 2, s. 125.
[1555] Postanowienie SN z 4.01.2011 r., III KK 184/10, OSNKW 2011, nr 4, poz. 33, LEX nr 786408.

automatycznie oznaczać uchybienia wymogom dokładnego opisu przypisanego czynu, pod warunkiem, że inne dostępne dowody pozwalają na racjonalną ocenę wartości mienia[1556]. Koniecznym może być również dokładne określenie skutków zarzucanego czynu, co znajduje odzwierciedlenie w przepisie art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k., wymagającym od aktu oskarżenia, by zawierał precyzyjne ustalenia odnośnie wysokości powstałej szkody. Tym samym, o ile możliwe jest dokładne określenie tej wartości na podstawie dostępnych dowodów, opis zarzutów powinien być jednoznaczny, nie pozostawiający miejsca na wątpliwości i nie powinien opierać się na nieprecyzyjnych formułach takich jak „co najmniej". Niedokładności takie mogą być korygowane na etapie postępowania sądowego, bez konieczności odsyłania sprawy do prokuratora w celu usunięcia istotnych braków, ponieważ nie stanowią one przeszkody uniemożliwiającej merytoryczne rozstrzygnięcie[1557]. W kontekście unikania formuł „nie mniej niż" lub „co najmniej" w opisie czynu, sądy apelacyjne podkreślają, że takie sformułowania mogą sugerować możliwość przyjęcia wyższej wartości szkody niż ta, która została jednoznacznie ustalona. Taka praktyka byłaby sprzeczna z zasadą *in dubio pro reo*, zgodnie z którą wszelkie wątpliwości należy interpretować na korzyść oskarżonego[1558].

Błędne jest dokonywanie w wyroku nieprecyzyjnego ustalenia wartości przedmiotów poprzez użycie określenia „około". Takie podejście stoi w sprzeczności z wymogiem dokładnego oznaczenia czynu przypisanego, zwłaszcza gdy wartość mienia ma kluczowe znaczenie dla prawidłowej kwalifikacji prawnej, jak ma to miejsce przy czynach z art. 294 § 1 k.k., dotyczących mienia znacznej wartości[1559].

Podsumowując, w kontekście art. 288 k.k., precyzyjne określenie wartości szkody ma nie tylko znaczenie dla kwalifikacji czynu i ustalenia odpowiedzialności oskarżonego, ale również wpływa na możliwość dochodzenia przez pokrzywdzonych roszczeń cywilnoprawnych. Tym samym, dokładność w określeniu szkody służy zarówno interesom sprawiedliwości karnej, jak i ochronie praw pokrzywdzonych. Ponadto stanowisko Sądu Najwyższego, uzupełnione przez tezy sądów apelacyjnych, podkreśla konieczność precyzji i dokładności w formułowaniu zarzutów. Jest to istotne dla zapewnienia przejrzystości

[1556] Postanowienie SN z 7.04.2006 r., III KK 78/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 772, LEX nr 333331.
[1557] Postanowienie SA w Katowicach z 19.08.2009 r., II AKz 553/09, LEX nr 519612.
[1558] Wyrok SA w Krakowie z 17.04.2012 r., II AKa 46/12, LEX nr 1216106.
[1559] Wyrok SA w Krakowie z 29.11.2012 r., II AKa 153/12, „Krakowskie Zeszyty Sądowe" 2013, nr 1, poz. 56, LEX nr 1312689.

procesowej oraz ochrony praw oskarżonych, eliminując wszelkie niejasności i potencjalne wątpliwości dotyczące zakresu zarzucanych czynów oraz wysokości powstałej szkody.

IV.2.2.2. Problematyka wyceniania szkody w kontekście zniszczenia wirtualnego mienia i kont społecznościowych

Jak wykazano we wcześniejszych rozważaniach, pożądanym jest rozważenie wprowadzenia regulacji *stricte* odnoszących się do problematyki uszkodzenia i zniszczenia mienia w świecie wirtualnym, w szczególności z uwagi na konieczność ochrony informacji w ich aspekcie majątkowym.

W przypadku wirtualnego mienia i kont na platformach społecznościowych, szkoda może obejmować zarówno straty rzeczywiste (*damnum emergens*), jak i utracone korzyści (*lucrum cessans*)[1560]. Te pierwsze mogą polegać na utracie dostępu do konta, danych osobowych czy zasobów cyfrowych, a w konsekwencji konieczności poniesienia kosztów na odzyskanie tych zasobów lub zabezpieczenie się przed dalszymi stratami. Te drugie zaś wynikać mogą z utraty potencjalnych dochodów, reputacji czy możliwości współpracy, które pokrzywdzony mógłby uzyskać, korzystając z wirtualnego mienia w normalnych warunkach. W obu przypadkach, ocena szkody musi uwzględniać specyfikę wirtualnych dóbr oraz wpływ ich utraty na sytuację majątkową i niemajątkową pokrzywdzonego.

Ciekawym przypadkiem, który można rozważyć jest sytuacja, w której twórcy gier komputerowych popełniają błąd techniczny skutkujący niemożnością korzystania z zakupionych wirtualnych dóbr, może zostać uznana za działanie prowadzące do „czynienia niezdatnym do użytku". Aby jednak takie działanie zostało zakwalifikowane jako przestępstwo, konieczne jest spełnienie kilku warunków. Przede wszystkim, musi istnieć bezpośredni związek przyczynowy między błędem technicznym popełnionym przez twórców gry a niemożnością korzystania z wirtualnych dóbr przez użytkownika. Działanie twórców musi być intencjonalne lub wynikać ze znaczącej niedbałości. Jeżeli błąd był wynikiem zwykłej pomyłki technicznej bez elementu zaniedbania, przypisanie odpowiedzialności karnej może być trudne do udowodnienia. Ponadto konieczne jest wykazanie szkody majątkowej, którą

[1560] Zob. podrozdział 2.2.1 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 396.

można określić na podstawie rzeczywistej wartości wirtualnych dóbr. Nadmienić należy, że szkoda ta powinna określona być w kategoriach strat rzeczywiście poniesionych lub utraconych korzyści. Należy również uwzględnić treść umowy licencyjnej zawartej między graczem a twórcą gry. Wiele umów licencyjnych zawiera klauzule ograniczające odpowiedzialność twórców za błędy techniczne. Jednakże, takie klauzule mogą nie zwalniać twórców z odpowiedzialności, jeżeli można udowodnić, że działali oni w sposób rażąco niedbały lub w złej wierze.

Wycena szkody związanej z wirtualnym mieniem może być trudna, ponieważ wartości tych dóbr mogą się znacznie różnić w zależności od gry i sytuacji na rynku wtórnym. Wartość wirtualnych dóbr można szacować na kilka sposobów. Cena rynkowa może być równa cenie oferowanej przez wydawcę gry na rynku pierwotnym lub na rynku wtórnym. Przykładowo, cena wirtualnej waluty oferowana przez twórców gry może odpowiadać rzeczywistej wartości nabytej waluty. Rzeczywista rynkowa wartość wirtualnych dóbr zdobywanych poprzez uczestnictwo w grze może być określana na podstawie cen na rynku wtórnym, które uwzględniają aktualny popyt i podaż oraz ryzyko związane z możliwością blokady konta przez wydawcę gry[1561]. Oprócz analizy cen na rynku pierwotnym i wtórnym, wartość wirtualnych dóbr można również oszacować, biorąc pod uwagę czas i wysiłek włożony przez gracza w ich zdobycie. Przedmioty zdobywane poprzez długotrwałe uczestnictwo w grze lub osiągnięcia mogą mieć subiektywnie wysoką wartość dla poszkodowanego, co powinno być uwzględnione przy ocenie szkody. W przypadku rzadkich i pożądanych przedmiotów, ich wartość na rynku wtórnym może być znacząco wyższa ze względu na ograniczoną podaż i wysokie zapotrzebowanie wśród graczy.

Każda z omówionych wyżej metod szacowania wartości wirtualnych dóbr ma swoje zalety i ograniczenia. Wybór odpowiedniej metody zależy od specyfiki danego przypadku oraz dostępnych danych rynkowych. Przeprowadzenie dokładnej analizy rynkowej, uwzględnienie ryzyka oraz subiektywnej wartości dla gracza może pomóc w precyzyjnym oszacowaniu szkody związanej z utratą wirtualnego mienia.

Wycena szkody związanej z utratą konta na platformach społecznościowych, takich jak Instagram czy TikTok, jest jeszcze bardziej złożona, ponieważ obejmuje ona nie tylko wartość

[1561] Szerzej zob. A. Łosek, *Przestępstwa przeciwko mieniu* …, op. cit., s. 155 i n.

materialną, ale również niematerialną, taką jak wizerunek i prestiż. Wycena takiej szkody może uwzględniać kilka kluczowych czynników. Liczba obserwujących na koncie może wpływać na wartość konta, ponieważ konta z większą liczbą obserwujących mogą generować większe przychody z reklam i współpracy z markami. Wysokie zaangażowanie użytkowników (np. liczba polubień, komentarzy i udostępnień) może zwiększać wartość konta, ponieważ wskazuje na aktywną i lojalną społeczność. Długość i jakość działalności na koncie, w tym liczba i jakość publikowanych treści, mogą wpływać na jego wartość. Konta z długą historią działalności i wysokiej jakości treściami mogą być bardziej wartościowe. Przychody generowane przez konto z reklam, współpracy z markami i innych źródeł mogą być kluczowym wskaźnikiem wartości konta. Prestiż i wizerunek budowane przez lata na koncie mogą mieć znaczącą wartość niematerialną, która jest trudna do wyceny, ale istotna dla właściciela konta.

W tego typu przypadkach, sądy mogą brać pod uwagę rzeczywistą wartość utraconych dóbr, zwłaszcza mając na uwadze czyny przepołowione.

Warto rozważyć również, czy wartość sentymentalna przedmiotu może wpływać na kwalifikację prawną przestępstwa zniszczenia mienia. Obecnie polskie prawo karne nie uwzględnia *explicite* wartości sentymentalnej przy kwalifikacji prawnej przestępstwa zniszczenia mienia. Jednakże wartość ta może być brana pod uwagę przy ocenie społecznej szkodliwości czynu, co może wpływać na wymiar kary.

Należy zatem w tym miejscu zastanowić się na *ratio legis* wprowadzenia regulacji prawnych uwzględniających wartość sentymentalną przedmiotów przy ocenie przestępstw przeciwko mieniu. Po pierwsze, regulacja taka zwiększyłaby ochronę dóbr osobistych, które mają istotne znaczenie dla pokrzywdzonych, mimo że ich wartość materialna jest niewielka. Po drugie, uwzględnienie wartości sentymentalnej w ocenie przestępstw przeciwko mieniu lepiej odzwierciedlałoby rzeczywisty stopień społecznej szkodliwości czynu i jego wpływ na pokrzywdzonych. Przy czym, nie należy zapominać wartość sentymentalna pozostaje kryterium ocennym i może (chociaż nie musi) stanowić impuls do nadużyć przez faktycznie poszkodowanych. W związku z tym, wydaje się zasadne znalezienie odpowiedniego kryterium, które pozwoliłoby na obiektywną ocenę wartości sentymentalnej i jej wpływu na kwalifikację prawną przestępstw. Przykładowo, zniszczenie pamiątki rodzinnej o niewielkiej wartości materialnej może mieć ogromne znaczenie emocjonalne dla pokrzywdzonego.

Kwestia wykładni pojęcia wartości sentymentalnej wymaga również odpowiedniego materiału dowodowego, a co za tym idzie mechanizmów jego pozyskiwania. Wydaje się, że największe znaczenie w tym zakresie będą mieć zeznania świadków, dokumentacja fotograficzna lub inne dowody potwierdzające wartość sentymentalną.

Na koniec wspomnieć należy, iż przedmiotem ochrony w kontekście zniszczenia mienia w cyberprzestrzeni są głównie dane, systemy informatyczne, infrastruktura sieciowa oraz nośniki informacji. Dane w sieci mają charakter niematerialny, co nie niweluje ich wartości ekonomicznej. Zaś uszkodzenie lub zniszczenie tego typu danych prowadzić może do wielopłaszczyznowych konsekwencji, takich jak poważne straty finansowe, zakłócenia działalności operacyjnej, ale też np. utrata reputacji na poziomie dóbr osobistych.

IV.2.3. Czynność sprawcza

Znamię czynności sprawczej omawianego przestępstwa polega na zniszczeniu, uszkodzeniu lub uczynieniu cudzej rzeczy niezdatną do użytku. Tego typu ujęcie znamion przedmiotowych wskazuje na materialny charakter analizowanego przestępstwa[1562].

Zniszczenie mienia nastąpić może poprzez unicestwienie rzeczy oraz pozbawienie jej dotychczasowej wartości. Może być absolutne, czyli całkowite, eliminujące możliwość wykorzystania przedmiotu w jakikolwiek sposób, lub względne, kiedy to przedmiot traci cechy właściwe dla danego rodzaju rzeczy. Ponadto zniszczenie jest zawsze nieodwracalne i uniemożliwia przywrócenie rzeczy do pierwotnego stanu, niezależnie od tego, czy dokonano go przez spalenie, zburzenie, zmiażdżenie, czy inne działanie[1563].

Uszkodzenie rzeczy, oznacza zaś spowodowanie zmian w materii rzeczy, które utrudniają lub uniemożliwiają jej dalsze wykorzystanie zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Nie jest to stan nieodwracalny, który odróżnia uszkodzenie od zniszczenia[1564]. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na różnice między zniszczeniem a uszkodzeniem rzeczy, podkreślając, że zniszczenie oznacza unicestwienie lub istotne naruszenie substancji rzeczy,

[1562] I. Zgoliński, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 3, s. 1409-1410.
[1563] L. Wilk, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 17, s. 867.
[1564] Ibidem.

uniemożliwiające jej dalsze wykorzystanie zgodnie z pierwotnymi właściwościami i przeznaczeniem. Uszkodzenie rzeczy to natomiast jej częściowe zniszczenie, które może objawiać się powstaniem defektów, lecz nie eliminuje całkowicie możliwości wykorzystania rzeczy[1565]. Jednakże takie rozróżnienie spotkało się w doktrynie z częściową krytyką[1566]. Krytyka ta skoncentrowana jest wokół stosowania przez Sąd Najwyższy kryterium możliwości wykorzystywania rzeczy zgodnie z jej pierwotnym przeznaczeniem jako głównego narzędzia do odróżnienia zniszczenia od uszkodzenia. Takie podejście nie jest wystarczająco precyzyjne i może prowadzić do błędów w kwalifikacji czynu. Kluczową różnicą powinien być stopień fizycznego naruszenia materii rzeczy. Dokładne rozróżnienie między zniszczeniem a uszkodzeniem rzeczy jest istotne nie tylko z punktu widzenia teoretycznego, ale ma również praktyczne konsekwencje dla wymiaru sprawiedliwości. Precyzyjne określenie natury czynu ma wpływ na ustalenie odpowiedzialności prawnej sprawcy, wymiar kary oraz inne konsekwencje prawne. Błędna interpretacja tych terminów może skutkować nieproporcjonalnymi wyrokami i wprowadzać niejasności w praktyce stosowania prawa[1567].

Z kolei, uczynienie rzeczy niezdatną do użytku odnosi się do sytuacji, w której działanie sprawcy nie skutkuje bezpośrednio zniszczeniem czy uszkodzeniem materialnym, ale powoduje, że przedmiot nie może być używany zgodnie z jego przeznaczeniem. Stan ten nie musi być widoczny na zewnątrz, wiąże się jednak z utratą funkcjonalności rzeczy. Rzecz może być uznana za niezdatną do użytku zarówno, gdy nie ma możliwości przywrócenia jej do pierwotnego stanu, jak i wtedy, gdy takie przywrócenie jest możliwe, lecz wymaga dodatkowych zabiegów lub nakładów finansowych. To oznacza, że ocena, czy rzecz jest niezdatna do użytku, zależy nie tylko od stanu fizycznego przedmiotu, ale także od możliwości i kosztów przywrócenia go do stanu użyteczności[1568]. W kontekście uczynienia rzeczy niezdatną do użytku, takie działanie nie musi wiązać się z ingerencją w fizyczną strukturę rzeczy, ale skutkuje niemożliwością wykorzystania jej zgodnie z przeznaczeniem. Można przyjąć, że zniszczenie rzeczy jest czynem najbardziej karygodnym, ponieważ prowadzi do jej

[1565] Wyrok SN z 17.05.2017 r., IV KK 145/17, LEX nr 2294408.
[1566] M. Kulik, *Glosa do wyroku SN z dnia 17 maja 2017 r., IV KK 145/17*, „Studia Prawnicze KUL" 2017, nr 4 (72), s. 221-227.
[1567] Ibidem.
[1568] L. Wilk, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 19, s. 867.

fizycznego unicestwienia, pozbawiając właściciela rzeczy całkowicie. Uszkodzenie i uczynienie rzeczy niezdatną do użytku, chociaż różnią się między sobą mechanizmem działania (fizyczną ingerencją w rzecz w przypadku uszkodzenia, a brakiem takiej ingerencji przy uczynieniu rzeczy niezdatną do użytku), mają zbliżone natężenie szkodliwości. Przykładem może być różnica między uszkodzeniem samochodu przez obrzucenie go kamieniami a zainfekowaniem sprzętu elektronicznego, co uniemożliwia jego uruchomienie[1569].

Jak już wspomniano wyżej, rozróżnienie między zniszczeniem, uszkodzeniem, a uczynieniem rzeczy niezdatną do użytku ma kluczowe znaczenie w kontekście realizacji znamion typu zabronionego. Błędne określenie formy zachowania sprawcy może prowadzić do nieadekwatnego rozstrzygnięcia co do zakresu lub konsekwencji wynikających z przypisania sprawcy odpowiedzialności karnej[1570].

IV.2.3.1. Strona przedmiotowa przestępstwa zniszczenia mienia w kontekście dóbr wirtualnych i kont społecznościowych

W judykaturze przyjmuje się, że zniszczenie rzeczy równoznaczne jest z unicestwieniem lub istotnym naruszeniem substancji rzeczy. Natomiast uszkodzenie to częściowe zniszczenie, które może objawiać się powstaniem defektów, lecz nie eliminuje całkowicie możliwości wykorzystania rzeczy.

Przechodząc do zagadnienia dóbr wirtualnych należy ponownie podkreślić, że w obowiązującym stanie prawnym dla opisanej problematyki zastosowanie nie znajduje regulacja z art. 288 § 1 k.k., ponieważ przedmioty wirtualne nie odpowiadają pojęciu rzeczy w rozumieniu tego przepisu. Rozważyć można wprowadzenie regulacji odnoszącej się wprost do opisanej problematyki. Zaznaczyć należy, że zniszczenie oznaczać będzie trwałe usunięcie lub uniemożliwienie dostępu do przedmiotów wirtualnych, co jest równoznaczne z ich unicestwieniem w świecie rzeczywistym. Z kolei, uszkodzenie dóbr wirtualnych może polegać na czasowym uniemożliwieniu korzystania z tych przedmiotów, np. poprzez zablokowanie

[1569] I. Zgoliński, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 3, s. 1409-1410.
[1570] Wyrok SN z 17.05.2017 r., IV KK 145/17, LEX nr 2294408.

konta gracza w wyniku błędu twórców gry. Choć teoretycznie przywrócenie funkcjonalności może być możliwe, to jednak taka sytuacja może prowadzić do znaczących strat, zarówno finansowych, jak i emocjonalnych, dla użytkownika.

Uczynienie rzeczy niezdatną do użytku odnosi się do sytuacji, w której działanie sprawcy nie skutkuje bezpośrednio zniszczeniem czy uszkodzeniem materialnym, ale powoduje, że przedmiot nie może być używany zgodnie z jego przeznaczeniem. W przypadku dóbr wirtualnych, może to oznaczać działania takie jak usunięcie konta na platformie społecznościowej lub zainfekowanie komputera wirusem komputerowym, co uniemożliwia korzystanie z zakupionego oprogramowania czy wirtualnych przedmiotów. Sytuacja ta jest specyficzna o tyle, o ile fizyczna struktura sprzętu pozostaje nienaruszona, jego funkcjonalność jest całkowicie wyeliminowana.

Tradycyjne rozróżnienie między zniszczeniem, uszkodzeniem a uczynieniem rzeczy niezdatną do użytku w kontekście dóbr materialnych musi zostać zaadaptowane do wirtualnych kontekstów. Wirtualne dobra i konta społecznościowe, mimo że nie są rzeczami w tradycyjnym rozumieniu, powinny podlegać ochronie prawnej w podobny sposób, ze względu na ich realną wartość dla użytkowników.

Strona przedmiotowa zniszczenia mienia w cyberprzestrzeni obejmować może działania prowadzące do uszkodzenia, zniszczenia lub unieruchomienia systemów informatycznych. Do takich działań należą ataki DDoS (*Distributed Denial of Service*), wprowadzanie złośliwego oprogramowania (wirusy, trojany, *ransomware*), *hacking* oraz fizyczne uszkodzenia infrastruktury sieciowej

Zgodzić należy się z wcześniej przywołanym poglądem, iż konieczne jest precyzyjne określenie formy zachowania sprawcy oraz adekwatna kwalifikacja prawna takich działań. Błędne określenie tych form może prowadzić do nieadekwatnych rozstrzygnięć i wprowadzać niejasności w praktyce stosowania prawa.

IV.2.4. Strona podmiotowa

Strona podmiotowa przestępstwa z art. 288 § 1 k.k. charakteryzuje się umyślnością w obu postaciach zamiaru, tj. bezpośrednim i ewentualnym[1571]. Ten pierwszy dotyczy świadomego i celowego działania, które skierowane jest na zniszczenie, uszkodzenie, lub uczynienie rzeczy niezdatną do użytku. Z kolei drugi oznacza, że sprawca musi być świadomy, iż jego działanie może prowadzić do takich skutków i musi godzić się na ryzyko ich wystąpienia. Brak tej świadomości wyklucza umyślność i, co za tym idzie, popełnienie przestępstwa określonego w art. 288 § 1 k.k[1572].

Działania nieumyślne, które nie spełniają tych warunków, mogą podlegać odpowiedzialności odszkodowawczej na gruncie prawa cywilnego, lecz nie stanowią podstawy do odpowiedzialności karnej zgodnie z art. 288 § 1 k.k[1573].

Strona podmiotowa jest jednym z kluczowych elementów w pracy orzeczniczej w ramach stosowania prawa. Najczęściej sądy skupiają się na analizie intencji sprawcy. Jest ona szczególnie ważna w przypadkach, kiedy sprawca dopuszcza się kilku przestępstw. Na przykład oceniając zniszczenie mienia, rozbój i paserstwo wystarczające może być ustalenie zamiaru ewentualnego dla przypisania winy[1574]. Podczas realizacji rozboju, użycie narzędzi lub siły fizycznej w sposób naturalnie prowadzący do uszkodzenia lub zniszczenia mienia może być zinterpretowane jako świadome ryzyko takich skutków i godzenie się na nie przez sprawców[1575]. Zniszczenie mienia może przybrać również formę zaniechania, przy czym nie można zapominać, że tego typu przypadek zachodzi jedynie wtedy, gdy na sprawcy ciążył prawny, szczególny obowiązek zapobiegnięcia skutkowi. Przykładem tego typu zachowania będzie doprowadzenie do uszkodzenia mienia podczas opróżniania lokalu mieszkalnego[1576]. Podczas tego typu procedur, osoba odpowiedzialna za zabezpieczenie wynoszonego mienia

[1571] L. Wilk, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 278, teza 32, s. 869.
[1572] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 288, tezy 55-60, s. 393-394.
[1573] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 129.
[1574] Wyrok SA w Warszawie z 18.08.2022 r., II AKa 310/21, LEX nr 3438675.
[1575] Ibidem.
[1576] Wyrok SN z 16.12.2020 r., I CSK 787/18, LEX nr 3103850.

staje się jego gwarantem i można będzie przypisać jej odpowiedzialność realizacji znamion typu czynu zabronionego z art. 288 k.k. w formie zaniechania[1577].

Przestępstwo z art. 288 § 1 k.k., ze względu na swoją specyfikę, niejednokrotnie dotykać będzie zagadnień proceduralnych na płaszczyźnie cywilnoprawnej. Sąd oceniając odpowiedzialność karną sprawcy w wielu przypadkach korzystać będzie z ustaleń sądu cywilnego w sprawach o odszkodowanie. Ustalenia te nie są jednak dla niego wiążące, chyba że mają charakter prawomocnego rozstrzygnięcia sądu, kształtującego prawo lub stosunek prawny[1578].

W przypadku tego przestępstwa możliwe jest również działanie w granicach okoliczności wyłączających, brak jest jednak typu uprzywilejowanego opierającego się na tzw. afekcie. Zniszczenie mienia, które nastąpiło pod wpływem silnego wzburzenia nie tylko nie stanowi typu uprzywilejowanego, ale wręcz może być okolicznością obciążającą przy ustalaniu wymiaru kary[1579].

Percepcja sprawcy, czyli sposób, w jaki postrzega on swoje działanie i jego konsekwencje, jest istotnym elementem oceny umyślności. Aby wykazać umyślność, należy udowodnić, że sprawca miał świadomość, iż jego działanie może prowadzić do zniszczenia lub uszkodzenia mienia, i godził się na takie skutki.

Problem oceny umyślności może być szczególnie skomplikowany w przypadkach, gdy osoba trzecia działa bez pełnej świadomości skutków swojego działania. Przykładowo, jeśli sprawca wysyła wirusa komputerowego do swojej babci, która nie jest świadoma jego natury, a babcia przesyła go dalej, prowadząc do zniszczenia danych na komputerach innych osób, trudno przypisać jej umyślność. W takiej sytuacji babcia działa nieumyślnie, nie mając świadomości, że jej działanie może prowadzić do uczynienia rzeczy niezdatnej do użytku. Ustalenia w zakresie jej zamiaru można również wnioskować na podstawie okoliczności towarzyszących jej działaniu, takich jak jej biegłość w zakresie obsługi komputerów i znajomość potencjalnych zagrożeń związanych z przesyłanymi plikami. Z bardziej skomplikowaną sytuacją możemy mieć do czynienia w przypadku, gdy pracownik jednostki

[1577] Ibidem.
[1578] Wyrok SA w Szczecinie z 23.01.2020 r., II AKa 251/19, LEX nr 3068645.
[1579] Wyrok SA w Gdańsku z 16.02.2017 r., II AKa 8/17, LEX nr 2295190; W przywoływanej sprawie doszło do zniszczenia mienia przez klienta pizzerii, który wpadł w szał po otrzymaniu niesmacznej pizzy.

publicznej, dokonuje nieumyślnego zainfekowania serwerów np. Ministerstwa. Pojawia się w związku z tym pytanie, czy poza odpowiedzialnością dyscyplinarną osoba taka mogłaby być pociągnięta do odpowiedzialności karnej. *Prima facie* wydaje się, że niewłaściwe będzie przypisanie takiej osobie dokonania zniszczenia mienia, nawet w zamiarze ewentualnym.

Działania twórców gier, którzy popełniają błąd techniczny, uniemożliwiający korzystanie z zakupionych wirtualnych dóbr, mogą być rozpatrywane pod kątem umyślności lub rażącego niedbalstwa. Aby przypisać odpowiedzialność karną, konieczne jest wykazanie, że błąd był wynikiem znaczącego niedbalstwa lub intencjonalnego działania. Zwykła pomyłka techniczna, bez elementu zaniedbania, nie będzie wystarczająca do przypisania umyślności.

Strona podmiotowa dotyczy intencji oraz świadomości sprawcy zniszczenia mienia. W kontekście cyberprzestrzeni, działania te mogą być podejmowane zarówno z zamiarem bezpośrednim, gdy sprawca chce dokonać zniszczenia, jak i ewentualnym, gdy sprawca przewiduje możliwość zniszczenia i na to się godzi. Działania sprawców rozpatrywać należy również w kontekście automatyzacji. Powszechne jest bowiem działanie tzw. botów, które działają autonomicznie, zgodnie z zaprogramowanymi instrukcjami. W związku z tym należałoby zadać pytanie o to jak daleko sięga odpowiedzialność programistów, ale też użytkowników.

IV.2.5. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną w przypadku zniszczenia mienia

Do okoliczności wyłączających odpowiedzialność karną w przypadku zniszczenia mienia zaliczyć można obronę konieczną oraz stan wyższej konieczności, przede wszystkim natomiast – błędy co do faktu i co do bezprawności działań. Możliwe jest również zastosowanie instytucji czynnego żalu w ramach usiłowania zniszczenia mienia.

Obrona konieczna uregulowana została w art. 25 k.k. Zgodnie z tym przepisem, nie popełnia przestępstwa, kto w obronie koniecznej odpiera bezpośredni, bezprawny zamach na jakiekolwiek dobro chronione prawem. W razie przekroczenia granic obrony koniecznej, w szczególności, gdy sprawca zastosował sposób obrony niewspółmierny do niebezpieczeństwa zamachu, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia. Nie podlega karze, kto przekracza granice obrony koniecznej,

odpierając zamach polegający na wdarciu się do mieszkania, lokalu, domu albo na przylegający do nich ogrodzony teren lub odpierając zamach poprzedzony wdarciem się do tych miejsc, chyba że przekroczenie granic obrony koniecznej było rażące. Ponadto nie podlega karze, kto przekracza granice obrony koniecznej pod wpływem strachu lub wzburzenia usprawiedliwionych okolicznościami zamachu.

Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, elementem subiektywnym obrony koniecznej jest świadomość istnienia ataku i zamiar jego odparcia. Kwestie motywacji czy ubocznych celów działania osoby broniącej się nie mają znaczenia, o ile nie mamy do czynienia z przemyślaną prowokacją mającą na celu sprowokowanie zamachu, aby następnie „powołać się" na obronę konieczną[1580]. W przypadku ekscesu intensywnego, tj. przekroczenia granic obrony koniecznej przez zastosowanie środków niewspółmiernych do niebezpieczeństwa zamachu, istotne jest ustalenie, czy działanie było motywowane strachem lub wzburzeniem usprawiedliwionym okolicznościami zamachu. Jeżeli tak, możliwe jest zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary[1581]. Sąd Najwyższy wskazuje także, że obrona konieczna ma charakter samoistny i nie jest ograniczona do sytuacji, w których nie można było inaczej uniknąć niebezpieczeństwa. Oznacza to, że osoba zaatakowana ma prawo do skutecznej obrony, nawet jeśli mogłaby uciec lub ukryć się przed napastnikiem[1582]. Ponadto dla zaistnienia obrony koniecznej niezbędne jest, by zamach był rzeczywisty, co oznacza, że musi istnieć w obiektywnej rzeczywistości, a nie tylko w subiektywnym przekonaniu osoby działającej w obronie[1583]. Sąd Najwyższy podkreśla również, że w przypadku odparcia zamachu, osoba broniąca się może używać takich środków obrony, jakie w danych okolicznościach uważa za niezbędne, włącznie z użyciem niebezpiecznych narzędzi, pod warunkiem, że są one współmierne do niebezpieczeństwa zamachu[1584].

W przypadku zniszczenia mienia obrona konieczna nie znajdzie zastosowania w przypadku, gdy nie przybiera formy reakcji na bezprawny i bezpośredni zamach na dobro prawne[1585].

[1580] Wyrok SN z 24.08.2023 r., II KK 112/23, LEX nr 3614141.
[1581] Wyrok SN z 4.07.2018 r., III KK 430/17, LEX nr 2522970.
[1582] Postanowienie SN z 27.04.2017 r., IV KK 116/17, LEX nr 2284193.
[1583] Wyrok SN z 21.03.2013 r., II KK 192/12, LEX nr 1298094.
[1584] Postanowienie SN z 15.04.2015 r., IV KK 409/14, OSNKW 2015, nr 9, poz. 78, LEX nr 1729286.
[1585] Wyrok SO w Nowym Sączu z 22.11.2013 r., II Ka 373/13, LEX nr 1716381.

Warto również wskazać założenie przykładowego zdarzenia, które opierałoby się na zasadzie obrony koniecznej. Podczas spaceru w parku miejskim, piesza zauważa, że kierujący samochodem celowo zmienia kierunek i przyspiesza w jej stronę, wjeżdżając na ścieżkę, gdzie ruch pojazdów jest zabroniony. Kierujący wykrzykuje groźby i wskazuje, że ma zamiar ją zabić. W obliczu bezpośredniego zagrożenia dla swojego życia, piesza, mając przy sobie parasolkę, uderza z całą siłą w szybę czołową tego pojazdu, dokonując jej umyślnego uszkodzenia. Wskutek uderzenia szyba czołowa uległa pęknięciu, co skutkowało zatrzymaniem pojazdu przez napastnika. Tym samym próba potrącenia została skutecznie udaremniona.

Stan wyższej konieczności jest jedną z okoliczności wyłączających bezprawność czynu (art. 26 § 1 k.k.) lub winę (art. 26 § 2 k.k.)[1586]. Uregulowany został w art. 26 k.k., o czym wspomniano w toku wcześniejszych rozważań[1587]. W przypadku art. 288 k.k., stan wyższej konieczności może przybrać formę uszkodzenia określonych urządzeń mających wpływ na zdrowie i spokój życia codziennego. Przykładowo można wskazać sprawę, w której doszło do zniszczenia urządzeń elektrycznych i chłodniczych. Motywacją sprawcy było usunięcie hałasu generowanego przez agregat chłodniczy, który zakłócał spokój i zdrowie jego oraz jego małżonki. Sąd uznał, że działania oskarżonego były usprawiedliwione obroną jego zdrowia oraz zdrowia małżonki. Tym samym, działał on w warunkach stanu wyższej konieczności[1588].

Odnosząc się do innych okoliczności wyłączających winę, wskazać należy, że w przypadku zniszczenia mienia może wystąpić błąd co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego oraz błąd co do bezprawności, co szerzej omówiono w poprzednich rozważaniach[1589]. Pierwszy rodzaj błędu może mieć miejsce, jeżeli sprawca pozostaje w błędnym, acz usprawiedliwionym przekonaniu, że rzecz, którą niszczy pozostaje jego własnością, ma pełną swobodę do dysponowania nią. Sięgając do przykładów z orzecznictwa wskazać należy wyrok Sądu Rejonowego Gdańsk-Południe z dnia 14 marca 2018 roku[1590]. W tej sprawie, oskarżony poprzez uderzenie pięścią dokonał zniszczenia matrycy wraz z całą ramką w laptopie, który uznał za podarowany mu jako prezent. Sąd przyjął, że oskarżony mógł

[1586] A. Zoll, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna* …, op. cit., komentarz do art. 26, teza 1, s. 574.
[1587] Zob. podrozdział 2.5 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 308-309.
[1588] Wyrok SR w Giżycku z 4.10.2023 r., II K 331/21, LEX nr 3629276.
[1589] Zob. podrozdział 2.5 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 310-312.
[1590] Wyrok SR w Gdańsku z 14.03.2018 r., X K 521/17, LEX nr 2785694.

pozostawać w błędzie co do prawnego statusu laptopa, biorąc go za swoją własność[1591]. Natomiast drugi rodzaj błędu może wystąpić pod postacią błędu co do statusu prawnego. Jako przykład wskazać można stan faktyczny, gdzie przedsiębiorca, działając w przekonaniu o legalności swojego postępowania, przypadkowo uszkadza infrastrukturę telekomunikacyjną. W tym kontekście, jeśli błąd co do statusu prawnego terenu i wymogów prawnych dotyczących prowadzenia prac byłby uznany za usprawiedliwiony, mogłoby to wyłączyć winę sprawcy zgodnie z art. 30 k.k. Sprawca nie może uświadamiać sobie bezprawności swojego działania z powodu błędnej interpretacji stanu prawnego lub niedostatecznej świadomości prawnej.

W przypadku przestępstwa zniszczenia mienia może znaleźć również zastosowanie inna okoliczność wyłączającą winę jaką jest niepoczytalność sprawcy. Jak już wspomniano, ustawodawca tę kwestię uregulował w art. 31 k.k[1592].

[1591] Ibidem.
[1592] Zob. podrozdział 2.5 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 312.

IV.2.6. Szczególne przypadki zniszczenia mienia

IV.2.6.1. Wypadek mniejszej wagi

Wypadek mniejszej wagi określony został w art. 288 § 2 k.k. i stanowi typ uprzywilejowany[1593]. Jak już wspomniano, dokonując oceny wypadku mniejszej wagi należy wykazać wszystkie okoliczności określone w art. 115 § 2 k.k., uwzględniając zarówno elementy przedmiotowe, jak i podmiotowe czynu[1594].

Zgodnie z poglądami wyrażanymi w orzecznictwie, wypadek mniejszej wagi nie dotyczy tylko wartości przedmiotu, ale należy brać pod uwagę całokształt okoliczności w sprawie[1595]. Zastanowić się należy, czy tego typu okolicznością może być choćby kwestia późniejszego zachowania sprawcy polegającego na naprawieniu szkody. Jak wynika z dominującej linii orzeczniczej, tego rodzaju element nie decyduje o wypadku mniejszej wagi, natomiast może on wpływać na wymiar kary bez zmiany kwalifikacji[1596].

IV.2.6.2. Przerwanie lub uszkodzenie kabla podmorskiego albo naruszenie przepisów obowiązujących przy zakładaniu lub naprawie takiego kabla

Przepis art. 288 § 3 k.k. jest przestępstwem powszechnym, ściganym z urzędu[1597]. Związane jest to z faktem, że naruszenie integralności lub uszkodzenie kabla podmorskiego może mieć poważne skutki dla różnych podmiotów, w tym dla bezpieczeństwa państwa czy też dla funkcjonowania różnych branż, takich jak telekomunikacja czy energetyka[1598].

Przedmiot ochrony stanowi integralność i nienaruszalność kabla podmorskiego, a także jego należyte funkcjonowanie jako technicznego środka służącego do komunikowania się na odległość. Tym samym przepis ten chroni nie tylko własność lub inne prawa rzeczowe, ale także prawa obligacyjne przysługujące określonemu podmiotowi prawa prywatnego

[1593] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 9.
[1594] Zob. podrozdział 2.6.3 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 325-328.
[1595] Wyrok SA w Lublinie z 3.04.2018 r., II AKa 73/18, LEX nr 2490119.
[1596] Wyrok SA w Szczecinie z 26.01.2023 r., II AKa 243/22, LEX nr 3601317.
[1597] P. Zakrzewski, [w:] J. Majewski (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 20, s. 1356.
[1598] G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 16, s. 1336.

lub publicznego do kabla podmorskiego. W zakres tej ochrony wchodzi również jego należyte funkcjonowanie oraz instalowanie i naprawianie[1599].

Strona przedmiotowa polega na przerwaniu lub uszkodzeniu kabla podmorskiego albo naruszeniu przepisów obowiązujących przy zakładaniu lub naprawie takiego kabla. Naruszenie integralności kabla podmorskiego w inny sposób niż wyżej wymienione nie wypełnia znamion tego typu czynu zabronionego[1600]. Pierwsze jest traktowane jako działanie, które prowadzi do fizycznego rozdzielenia kabla na dwie części, co obejmuje nie tylko rozerwanie kabla, ale również jego obudowy ochronnej. To nie tylko całkowite fizyczne przecięcie kabla, ale również działania, które powodują uszkodzenie wewnętrznych nitek przewodzących, nawet bez uszkodzenia zewnętrznej obudowy kabla. Drugie obejmuje wszelkie oddziaływania na kabel, które nie prowadzą jeszcze do jego przerwania ani zniszczenia, ale skutkują naruszeniem jego właściwości na tyle, że nie może być on wykorzystywany zgodnie z przeznaczeniem. Uszkodzenie to wszelkie działania, które pogarszają stan techniczny kabla, nie prowadząc jednak do jego kompletnego przerwania. Z kolei naruszenie przepisów obowiązujących przy zakładaniu lub naprawie kabla podmorskiego to przekroczenie norm prawnych i technicznych, które regulują proces zakładania lub naprawy kabli podmorskich. Naruszenie tych przepisów może prowadzić do uszkodzenia, nienależytego zainstalowania lub funkcjonowania kabla. Przepisy te mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa oraz ciągłości funkcjonowania infrastruktury kablowej na dnie morskim[1601].

Strona podmiotowa jest taka sama jak w przypadku typu podstawowego, polega na umyślności zarówno w formie zamiaru bezpośredniego, jak i ewentualnego[1602].

Omawiany czyn zabroniony w przypadku przerwania lub uszkodzenia kabla podmorskiego jest przestępstwem materialnym, ze względu na konieczność wystąpienia skutku. Natomiast w przypadku naruszenia przepisów obowiązujących przy zakładaniu

[1599] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 101, s. 403.
[1600] Ibidem, teza 103, s. 404.
[1601] Ibidem, tezy 104-106, s. 404-405.
[1602] Zob. podrozdział 2.4 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 406-411.

lub naprawie takiego kabla, jest przestępstwem formalnym, ponieważ nie wymaga wykazania skutku[1603].

Przepis art. 288 § 3 k.k. jest wyrazem implementacji przez Polskę przepisów Konwencji z dnia 14 marca 1934 roku o ochronie kabli podmorskich[1604]. Konwencja ta, będąca odpowiedzią na potrzebę międzynarodowej ochrony infrastruktury krytycznej takiej jak kable podmorskie, określa zasady postępowania w przypadku uszkodzenia tych kabli oraz zakłada współpracę między państwami w celu zapewnienia ich ochrony. Działania te mogą obejmować procedury szybkiego informowania o incydentach, wspólne ćwiczenia ratownicze, a także udostępnianie technologii i *know-how* w zakresie napraw. Zatem, przepis art. 288 § 3 k.k. implementując te zasady na poziomie krajowym, umożliwia ściganie tych, którzy naruszają integralność kabli podmorskich – elementów niezbędnych dla globalnej komunikacji i gospodarki. Tym samym, przepis ten odgrywa kluczową rolę w ochronie infrastruktury krytycznej i wspiera międzynarodową współpracę w dziedzinie ochrony kabli podmorskich, zapewniając jednocześnie realizację zobowiązań wynikających z konwencji międzynarodowych.

W odniesieniu do unijnych regulacji dotyczących bezpieczeństwa infrastruktury krytycznej, ochrony środowiska morskiego, telekomunikacji oraz cyberbezpieczeństwa, istnieje kilka kluczowych dyrektyw ustanowionych przez Unię Europejską, które w sposób bezpośredni lub pośredni mogą odnosić się do ochrony kabli podmorskich.

Wspomnieć tutaj należy o kluczowej dla Polski Dyrektywie 2008/56/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 czerwca 2008 roku ustanawiającej ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (dyrektywie ramowej w sprawie strategii dla środowiska morskiego)[1605], mającej na celu osiągnięcie lub utrzymanie dobrego stanu środowiska morskiego. W kontekście kabli podmorskich, dyrektywa ta może pośrednio

[1603] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 288, tezy 107-109, s. 405.
[1604] Konwencja Międzynarodowa o ochronie kabli podmorskich (Dz. U. z 1935 r. Nr 17, poz. 97).
[1605] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej) (Dz. U. UE. L. z 2008 r. Nr 164, s. 19 z późn. zm.).

dotyczyć zarządzania i ochrony ekosystemów morskich, które mogą być zagrożone przez instalację lub uszkodzenie tychże kabli[1606].

Z kolei Dyrektywa Rady 2008/114/WE z dnia 8 grudnia 2008 roku w sprawie identyfikacji i wyznaczania europejskiej infrastruktury krytycznej oraz oceny potrzeb w zakresie jej ochrony[1607] dotyczy szeroko pojętej infrastruktury krytycznej w UE[1608].

Niezwykle istotna pozostaje także Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1148 w sprawie środków na rzecz wysokiego wspólnego poziomu bezpieczeństwa sieci i systemów informatycznych na terytorium Unii z dnia 6 lipca 2016 roku[1609]. Może mieć ona zastosowanie do ochrony przed cyberzagrożeniami wpływającymi na kable podmorskie. Zwłaszcza, gdy weźmiemy pod uwagę, że kable podmorskie są ważne dla transmisji danych. Mogą one być uznane za część krytycznej infrastruktury cyfrowej[1610].

Na koniec odnieść się jeszcze trzeba do Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1972 z dnia 11 grudnia 2018 roku[1611], znanej jako Europejski kodeks łączności elektronicznej. Ustanawia ona wspólne ramy regulacyjne dla rynków łączności elektronicznej w UE. Ma ona na celu wspieranie konkurencji, zwiększanie inwestycji w sieci komunikacyjne oraz zapewnienie wysokiej jakości dostępu do usług dla użytkowników. Dyrektywa ta

[1606] Dyrektywa 2008/56/WE poprzez promowanie zarządzania ekosystemami morskimi i ich ochrony, wpisuje się w szerszy kontekst środowiskowych uwarunkowań działalności na morzu, które obejmują nie tylko regulacje bezpośrednio dotyczące ochrony morskich ekosystemów, ale także szeroko pojętą działalność gospodarczą i technologiczną, wpływającą na te ekosystemy (zob. M. Nyka, *Współczesne wyzwania środowiskowej gospodarki morskiej*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2023, nr 4, s. 178, 183).

[1607] Dyrektywa Rady 2008/114/WE z dnia 8 grudnia 2008 r. w sprawie rozpoznawania i wyznaczania europejskiej infrastruktury krytycznej oraz oceny potrzeb w zakresie poprawy jej ochrony (Dz. U. UE. L. z 2008 r. Nr 345, s. 75).

[1608] W odniesieniu do Dyrektywy 2008/114/WE, analiza ryzyka według A. Krasuskiego podkreśla znaczenie oceny ryzyka i stosowania adekwatnych środków bezpieczeństwa w zarządzaniu infrastrukturą krytyczną (zob. A. Krasuski, [w:] A. Krasuski, P. Siembida, *Analiza ryzyka w ochronie danych osobowych*, Warszawa 2022, s. 41).

[1609] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1148 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie środków na rzecz wysokiego wspólnego poziomu bezpieczeństwa sieci i systemów informatycznych na terytorium Unii (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 194, s. 1).

[1610] Dyrektywa UE 2016/1148 podkreśla znaczenie solidarności cyfrowej między państwami członkowskimi, dążąc do bezpiecznego funkcjonowania rynku wewnętrznego przez wyrównywanie wiedzy w zakresie cyberbezpieczeństwa. Może ona również mieć zastosowanie do ochrony kabli podmorskich jako części krytycznej infrastruktury cyfrowej, szczególnie w kontekście zagrożeń transgranicznych (zob. K. Strzępek, *Cyberbezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej – podstawy prawne (międzynarodowe i krajowe)*, „Prokuratura i Prawo" 2023, nr 12, s. 158).

[1611] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1972 z dnia 11 grudnia 2018 r. ustanawiająca Europejski kodeks łączności elektronicznej (wersja przekształcona) (Dz. U. UE. L. z 2018 r. Nr 321, s. 36 z późn. zm.).

przekształca i zastępuje wcześniejsze dyrektywy związane z telekomunikacją, adaptując prawo UE do nowych wyzwań i możliwości pojawiających się w związku z rozwojem technologii cyfrowych, w tym sieci 5G. Choć przepisy tej dyrektywy nie odnoszą się bezpośrednio do kabli podmorskich, mogą mieć wpływ na zarządzanie i ochronę tej infrastruktury[1612].

IV.2.6.3. Inne szczególne przypadki zniszczenia mienia

Konstytucyjna ochrona mienia obejmuje nie tylko mienie ujęte w art. 288 k.k., czego wyrazem są regulacje Kodeksu karnego w omówionym zakresie. Mowa tutaj zwłaszcza o tzw. mieniu szczególnego przeznaczenia. Podział ochronny w tym względzie uregulowany został także na płaszczyźnie prawa unijnego. Obejmuje ono różne aspekty ochrony mienia i przeciwdziałania tego rodzaju przestępczości. Jednym z kluczowych instrumentów prawnych w tej dziedzinie jest Konwencja Rady Europy o przestępczości przeciwko dobrom kultury (konwencja z Nikozji), przyjęta w dniu 3 maja 2017 roku[1613]. Ma ona na celu zwalczanie nielegalnego obrotu dobrami kultury oraz zniszczenia dziedzictwa kulturowego. Innym istotnym aktem prawnym jest Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/42/WE w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko z dnia 27 czerwca 2001 roku[1614], która również ma znaczenie dla ochrony mienia, w tym mienia będącego częścią środowiska naturalnego. Dyrektywa ta wymaga oceny oddziaływania na środowisko dla planów lub programów mogących mieć znaczący wpływ na środowisko, co pośrednio przyczynia się do ochrony mienia przed negatywnymi skutkami działań ludzkich[1615].

[1612] Europejski kodeks łączności elektronicznej, promuje innowacje i inwestycje w sektorze telekomunikacyjnym, nie wyłączając z tego obszaru infrastruktury krytycznej takiej jak kable podmorskie. Jej interpretacja w kontekście podatków lokalnych i opłat za sieci telekomunikacyjne podkreśla znaczenie zgodności z ramami unijnymi, uwzględniając jednocześnie możliwość opodatkowania pewnych elementów infrastruktury telekomunikacyjnej, takich jak słupy czy maszty antenowe, bez naruszania ogólnych zasad dyrektywy (zob. S. Dudzik, *Wpływ unijnego prawa łączności elektronicznej na opodatkowanie podatkiem od nieruchomości*, „Przegląd Prawa Publicznego" 2023, nr 1, s. 86-87).

[1613] *Council of Europe Convention on Offences relating to Cultural Property*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://rm.coe.int/council-of-europe-convention-on-offences-relating-to-cultural-property/1680a5dafb).

[1614] Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. U. UE. L. z 2001 r. Nr 197, s. 30).

[1615] Zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego, ochrona, zachowanie oraz przywracanie integralności ekosystemów mają kluczowe znaczenie, co uzasadnia obowiązek przeprowadzenia ocen wpływu na środowisko dla planów i programów mogących wpłynąć na ekosystemy. Proces ten jest wspierany przez zasadę zrównoważonego rozwoju i przezorności, które wymagają zarówno przewidywania negatywnych skutków działalności na środowisko, jak i podejmowania działań w celu ich minimalizacji (zob. M. Pchałek,

Typ kwalifikowany przestępstwa zniszczenia mienia, o którym mowa w art. 294 k.k., polega na zniszczeniu lub uszkodzeniu mienia o szczególnym znaczeniu dla kultury lub mienia znacznej wartości, a także o wartości większej niż pięciokrotność lub dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości. Analogicznie jak w przypadku przestępstwa kradzieży, wykazanie okoliczności kwalifikujących jest istotne dla oceny zarzucanego czynu i wymierzenia odpowiedniej kary[1616].

Odnosząc się do problematyki zbiegu przepisów art. 108 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku[1617] z art. 288 k.k. oraz art. 294 k.k., należy zauważyć, że pomiędzy nimi istnieje złożony związek, gdzie żaden z nich nie obejmuje w całości znamion drugiego, dodając jednocześnie element specyfikujący[1618].

Istotne jest zrozumienie różnic w zakresie przedmiotu ochrony tych przepisów. Pierwszy koncentruje się na ochronie wartości kulturalnej, historycznej, naukowej i artystycznej zabytków, niezależnie od ich statusu własnościowego[1619]. Drugi, skupia się na ochronie mienia w kontekście prawa własności i posiadania, chroniąc rzeczy przed uszkodzeniem, zniszczeniem lub uczynieniem ich niezdatnymi do użytku[1620]. Zaś trzeci, wprowadza dodatkową ochronę dla zabytków, podkreślając ich wyjątkową wartość dla dziedzictwa kulturowego[1621].

Relacja między przestępstwem z art. 108 u.o.z. a przestępstwem z art. 288 k.k. może rodzić pewne trudności interpretacyjne ze względu na podobieństwa i różnice w znamionach obu przestępstw. Te pierwsze dotyczą głównie znamion czynności wykonawczej, takich jak „uszkodzenie" i „zniszczenie", które są wspólne dla obu przepisów. Natomiast różnice

---

[w:] M. Pchałek (red.), *Realizacja przedsięwzięć infrastrukturalnych. Aspekty prawnośrodowiskowe*, Warszawa 2019, s. 22.

[1616] Zob. podrozdział 2.6.8 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 343-344.

[1617] Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.); dalej jako u.o.z.

[1618] B. Gadecki, *Kontrowersje wokół odpowiedzialności za zniszczenie lub uszkodzenie dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury*, „Ius Novum" 2013, nr 4, s. 20.

[1619] K. Zalasińska, *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, *wyd. 1,* Warszawa 2020, komentarz do art. 108, teza 2, s. 311; M. Kulik, *Komentarz do przepisów karnych ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, LEX/el. 2010, komentarz do art. 108, tezy 1 i n.

[1620] Zob. podrozdział 2.2 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 393-395.

[1621] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 294, teza 8; I. Zgoliński, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny* …, op. cit., komentarz do art. 294, teza 6, s. 1426-1427; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 294, teza 11, s. 489; G. Łabuda, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 294, teza 7, s. 1356.

wynikają przede wszystkim z przedmiotu ochrony, gdzie art. 288 k.k. skupia się na ochronie mienia w kontekście prawa własności i stanu posiadania, chroniąc „cudzą rzecz" przed uszkodzeniem, zniszczeniem lub uczynieniem jej niezdatną do użytku. Z kolei art. 108 u.o.z. ma na celu ochronę wartości kulturalnej, historycznej, naukowej i artystycznej zabytków, niezależnie od ich statusu własnościowego, rozszerzając ochronę zarówno na osoby obce, jak i właścicieli zabytków. Dodatkowo, przepisy różnią się pod względem formy popełnienia przestępstwa – art. 288 k.k. nie obejmuje karalności za zachowania nieumyślne, w przeciwieństwie do art. 108 ust. 2 u.o.z. Ponadto art. 108 u.o.z. charakteryzuje się wyższą sankcją i jest przestępstwem ściganym z urzędu, co podkreśla wagę ochrony zabytków. Wysokość zagrożenia karą implikuje również formę prowadzonego postępowania przygotowawczego, które winno być prowadzone w formie śledztwa. W przypadku art. 108 u.o.z. brak jest znamienia „uczynienia rzeczy niezdatną do użytku", co wynika ze specyfiki ochrony zabytków oraz nie ma możliwości zastosowania wypadku mniejszej wagi[1622].

W rezultacie, pomiędzy tymi przepisami zachodzi stosunek krzyżowania się, co umożliwia kumulatywną kwalifikację prawną czynu, gdy zabytek uszkodzony jest przez osobę, która nie jest jego właścicielem ani posiadaczem, i gdy szkoda przekracza próg kontrawencjonalizacji[1623].

Przy ocenie wartości dobra kulturowego kluczowa jest jego wartość kulturowa, nie zaś potencjalna cena sprzedaży[1624]. W sytuacji, gdy zniszczenie lub uszkodzenie zabytku nie spowoduje szkody przekraczającej progu kontrawencjonalizacji, nie można zastosować zbiegu kwalifikacji art. 108 ust. 1 u.o.z. z art. 294 § 2 k.k. Natomiast, gdy zabytek był własnością osoby innej niż sprawca i czyn został popełniony umyślnie, a wyrządzona szkoda nie przekroczyła progu kontrawencjonalizacji, dochodzi do idealnego zbiegu przestępstwa z art. 108 ust. 1 u.o.z. z wykroczeniem z art. 124 § 1 k.w[1625].

[1622] K. Lenczowska-Soboń, *Przestępstwo zniszczenia lub uszkodzenia zabytku*, Warszawa 2022, s. 216-220.
[1623] B. Gadecki, *Kontrowersje* …, op. cit., s. 21; E. Kowalska-Benesiewicz, *Zbieg przepisów art. 108-109b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z innymi przepisami typizującymi przestępstwa i wykroczenia*, [w:] K. Zeidler (red.), *Prawo ochrony zabytków*, Warszawa-Gdańsk 2014, s. 492; M. Kulik, A. Szczekala, *Odpowiedzialność karna za przestępstwo zniszczenia lub uszkodzenia zabytku,* [w:] T. Gardocka, J. Sobczak (red.) *Prawna ochrona zabytków*, Toruń 2010, s. 137-138; J. Narodowska, M. Duda, *Wandalizm zabytków z perspektywy kryminologicznej*, „Santander Art and Culture Law Review" 2017, nr 1, s. 40-41.
[1624] B. Gadecki, *Kontrowersje* …, op. cit., s. 23.
[1625] Ibidem, s. 26.

W przypadku zniszczenia zabytku mającego status „dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury", możliwy jest kumulatywny zbieg przepisów art. 294 § 2 k.k., art. 288 § 1 k.k. i art. 108 ust. 1 u.o.z. Szczegółowe kwestie dotyczące rozumienia pojęcia „dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury" wymagają indywidualnej oceny każdego przypadku, co podkreśla złożoność i specyfikę ochrony prawnej zabytków w kontekście prawa karnego[1626].

IV.2.6.4. Problematyka prawna i interpretacyjna zniszczenia mienia

Przepis art. 288 k.k. przewiduje różne typy tego czynu zabronionego, różniące się charakterem czynu oraz okolicznościami, w jakich został popełniony. W szczególności, wyodrębnienie przypadków mniejszej wagi wymaga precyzyjnego rozważenia wszystkich okoliczności czynu zgodnie z art. 115 § 2 k.k. Ocena ta powinna obejmować zarówno elementy przedmiotowe, jak i podmiotowe czynu, co jest zgodne z dominującą linią orzeczniczą, która podkreśla konieczność uwzględnienia całokształtu okoliczności sprawy.

Warto również odnieść się do trybu ścigania tego przestępstwa. Uszkodzenie kabla podmorskiego jest ścigane z urzędu, co podkreśla wagę ochrony infrastruktury krytycznej. Natomiast przestępstwa mniejszej wagi i typu podstawowego zniszczenia mienia wymagają złożenia wniosku o ściganie przez poszkodowanego. Należy wyrazić aprobatę dla takiej techniki legislacyjnej, gdzie ustawodawca zmierza do jak najszerszej ochrony mienia o istotnym znaczeniu społecznym.

Ochrona prawna mienia o szczególnym znaczeniu, takiego jak dobra kultury czy infrastruktura krytyczna, wymaga uwzględnienia zarówno przepisów krajowych, jak i międzynarodowych oraz unijnych regulacji. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na ujednolicenie interpretacji pojęciowej. Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego[1627] definiuje dobra kulturalne, wyróżniając trzy kategorie takich dóbr. Podobnie ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami[1628]. Wskazać także trzeba, że pojęcie dobra kultury nie zawsze będzie tożsame z pojęciem zabytku i dobra o szczególnym

[1626] K. Lenczowska-Soboń, *Przestępstwo* …, op. cit., s. 221.
[1627] Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze dnia 14 maja 1954 roku (Dz. U. z 1957 r. Nr 46, poz. 212 z późn. zm.).
[1628] Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.).

znaczeniu dla kultury[1629]. Ustawa o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach[1630] również przywołuje pojęcie dóbr kultury, w kontekście materiałów archiwalnych.

Implementacja dyrektyw i konwencji międzynarodowych, takich jak Konwencja o ochronie kabli podmorskich[1631], wymaga dostosowania prawa krajowego i jego skutecznego stosowania. Przepisy krajowe powinny być ściśle zintegrowane z regulacjami międzynarodowymi, aby zapewnić spójność i skuteczność ochrony.

IV.2.7. Zagadnienia sankcji karno-prawnej w przypadku przestępstwa zniszczenia mienia

Na płaszczyźnie ustawowego wymiaru kary, przestępstwo z art. 288 § 1 i 3 k.k. zagrożone jest sankcją pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Łagodniejszą karę przewidziano w wypadku mniejszej wagi (sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku).

Typ podstawowy przedmiotowego czynu nie przewiduje kary grzywny jako alternatywnej kary. Sąd orzekając karę za przestępstwo musi wziąć pod uwagę charakter i stopień społecznej szkodliwości czynu oraz stopień winy sprawcy, a także jego sytuację majątkową i rodzinno-bytową. Istnieje możliwość skorzystania z przepisu zawartego w art. 37a k.k., podobnie jak przy przestępstwie kradzieży[1632].

Kara sekwencyjna pozbawienia wolności i ograniczenia wolności jest stosowana na podstawie art. 37b k.k. jako jedna jednostkowa kara. Nie można traktować jej jako dwóch oddzielnych i niezależnych skazań na kary określone w art. 32 pkt 2 k.k. i art. 32 pkt 3 k.k. Taka nieodłączna zależność prawna obu kar wymierzonych za ten sam czyn sprawia, że ewentualna kara łączna nie jest orzekana zgodnie z art. 87 § 1 k.k., ale stosuje się specjalne przepisy, jak art. 87 § 2 k.k., właściwe dla tego rodzaju kary[1633].

[1629] W doktrynie większość autorów wskazuje, że pojęcie to nie jest tożsame (szerzej zob. K. Lenczowska-Soboń, *Przestępstwo* …, op. cit., s. 196 i n.); Przeciwnie zob. W. Radecki, *Ochrona dóbr kultury w nowym kodeksie karnym*, „Prokuratura i Prawo" 1998, nr 2, s. 15-16.

[1630] Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 164 z późn. zm.).

[1631] Konwencja Międzynarodowa o ochronie kabli podmorskich (Dz. U. z 1935 r. Nr 17, poz. 97).

[1632] Zob. podrozdział 2.7 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 351.

[1633] Wyrok SN z 29.05.2018 r., II KK 155/18, LEX nr 2555594.

Przy ocenie zachowania sprawcy nie jest istotne, czy działał on w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, ponieważ ten element nie stanowi znamion tego przestępstwa. Natomiast, jeżeli w toku postępowania zostanie ustalone, że sprawca działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osiągnął taką korzyść, sąd może orzec kumulatywnie grzywnę obok wymierzonej kary pozbawienia wolności na podstawie art. 33 § 2 k.k. Brak takiego ustalenia wyklucza możliwość wymierzenia grzywny obok kary pozbawienia wolności. Sąd może wymierzyć grzywnę tylko wtedy, gdy sprawca dopuścił się czynu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub gdy taka korzyść została przez niego osiągnięta[1634].

Istnieje również możliwość skorzystania z instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego, uregulowanej w art. 66 § 1 k.k. Jak już wspominano, z tego dobrodziejstwa może skorzystać wyłącznie sprawca niekarany za przestępstwo umyślne. Przesłanka ta ma charakter bezwzględny[1635].

Warto również wspomnieć o samoistnej instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary lub odstąpienia od jej wymierzenia, uregulowanej w art. 295 k.k[1636]. Zgodnie z tym przepisem, wobec sprawcy przestępstwa określonego w art. 278, 284-289, 291, 292 lub 294, który dobrowolnie naprawił szkodę w całości albo zwrócił pojazd lub rzecz mającą szczególne znaczenie dla kultury w stanie nieuszkodzonym, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia. Ponadto wobec sprawcy tego przestępstwa, który dobrowolnie naprawił szkodę w znacznej części, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary. W ten sposób ustawodawca otwiera możliwość zastosowania indywidualnego podejścia do sprawcy, którego działania naprawcze wykazują wyraźną wolę zadośćuczynienia za wyrządzoną krzywdę. Daje to możliwość uwzględnienia w procesie karnym nie tylko sztywnych ram prawnych, ale także aspektu humanitarnego oraz resocjalizacyjnego, który jest niezwykle istotny w kontekście dążenia do zapobiegania recydywie. Sąd Najwyższy podkreślił, że naprawienie szkody przez sprawcę w czasie trwania postępowania karnego, nawet krótko przed jego prawomocnym zakończeniem, nie wyklucza

[1634] M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Cześć szczególna* …, op. cit., komentarz do art. 288, teza 64, s. 394.
[1635] Zob. podrozdział 2.7 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 353.
[1636] M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany* …, op. cit., komentarz do art. 295, tezy 1-6; Instytucja przewidziana w art. 295 § 1 k.k. jest fakultatywna (Wyrok SN z 30.07.2002 r., WA 44/02, LEX nr 3664023).

zastosowania art. 295 k.k. Istotne jest jedynie to, czy sprawca uczynił to dobrowolnie[1637]. Dodatkowo wskazał, że dla zastosowania art. 295 k.k. nie jest istotny „moment graniczny", w którym następuje dobrowolne naprawienie szkody. Ważne jest, by było to działanie wynikające z własnej, swobodnej decyzji sprawcy, podjęte przed wydaniem wyroku przez sąd pierwszej instancji[1638]. Z kolei Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyjaśnił pojęcie szkody w kontekście art. 295 k.k., podkreślając, że musi ona mieć charakter majątkowy i wynikać z popełnienia jednego z przestępstw wskazanych w katalogu art. 295 k.k. Tym samym, pojęcie naprawienia szkody nie obejmuje zadośćuczynienia za krzywdę wyrządzoną przestępstwem skierowanym przeciwko życiu lub zdrowiu[1639].

IV.2.7.1. Zagadnienie zniszczenia mienia w kontekście sankcji i postulaty *de lege ferenda*

Zniszczenie mienia często nie ogranicza się jedynie do strat materialnych. Poszkodowani odczuwają również straty emocjonalne związane z wartością sentymentalną zniszczonego przedmiotu. Prawo karne w obecnym kształcie skupia się głównie na rekompensacie materialnej, jednakże wartość sentymentalna powinna być również uwzględniana w procesie orzekania sankcji. Wartości sentymentalne mogą być trudne do oszacowania, lecz ich uwzględnienie w procesie sądowym może przyczynić się do pełniejszej rekompensaty szkody.

Jednym z narzędzi, które mogą służyć naprawieniu szkody, jest nawiązka, czyli świadczenie pieniężne na rzecz poszkodowanego lub Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Nawiązka może pełnić funkcję zadośćuczynienia za szkody moralne, które nie zawsze są w pełni rekompensowane przez zwykłe odszkodowanie. W kontekście wartości sentymentalnej, nawiązka mogłaby być narzędziem umożliwiającym częściowe zrekompensowanie strat emocjonalnych.

Rozważenie wprowadzenia nowego funduszu specjalnie nakierowanego na pomoc pokrzywdzonym przestępstwem zniszczenia mienia jest istotne, ponieważ przestępstwa te

[1637] Wyrok SN z 8.01.2016 r., II KK 235/15, LEX nr 1975837.
[1638] Wyrok SN z 13.01.2004 r., WA 63/03, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 91, LEX nr 162392.
[1639] Wyrok SA w Białymstoku z 25.09.2013 r., II AKa 168/13, LEX nr 1378635.

często wiążą się z trudnymi do oszacowania stratami niematerialnymi. Oprócz tradycyjnej rekompensaty materialnej, należy uwzględnić także potrzeby poszkodowanych, które wynikają z utraty przedmiotów o wysokiej wartości sentymentalnej.

Nowy fundusz mógłby być skoncentrowany na: wspieraniu ofiar przestępstw zniszczenia mienia poprzez finansowanie usług psychologicznych, prawnych oraz doradczych, finansowaniu kampanii edukacyjnych dotyczących ochrony mienia oraz świadomości prawnej obywateli, wspieraniu inicjatyw mających na celu ochronę dziedzictwa kulturowego i historycznego, które jest szczególnie narażone na akty wandalizmu i zniszczenia. Wprowadzenie nowego funduszu przyniosłoby liczne korzyści, takie jak skuteczniejsza pomoc ofiarom przestępstw niszczenia mienia, dzięki specjalnie dedykowanym środkom i usługom, zwiększenie świadomości społecznej na temat ochrony mienia oraz odpowiedzialności za jego zniszczenie, oraz wzmocnienie współpracy między sektorem publicznym a prywatnym w zakresie ochrony mienia i dziedzictwa kulturowego.

Dynamiczne zmieniające się warunki społeczne, w tym rozwój technologii informacyjnych, nie mogą pozostawać obojętne dla regulacji prawnokarnych. Mimo dosyć dużej uniwersalności, Kodeks karny z 1997 roku nie przewidywał tak intensywnego rozwoju technologicznego i związanych z tym zagrożeń. W związku z tym należy rozważyć wprowadzenie nowych, dostosowanych do specyfiki przestępstw kar i środków karnych. Jednym z najbardziej adekwatnych wydaje się środek karny w postaci zakazu korzystania z określonych witryn internetowych lub mediów społecznościowych. Taki zakaz mógłby obejmować czasowe ograniczenie dostępu do sieci, co mogłoby działać zarówno na płaszczyźnie represyjnej, jak i prewencyjnej. Podobnym środkiem mógłby być zakaz używania telefonu komórkowego, czy korzystania z określonych technologii.

Podsumowując, sankcje karne w kontekście zniszczenia mienia oraz przestępstw internetowych wymagają dostosowania do współczesnych realiów. Uwzględnienie wartości sentymentalnej mienia, orzekanie nawiązki, celem pełniejszej rekompensaty poniesionej szkody, tworzenie funduszy wsparcia oraz wprowadzenie nowych środków karnych, takich jak zakaz korzystania z Internetu, to kroki w kierunku skuteczniejszej ochrony praw poszkodowanych oraz prewencji przestępstw. Proponowane zmiany powinny być przedmiotem dalszej analizy i debat w ramach nauki prawa karnego, aby zapewnić ich efektywną implementację i zgodność z zasadami sprawiedliwości społecznej.

IV.3. Zniszczenie mienia w ustawie z dnia 20 maja 1971 roku Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119)

Zgodnie z art. 124 § 1 k.w., kto cudzą rzecz umyślnie niszczy, uszkadza lub czyni niezdatną do użytku, jeżeli szkoda nie przekracza 800 złotych, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny. Przepis § 2 stanowi, że usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo są karalne[1640]. Tryb ścigania został określony w § 3. Ściganie wykroczeń jest prowadzone na żądanie pokrzywdzonego. Natomiast § 4 wskazuje, że w razie popełnienia wykroczenia można orzec obowiązek zapłaty równowartości wyrządzonej szkody lub obowiązek przywrócenia do stanu poprzedniego.

IV.3.1. Podmiot

Podmiotem omawianego wykroczenia, podobnie jak ma to miejsce przy przestępstwie, jest każda osoba, która spełnia kryteria zdolności do ponoszenia odpowiedzialności karnej za popełnienie wykroczenia[1641]. Zatem mowa tutaj o podmiocie powszechnym[1642].

Przepis art. 124 § 3 k.w. stanowi, że ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego. Oznacza to, iż organ ścigania podejmuje działania przeciwko sprawcy wykroczenia dopiero po złożeniu przez pokrzywdzonego stosownego żądania o ściganie[1643]. Jak już wspomniano, brak takiego żądania ścigania uniemożliwia prowadzenie postępowania oraz skutkuje odmową jego wszczęcia[1644].

[1640] Szerzej, zob. podrozdział 3 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 356-358.
[1641] Zob. podrozdział 2.1 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 390.
[1642] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 124, teza 4; S. Krajnik, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 124, teza 2, s. 592; M. Zbrojewska, [w:] T. Grzegorczyk (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 124, teza 7, s. 581; M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 124, teza 11, s. 440; B. Kurzępa, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 124, teza 6, s. 442.
[1643] M. Szwarczyk, [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks Wykroczeń. Komentarz, wyd. 5*, Warszawa 2015, komentarz do art. 124, teza 1, s. 494.
[1644] Zob. podrozdział 3.1 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 358.

IV.3.2. Przedmiot ochrony

Przedmiotem ochrony wykroczenia z art. 124 § 1 k.w., podobnie jak w przypadku przestępstwa z art. 288 § 1 k.k., jest własność oraz posiadanie rzeczy[1645]. W obu przypadkach prawo chroni cudzą rzecz przed jej zniszczeniem, uszkodzeniem czy uczynieniem jej niezdatną do użytku. Zasadniczym kryterium rozróżniającym kwalifikację czynu jako przestępstwa od wykroczenia jest wysokość wyrządzonej szkody[1646].

IV.3.3. Strona przedmiotowa

Strona przedmiotowa omawianego wykroczenia polega na zniszczeniu, uszkodzeniu lub uczynieniu niezdatnym do użytku cudzej rzeczy. Wykroczenie to ma więc charakter materialny[1647].

Jak już wspomniano, zniszczenie i uszkodzenie mają odmienne charaktery[1648]. Zniszczenie to unicestwienie rzeczy lub istotne naruszenie jej substancji, które uniemożliwia wykorzystywanie jej zgodnie z posiadanymi pierwotnie właściwościami i przeznaczeniem. Natomiast uszkodzenie to częściowe zniszczenie, spowodowanie powstania defektu (nawet niewielkiego), zepsucie itp[1649]. Natomiast, przez uczynienie cudzej rzeczy niezdatną do użytku należy rozumieć spowodowanie niemożności jej używania zgodnie z przeznaczeniem mimo braku fizycznego naruszenia jej substancji[1650].

[1645] Zob. podrozdział 2.2 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 393-395.
[1646] Szerzej, zob. podrozdział 2.2.1 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 397.
[1647] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 124, teza 3.
[1648] Zob. podrozdział 2.3 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 402-403.
[1649] Wyrok SN z 17.05.2017 r., IV KK 145/17, LEX nr 2294408.
[1650] M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie* …, op. cit., s. 80.

IV.3.4. Strona podmiotowa

Strona podmiotowa tego wykroczenia charakteryzuje się umyślnością w zamiarze bezpośrednim lub ewentualnym, analogicznie jak ma to miejsce w przypadku przestępstwa[1651]. Wymóg umyślności stanowi istotny element tego wykroczenia. Oznacza to, że nie można zostać ukaranym za to wykroczenie w przypadku działania charakteryzującego się nieumyślnością, co będzie miało miejsce przede wszystkim w przypadku działania się za zgodą uprawnionego do rozporządzania rzeczą i w jej granicach. W takich przypadkach nie jest możliwe przypisanie nawet zamiaru ewentualnego, gdyż brak jest tutaj godzenia się na możliwość wyrządzenia szkody właścicielowi rzeczy[1652].

IV.3.5. Okoliczności wyłączające w przypadku zniszczenia mienia

Omawiając przestępstwo zniszczenia mienia wspomniano, że istnieją okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną, które mogą mieć zastosowanie w wyjątkowych i nielicznych przypadkach. Do takich okoliczności należy obrona konieczna, stan wyższej konieczności oraz błędy dotyczące faktu lub bezprawności działań. Ponadto w kontekście usiłowania zniszczenia mienia, możliwe jest zastosowanie instytucji czynnego żalu, co może wpłynąć na zmniejszenie lub wyłączenie odpowiedzialności sprawcy[1653].

Instytucja obrony koniecznej uregulowana została w art. 15 k.w. Stanowi on, że nie popełnia wykroczenia, kto w obronie koniecznej odpiera bezpośredni bezprawny zamach na jakiekolwiek dobro chronione prawem. W odróżnieniu do Kodeksu karnego, pojęcie to określone jest w sposób, który zawiera ograniczenia w porównaniu z treścią art. 25 k.k., pomijając w szczególności kwestię przekroczenia jej granic[1654]. Jednakże podstawowe przesłanki umożliwiające zastosowanie obrony koniecznej pozostają takie same[1655].

Stan wyższej konieczności oraz błędy dotyczące faktu lub bezprawności działań, jak również wyłączenie odpowiedzialności sprawcy niepoczytalnego, zostały szerzej omówione

[1651] Zob. podrozdział 2.4 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 406.
[1652] Wyrok SR w Jeleniej Górze z 3.04.2017 r., II W 1882/16, LEX nr 2287779.
[1653] Zob. podrozdział 2.5 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 408.
[1654] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 15, teza 2.
[1655] Szerzej, zob. podrozdział 2.5 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 408-410.

w poprzednich rozważaniach[1656]. Wspomniano również o szczególnej regulacji zawartej w przepisie art. 130 k.w., wyłączającej stosowanie niektórych przepisów Kodeksu wykroczeń w szczególnych okolicznościach[1657].

Wspomnieć tutaj warto również o wywołujących pewne kontrowersje w doktrynie kontratypach pozaustawowych[1658]. Część autorów uznaje jednak, że tradycje takie jak „Topienie Marzanny", „Śmigus-dyngus" czy „sobótki", mimo że mogą wydawać się naruszać ogólne przepisy prawa wykroczeń, w świetle kontratypów są traktowane z większą elastycznością. Pierwszy z przykładów może potencjalnie zakłócać spokój publiczny i powodować pozostawienie śmieci ze względu na tradycyjny charakter tego zwyczaju, jednak uczestnicy tego wydarzenia nie podlegają odpowiedzialności za naruszenie publicznego porządku czy wykroczenia przeciwko ochronie środowiska. Podobnie, żarty primaaprilisowe, mogące teoretycznie spełniać znamiona oszustwa, zazwyczaj są traktowane jako działania o mniejszej wadze, stanowiące formę kontratypu. „Śmigus-dyngus", jako kolejny przykład, funkcjonuje jako kontratyp dla naruszenia nietykalności cielesnej, pozwalając na tradycyjne obrzędowe polewanie wodą, bez obawy o konsekwencje prawne. Również w zakresie zniszczenia mienia czy przestępstw o mniejszej wadze, ten sam zwyczaj pełni funkcję kontratypu, co skutkuje brakiem odpowiedzialności prawnej za drobne szkody wyrządzone podczas jego obchodów. Jednakże, nie wszystkie działania związane z wiosennymi tradycjami są wolne od konsekwencji prawnych. Przykładowo, działania mogące stwarzać zagrożenie dla bezpieczeństwa w ruchu drogowym, jak oblania wodą szyby jadącego samochodu, wykraczają poza ramy kontratypu i mogą prowadzić do odpowiedzialności karnej, jeżeli spowodują wypadek drogowy. Z kolei tradycja rozpalania ognisk podczas „sobótek" pokazuje, jak praktyki kulturowe mogą wpływać na interpretację prawną, akceptując w tych dniach działania zwykle zabronione. Mimo to, w przypadku sprowadzenia realnego niebezpieczeństwa pożaru, sprawca może być pociągnięty do odpowiedzialności za przestępstwo. Takie ujęcie kontratypów wiosennych demonstruje zdolność prawa do adaptacji do kontekstu społecznego i kulturowego,

[1656] Szerzej, zob. podrozdział 2.5 i 3.5 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 308-313, 362-365 oraz podrozdział 2.5 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 408-411.
[1657] Szerzej, zob. podrozdział 3.5 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 365.
[1658] Przedstawiciele doktryny z krakowskiej szkoły prawa karnego podważają, jednakże ich istnienie (zob. M. Małecki, *Prawo karne – okoliczności wyłączające bezprawność – kontratyp działalności artystycznej. Glosa do postanowienia SN z dnia 5 marca 2015 r., III KK 274/14*, „Orzecznictwo Sądów Polskich" 2016, nr 10, s. 1418-1426).

zachowując jednocześnie zasady odpowiedzialności za działania zagrażające porządkowi publicznemu lub bezpieczeństwu[1659].

IV.3.6. Szczególne przypadki zniszczenia mienia

IV.3.6.1. Umieszczanie ogłoszeń w miejscach publicznych bez zezwolenia

Przepis art. 63a k.w. penalizuje zachowanie polegające na umieszczaniu w miejscu publicznym do tego nieprzeznaczonym ogłoszenia, plakatu, afiszu, apelu, ulotki, napisu lub rysunku albo wystawieniu ich na widok publiczny w innym miejscu bez zgody zarządzającego tym miejscem. Ochronie podlega porządek w miejscach publicznych, przy czym naruszenie może wynikać z działania umyślnego lub nieumyślnego. Wystawianie na widok publiczny interpretuje się jako możliwość zauważenia przez szerszą grupę osób, co może dotyczyć zarówno miejsc publicznych, jak i prywatnych, o ile materiały mogą być dostrzegalne przez publiczność. Istotne jest działanie bez zgody zarządzającego przestrzenią[1660].

Umieszczenie napisów lub rysunków w miejscach do tego nieprzeznaczonych może być traktowane jako uszkodzenie mienia i w zależności od rozmiaru szkody może być zakwalifikowane jako przestępstwo lub wykroczenie. Aby działanie to zostało uznane za uszkodzenie mienia, musi dojść do zmniejszenia wartości materialnej lub użytkowej obiektu w takim stopniu, że do przywrócenia pierwotnego stanu niezbędne jest ingerowanie w substancję mienia. W sytuacji, gdy nie następuje takie pomniejszenie wartości, czyn może być zaklasyfikowany jako wykroczenie opisane w art. 63a k.w[1661].

Wskazując na różnice między zniszczeniem a uszkodzeniem rzeczy, opiera się ona na odmiennych poziomach negatywnej oceny społecznej[1662].

[1659] Szerzej na temat kontratypów pozaustawowych, zob. M. Grudecki, *Kontratypy pozaustawowe w polskim prawie karnym*, Warszawa 2021, s. 227 i n.

[1660] J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 63(a), tezy 1-5; Wyrok SN z 19.01.2021 r., III KK 70/20, OSNK 2021, nr 3, poz. 10, LEX nr 3119787.

[1661] Wyrok SN z 22.08.2002 r., V KKN 362/01, LEX nr 55209; Podobne stanowisko Sąd Najwyższy przyjął we wcześniejszej uchwale z dnia 13 marca 1984 roku (Uchwała SN z 13.03.1984 r., VI KZP 48/83, OSNKW 1984, nr 7-8, poz. 71, LEX nr 19950).

[1662] Wyrok SN z 17.05.2017 r., IV KK 145/17, LEX nr 2294408.

Wydaje się, że Sąd Najwyższy odrzucił możliwość zastosowania zbiegu przepisów art. 124 i 63a k.w. Jednakże w doktrynie przyjmuje się, że jeśli działanie osoby polega na umieszczeniu rysunku lub napisu w miejscu do tego nieprzeznaczonym, co jednocześnie wpływa na strukturę obiektu lub uniemożliwia jego zgodne z przeznaczeniem użytkowanie, istnieją podstawy do zastosowania art. 9 § 1 k.w., umożliwiającego rozpatrzenie takiego zbiegu norm[1663].

IV.3.7. Zagadnienia sankcji karno-prawnej w przypadku wykroczenia zniszczenia mienia

Za popełnienie wykroczenia przewidzianego w art. 124 § 1 k.w. grozi sankcja w postaci kary aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

W ramach regulacji zawartej w art. 124 § 4 k.w., ustawodawca umożliwia sądowi nakładanie na sprawcę wykroczenia obowiązków mających na celu kompensację za wyrządzoną szkodę. Te fakultatywne[1664] obowiązki mogą przybrać formę restytucyjną (poprzez nakaz przywrócenia uszkodzonej rzeczy do stanu sprzed wyrządzenia szkody) albo represyjną (poprzez nakaz zapłaty sumy odpowiadającej wartości wyrządzonej szkody). Funkcja restytucyjna realizowana może być w przypadkach, gdy działania sprawcy spowodowały uszkodzenie rzeczy, jednak możliwe jest odwrócenie skutków jego działania. Istotne jest tu rozróżnienie pomiędzy uszkodzeniami, które są odwracalne, a tymi, które na stałe pozbawiają rzecz wartości lub użytkowości[1665].

Wprowadzenie przez ustawodawcę obowiązku kompensacyjnego ma na celu nie tylko rekompensatę dla poszkodowanego, ale również daje sprawcy możliwość naprawienia wyrządzonej szkody w sposób bardziej bezpośredni, co może mieć również wartość

[1663] M. Kulik, *Z prawnokarnej problematyki graffiti,* „Prokuratura i Prawo" 2001, nr 2, s. 95-96.
[1664] B. Kurzępa, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 124, teza 8, s. 442.
[1665] S. Krajnik, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks wykroczeń …,* op. cit., komentarz do art. 124, teza 6, s. 594.

wychowawczą. Omawiana regulacja ma zastosowanie w różnych etapach procesu sądowego, zarówno na poziomie pierwszej[1666], jak i drugiej instancji[1667].

Z orzecznictwa wynika, że nałożenie obowiązku naprawienia szkody spowodowanej przez wykroczenie możliwe jest w przypadku jej zaistnienia jako bezpośredniego skutku tegoż wykroczenia. Podstawą materialną dla orzeczenia takiego środka jest fakt istnienia szkody w chwili wydawania orzeczenia[1668]. Ponadto wysokość szkody należy oceniać na podstawie stanu faktycznego z dnia jej powstania, natomiast sam obowiązek jej naprawienia ustalany jest na dzień wydania orzeczenia. Ta zasada podkreśla, że sąd przy ocenie konieczności i zakresu obowiązku naprawienia szkody musi brać pod uwagę nie tylko fakt popełnienia wykroczenia, ale również aktualną możliwość i sposób realizacji tego obowiązku, aby zapewnić sprawiedliwe i efektywne zadośćuczynienie poszkodowanemu[1669].

Jak już wspomniano, obok przewidzianych wyżej sankcji istnieje możliwość stosowania kary zastępczej w postaci aresztu. Podobnie jak w przypadku wykroczenia z art. 119 § 1 k.w., tak i tutaj zastosowanie znaleźć mogą omówione szerzej przepisy art. 23, 26, 35 i 38 k.w. oraz kwestie związane ze złagodzeniem jej wymiaru albo ewentualnym odstąpieniem od wymierzenia[1670].

Wspomnieć warto również o przepisie art. 65 ust. 1 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych[1671], który umożliwia orzeczenie przez sąd środka karnego zakazu wstępu na imprezę masową w przypadku ukarania za wykroczenie przewidziane w art. 124 § 1 k.w., które zostało popełnione w związku z imprezą masową artystyczno-rozrywkową. Zgodnie z ust. 2 tego przepisu, w przypadku wykroczeń popełnionych w związku z taką masową imprezą sportową,

---

[1666] Tak, np. Wyrok SR w Toruniu z 4.07.2023 r., VIII W 588/22, LEX nr 3657096; Wyrok SR w Chełmnie z 14.07.2021 r., II K 228/20, LEX nr 3271650; Wyrok SR w Lwówku Śląskim z 8.03.2021 r., II W 399/20, LEX nr 3174733; Wyrok SR w Legionowie z 10.11.2020 r., II K 310/20, LEX nr 3116303; Wyrok SR w Bielsku Podlaskim z 16.10.2020 r., II W 386/19, LEX nr 3108430.

[1667] Tak, np. Wyrok SO w Częstochowie z 29.11.2019 r., VII Ka 1002/19, LEX nr 2753717; Wyrok SO w Poznaniu z 30.07.2019 r., IV Ka 551/19, LEX nr 2739925; Wyrok SO w Jeleniej Górze z 9.11.2018 r., VI Ka 393/18, LEX nr 2605211; Wyrok SO w Siedlcach z 6.09.2018 r., II Ka 325/18, LEX nr 2553658; Wyrok SO w Jeleniej Górze z 24.04.2018 r., VI Ka 61/18, LEX nr 2571480; Wyrok SO w Poznaniu z 12.09.2017 r., XVII Ka 894/17, LEX nr 2375893; Wyrok SO w Poznaniu z 24.08.2017 r., XVII Ka 726/17, LEX nr 2375898.

[1668] Wyrok SN z 5.02.2020 r., IV KK 736/19, LEX nr 3260320.

[1669] Wyrok SO Warszawa-Praga w Warszawie z 12.05.2022 r., VI Ka 18/22, LEX nr 3353635.

[1670] Zob. podrozdział 3.7 rozdziału III pracy doktorskiej, s. 371-374.

[1671] Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 616).

w tym meczem piłki nożnej, sąd obligatoryjnie nakłada zakaz wstępu na imprezę masową[1672]. Długość zakazu może wynosić od 2 do 6 lat[1673]. Jest ustalana przez sąd w zależności od okoliczności sprawy, mając na celu podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego oraz ochronę uczestników imprez przed potencjalnymi przestępstwami i wykroczeniami. Kodeks wykroczeń nie wymienia wprost zakazu wstępu na imprezę masową jako środka karnego, jednakże jest on dopuszczalny na mocy odwołania do „innych środków karnych określonych przez ustawę"[1674]. To rozwiązanie koresponduje z szeroko rozumianą funkcją ochronną prawa karnego. Nowelizacja ustawy z dnia 11 września 2015 roku[1675] wprowadziła dodatkowe przepisy, pozwalające na rozszerzenie możliwości orzekania zakazu wstępu na imprezy masowe także w sytuacjach, gdy wykroczenie ma charakter chuligański lub jest szczególnie niebezpieczne dla porządku publicznego. Dodatkowo, orzeczenie zakazu wstępu nie musi być już bezpośrednio połączone z obowiązkiem stawiennictwa w określonych jednostkach organizacyjnych Policji, co odzwierciedla ewolucję w podejściu do zapewnienia bezpieczeństwa publicznego[1676].

Omawiane wyżej rozwiązania legislacyjne są próbą zrównoważenia potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa na imprezach masowych z poszanowaniem praw jednostek. W praktyce sądowej istotnym pozostaje dokładne ustalenie związku między popełnionym wykroczeniem a imprezą masową, co nie zawsze jest oczywiste i wymaga dokładnej analizy okoliczności każdego przypadku. Środek karny zakazu wstępu na imprezę masową występuje w dwóch postaciach: jako zakaz prosty (*interdictio simplex*) oraz zakaz złożony (*interdictio multiplex*). Pierwszy stanowi bezwarunkowy zakaz uczestnictwa w imprezach masowych artystyczno-rozrywkowych. Z kolei drugi, łączy w sobie zakaz wstępu na imprezę masową z obowiązkiem stawiennictwa w określonym miejscu podczas trwania imprezy sportowej

[1672] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń* …, op. cit., komentarz do art. 124, teza 6.
[1673] Z zapisu „na okres od 2 do 6 lat" wynika, że zakaz wstępu na imprezę masową powinien być orzekany w latach, także w przypadku wykroczeń. Jako że jest to środek karny, a nie kara, nie dotyczą go ograniczenia przewidziane w art. 62 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych (C. Kąkol, *Bezpieczeństwo imprez masowych. Komentarz*, *wyd. 2*, Warszawa 2020, komentarz do art. 65, s. 552).
[1674] C. Kąkol, *Bezpieczeństwo* …, op. cit., s. 548.
[1675] Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1707).
[1676] C. Kąkol, *Bezpieczeństwo* …, op. cit., s. 552.

(art. 65 ust. 3 ustawy)[1677]. Zakaz wstępu na imprezę masową może być indywidualnie dostosowany do charakteru imprez, których dotyczy, obejmując różne kategorie imprez masowych, w zależności od potrzeb ochrony prawnej. Takie różnicowanie jest zgodne z zasadą indywidualizacji prawa karnego. Warto również zaznaczyć, że zakaz wstępu na imprezę masową obowiązuje tylko na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z wyjątkiem meczów piłki nożnej reprezentacji Polski lub polskich klubów sportowych rozgrywanych za granicą, co wynika z art. 41b § 4 k.k. Rozszerzenie terytorialne zakazu jest więc ograniczone do konkretnej kategorii wydarzeń sportowych i nie obejmuje innych imprez masowych poza granicami kraju[1678]. Ponadto w doktrynie słusznie zauważa się, że legislator nie wyjaśnił jaki jest związek między popełnieniem przestępstwa a imprezą masową. Podnosi się natomiast, że chodzi tu o popełnienie przestępstwa w czasie i miejscu trwania takiej imprezy[1679].

[1677] R. A. Stefański, *Środek karny zakazu wstępu na imprezę masową*, „Prokuratura i Prawo" 2010, nr 1-2, s. 271-288.
[1678] Ibidem.
[1679] M. Nawrocki, [w:] K. Burdziak, M. Kowalewska-Łukuć, M. Nawrocki, *Prawo karne materialne. Kurs skrócony*, Warszawa 2021, s. 221.

IV.4. Wnioski

Analiza przepisów dotyczących zniszczenia mienia w Kodeksie karnym z 1997 roku, w szczególności art. 288 powołanej regulacji, wskazuje na rozbudowaną strukturę odpowiedzialności prawnej, która obejmuje różnorodne formy tego przestępstwa i przewiduje zróżnicowane sankcje. Zniszczenie mienia jest przestępstwem, które podlega karze pozbawienia wolności do lat 5, a w wypadku mniejszej wagi przestępstwa – grzywnie lub karze ograniczenia wolności. Interesującą cechą tego przepisu jest szczególne traktowanie przestępstw związanych z uszkodzeniem kabli podmorskich, co podkreśla znaczenie infrastruktury krytycznej dla państwa i społeczeństwa.

Równocześnie, ściganie przestępstwa z art. 288 § 1 k.k. zależy od wniosku pokrzywdzonego, co stanowi istotny element w mechanizmie ochrony praw jednostki. Prawo karne w tym zakresie porzuca podejście paternalistyczne na rzecz zasady dyspozycyjności po stronie pokrzywdzonego, pozostawiając mu decyzję co do inicjatywy w zakresie ścigania sprawcy.

Przepis art. 288 k.k. stanowi także o ochronie nie tylko fizycznego mienia, ale i szeroko pojętych praw majątkowych, co jest zgodne z cywilistyczną koncepcją mienia. Jest to ważne z punktu widzenia teorii prawa, gdyż ochrona ta rozciąga się także na osoby niebędące właścicielami, ale które posiadają określone prawa do rzeczy, co może mieć znaczenie w kontekście zwiększenia ochrony prawnej osób trzecich. Przepisy te kreują również w sposób szczególny problemy związane z wartością szkody – ustalenie tej wartości ma bezpośredni wpływ na kwalifikację prawnokarną czynu, co jest istotne dla oceny, czy dany czyn stanowi wykroczenie czy przestępstwo.

De lege ferenda można by rozważyć wprowadzenie ścigania z urzędu szczególnie ciężkich przypadków zniszczenia mienia, które mają duży wpływ na społeczność lub bezpieczeństwo publiczne, np. zniszczenia infrastruktury krytycznej. Ważnym aspektem jest również potrzeba lepszego dostosowania sankcji do skali i okoliczności przestępstwa, aby były one bardziej odstraszające, ale jednocześnie sprawiedliwe. Można by też rozważyć redefinicję pojęcia mienia w kontekście nowych form własności, jak cyfrowe zasoby, co pozwoliłoby lepiej chronić dobra niematerialne, które stają się coraz ważniejsze w gospodarce.

Mając na uwadze prezentowane we wcześniejszych rozważaniach dotyczących przestępstwa kradzieży uwagi należy zaakcentować zasadniczą tożsamość rozwiązań przyjętych przez ustawodawcę w obu przypadkach poddanych analizie. W związku z tym, analogicznie jak w przypadku przestępstwa kradzieży, zastosowanie znajdują wysunięte uprzednio postulaty w zakresie wykładni, jak i stosowania prawa.

Rozdział V Analiza prawnoporównawcza konstrukcji czynów zabronionych kradzieży i zniszczenia mienia w wybranych państwach europejskich oraz systemie *common law*

V.1. Wprowadzenie

Rozdział piąty skupia się na analizie prawnoporównawczej konstrukcji czynów zabronionych kradzieży i zniszczenia mienia, wykorzystując jako punkt odniesienia regulacje prawa polskiego. W tym kontekście omawiane są różnice i podobieństwa między polskim systemem prawa karnego a wybranymi obcymi systemami prawnymi w zakresie sposobu regulacji i interpretacji tych czynów zabronionych.

Do analizy prawnoporównawczej wybrano pięć państw systemu kontynentalnego prawa pozytywnego oraz dwa państwa sztandarowe dla systemu *common law*. Dobór tych właśnie systemów podyktowany był przede wszystkim względami praktycznymi, tj. dostępnością materiałów badawczych, ale również tym, iż w przypadku Francji, Niemiec, Hiszpanii, Włoch czy Czech niejednokrotnie w literaturze tych państw pojawiało się zagadnienie kwalifikacji występków na wzór czynów przepołowionych.

Rozdział zakończony został wnioskami autora, które podsumowują porównanie systemów prawnych, wskazując na potrzebę harmonizacji przepisów oraz możliwość adaptacji rozwiązań z innych krajów w celu ulepszenia regulacji dotyczących omawianych czynów przepołowionych w Polsce.

Reakcje prawnokarne są zróżnicowane w zależności od systemu prawnego. Dotyczy to nawet bardzo zbliżonych porządków prawnych, jak ma to miejsce na terenie Unii Europejskiej[1680]. Wydaje się, że analiza tych różnic ma kluczowe znaczenie dla efektywności wybranych rozwiązań[1681]. Nie jest to z pewnością zadanie łatwe i wymaga spojrzenia interdyscyplinarnego, gdyż nie można tracić z pola widzenia, że polityka karania wiąże się nie

[1680] Zob. R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 455 i n.
[1681] Ibidem, s. 456; T. N. Ferdinand, *Dlaczego różne społeczeństwa mają różne systemy wymiaru sprawiedliwości*, „Annales UMCS" 1996, t. 43, s. 177.

tylko z systemem aktów prawnych w danym porządku, ale też pozostaje pod wpływem określonego kręgu kulturowego[1682].

Już na pierwszy rzut oka ujawniają się różnice na płaszczyźnie ustrojowej w zakresie wykorzystania trybu i sądownictwa administracyjnego. W krajach Europy Zachodniej zaobserwować można wyraźne wyodrębnienie tegoż od sądownictwa powszechnego[1683]. To z kolei przekłada się na podejście w zakresie stosowania prawa i reakcji prawnokarnej na tzw. drobne czyny[1684].

W kontekście sposobów wzajemnych oddziaływań systemów prawnych warto wspomnieć o teorii przeszczepów prawnych (*legal transplants*)[1685], która wywodzi się z doktryny anglosaskiej[1686]. W polskiej doktrynie proponuje się węższe ujęcie tego pojęcia[1687]. Adaptacja rozwiązań prawnych między odmiennymi systemami warunkowana jest przez wiele czynników, w tym dyferencyjność systemów i kultur, co znacznie utrudnia przeszczepy, szczególnie w odniesieniu do czynów przepołowionych. Inne rozwiązania stosuje się także w zakresie ich kryminalizacji oraz dekryminalizacji[1688].

Analizę prawnoporównawczą prowadzić należy dwutorowo. Z jednej strony spotykamy się bowiem z rozwiązaniami systemu *common law* (całkowicie odmiennego od systemu

---

[1682] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 456; Por. m.in. J. Dunn, *Legitimacy and Democracy in the World Today*, „Oxford University Press" 2013, s. 7 i n.; T. R. Tyler, J. Jackson, *Future Challenges in the Study of Legitymacy and Criminal Justice*, [w:] J. Tankebe, A. Liebling (red.), *Legitimacy and Criminal Justice an international exploration,* Oxford 2013, s. 83 i n.

[1683] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 458; Zob. L. Garlicki, [w:] L. Garlicki (red.), *Sądownictwo administracyjne w Europie Zachodniej*, Warszawa 1990, s. 8 i n.; Por. m.in. E. Rosenfeld, J. Veil, *Sanctions administratives, sanctions pénales*, „La Penalization", nr 128, s. 61; E. Wiederin, *Die Zukunft des Verwaltungsstrafrechts*, Wien 2006, s. 119 i n.

[1684] M. Budyn-Kulik, *Model* ..., op. cit., s. 67.

[1685] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 459; Zob. T. Stawecki, *Konwergencja i dywergencja porządków prawnych w sferze tworzenia prawa,* [w:] O. Nawrot, S. Sykuna, J. Zajadło (red.), *Konwergencja czy dywergencja kultur i systemów prawnych?,* Warszawa 2012, s. 29.

[1686] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 459; A. Watson definiuje przeszczep prawny jako każde zapożyczenie z obcego systemu normatywnego. Opisuje zjawisko przenoszenia prawa jako częstą praktykę (zob. A. Watson, *Legal Transplants – An Approach to Comparative Law*, Athens-London 1974, s. 21).

[1687] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 459; T. Czech definiuje przeszczep prawny jako instytucję prawną pochodzącą z innego systemu normatywnego, która nie znajduje odpowiednika w konstrukcjach zastanych w ramach importującego ją porządku prawnego (zob. T. Czech, *Konsorcjum kredytowe, wyd. 1*, Warszawa 2011, s. 15-17).

[1688] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 459; Zob. również I. Szymczak, *Dobór ekwiwalentnych rozwiązań prawnych w procesie transplantacji prawa* „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny", 2015, z. 4, s. 29-38 – autor omawia problematykę przenoszenia rozwiązań prawnych między różnymi systemami prawnymi, zwracając uwagę na znaczenie dostosowania transplantowanych instytucji do lokalnego kontekstu prawnego, kulturowego i społecznego oraz na rolę analizy prawnoporównawczej w ocenie możliwości i skuteczności takich przeszczepów.

kontynentalnego), z drugiej zaś regulacjami opartymi na systemie prawa stanowionego. W przypadku tego ostatniego ważne jest zwłaszcza zauważenie wpływu globalizacji i integracji europejskiej na rozwój i funkcjonowanie prawa karnego.

Zjawisko globalizacji niesie za sobą nieuniknioną unifikację systemów gospodarczych i politycznych oraz homogenizację kultur, wpływając przy tym również na prawo karne i wymuszając adaptację do nowych wyzwań, zwłaszcza w kontekście ponadnormatywnego charakteru przestępczości[1689].

Integracja w ramach Unii Europejskiej wymusza z kolei na państwach członkowskich pewne kompromisy i dostosowania porządków prawnych, w tym gałęzi prawa karnego[1690].

Przyszłość Unii Europejskiej rysuje się jako okres intensywnych reform i potencjalnych przekształceń, mających na celu przystosowanie wspólnoty do zmieniającej się rzeczywistości globalnej i wewnętrznych wyzwań. Analiza obecnych trendów, koncepcji reform oraz dyskusji na temat dalszej integracji Europy wskazuje na złożoność i wielowymiarowość procesów kształtujących przyszły kształt Unii. Pierwszym kluczowym aspektem jest potrzeba zmian i przekształceń w obrębie UE, podkreślana przez główne organy unijne, takie jak Komisja Europejska i Parlament Europejski oraz przez państwa członkowskie. Wśród licznych propozycji mających na celu „naprawę" Unii znajdują się te skoncentrowane na zwiększeniu jej spójności, efektywności i zdolności do reagowania na współczesne wyzwania. Jednakże, jak zauważono, do tej pory niewiele z nich zostało faktycznie wdrożonych, co jest źródłem słabości UE i licznych kryzysów. Kolejnym ważnym elementem jest stanowisko UE wobec dalszej integracji. Rozszerzenie Unii w 2004 roku o 10 nowych państw, w tym kraje dawnego bloku sowieckiego, choć było krokiem historycznym, niesie ze sobą również refleksję na temat

[1689] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 460; Zob. J. Rokicki, [w:] J. Rokicki, M. Banaś (red.), *Naród, kultura i państwo w procesie globalizacji*, Kraków 2004, s. 7 i n.; A. Bator, W. Gromski, S. Kaźmierczyk, A. Kozak, *Integracja i globalizacja z perspektywy filozofii prawa,* [w:] J. Stelmach (red.), *Filozofia prawa wobec globalizmu, wyd. 1*, Kraków 2003, s. 9 i n.; W. Gromski, *Zagadnienie granic prawa*, [w:] L. Garlicki, A. Szmyt (red.), *Sześć lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Doświadczenia i inspiracje*, Warszawa 2003, s. 108-115; L. Tyszkiewicz, *Globalizacja a problem uniwersalnych wartości,* [w:] W. Czapliński (red.), *Prawo w XXI wieku. Księga pamiątkowa 50-lecia Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk*, Warszawa 2006, s. 993-996.

[1690] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 460-461; Zob. B. Wojciechowski, *Interkulturowe prawo karne. Filozoficzne podstawy karania w wielokulturowych społeczeństwach demokratycznych*, Toruń 2009, s. 47; Por. m.in. R. Tokarczyk, *Wielokulturalizm jako doktryna polityczno-prawna*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2012, t. 27, s. 377 i n.; C. Barker, *Studia kulturowe. Teoria i praktyka*, Kraków 2006, s. 288 i n.; M. Szopski, *Dylematy wielokulturowości w metropoliach Europy,* [w:] A. Borowiak, P. Szarota (red.), *Tolerancja i wielokulturowość. Wyzwania XXI wieku,* Warszawa 2004, s. 70-79; R. Tokarczyk, *Współczesne kultury prawne, wyd. 8*, Warszawa 2010, s. 45 i n.

gotowości Unii do tak szerokiej ekspansji. Dyskusja na temat błędów i wyzwań związanych z tym rozszerzeniem, a także przemyślenia na temat przyszłych rozszerzeń są kluczowe dla zrozumienia kierunku, w jakim może podążać integracja europejska. Wyzwania związane z przyszłością UE są również ściśle powiązane z jej obecną kondycją – polityczną, społeczną i gospodarczą – oraz z zagrożeniami i szansami dla projektu europejskiego w XXI wieku. Z jednej strony UE stoi przed koniecznością przeprowadzenia głębokich reform systemowych, z drugiej – musi stawić czoła zagrożeniom takim jak *brexit*, który może mieć dalekosiężne skutki negatywne nie tylko dla samej Unii, ale również dla jej państw członkowskich. Analiza wskazuje na to, że przyszłość UE będzie zależeć od zdolności do przeprowadzenia koniecznych reform, zarówno w wymiarze instytucjonalnym, jak i politycznym. Potrzeba większej elastyczności w działaniu, skupienie się na priorytetowych obszarach współpracy oraz zwiększenie integracji i solidarności między państwami członkowskimi wydaje się kluczowa. Jednocześnie niezbędne jest zachowanie równowagi między dążeniem do większej integracji a szacunkiem dla suwerenności państw członkowskich. W kontekście tych wyzwań i możliwości, Unia Europejska stoi przed szansą przekształcenia się w bardziej zjednoczoną, skuteczną i odporną na kryzysy organizację, która będzie w stanie sprostać wyzwaniom XXI wieku i nadal promować pokój, dobrobyt i stabilność na kontynencie europejskim. Kluczem do osiągnięcia tych celów będzie zdolność do dialogu, kompromisu i współpracy zarówno wewnątrz Unii, jak i w jej relacjach zewnętrznych[1691].

Europa jest świadkiem przeplatających się procesów integracyjnych i dezintegracyjnych, które wpływają na jej strukturę polityczną i gospodarczą. Kraje postsowieckie, szukając swojego miejsca w europejskim i globalnym porządku, mogą napotykać na te same wyzwania, balansując między aspiracjami integracyjnymi a zachowaniem suwerenności. Wyjście Wielkiej Brytanii z UE pokazało, że integracja europejska nie jest procesem nieodwracalnym. Dla krajów postsowieckich, które rozważają pogłębienie stosunków z UE, *brexit* może stanowić zarówno ostrzeżenie, jak i inspirację do szukania modeli współpracy, które są elastyczne i odpowiadają na ich unikalne potrzeby. Szeroka krytyka i brak konsensusu wśród państw członkowskich UE na temat przyszłego

[1691] Zob. J. M. Fiszer, *Unijne koncepcje reform Unii Europejskiej i jej stanowisko wobec dalszej integracji Europy,* [w:] K. A. Wojtaszczyk, T. Wallas, P. Stawarz (red.), *Przyszłość Unii Europejskiej*, Warszawa 2023, s. 13-29.

kierunku integracji wskazują na istnienie różnorodnych wizji i interesów wewnątrz Unii. Dla krajów postsowieckich, te debaty mogą oferować możliwości do wywierania wpływu na kształt przyszłej Europy, w której chciałyby uczestniczyć, szczególnie poprzez współpracę w ramach polityki sąsiedztwa UE. Wzmacnianie tożsamości europejskiej i poczucia przynależności do UE jest kluczowe dla przyszłości integracji. Kraje postsowieckie, zmagając się z własnymi wyzwaniami identyfikacyjnymi i transformacją postrzegania ich roli w Europie, mogą odgrywać ważną rolę w kształtowaniu tej tożsamości, przyczyniając się do budowy inkluzji i zrozumienia międzykulturowego. Dalsza współpraca gospodarcza i polityczna między UE a krajami postsowieckimi będzie zależeć od stopnia integracji i zdolności do wspólnego działania. Silna Europa, zdolna do skutecznego działania na arenie międzynarodowej, może lepiej wspierać swoje państwa członkowskie i partnerów, w tym kraje postsowieckie, w procesach globalizacji i budowaniu stabilności regionalnej[1692].

Prawo karne na kontynencie europejskim, będące w stanie ciągłej ewolucji, staje przed wyzwaniem zachowania własnych wartości konstytucyjnych i kulturowych, jednocześnie odpowiadając na potrzeby współpracy międzynarodowej i regionalnej. Sądy konstytucyjne poszczególnych państw członkowskich Unii Europejskiej podkreślają znaczenie suwerenności narodowej i konstytucyjnej tożsamości, co ma kluczowe znaczenie w procesie integracji europejskiej i w kontekście współpracy w dziedzinie prawa karnego. Oprócz tego, integracja europejska generuje wyzwania związane z koniecznością harmonizacji prawa karnego, co wymaga znalezienia równowagi między różnorodnymi tradycjami prawnymi i systemami karnymi. Wymiana doświadczeń, standardów i praktyk między krajami staje się kluczowym elementem w rozwoju prawa karnego na kontynencie.

Pewne tendencje sprzyjające przyjmowaniu regulacji coraz to bardziej do siebie zbliżonych, mają swoje źródło w czasach poprzedzających istnienie UE. Jednakże dopiero sformalizowane prawnie wymogi dostosowywania prawa krajowego do ogólnoeuropejskiego standardu wymogły na państwach członkowskich przyjmowanie uregulowań, które określić można właśnie mianem prawa ogólniejszego względem prawodawstw krajowych, coraz silniej ograniczającego suwerenność poszczególnych praw członkowskich w tym zakresie.

[1692] Zob. A. Nędziak, *Nie, nie jestem Europejczykiem. Tożsamość europejska w dobie kryzysu integracji*, [w:] K. A. Wojtaszczyk, T. Wallas, P. Stawarz (red.), *Przyszłość* …, op. cit., s. 47-56.

Konsekwencją tego będzie zapewne w przyszłości całkowite lub bardzo zbliżone do całkowitego zunifikowanie europejskiego prawa karnego. Na przeszkodzie stoją nie tylko odmienna historia oraz kultura obecnych państw członkowskich UE, lecz także powiązane z nimi oraz wieloma innymi czynnikami, takimi jak struktura gospodarki, demografia itd. odmienne problemy i potrzeby różnych krajów.

W systemie *common law*, rola precedensów stanowionych przez sądy jest zasadnicza[1693]. Precedensy te, składające się z *ratio decidendi* oraz *obiter dictum*, kształtują sposób, w jaki prawo jest interpretowane i stosowane. *Ratio decidendi*, czyli zasadnicza część orzeczenia, zawiera wiążące zasady prawne, które stanowią podstawę dla rozstrzygania podobnych spraw w przyszłości. Z kolei *obiter dictum* obejmuje mniej istotne dla danej sprawy wypowiedzi, które nie mają charakteru wiążącego[1694].

Unikalna natura systemu *common law* sprawia, że jego zasady są trudne do zastosowania w systemach prawniczych opartych na prawie rzymskim, takich jak system polski[1695]. W systemie *common law* orzeczenia sądów niosą ze sobą moc tworzenia prawa, co jest wyraźnie różne od podejścia opartego na ustawodawstwie, charakterystycznego dla systemów kontynentalnych.

Precedens w systemie *common law* nie jest niezmienny. Może zostać zmieniony lub unieważniony w odpowiedzi na zmiany społeczne, moralne lub prawne. Jest to ważne, ponieważ pozwala systemowi prawnemu na adaptację i rozwój w odpowiedzi na ewoluujące społeczeństwo i jego potrzeby. Przykładowo, precedens może zostać zmieniony, jeśli jest sprzeczny z nowymi ustawami lub zmianami w prawie Unii Europejskiej[1696].

W kontekście prawa karnego system *common law* opiera się przede wszystkim na tradycji i praktyce sądowej, w przeciwieństwie do systemów kontynentalnych, gdzie dominuje ustawodawstwo[1697].

[1693] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 501 wraz z cytowaną literaturą.
[1694] Ibidem.
[1695] Zob. podrozdział 2 rozdziału I pracy doktorskiej, s. 37-41.
[1696] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 501 wraz z cytowaną literaturą.
[1697] Ibidem, s. 501-502.

W krajach europejskich ukształtowało się pięć dominujących systemów orzecznictwa dotyczącego wykroczeń: modele francuski, austriacki, niemiecki (pruski), angielski oraz wschodnioeuropejski[1698].

We Francji wykroczenia stanowią jedną z kategorii przestępstw, zgodnie z kodeksem karnym, który dzieli przestępstwa na zbrodnie, występki i wykroczenia. Są karane sankcjami policyjnymi, a rozpoznawanie ich odbywa się w sądach najniższego stopnia, tzw. policyjnych (*tribunaux de police*) lub sądach bliskości (*juridicton de proximite*), z wyjątkiem postępowania mandatowego – w tym przypadku, orzekają organy administracyjne w postępowaniu uproszczonym i znacznie odformalizowanym[1699].

W Austrii wykroczenia dzielą się na kryminalne (*Übertretungen*) i administracyjne (*Verwaltungsübertre-tungen*)[1700]. Pierwsze traktowane są jako przestępstwa, ich regulacje zawarte są w ustawie karnej, a rozpoznanie należy do właściwości sądów, podczas gdy drugie uregulowane są w różnych ustawach, a kary za ich popełnienie są nakładane przez organy administracyjne jako środki przymusu administracyjnego[1701].

W systemie niemieckim, często określanym jako pruski, wyróżnia się dwie grupy wykroczeń: wykroczenia (*Übertretungen*) oraz przekroczenia porządkowe (*Ordnungswidrigkeiten*)[1702]. Sprawy dotyczące wykroczeń są rozpatrywane przez sądy, podczas gdy sprawy dotyczące przekroczeń porządkowych rozstrzygane są przez organy administracyjne[1703]. Ten system jest opisywany w literaturze jako kompromisowy[1704].

W Anglii, choć nie istnieje formalna kategoria „wykroczenia", istnieją drobne przestępstwa (*summary offences*), tj. przestępstwa drogowe (*summary offences motoring*) i polegające na naruszeniu prawa miejscowego, przeciwko porządkowi publicznemu, przeciwko prawom pracownika, związane z włóczęgostwem (*summary offences non –*

[1698] M. Budyn-Kulik, *Model* …, op. cit., s. 65.
[1699] Zob. J. Pradel, [w:] T. Bojarski, M. Mozgawa, J. Szymski (red.), *Rozwój polskiego prawa wykroczeń*, Lublin 1996, s. 185-190.
[1700] R. A. Stefański, *Odpowiedzialność administracyjna* …, op. cit., s. 18; A. Marek, [w:] A. Marek (red.), *System* ..., op. cit., s. 35.
[1701] Ibidem; M. Budyn-Kulik, *Model* …, op. cit., s. 66.
[1702] J. Skupiński, *Model polskiego prawa* ..., op. cit., s. 62.
[1703] R. A. Stefański, *Odpowiedzialność administracyjna* …, op. cit., s. 18.
[1704] J. Skupiński, *Model polskiego prawa* ..., op. cit., s. 62; Zob. również A. R. Światłowski, *Ogólne założenia modelu orzekania w sprawach o wykroczenia w Niemczech*, [w:] J. Halberda, M. Hosowicz, A. Karabowicz (red.), *Prace poświęcone pamięci Adama Uruszczaka*, Kraków 2006, s. 255-266.

motoring). W takich przypadkach stosowana jest uproszczona procedura sądowa, a w sprawach orzekają sędziowie pokoju, znani jako „*justices of the Peace*”[1705].

W modelu wschodnioeuropejskim wykroczenia stanowią czyny odrębne od kategorii przestępstw i są uregulowane w innym akcie prawnym. Odpowiedzialność za te czyny ma charakter administracyjny lub karno-administracyjny[1706]. Różne wyspecjalizowane organy są uprawnione do orzekania w sprawach dotyczących poszczególnych typów wykroczeń[1707].

Model niemiecki, znany także jako model pruski, charakteryzuje się charakterem mieszanym cech sądowych i administracyjnych[1708]. System ten opiera się na zasadzie, że karanie za wykroczenia należy do kompetencji sądów, ale organy administracyjne mogą wymierzać kary, pod warunkiem wyrażenia zgody przez sprawcę. W przypadku sprzeciwu obwinionego, sprawa jest przekazywana do sądu, co zapewnia przestrzeganie zasady *nulla poena sine iudicio*. Gdy sprawa trafia do sądu, podstawowym trybem rozpoznawania jest tryb nakazowy, z możliwością odwołania do sądu wyższej instancji[1709]. Jednakże w prawie niemieckim zasada ta nie była w pełni realizowana[1710].

W Polsce międzywojennej, prace nad kształtowaniem systemu prawa wykroczeń były inspirowane głównie modelem niemieckim[1711].

W latach 70. XX wieku w Niemczech i Austrii dokonano istotnej zmiany w ustawodawstwie dotyczącym wykroczeń, eliminując kategorię wykroczeń kryminalnych z ustaw karnych[1712]. W miejsce wcześniej stosowanych kategorii wprowadzono nowe terminy, takie jak „*Ordnungswidrigkeiten*” w Niemczech[1713], co doprowadziło do upowszechnienia modelu administracyjnego w orzekaniu w sprawach o wykroczenia. Zmiana ta oznaczała,

---

[1705] R. A. Stefański, *Odpowiedzialność administracyjna* …, op. cit., s. 18.
[1706] M. Budyn-Kulik, *Wykroczenia – małe przestępstwa czy czyny o charakterze administracyjnym*, [w:] T. Grzegorczyk, R. Olszewski (red.), *Verba volant, scripta manent* …, op. cit., s. 42; M. Budyn-Kulik, *Model* …, op. cit., s. 67.
[1707] R. A. Stefański, Odpowiedzialność administracyjna …, op. cit., s. 18-19.
[1708] Ibidem, s. 18; M. Budyn-Kulik, *Model* …, op. cit., s. 66-67.
[1709] A. Marek, *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)* …, op. cit., s. 10.
[1710] T. Bojarski, *Ewolucja polskiego* …, op. cit., s. 23.
[1711] M. Łysko, *Ewolucja* …, op. cit., s. 167.
[1712] A. Marek, [w:] A. Marek (red.), *System* …, op. cit., s. 35.
[1713] Zob. E. Dreher, H. Tröndle, *Strafgesetzbuch und Nebengesetze, 41*., Aufl., München 1983, s. 66; M. Filar, S. Frankowski, K. Poklewski-Koziełł, A. Spotowski, A. Wąsek, *Prawo karne niektórych państw Europy Zachodniej [Le droit pénal de certains Etats d'Europe Occidentale]*, Warszawa 1982, s. 126.

że wykroczenia nie były już traktowane jako część ogólnego pojęcia przestępstwa, a odpowiedzialność za nie miała charakter raczej administracyjny niż karny[1714].

W tym modelu wykroczenia traktowane były jako czyny mniej społecznie niebezpieczne niż przestępstwa, co odzwierciedlało się w lżejszych formach kary i uproszczonym procesie orzekania. Ta charakterystyka wykroczeń wpłynęła na rozwój prawnoustrojowego i procesowego kształtu modelu niemieckiego prawa wykroczeń, który z czasem zaczął kłaść większy nacisk na administracyjny aspekt orzekania. W efekcie, wykroczenia w systemie niemieckim nie były już traktowane jako dział prawa karnego, lecz jako część prawa administracyjnego.

Zmiany te miały wpływ na cały system prawny, zwłaszcza w zakresie sposobu traktowania i klasyfikacji wykroczeń. Model niemiecki, będąc kompromisem między podejściem sądowym a administracyjnym, stał się wzorcem dla innych systemów prawnych, które szukały efektywnych sposobów radzenia sobie z wykroczeniami, jednocześnie zachowując odpowiedni poziom sprawiedliwości i kontroli prawnej.

W kolejnych podrozdziałach analizy prawnoporównawczej skupiono uwagę na rozpatrywaniu czynów kradzieży i zniszczenia mienia w wybranych systemach prawa stanowionego i prawa *common law*. Wybór ten został podyktowany tematyką dysertacji, która koncentruje się na tych konkretnych czynach.

[1714] T. Bojarski, *Ewolucja polskiego* …, op. cit., s. 24.

V.2. Niemcy

Prawo niemieckie przyjmuje podobny model rozróżnienia czynów zabronionych co prawo polskie, dzieląc je na przestępstwa bardziej oraz mniej poważne (tzw. *Verbrechen* oraz *Vergehen*) oraz wykroczenia (*Ubertretung*), dodając do owego podziału także tzw. „*minder schwerer fall*", czyli wypadki mniejszej wagi[1715]. Wykroczenia wypierane są natomiast powoli przez poszerzanie stosowania *Ordnungswidrigkeiten*, czyli kategorii „naruszeń porządkowych"[1716].

Kradzież w niemieckim systemie prawnym uregulowana jest w rozdziale 19 *Strafgesetzbuch*[1717], zatytułowanym „Kradzież i przywłaszczenie". Kluczowe przepisy dotyczące samej kradzieży zawarte są w § 242, 243, 244 oraz 244a StGB[1718]. Warto zwrócić uwagę na fakt, że nie wszystkie przepisy w tym rozdziale bezpośrednio odnoszą się do kradzieży. Niektóre z nich, jak § 246 StGB, regulują przywłaszczenie, traktowane jako odrębne przestępstwo, podobne do kradzieży, ale nie są identyczne.

Podstawowym przepisem określającym kradzież jest § 242 StGB. Zgodnie z tym przepisem, kto zabiera cudzą rzecz ruchomą z zamiarem jej nielegalnego zatrzymania lub przekazania osobie trzeciej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 lub karze grzywny[1719]. Usiłowanie kradzieży jest również karalne[1720]. Przestępstwo to obejmuje zarówno elementy subiektywne, jak i obiektywne[1721]. Ochroną obejmuje zarówno własność, jak i posiadanie. Pokrzywdzonym może być zatem zarówno właściciel, jak i posiadacz rzeczy. Przedmiotem przestępstwa kradzieży mogą być wszystkie rzeczy ruchome, w tym rzeczy o niskiej wartości[1722]. Zabranie oznacza przeniesienie rzeczy ze sfery władztwa jednego

[1715] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 466.
[1716] Ibidem, s. 467.
[1717] *Strafgesetzbuch*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/__242.html); dalej jako StGB.
[1718] K. Więcek, *Kradzież w różnych porządkach prawnych. Analiza karnoporównawcza*, [w:] J. Mucha, J. Skowroński, K. Więcek (red.), *Analiza prawnoporównawcza wybranych typów czynów zabronionych z kodeksu karnego*, Lublin 2022, s. 141-142.
[1719] Ibidem, s. 141.
[1720] F. Horn, *Sachkundeprüfung nach § 34a GewO auf Englisch - Die wichtigsten Erklärungen in der Muttersprache Expertise examination according to § 34a GewO in English – The most important topics in the mother tongue*, Norderstedt 2021, s. 84.
[1721] M. Heger, *Strafgesetzbuch Kommentar*, München 2023, § 242, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: http://beck-online.beck.de/Bcid/Y-400-W-LackKoStGB-G-StGB-P-242).
[1722] Ibidem.

podmiotu do sfery władztwa sprawcy. Dla wypełnienia znamion przestępstwa nie jest istotne, w jaki sposób sprawca osiąga ten cel, np. poprzez użycie siły czy podstępu. Ważne jest, że zabranie rzeczy następuje bez zgody uprawnionego[1723].

Przepis § 242 StGB nie zawiera jednoznacznej definicji kradzieży. Jednakże ma charakter definicyjny, gdyż zawiera szereg informacji o przesłankach, które muszą zostać spełnione, aby konkretne działanie mogło zostać uznane za kradzież w rozumieniu tego przepisu. Warunki te dotyczą zarówno samego przedmiotu przestępstwa, jak i określonych zamiarów i postaw osoby dokonującej zaboru[1724].

Zgodnie z § 90a niemieckiego Kodeksu cywilnego (*Bürgerliches Gesetzbuch*[1725]), rzecz definiowana jest jako przedmiot materialny, który musi być ruchomy według § 242 StGB. Przykładowo, dom z działką nie może zostać skradziony. Kradzież jest przestępstwem powszechnym, które ścigane jest z urzędu[1726]. Jednakże, zgodnie z § 248a StGB, kradzież i przywłaszczenie rzeczy o niskiej wartości ścigane jest na wniosek, chyba że organy ścigania uznają, iż ze względu na szczególny interes publiczny w ściganiu, konieczne jest wszczęcie postępowania z urzędu.

Niemieckie prawo karne wyróżnia także kradzież w szczególnie poważnych przypadkach (§ 243 StGB) oraz kradzież w przypadkach określonych w § 244 StGB. Pierwszy typ czynu zabronionego dotyczy sytuacji, gdy kradzież odbywa się w szczególnych okolicznościach, takich jak włamanie do budynku, lokalu usługowego lub innej zamkniętej przestrzeni z użyciem podrobionych kluczy lub innych narzędzi, kradzież rzeczy specjalnie zabezpieczonej, dokonanie kradzieży przez profesjonalnego złodzieja, kradzież z kościoła lub innego budynku kultu religijnego, kradzież rzeczy ważnej dla nauki, sztuki, historii lub rozwoju technicznego, wykorzystanie bezradności, wypadku lub powszechnego niebezpieczeństwa będącego udziałem innej osoby, oraz kradzież przy użyciu broni, której posiadanie wymaga zezwolenia. Drugi natomiast, przewiduje surowsze kary za kradzież w przypadkach, gdy sprawca posiada broń lub inne niebezpieczne narzędzie, działa jako

[1723] Ibidem.
[1724] D. Wulfs, *Eine framesemantische Modellierung des juristischen Diebstahl-Begriffs*, [w:] A. Ziem, L. Inderelst & D. Wulf (Hrsg.), *Frames interdisziplinär: Modelle, Anwendungsfelder, Methoden*, Düsseldorf 2018, s. 218.
[1725] *Bürgerliches Gesetzbuch,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/__90.html).
[1726] F. Horn, *Sachkundeprüfung* …, op. cit., s. 85.

członek zorganizowanej grupy przestępczej, dokonuje włamania do mieszkania w celu popełnienia przestępstwa, używając podrobionego klucza lub innego nielegalnego narzędzia, lub chowając się w mieszkaniu. W takich przypadkach kary wynoszą od 6 miesięcy do 10 lat pozbawienia wolności, a w szczególnie poważnych okolicznościach mogą wynosić od 1 roku do 10 lat pozbawienia wolności[1727].

Zgodnie z orzecznictwem Federalnego Trybunału Sprawiedliwości posiadanie noża w trakcie kradzieży należy uznać jako użycie niebezpiecznego narzędzia. W wyroku z dnia 11 marca 2024 roku[1728] FTS orzekł, że nawet narzędzia, które nie są przeznaczone do użycia jako broń, ale mogą wyrządzić szkodę, są traktowane jako niebezpieczne narzędzia w kontekście kradzieży[1729].

Przestępstwo zniszczenia mienia zostało uregulowane w § 303 StGB. Zgodnie z tym przepisem, kto bezprawnie niszczy, uszkadza lub zmienia wygląd cudzej rzeczy, podlega karze pozbawienia wolności do 2 lat lub grzywnie[1730]. Usiłowanie popełnienia tego przestępstwa jest również karalne[1731]. Przestępstwo to chroni prawo własności, obejmując zarówno ochronę przed zniszczeniem, jak i przed zmniejszeniem wartości rzeczy lub jej użyteczności. Znamiona tego przestępstwa ujęte zostały przez legislatora alternatywnie. Oznacza to, że może ono zostać zrealizowane zarówno poprzez działanie sprawcy polegające na niszczeniu, jak i uszkodzeniu rzeczy lub na zmianie jej wyglądu w sposób, który jest istotny i trwały[1732].

Poprzez uszkodzenie rozumieć należy taki układ, w którym rzecz zostaje naruszona i traci swoje właściwości użytkowe. Zniszczenie z kolei polegać będzie na całkowitym pozbawieniu rzeczy jej wartości użytkowej. Zaś zmiana wyglądu to sytuacje, gdy rzecz została zmieniona w sposób, który nie jest bez znaczenia i nie jest chwilowy, np. graffiti na ścianie[1733]. Przykładowo jako tego typu zachowanie zakwalifikować można celowe uszkodzenie

[1727] K. Więcek, *Kradzież* …, op. cit., s. 141-142.
[1728] *Revisionen in Sachen „Einbruch ins Grüne Gewölbe" beim Bundesgerichtshof eingegangen (5 StR 125/24),* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.bundesgerichtshof.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2024/2024057.html).
[1729] Ibidem.
[1730] M. Heger, *Strafgesetzbuch* …, op. cit. § 303, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: http://beck-online.beck.de/Bcid/Y-400-W-LackKoStGB-G-StGB-P-303).
[1731] A. Lukas, *Grundlagenwissen für Sicherheitsmitarbeiter Vorbereitung für die Sachkundeprüfung nach §34a GewO*, Norderstedt 2018, s. 178.
[1732] M. Heger, *Strafgesetzbuch* …, op. cit. § 304, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: http://beck-online.beck.de/Bcid/Y-400-W-LackKoStGB-G-StGB-P-304).
[1733] Ibidem, § 303.

samochodu poprzez zarysowanie jego lakieru, co prowadzi do znacznego obniżenia jego wartości użytkowej i estetycznej.

Zniszczenie mienia publicznego, religijnego lub o wartości kulturowej jest dodatkowo karane na podstawie § 304 StGB. Przepis ten chroni dobra wspólne, takie jak pomniki, dzieła sztuki, obiekty naukowe, przyrodnicze i inne obiekty służące dobru publicznemu[1734].

Przedmiotem przestępstwa zniszczenia mienia może być każda rzecz materialna[1735]. Musi ona posiadać fizyczną formę i być postrzegalna zmysłowo. Elementarną cechą pozostaje również to, iż stanowi ona cudzą własność. W związku z tym, jeśli sprawca niszczy własną rzecz, to trudno mówić o realizacji przez niego znamion analizowanego typu czynu zabronionego. Wyjątek w tym względzie stanowić będzie sytuacja współwłasności rzeczy ruchomej. Działanie sprawcy musi być bezprawne, nie może on mieć legalnej legitymacji do uszkodzenia lub zniszczenia rzeczy. Odnosząc się natomiast do strony podmiotowej należy stwierdzić, że przestępstwo kradzieży jest umyślne[1736].

Niezależnie od wartości skradzionego mienia, w Niemczech nie istnieje osobna regulacja dotycząca kradzieży, co oznacza, iż nie stanowi ona na gruncie prawa niemieckiego wykroczenia. Tym samym skonkludować można, iż nie stanowi ona czynu przepołowionego w tym kraju. Również zniszczenie mienia traktowane jest przez niemieckie prawo tylko jako przestępstwo.

[1734] Ibidem, § 304.
[1735] Dla realizacji znamion przestępstwa nie ma znaczenia materialna wartość przedmiotu.
[1736] A. Lukas, *Grundlagenwissen* …, op. cit., s. 178-179.

V.3. Francja

Francuskie prawo karne w ramach czynu zabronionego wyróżnia zarówno przestępstwa, jak i wykroczenia[1737]. Elementem rozgraniczającymi te dwie kategorie traktuje się fakt naruszenia za sprawą przestępstwa obowiązujących norm, podczas gdy wykroczenia są czynami godzącymi jedynie w społeczny porządek i dyscyplinę[1738]. Głównym aktem normatywnym w zakresie francuskiego prawa karnego pozostaje *Code pénal*[1739].

Przestępstwo kradzieży zdefiniowane zostało w art. 311-1 CP jako nielegalne wejście w posiadanie rzeczy cudzej[1740]. Aby czyn mógł być uznany za kradzież, muszą być spełnione dwa podstawowe elementy: materialny i intelektualny. Element materialny obejmuje fizyczne zabranie rzeczy z posiadania właściciela, co oznacza, że przedmiot musi być rzeczywiście odebrany z miejsca, gdzie znajdował się pierwotnie. Natomiast element intelektualny odnosi się do zamiaru sprawcy, który musi mieć świadomość i wolę przywłaszczenia sobie cudzej rzeczy[1741]. Zatem kradzież jest przestępstwem umyślnym[1742].

Karę za kradzież podstawową wymierza się w granicach do 3 lat pozbawienia wolności oraz grzywny do 45 000 euro. Jednak w przypadkach kradzieży kwalifikowanej, gdzie występują dodatkowe okoliczności obciążające, takie jak użycie przemocy, działanie w grupie zorganizowanej, kradzież przedmiotów o szczególnej wartości, kara może zostać zaostrzona. W takich sytuacjach sprawca może być skazany na karę do 5 lat pozbawienia wolności oraz grzywnę do 75 000 euro. Kradzież z przemocą, włamaniem czy w miejscu publicznym, jak np. w środkach transportu, zwiększa surowość kary. W szczególnie poważnych przypadkach, kiedy kradzież jest dokonana z użyciem broni, w ramach grupy przestępczej, czy na osobach szczególnie narażonych (przykładowo osoby starsze), kary mogą być jeszcze

[1737] Wykroczenia określa się jako czyny mniejszej wagi (*moins grave*), zob. M. Rogacka-Rzewnicka, *Wykroczenia we Francji. Charakterystyka materialnoprawna i procesowa*, [w:] J. Sawicki, K. Łucarz (red.), *Na styku prawa karnego i prawa o wykroczeniach* …, op. cit., s. 411.
[1738] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 480.
[1739] *Code pénal,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/); dalej jako CP.
[1740] K. Więcek, *Kradzież* …, op. cit., s. 144.
[1741] *Le vol, définition et répression (article 311-1 du Code pénal),* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://cours-de-droit.net/vol-droit-penal/#google_vignette).
[1742] M. Lobe Lobas, *Le droit pénal des affaires en schémas. 2 éditions*, Paris 2023, s. 30.

bardziej surowe. Kara może wynieść do 10 lat pozbawienia wolności oraz grzywna do 150 000 euro[1743].

Warto zaznaczyć, że błąd co do przynależności rzeczy wyklucza odpowiedzialność karną, natomiast błąd co do wartości rzeczy lub jej pochodzenia nie ma znaczenia[1744]. Kradzież może dotyczyć tylko rzeczy ruchomych. Wykluczona jest zatem kradzież nieruchomości. Rzecz skradziona musi być rzeczą cudzą, należącą do innej osoby. Nie jest konieczne, aby tożsamość właściciela była znana sprawcy, wystarczy dowód, że sprawca nie ma prawa do tej rzeczy[1745]. Usiłowanie kradzieży podlega odpowiedzialności karnej, tak jak dokonanie. Przewidziana jest również konstrukcja współsprawstwa, jak też zawężenie ścigania, ze względu na relacje rodzinne między sprawcą, a pokrzywdzonym[1746].

We Francji, przestępstwo zniszczenia mienia jest precyzyjnie regulowane przez art. 322-1 CP. Definiuje się je jako umyślne zniszczenie, uszkodzenie lub pogorszenie stanu cudzej rzeczy. Ustawodawca obwarował dane przestępstwo sankcją w postaci grzywny do 30 000 euro. Pozostawiono również możliwość zastosowania kary izolacyjnej w postaci pozbawienia wolności do lat 2. W przypadkach mniejszej wagi przewidziano łagodniejsze kary, tj. grzywnę do 3 750 euro oraz prace społeczne[1747]. Ponadto w przypadku poważnych zniszczeń, takich jak podpalenia lub użycie materiałów wybuchowych, które mogą zagrozić życiu ludzi, kary mogą być surowsze[1748].

Przepis art. 322-5 CP odnosi się do zniszczenia, zużycia lub uszkodzenia cudzego mienia na skutek wybuchu lub pożaru związanego z naruszeniem obowiązku ostrożności przewidzianego w danych okolicznościach. Przestępstwo to wymaga wystąpienia konkretnego rezultatu w postaci zniszczenia, zużycia lub uszkodzenie cudzego mienia[1749]. Kara za to przestępstwo to rok pozbawienia wolności i grzywna w wysokości 15 000 euro. Jeżeli naruszenie było umyślne, możliwy wymiar kary pozbawienia wolności zwiększa się do lat 2, a grzywna do 30 000 euro[1750].

[1743] *Le vol, définition* …, op. cit.
[1744] M. Lobe Lobas, *Le droit pénal* …, op. cit., s. 30.
[1745] Ibidem, s. 28.
[1746] Ibidem, s. 32.
[1747] *Les destructions, dégradations, tags (L322-1 Code pénal)*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://cours-de-droit.net/destructions-degradations-tags/#google_vignette).
[1748] Ibidem.
[1749] J. Leonhard, *Le droit pénal spécial en cartes mentales*, Paris 2023, s. 212.
[1750] Ibidem.

W przypadku pożaru, który dotyczy lasów, terenów zalesionych, wrzosowisk czy innych plantacji, kara za zwykłe naruszenie to 2 lata pozbawienia wolności i 30 000 euro grzywny, a za umyślne działanie – 3 lata pozbawienia wolności i 45 000 euro grzywny. Jeżeli pożar stwarzał zagrożenie dla ludzi lub środowiska, kary te mogą wzrosnąć do 5 lat pozbawienia wolności i 100 000 euro grzywny za umyślne działanie. W przypadku, gdy pożar powoduje śmierć lub poważne obrażenia, sankcja może wynosić nawet do 10 lat pozbawienia wolności i 150 000 euro grzywny[1751].

Przepis art. 322-6 CP dotyczy umyślnego zniszczenia, zużycia lub uszkodzenia cudzego mienia przy użyciu substancji wybuchowych, pożaru lub innych środków, które mogą stanowić zagrożenie dla ludzi. Przestępstwo to jest zagrożone karą 10 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 150 000 euro. W przypadku, gdy przedmiotem przestępstwa są lasy, tereny zalesione, a w ramach czynności wykonawczej doszło do stworzenia zagrożenia dla ludzi, przewidziano możliwość podwyższenia kary do 15 lat pozbawienia wolności. W przypadku śmierci lub trwałego kalectwa osób, kary mogą być surowsze, sięgając nawet dożywotniego pozbawienia wolności[1752].

Francuski legislator przewidział także modyfikację karalności ze względu na określone okoliczności przedmiotowe oraz podmiotowe. Po pierwsze, okolicznością zaostrzającą odpowiedzialność karną może być działanie w zorganizowanej grupie przestępczej, jak również wyrządzenie szkody osobom publicznym lub użycie niebezpiecznych narzędzi. W takich przypadkach kary mogą wzrosnąć nawet do 7 lat pozbawienia wolności i 100 000 euro grzywny. Francuskie prawo karne przewiduje również kary za inne działania związane ze zniszczeniem mienia, takie jak nielegalne posiadanie lub transport substancji wybuchowych, które mogą być użyte do zniszczenia mienia, oraz groźby zniszczenia mienia. Kary za te przestępstwa mogą sięgnąć nawet dożywotniego pozbawienia wolności w przypadku najpoważniejszych naruszeń[1753].

Podsumowując, polska instytucja czynów przepołowionych pozostaje nieznana na gruncie prawa francuskiego.

[1751] Ibidem.
[1752] Ibidem, s. 213.
[1753] Ibidem, s. 210.

V.4. Hiszpania

Ustawodawstwo hiszpańskie operuje zarówno pojęciem przestępstwa (*delitio*) jak i wykroczenia (*infracciones*)[1754]. Jednakże zarówno kradzież jak i zniszczenie mienia traktowane są jako przestępstwa, a odpowiedzialność za nie regulowana jest przez hiszpański Kodeks karny (*Código Penal*)[1755].

Przestępstwo kradzieży w *Código Penal* zostało uregulowane w księdze II, zatytułowanej „Przestępstwa przeciwko majątkowi i porządkowi społeczno-ekonomicznemu". Kradzież jest jednym z przestępstw przeciwko mieniu, a jej regulacje znajdują się w art. 234-236.

Pierwszy punkt art. 234 definiuje podstawowy typ przestępstwa kradzieży. Zgodnie z tym przepisem, kto przywłaszcza sobie cudzą rzecz ruchomą, której wartość wynosi więcej niż 400 euro, bez zgody właściciela i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 do 18 miesięcy[1756].

Przestępstwo to obejmuje wszelkie działania polegające na przywłaszczeniu cudzej rzeczy ruchomej bez zgody właściciela, z zamiarem osiągnięcia korzyści majątkowej[1757]. Obiektem przestępstwa jest rzecz ruchoma, czyli przedmiot, który może być przeniesiony z miejsca na miejsce. Prawo karne różni się od cywilnego w definicji rzeczy ruchomej, koncentrując się na powszechnym rozumieniu tego pojęcia[1758]. Wartość rzeczy jest kluczowym elementem przestępstwa. Wartość materialna skradzionej rzeczy ustalana jest na podstawie jej ceny sprzedaży, która obejmuje koszty produkcji, dystrybucji oraz podatki, takie jak VAT. Jurysprudencja sądów hiszpańskich skłania się ku interpretacji, że wartość rzeczy powinna odpowiadać jej cenie sprzedaży detalicznej w momencie popełnienia przestępstwa[1759]. Przestępstwo kradzieży jest przestępstwem umyślnym. Sprawca musi mieć zamiar przywłaszczenia rzeczy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej[1760]. Może nim być każda osoba

[1754] *Infracciones* stanowią co do zasady czyny znacznie mniejszej wagi.
[1755] *Código Penal,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.boe.es/biblioteca_juridica/codigos/abrir_pdf.php?fich=038_Codigo_Penal_y_legislacion_complementaria.pdf).
[1756] K. Więcek, *Kradzież* …, op. cit., s. 148.
[1757] A. Z. Conde, E. G. Campo, *Derecho penal. Parte especials*, Madrid 2023, s. 327.
[1758] Ibidem, s. 328.
[1759] Ibidem, s. 330.
[1760] Ibidem, s. 332.

niebędąca właścicielem ani uprawnionym posiadaczem rzeczy. Jeśli właściciel przywłaszcza rzecz od legalnego posiadacza, mówimy o szczególnym przypadku *furtum possessionis*, uregulowanym w art. 236. Z kolei poszkodowanym jest właściciel lub legalny posiadacz rzeczy, który traci nad nią kontrolę w wyniku kradzieży[1761].

Hiszpańska doktryna wskazuje, że termin „zabiera" oznacza „brać lub chwytać coś ręką". W większości przypadków kradzież jest popełniana właśnie w ten sposób, chociaż możliwe są również inne metody, np. z użyciem narzędzi. Definicja kradzieży zakłada brak przemocy wobec osób i brak użycia siły wobec rzeczy, co odróżnia ją od rozboju (art. 237), który jest przestępstwem z użyciem siły lub przemocy[1762]. Drugi punkt art. 234 przewiduje łagodniejszą karę za kradzież, gdy wartość skradzionego mienia nie przekracza 400 euro. W takich przypadkach kara wynosi grzywnę od 1 do 3 miesięcy, chyba że zachodzą okoliczności określone w art. 235. Ponadto jeśli sprawca został prawomocnie skazany za co najmniej trzy przestępstwa tego samego rodzaju, a łączna wartość skradzionych przedmiotów przekracza 400 euro, kara wynosi od sześciu do osiemnastu miesięcy pozbawienia wolności, niezależnie od wartości pojedynczej kradzieży. Trzeci punkt art. 234 wprowadza zaostrzenie kary, jeśli podczas popełnienia przestępstwa unieszkodliwiono lub zneutralizowano systemy alarmowe lub zabezpieczające zainstalowane na skradzionych przedmiotach. W takich przypadkach kary określone w pierwszym i drugim punkcie art. 234 są stosowane w ich wyższej połowie[1763].

Przepis art. 236 reguluje przypadki kradzieży, gdzie sprawca będący właścicielem ruchomości lub działający za zgodą właściciela, zabiera ją osobie, która ma ją w swojej prawowitej mocy, powodując szkodę dla tej osoby lub trzeciej strony. W takich przypadkach kara wynosi grzywnę od 3 do 12 miesięcy, a jeśli wartość skradzionego mienia nie przekracza 400 euro, kara wynosi grzywnę od 1 do 3 miesięcy[1764].

[1761] Ibidem, s. 328.
[1762] *Of the thefts (Art. 234 – Art. 236 of the Spanish Penal Code),* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://victorlopezcamacho.com/of-the-thefts-art-234-art-236-of-the-spanish-penal-code/); Jeśli chodzi o przemoc lub zastraszenie wobec osób, musi ona mieć miejsce albo „podczas popełniania przestępstwa", albo „w celu ochrony ucieczki" (I. D. Martín, *Dictamen sobre el delito de robo y el delito de hurto*, Valladolid 2020, s. 19).
[1763] *Of the thefts* …, op. cit.
[1764] Ibidem.

Przestępstwo zniszczenia mienia, podobnie jak kradzież, stypizowane zostało w księdze II. Rozdział ten obejmuje osiem artykułów, z których każdy poświęcony jest innemu aspektowi przestępstw związanych z uszkodzeniem mienia.

Przepis art. 263 penalizuje podstawowy typ przestępstwa zniszczenia mienia. Zgodnie z tym przepisem, osoba, która powoduje uszkodzenia cudzej własności, nieobjętej innymi tytułami Kodeksu, podlega karze grzywny od 6 do 24 miesięcy. Wymiar kary jest zależny od warunków ekonomicznych pokrzywdzonego oraz wartości szkody. Jeśli nie przekracza ona 400 euro, istnieje możliwość nałożenia grzywny w wymiarze od miesiąca do 3. Drugi punkt art. 263 przewiduje surowsze kary za zniszczenie mienia w przypadku działań w celu uniemożliwienia wykonywania władzy publicznej lub na skutek działań w związku z wykonywaną funkcją, a także spowodowania w jakikolwiek sposób szkody poprzez infekcję lub zarażenie zwierząt gospodarskich, użycia substancji trujących lub żrących, wyrządzenia szkód, które wpływają na własność domeny publicznej lub komunalnej lub jej użytkowanie, spowodowania sytuacji, w której osoba pokrzywdzona jest zrujnowana lub postawiona w poważnej sytuacji ekonomicznej oraz wyrządzenia szczególnie poważnej szkody lub naruszenia interesu ogólnego[1765].

Przepis art. 264 dotyczy przestępstw komputerowych związanych z niszczeniem danych, programów lub dokumentów komputerowych. Typowe zachowanie obejmuje usunięcie, uszkodzenie, zniszczenie, zmienienie, wyeliminowanie lub uniemożliwienie dostępu do danych komputerowych bez autoryzacji, jeśli wynik jest poważny. Kary za te przestępstwa oscylują w granicy od 6 miesięcy do 3 lat pozbawienia wolności[1766]. Kolejny art. 265 odnosi się do zniszczenia mienia wojskowego lub policyjnego. Przepis ten przewiduje surowsze kary, jeśli zniszczenia dotyczą obiektów, materiałów lub środków transportu wojskowego lub policyjnego, przekraczających wartość 1 000 euro. Sankcja w tym przypadku wynosi od 2 do 4 lat pozbawienia wolności.

Przepis art. 266 przewiduje sankcje za zniszczenie mienia przy użyciu środków szczególnie niebezpiecznych, takich jak ogień, materiały wybuchowe lub inne środki o podobnej destrukcyjnej sile, które powodują ryzyko wybuchu lub inne szkody o specjalnej

[1765] *Of the damages (Art. 263 – Art. 267 of the Spanish Penal Code),* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://victorlopezcamacho.com/of-the-damages-art-263-art-267-of-the-spanish-penal-code/).
[1766] Ibidem.

wadze, a także narażają życie lub zdrowie ludzi. Kary za te przestępstwa oscylują w granicy od 1 do 3 lat pozbawienia wolności, a w przypadkach szczególnej wagi mogą wynieść od 4 do 8 lat. Z kolei art. 267 reguluje przypadki zniszczenia mienia spowodowane przez rażące zaniedbanie, jeśli wartość szkody przekracza 80 000 euro. Przestępstwa te są ścigane na wniosek poszkodowanego lub jego prawnego przedstawiciela, a sankcja wymierzana jest poprzez grzywnę od 3 do 9 miesięcy (w zależności od wagi szkody)[1767].

Warto wskazać, że zarówno kradzież, jak i zniszczenie mienia nie stanowią na gruncie prawa hiszpańskiego czynów przepołowionych, jak ma to miejsce w polskim systemie prawnym. Jednakże, jeżeli wartość rzeczy jest niższa niż wskazane 400 euro, to kradzież kwalifikowana jest jako wykroczenie, zgodnie z art. 234 hiszpańskiego kodeksu. Analogicznie, w przypadku zniszczenia mienia, jeśli wartość szkody nie przekracza 400 euro, czyn ten również kwalifikowany jest jako wykroczenie.

[1767] Ibidem.

V.5. Włochy

Włoskie prawo karne zarówno kradzież, jak i zniszczenie mienia traktuje jako przestępstwa, co przejawia się przede wszystkim tym, że zostały spenalizowane w ramach włoskiego kodeksu karnego – *Codice Penale*[1768].

Przestępstwo kradzieży umieszczone zostało w tytule XIII zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko mieniu". Tytuł ten podzielony jest na cztery części, z których każda skupia się na innej formie przestępstw przeciwko mieniu. Przestępstwo kradzieży zamieszczone zostało w części I, określonej jako przestępstwa przeciwko mieniu z użyciem przemocy na osobie lub rzeczy. Kradzież stypizowana została w art. 624 c.p., gdzie przewidziano za nią sankcję w postaci kary pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 3 oraz grzywny od 154 do 516 euro. Polega ono na objęciu w posiadanie rzeczy ruchomej innej osoby, odbierając ją temu, który ją posiada, w celu czerpania z niej korzyści dla siebie lub innych[1769]. Jest to przestępstwo powszechne. Przedmiotem czynności wykonawczej pozostaje cudza rzecz ruchoma, rozumiana jako dobro o wartości materialnej, jak i niematerialnej (zalicza się do nich również energię elektryczną)[1770]. Strona podmiotowa kradzieży cechuje się zamiarem osiągnięcia korzyści, ale nie musi być to zamiar *stricte* finansowy[1771]. Włoskie prawo karne wyróżnia typ kradzieży *furtum rei propriae*, czyli kradzież rzeczy własnej[1772]. Jest to instytucja o tyle specyficzna, o ile oznacza, że właściciel rzeczy może popełnić kradzież, jeśli np. w sposób nielegalny i potajemny odbiera ją osobie, której ją wynajął lub oddał w depozyt. W przypadku występujących szczególnych okoliczności zaostrzających, takie jak użycie przemocy czy szczególne okoliczności miejsca (np. w mieszkaniu), (art. 61 c.p. i art. 625 c.p.) kradzież ścigana jest na wniosek pokrzywdzonego[1773].

Koncepcja przestępstwa kradzieży we włoskich prawie karnym ma charakter trójelementowy. Opiera się na posiadaniu, przywłaszczeniu i zaborze. Ten pierwszy stanowi,

---

[1768] *Codice Penale,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.brocardi.it/codice-penale/); dalej jako c.p.
[1769] K. Więcek, *Kradzież* …, op. cit., s. 146.
[1770] *Codice Penale Art. 624 c.p Furto,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.avvocatodelgiudice.com/codice-penale/art.-624-c.p-furto).
[1771] Ibidem.
[1772] G. Sanfilippo, *Diritto penale Parte generale – Parte speciale*, Milano 2023, s. 202-204.
[1773] Ibidem, s. 203.

że przed kradzieżą rzecz musi być w posiadaniu osoby, która nie jest sprawcą. Drugi określa, że sprawca musi mieć świadomość, że rzecz należy do kogoś innego i musi działać z zamiarem osiągnięcia korzyści. Z kolei zabór to czynność polegająca na odebraniu rzeczy jej właścicielowi[1774].

Moment dokonania kradzieży polega na odebraniu rzeczy, która przeszła, choćby na krótki czas i w tym samym miejscu, w którym została skradziona, pod wyłączną kontrolę sprawcy. Nie mają znaczenia dla realizacji przestępstwa, ani fakt, że skradziona rzecz pozostaje w sferze nadzoru osoby poszkodowanej, z możliwością jej szybkiego odzyskania, ani kryterium czasowe, związane z czasem posiadania przez sprawcę, ani sposób przechowywania i transportu skradzionych rzeczy[1775]. Kluczowym zatem znamieniem przestępstwa kradzieży we włoskim prawie karnym pozostaje władztwo nad cudzą rzeczą.

Strona podmiotowa kradzieży charakteryzuje się szczególnym zamiarem, tj. chęcią uzyskania korzyści. Przy czym ta korzyść nie musi być wyłącznie majątkowa. Włoska doktryna podaje, że może być to korzyść ekonomiczna, jak i osobista[1776].

Momentem realizacji kradzieży jest chwila, w której rzecz przechodzi pod wyłączną kontrolę sprawcy, nawet jeśli ten stan trwał krótko i w tym samym miejscu, w którym rzecz została zabrana[1777]. We włoskim prawie karnym spotykamy się z instytucją, tzw. *desistenza volontaria*. Należy uznać, że jest to odpowiednik instytucji czynnego żalu. Polega ona na zaniechaniu dalszego popełnienia przestępstwa, co jest możliwe w fazie usiłowania. Podobnie jak w polskiej regulacji, *desistenza volontaria* charakteryzować się musi dobrowolnością, tj. możnością kontynuacji przez sprawcę swojego zachowania i powiązaną z jednoczesną decyzją o jego zaprzestaniu[1778].

Włoskie prawo karne wyróżnia również kradzież energii elektrycznej. Podaje się, iż może polegać ona na uszkodzeniu licznika, nawet jeśli nie będzie wiązało się to z zatrzymaniem naliczania zużycia energii[1779].

[1774] Ibidem, s. 204 i n.
[1775] L. Tramontano, *Codici Civile e Penale annotati con la giurisprudenza*, Milano 2021, s. 2536.
[1776] Ibidem.
[1777] Ibidem.
[1778] Ibidem.
[1779] Ibidem, s. 2537.

Wśród typów kwalifikowanych kradzieży można również wyróżnić „kradzież paserską". Ma ona związek z kradzieżą rzeczy już wcześniej przywłaszczonych. W doktrynie włoskiego prawa karnego podkreśla się, że rzeczy skradzione i porzucone przez złodzieja nie stają się automatycznie dostępne do przywłaszczenia przez kogokolwiek. Taka rzecz musi być uznana za ponownie należącą do pierwotnego właściciela[1780]. Nie jest to instytucja nieznana polskiemu prawu karnemu. Zarówno na gruncie cywilistycznym, jak i karnistycznym ustawodawca skupia się na ochronie legalnie przysługującego prawa własności.

Wraz z modyfikacją penalizowanych typów kradzieży, zaostrzeniu podlegają także kary. Kara za włamanie wynosi od 4 do 7 lat pozbawienia wolności oraz od 927 do 1500 euro grzywny (art. 624 bis c.p.). Z kolei za rozbój grozi kara od 5 do 10 lat pozbawienia wolności oraz grzywna od 927 do 2 500 euro (art. 628 c.p.). Z drugiej strony, włoskie prawo karne przewiduje także okoliczności łagodzące, które mogą zmniejszyć wymiar kary. Przykładem jest tzw. *furto d'uso*, które można przyrównać do analogicznie uregulowanego w polskim prawie karnym zaboru pojazdu mechanicznego w celu krótkotrwałego użycia, przy czym włoski kodeks karny wyróżnia jedynie przypadek krótkotrwałego zaboru rzeczy ruchomej[1781].

Orzecznictwo włoskich sądów karnych jest zróżnicowane. Ukazuje wielorodzajowość penalizowanych typów kradzieży. Dokonując analizy wyroków w tym zakresie przywołać można najbardziej znamienne.

Pierwsza ze spraw, *Corte di Cassazione, Sentenza n.* 141/2020[1782] dotyczyła sytuacji, w której oskarżony został zatrzymany na terenie magazynu kolejowego. Główny problem w tej sprawie dotyczył kwalifikacji formy stadialnej działań sprawcy. Sąd uznał bowiem, że doszło do dokonania, a nie tylko usiłowania kradzieży. Kwestię sporną stanowiło to, czy samo wyprowadzenie towaru z magazynu, nawet jeśli krótkotrwałe, traktować można już jako dokonanie kradzieży. Włoski sąd stanął właśnie na takim stanowisku argumentując, że nawet krótkotrwałe, ale efektywne przejęcie towaru jest wystarczające do uznania kradzieży za dokonaną.

[1780] Ibidem.
[1781] Ibidem.
[1782] *Furto tentato o furto consumato: l'elemento di* discrimen, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.studiocataldi.it/articoli/39015-furto-tentato-o-furto-consumato-l-elemento-di-discrimen.asp).

Druga ze spraw, *Corte di Cassazione, Sentenza n.* 34735/2022[1783] dotyczyła sytuacji, w której oskarżony był pod stałym nadzorem podczas kradzieży, co uniemożliwiło mu pełne przejęcie skradzionego mienia. Sąd uznał, że ciągły nadzór nad sprawcą podczas kradzieży zapobiegał jej zakończeniu, gdyż sprawca nie osiągnął pełnej kontroli nad mieniem. Nadzór nad działaniem kradzieży uniemożliwia dokonanie przestępstwa, które pozostaje w fazie usiłowania.

Kradzież w kontekście włoskiego prawa karnego, zwłaszcza w supermarketach, jest tematem wielu kontrowersji jurysdykcyjnych. Kluczowym zagadnieniem jest określenie momentu, w którym kradzież jest uznawana za dokonanie (*consumato*) lub jedynie za usiłowanie (*tentato*)[1784]. Najwyższy Sąd Kasacyjny (*Corte di Cassazione)*, wielokrotnie analizował ten problem. Klasyczny scenariusz dotyczy osoby, która ukrywa towar w torbie i przekracza kasę bez płacenia, będąc obserwowaną przez personel ochrony. W takich przypadkach sądy pierwszej instancji zazwyczaj uznają to za kradzież dokonaną. Jednakże, apelacje często podnoszą argument, że skoro działanie odbyło się pod nadzorem ochrony, która mogła zatrzymać sprawcę w dowolnym momencie, to kradzież powinna być uznana za usiłowanie. W orzecznictwie włoskim można wyróżnić trzy główne podejścia dotyczące momentu dokonania kradzieży. Pierwsze wskazuje, że kradzież jest uznawana za dokonaną w momencie, gdy sprawca przekracza kasę bez zapłaty. Nawet ukrycie towaru w kieszeni lub torbie przed kasą jest wystarczające do uznania kradzieży za dokonaną, ponieważ oznacza to przywłaszczenie rzeczy, nawet na krótki czas. Drugie uznaje kradzież za dokonaną, gdy sprawca przekracza kasę z towarem bez zapłaty, niezależnie od nadzoru personelu ochrony. Podkreśla się tutaj moment fizycznego przekroczenia kasy jako kluczowy dla uznania kradzieży za dokonaną. Z kolei trzecie wskazuje, że kradzież jest uznawana za usiłowanie, jeśli sprawca jest obserwowany przez ochronę przez cały czas trwania czynu, nawet jeśli przekroczy kasę[1785]. Dopiero opuszczenie obszaru sklepu lub zneutralizowanie elektronicznych systemów zabezpieczeń (np. antykradzieżowych etykiet) oznaczałoby dokonanie kradzieży, ponieważ

[1783] *Il monitoraggio continuativo dell'azione furtiva che impedisce la consumazione del furto,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.njus.it/news/3700/il-monitoraggio-continuativo-dell-azione-furtiva-che-impedisce-la-consumazione-del-furto/).
[1784] M. C. Ubiali, *Brevi note sul movimento consumativo del furto in supermercato (aspettando le sezioni unite)*, „Diritto penale contemporaneo" 2014, s. 1.
[1785] Ibidem.

dopiero wtedy towar opuszcza strefę kontroli właściciela. Te różne interpretacje mają znaczące implikacje praktyczne. Przykładowo, jeśli towar posiada antykradzieżową etykietę, sądy mogą uznać, że kradzież nie jest dokonana do momentu, gdy sprawca nie przejdzie przez system zabezpieczeń sklepu. W przeciwnym razie, nawet jeśli sprawca zostanie zatrzymany po przekroczeniu kasy, ale przed wyjściem ze sklepu, może to być uznane za usiłowanie kradzieży. Spory dotyczące momentu dokonania kradzieży w supermarketach odzwierciedlają głębsze różnice w interpretacji prawa karnego we Włoszech. Podczas gdy niektóre sądy skupiają się na fizycznym akcie przywłaszczenia, inne kładą nacisk na możliwość odzyskania towaru przez właściciela[1786].

Włoskie prawo rozróżnia kradzież od przywłaszczenia cudzej rzeczy. Przywłaszczenie (*appropriazione indebita*) ma miejsce, gdy sprawca ma rzecz w swoim posiadaniu, ale nie ma prawa do jej dysponowania. Natomiast kradzież dotyczy sytuacji, gdy sprawca nie ma żadnego prawa do posiadanej rzeczy. Ważne jest tutaj również rozróżnienie między kradzieżą a przywłaszczeniem rzeczy zgubionej, gdzie decydujące znaczenie ma, czy rzecz została porzucona, czy tylko chwilowo zapomniana[1787].

Przestępstwo zniszczenia mienia uregulowane jest w art. 635 c.p. jako działanie polegające na zniszczeniu, rozproszeniu, uszkodzeniu lub uczynieniu w całości lub części cudzych rzeczy ruchomych lub nieruchomych bezużytecznymi, gdy jest to popełnione z użyciem przemocy wobec osoby lub groźby, lub w związku z innym przestępstwem przewidzianym w art. 331. Przestępstwo to zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 3 lat. Podobna sankcja obowiązuje również w przypadkach zniszczenia mienia obejmującego budynki publiczne, budynki przeznaczone do użytku publicznego lub do wykonywania kultu religijnego, rzeczy o wartości historycznej lub artystycznej, nieruchomości w granicach centrów historycznych, a także nieruchomości, których budowa, renowacja, rewitalizacja lub naprawa są w toku lub zostały zakończone. Dotyczy to także urządzeń nawadniających, plantacji winorośli, drzew lub krzewów owocowych, lasów, borów, szkółek leśnych przeznaczonych do zalesiania, a także sprzętu i instalacji sportowych w celu uniemożliwienia lub przerwania imprez sportowych. Jeżeli zniszczenie mienia ma miejsce

[1786] Ibidem, s. 2.
[1787] G. Leonardi, *Codice Penale. Annotato con la giurisprudenza più rilevante e recente*, Milano 2022, s. 203.

podczas manifestacji odbywających się w miejscu publicznym lub otwartym dla publiczności, kara wzrasta do pozbawienia wolności od 1 do 5 lat. Ważnym aspektem procedury jest fakt, że w przypadku tych przestępstw, warunkowe zawieszenie kary jest uzależnione od usunięcia szkodliwych lub niebezpiecznych skutków przestępstwa, lub, jeśli skazany nie wyraża sprzeciwu, od świadczenia nieodpłatnej pracy na rzecz społeczności przez określony czas, który nie przekracza okresu zawieszenia kary. Sąd określa sposób wykonania tej pracy w wyroku skazującym. Instytucje procesowe związane z przestępstwem zniszczenia mienia obejmują procedowanie z urzędu, właściwość sądową sądu, niedozwolone aresztowanie i zatrzymanie, oraz brak wymogu wstępnego przesłuchania[1788].

Przepis art. 635-bis dotyczy zniszczenia informacji, danych i programów komputerowych. Jeżeli czyn ten nie stanowi poważniejszego przestępstwa, osoba, która niszczy, uszkadza, usuwa, zmienia lub kasuje cudze informacje, dane lub programy komputerowe, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 3 lat, na wniosek osoby pokrzywdzonej. Jeśli czyn ten jest popełniony z użyciem przemocy wobec osoby, groźby lub nadużycia uprawnień operatora systemu, kara wynosi od 1 do 4 lat pozbawienia wolności. Instytucje procesowe związane z przestępstwem zniszczenia informacji komputerowych obejmują procedowanie na wniosek pokrzywdzonego w przypadkach bez użycia przemocy lub groźby oraz procedowanie z urzędu w przypadkach z użyciem przemocy, groźby lub nadużycia uprawnień operatora systemu. Przestępstwo zniszczenia mienia we Włoszech jest surowo karane, szczególnie w kontekście wartości historycznej, artystycznej oraz publicznego użytku zniszczonego mienia. Prawodawstwo przewiduje również szczególne środki w celu naprawienia wyrządzonych szkód społeczności[1789].

Warto przywołać tutaj orzecznictwo Sądu Kasacyjnego z dnia 22 lutego 2018 roku[1790] oraz 10 listopada 2017 roku[1791]. W wyroku z dnia 22 lutego 2018 roku stwierdzono, że zniszczenie drzwi wejściowych do mieszkania, które jest wystawione na widok publiczny, stanowi przestępstwo zniszczenia mienia, nawet jeśli właściciel jest w środku. Z kolei

[1788] D. Triolo, *Codice penale e leggi complementari*, Milano 2022, s. 460.
[1789] Ibidem, s. 461-462.
[1790] *Cassazione penale Sez. I sentenza n. 8634 del 22.02.2018*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.avvocato.it/massimario-47478/).
[1791] *Cassazione penale Sez. II sentenza n. 51438 del 10.11.2017,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.avvocato.it/massimario-47394/).

w wyroku z dnia 10 listopada 2017 roku wskazano, że zniszczenie bramy garażowej, gdy właściciel nie jest obecny, również stanowi przestępstwo zniszczenia mienia.

Na podstawie omawianych przepisów, w zależności od zachodzących okoliczności *Codice Penale* określić można mianem dość kazuistycznego ze względu na ilość ujmowanych przezeń typów kwalifikowanych[1792]. Prawo włoskie również nie przewiduje instytucji czynów przepołowionych w kontekście kradzieży i zniszczenia mienia.

[1792] Ibidem.

V.6. Czechy

Podobnie jak w polskim systemie prawnym, czeskie przepisy dzielą czyny zabronione na przestępstwa (*trestné činy*) oraz wykroczenia (*přestupky*). Przestępstwa są regulowane w czeskim kodeksie karnym (*Trestním zákoníku*)[1793], natomiast wykroczenia *(přestupky*) określa ustawa o wykroczeniach (*Zákon č. 250/2016 Sb., o přestupcích*[1794]), a także ustawa o niektórych wykroczeniach *(Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích[1795]*).

Zgodnie z § 1 czeskiego kodeksu karnego, czyn jest przestępstwem, gdy ustawa tak stanowi, w chwili jego popełnienia. Aby czyn był bezprawny, musi realizować znamiona typu czynu zabronionego wskazane w ustawie karnej (§ 13 ust. 1)[1796]. Natomiast czyn nie tylko musi być bezprawny, ale również społecznie szkodliwy, jak i umyślny, chyba że ustawa przewiduje nieumyślność[1797].

Przestępstwa dzielą się na występki (*přečiny*) i zbrodnie *(zločiny*) zgodnie z § 14 ust. 1. Występki obejmują wszystkie przestępstwa nieumyślne oraz te umyślne, za które grozi kara pozbawienia wolności do 5 lat (§ 14 ust. 2). Zbrodniami są przestępstwa umyślne zagrożone karą powyżej 5 lat (§ 14 ust. 3). Jednocześnie, ustawodawca czeski wyróżnił tzw. zbrodnie szczególnie poważne (*zvlašt' zavažne zločiny*), czyli te, za które przewidziana jest kara pozbawienia wolności o górnej granicy co najmniej 10 lat (§ 14 ust. 3)[1798]. Wykroczenia stanowią z kolei mniej poważne naruszenia prawa. Zgodnie z definicją legalną umieszczoną w § 5 ustawy o wykroczeniach, wykroczeniem jest społecznie szkodliwy czyn

[1793] *Zákon č. 40/2009 Sb. Zákon trestní zákoník,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p205); W. Radecki wskazuje, że czeskie akty prawne oznacza się literą „č" (skrót od *číslo* = numer), po której następuje numer aktu w „*Sbírka zákonů*", rok publikacji oraz skrót „*Sb*.". W języku czeskim „*zákon*" to „ustawa", „*zákoník*" to „kodeks", „*ústava*" to „konstytucja", a „*ústavní zákon*" to „ustawa konstytucyjna" (zob. W. Radecki, *Nowy czeski kodeks karny*, „Prokuratura i Prawo" 2009, nr 7-8, s. 185).
[1794] *Zákon č. 250/2016 Sb. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-250#p1).
[1795] *Zákon č. 251/2016 Sb. Zákon o některých přestupcích,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-251?text=251%2F2016+Sb.#p8).
[1796] W. Radecki, *Nowy czeski* …, op. cit., s. 191; W. Radecki, *Przestępstwa, wykroczenia i delikty administracyjne w prawie polskim, czeskim i słowackim*, [w:] J. Sawicki, K. Łucarz (red.), *Na styku prawa karnego i prawa o wykroczeniach* …, op. cit., s. 399.
[1797] W. Radecki, *Kategoryzacja czynów zabronionych pod groźbą kary w prawie polskim, czeskim i słowackim. Część II. Obowiązujący stan prawny*, „Ius Novum" 2012, nr 3, s. 11.
[1798] Ibidem; W. Radecki, *Przestępstwa, wykroczenia* …, op. cit., s. 399-400.

bezprawny, który jest w ustawie wyraźnie oznaczony jako wykroczenie i który wykazuje cechy określone przez prawo, o ile nie jest przestępstwem.

Mimo że systemy prawne obu krajów zbliżają się do siebie, w Polsce nadal istnieje wyraźne rozgraniczenie pomiędzy odpowiedzialnością za wykroczenia a odpowiedzialnością za przestępstwa, podczas gdy w prawie czeskim ta granica staje się coraz bardziej rozmyta. W przeciwieństwie do czeskiego systemu, w Polsce odpowiedzialność za wykroczenia opiera się na zasadzie winy.

Kluczowym kryterium rozróżniającym przestępstwo od wykroczenia jest wartość wyrządzonej szkody oraz stopień społecznej szkodliwości. Przy wyrządzeniu szkody większej niż „nieznaczna" czyn może być zakwalifikowany jako przestępstwo, podczas gdy szkoda o niższej wartości traktowana jest jako wykroczenie administracyjne. W czeskim prawie karnym rozgraniczenie przestępstw i wykroczeń nie sprawia trudności. Znamiona przestępstw unormowane są w kodeksach karnych. Praktyka ani doktryna prawa karnego nie zna również instytucji jednoczynowego zbiegu wykroczeń z przestępstwami[1799].

Czeski kodeks karny dzieli się na trzy główne części. Część ogólna (§ 1 – § 139) obejmuje przepisy dotyczące podstawowych zasad prawa karnego, takich jak odpowiedzialność karna, zasady wymierzania kar oraz definicje kluczowych pojęć[1800]. Część szczególna (§ 140 – § 418) koncentruje się na poszczególnych kategoriach przestępstw, takich jak przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu, wolności osobistej, mieniu, środowisku, a także przestępstwa wojskowe i przestępstwa przeciwko Republice Czeskiej. W dziale V dotyczącym przestępstw przeciwko mieniu, znajdują się szczegółowe przepisy regulujące przestępstwo kradzieży oraz zniszczenie mienia. Ostatnia część reguluje procedury związane z postępowaniem karnym, prawa oskarżonych, obowiązki prokuratury oraz zasady prowadzenia spraw sądowych.

Kradzież uregulowana została w § 205 *Trestního zákoníku*. Przepis ten definiuje kradzież jako przywłaszczenie sobie w całości lub w części cudzej rzeczy ruchomej poprzez jej przejęcie wbrew woli właściciela. Sprawca uzyskuje w ten sposób możliwość swobodnego dysponowania daną rzeczą z wyłączeniem dotychczasowego posiadacza. Aby czyn ten został

[1799] W. Radecki, *Kategoryzacja* …, op. cit., s. 10.
[1800] W. Radecki, *Nowy czeski* …, op. cit., s. 190-191.

zakwalifikowany jako kradzież, musi spełniać przynajmniej jedną z dodatkowych przesłanek określonych w ust. 1 lit. a) do e) § 205[1801] lub przesłanki czynu zawarte w ust. 2 tego przepisu[1802].

Istotnym elementem przestępstwa kradzieży jest określenie wartości szkody, która musi być „nieznaczna" lub wyższa. Definicję wysokości takiej szkody można znaleźć w § 138 *Trestního zákoníku*, który wyróżnia następujące poziomy szkody: „nieznaczna" (10 000 CZK), „nie mała" (50 000 CZK), „większa" (100 000 CZK), „znaczna" (1 000 000 CZK) oraz „wielkiego rozmiaru" (10 000 000 CZK). Należy zaznaczyć, że szkodą nieznaczną jest szkoda wynosząca co najmniej 10 000 CZK[1803]. Może jednak wystąpić sytuacja, w której wyrządzona szkoda przekroczy tę wartość, ale organy ścigania uznają, że nie został spełniony warunek społecznej szkodliwości przestępstwa. Wtedy czyn ten zostanie zakwalifikowany jako wykroczenie[1804].

Warto przy tym zwrócić uwagę na stanowisko judykatury co do wykładni kryterium społecznej szkodliwości czynu. W orzeczeniu z 28 lipca 2010 roku czeski Sąd Najwyższy (dalej jako: Sąd Najwyższy) wskazał, że „kryterium społecznej szkodliwości ma charakter zasady interpretacyjnej, która pomaga w wyjaśnieniu ustawowych znamion konkretnego przestępstwa i jego formalnych cech zgodnie z ich sensem. Zastosowanie tego kryterium umożliwia odróżnienie przestępstw od innych deliktów, które nie powinny być uznawane za przestępstwa (w szczególności wykroczeń i innych deliktów administracyjnych)"[1805].

Kradzież z włamaniem traktowana jest zawsze jako przestępstwo – bez względu na wysokość wyrządzonej szkody. To samo dotyczy przypadku, gdy sprawca kradzieży w celu utrzymania się w posiadaniu rzeczy używa przemocy lub groźby przemocy, jak również, jeśli czyn został popełniony na rzeczy, którą inna osoba miała na sobie lub przy sobie. Ustawodawca do przestępstw zalicza także czyny popełnione na obszarze, na którym została przeprowadzona lub jest przeprowadzana ewakuacja osób[1806]. Co do wymienionych wyżej

[1801] Ibidem, s. 201-203.
[1802] Na temat czeskiej ustawy o wykroczeniach, zob. W. Radecki, *Odpowiedzialność za przestępstwa, wykroczenia i delikty administracyjne w prawie polskim, czeskim i słowackim*, „Prokuratura i Prawo" 2017, nr 10, s. 26-29.
[1803] Por. W. Radecki, [w:] D. Danecka (red.), *Polskie, czeskie i słowackie prawo wykroczeń. Studium prawnoporównawcze*, Warszawa 2019, s. 255.
[1804] M. Schmidtová, *Společenská škodlivost mezi přestupky a trestnými činy*, Karlovy Vary 2021, s. 41.
[1805] Ibidem.
[1806] M. Schmidtová, *Společenská* …, op. cit., s. 42.

przestępstw wypowiadał się Sąd Najwyższy w judykacie z dnia 26 czerwca 2002 roku[1807], uznając, że w przypadku tych czynów występuje na tyle wysoki stopień społecznego niebezpieczeństwa działania sprawcy, że nie sposób uznać je za wykroczenie, bez względu na wysokość wyrządzonej szkody"[1808].

Strona przedmiotowa przestępstwa kradzieży polega na przywłaszczeniu cudzej rzeczy poprzez jej zabór ze strony sprawcy. Uzyskuje on możliwość nieograniczonego dysponowania cudzą rzeczą, którą sobie przywłaszczył, i działa z zamiarem traktowania jej jako własnej[1809]. Znamię „przywłaszczenia sobie"[1810] cudzej rzeczy zgodnie z § 205 ust. 1 kodeksu karnego jest spełnione, jeśli sprawca uzyskuje możliwość nieograniczonego dysponowania cudzą rzeczą, którą sobie przywłaszczył, i działa z zamiarem traktowania jej jako własnej. Ponadto zadłużenie z tytułu czynszu nie uprawnia wynajmującego do wtargnięcia do wynajmowanych pomieszczeń i zabrania rzeczy bez zgody najemcy.

Przedmiotem przestępstwa kradzieży jest cudza rzecz. Czeskie prawo karne nie rozpoznaje konstrukcji kradzieży własnej rzeczy. Zgodnie z kodeksem karnym, rzeczą są także sterowalne siły przyrody, żywe zwierzęta, a także przetworzone oddzielone części ciała ludzkiego, takie jak peruka z prawdziwych ludzkich włosów lub ząb z koroną, tkanki lub organy ludzkie[1811]. Przetwarzanie oznacza dostosowanie, obróbkę rzemieślniczą lub przemysłowe wykorzystanie oddzielonej części ciała. Karalne jest także nielegalne pobieranie lub inne obchodzenie się z organami, tkankami, w tym wykonywanie transplantacji za opłatą. Martwe zwierzęta lub części ich ciał są uważane za rzeczy, ponieważ można określić ich wartość i wykorzystać je do innych celów.

Z orzecznictwa wynika również, iż cudzą rzeczą są także papiery wartościowe, które nie należą do sprawcy w całości lub w części. Takimi cudzymi rzeczami mogą być również pieniądze w gotówce. Nie są nimi jednak wkłady na rachunkach i książeczkach oszczędnościowych, ponieważ przechodzą one na własność banku, który może nimi swobodnie dysponować i wykorzystywać je do prowadzenia swojej działalności. Między wkładcą

[1807] *Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.06.2002, sp. zn. 7 Tdo 184/2002.*
[1808] Ibidem.
[1809] *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.05.2018, sp. zn. 5 Tdo 444/2018.*
[1810] Ibidem.
[1811] M. Schmidtová, *Společenská* …, op. cit., s. 41.

a bankiem w takiej sytuacji powstaje stosunek zobowiązaniowy, na podstawie którego wkładca ma wobec banku wierzytelność. Jest ona częścią jego majątku, lecz nie jest rzeczą[1812].

Wskazać ponadto należy, że przedmiotem kradzieży jest własność, posiadanie rzeczy oraz faktyczna możliwość dysponowania nią. Znaczenie ma zatem stan faktyczny, a nie teoretyczny[1813]. Interesującą kwestią pozostaje w prawie czeskim kradzież roślinności[1814]. Jeżeli roślinność jest posadzona na gruncie i trwale z nim związana, nie ma charakteru odrębnego przedmiotu, ponieważ stanowi część gruntu i nie może być przedmiotem kradzieży. Jednak w przypadku, gdy zostanie wykopana, zmienia swój charakter, przestaje być częścią gruntu, można ją uznać za samodzielną rzecz, a zatem może stać się przedmiotem kradzieży, pod warunkiem, że jej wartość użytkowa nie zostanie naruszona[1815].

Cudzą rzeczą jest także rzecz, którą sprawca posiada we współwłasności, z wyjątkiem wspólnego majątku małżonków, gdzie każdy z małżonków jest właścicielem całej rzeczy[1816]. Współwłaściciel może popełnić kradzież, jeśli przywłaszczy sobie rzecz będącą we współwłasności, z zamiarem traktowania jej jako własnej i arbitralnie wykluczy pozostałych współwłaścicieli[1817]. Typowym przedmiotem kradzieży są pieniądze, zarówno w formie gotówkowej, jak i bezgotówkowej, bez względu na walutę[1818]. Zgodnie z jednolitym stanowiskiem judykatury, za poszkodowanego w przypadku kradzieży środków z konta bankowego uznaje się instytucję finansową[1819].

Przedmiotem kradzieży mogą być również dokumenty, ale pod warunkiem, że ich kradzież powoduje nieodwracalną stratę. Przykładami mogą być bilety na przejazd lub wejściówki, jednak inne dokumenty, takie jak książeczki oszczędnościowe, jedynie potwierdzają wierzytelność. Z tego powodu kradzież książeczki oszczędnościowej z zamiarem wypłacenia z niej środków jest jedynie przygotowaniem do przestępstwa, karalnym tylko w przypadku kradzieży z § 205 (5) czeskiego kodeksu karnego.

[1812] *Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.01.2004, sp. zn. 11 Tdo 40/2004.*
[1813] K. Sedláčková, *Trestný čin krádeže podle §205 tr.zák.*, Praha 2020, s. 20-21.
[1814] *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.01.2004, sp.zn 11 Tdo 40/2004.*
[1815] K. Sedláčková, *Trestný* …, op. cit, s. 22.
[1816] Ibidem.
[1817] *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.4.2001, sp. zn 5 Tz 63/2001.*
[1818] K. Sedláčková, *Trestný* …, op. cit, s. 23.
[1819] *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.08.2013, sp. zn 4 Tdo 812/2013.*

Warto wskazać, że reforma czeskiego prawa z 2020 roku (*Zákon č. 333/2020 Sb.*)[1820] podniosła wcześniej obowiązujące progi szkód[1821], dostosowując je do rosnących wynagrodzeń. Aktualnie wynosi on 10 000 CZK, co oznacza, że został podwojony w stosunku do wcześniejszej granicy 5 000 CZK. Z podobną tendencją do podniesienia progu wartości szkody nominalnej spotykamy się w polskim prawie karnym. Zabieg ten ma na celu utrzymanie adekwatności kar w stosunku do realnych strat finansowych. W 2020 roku płaca minimalna w Czechach wynosiła 15 200 CZK miesięcznie, natomiast w 2024 roku wzrosła do 18 900 CZK[1822], co stanowi wzrost o około 24%. W Polsce, w 2020 roku płaca minimalna wynosiła 2 800 złotych[1823], a w 2024 roku została podniesiona do 4 242 złotych[1824], co stanowi wzrost o około 51,5%.

Przestępstwo kradzieży w typie podstawowym jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat dwóch, zakazem prowadzenia działalności lub przepadkiem[1825]. Surowsze sankcje stosuje się w przypadku szkód o większej wartości lub gdy kradzież została popełniona w szczególnych okolicznościach[1826]. W przypadku recydywy, czyli popełnienia kradzieży w ciągu 3 lat od wcześniejszego skazania lub ukarania, kara pozbawienia wolności wynosi od 6 miesięcy do 3 lat. Jeżeli kradzież powoduje większą szkodę, można orzec karę od roku do 5 lat pozbawienia wolności lub karę pieniężną. W praktyce uznaje się, iż przestępstwa kradzieży powinny być surowiej karane tylko wtedy, gdy związane są z wykorzystaniem nadzwyczajnych okoliczności (przykładem pandemia[1827]).

[1820] *Zákon č. 333/2020 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-333).

[1821] progi obowiązują od 1 października 2020 roku.

[1822] *Přehled o vývoji částek minimální mzdy,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.mpsv.cz/prehled-o-vyvoji-castek-minimalni-mzdy).

[1823] Zob. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2020 r. (Dz. U. z 2019 r., poz. 1778).

[1824] Zob. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 2023 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2024 r. (Dz. U. z 2023 r., poz. 1893).

[1825] M. Kulik, *Kradzież szczególnie zuchwała i jej odpowiedniki w wybranych państwach europejskich,* [w:] M. Mozgawa (red.), *Kradzież szczególnie* …, op. cit., s. 372.

[1826] Takich jak popełnienie czynu poprzez włamanie, próba zachowania rzeczy bezpośrednio po czynie przy użyciu przemocy lub groźby przemocy, kradzież rzeczy, którą inna osoba ma przy sobie lub w swoim zasięgu, lub popełnienie czynu na terenie, na którym była przeprowadzana lub jest przeprowadzana ewakuacja osób.

[1827] *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.03.2021, sp. zn 15 Tdo 110/2021.*

Przygotowanie do kradzieży w typie podstawowym jest niekaralne. Natomiast, inaczej ma się sprawa w przypadku kradzieży kwalifikowanej z § 205 ust. 6[1828].

Przestępstwo włamania określone zostało w § 205 ust. 1 lit. b) czeskiego kodeksu karnego. Różni się ono od kradzieży tym, że wypełnienie znamion tego typu czynu zabronionego nie jest uzależnione od wysokości szkody. Podstawowym elementem pozostaje tutaj sam akt fizycznego wtargnięcia do zamkniętego pomieszczenia z zamiarem przywłaszczenia sobie rzeczy, często z użyciem siły lub podstępu. Włamanie jako forma kradzieży charakteryzuje się dodatkowo zastosowaniem przemocy lub zagrożenia bezpośrednią przemocą w celu utrzymania sobie skradzionego mienia.

Rozbój zdefiniowany został w § 173 czeskiego kodeksu karnego. W przeciwieństwie do kradzieży, przestępstwo rozboju chroni dwa dobra prawne: wolność osobistą w zakresie podejmowania decyzji oraz własność. Strona przedmiotowa rozboju polega na użyciu przemocy lub groźby natychmiastowego użycia przemocy w celu zagarnięcia cudzej rzeczy. Wskazać należy w tym miejscu, że ważniejsze jest w praktyce jaki był rezultat działania sprawcy niż jego intencje. Dla potwierdzenia przywołać można sprawę, w której sprawca ukradł przedmioty w sklepie przed zapłaceniem, a na żądanie sprzedawcy zareagował użyciem gazu pieprzowego. Sąd uznał to za rozbój, a nie kradzież, ponieważ przestępstwo zostało ukończone poprzez użycie przemocy. Niezależnie od wartości rzeczy, przestępstwo rozboju jest zawsze uznawane za dokonane z chwilą użycia przemocy.

Zniszczenie mienia uregulowane zostało w § 228 *Trestního zákoníku*. Przepis ten definiuje uszkodzenie mienia jako zniszczenie, uszkodzenie lub uczynienie nieużyteczną cudzej rzeczy, powodując tym samym na cudzym majątku szkodę niebędącą nieznaczną. Sprawca takiego czynu może być karany pozbawieniem wolności do roku, zakazem prowadzenia działalności lub przepadkiem. Surowsze sankcje stosuje się w przypadku wyrządzenia szkody o większej wartości, popełnienia czynu wobec określonych osób lub w szczególnych okolicznościach, takich jak stan zagrożenia.

Jak w przypadku większości przestępstw przeciwko mieniu, przedmiotem tego przestępstwa jest własność rzeczy. Zwykle jest to rzecz materialna, jednak w niektórych przypadkach może to być także rzecz niematerialna. Zgodnie z § 228 ust. 1 *Trestního zákoníku*

[1828] W. Radecki, *Nowy czeski* …, op. cit., s. 208.

szczególnie chroniona jest integralność rzeczy, ewentualnie ochrona jej użyteczności. Zgodnie z § 228 ust. 2 czeskiego kodeksu karnego, chroniona jest przede wszystkim integralność powierzchni materialnej rzeczy i jej wygląd, w tym inne wartości niż tylko te majątkowe. Przedmiotem przestępstwa pozostaje cudza rzecz. Cudzą rzeczą według § 134 czeskiego kodeksu karnego jest rzecz, która nie należy w żadnej części do sprawcy. Wykroczenie uszkodzenia cudzej rzeczy według ust. 1 można popełnić również na żywym zwierzęciu. Przykładem może być umyślne zabicie psa należącego do osoby trzeciej. Cudzą rzeczą nie jest rzecz, która znajduje się we wspólnym majątku małżonków[1829].

Zgodnie z § 228 ust. 1 czeskiego kodeksu karnego, sprawca niszczy, uszkadza lub czyni rzecz bezużyteczną, powodując tym samym szkodę, która nie jest nieznaczna. Zniszczenie oznacza całkowite pozbawienie rzeczy wartości (np. zabicie zwierzęcia, zburzenie domu, spalenie drewna). Uszkodzenie odnosi się do częściowego uszkodzenia rzeczy. Uczynienie rzeczy bezużyteczną nie oznacza naruszenia jej materialnej istoty, lecz polega na obniżeniu jej wartości, przez co nie może być ona w ogóle lub w znacznym stopniu używana zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Przykładami mogą być zasianie nasion na cudzym polu, wymieszanie farb, wylanie cieczy na ziemię, itp. Przy szacowaniu szkody nie uwzględnia się utraconego zysku.

Zgodnie z § 228 ust. 2 *Trestního zákoníku*, sprawca uszkadza cudzą rzecz, spryskując ją, malując lub opisując farbą lub inną substancją. Spryskanie, pomalowanie lub opisanie farbą lub inną substancją stanowią specyficzne sposoby uszkodzenia cudzej rzeczy. Mamy do czynienia z tzw. specjalnym przypadkiem uszkodzenia cudzej rzeczy. Od ust. 1 różni się tym, że dla powstania odpowiedzialności karnej nie jest wymagane spowodowanie szkody. Wysokość spowodowanej szkody ma jedynie wpływ na prawną kwalifikację i związane z tym sankcje karne[1830]. Przy ocenie prawnokarnej należy mieć na względzie jedną z podstawowych zasad prawa karnego, a konkretnie zasadę subsydiarności represji karnej. W zależności od konkretnych okoliczności sprawy należy się zastanowić, czy czyn spełnia znamiona społecznej szkodliwości i czy konieczne jest wejście na płaszczyznę prawnokarną. Przykładem może być zwykłe pokolorowanie czystego papieru flamastrem, który należy do innej osoby.

[1829] P. Obdržálek, *Majetkové trestné činy se zaměřením na trestný činkrádeže*, Zlín 2023, s. 21-23.
[1830] Ibidem.

Znamiona samego czynu są zrealizowane, jednak czyn ten nie jest społecznie szkodliwy, dlatego nie można go zakwalifikować jako przestępstwo uszkodzenia cudzej rzeczy według § 228 ust. 2 czeskiego kodeksu karnego[1831].

Sprawcą przestępstwa uszkodzenia mienia może być tylko osoba fizyczna. Popełnienie wymienionego przestępstwa przez osobę prawną nie jest możliwe, ponieważ przestępstwo to nie zostało zdefiniowane w § 7 ustawy nr 418/2011[1832].

Odszkodowanie za zniszczoną rzecz powinno opierać się na tzw. „obiektywnej cenie"[1833] rzeczy sprzed jej zniszczenia oraz koszcie naprawy lub wymiany. Pojęcie „ceny obiektywnej" odnosi się do ceny rynkowej z danego okresu i miejsca, w którym doszło do szkody. Z kolei w judykacie z dnia 19 września 2023 roku[1834] Sąd Najwyższy zajął się kwestią odpowiedzialności za szkody powstałe w wyniku zniszczenia mienia oraz tym, w jaki sposób należy ustalać odszkodowanie za tego typu szkody. Orzeczenie podkreśla, że w przypadku zniszczenia mienia istotne jest przywrócenie stanu sprzed szkody poprzez odszkodowanie w wysokości pozwalającej na pełną naprawę lub wymianę rzeczy.

Podsumowując, w czeskim prawie karnym, podobnie jak w polskim, funkcjonuje instytucja analogiczna do czynu przepołowionego, szczególnie w zakresie przestępstw przeciwko mieniu, takich jak kradzież czy zniszczenie mienia. Kluczowe znaczenie ma tu kryterium wartości mienia, które determinuje kwalifikację prawną czynu.

Zgodnie z czeskim kodeksem karnym, jeżeli wartość skradzionego lub zniszczonego mienia przekracza określoną kwotę, wynoszącą obecnie 10 000 CZK, czyn jest kwalifikowany jako przestępstwo, co wiąże się z możliwością nałożenia surowszych sankcji karnych. Natomiast gdy wartość szkody nie osiąga tego progu, czyn stanowi wykroczenie (*přestupek*) i podlega sankcjom w ramach postępowania administracyjnego.

Konstrukcja ta, podobnie jak w polskim prawie, odzwierciedla zasadę proporcjonalności w odniesieniu do stopnia społecznej szkodliwości czynu, umożliwiając różnicowanie odpowiedzialności karnej na podstawie materialnej wagi wyrządzonej szkody.

[1831] Ibidem.
[1832] Ibidem.
[1833] *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.09.2021, sp. zn 8 Tdo 970/2021.*
[1834] *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.09.2023, sp. zn 27 Cdo 2327/2022.*

V.7. Wielka Brytania

Angielskie prawo *common-law* ukształtowało się niezależnie od *ius civile*. Ustawodawstwa oparte na nim stanowią grupę rozwijającą się we własnym, tradycyjnym modelu prawnym, opartym przede wszystkim na wielowiekowej spuściźnie orzecznictwa sądowego. Odmienność systemowa (względem prawa kontynentalnego) nie jest oczywiście absolutna, gdyż potrzeby dostosowywania prawa do wymogów nowożytnego państwa wymogła przyjmowanie na grunt *common-law* wielu instytucji analogicznych względem tych obecnych w systemach kontynentalnych (rozwój ten działał również i w drugą stronę)[1835].

W średniowiecznej Anglii stworzono podział przestępstw na *treason* (zdrada), *felony* (zbrodnia) i *misdemeanor* (występek). *Felony* początkowo oznaczało zdradę, ale później zaczęło obejmować większość poważnych przestępstw, takich jak zabójstwo (*homicide*), zgwałcenie (*rape*), kradzież (*larceny*), rabunek (*robbery*) czy włamanie (*burglary*). Występek pierwotnie określano terminem *trespass*, który później zastąpiono terminem *misdemeanour*. Podział na występki i zbrodnie miał kluczowe znaczenie przy określaniu skutków skazania[1836]. Sprawcy występków karani byli według sędziowskiego uznania, przy czym nie groziła im kara śmierci, co miało miejsce w przypadku popełnienia zbrodni[1837].

Początkowo w prawie brytyjskim wyróżniano zbrodnie (*felony*) oraz występki (*misdemeanour*), z czego owe występki charakteryzowały się przede wszystkim w sposób negatywny, tzn. stanowiły czyny, których nie można było zakwalifikować jeszcze jako zbrodni[1838].

Obecnie prawo angielskie nie uznaje już rozróżnienia na zbrodnie i występki, wprowadzając zamiast tego podział na przestępstwa rozpatrywane w trybie uproszczonym (*summary offences*), przestępstwa rozpatrywane w trybie zwykłym (*indictable offences*) oraz przestępstwa, które mogą być rozpatrywane w obu trybach (*either way offences*)[1839].

[1835] Szerzej, zob. J. Halberda, *Podobieństwa między prawem rzymskim i angielskim na przykładzie reguł dotyczących postępowania i zobowiązań*, „Forum Prawnicze" 2012, nr 1 (9), s. 48-58.
[1836] E. Myrczek-Kadłubicka, *Egzamin na tłumacza przysięgłego. Przewodnik po prawie karnym. Język angielski*, Warszawa 2013, s. 6.
[1837] Ibidem.
[1838] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 504.
[1839] E. Myrczek-Kadłubicka, *Egzamin na tłumacza przysięgłego* …, op. cit. s. 7-8.

Duży wpływ na prawidłową ocenę i możliwość porównania systemu angielskiego prawa karnego z polskim ma również fakt podziału przestępstw ze względu na tryb ścigania. W omawianym porządku prawnym nie wyróżnia się wykroczeń, a jedynie występki mniejszej wagi. Taka kategoryzacja czynów przejawia się przede wszystkim w sposobie inicjowania postępowania karnego. Wspomniane występki ścigane są za pomocą złożenia skargi do sądu grodzkiego[1840].

Kluczowym aktem prawnym regulującym kradzież w Anglii i Walii jest *Theft Act 1968*[1841]. Ustawa ta wprowadziła istotne zmiany i uproszczenia w stosunku do wcześniejszych regulacji, zastępując m.in. *Larceny Act 1916*[1842]. W 2006 roku niektóre jej przepisy zostały zmienione przez *Fraud Act 2006*[1843], co doprowadziło do zbiegu podstaw odpowiedzialności zwłaszcza w przypadku kradzieży i oszustwa. *mens rea*, czyli zamiarze sprawcy[1844].

We wprowadzeniu do *Theft Act 1968* zamieszczono katalog definicji, m.in. definicję kradzieży. Zgodnie z sekcją 1 polega ona na „nieuczciwym przywłaszczeniu mienia należącego do innej osoby z zamiarem trwałego pozbawienia jej tego mienia”[1845]. Elementy tej definicji można zakwalifikować jako elementy *actus reus*[1846]. Sprawca musi przywłaszczyć sobie cudze mienie w sposób nieuczciwy. Musi mieć zamiar trwałego pozbawienia właściciela tej własności.

Sekcja 5 *Theft Act 1968* określa kiedy własność jest traktowana jako należąca do kogoś innego na potrzeby przestępstwa kradzieży. Aby w pełni zrozumieć kluczowe terminy z tej sekcji, takie jak „prawo własności” czy „powierzenie”, konieczne jest odwołanie się do prawa cywilnego[1847].

[1840] R. Pawlik, *Kontrawencjonalizacja* …, op. cit., s. 505.

[1841] *Theft Act 1968,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/60/contents).

[1842] *Larceny Act 1916,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1916/50/pdfs/ukpga_19160050_en.pdf); Wcześniej prawo angielskie dotyczące kradzieży było uważane za nadmiernie skomplikowane, a Larceny Act 1916 zawierał wiele starych, technicznych i pokrewnych przestępstw, takich jak świętokradztwa czy kradzież psów (T. Koo, *Different Strokes for Different Folks: Examining the Differing Approaches to the Offence of Theft in the United Kingdom and Singapore*, „Singapore Comparative Law Review” 2021, s. 112).

[1843] *Fraud Act 2006,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/35/contents).

[1844] D. Ormerod, K. Laird, JC Smith, *Smith, Hogan & Ormerod’s Text, Cases, & Materials on Criminal Law. Thirteenth edition,* Oxford 2020, s. 356.

[1845] M. Dyson, *Blackstone's Statutes on Criminal Law*, Oxford 2022, s. 49.

[1846] T. Koo, *Different* …, op. cit., s. 112.

[1847] D. Ormerod, K. Laird, JC Smith, *Smith, Hogan* …, op. cit., s. 357.

Zgodnie z wcześniej przywołaną definicją, akt kradzieży obejmuje następujące znamiona. Do znamion przedmiotowych zaliczyć należy trwałe przywłaszczenie mienia, będącego cudzą własnością. Natomiast strona podmiotowa opiera się na nieuczciwym działaniu po stronie sprawcy[1848].

Przechodząc do omówienia znamion przedmiotowych należy wskazać, że przywłaszczenie w brytyjskim prawie karnym definiowane jest jako każda czynność polegająca na przejęciu praw właściciela nad daną własnością. Może ono polegać również na zatrzymaniu mienia pożyczonego czy otrzymanego w darze. Główną okolicznością decydującym o tym, że do przywłaszczenia doszło jest w tych przypadkach brak zgody uprawnionego dysponenta. Zwłaszcza w sytuacji obdarowania, ważna jest świadomość i pełnia zdolności umysłowej darczyńcy. Przedmiotem własności mogą być rzeczy ruchome i nieruchome, w tym pieniądze, jak i rzeczy niematerialne. Natomiast za mienie nie uznaje się kredytów bankowych udzielonych w wyniku oszustwa[1849].

Kryptowaluty takie jak Bitcoin, są nowym typem aktywów cyfrowych, które można wymieniać na tradycyjne waluty lub używać do płatności za towary i usługi. Unikalne cechy kryptowalut, takie jak anonimowość transakcji i ich nieodwracalność, czynią je atrakcyjnym celem dla przestępców. Aktywa kryptograficzne spełniają kryteria „własności" (*property*) w prawie angielskim, ponieważ są „definiowalne, identyfikowalne przez osoby trzecie, zdolne do przeniesienia oraz posiadają pewien stopień trwałości"[1850].

W kontekście nowoczesnych przestępstw, takich jak kradzieże związane z kryptowalutami, brytyjskie prawo stoi przed wyzwaniem dostosowania się do technologicznych innowacji, które wprowadzają nowe typy aktywów cyfrowych. Kryptowaluty, a szerzej aktywa kryptograficzne (*cryptoassets*), stały się celem zarówno zaawansowanych ataków cybernetycznych, jak i bardziej bezpośrednich form napaści[1851].

[1848] F. FitzGibbon KC, *Theft*, „Thomson Reuters" 2024, s. 2; Prawo przewiduje pewne wyjątki, które wyłączają nieuczciwość z definicji przywłaszczenia, jeśli oskarżony wierzy, że ma prawo do mienia, wierzy, że właściciel wyraża zgodę na przywłaszczenie, lub wierzy, że właściciel nie może zostać odnaleziony przy zastosowaniu rozsądnych środków.

[1849] Ibidem, s. 3.

[1850] A. Taylor, M. Ó Floinn, *Bitcoin burglaries and the Theft Act 1968*, „Criminal Law Review" 2021, (3), s. 174.

[1851] Jako przykład takiego napadu można przywołać sprawę napadu w Oxfordshire z 2018 roku, zob. *Gang targeting bitcoin traders fled empty-handed,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.oxfordmail.co.uk/news/15907000.gang-targeting-bitcoin-traders-fled-empty-handed/). W tej sprawie gang zaatakował handlarzy bitcoinami. Cztery zamaskowane osoby wtargnęły do domu w Moulsford i zmusiły

Przechodząc do omówienia strony podmiotowej kradzieży, zwrócić należy uwagę, że kluczowym znamieniem pozostaje intencja sprawcy. Musi cechować się ona zamiarem trwałego pozbawienia właściciela tego mienia, co obejmuje również długotrwałe pożyczenie czy używanie mienia niezgodne z jego przeznaczeniem[1852].

Maksymalna kara za kradzież, zgodnie z sekcją 7 *Theft Act 1968* wynosi 7 lat pozbawienia wolności[1853]. Wymiar kary za przestępstwo kradzieży może być jednak zróżnicowany, w zależności od jej typu. Szczegółowe wytyczne w tym względzie określone zostały w *Sentencing Guidelines Council* i zostały zaktualizowane w 2016 roku[1854].

Zgodnie z definicją zamieszczoną w *Theft Act 1968* w sekcji 9 włamanie to wejście do budynku lub jego części, poprzez przełamanie zabezpieczeń z zamiarem popełnienia przestępstwa. W przypadku kryptowalut, kluczowe jest ustalenie czy przestępca przywłaszczył kryptowaluty znajdujące się „w budynku". Kryptowaluty, będące niematerialnym aktywem, nie mogą być fizycznie „w budynku", co wymaga w tym przypadku bardziej adekwatnej wykładni prawa[1855]. W doktrynie prawa brytyjskiego powszechnie uznaje się, że kryptowaluty nie są jedynie informacją, lecz unikalnym zasobem cyfrowym, który można przenosić i który ma wymierną wartość[1856]. Z tego też względu, nie wszystkie kryptowaluty mogą być uznane za cudzą własność ze względu na ich zmienność i stabilność. Cecha ta odnosić się będzie tylko do tych, które mają ugruntowaną historię transakcji[1857].

Przestępstwo zniszczenia mienia jest regulowane przede wszystkim przez *Criminal Damage Act 1971*[1858]. Zgodnie z sekcją 1 tej ustawy, osoba, która bezprawnie niszczy lub uszkadza jakiekolwiek mienie należące do innej osoby popełnia przestępstwo. Jednocześnie, ustawodawca wymaga działania w zamiarze, ewentualnie w sposób

parę do przekazania bitcoinów, grożąc bronią. Próba transakcji nie powiodła się, a napastnicy uciekli z pustymi rękami.

[1852] Ibidem, s. 4.

[1853] Pierwotnie było to 10 lat, akt ten został, jednakże znowelizowany w roku 1992, zob. *Criminal Justice Act 1991,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1991/53/section/26).

[1854] F. FitzGibbon KC, *Theft* …, op. cit., s. 4.

[1855] A. Taylor, M. Ó Floinn, *Bitcoin* …, op. cit., s. 174 i n.

[1856] Ibidem, s. 178.

[1857] Ibidem.

[1858] *Criminal Damage Act 1971*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/48/contents).

lekkomyślny. Szczególnym typem tego przestępstwa jest zniszczenie mienia mające na celu narażenie innej osoby na niebezpieczeństwo, jak również podpalenie (*arson*)[1859].

Znamiona strony przedmiotowej tego przestępstwa obejmują bezprawne zniszczenie lub uszkodzenie cudzego mienia. Z kolei strona podmiotowa może być zarówno umyślna, jak i nieumyślna (nieostrożność). Ustawodawca spenalizował też przestępstwo zniszczenia własnego mienia uznając, że również w tym przypadku dochodzi do naruszenia określonych wartości społecznie chronionych[1860].

Przechodząc do omówienia znamion przedmiotowych, kluczowym znamieniem pozostaje znamię zniszczenia lub uszkodzenia. O uznaniu, że doszło do zniszczenia lub uszkodzenia mienia decydować będzie organ *in concreto*. Należy brać pod uwagę przede wszystkim stopień szkód wyrządzonych w materii i ich nieodwracalność. Istnieje dosyć wyraźna różnica między słowem zniszczyć, a uszkodzić. Zniszczenie ma wydźwięk ostateczny, nieodwracalny. Można go utożsamiać z niemożnością przywrócenia do stanu poprzedniego. Tak jak np. w przypadku „zezłomowania" pojazdu mechanicznego czy wyburzenia budynku[1861]. Natomiast, uszkodzenie oznaczać będzie naruszenie materii, ale nie w stopniu ostatecznym. Owszem naruszenie to może powodować całkowitą niezdatność do użytku, ale nie wiąże się z utratą rzeczy w sensie materialnym. Odnosząc się do wybranego orzecznictwa sądów brytyjskich wskazać należy, że przede wszystkim zwracają one uwagę na stopień utraty wartości mienia w wyniku działań sprawcy. Naniesienie graffiti na chodnik, jeżeli zostało dokonane zmywalną farbą uznaje się za uszkodzenie, a nie zniszczenie. Podobnie też naplucie na mundur funkcjonariusza Policji nie zostało uznane jako uszkodzenie, ze względu na bezproblemowość przywrócenia rzeczy do stanu poprzedniego. W orzeczeniu tym sąd wyraźnie podkreślił, że brak wypełnienia znamion przestępstwa zniszczenia mienia lub chociażby jego uszkodzenia wynika z tego, że ani wartość, ani użyteczność rzeczy nie zmieniły się na skutek działań sprawcy[1862]. Jak zatem widać anglosaskie podejście orzecznicze w dość dużym stopniu pokrywa się z podejściem kontynentalnym, przy czym realne ujmowanie prawa wydaje się bardziej adekwatne w tym wypadku. W przypadku takich

[1859] M. Dyson, *Blackstone's Statutes on Criminal Law 33rd Edition*, Oxford 2023, s. 56.
[1860] N. Monaghan, *Criminal law directions 6th Edition*, Oxford 2020, s. 295.
[1861] J. Herring, R. Huxley-Binns, *Criminal law Seventh Edition*, Oxford 2020, s. 151.
[1862] Ibidem; *Hardman v CCof Avon* [1986] Crim LR 330.

przestępstw jak zniszczenie mienia, czy jego uszkodzenie większy nacisk należałoby właśnie kłaść na ocenę okoliczności obiektywnych. W przywołanym wyżej przykładzie z opluciem ubrania, wydaje się, że na pierwszym miejscu naruszona została godność osoby, aniżeli jej mienie. Słuszne zatem jest stanowisko, w którym nie zakwalifikujemy tej sytuacji jako uszkodzenia mienia.

Rzecz, która podlegała uszkodzeniu lub zniszczeniu musi być cudzą własnością i musi mieć charakter rzeczy ruchomej. Definicja legalna cudzej własności znajduje się w sekcji 10. Przede wszystkim rzeczy oznaczają mienie majątkowe lub osobiste, w tym pieniądze. Przy czym do mienia zalicza się również zwierzęta dzikie, jeżeli znajdują się w hodowli lub w stałym posiadaniu właściciela. Natomiast ustawodawca nie traktuje jako mienia dziko rosnących grzybów, kwiatów, owoców lub liści roślin. Jak zatem widać definicja mienia w prawie brytyjskim jest zdecydowanie inna niż w prawie polskim. Spotykamy się tutaj z charakterystyczną dla *common law* tendencją do uszczegóławiania sytuacyjnego. Wynika to przede wszystkim z aplikowalności precedensów na kolejne stany faktyczne. Ocena takiej struktury legislacyjnej pozostaje jednak poza polem atencji ustawodawcy kontynentalnego. Co wynika przede wszystkim z dążenia do uniwersalności generalnej i abstrakcyjnej normy prawnej w prawie stanowionym.

Omawiane przestępstwo dotyczy jedynie rzeczy cudzych. Zgodnie z definicją legalną jest to każda rzecz należąca do innej osoby niż sprawca. Nie chodzi tutaj jedynie o tytuł własności, ale każdy prawnie uznany legitymujący osobę do posługiwania się tą rzeczą. Stąd też w brytyjskim prawie możliwe jest również ponoszenie odpowiedzialności przez właściciela rzeczy za jej zniszczenie lub uszkodzenie. Ustawodawca skupia się bowiem nie tylko na kwestii posiadania, ale też na rzeczywistej szkodzie po stronie osób, którym przysługuje tytuł prawny do mienia. Stąd też, w przypadku np. zniszczenia samochodu należącego do sprawcy i jego żony będzie można oskarżyć go o zniszczenie mienia. Z kolei, jeżeli sprawca byłby jedynym właścicielem samochodu, to nie będzie podstaw do postawienia go w stan oskarżenia. Porównując regulacje polskie i brytyjskie pod tym kątem, stwierdzić należy, iż polski legislator skorzystał w tym względzie z ujęcia cywilistycznego własności. W rezultacie użycie słowa cudze mienie jest dosyć uniwersalne i bez problemu pozwala na identyfikację sprawcy również w osobie współwłaściciela rzeczy.

Strona podmiotowa, czyli znamiona subiektywne (*mens rea*) w przypadku zniszczenia mienia charakteryzować muszą się zamiarem lub nieostrożnością[1863]. Zniszczenie mienia musi mieć charakter bezprawny, co oznacza, iż brak jest jakiegokolwiek usprawiedliwienia działań sprawcy. Udowodnienie umyślności opiera się na uznaniu, że sprawca był świadomy, iż rzecz, którą niszczy lub uszkadza należy do kogoś innego. Wyłączenie odpowiedzialności może mieć miejsce jedynie wtedy, jeżeli sprawca udowodni, iż działał w usprawiedliwionym, błędnym przekonaniu, że rzecz jest jedynie jego własnością[1864]. W sprawie Smith (1974), najemca po zakończeniu okresu najmu zlikwidował okablowanie, które sam zamontował wcześniej, pozostając w błędnym przekonaniu, że ma do tego prawo. Tymczasem zgodnie z przepisami, okablowanie po zamontowaniu w mieszkaniu stało się własnością najemcy. W związku z czym wynajmujący został uniewinniony od zarzutu[1865]. Natomiast w przypadku nieostrożności, kluczowe jest wykazanie możliwości świadomości co do tego, że zniszczone mienie może nie być własnością sprawcy. W przypadku nieostrożności należy udowodnić, że sprawca powinien był na podstawie okoliczności zdawać sobie sprawę z prawdopodobnego tytułu własności innej osoby. Co więcej, nieostrożność dotyczyć musi również samego aktu zniszczenia lub uszkodzenia. W sprawie Seray-Wurie (2012) sąd stwierdził, że dla wykazania nieostrożności wystarczająca jest możliwość świadomości. W omawianym przypadku sprawca zniszczył znaki drogowe na parkingu, wobec czego sąd stwierdził, że nie jest koniecznym udowadnianie jego wiedzy na temat bezprawności podejmowanych działań[1866].

Typem kwalifikowanym w stosunku do sekcji 1 (1) pozostaje 1 (2), czyli tzw. *aggravated offence* (narażenie na niebezpieczeństwo utraty życia)[1867]. W przypadku tego typu czynu, występuje kilka różnic w stosunku do typu podstawowego. Po pierwsze, zniszczenie obejmuje nie tylko cudzą rzecz, ale także mienie własne. Wynika to z tego, że w przypadku typu kwalifikowanego, celem sprawcy jest narażenie na niebezpieczeństwo za pomocą zniszczenia mienia, a nie samo zniszczenie mienia. Zatem mienie pełni tutaj funkcję subsydiarną. W związku z tym, w tego typu sytuacjach nie będzie trzeba udowadniać,

[1863] CILEx Law School, *Criminal Damage: Outline and Analysis*, College House, Kempston, Bedford, UK, 2019, s. 27, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://cilexlawschool.ac.uk/wp-content/uploads/2019/09/UQ03-Criminal-Law-Sample-2019.pdf).
[1864] Ibidem, s. 27.
[1865] Ibidem.
[1866] Ibidem.
[1867] Ibidem, s. 28.

że sprawca był przekonany o tytule prawnym do rzeczy. Po drugie, sprawca musi działać umyślnie, ewentualnie nieostrożnie w kontekście narażenia na niebezpieczeństwo utraty życia innych osób. Przy czym nie trzeba w jakikolwiek sposób udowadniać, że to życie w jakikolwiek sposób zostało zagrożone. Kluczowe jest wykazanie zamiaru sprawcy w tym kontekście, ewentualnie jego nieostrożności. Po trzecie, zniszczenie mienia musi być ściśle powiązane z chęcią narażenia życia innych osób. Jeżeli sprawca tylko niszczy mienie, ale nie obejmuje swoim zamiarem dalszych implikacji w postaci narażenia życia, to możemy mu postawić jedynie zarzut zniszczenia mienia. Przypadek taki jasno obrazuje orzeczenie Steer (1987), w którym to doszło do zniszczenia okna, w wyniku postrzelenia osoby, która za nim stała. Intencją sprawcy było zastrzelenie, a nie uszkodzenie osoby za pomocą rozbitego okna. Precedens Steer znalazł zastosowanie w innej sprawie z 2010 roku, gdzie sprawca zniszczył okno i rzucił do mieszkania kanister benzyny, chcąc podpalić sypialnię ofiary. Nie doszło jednak do pożaru, a sprawca początkowo został skazany za przestępstwo narażenia na niebezpieczeństwo utraty życia, na podstawie s1(1) CDA 1971. W rezultacie jednak, zarzut został podważony, jako że sprawca nie miał zamiaru narażenia życia ofiary poprzez wybicie okna. W związku z tym finalnie oskarżono go o przestępstwo zniszczenia mienia w typie podstawowym[1868]. W porównaniu do polskiego prawa karnego, polski ustawodawca kwestie te reguluje oddzielnie, stosując system podziału według stopnia narażenia dobra prawnego na niebezpieczeństwo. W rezultacie odróżnia się między naruszeniem dobra prawnego, a jego narażeniem (w stopniu abstrakcyjnym lub konkretnym). Trudno o dokonywanie oceny, który sposób regulacji jest bardziej wartościowy. Z pewnością jednak można tutaj wskazać, że polskie przepisy wydają się w tym kontekście bardziej zorganizowane i bardziej aplikowalne.

Klasyfikacja kradzieży pozostaje kwestią uznaniową. Zarówno na poziomie działań prokuratury, jak i później sądu. Oczywiście nie jest to uznanie dowolne, gdyż każdy z wymienionych organów musi posiłkować się już obowiązującymi przepisami i ewentualnymi precedensami. Jednakże, nadal oznacza to, iż nie da się z góry stwierdzić, że dany czyn zostanie zakwalifikowany tak, a nie inaczej. Stąd też w brytyjskim prawie karnym trudno mówić

[1868] Ibidem.

o przepołowieniu czynów, a wręcz takiej kategorii czynów prawo to nie wyróżnia. Zatem jakiekolwiek rozważenia w tym zakresie należy zacząć od poszukiwań instytucji podobnych.

W systemie anglosaskim nie ma formalnego wyodrębnienia wykroczeń[1869]. Istnieje zaś kategoria przestępstw nazywanych „*offence triable either way*". Są te czyny, które mogą być procedowane przed różnymi sądami, a decyzja o wyborze właściwego podejmowana jest podczas tzw. przesłuchania wstępnego (*Mode of Trial hearing*). Tryb postępowania zależy od stopnia skomplikowania i powagi sprawy. W przypadku, gdy sędzia uzna, że sprawa nie wymaga ławy przysięgłych kieruje ją do ławy przysięgłych sądu magistrackiego (*Magistrates' Court*). Natomiast przypadki bardziej zawiłe rozpatrywane są przed sądem koronnym (*Crown Court*). Zauważyć przy tym należy, że brytyjskie *offence triable either way* nie stanowią analogicznej instytucji do polskiego rozwiązania jakim są czyny przepołowione[1870].

Zakres samej kary też w pewien sposób pozostaje kwestią uznaniową. Niemniej jednak sędzia ograniczony jest górną granicą zagrożenia ustawowego. Nie inaczej będzie także w kwestii niszczenia mienia, które reguluje w sekcji 4 *Criminal Damage Act 1971*, przewidując karę do 10 lat pozbawienia wolności, a w pewnych przypadkach nawet karę dożywotniego pozbawienia wolności.

[1869] J. Skupiński, *Model polskiego prawa* ..., op. cit., s. 66-67; S. Frankowski, [w:] S. Frankowski (red.), *Prawo karne* …, op. cit., s. 283-284.
[1870] Por. J. Kurzynoga, M. Kurczyński, *Rozgraniczenie przestępstw i wykroczeń oraz problematyka czynu przepołowionego w świetle obowiązujących przepisów*, [w:] A. Światłowski (red.), *W poszukiwaniu optymalnego modelu* …, op. cit., s. 97; G. Slapper, D. Kelly, *The English Legal System*, Routledge-Cavendish 2009, s. 166.

V.8. Stany Zjednoczone

Stany Zjednoczone mogą wydawać się na gruncie podejmowanej analizy przypadkiem szczególnie trudnym, gdyż zdecydowana większość przestępstw regulowana jest przez konkretne prawodawstwa stanowe, a jedynie pewna część poważniejszych przestępstw ścigana jest na poziomie federalnym, przede wszystkim na podstawie zbioru prawa federalnego, jakim jest *United States Code*[1871].

Do przestępstw takich należy chociażby kradzież mienia federalnego (sekcja 2112 USC), za co grozi do 15 lat pozbawienia wolności, napad na bank (sekcja 2113 USC), za co grozi nawet 25 lat pozbawienia wolności, czy też napad na pocztę, kolej, a także kradzież transportowanego pojazdu z wykorzystaniem przemocy (sekcje od 2114 do 2119 USC).

Kradzież w szerokim rozumieniu może obejmować kilka kluczowych elementów: fizyczne działanie (*actus reus*), takie jak zabranie mienia bez zgody właściciela[1872], zamiar popełnienia przestępstwa (*mens rea*), czyli świadomość działania wbrew prawu[1873], a także okoliczności towarzyszące, w których przestępstwo zostało popełnione, np. użycie przemocy czy wejście na teren prywatny bez zgody[1874].

W kwestii zniszczenia mienia, przykłady kiedy stanowi ono przestępstwo federalne znaleźć można w sekcji 1361 (zniszczenie mienia federalnego), 1363 (zniszczenie mienia znajdującego się na terenie obiektów federalnych) czy też sekcji 2232 (zniszczenie mienia, które ma zostać skonfiskowane).

Strona przedmiotowa przestępstwa zniszczenia mienia federalnego opiera się przede wszystkim na uznaniu, że mienie będące przedmiotem przestępstwa ma charakter mienia federalnego. Warto powołać się na sprawę *United States v. LaPorta (2d Cir. 1994)*[1875], gdzie uznano, że dla popełnienia przestępstwa zniszczenia mienia federalnego na mocy 18 U.S.C. § 1361 wystarczające będzie, że znajduje się ono dopiero w trakcie produkcji. Jak zatem widać,

[1871] *United States Code,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://uscode.house.gov/browse.xhtml); dalej jako USC.
[1872] P. E. Carlan, L. S. Nored, R. A. Downey, *A brief introduction to criminal laws. Second Edition*, Burlington 2016, s. 84.
[1873] Ibidem, s. 85.
[1874] Ibidem, s. 84.
[1875] *Destruction Of Government Property – Related Statutes,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1667-destruction-government-property-related-statutes).

główna intencja prawodawcy skupia się wokół ochrony mienia o znaczeniu państwowym, nawet już w początkowej fazie jego istnienia. Warto przy tym dodać, że definicja własności federalnej została ujęta w USC[1876].

Zgodnie z sekcją 1361, każdy, kto umyślnie niszczy lub uszkadza mienie należące do rządu USA, jakiegokolwiek departamentu lub agencji, albo mienie, które jest w trakcie produkcji lub budowy dla rządu USA, podlega karze. Jeśli szkoda wyrządzona takiemu mieniu przekracza wartość 1 000 dolarów, sprawca może zostać ukarany grzywną lub karą pozbawienia wolności do 10 lat, lub obiema karami. Natomiast jeśli szkoda jest mniejsza niż 1 000 dolarów, kara obejmuje grzywnę lub karę pozbawienia wolności do roku, lub obie te kary.

Strona podmiotowa przestępstwa zniszczenia mienia pozostaje umyślna. Ustawodawca wymaga przynajmniej zamiaru działania sprawcy. W przypadku oskarżenia o zniszczenie mienia federalnego konieczne jest wykazanie, że oskarżony działał z zamiarem popełnienia przestępstwa oraz był świadomy, iż jego działania są niezgodne z prawem[1877].

Inne federalne przestępstwa związane z uszkodzeniem mienia obejmują uszkodzenie linii komunikacyjnych (sekcja 1362) i uszkodzenie obiektów energetycznych (sekcja 1366). Istnieje również przepis dotyczący zniszczenia budynków znajdujących się pod ochroną federalną (sekcja 1363), który przewiduje, że każdy, kto umyślnie i złośliwie niszczy lub uszkadza jakąkolwiek strukturę, pojazd lub inne mienie ruchome lub nieruchome, podlega karze grzywny, karze pozbawienia wolności do 5 lat, lub obu tym karom. Jeśli zniszczeniu ulegnie budynek mieszkalny lub życie jakiejkolwiek osoby zostanie zagrożone, kara wzrasta do 20 lat pozbawienia wolności.

Specyfika prawa amerykańskiego powoduje, że przepisy dotyczące zniszczenia mienia różnią się w zależności od stanu. Na przykład, prawo stanu Ohio (sekcja 2909.05) zabrania umyślnego wyrządzenia poważnych szkód fizycznych mieniu należącym do innej osoby, zwłaszcza jeśli mienie to jest używane w zawodzie, biznesie, handlu lub działalności

[1876] Mienie federalne to nieruchomości, które nie są przedmiotem opodatkowania i stanowią własność Stanów Zjednoczonych, ewentualnie są przedmiotem obrotu państwowego na podstawie zawartych umów. Przepisy szczególne regulują też inne formy i przypadki podjęcia własności federalnej.

[1877] *Destruction Of Government Property* – 18 U.S.C. § 1361, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1666-destruction-government-property-18-usc-1361).

zawodowej właściciela. Przykłady takich przestępstw obejmują niszczenie akt spraw prawnika, uszkadzanie próbek handlowca lub narzędzi hydraulika[1878].

W kwestii tematyki czynów przepołowionych należy przede wszystkim wskazać istnienie w prawie amerykańskim instytucji tzw. *wobbler*, która wydaje się przynajmniej na pierwszy rzut oka nawiązywać do polskiego rozwiązania. W przypadku czynu tego typu amerykańskie prawo karne stanowi, że prokurator może zakwalifikować je na dwa sposoby. Albo jako występek (*misdemeanor*) albo jako zbrodnia (*felony*). Jak zatem widać, instytucji tej bliżej jest do polskiego czynu przepołowionego niż w przypadku *offence triable either way.* Należy podkreślić, że w polskiej literaturze prawniczej może dojść do mylnego tłumaczenia słowa *misdemeanor* jako odpowiednika polskiego czynu przepołowionego. Jednak *misdemeanor* nie może być w żadnej mierze uznany za czyn przepołowiony[1879]. Ma to związek przede wszystkim z metodą kwalifikacji tychże czynów (dyskrecjonalną, a nie obiektywną). W prawie amerykańskim występuje odpowiednik *misdemeanor*, którym jest *wobbler.* Podobnie jak w przypadku brytyjskiego występku, tak i tutaj kryterium kwalifikacji przerzucone zostało do kompetencji podmiotów takich jak prokurator czy sędzia.

Prawo amerykańskie zapożyczyło podział na zbrodnie i występki z prawa angielskiego. Zgodnie z federalnym kodeksem karnym, do zbrodni zalicza się przestępstwa zagrożone karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 12 miesięcy, natomiast występki to przestępstwa zagrożone karą aresztu, pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 12 miesięcy, grzywną, konfiskatą przedmiotów lub obowiązkiem naprawienia szkody[1880].

Obok tego podziału wykształciła się również instytucja tzw. *wobblers. Wobbler* to przestępstwo, które może być uznane zarówno za zbrodnię, jak i występek, w zależności od określonych przesłanek. Oznacza to, że nie można z góry przesądzić, że dany czyn jest występkiem czy zbrodnią. Ocena takiego czynu zależy m.in. od wcześniejszej karalności sprawcy i uszczerbku poniesionego przez pokrzywdzonego. W niektórych stanach występki dzieli się na zwykłe (*misdemeanours*) i drobne (*petty misdemeanours*), które nie należy mylić z *violations*, czyli mniej poważnymi naruszeniami prawa, które mogą odpowiadać polskim wykroczeniom. Amerykańskie prawo karne wyróżnia także tzw. *infractions*, czyli mniej

[1878] J. M. Pollock, *Criminal Laws Eleventh Edition*, New York 2016, s. 248.
[1879] Zob. J. Pieńkos, *Polsko-angielski słownik prawniczy*, Kraków 2002, s. 440, 448.
[1880] E. Myrczek-Kadłubicka, *Egzamin na tłumacza przysięgłego* …, op. cit., s. 6.

poważne naruszenia prawa, dotyczące głównie przepisów drogowych, które są zagrożone karą grzywny. Sprawcy takich wykroczeń zazwyczaj nie mają prawa do rozprawy z udziałem ławy przysięgłych ani do adwokata z urzędu[1881].

Kluczowym elementem oceny, czy dany czyn może być uznany za zbrodnię, a nie za występek jest kwalifikacja zniszczonego lub skradzionego mienia jako własności federalnej. Natomiast brak jest w amerykańskim systemie dokładnego odpowiednika mechanizmów czynów przepołowionych na wzór polskiego prawodawstwa karnego. Przyczyny takiego stanu rzeczy należałoby jednak poszukiwać w ramach pogłębionej analizy prawnoporównawczej, która niż jest możliwa (i pożądana) w ramach niniejszej dysertacji.

[1881] Ibidem, s. 7.

V.9. Wnioski

Przeprowadzona analiza prawnoporównawcza wykazała, że podejście do konstrukcji czynów przepołowionych takich jak kradzież i zniszczenie mienia, znacznie różni się w zależności od analizowanego systemu prawnego. Różnice te są szczególnie widoczne między systemami prawa kontynentalnego a systemami *common law*, co odzwierciedla odmienne tradycje prawne i kulturowe oraz zróżnicowaną strukturę polityczną poszczególnych państw.

W systemie *common law* nie istnieje instytucja czynu przepołowionego, którą można by przywołać jako odpowiednik instytucji występującej w polskim systemie prawnym. Należy za to wskazać, że w porządkach prawnych anglosaskich wykształciły się trzy instytucje podobne, tj. *hybrid offence* (w prawie kanadyjskim), *wobbler* (w prawie amerykańskim), *triable-either-way offence* (w prawie brytyjskim)[1882]. Nie są to jednak czyny przepołowione w polskim rozumieniu i jako takich nie można ich traktować. Doktryna prawnicza w Polsce niejednokrotnie mylnie może tłumaczyć te wskazane wyżej rozwiązania.

W systemach prawa kontynentalnego dominującą rolę odgrywa ustawodawstwo, które precyzyjnie określa granice odpowiedzialności karnej. Przepisy prawa karnego w tych systemach są szczegółowo zdefiniowane i opierają się na jasnych kryteriach, co zapewnia stabilność i przewidywalność stosowania prawa. Z kolei w systemach *common law* takich jak w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych, większą rolę odgrywają precedensy sądowe, które umożliwiają elastyczną interpretację prawa. Systemy te cechuje przede wszystkim adaptacyjność, zaś orzeczenia sądów wyższego szczebla mają moc wiążącą dla przyszłych spraw. Ewentualna zmiana kwalifikacji z występku na zbrodnię nie jest z góry przewidziana i ma charakter uznaniowy. To sędzia lub prokurator może zdecydować, że w danym przypadku czyn będący występkiem zostanie uznany za zbrodnię. Inaczej jest w systemach prawa stanowionego, gdzie ewentualne czyny przepołowione zależne są od z góry ustalonego kryterium obiektywnego.

[1882] J. Kurzynoga, M. Kurczyński, *Rozgraniczenie przestępstw i wykroczeń oraz problematyka czynu przepołowionego w świetle obowiązujących przepisów*, [w:] A. Światłowski (red.), *W poszukiwaniu optymalnego modelu* …, op. cit., s. 111.

Podobne pozostają definicje przestępstw kradzieży i zniszczenia mienia. Wyraźne natomiast różnice pojawiają się w przypadku sankcji karnych. W krajach takich jak Polska i Niemcy, za kradzież grozi kara do 5 lat pozbawienia wolności, podczas gdy we Francji i Hiszpanii maksymalna kara wynosi do 3 lat pozbawienia wolności, zaś w Czechach przestępstwo kradzieży w typie podstawowym zagrożone jest karą pozbawienia wolności do 2 lat, zakazem prowadzenia działalności lub przepadkiem. W Wielkiej Brytanii kara za kradzież może wynosić do 7 lat pozbawienia wolności, natomiast w Stanach Zjednoczonych sankcje mogą sięgać nawet 10 lat pozbawienia wolności, w zależności od specyfiki prawa stanowego i federalnego. Takie zróżnicowanie kar odzwierciedla różne podejścia do ochrony dóbr prawnych oraz społeczne i kulturowe priorytety poszczególnych państw. Procesy globalizacji oraz integracji europejskiej nieodzownie prowadzą do unifikacji przepisów prawnych w wielu dziedzinach, w tym prawa karnego. Harmonizacja przepisów w ramach systemu UE ma na celu ułatwienie współpracy międzynarodowej i zapewnienie spójności w ochronie prawnej. Niemniej jednak różnice kulturowe, historyczne oraz strukturalne między poszczególnymi krajami stanowią istotne wyzwanie dla pełnej unifikacji prawa karnego. Chęć zachowania suwerenności narodowej i odrębności konstytucyjnej poszczególnych państw członkowskich ogranicza możliwości pełnej harmonizacji. Sądy konstytucyjne w poszczególnych krajach często podkreślają znaczenie narodowej tożsamości prawnej, co wpływa na sposób implementacji europejskich standardów prawnych w krajowych porządkach prawnych.

Proces adaptacji rozwiązań prawnych między różnymi systemami prawnymi, zwłaszcza między *common law* a systemami kontynentalnymi, pozostaje skomplikowany. Wymaga on uwzględnienia wspomnianych wyżej różnic kulturowych, tradycji prawnych oraz specyfiki gospodarczej i społecznej poszczególnych krajów. W związku z tym, unifikacja prawa karnego na poziomie międzynarodowym jest procesem złożonym i długotrwałym, wymagającym ostrożnych kroków legislacyjnych.

Należałoby zadać pytanie o to, dlaczego aktualnie instytucja czynów przepołowionych występuje jedynie w niewielu porządkach prawnych i jakie są tego przyczyny. Przede wszystkim wydaje się, że głównym czynnikiem wpływającym na absencję tego typu

rozwiązań w systemie *common law* jest ukształtowanie się tego porządku pod wpływem realizmu prawniczego. W ten sposób prawo na bieżąco odpowiada na potrzeby życia codziennego i zbędne stają się sztywne instytucje charakterystyczne dla prawa stanowionego. Nie bez znaczenia pozostaje z pewnością również ugruntowanie historyczne. Szukając instytucji czynów przepołowionych w porządkach prawnych europejskich już *prima facie* zauważyć można, iż rozwiązania analogiczne do Polski wykształciły się na gruncie porządków postsowieckich (m.in. w Czechach). Wydaje się, że to właśnie te systemy odrzucają rozwiązania dyskrecjonalne i arbitralne na rzecz sztywnych konkretnych reguł. *De lege ferenda* należałoby postulować pozostawienie instytucji czynów przepołowionych w polskim systemie prawnym. Jak bowiem wyraźnie widać, w pełni odpowiada ona mentalności prawnej społeczeństwa i w związku z tym jej stosowanie nie stanie się jedynie normą prawną o charakterze *desuetudo*[1883].

[1883] *Desuetudo* oznacza utratę mocy obowiązującej normy prawnej ze względu na długotrwałe niestosowanie (J. Boć, [w:] J. Boć (red.), *Prawniczy słownik wyrazów trudnych*, Wrocław 2005, s. 82).

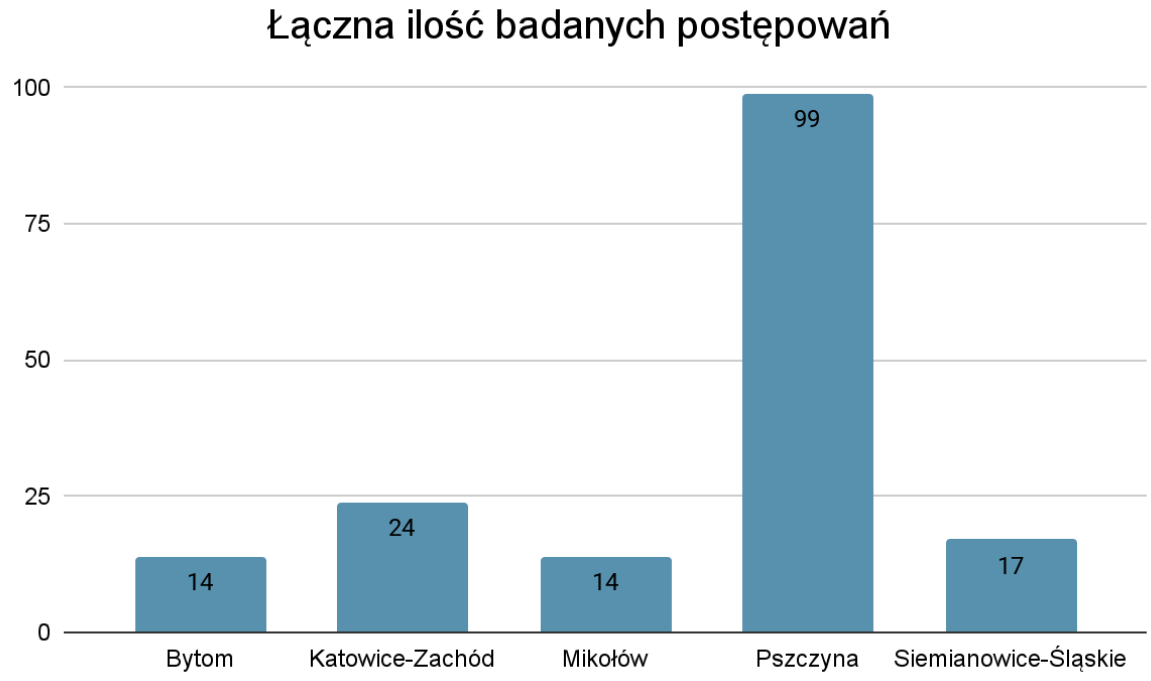
Rozdział VI Analiza akt postepowań sprawdzających i przygotowawczych w przedmiocie kradzieży i zniszczenia mienia w świetle przeprowadzonych badań aktowych

VI.1. Wprowadzenie

W rozdziale szóstym dysertacji dokonano oceny praktycznego zastosowania przepisów dotyczących przestępstw kradzieży i zniszczenia mienia. W związku z tym przeprowadzono badania obejmujące analizę akt postępowań karnych w kilku jednostkach Prokuratur Rejonowych (Bytomiu, Katowicach-Zachód, Mikołowie, Pszczynie i Siemianowicach Śląskich), podlegających Prokuraturze Okręgowej w Katowicach.

Poniższy wykres przedstawia łączną liczbę badanych postępowań w poszczególnych jednostkach Prokuratur Rejonowych.

Wykres nr 1. Łączna ilość badanych postępowań.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Łącznie przeanalizowano 168 postępowań, w tym w Prokuraturze Rejonowej w Bytomiu 14 postępowań, w Prokuraturze Rejonowej Katowice-Zachód w Katowicach 24 postępowania, w Prokuraturze Rejonowej w Mikołowie 14 postępowań, w Prokuraturze Rejonowej w Pszczynie 99 postępowań, zaś w Prokuraturze Rejonowej w Siemianowicach Śląskich 17 postępowań. Natomiast w pozostałych jednostkach podległych Prokuraturze Okręgowej w Katowicach zgody na przeprowadzenie badań nie uzyskano. Zaznaczyć przy tym należy, że badania aktowe dotyczyły jedynie postępowań sprawdzających i przygotowawczych, co pozostaje uzasadnione zakresem przedmiotowym pracy.

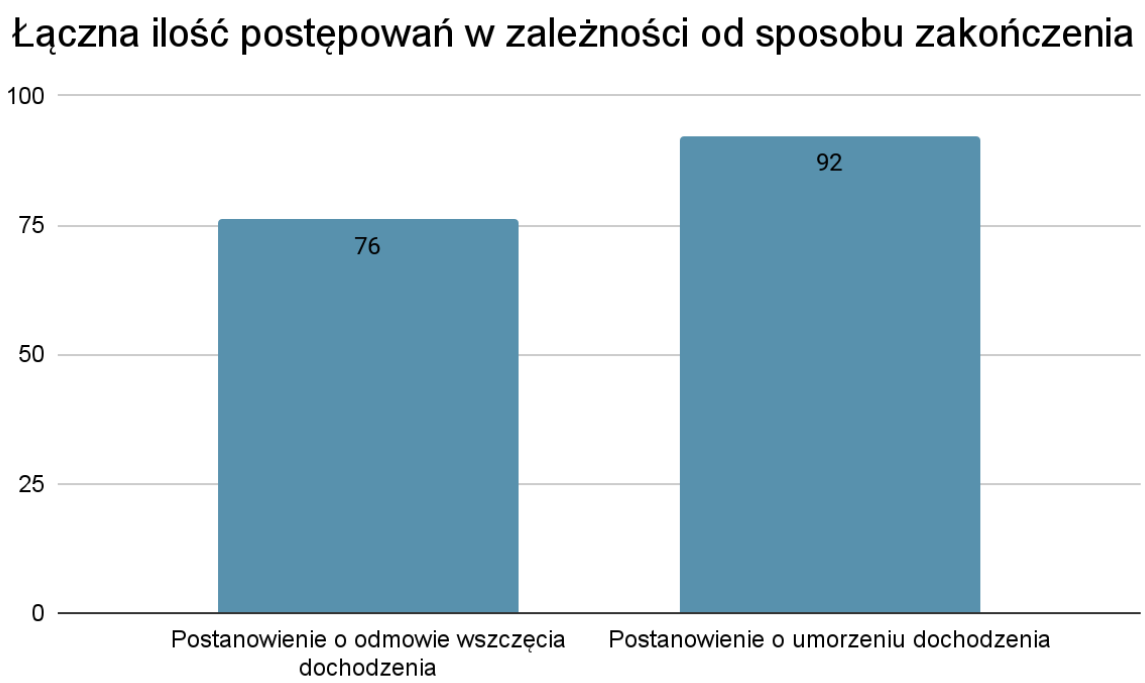
Badania objęły zarejestrowane i prawomocnie zakończone sprawy prowadzone w okresie od 2018 do 2022 roku dotyczące przestępstw kradzieży z art. 278 § 1 k.k. oraz zniszczenia mienia z art. 288 § 1 k.k., w których wartość przedmiotu przestępstwa oscylowała w granicach od 400 do 600 złotych. Przyjęcie takiego zakresu wynikało z uwzględnienia progu kontrawencjonalizacji, mającego znaczenie przy kwalifikacji czynu jako przestępstwa lub wykroczenia.

Ponadto za zgodą Prokuratora Okręgowego w Katowicach w 2022 roku odbyto praktykę zawodową w Prokuraturze Rejonowej w Pszczynie, w ramach której szczególną uwagę poświęcono praktycznemu zastosowaniu wyszczególnionych wyżej przepisów, co pozwoliło uzyskać pełniejszy obraz analizowanego zjawiska.

Wybór województwa śląskiego oraz właściwości miejscowej prokuratur rejonowych podległych Prokuraturze Okręgowej w Katowicach jako obszaru badań był szczególnie istotny ze względu na ich zasięg i reprezentatywność. Decyzja ta była również podyktowana względami praktycznymi, tj. miejscem zamieszkania i pracy autora. Pozwoliło to na bardziej dogłębną analizę i uzyskanie kompleksowego oraz wieloaspektowego spojrzenia na stosowanie przepisów dotyczących kradzieży i zniszczenia mienia.

Liczba spraw była zróżnicowana w zależności od sposobu zakończenia, obejmując postanowienia o odmowie wszczęcia dochodzenia oraz postanowienia o umorzeniu dochodzenia. Poniższy wykres ukazuje to zestawienie.

Wykres nr 2. Łączna ilość postępowań w zależności od sposobu zakończenia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Postanowienia o odmowie wszczęcia dochodzenia wydano w 76 postępowaniach[1884], co stanowi 45,24% wszystkich spraw. Natomiast postanowienia o umorzeniu dochodzenia wydano w 92 postępowaniach[1885], co stanowi 54,76% wszystkich spraw.

W dalszej części dysertacji przeprowadzono szczegółową analizę badanych postępowań. W związku z tym omówiono podstawy prawne podejmowanych decyzji, ich zgodność z obowiązującymi przepisami oraz praktyczne aspekty prowadzenia tych postępowań. Szczególną uwagę poświęcono ocenie prawidłowości kwalifikacji prawnej

[1884] Postanowienia o odmowie wszczęcia dochodzenia wydano w następujących postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn.: PR.1.Ds.67.2019, PR.2.Ds.729.2020, PR.1.Ds.1322.2020, PR.2.Ds.1373.2020, PR.1.Ds.871.2021, Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn.: PR.2.Ds.419.2018, PR.2.Ds.449.2018, PR.2.Ds.595.2018, PR.2.Ds.790.2018, PR.2.Ds.1126.2018, PR.2.Ds.84.2019, PR.2.Ds.907.2019, PR.2.Ds.1049.2019, PR.2.Ds.1151.2019, PR.3.Ds.25.2020, PR.3.Ds.31.2020, PR.3.Ds.74.2020, PR.3.Ds.327.2020, PR.3.Ds.622.2020, PR.2.Ds.766.2020, PR.2.Ds.788.2020, Prokuraturę Rejonową w Mikołowie o sygn.: PR.1.Ds.426.2019, PR.2.Ds.970.2019, PR.1.Ds.611.2020, 4112-5.Ds.357.2021, 4112-5.Ds.362.2021, PR.1.Ds.758.2021, 4112-5.Ds.232.2022, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn.: PR.2.Ds.16.2018, PR.2.Ds.466.2018, PR.2.Ds.734.2018, PR.1.Ds.899.2018, PR.2.Ds.1028.2018, PR.2.Ds.1038.2018, PR.2.Ds.1050.2018, PR.1.Ds.1185.2018, PR.1.Ds.95.2019, PR.2.Ds.117.2019, PR.2.Ds.447.2019, PR.2.Ds.629.2019, PR.2.Ds.867.2019, PR.2.Ds.983.2019, PR.2.Ds.1058.2019, PR.1.Ds.1219.2019, PR.1.Ds.1254.2019, PR.1.Ds.1576.2019, PR.1.Ds.1612.2019, PR.2.Ds.42.2020, PR.2.Ds.46.2020, PR.1.Ds.116.2020, PR.1.Ds.263.2020, PR.1.Ds.443.2020, PR.1.Ds.643.2020, PR.2.Ds.673.2020, PR.2.Ds.768.2020, PR.1.Ds.798.2020, PR.1.Ds.917.2020, PR.1.Ds.1118.2020, PR.1.Ds.1309.2020, PR.1.Ds.1446.2020, 4114-5.Ds.114.2021, PR.1.Ds.265.2021, 4114-4.Ds.279.2021, 4115-Ds.316.2021, PR.2.Ds.459.2021, PR.2.Ds.566.2021, PR.2.Ds.568.2021, PR.1.Ds.732.2021, Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach Śląskich o sygn.: PR.1.Ds.295.2018, PR.1.Ds.799.2018, PR.1.Ds.336.2019, PR.1.Ds.322.2020, PR.1.Ds.834.2020, PR.1.Ds.922.2020, PR.1.Ds.125.2021, PR.1.Ds.474.2021.

[1885] Postanowienia o umorzeniu dochodzenia wydano w następujących postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn.: PR.4.Ds.780.2018, PR.1.Ds.1031.2018, PR.1.Ds.1224.2018, PR.2.Ds.746.2021, 4104-5.Ds.179.2021, 4107-7.Ds.260.2021, 4104-5.Ds.349.2022, 4104-5.Ds.456.2022, 4104-7.Ds.1220.2022, Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn.: PR.2.Ds.213.2018, PR.2.Ds.214.2018, PR.2.Ds.256.2018, PR.2.Ds.341.2018, PR.2.Ds.362.2018, PR.2.Ds.636.2018, PR.2.Ds.1174.2019, PR.3.Ds.1251.2020, Prokuraturę Rejonową w Mikołowie o sygn.: PR.1.Ds.39.2019, PR.1.Ds.318.2020, PR.1.Ds.409.2020, PR.2.Ds.627.2021, 4112-5.Ds.383.2022, 4112-4.Ds.836.2022, 4112-4.Ds.1113.2022, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn.: PR.1.Ds.37.2018, PR.2.Ds.116.2018, PR.2.Ds.198.2018, PR.2.Ds.297.2018, PR.1.Ds.406.2018, PR.1.Ds.524.2018, PR.1.Ds.612.2018, PR.1.Ds.878.2018, PR.2.Ds.1277.2018, PR.1.Ds.1438.2018, PR.1.Ds.1461.2018, PR.1.Ds.1509.2018, PR.1.Ds.1546.2018, PR.1.Ds.1548.2018, PR.1.Ds.30.2019, PR.2.Ds.58.2019, PR.1.Ds.87.2019, PR.2.Ds.299.2019, PR.1.Ds.334.2019, PR.2.Ds.412.2019, PR.2.Ds.432.2019, PR.2.Ds.751.2019, PR.2.Ds.791.2019, PR.1.Ds.945.2019, PR.2.Ds.1076.2019, PR.2.Ds.1133.2019, PR.1.Ds.1336.2019, PR.1.Ds.1370.2019, PR.1.Ds.1550.2019, PR.2.Ds.8.2020, PR.1.Ds.12.2020, PR.3.Ds.30.2020, PR.2.Ds.62.2020, PR.1.Ds.321.2020, PR.2.Ds.652.2020, PR.1.Ds.808.2020, PR.1.Ds.913.2020, PR.1.Ds.1072.2020, PR.1.Ds.1156.2020, PR.1.Ds.1380.2020, PR.1.Ds.2.2021, PR.2.Ds.4.2021, 4114-5.Ds.12.2021, 4114-4.Ds.29.2021, PR.1.Ds.30.2021, 4114-5.Ds.57.2021, 4114-4.Ds.61.2021, 4114-4.Ds.122.2021, 4114-5.Ds.141.2021, 4114-4.Ds.312.2021, 4114-4.Ds.447.2021, PR.1.Ds.470.2021, PR.1.Ds.498.2021, PR.1.Ds.530.2021, PR.2.Ds.530.2021, PR.2.Ds.579.2021, PR.1.Ds.594.2021, 4114-4.Ds.642.2021, PR.1.Ds.691.2021, Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach Śląskich o sygn.: PR.1.Ds.264.2018, PR.1.Ds.131.2019, PR.1.Ds.83.2020, PR.1.Ds.233.2020, PR.1.Ds.131.2021, 4115-4.Ds.147.2022, 4115-4.Ds.305.2022, 4115-4.Ds.369.2022, 4115-4.Ds.541.2022.

czynów zabronionych, rodzajom mienia będącego przedmiotem czynności wykonawczej, wskazanych typów czynów zabronionych oraz weryfikacji wartości szkody. Analiza obejmowała również weryfikację przestrzegania terminów procesowych, w tym terminów instrukcyjnych dotyczących przeprowadzania postępowań sprawdzających oraz ocenę wpływu ewentualnych opóźnień na efektywność i prawidłowość podejmowanych decyzji. W dalszej części omówiono także metodykę wydawania postanowień o odmowie wszczęcia dochodzenia oraz umorzeniu dochodzenia. Zwrócono przy tym uwagę na najczęściej pojawiające się problemy w praktyce stosowania prawa oraz ich znaczenie dla praworządności i ochrony praw obywateli.

Celem przeprowadzonej analizy było nie tylko zbadanie zgodności podejmowanych decyzji z przepisami prawa, ale także zidentyfikowanie ewentualnych problemów i wyzwań, jakie mogą pojawić się przed organami ścigania w procesie stosowania prawa.

Wnioski z przeprowadzonych badań mają na celu wskazanie obszarów najbardziej problematycznych, a następnie uwrażliwienie organów prowadzących postępowanie na większą rozważność podejmowanych działań. Określono przy tym narzędzia praktyczne wymagające usprawnienia oraz przedstawiono propozycję rozwiązań, które mogą przyczynić się do poprawy efektywności i transparentności postępowań karnych dotyczących przestępstw kradzieży i zniszczenia mienia. Całość rozdziału zamyka proponowana przez autora dysertacji metodyka postępowania przedstawiona w formie algorytmu. Jest ona pokłosiem przeprowadzonych badań, praktyki zawodowej oraz wyciągniętych na tej podstawie wniosków.

VI.2. Analiza badanych postępowań sprawdzających i przygotowawczych dotyczących kradzieży i zniszczenia mienia

VI.2.1. Postępowania sprawdzające dotyczące kradzieży i zniszczenia mienia zakończone wydaniem postanowienia o odmowie wszczęcia dochodzenia

Postępowanie sprawdzające w procesie karnym, uregulowane w art. 307 k.p.k., obejmuje działania organów ścigania prowadzone przed formalnym wszczęciem postępowania przygotowawczego. Zgodnie z art. 303 k.p.k., formalne wszczęcie postępowania następuje poprzez wydanie postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, które określa czyn przestępny i jego kwalifikację prawną[1886]. Przepis art. 325a k.p.k. nakłada obowiązek stosowania przepisów dotyczących wszczęcia śledztwa odpowiednio do wszczęcia dochodzenia[1887]. Postępowanie sprawdzające ma charakter fakultatywny[1888], jednakże pełni kluczową funkcję selekcyjną, umożliwiając wyeliminowanie przypadków, gdzie brak jest podstaw do wszczęcia postępowania. Jednocześnie zaś pozwala na uniknięcie pochopnej odmowy wszczęcia postępowania w sytuacjach wymagających dalszych ustaleń[1889].

W polskim systemie prawnym fundamentalne znaczenie mają zasady ścigania z urzędu[1890] oraz legalizmu[1891]. Ta pierwsza, określona w art. 9 k.p.k., oznacza, że co do zasady państwo ma obowiązek ścigania przestępstw, a wyjątek stanowić mogą jedynie sytuacje, gdzie przepisy wyraźnie uzależniają wszczęcie postępowania od odpowiedniego wniosku lub zezwolenia uprawnionych podmiotów[1892]. Z kolei, zasada legalizmu nakłada na organy ścigania obowiązek wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego,

[1886] I. Palka, [w:] J. Zagrodnik (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 303, teza 5.2, s. 726-727.
[1887] B. Szyprowski, *Postępowanie sprawdzające w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo" 2007, nr 7-8, s. 159; I. Palka, [w:] J. Zagrodnik (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 325(a), teza 2, s. 793; M. Kurowski, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. T. 1. Art. 1-424, wyd. 7*, Warszawa 2024, komentarz do art. 325(a), teza 5, s. 1158.
[1888] R. A. Stefański, S. Zabłocki, [w:] R. A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 3* …, op. cit., komentarz do art. 307, teza 2, s. 163.
[1889] M. Abramek, *Postępowanie sprawdzające jako mechanizm selekcyjny w procesie karnym*, „Przegląd Sądowy" 2019, nr 6, s. 86.
[1890] K. Dudka, [w:] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne, wyd. 7*, Warszawa 2024, s. 167-170.
[1891] Ibidem, s. 164-167.
[1892] S. Stachowiak, *Odmowa wszczęcia śledztwa lub dochodzenia*, „Prokuratura i Prawo" nr 7-8, 2006, s. 24.

gdy istnieją ku temu podstawy prawne i faktyczne, jak również wniesienia i popierania aktu oskarżenia przed sądem[1893]. Taka regulacja zapewnia, że każde przestępstwo zostanie należycie rozpatrzone przez powołane do tego podmioty, co jest istotne dla utrzymania porządku publicznego i ochrony praw obywateli.

Celem postępowania sprawdzającego jest ustalenie, czy istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa[1894], co warunkuje formalne wszczęcie postępowania przygotowawczego[1895]. Postępowanie sprawdzające pozwala na wstępne zbadanie sprawy i ocenę jej zasadności bez konieczności formalnego wszczęcia postępowania. Chroni to zarówno organy ścigania przed zbędnym angażowaniem zasobów, jak i obywateli przed nieuzasadnionymi działaniami ze strony tychże organów.

Elementem koniecznym do wszczęcia postępowania przygotowawczego nie jest powzięcie przez organy ścigania „pewności co do realizacji znamion typu czynu zabronionego". Jest nim natomiast powstanie stanu określanego jako uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa. W przypadku jego braku, organ procesowy wydaje decyzję odmawiającą wszczęcia postępowania[1896]. Wątpliwości co do podstawy faktycznej muszą być wyjaśniane w ramach postępowania sprawdzającego[1897]. Zgodnie z przepisem art. 307 § 1 k.p.k., decyzję o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia bądź o odmowie wszczęcia należy jednak podjąć najpóźniej w ciągu 30 dni od otrzymania zawiadomienia

[1893] Ibidem, s. 25.
[1894] Uzasadnione podejrzenie jako przesłanka wszczęcia postępowania przygotowawczego obejmuje zachowania ludzkie wyczerpujące znamiona przestępne, a nie zachowania jedynie naganne moralnie (B. Szyprowski, *Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa jako faktyczna przesłanka wszczęcia postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo" 2006, nr 3, s. 153). Zdaniem autora, w praktyce zdarza się, że zawiadomienie o przestępstwie nie zawiera danych wskazujących na uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa. W takim przypadku, zgodnie z art. 305 § 1 k.p.k., można wydać postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania bez przesłuchania zawiadamiającego (Ibidem, s. 154).
[1895] B. Szyprowski, *Postępowanie* …, op. cit., s. 161; Zob. również A. Dana, *Wieloaspektowość ścigania karnego. Uwagi de lege lata*, „Prokuratura i Prawo" 2023, nr 10, s. 140-159, gdzie omówiono znaczenie uzasadnionego podejrzenia jako podstawy do wszczęcia postępowania przygotowawczego, wynikającego z art. 303 k.p.k., które nie musi opierać się na pewności, ale raczej na dostatecznym poziomie przypuszczenia, że przestępstwo mogło zostać popełnione.
[1896] B. Szyprowski, *Postępowanie* …, op. cit., s. 159.
[1897] Ibidem, s. 160.

o przestępstwie[1898]. Takie rozwiązanie ma bowiem na celu zapewnienie efektywności całego procesu karnego oraz ochronę praw podejrzanych i pokrzywdzonych[1899].

Czynności podejmowane w ramach postępowania sprawdzającego obejmują m.in. uzupełnienie danych zawartych w zawiadomieniu, sprawdzenie faktów, przesłuchanie zawiadamiającego w charakterze świadka oraz przeprowadzenie czynności operacyjno-rozpoznawczych[1900]. Wszystkie te działania mają bowiem na celu rzetelne i szybkie zweryfikowanie zasadności podejrzeń, co z kolei wpływa na dalsze decyzje procesowe[1901].

Postępowanie sprawdzające kończy się wydaniem decyzji o wszczęciu postępowania przygotowawczego lub odmowie jego wszczęcia[1902]. W literaturze prawniczej pojawiają się różne interpretacje dotyczące charakteru prawnego terminu jego prowadzenia. Niektórzy autorzy uznają go za instrukcyjny[1903], co oznacza, że przekroczenie terminu nie unieważnia podjętych czynności, choć może skutkować sankcjami dyscyplinarnymi. Inni uważają, że po upływie terminu organ musi wydać decyzję co do wszczęcia postępowania lub jego odmowy[1904]. Przekroczenie terminu 30 dni bez wykonania wszystkich niezbędnych czynności skutkuje koniecznością wydania decyzji na podstawie dostępnych dowodów[1905]. Zasada szybkości postępowania wymaga jednak niezwłocznego przeprowadzenia tych

[1898] Szerzej na temat terminu postępowania sprawdzającego zob. J. Łupiński, *Czas trwania postępowania sprawdzającego*, „Prokuratura i Prawo" 2011, nr 10, s. 83-111; Autor omawia zagadnienia związane z czasem trwania postępowania sprawdzającego, wskazując, że powinno ono rozpocząć się „niezwłocznie" po otrzymaniu zawiadomienia o przestępstwie, co oznacza działanie bez nieuzasadnionej zwłoki, ale uwzględniając realne możliwości techniczne i organizacyjne organów ścigania. Autor podkreśla, że maksymalny termin trwania postępowania wynosi 30 dni od dnia wpływu zawiadomienia o przestępstwie, choć realia i potrzeby konkretnej sprawy mogą wymagać jego skrócenia. Ponadto zaznacza również, że termin „niezwłocznie" w kontekście art. 305 § 1 k.p.k. może oznaczać zarówno określony moment, jak i okres czasu, w zależności od kontekstu, co ma na celu zapewnienie szybkości i koncentracji postępowania.
[1899] M. Abramek, *Postępowanie* …, op. cit., s. 85.
[1900] B. Szyprowski, *Postępowanie* …, op. cit., s. 171.
[1901] M. Abramek, *Postępowanie* …, op. cit., s. 85.
[1902] B. Szyprowski, *Postępowanie* …, op. cit., s. 168.
[1903] Taki pogląd wyrażają m.in. T. Grzegorczyk, M. Kurowski, J. Zagrodnik oraz M. R. Jasińska (zob. T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarze Zakamycza wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Kraków 2003, s. 778; M. Kurowski, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 307, teza 6, s. 1108; J. Zagrodnik, [w] K. Marszał, J. Zagrodnik (red.), *Proces karny*, Warszawa 2017, s. 510; M. R. Jasińska, *Źródła informacji o popełnionym przestępstwie,* Szczecin 2016, s. 238-239).
[1904] Tę interpretację popiera m.in. B. Szyprowski (zob. B. Szyprowski, *Postępowanie* …, op. cit., s. 171, 180); Szerzej, zob. R. Koper, *Charakter prawny terminu czynności sprawdzających (art. 307 § 1 k.p.k.)*, „Ius Novum 2020", t. 14, nr 2, s. 105 i n. i powoływana tam literatura.
[1905] R. Koper, *Charakter* …, op. cit., s. 106-107.

czynności[1906], co jest szczególnie istotne z punktu widzenia praworządności oraz skuteczności działań organów ścigania[1907].

Problemy związane z wszczęciem śledztwa lub dochodzenia mogą wynikać z różnorodnych źródeł informacji o przestępstwie, z których korzystają organy ścigania. Informacje te mogą być mniej lub bardziej wiarygodne, co dodatkowo komplikuje proces[1908]. Niezachowanie terminu nie skutkuje bezskutecznością czynności procesowych, lecz może prowadzić do odpowiedzialności dyscyplinarnej osoby prowadzącej postępowanie[1909]. W praktyce często dochodzi do przekroczenia tego terminu, co negatywnie wpływa na sprawność postępowania oraz zaufanie obywateli do organów ścigania[1910].

Wszystkie działania w ramach postępowania sprawdzającego muszą być zgodne z prawem i przeprowadzone z poszanowaniem praw obywatelskich[1911]. Nie można mylić postępowania sprawdzającego z postępowaniem przygotowawczym *sensu stricte*, gdyż to pierwsze służy wstępnemu podjęciu decyzji co do prowadzenia dalszych działań, a dopiero postępowania przygotowawcze ma na celu doprowadzenie do sformułowania aktu oskarżenia i wniesienia go do sądu[1912]. Decyzja o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia zapada w formie postanowienia i jako orzeczenie kończące postępowanie podlega zażaleniu[1913]. Pamiętać przy tym należy, że odmowa wszczęcia postępowania wymaga zatwierdzenia, co realizuje wymóg nadzoru nad postępowaniem przygotowawczym, a jednocześnie jest istotnym elementem ochrony praw jednostki oraz praworządności w procesie karnym[1914].

W dalszej części tego rozdziału dokonano analizy postępowań sprawdzających. Poniższa tabela ukazuje liczbę wystąpień danego przedmiotu czynności wykonawczej w badanych postępowaniach dotyczących przestępstwa kradzieży i zniszczenia mienia. Zestawienie to obejmuje różnorodne przedmioty, które były celem działań sprawców,

[1906] Ibidem.
[1907] M. Abramek, *Postępowanie* …, op. cit., s. 89.
[1908] S. Stachowiak, *Odmowa* …, op. cit., s. 27.
[1909] B. Szyprowski, *Postępowanie* …, op. cit., s. 170-171.
[1910] M. Abramek, *Postępowanie* …, op. cit., s. 85.
[1911] B. Szyprowski, *Postępowanie* …, op. cit., s. 175.
[1912] Ibidem, s. 167.
[1913] S. Stachowiak, *Odmowa* …, op. cit., s. 26.
[1914] M. Abramek, *Postępowanie* …, op. cit., s. 88-89; B. Suchowierski, *Odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego*, [w:] K. Pujer (red), *Problemy nauk prawnych. T. 2*, Wrocław 2017, s. 23.

co pozwala na zrozumienie, jakie rodzaje mienia były najczęściej przedmiotem tych przestępstw.

Tabela nr 1. Liczba wystąpień przedmiotu czynności wykonawczej w badanych postępowaniach sprawdzających.

Przedmiot czynności wykonawczej	Liczba wystąpień
Samochód (karoseria, szyby, lusterka, przewody hamulcowe, opony, części)	9
Telefon komórkowy	8
Pieniądze	6
Meble	6
Szyba (różne rodzaje, m.in. wiatrołapu, okienna, zespolona)	5
Kabel instalacyjny/elektryczny	4
Gazomierz/Licznik	4
Drzwi wejściowe/drzwi wewnętrzne	4
Dokumenty osobiste	4
Sprzęt RTV i AGD	4
Rower	3
Artykuły spożywcze	2
Akumulatory	2
Alkohol	1
Perfumy	1
Lustro drogowe	1
Paliwo gazowe	1
Elewacja budynku	1
Elementy wyposażenia gabinetu (gabinet fizjoterapeutyczny)	1
Elementy paczkomatu	1
Tablice informacyjne	1
Wkład szybowy	1
Mieszadło do gipsu	1
Pomieszczenia budynku pustostanu	1

Siedzisko huśtawki	1
Książki	1
Bombka dekoracyjna	1
Kosmetyki	1
Śpiwór	1
Piżama	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analizując dane zebrane w tabeli dotyczącej przedmiotów czynności wykonawczych w badanych postępowaniach o kradzież i zniszczenie mienia, można wyróżnić kilka kluczowych tendencji, które mają istotne znaczenie dla zrozumienia charakteru przestępczości w tym obszarze.

Najczęstszym celem przestępstw były samochody oraz ich części, które pojawiły się w 9 przypadkach, co stanowi około 19% wszystkich odnotowanych incydentów. W tej kategorii mieści się szeroki zakres działań przestępczych, takich jak uszkodzenia karoserii, wybicie szyb, zniszczenie lub kradzież lusterek, przecięcie przewodów hamulcowych, przebicie opon, a także kradzież wartościowych części. Tak szeroki zakres działań związanych z samochodami może wskazywać na łatwość oraz dostępność działań kryminalnych w tym przypadku. Co do zasady, najczęściej przedmiotem czynności wykonawczej stają się części samochodowe, a nie samochody jako całość. Dotyczy to zwłaszcza kołpaków, opon i odbiorników audio. Być może jest to związane z lepszą możliwością zbycia tych przedmiotów i dostępnością dokonania tego typu przestępstwa przez większą liczbę osób. Kradzieże samochodowe nie bez przyczyny raczej wiążą się z grupami przestępczymi (wymogi logistyczne, umiejętności przełamywania zabezpieczeń, problem ze sprzedażą paserską).

Równie częstym przedmiotem czynności wykonawczej omawianych przestępstw były telefony komórkowe. W analizowanym okresie wyróżniono aż 8 przypadków, co stanowi około 17% spraw. Telefony komórkowe są niewielkie, łatwe do ukrycia i mają wysoką wartość, co czyni je szczególnie atrakcyjnym celem dla sprawców. Ponadto ich powszechność i dostępność sprawiają, że stanowią one jedne z najczęściej kradzionych przedmiotów.

Pieniądze oraz meble były celem przestępstw w 6 przypadkach, co odpowiada około 13% każdego z tych przedmiotów w ogólnej liczbie incydentów. Pieniądze są oczywistym

celem dla przestępców ze względu na ich bezpośrednią wartość. Z kolei meble najczęściej podlegały realizacji znamion zniszczenia mienia, aniżeli kradzieży.

Szyby (5 przypadków), kable instalacyjne/elektryczne, gazomierze/liczniki, drzwi (zarówno wejściowe, jak i wewnętrzne), dokumenty osobiste oraz sprzęt RTV i AGD (po 4 przypadki każda kategoria) stanowiły kolejne często występujące cele przestępstw, co stanowi około 9-10% każdego z tych przedmiotów w całej analizowanej próbie.

Najrzadszymi przedmiotami czynności wykonawczej pozostają częstymi rowery (3 przypadki, 6% ogółu), artykuły spożywcze i akumulatory (po 2 przypadki, 4% ogółu), a także alkohol, perfumy, lustra drogowe, paliwo gazowe, elewacja budynku, elementy paczkomatu, tablice informacyjne, mieszadło do gipsu, pomieszczenia budynku pustostanu, siedzisko huśtawki, książki, bombki dekoracyjne, kosmetyki, śpiwory oraz piżamy, które wystąpiły pojedynczo (około 2% każdego z tych przedmiotów w całej analizowanej próbie).

Przeprowadzona analiza wykazała, że przedmiot czynności wykonawczej w wielu przypadkach został określony w opisach czynu w sposób nadmiernie ogólnikowy. W istocie nie sprecyzowano o jakie mienie dokładnie chodzi, wobec czego opis czynu nie pozwalał na zidentyfikowanie, na jakie konkretnie mienie zostało nakierowane zachowanie sprawcy.

Przykładowo w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu opisy takie jak „wykładzina PCV, tapeta na ścianach, umywalka, dywan, podłokietniki w wersalce, grzejnik, drzwi wewnętrzne w mieszkaniu”[1915] są zbyt ogólne, aby jednoznacznie zidentyfikować poszczególne przedmioty. Nie podano szczegółów dotyczących stanu, wartości ani innych istotnych cech tych przedmiotów, co utrudnia precyzyjne określenie szkody. Podobnie w innych przypadkach, gdzie opisywano np. „telewizor marki Samsung”[1916], „stół kuchenny okrągły”[1917], „antena DVBT”[1918] czy „25 mb kabla instalacji oświetleniowej”[1919], brak jest szczegółów dotyczących dokładnych modeli, stanów technicznych, czy wartości rynkowej tych rzeczy.

W postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach również pojawiały się podobne problemy. Przedmioty takie jak „parasol

[1915] Sygn. PR.1.Ds.1322.2020.
[1916] Sygn. PR.1.Ds.371.2020.
[1917] Sygn. PR.1.Ds.1322.2020.
[1918] Ibidem.
[1919] Sygn. PR.2.Ds.729.2020.

ogrodowy z napisem Tyskie”[1920], „telefon komórkowy marki Samsung Galaxy A5”[1921] czy „katalizator i sonda”[1922] były opisywane w sposób nieprecyzyjny, co uniemożliwiało dokładne określenie ich wartości i szczegółowej identyfikacji. Brakowało informacji o stanie technicznym, roku, czy innych cechach charakterystycznych tych przedmiotów, co mogło wpływać na prawidłowe ustalenie szkody.

Podobnie, w Prokuraturze Rejonowej w Mikołowie. Na przykład, opisy takie jak „piła łańcuchowa spalinowa”[1923] czy „telefon marki Hammer Energy”[1924] nie zawierały szczegółowych informacji o modelach, stanie technicznym ani innych parametrach, co znacznie utrudniało ustalenie rynkowej wartości tych przedmiotów.

Również w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie, opisy przedmiotów, takie jak „elementy wyposażenia gabinetu fizjoterapeutycznego”[1925], „elementy paczkomatu”[1926], „ogrodzenie posesji”[1927], „sofa”[1928], „elewacja budynku”[1929], „artykuły alkoholowe”[1930], „produkty kosmetyczne”[1931], „bombka stanowiąca dekorację świąteczną”[1932] czy „rower marki RAYON”[1933] były zbyt ogólne i niewystarczające. Brakowało w nich szczegółowych informacji dotyczących specyfikacji technicznych, stanu, wymiarów, a także innych cech charakterystycznych tych przedmiotów, co znacząco utrudniało ich jednoznaczną identyfikację oraz prawidłowe oszacowanie wartości szkody.

Ponadto w Prokuraturze Rejonowej w Siemianowicach Śląskich opisy takie jak „uszkodzenia na ogródku nr 17”[1934], „jedna opona w samochodzie marki VW Passat”[1935], „bolec zabezpieczający bramę”[1936] czy „rower nieznanej marki”[1937] były nieprecyzyjne

[1920] Sygn. PR.2.Ds.595.2018.
[1921] Sygn. PR.2.Ds.1726.2018 i PR.2.Ds.449.2018.
[1922] Sygn. PR.2.Ds.1151.2019.
[1923] Sygn. 4112-5.Ds.362.2021.
[1924] Sygn. PR.2.Ds.970.2019.
[1925] Sygn. PR.1.Ds.1446.2020.
[1926] Sygn. PR.1.Ds.985.2020.
[1927] Sygn. PR.2.Ds.466.2018.
[1928] Sygn. PR.2.Ds.459.2021.
[1929] Sygn. PR.2.Ds.768.2020.
[1930] Sygn. PR.1.Ds.1118.2020.
[1931] Sygn. PR.1.Ds.1254.2019.
[1932] Sygn. PR.2.Ds.265.2021.
[1933] Sygn. PR.1.Ds.1612.2019.
[1934] Sygn. PR.1.Ds.295.2018.
[1935] Sygn. PR.1.Ds.834.2020.
[1936] Sygn. PR.1.Ds.553.2019.
[1937] Sygn. PR.1.Ds.922.2020.

i zdecydowanie niedokładne. Brakowało istotnych danych dotyczących rodzaju i skali uszkodzeń, a także szczegółowych informacji o rzeczach, co podobnie jak w wyżej analizowanych sprawach utrudniało dokładne określenie szkody.

Postanowienie jest końcową decyzją merytoryczną, w której powinny znaleźć odzwierciedlenie ustalenia poczynione w toku postępowania. Jeśli takie postanowienie nie zawiera precyzyjnych informacji dotyczących rodzaju oraz wartości mienia będącego przedmiotem przestępstwa, może to powodować trudności w weryfikacji poprawności tych ustaleń w trakcie ewentualnej kontroli instancyjnej.

Odnosząc się do wartości przedmiotu czynności wykonawczej i wysokości wyrządzonej szkody, należy zauważyć, że w większości badanych postępowań kwota ta nie była weryfikowana. Najczęściej przyjmowano kwotę wskazaną w zawiadomieniu o przestępstwie. W nielicznych przypadkach w materiałach postępowań znajdowały się faktury lub inne dokumenty potwierdzające wartość mienia[1938].

Warto również zauważyć, że w kilku postępowaniach w końcowej decyzji merytorycznej użyto wyrażenia „około" podczas wskazywania wartości bezprawnie zabranego lub zniszczonego mienia[1939]. W innych przypadkach posłużono się wyrażeniami takimi jak „powyżej"[1940], „w nieustalonej kwocie"[1941], „nie mniejszej niż"[1942] lub „nie wyższej niż"[1943]. Ponadto zdarzały się przypadki, w których wartość podawana była częściowo, tylko dla wybranych rzeczy[1944]. Tego rodzaju sformułowania mogą budzić zastrzeżenia z punktu widzenia wymogu precyzyjnego określania opisu czynu.

Pożądane byłoby, aby w takich przypadkach określano konkretną wartość mienia, uwzględniając ewentualne wątpliwości na korzyść sprawcy, zgodnie z zasadą *in dubio pro reo*,

---

[1938] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn. PR.2.Ds.84.2019 i PR.3.Ds.74.2020, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. 4114-5.Ds.114.2021, PR.2.Ds.568.2021, PR.2.Ds.768.2020, PR.1.Ds.1185.2018, PR.1.Ds.899.2018, PR.1.Ds.116.2020 i PR.2.Ds.1058.2019, Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach-Śląskich o sygn. PR.1.Ds.474.2021 i PR.1.Ds.834.2020.

[1939] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.1446.2020 i 4114-4.Ds.279.2021.

[1940] PR1.Ds.611.2020 PR w Mikołowie; PR Pszczyna PR.1.Ds.1219.2019

[1941] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach-Śląskich o sygn. PR.1.Ds.295.2018 i PR.1.Ds.553.2019.

[1942] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.2.Ds.629.2019.

[1943] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.917.2020, PR.2.Ds.117.2019 i PR.2.Ds.867.2019.

[1944] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.2.Ds.16.2018

wynikającą z art. 5 § 2 k.p.k. Przyjęcie najniższej wartości z ustalonego zakresu w sytuacjach niepewności zapewniłoby większą precyzję i prawidłowość w prowadzeniu postępowania karnego.

W kontekście badanych postępowań stwierdzono również, że prawidłowo określono wartość w polskiej walucie[1945]. Jednakże, w przypadkach, gdy wartość była wyrażona w walutach obcych, takich jak euro, nie dokonywano jej przeliczenia na polskie złote[1946]. Słusznie zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 listopada 2023 roku[1947], że przy ustalaniu wartości szkody lub przepadku równowartości korzyści majątkowej, kwoty wyrażone w obcych walutach muszą być przeliczone na złote polskie według średniego kursu Narodowego Banku Polskiego obowiązującego na dzień popełnienia przestępstwa lub inną datę istotną dla sprawy. Jest to niezbędne nie tylko ze względów prawnych, ale także praktycznych, związanych z księgowością i egzekucją należności. Brak przeliczenia wartości wyrażonej w obcej walucie może prowadzić do trudności w wykonaniu wyroku oraz naruszenia przepisów prawa cywilnego, jak i karnego. Jednocześnie zwłaszcza w kontekście czynów przepołowionych może mieć wpływ na ewentualną kontrawencjonalizację czynu.

Przechodząc do dalszej analizy postępowań sprawdzających, poniższa tabela przedstawia liczbę zakończeń na podstawie negatywnych przesłanek procesowych z art. 17 § 1 k.p.k.

Tabela nr 2. Liczba zakończeń postępowań sprawdzających na podstawie negatywnych przesłanek procesowych.

Negatywna przesłanka	Liczba zakończeń
Czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego (art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.)	42
Brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.)	21

[1945] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.2.Ds.1038.2018, PR.2.Ds.16.2018 i 4114-4.Ds.279.2021.
[1946] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach Śląskich o sygn. PR.1.Ds.322.2020 i PR.1.Ds.336.2019.
[1947] Wyrok SN z 28.11.2023 r., II KK 445/23, LEX nr 3643710.

Brak wymaganego wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej (art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.)	9
Czynu nie popełniono (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.)	6
Ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia przestępstwa (art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.)	2
Postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo wcześniej wszczęte toczy się (art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.)	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Z przedstawionych danych wynika, że najczęstszą przesłanką odmowy wszczęcia dochodzenia było stwierdzenie, iż czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego, co stanowiło ponad połowę wszystkich przypadków, tj. 51,85% (42 z 81). Kolejną istotną przesłanką był brak dostatecznych danych uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu – 25,93% przypadków (21 z 81). Mniejszy odsetek postępowań zakończono z powodu braku wymaganego wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej (11,11%, czyli 9 z 81), a także stwierdzenia, że czynu nie popełniono (7,41%, czyli 6 z 81). Pozostałe przesłanki, takie jak ustawa stanowiąca, iż sprawca nie popełnia przestępstwa (2,47%, czyli 2 z 81), oraz prawomocne zakończenie postępowania karnego co do tego samego czynu tej samej osoby (1,23%, czyli 1 z 81), były mniej powszechne.

Warto zaznaczyć, że w kilku postępowaniach rozpatrywano więcej niż jeden czyn, stąd suma zakończeń (81) jest wyższa niż łączna liczba badanych postępowań sprawdzających (76).

Przeprowadzona powyżej analiza wskazuje, że zastosowanie negatywnej przesłanki procesowej z art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. „czynu nie popełniono" w sytuacji, gdy doszło do zaboru cudzej rzeczy ruchomej, ale brak było po stronie sprawcy umyślności, nie jest w pełni właściwe. Jako przykład można wskazać sprawę, w której osoba zawiadomiła o fakcie kradzieży, a następnie w toku powtórnego przesłuchania wskazała, że zawiadomienie było nieporozumieniem, gdyż telefon wprawdzie został jej zabrany, ale później zwrócony jako

zabrany omyłkowo[1948]. W takim przypadku, mimo że zachowanie sprawcy podlegało prawnokarnej ocenie, nie realizowało znamion czynu zabronionego. Z tej przyczyny właściwą przesłanką odmowy wszczęcia dochodzenia pozostawałby art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. Przepis art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. znajduje bowiem zastosowanie tylko wtedy, gdy zdarzenie faktycznie nie miało miejsca lub gdy nie stanowiło ono czynu zabronionego w rozumieniu prawa karnego[1949].

Jako przykład sytuacji faktycznej, w której *in concreto* zachodzi przesłanka odmowy wszczęcia dochodzenia z art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. można wskazać zgłoszenie zaboru rzeczy ruchomej, która została kolejno odnaleziona przez pokrzywdzonego jako zagubiona. W analizowanej sytuacji, nie mamy do czynienia z jakimkolwiek zachowaniem sprawcy, które podlegałoby ocenie z perspektywy prawa karnego.

Dokonując analizy prawidłowości wskazań podstawy prawnej w końcowych decyzjach merytorycznych, należy stwierdzić, że wskazanie w podstawie prawnej postanowienia wyłącznie negatywnej przesłanki procesowej jest niewystarczające[1950]. Wydaje się, że powinno być ono uzupełnione, zwłaszcza w przypadku postanowienia o odmowie wszczęcia dochodzenia, poprzez wskazanie przepisów art. 305 § 1 k.p.k. w związku z art. 325a § 2 k.p.k. Przede wszystkim nie można bowiem tracić z pola widzenia zasad ogólnych postępowania karnego, a zwłaszcza konstytucyjnej zasady praworządności, która stanowi, że organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa. Owszem art. 17 k.p.k. daje podstawę do odmowy wszczęcia dochodzenia, natomiast należy też pamiętać o przepisie kompetencyjnym, który w ogóle umożliwia taką odmowę.

[1948] Tak w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn. PR.3.Ds.622.2020.

[1949] Por. M. Kurowski, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 17, teza 10, s. 118.

[1950] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. PR.2.Ds.729.2020 i PR.2.Ds.1373.2020, Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach-Śląskich o sygn. PR.1.Ds.295.2018, PR.1.Ds.322.2020, PR.1.Ds.834.2020, PR.1.Ds.922.2020, PR.1.Ds.474.2021 i PR.1.Ds.834.2020, Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn. PR.2.Ds.418.2018, PR.2.Ds.1726.2018, PR.2.Ds.1049.2019, PR.2.Ds.449.2018, PR.3.Ds.74.2020, PR.3.Ds.622.2020, PR.3.Ds.31.2020 i PR.3.Ds.25.2020, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.1446.2020, PR.1.Ds.985.2020, PR.2.Ds.466.2018, PR.2.Ds.42.2020, PR.2.Ds.983.2019, PR.2.Ds.629.2019, PR.2.Ds.568.2021, PR.2.Ds.1028.2018, PR.2.Ds.768.2020, PR.2.Ds.1050.2018, PR.1.Ds.798.2020, PR.1.Ds.443.2020, PR.1.Ds.1118.2020, PR.2.Ds.643.2020, PR.2.Ds.1038.2018, PR.2.Ds.16.2018, PR.1.Ds.95.2019, PR.1.Ds.1254.2019, PR.2.Ds.265.2021, PR.2.Ds.1058.2019, 4114-5.Ds.316.2021, PR.1.Ds.1612.2019, PR.2.Ds.566.2021, PR.2.Ds.734.2024, PR.2.Ds.46.2020, PR.2.Ds.447.2019 i PR.2.Ds.867.2019.

Zgodnie z treścią art. 325e § 1 k.p.k., postanowienia o odmowie wszczęcia dochodzenia nie wymagają uzasadnienia. Jednakże brak uzasadnienia takich decyzji może znacząco utrudniać ocenę ich zasadności oraz podjęcie decyzji o ewentualnym zaskarżeniu[1951]. W szczególności w przypadku tzw. czynów przepołowionych, dobrą praktyką jest informowanie stron postępowania w uzasadnieniu o przekazaniu sprawy do postępowania wykroczeniowego po uprawomocnieniu się decyzji końcowej[1952]. Taka praktyka nie tylko zwiększa przejrzystość postępowania, ale również pomaga zapobiec wytworzeniu u stron postępowania poczucia, że sprawca pozostaje bezkarny. Innym efektywnym rozwiązaniem w tym zakresie jest wydanie zarządzenia o przekazaniu materiałów do odpowiedniej jednostki Policji w celu przeprowadzenia postępowania o wykroczenie[1953]. Tego typu zarządzenie umożliwia kontynuację działań ścigania w ramach postępowania wykroczeniowego, co może prowadzić do szybszego i bardziej skutecznego zakończenia sprawy, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych. Takie podejście podkreśla znaczenie staranności i kompletności w prowadzeniu postępowań karnych, a także dbałości o zachowanie zaufania publicznego do wymiaru sprawiedliwości.

W toku analizy badanych postępowań stwierdzono również, że opisy czynów w niektórych przypadkach były sformułowane w sposób nieprawidłowy. Szczególną uwagę zwrócono na sposób określania ram czasowych zdarzeń. Przykładowo, opis czynu: „w sprawie dotyczącej zdarzenia mającego miejsce w okresie od dnia 1 stycznia 2021 roku do dnia 6 stycznia 2021 roku”[1954] został sformułowany niepoprawnie. Takie ujęcie ram czasowych sugeruje, że mamy do czynienia z czynem ciągłym w rozumieniu art. 12 § 1 k.k. W przeciwieństwie do tego, poprawnym sposobem sformułowania opisu czynu jest użycie zwrotu: „w nieustalonym dniu, w okresie pomiędzy dniem 1 kwietnia 2020 roku a dniem

[1951] C. Golik, *Uzasadnienie postanowienia o odmowie wszczęcia albo o umorzeniu dochodzenia sporządzane w trybie art. 325e § 1a k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 4, s. 131.

[1952] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.1446.2020, PR.1.Ds.985.2020, PR.2.Ds.466.2018, PR.2.Ds.673.2020, PR.2.Ds.768.2020, PR.2.Ds.1050.2018, PR.1.Ds.443.2020, PR.1.Ds.1185.2018, PR.1.Ds.1118.2020, PR.2.Ds.643.2020, PR.2.Ds.1038.2018, PR.1.Ds.899.2018, PR.1.Ds.1254.2019, PR.2.Ds.1058.2019, PR.1.Ds.1612.2019, PR.1.Ds.1576.2019, PR.2.Ds.734.2024, PR.2.Ds.117.2019, PR.2.Ds.117.2019, PR.2.Ds.46.2020, PR.2.Ds.447.2019 i PR.2.Ds.867.2019.

[1953] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn. PR.2.Ds.419.2018, PR.2.Ds.1126.2018, PR.2.Ds.1151.2019 i PR.2.Ds.449.2018.

[1954] Tak w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.2.Ds.265.2021, podobnie w postępowaniu o sygn. PR.1.Ds.1576.2019.

13 sierpnia 2020 roku”[1955]. Taki opis precyzyjnie wskazuje okres, w którym miało miejsce zdarzenie, jednocześnie pozostawiając otwartą kwestię dokładnej daty, co jest istotne dla poprawnej oceny czy czyn można zakwalifikować jako ciągły, czy też nie.

Stwierdzono również, że w komparycji postanowienia konstruując opis czynu nie posłużono się znamieniem określającym czynność sprawczą w sposób wiernie odpowiadający treści przepisu karnego, a użyto wyrażeń ekwiwalentnych. Tytułem przykładu „w sprawie dokonanej kradzieży”[1956]. Takiej praktyki nie można uznać za w pełni prawidłową. Jakkolwiek w licznych orzeczeniach judykatury[1957], wielokrotnie podkreślano, że proces karny nie ma charakteru procesu formułkowego i zbędne jest bezwzględnie wierne przytaczanie znamion ustawowych. Istnieje jednak ryzyko, że w związku z tego rodzajem postępowaniem, może dojść do pominięcia jednego ze znamion wymienionych w opisie czynu na etapie ewentualnego wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów, co w przypadku powielenia na etapie wyrokowania spowoduje, iż opis czynu przypisanego oskarżonemu, nie będzie odpowiadał wymaganiom określonym w art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. W dalszej perspektywie dekompletacja znamion czynu zabronionego przypisanego na mocy wyroku skazującego – w przypadku wniesienia apelacji, może prowadzić nawet do uniewinnienia oskarżonego.

Warto w tym miejscu przywołać orzeczenia takie jak wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2018 roku[1958], gdzie wskazano na konieczność staranności w konstruowaniu opisów czynów, a także wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 marca 2018 roku[1959], który podkreślał znaczenie precyzyjności w opisie czynów, zwłaszcza w kontekście zakazu *reformationis in peius*. Przywołane judykaty podkreślają, że nieprawidłowe sformułowanie

[1955] Tak w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. 4114-4.Ds.279.2021.
[1956] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.1612.2019, PR.1.Ds.443.2020, PR.1.Ds.1185.2018, PR.1.Ds.1118.2020, PR.1.Ds.1254.2019 i PR.1.Ds.1219.2019, podobnie w postępowaniach o sygn. PR.2.Ds.867.2019, PR.1.Ds.1309.2020, PR.2.Ds.117.2019 i PR.1.Ds.899.2018, gdzie w opisie czynu wskazano: „w sprawie zaistniałej kradzieży”. Podobnie również np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. PR.2.Ds.729.2020 opis czynu brzmiał: „nieznany sprawca dokonał kradzieży”, a w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Mikołowie o sygn. PR.2.Ds.970.2019 i PR.1.Ds.426.2019 opis czynu brzmiał: „w sprawie kradzieży”.
[1957] Zob, np. Wyrok SN z 4.11.2016 r., II KK 246/16, LEX nr 2152390; Wyrok SN z 17.09.2020 r., III KK 192/19, LEX nr 3277515; Postanowienie SN z 15.01.2020 r., II KK 435/19, LEX nr 3220644; Wyrok SA w Warszawie z 8.11.2016 r., II AKa 226/16, LEX nr 2171229; Wyrok SA w Katowicach z 22.06.2017 r., II AKa 150/17, LEX nr 2343421; Wyrok SN z 9.05.2023 r., I KK 468/22, LEX nr 3564800.
[1958] Wyrok SN z 19.04.2018 r., II KK 445/17, LEX nr 2487641.
[1959] Wyrok SA w Katowicach z 8.03.2018 r., II AKa 590/17, LEX nr 2480867.

opisu czynu może prowadzić do poważnych konsekwencji, w tym do konieczności uchylenia wyroku na etapie postępowania odwoławczego.

Ponadto powszechną praktyką jest konstruowanie opisu czynu w sposób skrócony, pobieżny i niedokładny w części wstępnej postanowienia[1960]. Chociaż zasadniczo uchybienie to jest naprawiane poprzez przedstawienie pełnego opisu czynu w części dyspozytywnej, pożądaną praktyką byłoby jednak precyzyjne i szczegółowe określenie sprawy oraz opisu czynu objętego postępowaniem już w części wstępnej postanowienia. Takie postępowanie przede wszystkim ułatwia ujednolicenie techniczno-organizacyjne, co ma zwłaszcza istotne znaczenie w przypadku obszernych postępowań toczących się w różnych apelacjach (czego przykładem są chociażby grupy przestępcze).

Odnosząc się do opisu działania sprawcy w zakresie przestępstwa zniszczenia mienia, należy wskazać, że w wielu przypadkach opisy te były nieadekwatne i nieprecyzyjne w stosunku do ustaleń w zakresie stanu faktycznego. Ponadto zdarzyło się, że opis zachowania sprawcy nie odnosił się wprost do znamion czynu zabronionego, co jest konieczne dla prawidłowej kwalifikacji prawnej. Przykładowo, opis czynu brzmiał: „w sprawie rozbicia szyby zespolonej w oknie wystawowym kwiaciarni”[1961] co nie oddaje jednoznacznie, czy doszło do zniszczenia, czy tylko do uszkodzenia mienia. Zdarzyło się również, że w opisie czynu posłużono się jednocześnie terminami „zniszczenie”, jak i „uszkodzenie”[1962]. Jako przykład wskazać można opis czynu brzmiący: „w sprawie zniszczenia mienia, polegającego na uszkodzeniu szlabanu wyjazdowego”[1963]. Nadto w większości postępowań nie dokonano jednoznacznego ustalenia czy działanie sprawcy spowodowało uszkodzenie, czy zniszczenie cudzej rzeczy. Należy przypomnieć, że istnieje istotna różnica między uszkodzeniem a zniszczeniem mienia, co zostało już szczegółowo omówione[1964].

W celu zapewnienia prawidłowej kwalifikacji prawnej czynów zabronionych i dla uniknięcia błędów, opisy działań sprawcy dokonywane przez organy prowadzące postępowania

[1960] W wielu badanych postępowaniach stwierdzono, że opisy czynów w części wstępnej postanowień były formułowane w sposób zbyt skrótowy i niedokładny.
[1961] Tak w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. 4114-5.Ds.316.2021.
[1962] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn. PR.2.Ds.766.2020 oraz w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.2.Ds.466.2018 i PR.2.Ds.42.2020.
[1963] Tak w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn. PR.2.Ds.766.2020.
[1964] Zob. podrozdział 2.3 rozdziału IV pracy doktorskiej, s. 402-403.

powinny być ściśle związane z ustaleniami faktycznymi. Ponadto należy zapewnić by bezpośrednio odnosiły się one do znamion przestępstw określonych w odpowiednich przepisach prawa. Opis czynu powinien wyraźnie określać, czy doszło do zniszczenia, czy tylko do uszkodzenia mienia, a także precyzyjnie wskazywać, w jaki sposób działanie sprawcy odpowiada znamionom określonym w danych przepisach.

W ramach postępowania sprawdzającego dopuszczalna jest określona pula czynności, które jednak nie zostały ściśle określone przez ustawodawcę. Głównym ogranicznikiem w tym zakresie pozostaje jednak możliwość sporządzenia protokołu jako przesłanka negatywna określona w art. 307 § 2 k.p.k. Wyjątki od niej zostały wskazane w katalogu zamkniętym. Uzupełnienie tej regulacji stanowi akt wykonawczy w postaci Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 roku[1965]. Zgodnie z § 120 powołanego rozporządzenia, w toku postępowania sprawdzającego można żądać od zawiadamiającego przedstawienia dodatkowych dokumentów lub informacji niezbędnych dla prawidłowej oceny zdarzenia, którego dotyczy zawiadomienie, żądać przeprowadzenia kontroli w określonym zakresie, zlecić właściwemu organowi sprawdzenia faktów zawartych w zawiadomieniu, żądać nadesłania dokumentacji medycznej dotyczącej osoby pokrzywdzonej oraz przesłuchać w charakterze świadka osoby, która złożyła pisemne zawiadomienie o przestępstwie. W badanych postępowaniach dokonano przeglądu w zakresie realizacji wskazanych wyżej wytycznych. Analiza akt postępowań wykazała, że w większości przypadków wykonywano takie czynności jak przyjęcie protokołu z zawiadomienia o przestępstwie, żądanie dostarczenia dodatkowej dokumentacji, rozpytanie potencjalnych świadków, dokonanie sprawdzeń i ustaleń, czy załączenie kopii dokumentów z innych postępowań. Stwierdzono, że organy prowadzące postępowania konsekwentnie stosowały się norm kodeksowych i zawartych w przywołanym rozporządzeniu. Niemniej jednak, w kilku przypadkach decyzje o odmowie wszczęcia postępowania opierały się jedynie na zawiadomieniu o przestępstwie lub notatce, sporządzonej przez funkcjonariusza Policji, co może budzić wątpliwości co do ich rzetelności. Zwrócić należy również uwagę, że zdarzył się przypadek, w którym organ w toku postępowania

[1965] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1115 z późn. zm.).

sprawdzającego posłużył się narzędziem w postaci notatki służbowej[1966], co ocenić należy jako nieprawidłowe. Wartość dowodowa takiej notatki w świetle aktualnie obowiązujących przepisów jest nikła i praktycznie uniemożliwia dokonywanie jakichkolwiek ustaleń stanu faktycznego przed sądem. Jeżeli zachodzi taka konieczność, organy powinny raczej sporządzać notatki urzędowe.

Kolejną kwestią, na którą należało zwrócić uwagę w toku prowadzonych badań był czas prowadzenia postępowań sprawdzających. Jak wskazywano wyżej zakreślony przez ustawodawcę termin 30 dniowy ma charakter instrukcyjny. W większości prowadzonych postępowań termin ten został przekroczony[1967]. Mimo to, w żadnym przypadku nie skorzystano z instytucji zażalenia na bezczynność zawartej w art. 306 § 3 k.p.k., co może wynikać z chociażby niedostatecznej świadomości procesowej osób lub instytucji, składających zawiadomienie o przestępstwie.

Organy w ramach prowadzonego postępowania powinny przeprowadzać podstawową analizę zawiadomienia, a następnie niezwłocznie wydać końcową decyzję merytoryczną[1968].

Opóźnienia w prowadzeniu postępowań mogą być efektem zarówno problemów organizacyjnych, jak i ograniczeń kadrowych w jednostkach odpowiedzialnych za prowadzenie postępowań. Takie opóźnienia mogą nie tylko wydłużać czas rozpatrywania spraw, ale również wpływać negatywnie na postrzeganie efektywności działania wymiaru sprawiedliwości.

Dalsza analiza badanych spraw pod kątem weryfikacji prawidłowości kwalifikacji prawnej wykazała, że kwalifikacje czynów zabronionych były poprawne i adekwatne do ustalonych okoliczności faktycznych we wszystkich badanych postępowaniach.

Zgodnie z art. 325e § 1 k.p.k. organ nie musi sporządzać uzasadnienia do postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania. W ten sposób ustawodawca realizuje pewną ekonomikę procesową pozostawiając przy tym organom prowadzącym postępowanie swobodę decyzyjną co do tego, czy w danej sprawie istnieje potrzeba informowania strony o powodach zakończenia toczących się procedur. Analiza akt w badanych postępowaniach wykazała, że uzasadnienia do

[1966] Tak w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn. PR.2.Ds.1151.2019.
[1967] Tylko w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu nie przekroczono tego terminu. W pozostałych analizowanych sprawach nadzorowanych przez inne prokuratury termin ten był przekraczany, choć nie we wszystkich przypadkach.
[1968] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. PR.2.Ds.1373.2020.

postanowień o odmowie wszczęcia postępowania sporządzano jedynie w nielicznych przypadkach. W większości spraw odstąpiono od sporządzenia uzasadnienia na podstawie art. 325e § 1 k.p.k., realizując uproszczoną procedurę przewidzianą przez ten przepis. Wszystkie końcowe decyzje merytoryczne wydawane były przez funkcjonariuszy Policji.

VI.2.2. Postępowania przygotowawcze dotyczące kradzieży i zniszczenia mienia zakończone wydaniem postanowienia o umorzeniu dochodzenia

Postępowanie przygotowawcze stanowi pierwsze właściwe stadium procesu karnego[1969]. Jego celem jest weryfikacja czy przestępstwo zostało popełnione, identyfikacja sprawcy oraz zebranie i zabezpieczenie dowodów na potrzeby dalszego postępowania sądowego. Tworzenie i implementacja odpowiedniego modelu tego postępowania wymaga uwzględnienia wielu aspektów, pogodzenia różnych, często sprzecznych interesów uczestników postępowania oraz wyboru jednej z wielu możliwych dróg regulacji prawnej, co może prowadzić do wzmocnienia ochrony pewnych wartości kosztem innych[1970].

Jak już wspomniano, negatywne przesłanki procesowe określone w art. 17 § 1 k.p.k. powodują, że postępowanie nie może zostać wszczęte, lub, jeśli już zostało rozpoczęte, musi zostać umorzone. Przesłanki te można podzielić na formalne, materialne oraz mieszane[1971]. Decyzja o umorzeniu postępowania jest podejmowana na podstawie wszystkich zebranych dowodów oraz braku podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, często wynikającego z niemożności ustalenia sprawcy przestępstwa zgodnie z art. 322 k.p.k[1972].

Podobnie jak postanowienie o odmowie wszczęcia dochodzenia, końcowa decyzja merytoryczna o umorzeniu dochodzenia, zgodnie z art. 325e § 1 k.p.k., nie wymaga

[1969] K. Dudka, [w:] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie* …, op. cit., s. 469; M. Kurowski, [w:] D. Świecki (red.), *Meritum. Postępowanie karne, wyd. 2*, Warszawa 2023, s. 674; J. Zagrodnik, [w] K. Marszał, J. Zagrodnik (red.), *Proces* …, op. cit., s. 482.

[1970] T. Grzegorczyk, J. Tylman, [w:] T. Grzegorczyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne, wyd. 8*, Warszawa 2011, s. 638.

[1971] Przesłankami formalnymi są okoliczności określone w art. 17 § 1 pkt 5, 7-10 k.p.k.; przesłankami materialnymi są okoliczności stypizowane w art. 17 § 1 pkt 1-4 k.p.k.; przesłanką mieszaną jest okoliczność określona w art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. (M. Kurowski, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 17, teza 2, s. 115).

[1972] Przepis art. 322 k.p.k. przewiduje umorzenie postępowania z przyczyn faktycznych, w przeciwieństwie do przyczyn prawnych wymienionych w art. 17 § 1 pkt 2-11 k.p.k. Umorzenie na tej podstawie może nastąpić, gdy nie zachodzą przesłanki z art. 324 k.p.k. (Ibidem, komentarz do art. 322, teza 3, s. 1146). Stosownie do § 219 regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury jako przyczynę umorzenia można wskazać niewykrycie sprawcy, brak dowodów popełnienia przestępstwa przez podejrzanego, lub brak interesu społecznego w dalszym ściganiu sprawy (zob. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1115 z późn. zm.)).

uzasadnienia. Rozwiązanie to zostało uznane za zgodne z Konstytucją RP przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 25 marca 2014 roku o sygn. SK 25/2013[1973].

Dochodzenie pozostaje odformalizowane (art. 325f-h k.p.k.), co znajduje wyraz w pewnych odrębnościach w odniesieniu do regulacji obejmującej formę postępowania jaką jest śledztwo. Zasadniczym przykładem powyższego jest przepis art. 325h k.p.k., który zezwala na zawężenie zakresu czynności podejmowanych w toku dochodzenia. Zgodnie z tym przepisem dochodzenie można ograniczyć do ustalenia, czy zachodzą wystarczające podstawy do wniesienia aktu oskarżenia lub innego zakończenia postępowania. Należy jednak dokonać czynności przewidzianych w art. 321 § 1-5 oraz w art. 325g § 2, przesłuchać podejrzanego i pokrzywdzonego oraz przeprowadzić i utrwalić w protokołach czynności, których nie będzie można powtórzyć. Utrwalenie innych czynności dowodowych następuje w formie protokołu ograniczonego do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących udział w czynności; przepisu art. 148 § 2 zd. pierwsze nie stosuje się. Zastosowanie znajduje natomiast przepis art. 315a (§ 2).

Postępowanie dowodowe, będące istotnym elementem postępowania przygotowawczego, ma na celu gromadzenie, zabezpieczanie, przeprowadzanie oraz ocenianie dowodów, które są kluczowe dla ustalenia faktycznego stanu sprawy. Procedura dowodowa jest sformalizowana, aby zapewnić przestrzeganie praw uczestników procesu oraz gwarancję poprawnych ustaleń faktycznych[1974]. Powinna być prowadzona zgodnie z zasadą umiarkowanego formalizmu, dając organom procesowym pewną swobodę w doborze metod dowodowych przy jednoczesnym przestrzeganiu określonych przepisów proceduralnych[1975].

[1973] Rozpatrywana przez TK sprawa dotyczyła osoby, której zawiadomienie o przestępstwie zostało umorzone bez uzasadnienia. Skarżący twierdził, że brak uzasadnienia uniemożliwia skuteczne zaskarżenie decyzji, co narusza prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) oraz prawo do zaskarżania orzeczeń (art. 78 Konstytucji). TK stwierdził jednak, że regulacja ta nie uniemożliwia wniesienia zażalenia na postanowienie o umorzeniu dochodzenia. Pokrzywdzony ma prawo do zażalenia, a sąd ma obowiązek przeanalizować całość materiału dowodowego zebranego w postępowaniu przygotowawczym, co zapewnia efektywną kontrolę sądową, nawet bez uzasadnienia postanowienia. Orzeczenie TK należy uznać za słuszne, ponieważ zachowuje równowagę między potrzebą sprawnego i uproszczonego postępowania a prawem stron do efektywnej kontroli sądowej. Dzięki temu system prawny pozostaje sprawiedliwy i skuteczny, jednocześnie ograniczając biurokrację i przyspieszając procedury (zob. Wyrok TK z 25.03.2014 r., SK 25/13, OTK-A 2014, nr 3, poz. 33, LEX nr 1453983).

[1974] J. Skorupka, [w:] J. Skorupka (red.), *Dowody,* [w:] P. Hofmański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego* …, op. cit., s. 80.

[1975] Ibidem, s. 81-82.

Ocena dowodów oraz ustalenie stanu faktycznego są kluczowe dla sprawiedliwego rozstrzygnięcia sprawy. Organy procesowe muszą ustalić stan faktyczny, dokonać wykładni przepisów i aplikować je do ustalonych faktów (subsumpcja). Tylko wówczas proces karny może efektywnie realizować swoje funkcje, w tym prawo państwa do karania sprawców przestępstw przy jednoczesnym zapewnieniu ochrony osób niewinnych[1976].

Przechodząc do analizy postępowań przygotowawczych wskazać należy, że podstawową przesłanką powoływaną w postanowieniach o umorzeniu dochodzeń pozostaje w większości dekompletacja znamion czynu zabronionego.

Poniższa tabela ukazuje liczbę wystąpień danego przedmiotu czynności wykonawczej w badanych postępowaniach dotyczących przestępstwa kradzieży i zniszczenia mienia. Analogicznie, jak w poprzednim podrozdziale, zestawienie to obejmuje różnorodne przedmioty, które były celem działań sprawców, co pozwala na zrozumienie, jakie rodzaje mienia były najczęściej przedmiotem tych przestępstw.

Tabela nr 3. Liczba wystąpień przedmiotu czynności wykonawczej w badanych postępowaniach przygotowawczych.

Przedmiot czynności wykonawczej	**Liczba wystąpień**
Samochód (karoseria, szyby, części, katalizatory)	34
Telefon komórkowy	10
Drzwi wejściowe/drzwi ewakuacyjne/drzwi garażowe	10
Sprzęt RTV i AGD	8
Perfumy	6
Artykuły spożywcze	5
Pieniądze	5
Rower	3
Wyposażenie wnętrza (toaleta, ławka)	3
Szyba (przystankowa, budynku mieszkalnego)	3
Paliwo	3
Kamera	2
Dokumenty osobiste	4

[1976] Ibidem, s. 83.

Alkohol	2
Produkty kosmetyczne	2
Wózek inwalidzki	1
Wózek dziecięcy	1
Wózek sklepowy	1
Rejestrator monitoringu	1
Okno budynku	1
Skrzynka na listy	1
Miał węglowy	1
Kaloryfer	1
Wózek do paralotni	1
Akumulatory	1
Zlewozmywak z baterią	1
Torebka damska	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Z analizy danych zawartych w tabeli wynika, że samochody, w tym ich części, szyby oraz katalizatory, były najczęściej występującym przedmiotem czynności wykonawczej w badanych postępowaniach, pojawiającym się w 34 przypadkach, co stanowi 29,31% wszystkich zarejestrowanych przypadków. Równie często przedmiot czynności wykonawczej stanowiły telefony komórkowe oraz drzwi (wejściowe, ewakuacyjne, garażowe), które pojawiły się 10-krotnie, co stanowi 8,62% wszystkich badanych przypadków. W 8 badanych sprawach przedmiot przestępstwa był sprzęt RTV i AGD (prawie 7% ogółu zarejestrowanych incydentów). Perfumy były przedmiotem kradzieży w 6 przypadkach (5,17% wszystkich badanych postępowań). Artykuły spożywcze oraz pieniądze wystąpiły 5-krotnie (4,31% wszystkich przypadków). Dokumenty osobiste były przedmiotem czynności wykonawczej w 4 sprawach, co stanowi 3,45% zarejestrowanych incydentów. Najrzadziej przedmiot czynności wykonawczej stanowiły rowery, wyposażenie wnętrza (toaleta, ławka) oraz szyby (przystankowe, budynku mieszkalnego). Przedmioty te pojawiły się jedynie 3-krotnie, co daje około 2,5% wszystkich przypadków. Nieliczne były kradzieże paliwa (3 przypadki, 2,59%) oraz kamery, alkoholu i produktów kosmetycznych (po 2 przypadki,

1,72%). Natomiast przedmioty takie jak wózek inwalidzki, wózek dziecięcy, wózek sklepowy, rejestrator monitoringu, okno budynku, skrzynka na listy, miał węglowy, kaloryfer, wózek do paralotni, akumulatory, zlewozmywak z baterią oraz torebka damska, były przedmiotem czynności wykonawczej incydentalnie, stanowiąc 0,86% wszystkich przypadków.

Przeprowadzona analiza ukazuje, że najczęściej wybieranymi przez przestępców przedmiotami są te o wysokiej wartości i łatwości zbytu, ale jednocześnie istnieje szeroki wachlarz różnorodnych przedmiotów, które stają się celem działań sprawców w zależności od okazji i specyficznych potrzeb. W wielu przypadkach działania te obejmują zarówno kradzież, jak i zniszczenie mienia, co prowadzi do znacznych strat materialnych i wskazuje na zróżnicowany charakter przestępczości w tym obszarze.

Podobnie jak miało to miejsce w przypadku analizowanych postępowań sprawdzających, również w tym kontekście pojawiała się nieprecyzyjność i nieadekwatność przy opisie stanu faktycznego w zakresie określenia przedmiotu czynności wykonawczej.

Jako przykłady wskazać można opisy w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu takie jak „drzwi wejściowe do mieszkania nr 6”[1977], „drzwi ewakuacyjne”[1978], „wyroby alkoholowe”[1979], „przedmiot użytku codziennego”[1980], „infrastruktura pomieszczenia strychowego”[1981], „wózek dziecięcy z akcesoriami”[1982], czy „wspornik rampy wyładowczej”[1983].

Podobne problemy z precyzyjnym określeniem przedmiotu czynności wykonawczej wystąpiły w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach, gdzie przykładowo posłużono się opisami takimi jak „szyba przednia, dach w pojeździe marki Audi A2”[1984], „powłoka lakiernicza w samochodzie marki Mercedes Benz”[1985], „telewizor marki Manta Led TV 32 cale”[1986], czy „rower marki Hellc”[1987].

[1977] Sygn. PR.4.Ds.780.2019.
[1978] Sygn. 4104-5.Ds.179.2021.
[1979] Ibidem.
[1980] Sygn. 4104-5.Ds.349.2022.
[1981] Sygn. 4104-5.Ds.456.2022.
[1982] Sygn. 4104-7.Ds.1230.2022.
[1983] Sygn. PR.1.Ds.1224.2018.
[1984] Sygn. PR.2.Ds.213.2018.
[1985] Sygn. PR.3.Ds.1251.2020.
[1986] Sygn. PR.2.Ds.256.2018.
[1987] Sygn. PR.2.Ds.636.2018.

Również w Prokuraturze Rejonowej w Mikołowie pojawiały się podobne trudności, gdzie przedmioty czynności wykonawczej opisywane były jako np. „telefon komórkowy marki Redmi Note 8T”[1988], „belka tylna pojazdu marki BMW”[1989], „części złomu samochodowego”[1990], „drzwi wejściowo-wyjściowe wewnętrzne”[1991], „drewniane ogrodzenie”[1992], „furtka wejściowa na posesję”[1993], czy „prawy tylny reflektor w pojeździe marki Opel Astra”[1994].

Podobne trudności odnotowano także w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie. Przykładowo posłużono się opisami takimi jak „sprzęt i materiał budowlany”[1995], „telefon komórkowy marki Xiaomi Redmi Note 8 Pro”[1996], „ławka model Lambda 5”[1997], „katalizator samochodowy z samochodu marki Toyota Rav 4”[1998], „27 sztuk kaw różnych marek”[1999], „artykuły alkoholowe, kosmetyczne”[2000], „wózek sklepowy”[2001], dwie kurtki męskie, cztery koszule”[2002], „trzy sztuki perfum”[2003], „drzwi wejściowe do budynku”[2004], „trzy ramki reklam”[2005], „okno budynku mieszkalnego”[2006], „drzwi garażowe metalowe z prętem”[2007], „trzy kamery zewnętrzne”[2008], „wózek wraz z klatką do paralotni”[2009], „wózek inwalidzki”[2010], „rower marki Alpina”[2011], „telewizor”[2012],

[1988] Sygn. PR.2.Ds.627.2021.
[1989] Sygn. PR.1.Ds.318.2020.
[1990] Ibidem.
[1991] Sygn. 4112-5.Ds.383.2022.
[1992] Sygn. 4112-4.Ds.1113.2022.
[1993] Ibidem.
[1994] Ibidem.
[1995] Sygn. PR.1.Ds.1336.2019.
[1996] Sygn. 4114-5.Ds.57.2021 i podobnie o sygn. PR.2.Ds.8.2020 „Samsung Galaxy S7 z kartą SIM sieci Play”.
[1997] Sygn. PR.2.Ds.751.2019.
[1998] Sygn. PR.2.Ds.1076.2019.
[1999] Sygn. PR.2.Ds.1133.2019.
[2000] Sygn. PR.1.Ds.1277.2018.
[2001] Ibidem.
[2002] Sygn. PR.2.Ds.412.2019.
[2003] Sygn. PR.2.Ds.4.2021.
[2004] Sygn. PR.1.Ds.945.2019 i PR.1.Ds.12.2020 oraz podobnie o sygn. 4114-4.Ds.61.2021 „drzwi”.
[2005] Sygn. PR.1.Ds.524.2018.
[2006] Sygn. PR.1.Ds.498.2021.
[2007] Sygn. 4114-4.Ds.642.2021.
[2008] Sygn. PR.1.Ds.1550.2019.
[2009] Sygn. PR.1.Ds.1546.2018.
[2010] Sygn. PR.1.Ds.1509.2018.
[2011] Sygn. PR.1.Ds.321.2020 i podobnie o sygn. PR.1.Ds.1072.2020 „rower marki Kellys”.
[2012] Sygn. PR.2.Ds.530.2021 i PR.1.Ds.1438.2018.

„stolik”[2013], „skrzynka na listy”[2014], „mienie znajdujące się w pokoju hotelowym nr 303[2015], „wyposażenie toalety”[2016], czy „zlewozmywak wraz z baterią marki Franke”[2017].

W Prokuraturze Rejonowej w Siemianowicach Śląskich również odnotowano podobne trudności, gdzie posłużono się przykładowymi opisami takimi jak „damska torebka koloru brązowego”[2018], „drzwi garażowe”[2019], „nieustalone mienie”[2020], „drzwi wejściowe do mieszkania”[2021], „telewizor”[2022], „odtwarzacz DVD”[2023], „dekoder”[2024], czy „kaloryfer”[2025].

Podobnie jak miało to miejsce w przypadku analizowanych postępowań sprawdzających, w większości badanych postępowań wartość przedmiotu czynności wykonawczej nie była w pełni weryfikowana[2026]. Często opierano się jedynie na danych znajdujących się w zawiadomieniach o przestępstwie. Należy przy tym zwrócić uwagę, że w analizowanych postępowaniach, w materiale dowodowym w większości znaleźć można było faktury lub inne dokumenty potwierdzające wartość mienia. Inaczej zatem niż w przypadku analizowanych wcześniej akt postępowań sprawdzających. Mimo to, badania ujawniły liczne nieścisłości w oszacowaniu strat przez organy prowadzące postępowanie. W końcowych decyzjach merytorycznych, podobnie jak miało to miejsce we wcześniej wskazywanych

[2013] Ibidem.
[2014] Sygn. PR.2.Ds.652.2020.
[2015] Sygn. PR.1.Ds.406.2018.
[2016] Sygn. PR.2.Ds.198.2018.
[2017] Sygn. PR.2.Ds.432.2019.
[2018] Sygn. PR.1.Ds.83.2020.
[2019] Sygn. PR.1.Ds.233.2020.
[2020] Ibidem.
[2021] Sygn. PR.1.Ds.131.2019.
[2022] Sygn. 4115-4.Ds.305.2022.
[2023] Ibidem.
[2024] Ibidem.
[2025] Sygn. 4115-4.Ds.369.2022.
[2026] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. PR.4.Ds.780.2019, 4104-5.Ds.179.2021, 4104-5.Ds.349.2022, PR.1.Ds.1031.2018, 4104-7.Ds.1230.2022, PR.1.Ds.1224.2018, Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn. PR.3.Ds.1251.2020, PR.2.Ds.214.2018, PR.2.Ds.636.2018, Prokuraturę Rejonową w Mikołowie o sygn. PR.2.DS.627.2021, PR.1.Ds.318.2020, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.1336.2019, 4114-5.Ds.57.2021, PR.2.Ds.1076.2019, PR.1.Ds.808.2020, PR.1.Ds.913.2020, PR.1.Ds.1370.2019, PR.1.Ds.1156.2020, PR.1.Ds.524.2018, 4114-4.Ds.61.2021, PR.1.Ds.691.2021, PR.1.Ds.1546.2018, PR.1.Ds.1380.2020, PR.1.Ds.1509.2018, 4114-4.Ds.122.2021, 4114-4.Ds.29.2021, PR.1.Ds.321.2020, PR.2.Ds.530.2021, PR.2.Ds.297.2018, PR.2.Ds.791.2019, PR.2.Ds.579.2021, PR.3.Ds.30.2020, PR.2.Ds.62.2020, PR.1.Ds.406.2018, PR.2.Ds.8.2020, PR.1.Ds.878.2018, 4114-4.Ds.312.2021, PR.1.Ds.1438.2018, PR.1.Ds.30.2019, PR.1.Ds.594.2021, PR.1.Ds.2.2021, PR.2.Ds.116.2018, 4114-5.Ds.12.2021, Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach-Śląskich o sygn. PR.1.Ds.83.2020, PR.1.Ds.131.2021, 4115-4.Ds.147.2022, PR.1.Ds.264.2018, 4115-4.Ds.541.2022, PR.1.Ds.233.2020, PR.1.Ds.131.2019, 4115-4.Ds.305.2022.

postępowaniach sprawdzających posługiwano się wyrażeniami takimi jak „około”[2027], „powyżej”[2028], „w nieustalonej kwocie”[2029], „co najmniej”[2030], „nieprzekraczającej”[2031], „przekraczającej”[2032], „nie mniejszej niż”[2033] lub „nie większej niż”[2034]. Ponadto zdarzały się przypadki, w których wartość nie została w ogóle wskazana[2035] lub była podawana w przedziale, np. od 400 do 600 złotych[2036]. Tego rodzaju sformułowania mogą budzić zastrzeżenia z punktu widzenia wymogu precyzyjnego określania opisu czynu, co podkreślano już wcześniej. Warto jednak zauważyć, że w badanych dochodzeniach w każdym przypadku prawidłowo przeliczano wartość pieniędzy w obcej walucie, takiej jak CZK[2037] czy euro[2038], według średniego kursu Narodowego Banku Polskiego. Ponadto jedynie w jednym postępowaniu zasięgnięto opinii biegłego sądowego z zakresu wyceny ruchomości, w celu ustalenia wartości zniszczonej skrzynki na listy[2039]. Nieznane są bliżej przyczyny dla których organy w pozostałych analizowanych postępowaniach nie korzystały z ekspertyzy specjalistów (mimo właśnie takiej wydawałoby się potrzeby).

[2027] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. PR.2.Ds.746.2021, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.2.2021.
[2028] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.691.2021 i PR.1.Ds.406.2018.
[2029] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. 4104-5.Ds.179.2021. Podobnie w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach Śląskich o sygn. PR.1.Ds.233.2020 posłużono się wyrażeniem „o nieustalonej wartości”.
[2030] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. 4104-7.Ds.1220.2022.
[2031] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach Śląskich o sygn. 4115-4.Ds.305.2022.
[2032] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.498.2021.
[2033] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.913.2020, PR.1.Ds.470.2021 i PR.1.Ds.1546.2018. Podobnie w postępowaniu o sygn. PR.1.Ds.524.2018 posłużono się wyrażeniem „nie niższej niż”.
[2034] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.2.Ds.1076.2019.
[2035] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. 4104-5.Ds.349.2022.
[2036] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.878.2018.
[2037] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.808.2020.
[2038] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.2.Ds.299.2019.
[2039] Tak w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.2.Ds.652.2020. Z kosztorysu wynika, że skrzynka była warta 527,91 złotych. Z zawiadomienia wynika, że orientacyjny koszt wymiany skrzynki to około 600 złotych. Biegły wskazał, że koszt odtworzenia skrzynki, jaka znajdowała się przed szkodą, wynosi 633,88 złotych.

W ramach dalszej analizy postępowań przygotowawczych, poniższa tabela przedstawia liczbę zakończeń na podstawie negatywnych przesłanek procesowych z art. 17 § 1 k.p.k. i faktycznych z art. 322 § 1 k.p.k.

Tabela nr 4. Liczba zakończeń postępowań przygotowawczych na podstawie negatywnych przesłanek procesowych i faktycznych.

Negatywna przesłanka	**Liczba zakończeń**
Czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego (art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.)	45
Postępowanie nie dostarczyło podstaw do wniesienia aktu oskarżenia lub niewykrycie sprawcy przestępstwa (art. 322 § 1 k.p.k.)	22
Brak wymaganego wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej (art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.)	15
Brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.)	9
Oskarżony zmarł (art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k.)	2
Czynu nie popełniono (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.)	1
Ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia przestępstwa (art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.)	1
Społeczna szkodliwość czynu jest znikoma (art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k.)	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analizując dane zawarte w tabeli, można zauważyć, że najczęstszą przesłanką zakończenia postępowań była dekompletacja znamion. Analizie poddano 92 postępowania przygotowawcze w ramach, których dokonano oceny wartościującej 98 czynów.

Stwierdzenie, iż czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego stanowiło 45,92% wszystkich przypadków w analizowanych postępowaniach (45 z 98). Drugą najczęstszą

przesłanką było zakończenie postępowania z powodu braku podstaw do wniesienia aktu oskarżenia lub niewykrycia sprawcy przestępstwa, co wystąpiło w 22,45% przypadków (22 z 98). Mniejszy odsetek zakończeń postępowań dotyczył braku wymaganego wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej (15,31%, czyli 15 z 98), a także braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu (9,18%, czyli 9 z 98). Rzadziej postępowania kończyły się z powodu śmierci oskarżonego (2,04%, czyli 2 z 98), stwierdzenia, że czynu nie popełniono (1,02%, czyli 1 z 98), ustawy stanowiącej, że sprawca nie popełnia przestępstwa (1,02%, czyli 1 z 98), oraz znikomej społecznej szkodliwości czynu (1,02%, czyli 1 z 98).

Przeprowadzona powyżej analiza wykazała, że w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Mikołowie o sygn. 4112-4.Ds.1113.2022 wydano postanowienie o umorzeniu dochodzenia na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. Ustalono, iż podejrzana nie popełniła przestępstwa, ponieważ w momencie popełnienia czynu była niepoczytalna. Decyzja ta była prawidłowa z punktu widzenia obowiązujących przepisów prawa.

W postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.2.Ds.4.2021 prowadzonym w fazie *ad personam* (przeciwko podejrzanemu), wydano postanowienie o umorzeniu dochodzenia na podstawie art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. Sprawa dotyczyła bezprawnego zaboru w celu przywłaszczenia perfum o łącznej wartości 549,97 złotych. Czynu dokonano na terenie drogerii i ujawniono po przekroczeniu linii kas. Podejrzany przyznał się do zarzucanego mu czynu, a swoje zachowanie argumentował twierdząc: „zabrałem rzeczy ze zwykłej głupoty". Wyraził skruchę i chciał dobrowolnie poddać się karze. W toku postępowania prokurator powziął wątpliwości co do stanu poczytalności podejrzanego. Wyznaczono mu obrońcę z urzędu i zasięgnięto opinii biegłych w zakresie poczytalności podejrzanego. Natomiast opinia nigdy nie została sporządzona, zaś postępowanie umorzono powołując jako podstawę art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. Natomiast w uzasadnieniu wskazano, że sprawca dokonał kradzieży mienia w stopniu nieznacznie przekraczającym 500 złotych, pomiędzy przestępstwem a wykroczeniem. Towar został zwrócony do dalszej sprzedaży w stanie nieuszkodzonym. Sprawca objął swoim władztwem mienie przez minimalnie krótki okres czasu. Uznano zatem, że faktycznie zatem nie ma jakiejkolwiek szkody. Zasadność powyższego rozstrzygnięcia budzi wątpliwości z punktu widzenia zasady

legalizmu. Zgodnie z art. 297 § 1 k.p.k. postępowanie przygotowawcze ma na celu wykrycie i ujęcie sprawcy przestępstwa. Ponadto dla realizacji tej dyrektywy normodawca wprowadza szereg regulacji zarówno na poziomie ustawowym, jak i wykonawczym. Nie bez znaczenia pozostają też regulaminy wewnętrzne. Natomiast należy stwierdzić, iż tego typu sytuacja miała raczej wymiar incydentalny i decyzje podejmowane w pozostałym materiale badawczym nie budziły dalszych wątpliwości. Podstawa prawna umorzenia jest prawidłowa i uzasadniona działaniami podjętymi w toku prowadzonych postępowań.

Przechodząc do dalszej analizy prawidłowości wskazań podstawy prawnej w końcowych decyzjach merytorycznych, należy stwierdzić, że również i tutaj zaobserwowano błędną praktykę niewskazywania przepisu kompetencyjnego (art. 305 § 3 k.p.k)[2040]. Jak już wspomniano, wskazanie w podstawie prawnej postanowienia wyłącznie negatywnej przesłanki procesowej[2041] lub faktycznej[2042] jest niewystarczające.

W większości badanych postępowań przygotowawczych skorzystano z unormowania zawartego w art. 325e § 1 k.p.k. i odstąpiono od uzasadnienia wydanej końcowej decyzji merytorycznej. Prawie wszystkie końcowe decyzje merytoryczne wydawane były przez

---

[2040] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. PR.2.Ds.746.2021, PR.4.Ds.780.2018, 4104-5.Ds.179.2021, 4104-5.Ds.349.2022, 4104-5.Ds.456.2022, PR.1.Ds.1031.2018, 4104-7.Ds.1220.2022, 4104-7.Ds.1230.2022 i PR.1.Ds.1224.2018, Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn. PR.2.Ds.362.2018, PR.2.Ds.341.2018 i PR.2.Ds.636.2018, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.30.2021, 4114-5.Ds.57.2021, PR.2.Ds.751.2019, PR.2.Ds.1076.2019, PR.2.Ds.1133.2019, PR.1.Ds.1277.2018, PR.2.Ds.412.2019, PR.1.Ds.913.2020, PR.1.Ds.1156.2020, PR.1.Ds.498.2021, PR.1.Ds.691.2021, PR.1.Ds.470.2021, PR.1.Ds.1546.2018, PR.1.Ds.1380.2020, PR.1.Ds.321.2020, PR.2.Ds.530.2021, PR.2.Ds.297.2018, PR.2.Ds.791.2019, PR.3.30.2020, 4114-5.Ds.141.2021, PR.2.Ds.62.2020, PR.2.Ds.652.2020, PR.1.Ds.406.2018, PR.1.Ds.878.2018, 4114-4.Ds.312.2021, PR.1.Ds.87.2019, PR.1.Ds.1380.2020, PR.1.Ds.530.2021 i PR.1.Ds.2.2021, Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach-Śląskich o sygn. PR.1.Ds.131.2021, PR.1.Ds.264.2018, PR.1.Ds.295.2018, PR.1.Ds.233.2020 i 4115-4.Ds.369.2022.

[2041] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. PR.4.Ds.780.2018, 4104-5.Ds.179.2021, 4104-5.Ds.349.2022 i PR.1.Ds.1224.2018, Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn. PR.2.Ds.362.2018, PR.2.Ds.341.2018 i PR.2.Ds.636.2018, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.30.2021, 4114-5.Ds.57.2021, PR.2.Ds.751.2019, PR.2.Ds.1133.2019, PR.1.Ds.1277.2018, PR.2.Ds.412.2019, PR.1.Ds.913.2020, PR.1.Ds.1156.2020, PR.1.Ds.498.2021, PR.1.Ds.691.2021, PR.1.Ds.470.2021, PR.1.Ds.1546.2018, PR.1.Ds.321.2020, PR.2.Ds.530.2021, PR.2.Ds.297.2018, PR.2.Ds.791.2019, PR.3.30.2020, 4114-5.Ds.141.2021, PR.2.Ds.62.2020, PR.2.Ds.652.2020, PR.1.Ds.406.2018, PR.1.Ds.878.2018, 4114-4.Ds.312.2021, PR.1.Ds.87.2019 i PR.1.Ds.2.2021, Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach-Śląskich o sygn. PR.1.Ds.264.2018, PR.1.Ds.295.2018, PR.1.Ds.233.2020 i 4115-4.Ds.369.2022.

[2042] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. PR.2.Ds.746.2021, 4104-5.Ds.456.2022, PR.1.Ds.1031.2018, 4104-7.Ds.1220.2022 i 4104-7.Ds.1230.2022, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.1380.2020, PR.1.Ds.1380.2020 i PR.1.Ds.530.2021.

funkcjonariuszy Policji. Podobnie jak miało to miejsce w przypadku analizowanych postępowań sprawdzających, tak i tutaj w uzasadnieniach zamieszczono pouczenie stron postępowania o przekazaniu sprawy do postępowania wykroczeniowego po uprawomocnieniu się decyzji końcowej[2043].

Podobnie jak we wcześniej prowadzonej analizie postępowań sprawdzających, także tutaj opisy czynów w niektórych przypadkach były sformułowane w sposób nieprawidłowy. Kolejny raz pojawia się kwestia nieprecyzyjnego określania ram czasowych zdarzeń[2044], posługiwania się wyrażeniami ekwiwalentnymi[2045], konstruowania opisu czynu w sposób skrócony, pobieżny i niedokładny (zarówno w części wstępnej postanowienia o umorzeniu dochodzenia[2046], jak i w postanowieniu o wszczęciu dochodzenia[2047]).

Dalsza analiza postępowań przygotowawczych wykazała, że również, jak miało to miejsce w przypadku badanych postępowań sprawdzających, tak i tutaj opisy działania sprawcy w zakresie przestępstwa zniszczenia mienia w wielu przypadkach były nieadekwatne i nieprecyzyjne w stosunku do ustaleń w zakresie stanu faktycznego. Ponadto w zgromadzonym materiale w kilku postępowaniach przygotowawczych organy posłużyły się narzędziem w postaci notatki służbowej[2048], co już wcześniej oceniono jako nieprawidłowe.

[2043] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.30.2021, PR.1.Ds.1336.2019, 4114-5.Ds.57.2021, PR.2.Ds.1133.2019, PR.1.Ds.498.2021, PR.1.Ds.691.2021, PR.1.Ds.470.2021, PR.1.Ds.1509.2018, PR.1.Ds.321.2020, PR.2.Ds.791.2019, PR.3.30.2020, PR.1.Ds.37.2018, PR.1.Ds.406.2018, 4114-4.Ds.312.2021, PR.1.Ds.1438.2018 i PR.1.Ds.2.2021.

[2044] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. 4104-5.Ds.349.2022 i 4104-5.Ds.456.2022, Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn. PR.2.Ds.213.2018 i PR.2.Ds.256.2018, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.2.Ds.751.2019, PR.1.Ds.1546.2018, PR.1.Ds.1509.2018, 4114-4.Ds.122.2021 i PR.2.Ds.530.2021 oraz w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach-Śląskich o sygn. 4115-4.Ds.305.2022.

[2045] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. PR.2.Ds.746.2021 i 4104-7.Ds.1230.2022, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.2.Ds.1133.2019, PR.2.Ds.412.2019, PR.1.Ds.1509.2018, PR.1.Ds.321.2020 i PR.1.Ds.87.2019, Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach-Śląskich o sygn. PR.1.Ds.131.2021, PR.1.Ds.264.2018, PR.1.Ds.233.2020 i 4115-4.Ds.369.2022.

[2046] Tak, np. w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. PR.2.Ds.746.2021, 4104-5.Ds.179.2021, 4104-5.Ds.456.2022, PR.1.Ds.1031.2018, 4104-7.Ds.1220.2022 i 4104-7.Ds.1230.2022, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.2.Ds.751.2019, PR.2.Ds.1076.2019, PR.2.Ds.8.2020 i PR.1.Ds.612.2018, Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach-Śląskich o sygn. PR.1.Ds.131.2021, PR.1.Ds.295.2018, PR.1.Ds.233.2020, PR.1.Ds.131.2019 i 4115-4.Ds.369.2022.

[2047] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. 4104-5.Ds.179.2021.

[2048] Tak w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. PR.2.Ds.746.2021, Prokuraturę Rejonową Katowice-Zachód w Katowicach o sygn. PR.2.Ds.213.2018, Prokuraturę Rejonową w Siemianowicach Śląskich o sygn. 4115-4.Ds.305.2022 oraz w postępowaniach nadzorowanych przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.1468.2018 i 4114-5.Ds.12.2021.

Natomiast przyjmowana kwalifikacja prawna we wszystkich analizowanych sprawach pozostaje prawidłowa i adekwatna do ustalonych okoliczności faktycznych. Jedynym w zasadzie przypadkiem, kiedy powstają pewne wątpliwości w tym zakresie jest postępowanie przygotowawcze nadzorowane przez Prokuraturę Rejonową w Bytomiu o sygn. 4104-5.Ds.349.2022. W końcowej decyzji merytorycznej przyjęto następujący opis i kwalifikację czynu: „w sprawie zaistniałego od dnia 18 maja 2021 roku przywłaszczenia oraz zniszczenia mienia w postaci przedmiotów użytku codziennego znajdujących się w mieszkaniu przy (nazwa ulicy i miejscowości) na szkodę (imię i nazwisko pokrzywdzonego), tj. o czyn z art. 284 § 1 k.k. i 288 § 1 k.k.". Tego typu sformułowanie pozostaje niejasne i można zastanawiać się nad motywacją organu do przyjęcia właśnie takiej kwalifikacji wobec nieadekwatnego opisu czasu popełnienia przestępstwa. Sama kwalifikacja również pozostaje błędna ze względu na to, że zastosowano terminologię: „czyn" bez użycia art. 11 § 2 k.k. Wobec tego można zadać pytanie czy doszło tutaj do ewentualnego zbiegu przestępstw, czy po prostu zabrakło odpowiedniej podstawy prawnej dla opisu całości bezprawia (art. 11 § 2 k.k.).

W kwestii okresu prowadzenia postępowań przygotowawczych należy wskazać, że zgodnie z art. 325i § 1 k.p.k., podstawowy czas trwania dochodzenia wynosi 2 miesiące. Jednakże, w przypadku, gdy jest to konieczne, prokurator nadzorujący dochodzenie może przedłużyć ten okres o dodatkowy miesiąc. W sytuacjach szczególnie uzasadnionych, prokurator może przedłużyć dochodzenie na dalszy, oznaczony czas. Brak ustawowych maksymalnych terminów prowadzenia postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym prowadzi do tego, że w praktyce dochodzenie może być wielokrotnie przedłużane[2049].

W większości badanych dochodzeń przedłużano okres ich trwania. Zaznaczyć przy tym należy, że zdarzyły się postępowania, w których mimo to wykonano niewiele czynności. Jako przykład wskazać można postępowanie, które toczyło się w okresie od 19 czerwca 2021 roku (kiedy to doszło do złożenia zawiadomienia o przestępstwie kradzieży telefonu komórkowego) do 10 września 2021 roku (postanowienie o umorzeniu dochodzenia)[2050].

[2049] Por. I. Palka, [w:] J. Zagrodnik (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 325(i), teza 1.1, s. 805-806; M. Kurowski, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz* …, op. cit., komentarz do art. 325(i), teza 2, s. 1173 za: P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. 2*, Warszawa 2011, s. 228; S. Steinborn, [w:] S. Steinborn (red.), *Kodeks postępowania karnego* …, op. cit., komentarz do art. 325(i), teza 1.

[2050] Postępowanie nadzorowane przez Prokuraturę Rejonową w Mikołowie o sygn. PR.2.Ds.627.2021.

Teoretycznie dochodzenie to zostało przeprowadzone w ustawowo zakreślonym terminie 2 miesięcy (faktycznie postępowanie zostało wszczęte w dniu 18 lipca 2021 roku). Natomiast należy zwrócić uwagę, że pomiędzy złożeniem zawiadomienia o przestępstwie, a wydaniem decyzji procesowej o faktycznym wszczęciu postępowania minął prawie miesiąc. Termin ten zarezerwowany jest w praktyce na czynności sprawdzające. Jednakże w analizowanej sprawie żadna tego typu czynność nie miała miejsca, co może rodzić wątpliwości w kwestii szybkości postępowania i rzetelności procesowej działania organów.

VI.3. Wnioski

Podsumowując wyniki badań dotyczących opisu czynu zabronionego oraz przyjętej kwalifikacji prawnej należy zauważyć, że częstokroć w praktyce stosowania prawa dochodzi do nieprecyzyjnego opisu zachowania sprawcy. Ma to znaczenie o tyle, iż opis ten staje się następnie podstawą dla ustalenia odpowiedniej kwalifikacji prawnej. Na wstępnym etapie postępowania zdarza się, że opis czynu może nie zawierać wszystkich znamion przestępstwa, na które początkowo skierowano działania, jednakże nie oznacza to, że nie doszło do popełnienia innego czynu zabronionego. Na dalszym etapie postępowania, w tym w decyzji końcowej, czyn zabroniony powinien zostać określony precyzyjnie, gdyż właściwa kwalifikacja prawna jest kluczowa, zwłaszcza na kolejnych etapach postępowania karnego. Tymczasem z przeprowadzonych badań wynika, że organy postępowania nie zawsze realizują ten postulat w imię źle rozumianej ekonomiki procesowej. Wynika to również z braków kadrowych, nadmiernego obciążenia referatów, jak również w niektórych przypadkach przerzucania ciężaru związanego z postępowaniem dowodowym na osoby nieposiadające odpowiedniego wykształcenia kierunkowego. Nie bez znaczenia pozostają również procedury awansów, gdzie kluczowym elementem pozostają wyniki statystyczne.

Pierwszym z obszarów, na który należy uwrażliwić organy ścigania jest z pewnością procedura z art. 322 § 1 k.k. W badanych sprawach zauważono tendencję organów do pozorowania działań poprzez wpisywanie pustych formuł uzasadniających umorzenie postępowania. Przykładowo w decyzjach wpisuje się, że postępowanie umorzono z powodu braku dalszych możliwości wykrywczych na obecnym etapie, przy jednoczesnym zaznaczeniu, że sprawa nadal pozostaje w zainteresowaniu organów ścigania i może zostać podjęta w przypadku ujawnienia nowych okoliczności, mogących przyczynić się do ustalenia sprawcy przestępstwa[2051]. Jak jednak wyżej wspomniano, ten styl postępowania ma charakter *stricte* pozorowany ze względu na to, że prawdopodobieństwo podjęcia tego postępowania jest w przyszłości praktycznie zerowe. Wynika to przede wszystkim z tego, że po zakończeniu postępowania akta sprawy nie są przekazywane Policji, celem podjęcia dalszych czynności operacyjno-rozpoznawczych. Zatem nie istnieje najmniejsza nawet szansa, że pojawią się

[2051] Tak, np. w postępowaniu nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie o sygn. PR.1.Ds.530.2021.

jakiekolwiek nowe dowody, pozwalające na podjęcie działań. W ocenie autora dysertacji omawiana praktyka utrwaliła się, ponieważ takiego typu sformułowania zwyczajowo używane są w przypadku umorzeń rejestrowych, gdzie Policja ma obowiązek podejmowania dalszych czynności w celu wykrycia sprawcy i uzyskania dowodów i stwierdzenia tego rodzaju pozostają adekwatne.

W związku z tym należy podnieść postulat *de lege ferenda* w zakresie nowelizacji przepisów. Skoro bowiem istnieje ewidentna potrzeba prowadzenia dalszych czynności wykrywczych, wydaje się, że brak podstawy prawnej analogicznej do art. 325f § 2 k.p.k. pozostaje kluczowy. Wprowadzenie odpowiedniej regulacji nie tylko usprawni toczące się postępowania, ale także umożliwi organom ścigania szybsze identyfikowanie sprawców w przyszłości. Przede wszystkim ze względu na posiadane już informacje i możliwość budowania profilu sprawcy, czy też właśnie jego *modus operandi*.

Wskazać przy tym należy na istnienie również problemu o charakterze techniczno-organizacyjnym w zakresie rejestrowania nowych postępowań. W momencie, kiedy do organu Prokuratury wpływa zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, dochodzi do automatycznego nadania sygnatury, a sprawa, zgodnie z przepisami, pozostaje w nadzorze prokuratora (jej ewentualne umorzenie może nastąpić jedynie na podstawie art. 322 § 1 k.p.k.). Natomiast w przypadku, gdy takie samo zawiadomienie wpłynie do organu Policji, sprawa może zostać zakończona na podstawie art. 325f § 1 k.p.k., co w opisanym wcześniej przypadku nie jest możliwe. Zgodnie z art. 322 § 1 k.p.k., jeżeli postępowanie nie dostarczyło podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, a nie zachodzą warunki do zastosowania art. 324 k.p.k. (dotyczącego niepoczytalności sprawcy i środków zabezpieczających), organ prowadzący postępowanie jest zobowiązany do jego umorzenia. Ważnym rozwinięciem tego przepisu jest § 219 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, który precyzuje, że jako przyczynę umorzenia można wskazać m.in. niewykrycie sprawcy przestępstwa[2052].

[2052] M. Czapliński, *Warunki umorzenia postępowania przygotowawczego na podstawie art. 322 § 1 k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo" 2022, nr 6, s. 46-47.

Jednakże, w przypadku umorzenia z powodu niewykrycia sprawcy przestępstwa, należy rozważyć wprowadzenie przepisu obligującego organy ścigania do kontynuowania czynności wykrywczych, mających na celu ustalenie tożsamości sprawcy.

Brak podjęcia dalszych działań wykrywczych po wydaniu decyzji merytorycznej na podstawie art. 322 § 1 k.p.k. może skutkować naruszeniem zasad rzetelnego postępowania przygotowawczego, które zgodnie z art. 297 § 1 pkt 2 k.p.k. ma na celu wykrycie i ujęcie sprawcy przestępstwa[2053]. Organy ścigania powinny podjąć wszelkie możliwe kroki w celu wykrycia sprawcy, nawet po formalnym umorzeniu postępowania, aby zapewnić, że wszystkie możliwości pociągnięcia sprawcę do odpowiedzialności karnej zostały wyczerpane[2054]. Nie można również tracić z pola widzenia przepisu art. 327 § 1 k.p.k., który przewiduje możliwość podjęcia umorzonego postępowania na nowo w razie ujawnienia nowych okoliczności lub dowodów[2055]. Na tle omawianej problematyki ewidentnie uwypukla się problem braku podstawy działań w przypadku postępowań prokuratorskich. Praktyka stosowania prawa pokazuje bowiem, że brak materiału aktowego uzyskanego w takim postępowaniu wynika przede wszystkim z nieangażowania organów Policji. Obecny kształt regulacji prowadzić może do naruszenia obowiązku dokładnego i rzetelnego prowadzenia postępowania przygotowawczego, co może wpływać na skuteczność ścigania przestępstw oraz zaufanie do organów ścigania.

Podobnie ma się sprawa w przypadku odstąpienia od sporządzania uzasadnienia. Uprawnienie to ma charakter fakultatywny, zatem organy faktycznie nie mają obowiązku takiego uzasadnienia za każdym razem formułować. Jednakże, dokonana analiza uwydatnia szereg problemów, które są konsekwencją takiej procedury. Przede wszystkim prowadzi ona do problemów natury interpretacyjnej. Osoby składające zawiadomienie w większości nie posiadają wykształcenia prawniczego i po otrzymaniu takiego postanowienia nie zawsze są w stanie zrozumieć podstawy odmowy wszczęcia lub umorzenia postępowania. Wydaje się, że rolą organów w takim przypadku powinno być dążenie do budowania zaufania obywateli wobec prawa jako element realizacji zasady praworządności. Brak transparentności

[2053] Ibidem, s. 43.
[2054] Ibidem, s. 51.
[2055] Ibidem, s. 55.

oraz niejasna sytuacja prawna obywatela wpływają bowiem na postrzeganie przez niego wymiaru sprawiedliwości i obniżają wspomniane wyżej zaufanie do instytucji prawnych.

Ponadto przeprowadzona analiza daje asumpt do zastanowienia się nad kwestią funkcjonalności przepisu z art. 12 § 2 k.k. po jego nowelizacji[2056]. Przypomnieć należy, że prawomocne ukaranie za wykroczenie zarówno mandatem karnym, jak i wyrokiem, nie stanowi przeszkody dla prowadzenia postępowania karnego. Nie ma tutaj zastosowania zasada *ne bis in idem*. Zakończenie postępowania wykroczeniowego nie stanowi przesłanki powagi rzeczy osądzonej. Istotnym jest tutaj przepis art. 10a k.w., który umożliwia zaliczenie kar za wykroczenia wyczerpujące znamiona przestępstwa ze względu na łączną wartość mienia[2057]. Tego typu rozwiązanie ma za zadanie ochronę własności pokrzywdzonego i zasługuje na szczególną troskę organów ochrony prawnej. Wyrazem tej troski było m.in. stworzenie ogólnopolskiego rejestru sprawców wykroczeń przeciwko mieniu, w którym od 1 listopada 2019 roku gromadzone są informacje o osobach podejrzanych o popełnienie tych wykroczeń, obwinionych i ukaranych, osobach i instytucjach pokrzywdzonych, a obowiązek niezwłocznego przekazywania danych do wymienionego rejestru spoczywa na sądach i organach, które wydały rozstrzygnięcia lub zastosowały środki oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia z art. 119 § 1, art. 120 § 1, art. 122 § 1 i 2 oraz art. 124 § 1 k.w[2058]. Zgodnie z art. 20f ust. 1 ustawy o Policji[2059], Policja może pobierać, uzyskiwać, gromadzić, przetwarzać i wykorzystywać w celu wykrywania i ścigania sprawców wykroczeń oraz przestępstw informacje, w tym dane osobowe, o sprawcach wykroczeń przeciwko mieniu określonych w art. 119 § 1, art. 120 § 1, art. 122 § 1 i 2 oraz art. 124 § 1 k.w., osobach podejrzanych o ich popełnienie oraz obwinionych i ukaranych za te wykroczenia, także bez ich wiedzy i zgody. Zatem Policja jako organ ustawowo odpowiedzialny za gromadzenie danych w rejestrze sprawców wykroczeń ma możliwość weryfikacji poszczególnych zachowań ujawnionego sprawcy wykroczenia i w sytuacji stwierdzenia przesłanek, o jakich mowa w art. 12 § 2 k.k., podjęcia z urzędu czynności zmierzających do pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej. Wynika z tego, że w momencie odmowy

[2056] Zob. podrozdział 4 i 5 rozdziału II pracy doktorskiej, s. 228-250, 259-261.
[2057] Ibidem.
[2058] Zob. Zarządzenie Nr 70 Komendanta Głównego Policji z dnia 2 grudnia 2019 r. w sprawie Krajowego Systemu Informacyjnego Policji (Dz. Urz. KGP z 2019 r. poz. 114 z późn. zm.).
[2059] Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 145 z późn. zm.).

bądź umorzenia postępowania wobec stwierdzenia, iż czyn nie zawiera znamion przestępstwa ze względu na zbyt niską wartość przedmiotu czynności wykonawczej, przepis art. 12 § 2 k.k. powinien stanowić podstawę dla weryfikacji, czy sprawca nie popełnił wcześniej innych wykroczeń mogących kumulatywnie prowadzić do wszczęcia postępowania. W konsekwencji, należy podjąć odpowiednie czynności (takie jak sprawdzenie we wspomnianym wyżej rejestrze) i wydać decyzję niekoniecznie kończącą postępowanie. W analizowanych postępowaniach taka weryfikacja nie miała ani razu miejsca.

Przedstawione wyżej wnioski i uwagi stały się podstawą dla wyodrębnienia pewnego modelu działania w zakresie prowadzonych postępowań przygotowawczych dotyczących omawianych przestępstw przeciwko mieniu. Zdaniem autora dysertacji, przedstawiona poniżej metodologia może prowadzić do udoskonalenia procedury postępowania, jak również ma na celu uniknięcie wcześniej wskazywanych uchybień pojawiających się w działaniach organów prowadzących postępowanie karne.

1. **Przyjęcie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa.**

Postępowanie sprawdzające rozpoczyna się od wpłynięcia informacji o przestępstwie. W przypadku, gdy pokrzywdzony stawia się w jednostce Policji lub Prokuratury celem złożenia ustnego zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa z reguły, w myśl art. 304a k.p.k., sporządza się wspólny protokół z przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie i przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej. Jeżeli natomiast postępowanie inicjowane jest pisemnym zawiadomieniem o podejrzeniu popełnienia przestępstwa niejednokrotnie konieczne jest uzupełnienie danych zawartych w zawiadomieniu przez przesłuchanie w charakterze świadka osoby zawiadamiającej (art. 307 § 3 k.p.k). W toku czynności niezbędne jest ustalenie okoliczności faktycznych należących do znamion przestępstwa, wartości przedmiotu przestępstwa, szkody wyrządzonej lub grożącej, czasu i miejsca popełnienia przestępstwa oraz osoby pokrzywdzonej.

2. **Czynność przesłuchania.**

Podczas przeprowadzania czynności przesłuchania pytania organu procesowego powinny zmierzać do m.in. ustalenia:

- czy zawiadamiający jest właścicielem rzeczy bądź jakie przysługuje mu do niej prawo,
- gdzie, kiedy i za jaką kwotę rzecz została zakupiona,

- jakie są jej indywidualne właściwości pozwalające na identyfikację (m.in. marka i model, rok produkcji, numer seryjny, wymiary, kolor, cechy szczególne wynikające z dotychczasowego użytkowania, w tym uszkodzenia, obecna szacowana wartość rzeczy); kiedy oraz w jakich okolicznościach rzecz była widziana po raz ostatni lub widziana po raz ostatni w stanie nieuszkodzonym; czy rzecz była w jakikolwiek sposób zabezpieczona,
- czy zachodzą podejrzenia co do osoby sprawcy; czy zawiadamiający dysponuje wiedzą na temat przebiegu i ewentualnych świadków zdarzenia.

3. Odebranie wniosku o ściganie i udzielenie stosownych pouczeń.

Jeżeli zachodzą podstawy do zastosowania trybu wnioskowego, to w toku czynności konieczne jest odebranie takiego wniosku o ściganie sprawcy oraz udzielenie pokrzywdzonemu stosownych pouczeń i informacji na temat m.in. treści przepisu art. 12 k.p.k.

4. Gromadzenie materiału dowodowego.

Na tym etapie zasadne jest ponadto uzyskanie każdej relewantnej dla postępowania, a posiadanej przez pokrzywdzonego dokumentacji. Szczególną wagę organy powinny przykładać do:

- fotografii dokumentujących stan przedmiotu,
- dowodów zakupu,
- umów dotyczących przeniesienia własności rzeczy,
- dokumentów dotyczących ubezpieczenia oraz w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia rzeczy – wyceny zaistniałej szkody/kosztów naprawy.

W przypadku przestępstw tego rodzaju w następstwie powzięcia informacji o przestępstwie może zachodzić potrzeba niezwłocznego podjęcia przez organy ścigania czynności zmierzających do zabezpieczenia śladów (osmologicznych, biologicznych, daktyloskopijnych i traseologicznych), w tym przeprowadzenia oględzin miejsca zdarzenia (czynności w trybie art. 308 k.p.k.). Oględzinom powinna być poddana ponadto sama rzecz będąca przedmiotem przestępstwa (w przypadku jej uszkodzenia/zniszczenia/uczynienia niezdatną do użytku), a także utracona rzecz stanowiąca przedmiot kradzieży – po odzyskaniu.

5. Czynności wykrywcze i zmierzające do odzyskania utraconego mienia.

Na wczesnym etapie postępowania pożądane jest ponadto podjęcie działań nakierowanych na ujawnienie i odzyskanie utraconego mienia, w tym działań operacyjnych

Policji, działań podejmowanych w zależności od indywidualnych cech przedmiotu, m.in. w przypadku utraconych pojazdów: sprawdzenie w policyjnych systemach legitymowań pojazdu, zabezpieczenie monitoringów z tras przejazdu, w przypadku utraconych aparatów telefonicznych: identyfikacja kart SIM współpracujących z urządzeniem, analiza bilingów oraz miejsc logowania. Wśród przedmiotowych działań wymienić należy ponadto poczynienie ustaleń w okolicznych lombardach, dokonanie sprawdzeń portali aukcyjnych i internetowych pod kątem ofert sprzedaży utraconego przedmiotu, czynności rozpoznania posesyjnego, rozpytania, zabezpieczenia zapisów monitoringów. Przydatna dla ujawnienia utraconego mienia oraz wykrycia sprawcy przestępstwa okazać może się analiza przestępstw o tym samym lub zbliżonym *modus operandi*. W przypadku powzięcia wiarygodnej informacji o osobie sprawcy i miejscu przechowywania utraconego przedmiotu rozważyć należy przeprowadzenie czynności przeszukania.

6. **Dalsze czynności postępowania przygotowawczego.**

W postępowaniu przygotowawczym niezbędnym jest ustalenie okoliczności sprawy również na podstawie zeznań świadków posiadających wiadomości o zaistniałym przestępstwie. Specyfika przestępstw tego rodzaju wymaga również od organów procesowych podjęcia dalszych działań zmierzających do ustalenia wartości utraconej lub uszkodzonej rzeczy w przypadku zaistnienia takiej konieczności (m.in. poprzez sprawdzenie portali aukcyjnych, ogłoszeniowych pod kątem ofert sprzedaży rzeczy o zbliżonych parametrach), a w razie potrzeby również uzyskania opinii biegłego rzeczoznawcy, w szczególności w razie powzięcia wątpliwości co do oświadczeń pokrzywdzonego odnośnie wartości rzeczy będącej przedmiotem przestępstwa bądź w przypadku przedmiotów rzadkich, takich jak np. dzieła sztuki albo w przypadku poczynienia szczegółowych ustaleń odnośnie rozmiaru dokonanych uszkodzeń oraz wyrządzonej szkody. W zależności od potrzeb w toku postępowania niezbędne okazać się może przeprowadzenie ponadto m.in. działań nakierowanych na identyfikację i zabezpieczenie przedmiotu służącego do popełnienia przestępstwa, którym sprawca działał, celem późniejszego wystąpienia do sądu o orzeczenie przepadku tego przedmiotu (w przypadku przestępstwa uszkodzenia/zniszczenia rzeczy).

7. **Weryfikacja czynu kwalifikującego się do odmowy lub wszczęcia postępowania przez pryzmat art. 12 § 2 k.k.**

Organy postępowania przygotowawczego powinny skorzystać z możliwości jakie daje ogólnopolski rejestr sprawców wykroczeń przeciwko mieniu. Za każdym razem należy sporządzić adnotację, że organ takie działanie podjął, jak również uzasadnić, dlaczego uznał, że w danym przypadku nie zachodzi możliwość dalszej kontynuacji postępowania.

8. Zamknięcie postępowania i odpowiednia kwalifikacja w akcie oskarżenia.

Weryfikacja wartości przedmiotu czynności wykonawczej powinna być traktowana priorytetowo. Jest ona kluczowa dla określenia czy czyn zabroniony kwalifikuje się jako przestępstwo czy wykroczenie, a to z kolei determinuje dalszy tok postępowania oraz sposób rozstrzygnięcia.

Wyodrębnienie przez autora dysertacji ośmiu powyższych punktów jest pokłosiem prowadzonych badań i próbą odpowiedzi na zaobserwowane problemy z jakimi mierzą się organy prowadzące postępowanie. Wydaje się, że częstokroć niewielkie błędy techniczno-organizacyjne dają podstawę do dalszych poważniejszych błędów merytorycznych. Tymczasem odbyta praktyka i analiza akt postępowań, jak również stale nabywane doświadczenie w pracy zawodowej prowadzą do wniosku, że większości wskazywanych problemów można uniknąć trzymając się ścisłych ujednoliconych procedur postępowania.

Zakończenie

Dysertacja miała na celu wszechstronną analizę konstrukcji czynów przepołowionych w polskim prawie karnym, ze szczególnym uwzględnieniem przestępstw kradzieży oraz zniszczenia mienia. Praca opierała się na szczegółowo wybranej teorii oraz jej empirycznej weryfikacji, dążąc do wytworzenia nowej wiedzy, która przekracza dotychczasowe rozumienie i osiągnięcia badacza. Inspiracją do podjęcia tych badań były doświadczenia autora wynikające z praktyki zawodowej w obszarze stosowania polskiego prawa karnego. Obserwacja i interpretacja przepisów prawa oraz orzecznictwa sądowego ukazały potrzebę głębokiej analizy i badań, mających na celu zwalczanie czynów zabronionych, takich jak kradzież i zniszczenie mienia, które są powszechne w polskim społeczeństwie i naruszają prawa własności oraz poczucie bezpieczeństwa obywateli. Przedmiotem badań była wszechstronna analiza konstrukcji czynów przepołowionych oraz ich wpływu społecznego i kulturowego. Celem badań był przegląd istniejących rozwiązań prawnych dotyczących tych czynów oraz wypracowanie propozycji zmian legislacyjnych (*de lege ferenda*) mających na celu zwiększenie efektywności przeciwdziałania tym czynom zabronionym. Praca miała charakter dualistyczny obejmujący zarówno aspekty teoretyczne, jak i praktyczne.

W toku badań zidentyfikowano kluczowe problemy badawcze, takie jak:

1. Jakie są konsekwencje prawne i społeczne funkcjonowania czynów przepołowionych?
2. Jakie są praktyczne implikacje stosowania wartości przedmiotu czynności wykonawczej jako kryterium klasyfikacji?
3. W jaki sposób ocena społecznej szkodliwości wpływa na kwalifikację i sankcje za te czyny?
4. Jak zmiany w kwocie przepołowienia wpływają na klasyfikację czynów jako przestępstw lub wykroczeń?

Na podstawie tych problemów sformułowano hipotezy zakładając m.in., że bitypizacja czynów przepołowionych, opierająca się na wartości przedmiotu czynności wykonawczej i wysokości szkody jako kryteriach rozgraniczenia, stanowi efektywną metodę oddzielania wykroczeń od przestępstw w przypadku kradzieży i zniszczenia mienia, co przyczynia się do zwiększenia sprawiedliwości i efektywności systemu prawa karnego. Wykazano, że istnienie konstrukcji czynów przepołowionych w polskim systemie prawa karnego zasadniczo pozwala

na dostosowanie sankcji prawnokarnej do stopnia społecznej szkodliwości danego zachowania. Konstrukcja czynów przepołowionych może ulegać zmianom w zależności od przyjmowanych kryteriów wartościujących, zwłaszcza w kontekście kradzieży rzeczy. Brak jest jednolitej praktyki stosowania prawa, co ma związek ze zbyt szerokim ujęciem wskazanych wyżej kryteriów. Zmiana kryterium kwotowego opartego o wartość minimalnego wynagrodzenia za pracę jest rozwiązaniem niekorzystnym, co wykazano w ramach przeprowadzonej analizy.

Stwierdzono także, że konstrukcja czynów przepołowionych odgrywa kluczową rolę w polskim systemie prawa karnego, wpływając na sposób klasyfikacji przestępstw i wykroczeń oraz na wymiar sprawiedliwości. Przepisy te umożliwiają bardziej adekwatne i sprawiedliwe wymierzanie kar, co jest szczególnie istotne w przypadkach kradzieży i zniszczenia mienia.

Przyszłe badania powinny zostać ukierunkowane na dalszą analizę praktycznych aspektów stosowania tych przepisów oraz na poszukiwaniu sposobów na zwiększenie spójności orzecznictwa. Ważne będzie również zbadanie, jak zmiany w przepisach prawnych mogą wpłynąć na efektywność ochrony mienia oraz na redukcję przestępczości, w tym zwłaszcza w zakresie przestępstw popełnianych w obszarze nowych technologii.

Oryginalne rozwiązanie problemu badawczego polegało na przedstawieniu nowatorskiej interpretacji funkcjonowania konstrukcji czynów przepołowionych, która pozwala na elastyczne dostosowanie sankcji prawnych do stopnia społecznej szkodliwości czynu, co wcześniej nie było w pełni rozwinięte w literaturze prawniczej. W analizie wykazano, że bitypizacja czynów na podstawie wartości przedmiotu czynności wykonawczej i wysokości szkody jest narzędziem, które – choć efektywne w teorii – w praktyce napotyka istotne trudności, szczególnie w kontekście braku jednolitej praktyki orzeczniczej. Proponowane przez autora rozwiązanie zakłada modyfikację istniejącego podejścia poprzez lepsze zdefiniowanie kryteriów wartościujących oraz większe zróżnicowanie sankcji w zależności od stopnia społecznej szkodliwości czynu.

Krytycznym elementem badań było również odniesienie się do **zmian legislacyjnych** dotyczących wartości progowej czynów przepołowionych, opierających się na minimalnym wynagrodzeniu. W ramach pracy wykazano, że te zmiany wprowadzały niepotrzebne komplikacje i skutkowały nieadekwatnym wymierzaniem kar, co podważało efektywność ochrony mienia. Autor wskazał, że bardziej korzystne rozwiązanie legislacyjne mogłoby polegać na ustaleniu stałego progu wartości opartego na obiektywnych wskaźnikach

ekonomicznych, co pozwoliłoby na większą stabilność przepisów oraz ich efektywność w praktyce.

Kolejną innowacją pracy było **zbadanie wpływu czynów przepołowionych na praktykę orzeczniczą** oraz analizę rozbieżności w interpretacji prawa przez różne sądy. Autor podkreślił, że różnorodność interpretacji w kontekście wartości przedmiotu czynności wykonawczej oraz społecznej szkodliwości czynu powoduje niejednolitość w stosowaniu przepisów, co wpływa na poczucie sprawiedliwości obywateli i wiarygodność wymiaru sprawiedliwości.

Oryginalnym wkładem pracy było również **zaproponowanie nowych rozwiązań legislacyjnych**, mających na celu poprawę skuteczności przeciwdziałania kradzieżom i zniszczeniom mienia, poprzez bardziej precyzyjne określenie kryteriów kwalifikacji czynów jako przestępstw lub wykroczeń oraz zmiany w sposobie oceny społecznej szkodliwości czynu. Przeprowadzone badania empiryczne oraz analiza orzecznictwa wskazały, że zmiany te mogą pozytywnie wpłynąć na spójność systemu prawa oraz skuteczność w wymierzaniu kar, co jest kluczowe z punktu widzenia ochrony praw własności.

Analiza przeprowadzona w pracy dała asumpt do licznych wniosków i postulatów. Autorowi udało się wyodrębnić następujące zagadnienia.

1. Z punktu widzenia genezy samej instytucji czynu przepołowionego, reakcja prawnokarna na kradzież i zniszczenie mienia ewoluowała w zależności od epoki, wartości społecznych oraz kulturowych. Jednocześnie własność i jej ochrona stanowi fundament porządku społecznego, co ujawnia się chociażby na gruncie norm religijnych. W zasadzie każda główna religia postrzega te czyny jako naruszające przyjęte reguły i zasady. W najstarszych systemach prawnych kary miały charakter głównie represyjny i były niezwykle surowe, włącznie z karą śmierci. Jednak z czasem podejście takie uległo zmianie. Zaczęto szukać rozwiązań skierowanych na rekompensatę szkody i realizację funkcji restytucyjnej prawa. Ewidentnie zwrócić uwagę należy na rolę państwa w ochronie własności, gdyż to właśnie ono z biegiem czasu zaczęło tworzyć odpowiednie regulacje w tym zakresie.
2. Przechodząc na płaszczyznę rozwoju prawa karnego w Polsce wskazać należy, że ewoluowało ono od systemu prywatnoskargowego ku scentralizowanemu, gdzie przestępstwa przeciwko mieniu były surowo karane. Nowoczesne podejście do ochrony

mienia (Kodeks karny z 1932 roku) traktowało kradzież jak i zniszczenie mienia jednakowo surowo, niezależnie od wartości mienia. Następnie w okresie PRL-u głównym priorytetem stała się ochrona mienia społecznego i dopiero transformacja ustrojowa przyniosła zmiany także w zakresie ustawodawstwa prawnokarnego. Nie bez znaczenia pozostają również globalne wyzwania, które wymagają wdrażania proces sankcji, sprawiedliwości społecznej i humanitaryzmu. Ustawodawca dokonując przepołowienia czynów chroni stosowanie zasady legalizmu przed nadmiernym oportunizmem procesowym. Jest to istotne zwłaszcza w przypadku drobnych przestępstw. Co więcej, analiza przepisów dotyczących czynów przepołowionych, dokonana w ramach pracy pokazuje, że ocena prawnokarna nie zawsze jest jednoznaczna, zwłaszcza w kontekście nowych technologii. Wartość przedmiotu czynu może sprawiać problemy w praktyce sądowej, co jest szczególnie istotne w przypadkach np. kradzieży sklepowych. Nie bez znaczenia pozostaje to dla progów kwotowych, które w związku z tym ewoluują, a co za tym idzie muszą być ustalane w sposób obiektywny, w oparciu o odpowiednie metody i ekspertyzy. Nie bez znaczenia pozostaje również stan mienia w chwili popełnienia czynu. Zaś irrelewantna jest wartość subiektywna dla pokrzywdzonego. Dla zapewnienia adekwatności reakcji prawnokarnej konieczna jest zatem stała refleksja nad dostosowaniem prawa do zmieniających się realiów i percepcji społecznej szkodliwości.

3. *De lege lata*, nowelizacja art. 12, co do § 2 tego przepisu zaostrzyła odpowiedzialność za wielokrotne, umyślne wykroczenia przeciwko mieniu. Jednakże użycie ocennego kryterium „krótkiego odstępu czasu" rodzi problemy w zakresie wykładni i spory w doktrynie. W związku z tym zasadnym pozostaje postulat uszczegółowienia regulacji dotyczących kwalifikacji ciągu wykroczeń jako jednego przestępstwa, uwzględniając przy tym łączną wartość mienia, dzięki czemu reakcja prawnokarna stanie się lepiej zdywersyfikowana.
4. Podstawowe kryterium kwalifikacyjne przyjęte przez legislatora odnosiło się do minimalnego wynagrodzenia, które to nieustannie fluktuuje. W poprzednim stanie prawnym ustawodawca nie przewidział sytuacji, w której zmniejszenie minimalnego wynagrodzenia mogłoby wpłynąć na kwalifikację prawną czynu, co wprowadza niepewność na gruncie stosowania jak i następczego stanowienia prawa oraz może

prowadzić do stosowania przepisów mniej korzystnych dla sprawcy wbrew zasadzie *lex mitior*. Natomiast drugim rozwiązaniem proponowanym przez ustawodawcę jest przyjęcie stałej wartości odnoszącej się do przedmiotu przestępstwa. Wartość ta może być korzystniejsza dla sprawcy w zależności od tego, czy sądy stosują wartość z daty popełnienia czynu czy z daty orzekania. Zasada stosowania prawa bardziej korzystnego dla sprawcy (*lex mitior*) powinna być stosowana, gdy zmiana minimalnego wynagrodzenia w trakcie trwania postępowania wpływała na kwalifikację prawną czynu. Należy uwzględniać fakt, że ocena wartości mienia powinna być dokonywana na moment popełnienia czynu, a nie na datę orzekania. Brak jednoznacznych przepisów określających czas popełnienia czynu jako kryterium oceny prowadzi do licznych problemów w praktyce orzeczniczej. Co prawda, stałe kryterium kwotowe nie jest rozwiązaniem idealnym, ale pozostaje adekwatniejszym niż punkt odniesienia w postaci minimalnego wynagrodzenia.

5. Odnosząc się do przedmiotu i strony przedmiotowej przestępstwa należy pamiętać, że przedmiotem ochrony przestępstwa kradzieży pozostaje cudza rzecz ruchoma. W pojęciu tym mieści się nie tylko własność w znaczeniu prawa rzeczowego, ale także posiadanie i inne prawa majątkowe. Prawo karne rozumie własność jako relację prawną między osobą a rzeczą, podlegającą ochronie prawnokarnej. Zatem, każde umyślne działanie naruszające to uprawnienie, w tym przywłaszczenie cudzej rzeczy ruchomej, podlega sankcjom jako przestępstwo przeciwko mieniu. Niemniej jednak ochrona obejmuje zarówno *corpus* (faktyczne władztwo nad rzeczą), jak i *animus* (wolę właścicielską), gdzie oba te elementy są kluczowe dla przypisania odpowiedzialności karnej. W związku z tym ochrona ta odnosi się nie tylko do fizycznych przedmiotów, ale również prawa do posiadania, a także praw rzeczowych i obligacyjnych związanych z mieniem. Podobnie wygląda kwestia ochrony własności prywatnej na gruncie prawa wykroczeń. Z kolei na płaszczyźnie strony przedmiotowej należy wskazać, że strona przedmiotowa przestępstwa kradzieży charakteryzuje się kilkoma kluczowymi znamionami. Przede wszystkim trzeba się odnieść do kwestii zaboru cudzej rzeczy ruchomej w celu przywłaszczenia. Zabór określany jest jako nieuprawnione, fizyczne pozbawienie właściciela lub posiadacza jego rzeczy. Wymaga on aktywnego działania sprawcy, które prowadzi do wyłączenia

dotychczasowego posiadacza z możliwości zarządzania przedmiotem, oraz zawładnięcia tym przedmiotem przez sprawcę. W kontekście kradzieży istotne jest, że nie każda forma zaboru mienia automatycznie kwalifikuje się jako to przestępstwo. Problematykę i stopień skomplikowania przy ocenie zachowania sprawcy zaboru ujawnia praktyka orzecznicza. Nie zawsze bowiem działanie sprawcy, które wydawałoby się formą zaboru spełnia wszystkie kryteria kradzieży. Z pewnością jednym z tego typu przykładów może być realizacja zachowania w obrębie wcześniejszych uprawnień czy zgód. Znaczenie może mieć również sposób, w jaki sprawca wszedł w posiadanie cudzej rzeczy, bowiem przywłaszczenie zakłada wcześniejsze legalne posiadanie przedmiotu i jego następne traktowanie jako własność bez zamiaru zwrotu, podczas gdy kradzież implikuje bezpośredni zabór mienia bez wcześniejszej legalnej kontroli nad nim. Zwrócić należy również uwagę na specyfikę kradzieży pojazdu mechanicznego, zwłaszcza w kontekście innego typu czynu zabronionego jakim jest zabór pojazdu w celu krótkotrwałego użycia. Istotne znaczenie dla oceny czynu i wymiaru kary ma w tym przypadku intencja sprawcy, sprowadzająca się do długości czasu planowanego sprawowania władztwa nad rzeczą. Kwestia znamienia zaboru rzeczy może ewoluować ze względu na rozwój technologiczny. Autonomizacja, zwłaszcza w obrębie motoryzacji, może przyczyniać się w dużym stopniu do problemów interpretacyjnych w tym zakresie.

6. Strona podmiotowa przestępstwa kradzieży zawężona została do zamiaru bezpośredniego kierunkowego (*dolus directus*). Oznacza to, że musi on mieć szczególne zabarwienie, które musi być ukierunkowane na cel przywłaszczenia. Po stronie sprawcy kradzieży wymagane jest wystąpienie chęci włączenia do własnego majątku cudzej rzeczy ruchomej, objęcia jej w posiadanie lub postępowania nią jak własną. Ponadto sprawca musi mieć świadomość takiego działania. Te dwa elementy składają się na występujący tutaj wyraźny zamiar przywłaszczenia. Przy analizie znamion typu zabronionego bada się motywację sprawcy, jednakże nie pozostaje ona kluczowa dla sprawstwa. Może jedynie wpływać na wymiar kary. Zauważyć przy tym należy, że osiągnięcie korzyści majątkowej nie implikuje zamiaru przywłaszczenia,

a sprawca może dążyć do niekorzystnego wykorzystania cudzego mienia bez zamiaru jego trwałego włączenia do własnego majątku.

7. W przypadku przestępstwa kradzieży możliwe jest również wystąpienie okoliczności wyłączających odpowiedzialność karną. Zalicza się do nich stan wyższej konieczności, błędy co do faktu i co do bezprawności działań, a także instytucję czynnego żalu. Co do tego pierwszego jest on rzadko przyjmowany jako okoliczność wyłączająca odpowiedzialność za kradzież. Niemniej jednak brak podstaw, aby całkowicie wykluczyć taką możliwość. Kluczowym kryterium w tym przypadku pozostaje proporcjonalność między dobrem ratowanym a poświęconym. Istotnymi okolicznościami wyłączającymi winę pozostają błędy co do faktu i co do bezprawności działania. Pamiętać również należy o możliwości zastosowania czynnego żalu w przypadku usiłowania kradzieży (odstąpienie od zaboru i przywłaszczenia cudzej rzeczy ruchomej przez sprawcę).
8. W pracy zwrócono uwagę na kilka typów zmodyfikowanych w stosunku do przestępstwa kradzieży, m.in. kradzież karty bankomatowej czy programu komputerowego. W przypadku tej pierwszej odmiany kradzieży kluczowe znaczenie ma rozstrzygnięcie czy ochrona koncentruje się na fizycznym nośniku (karcie), czy też na prawach majątkowych z nią związanych. Judykatura wykazuje tendencję do różnorodnych interpretacji w tym względzie. Wiąże się to przede wszystkim z dynamicznym rozwojem technologii płatniczych i stale zmieniającymi się warunkami posiadania takich kart. Podobnie ma się rzecz w przypadku programów komputerowych. Przede wszystkim główne kwestie prawne w tym zakresie koncentrują się na ochronie praw autorskich i majątkowych w kontekście cyfrowym. Przepisy prawa karnego, wspierane regulacjami na poziomie unijnym, dążą do skutecznej ochrony twórców i użytkowników, uwzględniając specyfikę programów komputerowych jako dzieł intelektualnych. Tak samo jak w przypadku omawianych wyżej kart, tak i tutaj rozwój technologiczny prowadzi do powstawania nowych języków programowania, a co za tym idzie, zmienia się sposób i zakres ochrony warunkowany na tej płaszczyźnie. Poza wymienionymi wyżej typami, zwrócono również uwagę na kradzież szczególnie zuchwałą. Jako relatywne *novum* w zakresie regulacji prawnokarnej

stanowi ona wyraźny przykład tendencji ustawodawcy do zaostrzenia odpowiedzialności w przypadku czynów cechujących się podwyższoną społeczną szkodliwością.

9. Zabór mienia może przybrać różne formy, takie jak kradzież z włamaniem, rozbój, kradzież rozbójnicza, czy wymuszenie rozbójnicze. Kluczowe w tych przypadkach jest połączenie czynu z elementem przemocy, groźby, czy też pokonaniem przeszkód materialnych. Orzecznictwo w tych obszarach eksploruje granice między różnymi formami agresji na mienie i bezpieczeństwo osób, akcentując znaczenie ochrony własności w połączeniu z ochroną przed przemocą. Inne szczególne przypadki kradzieży, jak kradzież rzeczy znacznej wartości czy o szczególnym znaczeniu dla kultury pokazują jak prawo karne dostosowuje swoje mechanizmy ochronne do wartości społecznych i kulturowych, stawiając na pierwszym miejscu ochronę dziedzictwa i majątku o wyjątkowym znaczeniu. Wypadek mniejszej wagi przy kradzieży podkreśla możliwość elastycznej reakcji prawnej na czyny o mniejszym stopniu społecznej szkodliwości. Orzecznictwo i doktryna akcentują znaczenie całościowej oceny okoliczności sprawy, pozwalając na dostosowanie adekwatnej sankcji.
10. Analizując szczególne przypadki kradzieży można zauważyć, jak prawo dostosowuje swoje mechanizmy ochronne do różnorodnych kontekstów społecznych i gospodarczych, czego przykładem jest chociażby kradzież leśna czy ogrodowa. Równie ważne jest zagadnienie kradzieży i przywłaszczenia cudzych rzeczy niemajątkowych, zwłaszcza w kontekście prawa wykroczeń, gdzie przedmioty mogą mieć znaczenie ze względu na wartość emocjonalną lub symboliczną.
11. Legislator przyjmuje określoną aksjologię dóbr prawnych. Co ważne, hierarchia tych wartości może ulegać zmianie i stąd niezbędna jest ich stała ewaluacja w kontekście zachodzących zmian społecznych, gospodarczych i technologicznych. Zwrócić trzeba uwagę zwłaszcza na rozwój przestrzeni cyfrowej, która sama w sobie generuje cały szereg problemów na gruncie prawa karnego. Przykładem dynamicznych zmian jest

zjawisko tzw. kryptowaluty, która w początkach swojego powstania nie została poddana regulacjom prawno-karnym, przede wszystkim dlatego, że została przez wiele państw potraktowana jako „nieistniejący" problem. Dopiero po kilku latach jej funkcjonowania możliwe było wprowadzenie odpowiednich środków ochronnych, m.in. na płaszczyźnie prawa karnego. Niemniej jednak, po dzień dzisiejszy wskazać można kraje, które nie rozpoznają zagrożenia w tym względzie. Z pewnością polskie uregulowania w tym zakresie w dużej mierze swoją jakość zawdzięczają prawu unijnemu. Współczesne formy tego czynu zabronionego, takie jak kradzieże cyfrowe, wykorzystywanie nowych technologii do nielegalnego pozyskiwania mienia, czy specyfika relacji międzyludzkich w kontekście przestępstw przeciwko własności, wymagają przemyślanej i zaktualizowanej odpowiedzi prawnej.

12. W kontekście karalności omawianych w dysertacji czynów należy odnieść się do płaszczyzny teleologicznej. Kontrawencjonalizacja w polskim systemie prawnym poprzez przekwalifikowanie mniejszych naruszeń z przestępstw na wykroczenia odciąża sądy, łagodzi sankcje, a co za tym idzie zapewnia proporcjonalność tychże, co racjonalizuje i optymalizuje omawiany system. Nie bez znaczenia na przyjęcie tego typu rozwiązań pozostają wpływy teoretycznoprawne filozofów takich jak W. Wolter czy G. Radbruch. Analiza sankcji karno-prawnych za przestępstwo kradzieży wskazuje na różnorodność i elastyczność reakcji prawnych, które mają na celu nie tylko represję, ale również resocjalizację sprawcy i kompensację dla pokrzywdzonego. Ustawowy wymiar kary za przestępstwo kradzieży, zależnie od jego okoliczności, waha się od kar łagodniejszych, takich jak grzywna, do pozbawienia wolności, podkreślając zróżnicowany charakter tych czynów i ich społeczną szkodliwość. Możliwość zastąpienia kary pozbawienia wolności karą ograniczenia wolności lub grzywną w pewnych sytuacjach podkreśla zainteresowanie ustawodawcy nie tylko karaniem, ale też korektą postaw sprawców i unikaniem negatywnych skutków izolacji od społeczeństwa. W kontekście sądowego wymiaru kary praktyka orzecznicza ukazuje, że kary poniżej minimalnego ustawowego zakresu są możliwe tylko przy wyraźnym uzasadnieniu, co stanowi zabezpieczenie przed nadmierną łagodnością sankcji. Sądy mają przy tym narzędzia umożliwiające dostosowanie kary do

indywidualnej sytuacji sprawcy, co jest wyrazem zasady indywidualizacji kary. Jednocześnie, przepisy takie jak art. 57b k.k., umożliwiające wymierzenie kary surowszej niż przewiduje dolna granica ustawowego zagrożenia, wskazują na gotowość prawodawcy do stanowczego reagowania na szczególnie szkodliwe zachowania. Zagadnienie warunkowego umorzenia postępowania karnego za przestępstwo kradzieży jako forma odstępstwa od tradycyjnych sankcji, podkreśla znaczenie oceny postawy sprawcy oraz jego potencjalnej zdolności do przestrzegania prawa w przyszłości. Jest to szczególnie istotne w kontekście pierwszorazowych sprawców, gdzie przewidziane prawem możliwości oddziaływania wychowawczego mogą przyczynić się do zapobiegania recydywie. Analiza sankcji karno-prawnych za wykroczenie kradzieży podkreśla mniejszą szkodliwość społeczną tych czynów w porównaniu z przestępstwami. Przewidziano tutaj sankcje charakterystyczne dla prawa wykroczeń, takie jak grzywna, ograniczenie wolności i w ostateczności kara aresztu. Możliwe jest również orzeczenie tej ostatniej w charakterze kary zastępczej za nieuiszczoną grzywnę. Jedną z ważniejszych kwestii pozostaje również ochrona interesów pokrzywdzonego oraz resocjalizacji samego sprawcy. Kara powinna nie tylko prowadzić do represji, ale również do osiągnięcia przynajmniej częściowej rekompensaty krzywd pokrzywdzonego. Nie jest jednak rolą prawa karnego dokonywanie zemsty, a raczej odbudowa społeczeństwa prawnego. Co przedkłada się z kolei na bezpieczeństwo i stabilność porządku publicznego.

13. *De lege ferenda* analiza obecnego stanu prawnego, orzecznictwa oraz doktryny w zakresie kradzieży uwydatnia potrzebę wprowadzenia zmian legislacyjnych, które nie tylko będą odzwierciedlać zmieniające się warunki życia społecznego, ale również zapewnią skuteczną ochronę własności, z jednoczesnym poszanowaniem praw i wolności jednostek. Postulaty *de lege ferenda* przedstawione poniżej mają na celu zainicjowanie dyskusji na temat możliwych kierunków reformy prawa karnego w kontekście przestępstwa kradzieży, podkreślając jednocześnie znaczenie adaptacji prawnych instrumentów do współczesnych wyzwań. Zapewnienie równowagi między potrzebą ochrony porządku społecznego a możliwością resocjalizacji i reintegracji sprawców stanowi kluczowy cel proponowanych zmian, mających na względzie

zarówno interesy ofiar, jak i sprawców. W duchu sprawiedliwości i humanitaryzmu przedstawione postulaty zmierzają do stworzenia systemu prawnego, który będzie w stanie efektywnie reagować na przestępstwa kradzieży, zachowując jednocześnie zasady proporcjonalności, adekwatności i indywidualizacji kar. Po pierwsze, jedną z ważniejszych kwestii pozostaje uregulowanie znamion przedmiotowych usiłowania w zakresie „bezpośredniości" działania oraz „niemożliwości" dokonania przestępstwa kradzieży. W aktualnym stanie prawnym znamiona te ze względu na swoją nieprecyzyjność prowadzą do trudności orzeczniczych i niepewności co do rozstrzygnięć w tym zakresie. Po drugie, nawiązując do poczynionych wyżej uwag *de lege lata* w zakresie postępujących zmian technologicznych, postulować można wprowadzenie nowego rozdziału obejmującego swoją ochroną przestępstwa dotyczące dóbr wirtualnych i cyfrowych. Regulacja prawno-karna dotycząca dóbr wirtualnych mogłaby wyglądać następująco: wprowadzenie przepisów, które definiują i chronią dobra cyfrowe, takie jak dane, programy komputerowe oraz inne zasoby niematerialne posiadające wartość ekonomiczną. Przepisy te powinny obejmować nieautoryzowany dostęp do systemów komputerowych, kradzież danych, modyfikowanie lub usuwanie danych bez upoważnienia, a także wprowadzanie nowych danych bez zgody właściciela. Odpowiedzialność za takie przestępstwa powinna być jasno określona, z uwzględnieniem stopnia zaawansowania technicznego sprawcy oraz skutków jego działania. Kary powinny być dostosowane do wagi przestępstwa z prymatem kar wolnościowych.

14. Ponadto można postulować określone zmiany treści normatywnej aktualnej regulacji kodeksowej, tj. wprowadzenie określonych definicji, pojęć takich jak dobra cyfrowe, nieautoryzowany dostęp, kradzież danych cyfrowych i sabotaż komputerowy. Dobrami cyfrowymi mogą być w nawiązaniu do ujęcia cywilistycznego wszelkie dane, programy komputerowe, konta użytkowników oraz inne zasoby niematerialne, które mogą być przedmiotem obrotu handlowego lub posiadają wartość ekonomiczną. Ponadto jako nieautoryzowany dostęp rozumieć można działania podejmowane przez

sprawcę w celu nieuprawnionego uzyskania dostępu do systemu komputerowego, sieci lub danych, niezależnie od sposobu jego dokonania. Z kolei kradzież danych cyfrowych należy rozumieć jako przestępstwo polegające na nieuprawnionym przywłaszczeniu, kopiowaniu, usuwaniu lub modyfikowaniu danych cyfrowych z zamiarem ich dalszego wykorzystania lub przekazania osobom trzecim. Natomiast sabotaż komputerowy jako działanie polegające na bezprawnym niszczeniu, uszkadzaniu, zmianie lub czynieniu niezdatnym do użytku systemu komputerowego, sieci komputerowej lub danych cyfrowych. Jakkolwiek w aktualnym kodeksie karnym znajdują się typy czynów zabronionych, których przedmiotem ochrony pozostaje informacja (tzw. przestępstwa przeciwko ochronie informacji), rozwój technologiczny, archaiczność dotychczasowej regulacji i niedostateczne wyeksponowanie majątkowego aspektu dóbr cyfrowych przemawia za stworzeniem kompleksowej regulacji w tym zakresie. Proponowany rozdział w kodeksie karnym mógłby brzmieć następująco „Przestępstwa przeciwko dobrom cyfrowym". Poniżej przedstawiono proponowany układ regulacji w tym zakresie.

Art. Nieautoryzowany dostęp do systemu komputerowego

§ 1. Kto bez uprawnienia uzyskuje dostęp do systemu komputerowego lub sieci komputerowej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Jeżeli sprawca działa w celu uzyskania korzyści majątkowej lub wyrządzenia szkody, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Art. Kradzież danych cyfrowych

§ 1. Kto bez uprawnienia kradnie, przywłaszcza, kopiuje, usuwa lub modyfikuje dane cyfrowe w celu uzyskania korzyści majątkowej lub wyrządzenia szkody, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli dane, o których mowa w § 1 pozostają danymi o szczególnym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa, gospodarki lub infrastruktury krytycznej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. Sabotaż komputerowy

§ 1. Kto, bez uprawnienia, niszczy, uszkadza lub czyni niezdatnym do użytku system komputerowy, sieć komputerową lub dane cyfrowe, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 spowodował poważne zakłócenia w funkcjonowaniu infrastruktury krytycznej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. Wprowadzenie szkodliwego oprogramowania

§ 1. Kto bez uprawnienia wprowadza do systemu komputerowego oprogramowanie mające na celu wyrządzenie szkody, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli skutkiem wprowadzenia szkodliwego oprogramowania jest uzyskanie dostępu do danych o szczególnym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa, gospodarki lub infrastruktury krytycznej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. Fałszerstwo komputerowe

§ 1. Kto, w celu wprowadzenia w błąd, wprowadza lub przesyła fałszywe dane cyfrowe mające znaczenie prawne lub finansowe, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Postulować można również wprowadzenie kwalifikacji kradzieży programów komputerowych jako osobnego rodzaju przestępstwa, stypizowanego w rozdziale dotyczącym przestępstw przeciwko dobrom cyfrowym. Kradzież oprogramowania komputerowego, włączając w to nieautoryzowane kopiowanie i rozpowszechnianie, stanowi odrębne przestępstwo godzące nie tylko w mienie, ale i własność intelektualną. Rozwój technologii i cyfryzacja wielu aspektów życia wymagają odpowiedniej ochrony prawnej twórców i użytkowników oprogramowania. Odrębna kategoria przestępstwa umożliwi lepszą ochronę własności intelektualnej i dostosuje prawo do współczesnych wyzwań. Wprowadzenie jasnych przepisów dotyczących kradzieży w cyberprzestrzeni zwiększy ochronę obywateli przed przestępczością internetową. W świetle dynamicznego rozwoju rynku dóbr cyfrowych i wirtualnych niezbędne jest ustanowienie wyraźnych przepisów chroniących przed kradzieżą tego typu mienia, w tym elementów gier komputerowych, wirtualnej waluty i innych wartościowych zasobów cyfrowych. Wirtualne dobra stanowią coraz istotniejszy element majątku osobistego i gospodarczego, a ich ochrona przed kradzieżą i nieuprawnionym wykorzystaniem jest kluczowa dla zachowania zaufania w cyfrowej gospodarce.

15. Analiza przepisów dotyczących zniszczenia mienia w Kodeksie karnym z 1997 roku, w szczególności art. 288, wskazuje na rozbudowaną strukturę odpowiedzialności prawnej, która obejmuje różnorodne formy tego przestępstwa i przewiduje zróżnicowane sankcje. Interesującą cechą tego przepisu jest szczególne traktowanie przestępstw związanych z uszkodzeniem kabli podmorskich, co podkreśla znaczenie infrastruktury krytycznej dla państwa i społeczeństwa. Równocześnie, ściganie przestępstwa z art. 288 § 1 k.k. zależy od wniosku pokrzywdzonego, co stanowi istotny element w mechanizmie ochrony praw jednostki. Prawo karne w tym zakresie porzuca podejście paternalistyczne na rzecz zasady dyspozycyjności po stronie pokrzywdzonego, pozostawiając mu decyzję co do inicjatywy w zakresie ścigania

sprawcy. Przepis art. 288 k.k. stanowi także o ochronie nie tylko fizycznego mienia, ale i szeroko pojętych praw majątkowych, co jest zgodne z cywilistyczną koncepcją mienia. Jest to ważne z punktu widzenia teorii prawa, gdyż ochrona ta rozciąga się także na osoby niebędące właścicielami, ale które posiadają określone prawa do rzeczy, co może mieć znaczenie w kontekście zwiększenia ochrony prawnej osób trzecich. Przepisy te wyróżniają również w sposób szczególny problemy związane z wartością szkody – ustalenie tej wartości ma bezpośredni wpływ na kwalifikację prawnokarną czynu, co jest istotne dla oceny, czy dany czyn stanowi wykroczenie czy przestępstwo.

16. *De lege ferenda* można by rozważyć wprowadzenie ścigania z urzędu szczególnie ciężkich przypadków zniszczenia mienia, które mają duży wpływ na społeczność lub bezpieczeństwo publiczne, np. zniszczenia infrastruktury krytycznej. Ważnym aspektem jest również potrzeba lepszego dostosowania sankcji do skali i okoliczności przestępstwa, aby były one bardziej odstraszające, ale jednocześnie sprawiedliwe. Można by też rozważyć redefinicję pojęcia mienia w kontekście nowych form własności, jak cyfrowe zasoby, co pozwoliłoby lepiej chronić dobra niematerialne, które stają się coraz ważniejsze w gospodarce.
17. W dysertacji dokonano również analizy prawnoporównawczej. Wykazała ona, że podejście do konstrukcji czynów przepołowionych, takich jak kradzież i zniszczenie mienia, znacznie różni się w zależności od analizowanego systemu prawnego. Różnice te są szczególnie widoczne między systemami prawa kontynentalnego a systemami *common law*, co odzwierciedla odmienne tradycje prawne i kulturowe oraz zróżnicowaną strukturę polityczną poszczególnych państw. W systemie *common law* nie istnieje instytucja czynu przepołowionego, którą można by przywołać jako odpowiednik w tym systemie prawnym. Należy za to wskazać, że w porządkach prawnych anglosaskich wykształciły się trzy instytucje podobne, tj. *hybrid offence* (w prawie kanadyjskim), *wobbler* (w prawie amerykańskim), *triable-either-way offence* (w prawie brytyjskim). Nie są to jednak czyny przepołowione w polskim rozumieniu

i jako takich nie można ich traktować. Doktryna prawnicza w Polsce niejednokrotnie mylnie może tłumaczyć te wskazane wyżej rozwiązania. W systemach prawa kontynentalnego dominującą rolę odgrywa ustawodawstwo, które precyzyjnie określa granice odpowiedzialności karnej. Przepisy prawa karnego w tych systemach są szczegółowo zdefiniowane i opierają się na jasnych kryteriach, co zapewnia stabilność i przewidywalność stosowania prawa. Z kolei w systemach *common law* takich jak w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych większą rolę odgrywają precedensy sądowe, które umożliwiają elastyczną interpretację prawa. Systemy te cechuje przede wszystkim adaptacyjność, zaś orzeczenia sądów wyższego szczebla mają moc wiążącą dla przyszłych spraw. Ewentualna zmiana kwalifikacji z występku na zbrodnię nie jest z góry przewidziana i ma charakter uznaniowy. To sędzia lub prokurator może zdecydować, że w danym przypadku czyn będący występkiem zostanie uznany za zbrodnię. Inaczej jest w systemach prawa stanowionego, gdzie ewentualne czyny przepołowione zależne są od z góry ustalonego kryterium obiektywnego.

18. Analiza prawnoporównawca wykazuje również podobieństwa w zakresie sposobu definiowania przestępstw kradzieży i zniszczenia mienia. Wyraźne natomiast różnice pojawiają się w przypadku sankcji karnych. Taka dywersyfikacja odzwierciedla różne podejścia do ochrony dóbr prawnych oraz społeczne i kulturowe priorytety poszczególnych państw. Procesy globalizacji oraz integracji europejskiej nieodzownie prowadzą do unifikacji przepisów prawnych w wielu dziedzinach, w tym prawa karnego. Harmonizacja przepisów w ramach systemu UE ma na celu ułatwienie współpracy międzynarodowej i zapewnienie spójności w ochronie prawnej. Niemniej jednak różnice kulturowe, historyczne oraz strukturalne między poszczególnymi krajami stanowią istotne wyzwanie dla pełnej unifikacji prawa karnego. Chęć zachowania suwerenności narodowej i odrębności konstytucyjnej poszczególnych państw członkowskich ogranicza możliwości pełnej harmonizacji.

Sądy konstytucyjne w poszczególnych krajach często podkreślają znaczenie narodowej tożsamości prawnej, co wpływa na sposób implementacji europejskich standardów prawnych w krajowych porządkach prawnych.

19. Proces adaptacji rozwiązań prawnych między różnymi systemami prawnymi, zwłaszcza między *common law* a systemami kontynentalnymi pozostaje skomplikowany. Wymaga on uwzględnienia wspomnianych wyżej różnic kulturowych, tradycji prawnych oraz specyfiki gospodarczej i społecznej poszczególnych krajów. W związku z tym, unifikacja prawa karnego na poziomie międzynarodowym jest procesem złożonym i długotrwałym, wymagającym ostrożnych kroków legislacyjnych.
20. W dysertacji zadano pytanie o specyfikę występowania instytucji czynów przepołowionych w niewielu porządkach prawnych. Przede wszystkim wydaje się, że głównym czynnikiem wpływającym na absencję tego typu rozwiązań w systemie *common law* jest ukształtowanie się tego porządku pod wpływem realizmu prawniczego. W ten sposób prawo na bieżąco odpowiada na potrzeby życia codziennego i zbędne stają się sztywne instytucje charakterystyczne dla prawa stanowionego. Nie bez znaczenia pozostaje z pewnością również ugruntowanie historyczne. Szukając instytucji czynów przepołowionych w porządkach prawnych europejskich już *prima facie* zauważyć można, iż rozwiązania analogiczne do Polski wykształciły się na gruncie porządków postsowieckich (m.in. w Czechach). Wydaje się, że to właśnie te systemy odrzucają rozwiązania dyskrecjonalne i arbitralne na rzecz sztywnych konkretnych reguł. *De lege ferenda* należałoby postulować pozostawienie instytucji czynów przepołowionych w zastanym zakresie. Jak bowiem wyraźnie widać, w pełni odpowiada ona mentalności prawnej społeczeństwa i w związku z tym jej stosowanie nie stanie się jedynie normą prawną o charakterze *desuetudo*.
21. W dysertacji przeprowadzone zostały również badania empiryczne, które pozwoliły autorowi na wyeksponowanie następujących uwag. Przede wszystkim wyniki badań wskazują, iż częstokroć w praktyce stosowania prawa dochodzi do nieprecyzyjnego opisu zachowania sprawcy. Ma to o tyle znaczenie, o ile opis ten staje się następnie podstawą dla ustalenia odpowiedniej kwalifikacji prawnej. Na wstępnym etapie

postępowania zdarza się, że opis czynu może nie zawierać wszystkich znamion przestępstwa, na które początkowo skierowano działania, jednakże nie oznacza to, że nie doszło do popełnienia innego czynu zabronionego. Na dalszym etapie postępowania, w tym w decyzji końcowej, czyn zabroniony powinien zostać określony precyzyjnie, gdyż właściwa kwalifikacja prawna jest kluczowa, zwłaszcza na kolejnych etapach postępowania karnego. Z przeprowadzonych badań wynika, że organy postępowania nie zawsze realizują ten postulat w imię źle rozumianej ekonomiki procesowej. Innymi przyczynami pozostają też braki kadrowe, nadmierne obciążenie referatów, jak również w niektórych przypadkach przerzucanie całego ciężaru związanego z postępowaniem dowodowym na osoby nieposiadające odpowiedniego wykształcenia kierunkowego. Nie bez znaczenia pozostają również procedury awansów, gdzie kluczowym elementem są statystyki.

22. Jednym z obszarów, na który należy uwrażliwić organy ścigania jest z pewnością procedura z art. 322 § 1 k.k. W badanych sprawach zauważono tendencję organów do pozorowania działań poprzez wpisywanie pustych formuł uzasadniających umorzenie postępowania. Przykładowo w decyzjach wpisuje się, że postępowanie umorzono z powodu braku dalszych możliwości wykrywczych na obecnym etapie, przy jednoczesnym zaznaczeniu, że sprawa nadal pozostaje w zainteresowaniu organów ścigania i może zostać podjęta w przypadku ujawnienia nowych okoliczności, mogących przyczynić się do ustalenia sprawcy przestępstwa. Jak jednak wyżej wspomniano, ten styl postępowania ma charakter *stricte* pozorowany ze względu na to, że prawdopodobieństwo podjęcia tego postępowania jest w przyszłości praktycznie zerowe. Wynika to przede wszystkim z tego, że po zakończeniu postępowania akta sprawy nie są przekazywane Policji, celem podjęcia dalszych czynności operacyjno-rozpoznawczych. Zatem nie istnieje najmniejsza nawet szansa, że pojawią się jakiekolwiek nowe dowody, pozwalające na podjęcie działań. W ocenie autora dysertacji omawiana praktyka utrwaliła się, ponieważ takiego typu sformułowania zwyczajowo używane są w przypadku umorzeń rejestrowych, gdzie Policja ma obowiązek podejmowania dalszych czynności w celu wykrycia sprawcy i uzyskania dowodów i stwierdzenia tego rodzaju pozostają adekwatne.

23. Prowadzone badania również dały asumpt do podniesienia postulatów o charakterze *de lege ferenda* w zakresie nowelizacji przepisów. Skoro bowiem istnieje ewidentna potrzeba prowadzenia dalszych czynności wykrywczych, wydaje się, że brak podstawy prawnej analogicznej do art. 325f § 2 k.p.k. pozostaje kluczowy. Wprowadzenie odpowiedniej regulacji nie tylko usprawni toczące się postępowania, ale także umożliwi organom ścigania szybsze identyfikowanie sprawców w przyszłości. Przede wszystkim ze względu na posiadane już informacje i możliwość budowania profilu sprawcy, czy też właśnie jego *modus operandi*. Wskazać przy tym należy na istnienie również problemu o charakterze techniczno-organizacyjnym w zakresie rejestrowania nowych postępowań. W momencie, kiedy do organu Prokuratury wpływa zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, dochodzi do automatycznego nadania sygnatury, a sprawa, zgodnie z przepisami, pozostaje w nadzorze prokuratora (jej ewentualne umorzenie może nastąpić jedynie na podstawie art. 322 § 1 k.p.k.). Natomiast w przypadku, gdy takie samo zawiadomienie wpłynie do organu Policji, sprawa może zostać zakończona na podstawie art. 325f § 1 k.p.k., co w opisanym wcześniej przypadku nie jest możliwe. Zgodnie z art. 322 § 1 k.p.k., jeżeli postępowanie nie dostarczyło podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, a nie zachodzą warunki do zastosowania art. 324 k.p.k. (dotyczącego niepoczytalności sprawcy i środków zabezpieczających), organ prowadzący postępowanie jest zobowiązany do jego umorzenia. Ważnym rozwinięciem tego przepisu jest § 219 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, który precyzuje, że jako przyczynę umorzenia można wskazać m.in. niewykrycie sprawcy przestępstwa. Jednakże, w przypadku umorzenia z powodu niewykrycia sprawcy przestępstwa, należy rozważyć wprowadzenie przepisu obligującego organy ścigania do kontynuowania czynności wykrywczych, mających na celu ustalenie tożsamości sprawcy. Brak podjęcia dalszych działań wykrywczych po wydaniu decyzji merytorycznej na podstawie art. 322 § 1 k.p.k. może skutkować naruszeniem zasad rzetelnego postępowania przygotowawczego, które zgodnie z art. 297 § 1 pkt 2 k.p.k. ma na celu wykrycie i ujęcie sprawcy przestępstwa. Organy ścigania powinny podjąć wszelkie możliwe kroki w celu wykrycia sprawcy, nawet po formalnym umorzeniu postępowania, aby zapewnić, że wszystkie możliwości pociągnięcia sprawcy do

odpowiedzialności karnej zostały wyczerpane. Nie można również tracić z pola widzenia przepisu art. 327 § 1 k.p.k., który przewiduje możliwość podjęcia umorzonego postępowania na nowo w razie ujawnienia nowych okoliczności lub dowodów. Na tle omawianej problematyki ewidentnie uwypukla się problem braku podstawy działań w przypadku postępowań prokuratorskich. Praktyka stosowania prawa pokazuje bowiem, że brak materiału aktowego uzyskanego w takim postępowaniu wynika przede wszystkim z nieangażowania organów Policji. Obecny kształt regulacji prowadzić może do naruszenia obowiązku dokładnego i rzetelnego prowadzenia postępowania przygotowawczego, co może wpływać na skuteczność ścigania przestępstw oraz zaufanie do organów ścigania. Podobnie ma się sprawa w przypadku odstąpienia od sporządzania uzasadnienia. Uprawnienie to ma charakter fakultatywny, zatem organy faktycznie nie mają obowiązku takiego uzasadnienia za każdym razem formułować. Jednakże, dokonana analiza uwydatnia szereg problemów, które są konsekwencją takiej procedury. Przede wszystkim prowadzi ona do problemów natury interpretacyjnej. Osoby składające zawiadomienie w większości nie posiadają wykształcenia prawniczego i po otrzymaniu takiego postanowienia nie zawsze są w stanie zrozumieć podstawy odmowy wszczęcia lub umorzenia postępowania. Wydaje się, że rolą organów w takim przypadku powinno być dążenie do budowania zaufania obywateli wobec prawa jako element realizacji zasady praworządności. Brak transparentności, niejasna sytuacja prawna obywatela wpływa bowiem na postrzeganie przez niego wymiaru sprawiedliwości i obniża wspomniane wyżej zaufanie do instytucji prawnych.

24. Ponadto badania aktowe dają asumpt do zastanowienia się nad kwestią funkcjonalności przepisu z art. 12 § 2 k.k. po jego nowelizacji. Przypomnieć należy, że prawomocne ukaranie za wykroczenie zarówno mandatem karnym, jak i wyrokiem, nie stanowi przeszkody dla prowadzenia postępowania karnego. Nie ma tutaj zastosowania zasada *ne bis in idem*. Zakończenie postępowania wykroczeniowego nie stanowi przesłanki powagi rzeczy osądzonej. Istotnym jest tutaj przepis art. 10a. k.w., który umożliwia zaliczenie kar za wykroczenia wyczerpujące znamiona przestępstwa ze względu na łączną wartość mienia. Tego typu rozwiązanie ma za zadanie ochronę własności pokrzywdzonego i zasługuje na szczególną troskę organów ochrony prawnej.

Wyrazem tej troski było m.in. stworzenie ogólnopolskiego rejestru sprawców wykroczeń przeciwko mieniu, w którym od 1 listopada 2019 roku gromadzone są informacje o osobach podejrzanych o popełnienie tych wykroczeń, obwinionych i ukaranych, osobach i instytucjach pokrzywdzonych, a obowiązek niezwłocznego przekazywania danych do wymienionego rejestru spoczywa na sądach i organach, które wydały rozstrzygnięcia lub zastosowały środki oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia z art. 119 § 1, art. 120 § 1, art. 122 § 1 i 2 oraz art. 124 § 1 k.w. Zgodnie z art. 20f ust. 1 ustawy o Policji, Policja może pobierać, uzyskiwać, gromadzić, przetwarzać i wykorzystywać w celu wykrywania i ścigania sprawców wykroczeń oraz przestępstw informacje, w tym dane osobowe, o sprawcach wykroczeń przeciwko mieniu określonych w art. 119 § 1, art. 120 § 1, art. 122 § 1 i 2 oraz art. 124 § 1 Kodeksu wykroczeń, osobach podejrzanych o ich popełnienie oraz obwinionych i ukaranych za te wykroczenia, także bez ich wiedzy i zgody. Zatem Policja jako organ ustawowo odpowiedzialny za gromadzenie danych w rejestrze sprawców wykroczeń ma możliwość weryfikacji poszczególnych zachowań ujawnionego sprawcy wykroczenia i w sytuacji stwierdzenia przesłanek, o jakich mowa w art. 12 § 2 k.k., podjęcia z urzędu czynności zmierzających do pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej. Wynika z tego, że w momencie odmowy bądź umorzenia postępowania wobec stwierdzenia, iż czyn nie zawiera znamion przestępstwa ze względu na zbyt niską wartość przedmiotu czynności wykonawczej, przepis art. 12 § 2 k.k. powinien stanowić podstawę dla weryfikacji, czy sprawca nie popełnił wcześniej innych wykroczeń mogących kumulatywnie prowadzić do wszczęcia postępowania. W konsekwencji, należy podjąć odpowiednie czynności (takie jak sprawdzenie we wspomnianym wyżej rejestrze) i wydać decyzję niekoniecznie kończącą postępowanie. W analizowanych postępowaniach taka weryfikacja nie miała ani razu miejsca.

25. Przedstawione wyżej wnioski i uwagi stały się podstawą dla wyodrębnienia pewnego modelu działania w zakresie prowadzonych postępowań przygotowawczych dotyczących omawianych przestępstw przeciwko mieniu[2060]. Zdaniem autora

[2060] Zob. podrozdział 3 rozdziału VI pracy doktorskiej, s. 528-531.

dysertacji, przedstawiona metodologia może prowadzić do udoskonalenia procedury postępowania, jak również ma na celu uniknięcie wcześniej wskazywanych uchybień pojawiających się w działaniach organów prowadzących postępowanie karne.

26. Autor nie pomija również zagadnień prawa karnego przyszłości i w swoich rozważaniach wskazuje na problematykę realizacji znamion czynu zabronionego w przypadku pojazdów autonomicznych *sensu stricto*. Z podjętej analizy wynika, iż jest to zagadnienie złożone i na ten moment (wrzesień 2024 roku) pozostające jeszcze poza sferą działania wymiaru sprawiedliwości w praktyce, ze względu na niską dostępność w użytku powszechnym tego typu pojazdów nie tylko w Polsce, ale i na świecie.

Podsumowując, dysertacja miała na celu nie tylko dogłębną analizę teoretyczną, ale także praktyczne wskazania dotyczące poprawy efektywności systemu prawnego. Oryginalne rozwiązania zaproponowane w pracy, w tym propozycje legislacyjne, mają na celu wzmocnienie ochrony prawa własności przy jednoczesnym zapewnieniu sprawiedliwości i proporcjonalności wymierzanych kar.

Bibliografia

1. Literatura

1. Abramek A., *Postępowanie sprawdzające jako mechanizm selekcyjny w procesie karnym*, „Przegląd Sądowy" 2019, nr 6.
2. Adamski A., Berent M., Leciak M. (red.), Burzyński P., Daniluk P., Darkowski T., Gensikowski P., Konarska-Wrzosek V., Ornowska A., Skupiński J., Sych W., Utrat-Milecki J., Witkowska-Rozpara K., Zawłocki R., *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w założeniach nowej polityki karnej*, Warszawa 2016.
3. Ajdukiewicz K., *Zarys logiki, wyd. 7*, Warszawa 1960.
4. Aleksandrowicz M., Andruszkiewicz M., Breczko A., Oliwniak S. (red.), *Demokracja, teoria prawa, sądownictwo konstytucyjne: księga jubileuszowa dedykowana profesorowi zw. nauk prawnych Adamowi Jamrozowi z okazji pięćdziesięciolecia pracy zawodowej,* Białystok 2018.
5. Amielańczyk K., Dębiński A., Słapek D. (red.), *Prawo karne i polityka karania w państwie rzymskim*, Lublin 2015.
6. Amielańczyk K., *Lex Cornelia de sicariis et veneficis*, „Annales UMCS" 1996, t. 43.
7. Andrejew I., *Kodeks karny. Krótki komentarz dla studiujących,* Warszawa 1975.
8. Andrejew I., Kubicki L., Waszczyński J. (red.), *System prawa karnego. O przestępstwach w szczególności, t. 4, cz. 2*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1989.
9. Andrejew I., Świda W., Wolter W., *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973.
10. Apanowicz J., *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002.
11. Arnaud D., *Starożytny Bliski Wschód. Od wprowadzenia pisma do Aleksandra Wielkiego*, Warszawa 1982.
12. Bachmat P., *Instytucja obrony koniecznej w praktyce prokuratorskiej i sądowej*, Warszawa 2003.
13. Bafia J. *Polskie prawo karn*e, Warszawa 1989.
14. Bafia J., Egierska D., Śmietanka I., *Kodeks Wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 1974.
15. Bafia J., Mioduski K., Siewierski M., *Kodeks karny. Komentarz, t. 2,* Warszawa 1987.

16. Balwicka-Szczyrba M., Sylwestrzak A. (red.), Czub K., Czuchwicki F., Glicz M., Gliniecki B., Jantowski L., Karaszewski G., Kowalczyk B. J., Lutkiewicz-Rucińska A., Maciejewska-Szałas M., Maśniak D., Sikorski G., Szolc-Nartowski B., *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024.
17. Bała P., *„Tożsamość konstytucyjna" a Traktat z Lizbony. Tezy wyroku Federalnego Trybunału Konstytucyjnego z 30 czerwca 2009 r.*, „Ius Novum" 2010, t. 4, nr 2.
18. Bałtruszajtys G., Kolarzowski J., Paszkowska M., Rajewski K., *Wybór źródeł do historii prawa sądowego czasów nowożytnych*, Warszawa 2002.
19. Bańko S., Bociek A., *Rachuba czasu na gruncie prawa karnego materialnego – zarys problemu*, „Prokuratura i Prawo" 2023, nr 12.
20. Barczak-Oplustil A., Górowski W., Iwański M., Małecki M., Mamak K., Zontek W., Tarapata S., *Opinia w sprawie uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej na 12. posiedzeniu ustawy z dnia 4 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 (druk senacki nr 142)*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://archiwumosiatynskiego.pl/images/2020/10/Krakowski-Instytut-Prawa-Karnego-opinia.pdf).
21. Bardach J., Leśnodorski B., Pietrzak M., *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1994.
22. Bardach J., *Themis a Clio, czyli prawo a historia*, Warszawa 2001.
23. Barker C., *Studia kulturowe. Teoria i praktyka*, Kraków 2006.
24. Bednarek M., *Mienie. Komentarz do art. 44-55 Kodeksu cywilnego,* Kraków 1997.
25. Behan A., *Prawnokarna ochrona tablic rejestracyjnych pojazdów mechanicznych na gruncie nowego art. 306c Kodeksu karnego*, „Palestra" 2023, nr 10.
26. Bielski M., *Wokół „przepołowionego" charakteru przestępstwa rozboju*, „Państwo i Prawo" 2009, z. 2.
27. Bieńkowska E., Kulesza C., Mazowiecka L., *Uprawnienia pokrzywdzonego przestępstwem*, *wyd. 4*, Warszawa 2023.
28. Błachnio A., *Warunkowe zawieszenie wykonania kary aresztu na podstawie ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń*, „Probacja" 2016, nr 4.
29. Błażowska A., *Kryptowaluty w polskim prawie karnym*, Warszawa 2024.

30. Boć J. (red.), Balicki R., *Konstytucje Rzeczypospolitej Polskiej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, Wrocław 1998.
31. Boć J. (red.), Bator A., *Prawniczy słownik wyrazów trudnych*, Wrocław 2005.
32. Bogacki P., Olężałek M., *Kodeks karny. Komentarz do nowelizacji z 7.7.2022 r.*, Warszawa 2023.
33. Bojarski J., Daśko N., Lachowski J., Oczkowski T., Ziółkowska A. (red.), *Współczesne oblicze prawa karnego, prawa wykroczeń, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Violetcie Konarskiej-Wrzosek*, Warszawa 2023.
34. Bojarski M. (red.), *Materiały międzynarodowej konferencji „Problemy współczesnego prawa wykroczeń",* Wrocław 1986.
35. Bojarski M. (red.), *Współczesne problemy nauk penalnych – zagadnienia wybrane*, Wrocław 1994.
36. Bojarski M., Płońska A., Świda Z., *Podstawy materialnego i procesowego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 2012.
37. Bojarski M., Radecki W., *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 7,* Warszawa 2016.
38. Bojarski M., Radecki W., *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 8*, Warszawa 2019.
39. Bojarski M., Radecki W., *Oceny prawne obszarów stycznych wykroczeń i przestępstw*, Wrocław 1989.
40. Bojarski T., Michalska-Warias A., Piórkowska-Flieger J., *Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024.
41. Bojarski T. (red.), Michalska-Warias A., Piórkowska-Flieger J., Szwarczyk M., *Kodeks karny. Komentarz, wyd. 7,* Warszawa 2016.
42. Bojarski T. (red.), Michalska-Warias A., Piórkowska-Flieger J., Szwarczyk M., *Kodeks Wykroczeń. Komentarz, wyd. 5*, Warszawa 2015.
43. Bojarski T. (red.), Michalska-Warias A., Piórkowska-Flieger J., Szwarczyk M., *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 6*, Warszawa 2019.
44. Bojarski T. (red.), *Problemy ewolucji prawa karnego*, Lublin 1990.
45. Bojarski T. (red.), *System Prawa Karnego, T. 2. Źródła prawa karnego*, Warszawa 2011.
46. Bojarski T., *Ewolucja polskiego systemu prawa wykroczeń na tle rozwiązań europejskich*, „Annales UMCS" 1993, t. 40, nr 3.

47. Bojarski T., Mozgawa M., Szymski J. (red.), *Rozwój polskiego prawa wykroczeń*, Lublin 1996.
48. Bojarski T., *Odmiany podstawowych typów przestępstw w polskim prawie karnym*, Warszawa 1982.
49. Bojarski T., *Polskie prawo wykroczeń. Zarys wykładu, wyd. 3,* Warszawa 2009.
50. Bojarski T., *Polskie prawo wykroczeń. Zarys wykładu, wyd. 4*, Warszawa 2012.
51. Bojarski T., *Tradycja i postęp w nowelizacji prawa karnego – od Makarewicza do stanu obecnego*, „Teki Komisji Prawnej. Polska akademia nauk. Oddział w Lublinie" 2008, nr 1.
52. Bojarski W., *Prawo Rzymskie*, Toruń 1999.
53. Borkowska-Bagieńska E., Lesiński B., *Historia prawa sądowego*, Poznań 1995.
54. Borowiak A., Szarota P. (red.), *Tolerancja i wielokulturowość. Wyzwania XXI wieku,* Warszawa 2004.
55. Borowski S., *Ściganie przestępstw z urzędu w średniowiecznem prawie polskiem*, Warszawa 1933.
56. Bouloc B., *Droit pénal général*, Paris 2013.
57. Buchała K., *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989.
58. Budyn-Kulik M., *Model ścigania sprawcy wykroczenia w wybranych państwach*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2012, z. 17.
59. Budyn-Kulik M., *Strona podmiotowa wybranych przestępstw przeciwko mieniu – paserstwo*, Warszawa 2011.
60. Budyn-Kulik M., *Wybrane dogmatyczne i kryminologiczne aspekty paserstwa*, „Prawo w Działaniu" 2013, t. 13.
61. Buratowska K., *Kradzież szczególnie zuchwała – czyli nowy kwalifikowany typ przestępstwa kradzieży w obowiązującym Kodeksie karnym*, „Roczniki Administracji i Prawa" 2021, nr 2.
62. Burdziak K., *Kilka uwag na temat istoty tzw. błędu co do prawa (rozważania na tle polskiego prawa karnego)*, „Prawo w Działaniu" 2019, nr 39.
63. Burdziak K., Kowalewska-Łukuć M., Nawrocki M., *Prawo karne materialne. Kurs skrócony*, Warszawa 2021.
64. Burtowy M., *Prawo o ruchu drogowym. Komentarz*, *wyd. 2*, Warszawa 2023.
65. Bury J., Kasprzak J., *Prawo karne islamu*, Warszawa 2007.

66. Całkiewicz M., *„Szczególna zuchwałość" wczoraj i dziś*, „Państwo i Prawo" 2021, z. 11.
67. Carlan P. E., Nored L. S., Downey R. A., *A brief introduction to criminal laws. Second Edition*, Burlington 2016.
68. Chojnacka-Kucharska B., *Kradzież karty bankomatowej. Glosa do wyroku sądu apelacyjnego z dnia 28 grudnia 2011 r., (II AKa 385/11)*, „Przegląd Sądowy" 2013, nr 11-12.
69. Chrabkowski M., *Rejestracyjna funkcja kary kryminalnej w starożytności i średniowieczu*, „Studia Iuridica Toruniensia" 2015, t. 16.
70. Cierpica D., *Wypadek mniejszej wagi w prawie karnym*, „Edukacja Prawnicza" 2017/2018, nr 3.
71. Cieślak W., *„Gwałt na osobie" jako kwalifikowana forma przemocy. Glosa do uchwały SN z dnia 21 marca 2007 r., I KZP 39/06*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa" 2007, nr 4.
72. CILEx Law School, *Criminal Damage: Outline and Analysis*, College House, Kempston, Bedford, UK, 2019, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://cilexlawschool.ac.uk/wp-content/uploads/2019/09/UQ03-Criminal-Law-Sample-2019.pdf).
73. Ciszewski J. (red.), Jędrej K., Karaszewski G., Knabe J., Ruszkiewicz B., Sikorski G., Stępień-Sporek A., *Kodeks cywilny. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2014.
74. Conde A. Z., Campo E. G., *Derecho penal. Parte especials*, Madrid 2023.
75. Cyprian T., *Ochrona mienia społecznego w prawie karnym*, „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny" 1959, r. 21, z. 3.
76. Czachorowski M. Ç., *Koran. Przekład Musa Çaxarxan Czachorowski*, Białystok 2018.
77. Czachórski W., *Pojęcie i treść posiadania według obowiązującego prawa rzeczowego*, „Nowe Prawo" 1957, nr 5.
78. Czapliński M., *Warunki umorzenia postępowania przygotowawczego na podstawie art. 322 § 1 k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo" 2022, nr 6.
79. Czapliński W. (red.), *Prawo w XXI wieku. Księga pamiątkowa 50-lecia Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk*, Warszawa 2006.

80. Czarnecka M., Ogłódek T. (red.), *Prawo energetyczne. Efektywność energetyczna. T. 1. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2023.
81. Czech T., *Konsorcjum kredytowe, wyd. 1*, Warszawa 2011.
82. Czesnowicka A., *Transakcja nieautoryzowana z perspektywy prawnokarnej – kwalifikacja prawna dokonania tzw. płatności zbliżeniowej za pomocą cudzej karty płatniczej*, „Palestra" 2022, nr 7-8.
83. Ćwiąkalski Z., Artymiak G. (red.), *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian*, Warszawa 2009.
84. Dajczak W., Giaro T., Longchamps de Bérier F., *Prawo rzymskie. U podstaw prawa prywatnego*, Warszawa 2009.
85. Dana A., *Przebieg procesu karnego na tle reguły onus probanbi. Zagadnienia teorii i praktyki*, Siedlce 2023.
86. Dana A., *Wieloaspektowość ścigania karnego. Uwagi de lege lata*, „Prokuratura i Prawo" 2023, nr 10.
87. Danecka D. (red.), Liżyńska K., Płońska A., Radecki W., Sawicki J., *Polskie, czeskie i słowackie prawo wykroczeń. Studium prawnoporównawcze*, Warszawa 2019.
88. Danecka D., Radecki W., *Ustawa o lasach. Komentarz, wyd. 4*, LEX/el. 2024.
89. Daniluk P. (red.), Budyn-Kulik M., Gensikowski P., Iwański M., Jakubowska-Hara J., Kulesza J., Kulik M., Leciak M., *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2019.
90. Daniluk P. (red.), Budyn-Kulik M., Gensikowski P., Iwański M., Jakubowska-Hara J., Kowalski S., Kulesza J., Kulik M., Łucarz K., Poniatowski P., Wala K., *Kodeks wykroczeń. Komentarz. wyd. 3,* Warszawa 2023.
91. Daniluk P. (red.), Budyn-Kulik M., Gensikowski P., Iwański M., Jakubowska-Hara J., Kowalski S., Kulesza J., Kulik M., Łucarz K., Muszyńska A., Radecki W., *Reforma prawa wykroczeń, t. 1*, Warszawa 2019.
92. Daszkiewicz K., *Glosa do postanowienia SN z dnia 16 marca 1999 r., I KZP 32/98*, „Orzecznictwo Sądów Polskich" 2000, nr 3.
93. Dąbkiewicz K., *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2017.
94. Dąbrowska-Kardas M., Kardas P., *Przestępstwa przeciwko mieniu*, Kraków 1999.

95. Dąbrowski W. F., *Orzecznictwo karno-administracyjne w PRL*, Poznań 1967.
96. Deda Ł., *Kradzież telefonu komórkowego – zagadnienia wybrane*, „Roczniki Administracji i Prawa", 2024, t. 3, nr 24.
97. Derlatka M., *Wartość szkody jako wyznacznik społecznej szkodliwości czynu – uwagi na marginesie wyroku Sądu Najwyższego z 22 października 2013 r., V KK 233/13*, „Palestra" 2014, nr 7-8.
98. Dębiński A., Gałązka M., Hałas R. G., Wiak K. (red.), *Hominum causa omne ius constitutum est. Księga jubileuszowa ku czci Profesor Alicji Grześkowiak*, Lublin 2006.
99. Dębiński A., *Rzymskie prawo prywatne. Kompendium, wyd. 5,* Warszawa 2011.
100. Dmowski S., Rudnicki S., *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, *wyd. 10,* Warszawa 2011.
101. Doroszewska K., *Znaczenie klauzuli „wypadku mniejszej wagi" w polskim prawie karnym*, „Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM" 2016, nr 6.
102. Dreher E., Tröndle H., *Strafgesetzbuch und Nebengesetze, 41*., Aufl., München 1983.
103. Drewicz M., *Glosa do wyroku TK z dnia 12 kwietnia 2011 r., P 90/08*, „Studia Prawno-Ekonomiczne" 2013, nr 89.
104. Dreyer E., *Droit pénal général*, Paris 2014.
105. Dudek P. M., *Inflacja pieniądza a prawo karne*, „Państwo i Prawo" 2014, z. 10.
106. Dudka K. (red.), Janicz M., Kulesza C., Matras J., Paluszkiewicz H., Skowron B., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. 3,* Warszawa 2023.
107. Dudka K., Paluszkiewicz H., *Postępowanie karne, wyd. 7*, Warszawa 2024.
108. Dudka K., *Praktyka stosowania nieizolacyjnych środków zapobiegawczych w polskim procesie karnym,* Warszawa 2016.
109. Dudzik M., *Drobna kradzież popełniona z użyciem przemocy – przestępstwo czy wykroczenie*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2009, t. 24.
110. Dudzik M., *Glosa do postanowienia SN z dnia 28 marca 2012 r., I KZP 1/12*, „Ius Novum" 2013, nr 3.
111. Dudzik S., *Konstytucja dla Europy. Przyszły fundament Unii Europejskiej*, Kraków 2005.

112. Dudzik S., *Wpływ unijnego prawa łączności elektronicznej na opodatkowanie podatkiem od nieruchomości*, „Przegląd Prawa Publicznego" 2023, nr 1.
113. Dukiet-Nagórska T. (red.), Hoc S., Jaworska-Wieloch A., Kalitowski M., Sitarz O., Tyszkiewicz L., Wilk L., Zawiejski P., *Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa*, *wyd. 2*, Warszawa 2018.
114. Dukiet-Nagórska T., Sitarz O. (red.), Hoc S., Jaworska-Wieloch A., Kalitowski M., Tyszkiewicz L., Wilk L., Zawiejski P., *Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa*, *wyd. 3*, Warszawa 2020.
115. Dukiet-Nagórska T., Sitarz O., *Prawo karne. Wykład akademicki*, *wyd. 2*, Warszawa 2023.
116. Dunn J., *Legitimacy and Democracy in the World Today*, „Oxford University Press" 2013.
117. Dwiliński L., *Podstawy naukowych badań*, Warszawa 2007.
118. Dybek E., *Lokacje na prawie niemieckim in cruda radice w południowej części województwa krakowskiego w latach 1334-1434*, „Roczniki Humanistyczne" 1993, t. 41, z. 2.
119. Dybowski T., *Części składowe rzeczy*, „Nowe Prawo" 1969, nr 1.
120. Dybowski T., *Ochrona własności w polskim prawie cywilnym (rei vindicatio – actio negatoria)*, Warszawa 1969.
121. Dyson M., *Blackstone's Statutes on Criminal Law 33rd Edition*, Oxford 2023.
122. Dyson M., *Blackstone's Statutes on Criminal Law*, Oxford 2022.
123. Dziadzio A., *Powszechna historia prawa, wyd. 2*, Warszawa 2020.
124. Działocha K., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, t. 1*, Warszawa 1999.
125. Dziedziak W., *Wpływ sankcji prawnych i moralnych na skuteczność prawa*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2015, nr 1.
126. *Encyklika Laudato Si' Ojca Świętego Franciszka poświęcona trosce o wspólny dom*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html).

127. Fajgelski P., *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, *wyd. 2*, Warszawa 2022.

128. Ferdinand T. N., *Dlaczego różne społeczeństwa mają różne systemy wymiaru sprawiedliwości*, „Annales UMCS" 1996, t. 43.

129. Fiema J. (red.), *Studia prawnicze. Księga pamiątkowa ku czci Prof. dr. W. Świdy*, Warszawa 1969.

130. Fila K., *Porównanie struktury dogmatycznej występku i wykroczenia w kontekście użyteczności czynów przepołowionych*, „Palestra" 2020, nr 2.

131. Filar M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz, wyd. 3*, Warszawa 2012.

132. Filar M. (red.), Berent M., Bojarski J., Bojarski M., Czarnecki P., Filipkowski W., Górniok O., Guzik-Makaruk E. M., Hofmański P., Kalitowski M., Kulik M., Paprzycki L. K., Pływaczewski E. W., Radecki W., Sakowicz A., Siwik Z., Stefańska B. J., Stefański R. A., Tyszkiewicz L., Wąsek A., Wilk L., *Kodeks karny. Komentarz, wyd. 5*, Warszawa 2016.

133. Filar M., Frankowski S., Poklewski-Koziełł K., Spotowski A., Wąsek A., *Prawo karne niektórych państw Europy Zachodniej [Le droit pénal de certains Etats d'Europe Occidentale]*, Warszawa 1982.

134. Filek B., *Odpowiedzialność karna w Polsce za czyny zabronione popełnione za granicą*, Warszawa 2023.

135. FitzGibbon KC F., *Theft*, „Thomson Reuters" 2024.

136. Florek T., Zoll A., *Z problematyki pogranicza przestępstw i wykroczeń*, „Nowe Prawo" 1974, nr 3.

137. Frankowski S., *Przestępstwa kierunkowe w teorii i praktyce*, Warszawa 1970.

138. Frankowski S., *Wina i kara w angielskim prawie karnym*, Warszawa 1976.

139. Fras M., Habdas M. (red.), Bagan-Kurluta K., Guttzeit J., Kawałko A., Kubica B., Moszyńska A., Pośpiech A., Sasiak J., Stawarska-Rippel A., Twardoch P., Wartenberg-Kempka B., Wicherek P., Witczak H., Zajączkowska-Burtowy J., Zakrzewski P., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2023.

140. Fredrich-Michalska I., Stachurska-Marcińczak B. (red.), *Nowe kodeksy karne – z 1997 r. z uzasadnieniami. Kodeks karny. Kodeks postępowania karnego. Kodeks karny wykonawczy*, Warszawa 1997.

141. Gaca A., *Prawo Jutlandzkie (Jyske Lov) Waldemara II z 1241 roku*, Toruń 2007.
142. Gacek I., Orzeł-Tobiczyk K., *Problematyka czynów przepołowionych*, Katowice 2021.
143. Gadecki B., *Kontrowersje wokół odpowiedzialności za zniszczenie lub uszkodzenie dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury*, „Ius Novum" 2013, nr 4.
144. Gałązka M., *Kradzież rozbójnicza – granica między podmiotem a stroną przedmiotową*, „Prokuratura i Prawo" 2013, nr 10.
145. Gardocka T., Sobczak J. (red.) *Prawna ochrona zabytków*, Toruń 2010.
146. Gardocki L., *Pojęcie przestępstwa i podziały przestępstw w polskim prawie karnym*, „Annales UMCS" 2013, t. 60, nr 2.
147. Garlicki L. (red.), *Sądownictwo administracyjne w Europie Zachodniej*, Warszawa 1990.
148. Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu, wyd. 2*, Warszawa 1998.
149. Garlicki L., Szmyt A. (red.), *Sześć lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Doświadczenia i inspiracje*, Warszawa 2003.
150. Giezek J. (red.), Gruszecka D., Lipiński K., Łabuda G., *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2021.
151. Giezek J. (red.), Gruszecka D., Lipiński K., Łabuda G., Muszyńska A., Razowski T., *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2021.
152. Giezek J., *Formy stadialne popełnienia czynu zabronionego w polskim prawie karnym*, „Annales UMCS" 2013, t. 60, nr 2.
153. Giezek J., Kardas P., *Nowe uregulowania ciągłości popełnienia przestępstwa i wykroczenia (art. 12 § 2 kodeksu karnego i art. 10a kodeksu wykroczeń),* „Palestra" 2019, nr 1-2.
154. Giezek J., Kardas P., *Zasada ne bis in idem a nowe regulacje ciągłości popełnienia przestępstwa*, „Palestra" 2019, nr 4.
155. Girtler J., *Wspomnienia o prawie magdeburskiém w Polsce*, Kraków 1872.
156. Glaser S., Mogilnicki A., *Kodeks karny. Komentarz. Prawo o wykroczeniach – przepisy wprowadzające – tezy z orzeczeń Sądu Najwyższego – wyciągi z motywów ustawodawczych*, Kraków 1934.

157. Głuszak M., Wiśniewska-Jóźwiak D. (red.), *Nil nisi veritas. Księga dedykowana Profesorowi Jackowi Matuszewskiemu*, Łódź 2016.

158. Gniewek E., Machnikowski P. (red.), Burian B., Drela M., Dubis W., Gołaczyński J., Gołębiowski K., Górska K., Jezioro J., Kuźmicka-Sulikowska J., Nadler J., Strugała R., Szydło W., Zagrobelny K., *Kodeks cywilny. Komentarz, wyd. 11*, Warszawa 2023.

159. Gniewek E., *Prawo rzeczowe, wyd. 14*, Warszawa 2022.

160. Gocłowski M., *Posiadanie w ujęciu kodeksu cywilnego (prawo podmiotowe czy stan faktyczny?)*, „Państwo i Prawo" 2001, z. 2.

161. Godlewski M., Krawcewicz S., Wujek T. (red.), *Pedagogika – podręcznik akademicki*, Warszawa 1974.

162. Golik C., *Sporządzenie zarzutu popełnienia przestępstwa*, „Prokuratura i Prawo" 2024, nr 2.

163. Golik C., *Uzasadnienie postanowienia o odmowie wszczęcia albo o umorzeniu dochodzenia sporządzane w trybie art. 325e § 1a k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo" 2019, nr 4.

164. Góral R., *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1996.

165. Górniak K., *Prawo własności jednostek waluty kryptograficznej*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego" 2019, nr 3.

166. Górniok O., Hoc S., Kalitowski M., Przyjemski S. M., Sienkiewicz Z., Szumski J., Tyszkiewicz L., Wąsek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Gdańsk 2002/2003.

167. Górowski W., Kardas P., Sroka T., Wróbel W. (red.), *Zagadnienia teorii i nauczania prawa karnego. Kara łączna. Księga Jubileuszowa Profesor Marii Szewczyk*, Warszawa 2013.

168. Grabarczyk T., *Na gardle karanie. Kara śmierci w średniowiecznej Polsce*, Warszawa 2008.

169. Gronowska B., *Wolności osobista i prywatność jednostki w procesie karnym. Glosa do wyroku ETPC z dnia 15 stycznia 2008 r., 37522/02*, „Prokuratura i Prawo" 2011, nr 11.

170. Groszyk H. (red.), *Problemy teorii i filozofii prawa*, Lublin 1985.

171. Grudecki M., *Kontratypy pozaustawowe w polskim prawie karnym*, Warszawa 2021.

172. Grudecki M., *Przyczyny i możliwe skutki powrotu kradzieży szczególnie zuchwałej do Kodeksu karnego*, „Przegląd Prawa Publicznego" 2022, nr 9.

173. Gruza E., Krajewski P., Sołtyszewski I., (red.), Fudalej M., Fudalej S., Kwiatkowska M., Olczak M., Wiergowski M., *Medycyna sądowa dla prawników*, Warszawa 2023.

174. Grzegorczyk T. (red.), Jankowski W., Zbrojewska M., *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2013.

175. Grzegorczyk T., *Glosa do uchwały SN z dnia 24 września 1997 r., I KZP 15/97*, Orzecznictwo Sądów Polskich" 1998, nr 4.

176. Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarze Zakamycza wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Kraków 2003.

177. Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Artykuły 1-467. Komentarz, wyd. 6*, Warszawa 2014.

178. Grzegorczyk T., Olszewski M., *Prawo o wykroczeniach (Zarys),* Łódź 1987.

179. Grzegorczyk T., Olszewski R. (red.), *Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015-2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, Warszawa 2017.

180. Grzegorczyk T., Świecki D. (red.), Augustyniak B., Błoński M., Cora Ł., Karlik P., Kasiński J., Kosonoga J., Kurowski M., Kusak M., Misztal P., Ochnio A. H., Olszewski R., Rogoziński P., Skorupka J., Stefański R. A., Wiliński P., *System prawa karnego procesowego. T. 9, Środki przymusu*, Warszawa 2021.

181. Grzegorczyk T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne, wyd. 8*, Warszawa 2011.

182. Grzelak A., *Wykładnia krajowego prawa karnego w świetle prawa unijnego – wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 16.06.2005 r., C-105/03, Postępowanie karne przeciwko Marii Pupino*, „Europejski Przegląd Sądowy" 2023, nr 2.

183. Grzesik M., *Czyn ciągły i inne mechanizmy redukcyjne w przypadku jednoczynowego zbiegu przestępstwa z wykroczeniem,* „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych" 2019, z. 4.

184. Grzesik M., *Zbieg przestępstwa z wykroczeniem*, Kraków 2021.

185. Grzeszczyk W., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, *wyd. 10*, Warszawa 2014.

186. Grześkowiak A. (red.), *Komunistyczne prawo karne Polski Ludowej*, Lublin 2007.

187. Grześkowiak A. (red.), *Prawo karne w poglądach Profesora Juliusza Makarewicza*, Lublin 2005.

188. Grześkowiak A., Wiak K. (red.), Ciepły, F. Gałązka M., Gądzik Z., Hałas R. G., Hypś S., Szeleszczuk D., *Kodeks karny. Komentarz, wyd. 8*, Warszawa 2024.

189. Grześkowiak A., Wiak K., Gałązka M., Hałas R. G., Hypś S., Szeleszczuk D. (red.), *Kodeks karny z 1932 roku*, Lublin 2015.

190. Grzybowski M. (red.), *Państwo demokratyczne, prawne i socjalne. T. 3. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Zbigniewowi Antoniemu Maciągowi,* Kraków 2014.

191. Grzybowski S. (red.), *System Prawa Cywilnego, t. 1, Część ogólna*, Wrocław 1985.

192. Gubiński A., *Prawo wykroczeń, wyd. 6*, Warszawa 1989.

193. Gubiński A., *W kwestii rozgraniczenia niektórych kategorii wykroczeń i przestępstw*, „Państwo i Prawo" 1972, z. 2.

194. Gudowski J. (red.), Dziurda M., Janiszewska B., Łukańko B., Panfil K., Pawlak W., Pilich M., Rycko N., Sadomski J., Trzaskowski R., *Kodeks cywilny. Komentarz. T. 1. Część ogólna, cz. 1 (art. 1–55(4))*, Warszawa 2021.

195. Gudowski J. (red.), Dziurda M., Janiszewska B., Łukańko B., Panfil K., Pawlak W., Pilich M., Rycko N., Sadomski J., Trzaskowski R., *Kodeks cywilny. Komentarz. T. 2. Własność i inne prawa rzeczowe, wyd. 2*, Warszawa 2016.

196. Gutekunst W., *Kradzież szczególnie zuchwała a rozbój*, „Problemy Praworządności" 1973, nr 7.

197. Guzik A., *Wpływ warunków materialnych sprawcy na nakładanie obowiązku naprawienia szkody*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych" 2002, z. 1.

198. Guzik-Makaruk E. M., Hołda M. K., *Prawne aspekty pozyskiwania i wykorzystywania ludzkich tkanek i narządów post mortem w celach naukowych i dydaktycznych*, „Państwo i Prawo" 2021, z. 4.

199. Guzowski B., *Status prawny meteorytów w kontekście prawa własności*, „Przegląd Sądowy" 2011, nr 3.

200. Habdas M., Fras M. (red.), Czub K., Gorczyński G., Janas A., Kalus S., Kaźmierczyk A., Łobos-Kotowska D., Maciejewska-Szałas M., Pinior P., Skubisz-Kępka K., Stańko M., Stojek G., Zakrzewski P., *Kodeks cywilny. Komentarz. T. 1. Część ogólna (art. 1-125)*, Warszawa 2018.

201. Habdas M., Fras M. (red.), Balwicka-Szczyrba M., Bieranowski A., Jankowska M., Klat-Górska E., Kozińska J., Kozioł A., Krziskowska K., Łobos-Kotowska D., Naczyńska J., Stańko M., Sylwestrzak A., Widło J., *Kodeks cywilny. Komentarz. T. 2. Własność i inne prawa rzeczowe (art. 126-352)*, Warszawa 2018.

202. Hajduk T., *Wypadki przestępstw mniejszej wagi (ze szczególnym uwzględnieniem kradzieży z włamaniem)*, „Prokuratura i Prawo" 2002, nr 5.

203. Halberda J., Hosowicz M., Karabowicz A. (red.), *Prace poświęcone pamięci Adama Uruszczaka*, Kraków 2006.

204. Halberda J., *Podobieństwa między prawem rzymskim i angielskim na przykładzie reguł dotyczących postępowania i zobowiązań*, „Forum Prawnicze" 2012, nr 1 (9).

205. Hallaq W. B., *Sharia. Theory, Practice, Transformation*, Cambridge 2009.

206. Heger M., *Strafgesetzbuch Kommentar*, München 2023, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: http://beck-online.beck.de/Bcid/Y-400-W-LackKoStGB-G-StGB-P).

207. Helios J., Jedlecka W., *Suwerenność w dobie procesów integracyjnych i globalizacyjnych*, Wrocław 2004.

208. Herring J., Huxley-Binns R., *Criminal law Seventh Edition*, Oxford 2020.

209. Herzog A., *Tablice rejestracyjne pojazdu jako dokument w rozumieniu prawa karnego*, „Prokuratura i Prawo" 2002, nr 10.

210. Hofmański P. (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Dowody. T. 8, cz. 1,* Warszawa 2019.

211. Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. 2*, Warszawa 2011.

212. Horn F., *Sachkundeprüfung nach § 34a GewO auf Englisch - Die wichtigsten Erklärungen in der Muttersprache Expertise examination according to § 34a GewO in English – The most important topics in the mother tongue*, Norderstedt 2021.

213. Huminiak T., *Stan „pod wpływem środków odurzających" i stan „po użyciu środka działającego podobnie do alkoholu" u kierującego pojazdem*, „Paragraf na Drodze" 2004, nr 3.

214. Ignatowicz J., *Ochrona posiadania*, Warszawa 1963.

215. Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo rzeczowe, wyd. 5*, Warszawa 2022.

216. Indecki K., *Glosa do uchwały SN z dnia 24 września 1997 r., I KZP 15/97*, „Prokuratura i Prawo"1998, nr 11-12.

217. Indecki K., *Glosa do uchwały SN z dnia 24 września 1997 r., I KZP 15/97*, Orzecznictwo Sądów Polskich" 1998, nr 10.

218. Indecki K., *Przestępstwo paserstwa w kodeksie karnym z 1969 roku – analiza dogmatyczna*, Łódź 1991.

219. Iwanek T., *Kradzież szczególnie zuchwała – perspektywa historyczna i uwagi de lege lata,* „Prokuratura i Prawo" 2021, nr 1.

220. Iwulski J., Sanetra W., *Kodeks pracy. Komentarz*, *wyd. 3*, Warszawa 2013.

221. Izdebski H., Łazarska A. (red.), Barankiewicz T., Hołyst B., Sobczak J., Stefański R. A., *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników: teoria i praktyka*, Warszawa 2022.

222. Jakubowska-Hara J., *Grzywna w polskim prawie wykroczeń*, Warszawa 2004.

223. Jakubowska-Hara J., *Wymiar kary za wykroczenia (rozwój ustawodawstwa do kodyfikacji z 1971 r.)*, „Studia Prawnicze" 1989, z. 4 (102).

224. Jancewicz R., Niewiński L. A., *Tak zwane czyny „przepołowione"*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 2005, nr 2.

225. Janicka D., *O przestępstwach, karach i prewencji kryminalnej. Studia z najnowszej historii polskiego prawa karnego i nauki prawa*, Toruń 2021.

226. Janicka D., *Polska myśl prawnokarna XIX-XX wieku: autorzy i ich dzieła: od szkoły klasycznej do socjologicznej*, Toruń 2017.

227. Janicki K., *Kary za kradzież w średniowiecznej Polsce. Najgorsze czekało za czwartym razem*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://wielkahistoria.pl/kary-za-kradziez-w-sredniowiecznej-polsce-najgorsze-czekalo-za-czwartym-razem/).
228. Jankowska K., *Przestępstwo czy wykroczenie? - Rozważania na temat różnicy ilościowej*, „Kortowski Przegląd Prawniczy" 2017, nr 2.
229. Janowski M., *Pojęcie programu komputerowego w obowiązującym Kodeksie karnym (rozważania na tle art. 278 § 2 k.k.)*, „Przegląd Sądowy" 2011, nr 2.
230. Jasińska M. R., *Źródła informacji o popełnionym przestępstwie,* Szczecin 2016.
231. Jaśniewicz M., *Glosa do wyroku TK z dnia 12 kwietnia 2011 r., P 90/08*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego" 2012, nr 1.
232. Jaworski I., *Historia ustroju państw zachodnio-europejskich. Francja, Anglia, Niemcy*, Wilno 1931.
233. Jendrośka J., *Uwagi o istocie orzecznictwa karno-administracyjnego*, „Państwo i Prawo" 1958, nr 2.
234. Jędrejek G., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2019.
235. Jędrzejewski Z., Królikowski M., Wiernikowski Z., Żółtek S. (red.), *Między nauką a praktyką prawa karnego. Księga jubileuszowa Profesora Lecha Gardockiego*, Warszawa 2014.
236. Jodzio H., *Społeczny kontekst i historyczne źródła Dekalogu*, „Teologia praktyczna" 2009, t. 10.
237. Juruś D., *Dzieje własności prywatnej. Od starożytności do współczesności,* Warszawa 2014.
238. Kaczmarek T., *O bonie towarowym raz jeszcze*, „Państwo i Prawo" 2004, z. 10.
239. Kaczyńska E., *Ludzie ukarani. Więzienia i system kar w Królestwie Polskim 1815-1914*, Warszawa 1989.
240. Kala D., Zgoliński I. (red.), *Reforma prawa karnego materialnego i procesowego z 2015 roku. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2015.
241. Kaliński M., *Szkoda na mieniu i jej naprawienie, wyd. 2*, Warszawa 2014.
242. Kalisz T., *Kara pozbawienia wolności na ziemiach polskich od XV do połowy XIX wieku,* „Acta Universitatis Wratislaviensis" 2020, t. 120, nr 2.

243. Kalisz T., Kwieciński A. (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. 63*, Wrocław 2020.

244. Kamacewicz W., *Instytucja kary śmierci od starożytności po średniowiecze – wybrane kraje i kodyfikacje*, „Kortowski Przegląd Prawniczy" 2017, nr 2.

245. Kania A. M., *Zasada humanitaryzmu w kontekście unormowań prawnokarnych*, „Nowa kodyfikacja prawa karnego" 2010, t. 26.

246. Kania-Chramęga A., *W poszukiwaniu istoty „szczególnej zuchwałości" kradzieży – perspektywa historycznoprawna oraz jej współczesne implikacje*, „Studia Prawnicze KUL" 2023, nr 1 (93).

247. Kardas P., *Problem reakcji na tzw. czyny przepołowione w świetle ciągłości popełnienia przestępstwa, konstrukcji idealnego zbiegu czynów karalnych oraz zasady ne bis in idem,* „Prokuratura i Prawo" 2018, nr 3.

248. Kardas P., *Przestępstwo ciągłe w prawie karnym materialnym. Analiza konstrukcji modelowych na tle pojęcia czynu, zbiegu przepisów i zbiegu przestępstw*, Kraków 1999.

249. Kardas P., Sroka T., Wróbel W. (red.), *Państwo prawa i prawo karne. Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, t. 2*, Warszawa 2012.

250. Kardas P.*, Szkoda majątkowa jako znamię przestępstwa nadużycia zaufania*, „Prokuratura i Prawo" 1996, nr 7-8.

251. Kaźmierczyk A., Michałowska K., Szaraniec M. (red.), *Verba volant, scripta manet. Księga jubileuszowa dedykowana Pani Profesor Bogusławie Gneli*, Warszawa 2023.

252. Kaźmierczyk S., *Dynamiczne ujęcie normy prawnej*, Wrocław 1978.

253. Kąkol C., *Bezpieczeństwo imprez masowych. Komentarz*, *wyd. 2*, Warszawa 2020.

254. Kelsen H., *Principles of International Law*, New York 1952.

255. Kidyba A. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. T. 2. Własność i inne prawa rzeczowe, wyd. 2,* Warszawa 2012.

256. Klima J., *Prawa Hammurabiego*, Kraków 2019.

257. Klimczak J., *Charakterystyka czynu i sprawcy kradzieży na przykładzie postępowań sądowych*, „Archiwum Kryminologii" 2019, nr 1.

258. Klimczak J., Czapliński M., *Efektywność karania za przestępstwa przepołowione na przykładzie kradzieży*, Warszawa 2017.

259. Kluza J., *Kontrawencjonalizacja przestępstw przeciwko mieniu na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny i jej skutki*, „Consilium Iuridicum" 2024.

260. Kluza J., *Wymiar kary za czyn ciągły przy zastosowaniu art. 57b Kodeksu karnego*, „Przegląd Prawa Publicznego" 2023, nr 4.

261. Kluza J., *Zasada ne bis in idem a art. 10a Kodeksu wykroczeń. Uwagi na tle wyroku Sądu Najwyższego z 18.05.2017 r., IV KK 447/16*, „Przegląd Prawa Publicznego" 2022, nr 9.

262. Kluza J., *Znaczenie wprowadzania art. 12 § 2 k.k. i art. 57b k.k. dla praktyki wymiaru sprawiedliwości*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2021, t. 61.

263. Kłys T., *Cyberprzestępczość charakterystyka zjawiska*, Piła 2023.

264. Kmiecik R., *Akt oskarżenia jako pisemna forma skargi oskarżyciela publicznego*, „Prokuratura i Prawo" 2010, nr 1-2.

265. Kmiecik R., Skrętowicz E., *Proces karny: część ogólna, wyd. 7*, Warszawa 2009.

266. Kmiecik R., *Sprawa o wykroczenie a proces karny (czy wymiar sprawiedliwości staje się jeszcze jednym „urządzeniem administracyjnym"?)*, „Prokurator" 2002, nr 3-4.

267. Kolańczyk K., *Prawo Rzymskie, wyd. 6*, Warszawa 2021.

268. Kolendowska-Matejczuk M., Vachev V. (red.), Błaszczyk M., Bodnar A., Bojańczyk A., Kaczmarczyk-Kłak K., Kardas P., Kładoczny P., Kłak C. P., Król-Bogomilska M., Kuczyńska H., Łakoma K., Olkowicz K., Rudzińska-Bluszcz Z., Sławiński M., Stefański R. A., Szczucki K., *Węzłowe problemy prawa wykroczeń – czy potrzebna jest reforma?,* Warszawa 2016.

269. Kolman R., *Wybrane zagadnienia metodologiczne prac doktorskich*, Gdańsk 1979.

270. Kołodziejski S., *Istota, treść i rodzaje posiadania*, „Palestra" 1966, nr 6.

271. Komisja Rządowa Sprawiedliwości, *Kodex kar głównych i poprawczych*, Warszawa 1847.

272. Konarska-Wrzosek V. (red.), Lach A., Lachowski J., Oczkowski T., Zgoliński I., Ziółkowska A., *Kodeks karny. Komentarz, wyd. 4,* Warszawa 2023.

273. Konarska-Wrzosek V., *Dyrektywy wyboru kary w polskim ustawodawstwie karnym*, Toruń 2002.

274. Konarska-Wrzosek V., *Nowo przyjęte kryteria przepoławiania czynów zabronionych skierowanych przeciwko mieniu na przestępstwa oraz wykroczenia i ich materialnoprawne oraz procesowe konsekwencje*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury" 2014, z. 13.

275. Konieczniak P., *Czyn jako podstawa odpowiedzialności w prawie karnym*, Kraków 2002.

276. Koo T., *Different Strokes for Different Folks: Examining the Differing Approaches to the Offence of Theft in the United Kingdom and Singapore*, „Singapore Comparative Law Review" 2021.

277. Koper R., *Charakter prawny terminu czynności sprawdzających (art. 307 § 1 k.p.k.)*, „Ius Novum 2020", t. 14, nr 2.

278. Kordasiewicz S., *Zakres zastosowania edyktu „nautae, caupones, stabularii ut recepta restituant",* „Zeszyty Prawnicze UKSW" 2011, t. 11, nr 1.

279. Kordik A., *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w systemie środków karnych i jego efektywność*, Wrocław 1998.

280. Koredczuk J., *Znaczenie kodeksu karnego z 1932 r. dla rozwoju nauki i prawa karnego w Polsce w XX wieku,* „Zeszyty Prawnicze UKSW" 2011, t. 11, nr 2.

281. Korobowicz A., Witkowski W., *Historia ustroju i prawa polskiego (1772-1918), wyd. 6,* Warszawa 2017.

282. Kostrowicka J., Landau Z., Tomaszewski J., *Historia gospodarcza Polski XIX i XX wieku*, Warszawa 1984.

283. Kostrzewa K., *Kradzież w latach 1700-1730 na podstawie ksiąg kryminalnych Dobczyc i Wiśnicza*, „Kortowski Przegląd Prawniczy" 2022, nr 1.

284. Kotowski W., Ważny A., Kurzępa B., *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz, wyd. 3*, LEX/el. 2022.

285. Kowalewska-Łukuć M., *Zamiar ewentualny w świetle psychologii*, Poznań 2015.

286. Kowalski H., Kuryłowicz M. (red.), *Kara śmierci w starożytnym Rzymie*, Lublin 1996.

287. Kowalski S., Małolepszy M. (red.), *Prawo karne i postępowanie karne w dobie epidemii COVID-19. Doświadczenia polskie i wybranych państw europejskich*, Warszawa 2022.

288. Kozłowski A. (red.), *Rządy prawa jako wartość uniwersalna: księga jubileuszowa Profesora Krzysztofa Wójtowicza*, Wrocław 2022.

289. Krakowiak D., *Bank i posiadacz rachunku bankowego jako pokrzywdzeni przestępstwem z art. 286 § 1 k.k. Glosa do postanowienia SN z dnia 28 kwietnia 2016 r., I KZP 3/16*, LEX/el. 2016.

290. Krasowski K., Krzymkowski M., Sikorska-Dzięgielewska K., Walachowicz J., *Historia ustroju państwa*, *wyd. 2*, Poznań 2002.

291. Krasuski A., Siembida P., *Analiza ryzyka w ochronie danych osobowych*, Warszawa 2022.

292. Królikowski M., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. T. 2. Komentarz do artykułów 222-316*, Warszawa 2013.

293. Królikowski M., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, T. 3. Komentarz do art. 222-315, wyd. 5*, Warszawa 2024.

294. Królikowski M., Zawłocki R., *Prawo karne*, Warszawa 2015.

295. Kruk E., *Zasada skargowości w polskim procesie karnym,* „Studia Iuridica Lublinensia" 2016, nr 1.

296. Krysztofiuk G., *Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych w Traktacie Lizbońskim*, „Prokuratura i Prawo" 2011, nr 7-8.

297. Krzymuski E., *System prawa karnego ze stanowiska nauki i trzech kodeksów obowiązujących w Polsce*, Kraków 1921.

298. Krzymuski E., *System prawa karnego*, Kraków 1921.

299. Księżak P., Robaczyński W., *Dysponowanie zwłokami ludzkimi dla celów naukowych i medycznych*, „Państwo i Prawo" 2015, z. 1.

300. Kubala W., *Wypadki mniejszej wagi*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 1972, nr 3.

301. Kubiak R., *Pojęcie usprawiedliwionego błędu w nowym kodeksie karnym*, „Palestra" 1998, nr 7-8.

302. Kukuła Z., *Przestępstwo kradzieży energii – kontrowersje interpretacyjne*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 2015, nr 3.

303. Kulesza J., *Kradzież z głodu w stanie wyższej konieczności. Glosa do wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 11 lipca 2019 r. (IV Ka 520/19, LEX nr 2729884)*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2022, t. 31, nr 1.

304. Kulik M., *Glosa do wyroku SN z dnia 17 maja 2017 r., IV KK 145/17*, „Studia Prawnicze KUL" 2017, nr 4 (72).

305. Kulik M., *Komentarz do przepisów karnych ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, LEX/el. 2010.

306. Kulik M., *Przestępstwo i wykroczenie uszkodzenia rzeczy*, Lublin 2005.

307. Kulik M., *Z prawnokarnej problematyki graffiti,* „Prokuratura i Prawo" 2001, nr 2.

308. Kunderewicz C., *Najstarsze prawa świata*, Łódź 1990.

309. Kunicka-Michalska B., *Z problematyki społecznej szkodliwości czynu*, „Problemy Prawa Karnego" 1998, nr 18.

310. Kunze E., *Kradzież a zabór w celu krótkotrwałego użycia cudzego pojazdu mechanicznego (problem linii granicznej),* „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 1999, nr 3-4.

311. Kuryłowicz M., *Prawo i obyczaje w starożytnym Rzymie*, Lublin 2020.

312. Kurzępa B., *Glosa do wyroku SN z dnia 26 lutego 2004 r., IV KK 302/03*, „Prokuratura i Prawo" 2005, nr 3.

313. Kurzępa B., *Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 1*, Warszawa 2008.

314. Kustra A., *Blankietowość norm prawnokarnych jako problem konstytucyjny*, „Forum Prawnicze" 2012, nr 1.

315. Kutrzeba S., *Dawne Polskie Prawo Sądowe w zarysie*, Lwów-Warszawa-Kraków 1927.

316. Lachowski J. (red.), Kosierb I., Krajnik S., Wojciechowski J. M., Żukowska M., *Kodeks wykroczeń. Komentarz,* Warszawa 2021.

317. Lachowski J. (red.), Długosz-Jóźwiak J., Giezek J., Kardas P., Kulik M., Melezini M., Michalska-Warias A., Sitarz O., Stefański R. A., Zalewski W., *Polskie prawo karne po 25 latach obowiązywania kodeksu karnego z 1997 roku*, Warszawa 2024.

318. Lachowski J., Marek A., *Prawo karne. Zarys problematyki*, *wyd. 6*, Warszawa 2023.

319. Lang W., *Spór o pojęcie odpowiedzialności prawnej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika Nauki Humanistyczno-Społeczne" 1969, t. 39, nr 37.

320. Lang W., *Struktura odpowiedzialności prawnej (Studium analityczne z dziedziny teorii prawa)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika Nauki Humanistyczno-Społeczne" 1968, t. 8, nr 31.

321. Lang W., Wróblewski J., Zawadzki S., *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1986.

322. Lemonnier M., *Prawo publiczne a prawo prywatne. Uwagi prawnoporównawcze na podstawie prawa francuskiego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne" 2016, t. 100.

323. Lenczowska-Soboń K., *Przestępstwo zniszczenia lub uszkodzenia zabytku*, Warszawa 2022.

324. Leonardi G., *Codice Penale. Annotato con la giurisprudenza più rilevante e recente*, Milano 2022.

325. Leonhard J., *Le droit pénal spécial en cartes mentales*, Paris 2023.

326. Leonieni M., *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w polskim prawie karnym. Analiza ustawy i praktyki sądowej*, Warszawa 1974.

327. Lesiński B., Rozwadowski W., *Historia prawa sądowego. Zarys wykładu*, Poznań 2007.

328. Lesiński P., *Własność prywatna i jej społeczny charakter w poglądach Rudolfa von Jheringa oraz Ottona von Gierke*, „Archiwum filozofii prawa i filozofii społecznej" 2023, nr 1.

329. Limburska A., *Ciągłość czynów w sferze kontrawencjonalizacji – uwagi na kanwie nowelizacji art. 12 k.k.*, „Prokuratura i Prawo" 2021, nr 1.

330. Lisicka H. (red.), *Prawo ochrony środowiska i prawo karne*, Wrocław 2008.

331. Liszewska A., *Dokonanie przestępstwa popełnionego w warunkach ciągłości,* „Palestra" 2021, nr 10.

332. Litewski W., *Podstawowe wartości prawa rzymskiego*, Kraków 2001.

333. Lityński A., *Historia prawa Polski Ludowej*, *wyd. 5*, Warszawa 2013.

334. Lityński A., Mikołajczyk M. (red.), *Przez tysiąclecia: państwo-prawo-jednostka. Materiały ogólnopolskiej konferencji historyków prawa, Ustroń 17-20 września 2000 r., t. 3*, Katowice 2001.

335. Lityński A., *Wydział Karny Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej. Dzieje prac nad częścią ogólną kodeksu karnego,* Katowice 1991.

336. Liżyńska K., *O celowości środków oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2020, t. 120, cz. 2.

337. Liżyńska K., Płońska A., *Ewolucja i aktualne wyzwania ustawodawstwa w sprawach o wykroczenia*, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny" 2022, z. 4.

338. Liżyńska K., *Probacja w wykroczeniach – o potrzebie warunkowego zawieszenia wykonania kary aresztu*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2021.

339. Liżyńska K., *Z problematyki czynów przepołowionych*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2013, t. 29.

340. Lobe Lobas M., *Le droit pénal des affaires en schémas. 2 éditions*, Paris 2023.

341. Luck H., *Zwierciadło saskie i prawo magdeburskie fundamentem dla Europy*, „Krzysztofory Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa" 2008, nr 26.

342. Ludwiczak P., *Prawo karne Królestwa Polskiego w latach 1815-1905 a sprawowanie kultu religijnego,* „Czasopismo Prawno-Historyczne" 2018, t. 70, z. 1.

343. Lukas A., *Grundlagenwissen für Sicherheitsmitarbeiter Vorbereitung für die Sachkundeprüfung nach §34a GewO*, Norderstedt 2018.

344. Łagodziński S., *Charakter mienia spółki z o.o. jako „mienia cudzego". Glosa do uchwały SN z dnia 20 maja 1993 r., I KZP 10/93*, „Prokuratura i Prawo" 1994, nr 1.

345. Łagodziński S., *Glosa do uchwały SN z dnia 23 kwietnia 1998 r., I KZP 1/98*, „Prokuratura i Prawo" 1999, nr 1.

346. Łojewski K., Mazur E., *Kodeks karny: (zestawienie porównawcze przepisów nowego i dawnego kodeksu karnego oraz ustaw szczególnych),* „Palestra" 1969, nr 10-11 (142-143).

347. Łosek A., *Przestępstwa przeciwko mieniu popełniane za pośrednictwem gier komputerowych*, „Prokuratura i Prawo" 2022, nr 6.

348. Łucarz K., Muszyńska A., *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz*, Kraków-Warszawa 2008.

349. Łucarz K., *W sprawie wykonywania zakazu prowadzenia pojazdów w ruchu drogowym*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2013, t. 29.

350. Łupiński J., *Czas trwania postępowania sprawdzającego*, „Prokuratura i Prawo" 2011, nr 10.

351. Łysko M., *Ewolucja polskiego systemu prawa wykroczeń w XX w.*, „Miscellanea Historico-Iuridica" 2018, nr 1.

352. Łysko M., *Polityka karna w sprawach o wykroczenia w Polsce Ludowej pod rządami kodyfikacji z 1971 r.*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 2022, t. 74, nr 1.

353. Maciejewski T., *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*, *wyd. 5*, Warszawa 2017.

354. Maciejowski F., *Wykład prawa karnego w ogólności z zastosowaniem Kodeksu Kar Głównych i Poprawczych*, Warszawa 1848.

355. Maisel W., *Poznańskie prawo karne do końca XVI wieku*, Poznań 1963.

356. Majewski J. (red.), Błachnio A., Kosonoga-Zygmunt J., Zakrzewski P., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2024.

357. Majewski J., *Materialny element przestępstwa w projekcie kodeksu karnego*, „Przegląd Sądowy" 1996, nr 6.

358. Makarewicz J., *Kodeks karny z komentarzem, wyd. 2*, Lwów 1932.

359. Makarewicz J., *Kodeks karny z komentarzem*, *wyd. 5*, Lwów 1938.

360. Makarewicz J., *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2017.

361. Makarewicz J., *Powrotna fala (projekt ustawy o wykroczeniach),* „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 1930, nr 4.

362. Makarewicz J., *Prawo karne. Wykład porównawczy z uwzględnieniem prawa obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej*, Lwów-Warszawa 1924.

363. Makowski W., *Kodeks karny. Komentarz*, *wyd. 3*, Warszawa 1937.

364. Malicki A., *Uwagi o pojęciu części składowej rzeczy*, „Rejent" 2022, nr 10.

365. Małecki J., Żabiński Z., *Podstawowe zagadnienia metodologiczne pracy naukowe, wyd. 4*, Kraków 1988.

366. Małecki M., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 29 września 2009 r., III KK 105/09*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ" 2010, nr 1.

367. Małecki M., *Kradzież przy użyciu kasy samoobsługowej w sklepie,* „Przegląd Sądowy" 2022, nr 10.

368. Małecki M., *Liczył do 500, wyszło 500+. Za co odpowie sklepowy złodziejaszek?,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.dogmatykarnisty.pl/2019/08/liczyl-do-500-wyszlo-500/).

369. Małecki M., *Prawo karne – okoliczności wyłączające bezprawność – kontratyp działalności artystycznej. Glosa do postanowienia SN z dnia 5 marca 2015 r., III KK 274/14*, „Orzecznictwo Sądów Polskich" 2016, nr 10.

370. Małecki M., *Sąd o kasie samoobsługowej: nie da się jej oszukać, nie było oszustwa. Kolejne orzeczenie z uzasadnieniem*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.dogmatykarnisty.pl/2023/02/sad-o-kasie-samoobslugowej-nie-da-sie-jej-oszukac/).

371. Mamak K., *Prawo karne przyszłości*, Warszawa 2017.

372. Marek A. (red.), Marek A., Pływaczewski E., Peczeniuk A., *Kradzież i paserstwo mienia prywatnego*, Warszawa 1985.

373. Marek A. (red.), *System Prawa Karnego. Kary i środki karne. Poddanie sprawcy próbie. T. 6*, Warszawa 2010.

374. Marek A. (red.), *System Prawa Karnego. Zagadnienia ogólne, t. 1*, Warszawa 2010.

375. Marek A. (red.), *Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywność*, Toruń 2004.

376. Marek A., *Kierunki postulowanych zmian prawa wykroczeń*, „Państwo i Prawo" 1987, z. 2.

377. Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, *wyd. 5*, Warszawa 2010.

378. Marek A., Konarska-Wrzosek V., *Prawo karne, wyd. 11*, Warszawa, 2016.

379. Marek A., Konarska-Wrzosek V., *Prawo Karne, wyd. 12,* Warszawa 2019.

380. Marek A., Marek-Ostrowska A., *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe),* Warszawa 2021.
381. Marek A., *Polskie prawo wykroczeń*, Warszawa 1987.
382. Marek A., *Polskie prawo wykroczeń, wyd. 2*, Warszawa 1981.
383. Marek A., *Prawo karne w pytaniach i odpowiedziach*, *wyd. 8*, Toruń 2007.
384. Marek A., *Prawo karne,* Warszawa 2011.
385. Marek A., *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe), wyd. 7,* Warszawa 2012.
386. Marek A., Waltoś S., *Podstawy prawa i procesu karnego*, *wyd. 4*, Warszawa 2008.
387. Marszał K., Zagrodnik J. (red.), Koper R., Zgryzek K., *Proces karny*, Warszawa 2017.
388. Martín I. D., *Dictamen sobre el delito de robo y el delito de hurto*, Valladolid 2020.
389. Matuszewski J., *Najstarszy zwód prawa polskiego*, Warszawa 1959.
390. Matuszewski J., Roman S., *Geneza statutów Kazimierza Wielkiego*, „Czasopismo Prawno Historyczne" 1962, t. 14, z. 2.
391. Matyaszewski P., *Deklaracja praw człowieka i obywatela z 1789 roku jako dziedzictwo francuskiego oświecenia*, „Roczniki Humanistyczne" 2004, t. 52, z. 5.
392. Mayaud Y., *Droit pénal général*, Paris 2013.
393. Mazurek I., *Specyfika prac Komisji Kodyfikacyjnej w procesie unifikacji prawa w II Rzeczpospolitej*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2014, t. 23.
394. Mélanges-Lebret J., Boulouis J., *L'évolution du droit criminel contemporain. Recueil d'études à la mémoire de Jean Lebret*, Paris 1968.
395. Mendel T., *Metodyka pisania prac doktorskich, wyd. 5*, Poznań 2002.
396. Mering L., *Pojęcia „gwałt na osobie" i „przemoc wobec osoby". Glosa do uchwały SN z dnia 21 marca 2007 r., I KZP 39/06*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa" 2008, nr 1.
397. Michalska-Warias A., Nowikowski I., Piórkowska-Flieger J. (red.), *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, Lublin 2011.

398. Michalska-Warias A., Piórkowska-Flieger J., Bojarski T., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2015.

399. Michalski B., *Przestępstwa przeciwko mieniu. Rozdział XXXV Kodeksu karnego. Komentarz,* Warszawa 1999.

400. Mielnik D., *Kara śmierci w polskim prawie karnym. Refleksje historyczno-dogmatyczne*, Łódź 2017.

401. Migdał J., Raglewski J., *Kara pozbawienia wolności. Zarys dziejów polskiej doktryny penitencjarnej*, Gdańsk 2005.

402. Mik B., *Karnomaterialna ochrona dokumentów (zagadnienia wybrane)*, „Prokuratura i Prawo" 2001, nr 4.

403. Mikołajczyk M. (red.), *Z Dziejów Prawa, t. 12 (20),* Katowice 2019.

404. Ministerstwo Sprawiedliwości. Departament Kadr i Szkolenia, *Nowa Kodyfikacja Karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze, z. 20,* Warszawa 1998.

405. Mioduski K., *Przegląd orzecznictwa Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 1971, nr 1.

406. Molenda A., *Konsumenci coraz częściej kradną w sklepach. Policyjne statystyki są bezlitosne,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://agronews.com.pl/artykul/konsumenci-coraz-czesciej-kradna-w-sklepach-policyjne-statystyki-sa-bezlitosne/);

407. Monaghan N., *Criminal law directions 6th Edition*, Oxford 2020.

408. Moniuszko A., *Prawo sądowe Rzeczypospolitej szlacheckiej (XVI–XVIII w.). Zarys wykładu z wyborem źródeł*, Warszawa 2017.

409. Mozgawa M. (red.), Budyn-Kulik M., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., Michalska-Warias A., Mozgawa M., Nazar K., Wilk L., *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko zdrowiu. Komentarz*, Warszawa 2017.

410. Mozgawa M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024.

411. Mozgawa M. (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Kraków 2006.

412. Mozgawa M. (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, *wyd. 3*, Warszawa 2010.

413. Mozgawa M. (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, *wyd. 2*, Warszawa 2009.

414. Mozgawa M. (red.), Bachmat P., Buczkowski K., Budyn-Kulik M., Burdin V., Daniluk P., Girdwoyń P., Iwański M., Kardas P., Kozielewicz W., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., Lykhova S., Małecki M., Mielnik H., Nazar K., Poniatowski P., Szupjana M., Wala K., Wrona G., Zakrzewski P., *Kradzież szczególnie zuchwała*, Warszawa 2023.

415. Mozgawa M. (red.), Bachmat P., Buczkowski K., Budyn-Kulik M., Burdin V., Girdwoyń P., Kozielewicz W., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., Lykhova S., Markin W., Michalska-Warias A., Nazar K., Nowosad A., Płatek M., Poniatowski P., Sakowicz A., Seńko M., Wala K., Wrona G., Wrzyszcz A., Zakrzewski P., *Kradzież z włamaniem*, Warszawa 2021.

416. Mucha J., Skowroński J., Więcek K. (red.), *Analiza prawnoporównawcza wybranych typów czynów zabronionych z kodeksu karnego*, Lublin 2022.

417. Myrczek-Kadłubicka E., *Egzamin na tłumacza przysięgłego. Przewodnik po prawie karnym. Język angielski*, Warszawa 2013.

418. Nakielska I., *Prawo do własności w świetle europejskiej konwencji praw człowieka*, Gdańsk 2002.

419. Narodowska J., Duda M., *Wandalizm zabytków z perspektywy kryminologicznej*, „Santander Art and Culture Law Review" 2017, nr 1.

420. Nawrocki M., *Strona podmiotowa przestępstwa oszustwa klasycznego (art. 286 § 1 KK)*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury" 2011, z. 1.

421. Nawrot O., Sykuna S., Zajadło J. (red.), *Konwergencja czy dywergencja kultur i systemów prawnych?,* Warszawa 2012.

422. Nazaruk P. (red.), Bajor B., Bierecki D., Bocianowska J., Ciszewski J., Ciszewski M., Karaszewski G., Knabe J., Mucha-Kujawa J., Sikorski G., Sitek B., Tanajewska R., *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024.

423. Nowacki J., Tobor Z., *Wstęp do prawoznawstwa, wyd. 6*, Warszawa 2020.

424. Nowak C., *Wpływ procesów globalizacyjnych na polskie prawo karne*, Warszawa 2014.

425. Nowak P., *Wykładnia znamion „stan pod wpływem środka odurzającego" oraz „stan po użyciu środka działającego podobnie do alkoholu" w świetle konstytucyjnego wzorca kontroli*, „Paragraf na Drodze" 2013, nr 1.

426. Nowicka I., *Czyny przepołowione będące wykroczeniami w ujęciu prawnym i kryminologicznym,* „Białostockie studia prawnicze" 2009, z. 6.

427. Nowicka I., Sadło-Nowak A. (red.), *Współczesne problemy wykroczeń*, Szczytno 2013.

428. Nowicka I., *Wykroczenia będące czynami przepołowionymi w ujęciu prawnym i kryminologicznym*, Szczytno 2010.

429. Nowicki M. A., *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, wyd. 8*, Warszawa 2021.

430. Nyka M., *Współczesne wyzwania środowiskowej gospodarki morskiej*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2023, nr 4.

431. Obdržálek P., *Majetkové trestné činy se zaměřením na trestný činkrádeže*, Zlín 2023.

432. Olszewski A. T*., Pojęcie „gwałtu na osobie" w rozumieniu art. 130 § 3 k.w. Glosa do uchwały SN z dnia 21 marca 2007 r., I KZP 39/06,* „Państwo i Prawo" 2007, z. 10.

433. Olszewski A., *Konstrukcja prawna umowy sprzedaży wirtualnych przedmiotów w świetle prawa polskiego*, „Transformacje Prawa Prywatnego" 2011, nr 4.

434. Opitek P., *Kwalifikacja prawna i opis znamion przestępstw teleinformatycznych. Studium prawno-kryminalistyczne*, Kraków 2023.

435. Ormerod D., Laird K., Smith JC, *Smith, Hogan & Ormerod's Text, Cases, & Materials on Criminal Law. Thirteenth edition,* Oxford 2020.

436. Osajda K. (red.), Borysiak W., Grochowski M., Kondek J. M., Księżak P., Lackoroński B., Mikłaszewicz P., Morek R., Osajda K., Popardowski P., Raczkowski M., Sobolewski P., Zbiegień-Turzańska A., Żelechowski Ł., *Komentarze Prawa Prywatnego. T. 1. Kodeks Cywilny. Komentarz. Część ogólna. Przepisy wprowadzające KC. Prawo o notariacie (art. 79-95 i 96-99),* Warszawa 2017.

437. Ostrowski D., *Praktyczne problemy kontrawencjonalizacji czynu i kary w polskim prawie karnym*, „Monitor Prawniczy" 2018, nr 24.

438. Pachowicz Z., *Glosa do postanowienia z dnia 24 lutego 2006 r., I KZP 52/05*, „Przegląd Sądowy" 2008, nr 6.

439. Paprzycki L. K. (red.), Grajewski J., Steinborn S., *Komentarz aktualizowany do art. 1-424 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el. 2015.

440. Paprzycki L., Marek A. (red.), *System Prawa Karnego. Kary i inne środki reakcji prawnokarnej. T. 6, wyd. 2,* Warszawa 2016.

441. Parzycki L., Marek A. (red.), *System Prawa Karnego. Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności. T. 3, wyd. 2*, Warszawa 2017.

442. Patora K., *„Dowszczęcie" – nowa instytucja procesowa,* „e-Palestra: Prawo karne", (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://palestra.pl/pl/e-palestra/43/2020/dowszczecie-nowa-instytucja-procesowa).

443. Pawelec K. J., *Bezpieczeństwo i ryzyko w ruchu drogowym*, Warszawa 2020.

444. Pawelec K., *Zarys metodyki pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych*, Warszawa 2021.

445. Pawlik R., *Ius puniendi and its Sources in the Era of European Integration – Selected Issues on the Example of Poland*, „Societas Iuris" 2016, nr 2.

446. Pawlik R., *Kontrawencjonalizacja w polskim prawie karnym i wykroczeń. Analiza teoretyczno-dogmatyczna na tle porównawczym*, Kraków 2016.

447. Pawlik R., *O koniecznej koegzystencji nauk penalnych i nie tylko – kilka uwag w kontekście dylematu: stabilność czy zmienność prawa karnego,* „Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego" 2017.

448. Pawlik R., *Znamiona ilościowe w procesie kontrawencjonalizacji w kontekście zasady nullum crimen sine lege – wybrane zagadnienia*, „Studia Prawnicze" 2014, nr 2 (15).

449. Pchałek M. (red.), Oleszczuk Ł., Cieślak R., *Realizacja przedsięwzięć infrastrukturalnych. Aspekty prawnośrodowiskowe*, Warszawa 2019.

450. Peiper L., *Komentarz do kodeksu karnego, prawa o wykroczeniach i przepisów wprowadzających wraz z niektóremi ustawami dodatkowemi i wzorami orzeczeń do prawa o wykroczeniach,* Kraków 1933.

451. Peiper L., *Komentarz do kodeksu karnego, prawa o wykroczeniach, przepisów wprowadzających obie te ustawy oraz do rozporządzenia Prezydenta R.P. o niektórych przestępstwach przeciw bezpieczeństwu państwa z dnia 24 października 1934 roku (Dz. U. Nr. 94, poz. 851) z uwzględnieniem ustawy karnej skarbowe, ordynacji podatkowej, kodeksu karnego wojskowego, ustaw dodatkowych orzecznictwa Sądu Najwyższego*, Kraków 1936.

452. Petrys A., *Bitcoin – współczesna alternatywa wobec pieniądza fiducjarnego w perspektywie postępowania karnego*, „Palestra" 2022, nr 5.

453. Piaczyńska A., *Posiadanie jako znamię czynu zabronionego*, „Prokuratura i Prawo" 2010, nr 7-8.

454. Pieńkos J., *Polsko-angielski słownik prawniczy*, Kraków 2002.

455. Pieter J., *Zarys metodologii pracy naukowej*, Warszawa 1975.

456. Pietrzykowski K. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz, T. 1*, Warszawa 1997.

457. Piskorski J., Błaszczak M. (red.), *Nowe technologie. Wyzwania i perspektywy dla prawa karnego*, Łódź 2023.

458. Piskorski J., Paszko M., Błaszczyk M., *Wierna Polsce. Księga Jubileuszowa w 100. rocznicę urodzin pani profesor Krystyny* Paluszyńskiej-Daszkiewicz, Łódź 2024.

459. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych [Biblia Tysiąclecia], wyd. 3*, Poznań 1998, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.biblijni.pl).

460. Płaza S., *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Cz. I: X-XVIII w.,* Kraków 2002.

461. Płaza S., *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Cz. II*, Kraków 1998.

462. Płaza S., *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Okres międzywojenny*. *Cz. 3*, Kraków 2001.

463. Pływaczewski E., *Przestępstwo paserstwa w ustawodawstwie polskim*, Toruń 1986.

464. Pływaczewski E., *Z problematyki rozgraniczenia wykroczeń i przestępstw (kilka uwag na tle paserstwa), „*Zagadnienia Wykroczeń" 1986, nr 1.

465. Pohl Ł., *Propozycja nowelizacji art. 12 Kodeksu karnego i sprzężona z nią propozycja nowelizacji art. 115 k.k.*, „Prawo w Działaniu" 2019, nr 37.

466. Pollock J. M., *Criminal Laws Eleventh Edition*, New York 2016.

467. Prochwicz-Studnicka B., *Usul al-fiqh. Czym są klasyczne sunnickie „korzenie/podstawy wiedzy o prawie"?,* „Czasopismo Prawno-Historyczne" 2013, z. 1.

468. Ptak M. J., Kinstler M., *Powszechna historia państwa i prawa: wybór tekstów źródłowych, wyd. 2*, Wrocław 1996.

469. Pujer K. (red), *Problemy nauk prawnych. T. 2*, Wrocław 2017.

470. Pyziak-Szafnicka M. (red.), *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Prof. A. Szpunara*, Kraków 2005.

471. Pyziak-Szafnicka M., Księżak P. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, *wyd. 2*, Warszawa 2014.

472. Radbruch G., *Einführung in die Rechtswissenschaft,* Leipzig 1929.

473. Radecki W., *Co dalej z polskim prawem wykroczeń? (część 1)*, „Prokuratura i Prawo" 2023, nr 5.

474. Radecki W., *Kategoryzacja czynów zabronionych pod groźbą kary w prawie polskim, czeskim i słowackim. Część II. Obowiązujący stan prawny*, „Ius Novum" 2012, nr 3.

475. Radecki W., *Normatywne ujęcie wykroczenia*, „Prokuratura i Prawo" 2003, nr 2.

476. Radecki W., *Nowy czeski kodeks karny*, „Prokuratura i Prawo" 2009, nr 7-8.

477. Radecki W., *Ochrona dóbr kultury w nowym kodeksie karnym*, „Prokuratura i Prawo" 1998, nr 2.

478. Radecki W., *Odpowiedzialność za przestępstwa, wykroczenia i delikty administracyjne w prawie polskim, czeskim i słowackim*, „Prokuratura i Prawo" 2017, nr 10.

479. Radoniewicz F., *Odpowiedzialność karna za hacking i inne przestępstwa przeciwko danym komputerowym i systemom informatycznym*, Warszawa 2016.

480. Radosz A., *Zbrodnia i kara. Przestępczość w XVII wieku w Rzeczpospolitej,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://histmag.org/Zbrodnia-i-kara.-Przestepczosc-w-XVII-wieku-w-Rzeczpospolitej-21728).

481. Radzicki J., *Pobieranie tkanek i narządów ze zwłok w celach leczniczych w świetle przepisów obowiązujących w Polsce*, „Nowe Prawo" 1968, nr 9.

482. Rafacz J., *Dawne polskie prawo karne. Cześć ogólna*, Warszawa 1932.

483. Rafacz J., *Kradzież w prawie łęczyckiem XIV i XV wieku*, „Przegląd Historyczny" 1932-1933, t. 30, nr 1.

484. Rappaport E. S., *Uprawnienia karne władz administracyjnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 1921, z. 2.

485. Rappaport E. S., *Zagadnienia kodyfikacji wykroczeń w ustawodawstwie polskim,* „Gazeta Sądowa Warszawska" 1929, nr 22.

486. Rassat M. L., *Droit pénal général*, Paris 2014.

487. Rogalski M. (red.), Kiełtyka A., Paśkiewicz J., Ważny A., *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz, wyd. 2,* Warszawa 2022.

488. Rogalski M., *Przestępstwo kradzieży telefonu komórkowego*, „Palestra" 2005, nr 3-4.

489. Rokicki J., Banaś M. (red.), *Naród, kultura i państwo w procesie globalizacji*, Kraków 2004.

490. Roman S., *Geneza statutów Kazimierza Wielkiego. Studium źródłoznawcze*, Kraków 1961.

491. Rosenfeld E., Veil J., *Sanctions administratives, sanctions pénales*, „La Penalization", nr 128.

492. Roux G., *Mezopotamia*, Warszawa 1998.

493. Rozwadowski W., *Prawo Rzymskie. Zarys wykładu wraz z wyborem źródeł, wyd. 2*, Poznań 1992.

494. Rudy M., *Dlaczego potrzebujemy nowej ustawy o humanitarnej ochronie zwierząt?*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2017, nr 108.

495. Rybak A., *Prawnokarna ochrona godności zwłok człowieka,* „Palestra" 2004, nr 1-2.

496. Rymaszewski Z., *Łacińskie teksty Landrechtu Zwierciadła Saskiego w Polsce. Versio vratislaviensis, versio sandomiriensis, Łaski*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975.

497. Sadowa K., *Przewinienia hudūd w klasycznym prawie karnym muzułmańskim – zarys tematyki,* „Acta Erasmiana" 2017, nr 15.

498. Sadowski M. (red.), *Z badań nad prawem, administracją i myślą polityczną*, Wrocław 2015.

499. Sadowski M., *Powstanie i rozwój islamskiej doktryny prawa (VII–IX w.)*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2003, nr 15.

500. Safjan M., Bosek L. (red.), *Konstytucja RP. Komentarz do art. 237, t. 2,* Warszawa 2016.

501. Safjan M., Bosek L. (red.), *Konstytucja RP. Komentarz do art. 45 i 175, t. 1,* Warszawa 2016.

502. Sakowicz A., *Zasada ne bis in idem w prawie karnym w ujęciu paneuropejskim*, Białystok 2011.

503. Salmonowicz S., *Wizerunek kodeksu: Constitutio Criminalis Carolina*, „Roczniki Nauk Prawnych" 2003, t. 13, z. 1.

504. Sanfilippo G., *Diritto penale Parte generale – Parte speciale*, Milano 2023.

505. Sawicki J., Łucarz K. (red.), *Na styku prawa karnego i prawa o wykroczeniach. Zagadnienia materialnoprawne oraz procesowe. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Markowi Bojarskiemu. T. 1*, Wrocław 2016.

506. Sawicki J., *W sprawie warunkowego zawieszenia kary aresztu*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2009, t. 25.

507. Sawicki J., *Wybór tekstów źródłowych z historii państwa i prawa polskiego, t. 1, cz. 1,* Warszawa 1952.

508. Schmidtová M., *Společenská škodlivost mezi přestupky a trestnými činy*, Karlovy Vary 2021.

509. Sczaniecki M., *Powszechna historia państwa i prawa, wyd. 12*, Warszawa 2022.

510. Sczaniecki M., *Powszechna historia państwa i prawa, wyd. 9*, Warszawa 2002.

511. Sedláčková K., *Trestný čin krádeže podle §205 tr.zák*., Praha 2020.

512. Sepioło I., *Zbieg odpowiedzialności podatkowej i karnoskarbowej. Glosa do wyroku TK z dnia 12 kwietnia 2011 r., P 90/08*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego" 2013, nr 3.

513. Sitarz O., *Kilka refleksji na temat likwidacji tzw. czynów przepołowionych*, „Prokuratura i Prawo" 2006, nr 11.

514. Sitarz O., *Materialne prawo wykroczeń. Część ogólna*, Warszawa 2015.

515. Siwik Z. (red.), *Prawo o wykroczeniach*, Wrocław 1980.

516. Skeczkowski R., *Pomniki prawa. Kodeks Hammurabiego, Prawo Salickie, Wielka Karta Wolności, wyd. 2*, Koszalin 1996.

517. Skorupka J., *O początku prawa. Szkic o historii procesu karnego w kontynentalnej Europie i Mezopotamii*, Warszawa 2023.

518. Skrzydło W., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. 7*, Warszawa 2013.

519. Skupiński J., *Model polskiego prawa o wykroczeniach*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974.

520. Skupiński J., Szumski J., *Problemy kodyfikacji prawa wykroczeń*, „Państwo i Prawo" 1998, z. 9-10.

521. Skupiński J., *Warunkowe skazanie w prawie polskim na tle porównawczym*, Warszawa 1992.

522. Skwarzyński M., *Przestępstwo uzyskania programu komputerowego – art. 278 § 2 k.k.*, „Palestra" 2010, nr 3.

523. Slapper G., Kelly D., *The English Legal System*, Routledge-Cavendish 2009.

524. Smarzewski M., *O społecznej szkodliwości czynu w polskim prawie karnym*, „Roczniki Nauk Prawnych" 2013, t. 23, nr 3.

525. Sobczak J., *Niezawisłość sędziowska i niezależność sądów. Problem ważny i ciągle aktualny*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2015, nr 4.

526. Sobolewski K., Laniewski A., *Polski Kodeks Karny z 11.VII.1932 r. wraz z prawem o wykroczeniach, przepisami wprowadzającemi i utrzymanemi w mocy przepisami kodeksu karnego austrjackiego, niemieckiego, rosyjskiego i skorowidzem,* Lwów 1932.

527. Sondel J., *O roli prawa rzymskiego w dawnej Polsce (Uwagi ogólne)*, „Acta Universitatis Lodziensis, Folia Iuridica" 1986, t. 21.

528. Sondel J., *Prawo rzymskie jako podstawa projektów kodyfikacyjnych w dawnej Polsce*, „Zeszyty Prawnicze UKSW" 2001, t. 1.

529. Sondel J., *Prawo rzymskie jako źródło inspiracji*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 2001, t. 53, z. 2.

530. Soroka P., *Współwłasność a przestępstwo zniszczenia i uszkodzenia mienia*, „Palestra" 2017, nr 7-8.

531. Sosik R., *Wykorzystanie skradzionej karty płatniczej do wykonania płatności zbliżeniowych. Glosa do wyroku SN z dnia 22 marca 2017 r., III KK 349/16*, „Glosa" 2018, nr 2.

532. Sośniak M., *Zagadnienia prawne przeszczepów*, „Państwo i Prawo" 1971, z. 2.

533. Sośnicka A., *Przestępstwo i wykroczenie przywłaszczenia w polskim prawie karnym*, Warszawa 2013.

534. Sójka-Zielińska K., *Historia prawa, wyd. 16*, Warszawa 2022, s. 17.

535. Sójka-Zielińska K., *Kodeks Napoleona. Historia i współczesność*, Warszawa 2007.

536. Sroka T., *Kodeks karny. Wybór orzecznictwa. Komentarz orzeczniczy*, Warszawa 2014.

537. Sroka T., *Kradzież energii czy oszustwo energetyczne? Kilka uwag o prawnokarnej odpowiedzialności za niezgodne z prawem użytkowanie energii*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych" 2010, nr 1.

538. Stachowiak S., *Odmowa wszczęcia śledztwa lub dochodzenia*, „Prokuratura i Prawo" nr 7-8, 2006.

539. Stefaniuk M. E., *Skuteczność prawa i jej granice*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2011.

540. Stefański A., *Przegląd uchwał Izby Karnej SN w zakresie prawa karnego procesowego za 1996 r.,* „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 1997, nr 2.

541. Stefański R. A., *Prawo o ruchu drogowym. Komentarz*, Warszawa 2024.

542. Stefański R. A. (red.), *Kodeks karny. Komentarz, wyd. 6*, Warszawa 2023.

543. Stefański R. A. (red.), *Srebrna księga jubileuszowa upamiętniająca XXV-lecie Wydziału Prawa i Administracji: salius publica suprea lex,* Warszawa 2022.

544. Stefański R. A. (red.), *System prawa karnego procesowego. Postępowanie przygotowawcze. t. 10,* Warszawa 2016.

545. Stefański R. A., *Glosa do wyroku SN z dnia 7 lutego 2007 r., V KK 128/06*, „Przegląd Sądowy" 2008, nr 6.

546. Stefański R. A., *Odpowiedzialność karna za zabór mienia stanowiącego wspólność majątkową*, „Prokuratura i Prawo" 1995, nr 10.

547. Stefański R. A., *Okoliczności uzasadniające przyjęcie „wypadku mniejszej wagi"*, „Prokuratura i Prawo" 1996, nr 12.

548. Stefański R. A., *Przestępstwo z art. 178a § 4 k.k.*, „Państwo i Prawo" 2010, z. 9.

549. Stefański R. A., *Środek karny zakazu wstępu na imprezę masową*, „Prokuratura i Prawo" 2010, nr 1-2.

550. Stefański R. A., *The concept „state dunder the influence of an intoxixcating substance". Legal aspects. Pojęcie „stan pod wpływem środka odurzającego". Aspekty prawne*, „Z zagadnień nauk sądowych" 2009, nr 80.

551. Stefański R. A., *Wykroczenia drogowe. Komentarz*, Warszawa 2011.

552. Stefański R. A., Zabłocki S. (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz do art. 1-166*, Warszawa 2017.

553. Stefański R. A., Zabłocki S. (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 3. Komentarz do art. 297-424*, Warszawa 2021.

554. Steinborn S. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2016.

555. Steinborn S., *Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym*, Warszawa 2011.

556. Stelmach J. (red.), *Filozofia prawa wobec globalizmu, wyd. 1*, Kraków 2003.

557. Stępień M., *Kodeks Hammurabiego*, Warszawa 2000.

558. Strzępek K., *Cyberbezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej – podstawy prawne (międzynarodowe i krajowe),* „Prokuratura i Prawo" 2023, nr 12.

559. Sychta K., *Glosa do postanowienia SN z dnia 24 lutego 2006 r., I KZP 52/05*, „Prokuratura i Prawo" 2008, nr 3.

560. Sygit B., *Historia prawa kryminalnego*, Toruń 2007.

561. Sygit B., *Ocena prawna czynów sprowadzających pożar*, „Prokuratura i Prawo" 2010, nr 1-2.

562. Sygit B., *Zachowania przestępcze on-line. Technologia i rozpoznawanie ich w praktyce śledczej*, Warszawa 2023.

563. Synowiec M., *Uwagi dogmatycznoprawne na tle powiązania instrumentów płatniczych z rachunkami płatniczymi*, „Przegląd Prawa Handlowego" 2023, nr 11.

564. Szczemielinow P., *Ustawodawstwo karne ZSRR i nowy kodeks karny RSFRR*, „Palestra" 1961, nr 5 (41).

565. Szczepanowska-Kozłowska K., Nowińska E., *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2022.

566. Szpunar A. (red.), *Studia z prawa prywatnego. Księga Pamiątkowa ku czci Profesor Biruty Lewaszkiewicz-Petrykowskiej*, Łódź 1997.

567. Szpunar A., *Czyny niedozwolone w kodeksie cywilnym*, „Studia cywilistyczne" 1970, t. 15.

568. Szpunar A., *Rozważania nad odszkodowaniem i karą*, „Państwo i Prawo" 1974, z. 6.

569. Szumiło-Kulczycka D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2022.

570. Szurman M., *Odpowiedzialność odszkodowawcza za szkodę majątkową w procesie karnym*, Kraków 2023.

571. Szymanowski T., *Reforma prawa karnego w Polsce. Projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny z dnia 8 maja 2014 r.*, „Palestra" 2014, nr 9.

572. Szymczak I., *Dobór ekwiwalentnych rozwiązań prawnych w procesie transplantacji prawa* „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny", 2015, z. 4.

573. Szymczak I., *Metoda nauki o porównywaniu systemów prawnych,* „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2014, z. 3.

574. Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego, T. 1, A-K, wyd. 9,* Warszawa 1994.

575. Szyprowski B., *Czyny przepołowione – problemy praktyczne*, „Prokurator" 2006, nr 1.

576. Szyprowski B., *Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa jako faktyczna przesłanka wszczęcia postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo" 2006, nr 3.

577. Ślęzak J., *System kar i represji karnej w starożytności*, „Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość" 2014, nr 11.

578. Śliwowski J., *Kodeks Karzący Królestwa Polskiego (1818 r.). Historia jego powstania i próba krytycznej analizy*, Warszawa 1958.

579. Światłowski A. (red.), *W poszukiwaniu optymalnego modelu orzekania w sprawach o drobne czyny zabronione*, Kraków 2016.

580. Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. T. 1. Art. 1-424, wyd. 7*, Warszawa 2024.

581. Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 1. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024.

582. Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. T. 2. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024.

583. Świecki D. (red.), *Meritum. Postępowanie karne, wyd. 2*, Warszawa 2023.

584. Tankebe J., Liebling A. (red.), *Legitimacy and Criminal Justice an international exploration,* Oxford 2013.

585. Taubenschlag G., *Polskie prawo karno-administracyjne*, Łódź 1931.

586. Taylor A., Floinn M. Ó, *Bitcoin burglaries and the Theft Act 1968*, „Criminal Law Review" 2021, (3).

587. Theuss P. K., *Prawne i kryminologiczne aspekty paserstwa w polskim prawie karnym i wykroczeń*, Białystok 2020.

588. Tokarczyk R. (red.), *Tradycja i postęp w prawie*, Lublin 1983.

589. Tokarczyk R., *Wielokulturalizm jako doktryna polityczno-prawna*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2012, t. 27.

590. Tokarczyk R., *Współczesne kultury prawne, wyd. 8*, Warszawa 2010.

591. Tomczyk M., *Zasada nullum crimen sine lege certa i jej ograniczenia na tle języka etnicznego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2018, nr 2.

592. Tramontano L., *Codici Civile e Penale annotati con la giurisprudenza*, Milano 2021.

593. Triolo D., *Codice penale e leggi complementari*, Milano 2022.

594. Trzciński M., *Próba oceny nowych rozwiązań w zakresie karnoprawnej ochrony dziedzictwa kultury*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2019, t. 51.

595. Tuleja P. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2023.

596. Tworkowska A., *Określenie statusu ludzkich zwłok jako problem prawno-społeczny*, „Prawo i Medycyna" 2015, nr 2.

597. Tyborowski W., *Prawa Hammurabiego. Dinat misarim*, Poznań 2019.

598. Tyburcy T., *Czas usiłowania i dokonania kradzieży w sklepie samoobsługowym*, „Nowa kodyfikacja prawa karnego" 2019, t. 51.

599. Tyburcy T., *Przestępstwo kradzieży w przedwojennych projektach kodeksu karnego*, „Młody Jurysta" 2017, nr 1.

600. Tyburcy T., *Świadomość znamienia kwotowego przepołowionego typu czynu zabronionego*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ" 2017, nr 7.

601. Tyszka P., *O czym opowiadają przepisy prawa? Elementy narracyjne w leges barbarorum*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 2014, t. 66, z. 1.

602. Ubiali M. C., *Brevi note sul movimento consumativo del furto in supermercato (aspettando le sezioni unite)*, „Diritto penale contemporaneo" 2014.

603. Uruszczak W., *Historia ustroju i prawa polskiego 966-1795*, *wyd. 4*, Warszawa 2021.

604. Van de Mieroop M., *Hammurabi król Babilonu*, Poznań 2016.

605. Waltoś S. (red.), *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, Kraków 1993.

606. Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu, wyd. 14,* Warszawa 2018.

607. Warraq I., *Dlaczego nie jestem muzułmaninem*, Warszawa 2013.

608. Warylewski J., *Kara. Podstawy filozoficzne i historyczne*, Gdańsk 2007.

609. Warylewski J., *Prawo karne. Część ogólna, wyd. 8*, Warszawa 2020.

610. Wasilkowski J., *Zarys prawa rzeczowego*, Warszawa 1963.

611. Watson A., *Legal Transplants – An Approach to Comparative Law*, Athens-London 1974.

612. Wąsek A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, T. 2, wyd. 3,* Warszawa 2006.

613. Wąsek A., *Glosa do wyroku SN z dnia 11 września 2002 r., V KKN 9/01*, „Orzecznictwo Sądów Polskich" 2003, nr 7-8.

614. Wiederin E., *Die Zukunft des Verwaltungsstrafrechts*, Wien 2006.

615. Wierczyński G., *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz*, Warszawa 2010.

616. Wierczyński G., *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz, wyd. 2*, *Warszawa 2016*.

617. Wiernikowski Z., *O pojęciu mienia w polskim prawie karnym*, „Studia Iuridica" 1996, t. 31.

618. Wincenciak M., *Sankcje w prawie administracyjnym i procedura ich wymierzania*, Warszawa 2008.
619. Włodkowski O., *Środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń (uwagi de lege lata i postulaty de lege ferenda)*, „Monitor Prawniczy" 2019, nr 14.
620. Włodkowski O., *Zmiany w materialnym i procesowym prawie wykroczeń, materialnym prawie karnym oraz ustawie o Policji*, „Monitor Prawniczy" 2019, nr 1.
621. Wojciechowski B., *Interkulturowe prawo karne. Filozoficzne podstawy karania w wielokulturowych społeczeństwach demokratycznych*, Toruń 2009.
622. Wojciechowski J., *Analiza pojęcia „zaboru" jako elementu kradzieży*, „Annales UMCS" 1969, t. 16.
623. Wojciechowski J., *Ewolucja pojęcia przestępstwa kradzieży*, „Annales UMCS" 1977, t. 24.
624. Wojciechowski J., *Kodeks karny. Krótki komentarz praktyczny*, Skierniewice 1993.
625. Wojciechowski J., *Mienie jako przedmiot przestępstwa kradzieży*, „Annales UMCS" 1976, t. 23.
626. Wojciechowski K., *Prawnorzeczowa ochrona obrazu rzeczy?*, „Przegląd Prawa Handlowego" 2005, nr 1.
627. Wojtaszczyk K. A., Wallas T., Stawarz P. (red.), *Przyszłość Unii Europejskiej*, Warszawa 2023.
628. Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej, wyd. 4,* Warszawa 2020.
629. Wolter W., *Granice i zakres prawa karania*, „Państwo i Prawo" 1957, z. 2.
630. Wołodkiewicz W., *Rzymskie początki współczesnej odpowiedzialności za szkody na mieniu*, „Palestra" 2011, nr 11-12.
631. Wołodkiewicz W., Zabłocka M., *Prawo rzymskie. Instytucje, wyd. 6*, Warszawa 2014.
632. Wrocławski A., *Przedmiot niebezpieczny w polskim prawie karnym*, Warszawa 2023.
633. Wronkowska S., *O stanowieniu i ogłaszaniu prawa oraz o kulturze prawnej*, „Państwo i Prawo" 2007, z. 4.

634. Wronkowska S., Zieliński M., *Komentarz do zasad techniki prawodawczej*, Warszawa 2004.

635. Wronkowska S., Zieliński M., *Komentarz do zasad techniki prawodawczej z dnia 20 czerwca 2002 r., wyd. 2*, Warszawa 2012.

636. Wróbel A., *Wykroczenie zaboru ogrodowego (art. 123 k.w.)*, „Zeszyty Prawnicze" 2022, nr 3.

637. Wróbel W. (red.), Barczak-Oplustil A., Bielski M., Bogdan G., Górowski W., Iwański M., Jakubowski M., Jodłowski J., Kardas P., Małecki M., Mamak K., Pałka K., Pilch A., Pyrcak M., Raglewski J., Sroka T., Tarapata S., Zając D., Zakrzewski P., Zoll A., Zontek W., *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, Kraków 2015.

638. Wróbel W., *Drogi i bezdroża reformy prawa karnego (o rządowym projekcie nowelizacji prawa karnego),* „Państwo i Prawo" 2007, z. 9.

639. Wróbel W., Zoll A. (red.), Barczak-Oplustil A., Bielski M., Bogdan G., Ćwiąkalski Z., Dąbrowska-Kardas M., Górowski W., Iwański M., Jakubowski M., Jodłowski J., Kardas P., Majewski J., Małecki M., Pilch A., Pyrcak-Górowska M., Raglewski J., Szewczyk M., Tarapata S., *Kodeks karny. Część ogólna. T. 1. Cześć I. Komentarz do art. 1-52, wyd. 5,* Warszawa 2016.

640. Wróbel W., Zoll A. (red.), Barczak-Oplustil A., Bielski M., Bogdan G., Ćwiąkalski Z., Dąbrowska-Kardas M., Iwański M., Jodłowski J., Kardas P., Majewski J., Małecki M., Mamak K., Pilch A., Raglewski J., Rams M., Sroka T., Szewczyk M., Tarapata S., Wojtaszczyk A., Zając D., Zontek W., *Kodeks karny. Część szczególna. T. 3. Komentarz do art. 278-363 k.k., wyd. 5*, Warszawa 2022.

641. Wróbel W., Zoll A., *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010.

642. Wróbel, W. *Krytycznie o zaostrzeniu odpowiedzialności karnej za przestępstwa komunikacyjne*, „Państwo i Prawo" 2001, z. 7.

643. Wróblewski J., *Skuteczność prawa i problemy jej badania*, „Studia Prawnicze" 1980, nr 1-2.

644. Wydziałkiewicz A., *Bezprawne uzyskanie programu podlega karze*, „Prawo i Podatki" 2015, nr 121.

645. Wyżykowski B., *Cyfrowe uwierzytelnianie użytkownika usługi płatniczej*, „Monitor Prawa Bankowego" 2022, nr 7-8.

646. Zabłocka M., *Karanie kradzieży (nihil novi sub sole),* „Palestra" 2021, nr 11.
647. Zagóra-Jonszta U., *Bogactwo i ubóstwo w średniowiecznej myśli chrześcijańskiej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy" 2021, nr 66 (2).
648. Zagrodnik J. (red.), Burdzik M., Głogowska S., Karaźniewicz J., Klejnowska M., Majda N., Palka I., Sychta K., Żyła K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2024.
649. Zalasińska K., *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, *wyd. 1,* Warszawa 2020.
650. Zalcewicz A., *Silne uwierzytelnianie klienta w świetle przepisów normujących wymogi bezpieczeństwa płatności – wybrane problemy*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego" 2019, nr 12.
651. Zawłocki R. (red.), Bojarski J., Długosz J., Guzik-Makaruk E., Hryniewicz-Lach E., Kardas P., Kulik M., Marek A., Michalski B., Oczkowski T., Piskorski J., Pływaczewski E., Skorupka J., Zalewski W., *System Prawa Karnego, Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze, t. 9, wyd. 2*, Warszawa 2015.
652. Zawłocki R. (red.), Bojarski J., Długosz-Jóźwiak J., Dubicki K., Gałęski M., Guzik-Makaruk E., Hryniewicz-Lach E., Kardas P., Kulik M., Marek A., Michalski B., Oczkowski T., Piskorski J., Pływaczewski E., Skorupka J., Urbanowicz-Sobczak K., Zalewski W., *System Prawa Karnego. Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze, t. 9, wyd. 3*, Warszawa 2024.
653. Zawłocki R. (red.), *System Prawa Karnego. Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze, t. 9*, Warszawa 2011.
654. Zawłocki R., *Pojęcie i funkcje społecznej szkodliwości czynu w prawie karnym,* Warszawa 2007.
655. Zawłocki R., *Reforma prawa karnego materialnego od 1.7.2015 r. Uwagi ogólne dotyczące najważniejszych zmian w Kodeksie karnym*, „Monitor Prawniczy" 2015, nr 11.
656. Zeidler K. (red.), *Prawo ochrony zabytków*, Warszawa-Gdańsk 2014.
657. Zelga A., *Glosa do wyroku SN z dnia 19 marca 1970 r. – Rw 179/70,* „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych" 1971, nr 4.
658. Zelga A., *Wypadki mniejszej wagi w kodeksie karnym*, „Palestra" 1972, nr 1.

659. Zielińska E., *Transplantacja w świetle prawa w Polsce i na świecie*, „Państwo i Prawo" 1995, z. 6.

660. Ziem A., Inderelst L. & Wulf D. (Hrsg.), *Frames interdisziplinär: Modelle, Anwendungsfelder, Methoden*, Düsseldorf 2018.

661. Ziembiński Z., *Logika praktyczna, wyd. 26,* Warszawa 2012.

662. Ziembiński Z., *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980.

663. Zientara B., *Źródła i geneza „prawa niemieckiego" (ius Teutonicum) na tle ruchu osadniczego w Europie zachodniej i środkowej w XI–XII w.,* „Przegląd Historyczny" 1978, t. 69, z. 1.

664. Zimmermann M., *Art. 72 Konstytucji a dotychczasowe ustawodawstwo polskie*, Lwów 1930.

665. Zimmermann M., *Orzecznictwo karno-administracyjne*, „Studia Prawnicze" 1965, z. 7.

666. Zoll A. (red.), *Kodeks karny Część szczególna. T. 3. Komentarz do art. 278-363, wyd. 4*, Warszawa 2016.

667. Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, t. 1, Komentarz do art. 1-116 k.k., wyd. 4,* Warszawa 2012.

668. Zoll A. (red.), *Racjonalna reforma prawa karnego*, Warszawa 2001.

669. Zoll A., *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Zasady odpowiedzialności karnej,* Warszawa 1998.

670. Zoll A., *Problemy tzw. przestępstwa ciągłego w propozycjach projektu kodeksu karnego*, „Przegląd Sądowy" 1994, nr 3.

671. Zoll F., *Prawo cywilne w zarysie. T. 2. Prawo rzeczowe, z. 1*, Kraków 1947.

2. Wykaz aktów prawnych

Konstytucje

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r. (Dz. U. z 1952 r. nr 33 poz. 232).
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Ratyfikowane umowy międzynarodowe

1. Konwencja Międzynarodowa o ochronie kabli podmorskich (Dz. U. z 1935 r. Nr 17, poz. 97).
2. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.).
3. Protokół Nr 1 i Nr 4 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzony w Paryżu dnia 20 marca 1952 r. oraz sporządzony w Strasburgu dnia 16 września 1963 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175/1 z późn. zm.).
4. Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze dnia 14 maja 1954 roku (Dz. U. z 1957 r. Nr 46, poz. 212 z późn. zm.).
5. Europejska Karta Społeczna sporządzona w Turynie dnia 18 października 1961 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 8, poz. 67 z późn. zm.).
6. Protokół Nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzony dnia 22 listopada 1984 r. w Strasburgu (Dz. U. z 2003 r. nr 42, poz. 364).
7. Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 roku między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Dz. U. UE. L. z 2000 r. nr 239, s. 19 z późn. zm.).

8. Konwencja Ramowa o ochronie mniejszości narodowych, sporządzoną w Strasburgu dnia 1 lutego 1995 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 22, poz. 209).
9. *Council of Europe Convention on Offences relating to Cultural Property,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://rm.coe.int/council-of-europe-convention-on-offences-relating-to-cultural-property/1680a5dafb).

Akty prawne Unii Europejskiej

1. Dyrektywa 96/9/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 marca 1996 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych (Dz. U. UE. L. z 1996 r. Nr 77, s. 20 z późn. zm.).
2. Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz. U. UE. L. z 2001 r. Nr 167, z późn. zm.).
3. Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. U. UE. L. z 2001 r. Nr 197).
4. Dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz. U. UE. L. z 2004 r. Nr 157).
5. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. U. UE. C. z 2007 r. Nr 303, z późn. zm.).
6. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej) (Dz. U. UE. L. z 2008 r. Nr 164, z późn. zm.).
7. Dyrektywa Rady 2008/114/WE z dnia 8 grudnia 2008 r. w sprawie rozpoznawania i wyznaczania europejskiej infrastruktury krytycznej oraz oceny potrzeb w zakresie poprawy jej ochrony (Dz. U. UE. L. z 2008 r. Nr 345).

8. Harmonizacja prawa karnego w UE, Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie podejścia UE do prawa karnego (2010/2310 (INI)), (Dz. U. UE. C. z 2013 r.).
9. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE (Dz. U. UE. L. z 2015 r. Nr 337, z późn. zm.).
10. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 119, z późn. zm.).
11. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1148 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie środków na rzecz wysokiego wspólnego poziomu bezpieczeństwa sieci i systemów informatycznych na terytorium Unii (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 194).
12. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1972 z dnia 11 grudnia 2018 r. ustanawiająca Europejski kodeks łączności elektronicznej (wersja przekształcona) (Dz. U. UE. L. z 2018 r. Nr 321, z późn. zm.).
13. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym oraz zmiany dyrektyw 96/9/WE i 2001/29/WE (Dz. U. UE. L. z 2019 r. Nr 130).

Ustawy

1. Ustawa z dnia 27 kwietnia 1949 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz. U. z 1949 r. nr 32 poz. 238).
2. Ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz. U. z 1950 r. nr 38 poz. 348).
3. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 z późn. zm.).

4. Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego (Dz. U. z 1966 r. nr 23 poz. 149).
5. Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks Karny (Dz. U. z 1969 r. nr 13 poz. 94 z późn. zm.).
6. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119).
7. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1465 z późn. zm.).
8. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2151 z późn. zm.).
9. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 164 z późn. zm.).
10. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 145 z późn. zm.).
11. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 530).
12. Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1233).
13. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2509).
14. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 266 z późn. zm.).
15. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. nr 88 poz. 554).
16. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.).
17. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 706).
18. Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1047 z późn. zm.).
19. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1580 z późn. zm.).
20. Ustawa z dnia 28 sierpnia 1998 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń, ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów do spraw

wykroczeń, ustawy – Kodeks pracy i niektórych innych ustaw (Dz. U. z 1998 r. nr 113 poz. 717 z późn. zm.).
21. Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 628 z późn. zm.).
22. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 977).
23. Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2207 z późn. zm.).
24. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.).
25. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 z późn. zm.).
26. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 735 z późn. zm.).
27. Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo telekomunikacyjne (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 34 z późn. zm.).
28. Ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1185).
29. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1939 z późn. zm.).
30. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1155 z późn. zm.).
31. Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2006 r. nr 226 poz. 1648).
32. Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 97 z późn. zm.).
33. Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o zmianie ustawy o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2008 r. nr 223 poz. 1464).
34. Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 616).

35. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o bateriach i akumulatorach (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1004).
36. Ustawa z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawa – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawa – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2010 r. nr 40 poz. 227).
37. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1210).
38. Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1816).
39. Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przewozie towarów niebezpiecznych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 643).
40. Ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1745).
41. Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 1247 z późn. zm.).
42. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 396 z późn. zm.).
43. Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o pracy na morzu (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2257).
44. Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1707).
45. Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o zatrudnianiu pracowników tymczasowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 r. poz. 962).
46. Ustawa z dnia 24 listopada 2017 r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 107).
47. Ustawa z dnia 10 stycznia 2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 449).
48. Ustawa z dnia 4 października 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 2077).
49. Ustawa z dnia 28 maja 2020 r. o zmianie ustawy o substancjach chemicznych i ich mieszaninach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 1337).

50. Ustawa z dnia 2 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 2328).
51. Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 978).
52. Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 2600 z późn. zm.).
53. Ustawa z dnia 4 listopada 2022 r. o Centralnym Azylu dla Zwierząt (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2375).
54. Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zwalczaniu nadużyć w komunikacji elektronicznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1703).

Rozporządzenia

1. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz. U. z 1928 r. nr 36 poz. 341).
2. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Prawo o wykroczeniach (Dz. U. z 1932 r. nr 60, poz. 572 z późn. zm.).
3. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej" (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283).
4. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2015 r. w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom (Dz. U. z 2018 r. poz. 522).
5. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1115 z późn. zm.)
6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2020 r. (Dz. U. z 2019 r., poz. 1778).

7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 2023 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2024 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 1893).

Pozostałe akty normatywne

1. Deklaracja praw człowieka i obywatela z dnia 26 sierpnia 1789 roku, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/francja-18.html).
2. *France Penal Code of 1810,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.napoleon-series.org/research/government/france/penalcode/c_penalcode3b.html).
3. *Strafgesetzbuch,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/__242.html).
4. *Bürgerliches Gesetzbuch,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/__90.html).
5. *Larceny Act 1916,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1916/50/pdfs/ukpga_19160050_en.pdf).
6. *United States Code,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://uscode.house.gov/browse.xhtml).
7. *Codice Penale,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.brocardi.it/codice-penale/).
8. Dekret z dnia 4 marca 1953 r. o ochronie własności społecznej przed drobnymi kradzieżami (Dz. U. z 1953 r. nr 17 poz. 69 z późn. zm.).
9. Dekret z dnia 21 grudnia 1955 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz. U. z 1955 r. nr 46 poz. 309).
10. *Official Draft And Explanatory Notes. Complete Text of Model Penal Code as Adopted at the 1962 Annual Meeting of The American Law Institute at Washington, D.C., May 24, 1962, The American Law Institute, Philadelphia, PA. 1985,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legal-tools.org/doc/08d77d/pdf).
11. *Theft Act 1968,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/60/contents).

12. *Criminal Damage Act 1971,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/48/contents).
13. *Criminal Justice Act 1991,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1991/53/section/26).
14. *Code pénal,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/).
15. *Código Penal,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.boe.es/biblioteca_juridica/codigos/abrir_pdf.php?fich=038_Codigo_Penal_y_legislacion_complementaria.pdf).
16. *Fraud Act 2006,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/35/contents).
17. *Zákon č. 40/2009 Sb. Zákon trestní zákoník,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p205).
18. *Zákon č. 250/2016 Sb. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-250#p1).
19. *Zákon č. 251/2016 Sb. Zákon o některých přestupcích*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-251?text=251%2F2016+Sb.#p8).
20. *Zákon č. 333/2020 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-333).
21. Zarządzenie Nr 70 Komendanta Głównego Policji z dnia 2 grudnia 2019 r. w sprawie Krajowego Systemu Informacyjnego Policji (Dz. Urz. KGP z 2019 r. poz. 114 z późn. zm.).

Uzasadnienia projektów rządowych oraz projekt ustawy

1. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 1756, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.:

https://orka.sejm.gov.pl/Druki5ka.nsf/0/C1CA93E0F503AF82C12572EC00267570/$file/1756-uzasadnienie.doc).

2. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw, druk nr 870, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/96832B0ED113D8FBC1257AB4004F3B04/%24File/870-uzasadnienie.doc).
3. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 2393, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/39FD209B7AC6C45AC1257CDE0042D631/%24File/2393-uzas.docx).
4. Projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, opracowany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego (redakcja z dnia 5 listopada 2013 roku), „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury" 2014 – dodatek.
5. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw, druk nr 2557, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/A28EAF289E3AA3A2C125829600399105/%24File/2557-uzas.docx).
6. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 2024, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/2851BC6F8739C593C12587F10042EF6E/%24File/2024-uzas.DOCX).

3. Wykaz orzeczeń

Orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

1. Wyrok ETPC z 15.01.2008 r., 37522/02, ZMARZLAK v. POLSKA, LEX nr 335713.

Orzeczenia Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

1. Wyrok TS z 20.03.2018 r., C-537/16, GARLSSON REAL ESTATE SA, STEFANO RICUCCI I MAGISTE INTERNATIONAL SA v. COMMISSIONE NAZIONALE PER LE SOCIETA E LA BORSA (CONSOB), ZOTSiSPI 2018, nr 3, poz. I-193, LEX nr 2459064.
2. Wyrok TS z 20.03.2018 r., C-596/16, ENZO DI PUMA v. COMMISSIONE NAZIONALE PER LE SOCIETA E LA BORSA (CONSOB), ZOTSiSPI 2018, nr 3, poz. I-192, LEX nr 2459069.

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego

1. Orzeczenie TK z 19.06.1992 r., U 6/92, OTK 1992, nr 1, poz. 13, LEX nr 25343.
2. Postanowienie TK z 13.06.1994 r., S 1/94, OTK 1994, nr 1, poz. 28, LEX nr 25121.
3. Orzeczenie TK z 18.10.1994 r., K 2/94, OTK 1994, nr 2, poz. 36, LEX nr 25215.
4. Wyrok TK z 24.05.1999 r., P 10/98, OTK 1999, nr 4, poz. 77, LEX nr 37322.
5. Wyrok TK z 15.09.1999 r., K 11/99, OTK 1999, nr 6, poz. 116, LEX nr 38257.
6. Wyrok TK z 11.01.2000 r., K 7/99, OTK 2000, nr 1, poz. 2, LEX nr 39281.
7. Wyrok TK z 21.03.2001 r., K 24/00, OTK 2001, nr 3, poz. 51, LEX nr 46863.
8. Wyrok TK z 14.09.2001 r., SK 11/00, OTK 2001, nr 6, poz. 166, LEX nr 49155.
9. Wyrok TK z 30.10.2001 r., K 33/00, OTK 2001, nr 7, poz. 217, LEX nr 49538.
10. Wyrok TK z 22.05.2002 r., K 6/02, OTK-A 2002, nr 3, poz. 33, LEX nr 54067.
11. Wyrok TK z 11.05.2005 r., K 18/04, OTK-A 2005, nr 5, poz. 49, LEX nr 155502.
12. Wyrok TK z 18.07.2006 r., U 5/04, OTK-A 2006, nr 7, poz. 80, LEX nr 198671.
13. Wyrok TK z 3.11.2006 r., K 31/06, OTK-A 2006, nr 10, poz. 147, LEX nr 231197.
14. Wyrok TK z 12.03.2007 r., K 54/05, OTK-A 2007, nr 3, poz. 25, LEX nr 257765.

15. Wyrok TK z 9.10.2007 r., SK 70/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 103, LEX nr 322147.
16. Wyrok TK z 19.02.2008 r., P 48/06, OTK-A 2008, nr 1, poz. 4, LEX nr 346349.
17. Wyrok TK z 28.10.2009 r., Kp 3/09, OTK-A 2009, nr 9, poz. 138, LEX nr 525654.
18. Wyrok TK z 16.12.2009 r., Kp 5/08, OTK-A 2009, nr 11, poz. 170, LEX nr 562826.
19. Wyrok TK z 18.11.2010 r., P 29/09, OTK-A 2010, nr 9, poz. 104, LEX nr 619974
20. Wyrok TK z 12.04.2011 r., P 90/08, OTK-A 2011, nr 3, poz. 21, LEX nr 824128.
21. Wyrok TK z 12.05.2011 r., P 38/08, OTK-A 2011, nr 4, poz. 33, LEX nr 794949.
22. Wyrok TK z 7.10.2014 r., K 9/13, OTK-A 2014, nr 9, poz. 101, LEX nr 1521161.
23. Wyrok TK z 21.10.2014 r., P 50/13, OTK-A 2014, nr 9, poz. 103, LEX nr 1586481.
24. Wyrok TK z 21.09.2015 r., K 28/13, OTK-A 2015, nr 8, poz. 120, LEX nr 1799956.
25. Wyrok TK z 14.07.2020 r., Kp 1/19, OTK-A 2020, nr 36, LEX nr 3028994.

Orzeczenia Sądu Najwyższego

1. Wyrok SN z 14.02.1933 r., IV K 8/33, OSN 1933, nr 4, poz. 70, LEX nr 75839.
2. Wyrok SN z 11.01.1934 r., I K 899/33, OSN 1934, nr 5, poz. 94, LEX nr 387781.
3. Wyrok SN z 7.02.1935 r., II K 1675/34, OSN 1935, nr 9, poz. 388, LEX nr 329310.
4. Wyrok SN z 19.02.1935 r., III K 1845/34, OSN 1935, nr 10, poz. 415, LEX nr 379629.
5. Wyrok SN z 26.03.1935 r., III K 159/35, OSN 1935, nr 11, poz. 472, LEX nr 379839.
6. Postanowienie SN z 26.04.1935 r., II K 804/35, OSN 1935, nr 7, poz. 300, LEX nr 379135.
7. Wyrok SN z 20.05.1935 r., I K 194/35, OSN 1936, nr 1, poz. 10, LEX nr 368103.
8. Wyrok SN z 3.01.1936 r., III K 1772/35, OSN 1936, nr 7, poz. 272, LEX nr 373391.
9. Wyrok SN z 23.01.1936 r., II K 1777/35, OSN 1936, nr 8, poz. 300, LEX nr 374513.
10. Wyrok SN z 28.04.1936 r., III K 523/36, OSN 1936, nr 11, poz. 418, LEX nr 375089.
11. Wyrok SN z 10.11.1936 r., II K 948/36, OSN 1937, nr 5, poz. 135, LEX nr 52064.
12. Wyrok SN z dnia 17.12.1936 r., II K 878/36, LEX nr 364807.
13. Wyrok SN z 17.12.1936 r., II K 878/36, OSN 1937, nr 7, poz. 184, LEX nr 110481.
14. Wyrok SN z 4.02.1937 r., III K 2139/36, OSN 1937, nr 7, poz. 198, LEX nr 364849.
15. Wyrok SN z 17.02.1937 r., II K 1227/36, OSN 1937, nr 8, poz. 231, LEX nr 365405.
16. Wyrok SN z 24.02.1937 r., II K 1661/36, OSN 1937, nr 9, poz. 255, LEX nr 52077.

17. Wyrok SN z 26.10.1937 r., III K 950/37, OSN 1938, nr 4, poz. 86, LEX nr 354609.
18. Wyrok SN z 15.06.1938 r., II K 367/38, OSN 1939, nr 3, poz. 57, LEX nr 351387.
19. Wyrok SN z 30.01.1946 r., K 379/45, OSN 1946, nr 1-2, poz. 27, LEX nr 161566.
20. Wyrok SN z 20.05.1946 r., K 332/46, OSN 1947, nr 1, poz. 13, LEX nr 161687.
21. Wyrok SN z 28.05.1946 r., K 374/46, OSN 1947, nr 1, poz. 17, LEX nr 161695.
22. Wyrok SN z 18.06.1946 r., K 531/46, OSN 1947, nr 3, poz. 62, LEX nr 161787.
23. Wyrok SN z 8.01.1947 r., K 1710/46, OSN 1948, nr 1, poz. 6, LEX nr 161913.
24. Wyrok SN z 24.03.1948 r., K 3664/47, OSN 1948, nr 4, poz. 102, LEX nr 162147.
25. Wyrok SN z 7.05.1948 r., K 325/47, OSN 1948, nr 3, poz. 81, LEX nr 162103.
26. Postanowienie SN z 5.01.1956 r., II KO 102/54, OSNCK 1956, nr 2, poz. 26, LEX nr 118303.
27. Postanowienie SN z 19.12.1957 r., II KO 83/57, OSNPG 1959, nr 1, poz. 15, LEX nr 168642.
28. Postanowienie SN z 19.12.1957 r., II KO 8/57, OSNPG 1958 r. Nr 2.
29. Wyrok SN z 22.01.1958 r., II K 750/57, OSNPG 1958, nr 7, poz. 3, LEX nr 178541.
30. Wyrok SN z 16.05.1958 r., III KRn 1074/57, OSNPG 1959, nr 1, poz. 15, LEX nr 168640.
31. Wyrok SN z 4.01.1962 r., III K 975/61, OSNKW 1963, nr 1, poz. 3, LEX nr 135414.
32. Wyrok SN z 17.05.1962 r., V K 162/62, OSNKW 1963, nr 5, poz. 85, LEX nr 135867.
33. Postanowienie SN z 5.09.1963 r., Rw 918/63, OSNKW 1964, nr 1, poz. 4, LEX nr 121017.
34. Uchwała SN (7) z 30.12.1965 r., RNw 44/65, OSNKW 1966, nr 3, poz. 29, LEX nr 114420.
35. Postanowienie SN z 10.10.1966 r., Rw 824/66, OSNKW 1967, nr 2, poz. 13, LEX nr 113897.
36. Postanowienie SN z 8.01.1969 r., I CZ 138/68, OSNC 1969, nr 9, poz. 165, LEX nr 891.
37. Wyrok SN z 23.02.1970 r., III KR 8/70, OSNKW 1970, nr 5, poz. 27.
38. Wyrok SN z 19.03.1970 r., Rw 179/70, OSNKW 1970, nr 7-8, poz. 83, LEX nr 18094.
39. Wyrok SN z 3.11.1970 r., V KRN 409/70, OSNPG 1971, nr 4, poz. 63, LEX nr 16562.
40. Wyrok SN z 6.11.1970 r., V KRN 419/70, OSNKW 1971, nr 2, poz. 26, LEX nr 18186.

41. Wyrok SN z 4.02.1971 r., IV KR 210/70, OSP 1971, nr 12, poz. 241, LEX nr 20834.
42. Wyrok SN z 22.04.1971 r., III KR 258/70, niepublikowany.
43. Wyrok SN z 11.05.1971 r., V KRN 147/71, LEX nr 21403.
44. Wyrok SN z 4.06.1971 r., III KR 22/71, OSNKW 1971, nr 11, poz. 173, LEX nr 18312.
45. Uchwała SN (7) z 15.07.1971 r., VI KZP 42/70, OSNKW 1971, nr 11, poz. 163, LEX nr 18302.
46. Wyrok SN z 16.12.1971 r., IV KR 271/71, LEX nr 21445.
47. Uchwała SN z 19.10.1972 r., VI KZP 41/72, OSNKW 1973, nr 1, poz. 4, LEX nr 18525.
48. Wyrok SN z 14.11.1972 r., V KRN 421/72, OSNKW 1973, nr 5, poz. 61, LEX nr 18575.
49. Uchwała SN z 30.11.1972 r., VI KZP 44/72, OSNKW 1973, nr 2-3, poz. 20, LEX nr 18538.
50. Wyrok SN z 6.02.1973 r., V KRN 516/72, OSNKW 1973, nr 9, poz. 112, LEX nr 18621.
51. Wyrok SN z 16.02.1973 r., III KR 311/72, LEX nr 21548.
52. Wyrok SN z 16.07.1973 r., I KR 324/72, OSNKW 1974, nr 1, poz. 9, LEX nr 18687.
53. Wyrok SN z 9.10.1974 r., I Kr 188/74, LEX nr 63751.
54. Wyrok SN z 26.02.1975 r., I KR 244/74, OSNKW 1975, nr 6, poz. 75, LEX nr 18971.
55. Wyrok SN z 12.04.1975 r., V KR 130/75, OSNPG 1975, nr 10, poz. 96.
56. Wyrok SN z 18.04.1975 r., VI KZP 47/74, OSNKW 1975, nr 6, poz. 69, LEX nr 18966.
57. Wyrok SN z 14.08.1975 r., Rw 398/75, OSNKW 1975, nr 12, poz. 169, LEX nr 19056.
58. Uchwała SN (PI) z 26.09.1975 r., VI KZP 14/75, OSNKW 1975, nr 10-11, poz. 134, LEX nr 19023.
59. Wyrok SN z 30.10.1975 r., III KR 188/75, LEX nr 21690.
60. Wyrok SN z 9.12.1976 r., II KR 322/76, OSNKW 1977, nr 3, poz. 22, LEX nr 19230.
61. Wyrok SN z 23.02.1977 r., IV KR 311/76, LEX nr 21734.
62. Postanowienie SN z 21.03.1977 r., III CRN 31/77, OSNC 1977, nr 12, poz. 243, LEX nr 2143.
63. Wyrok SN z 18.04.1978 r., Rw 97/78, OSNKW 1978, nr 6, poz. 66, LEX nr 19397.
64. Wyrok SN z 22.05.1978 r., II KR 92/78, OSNKW 1978, nr 12, poz. 144, LEX nr 19469.
65. Wyrok SN z 5.06.1978 r., III KR 95/78, OSNKW 1978, nr 12, poz. 146, LEX nr 19471.
66. Wyrok SN z 21.06.1978 r., I KR 123/78, OSNPG 1979, nr 3, poz. 44, LEX nr 17088.

67. Wyrok SN z 29.08.1978 r., VI KRN 207/78, OSNKW 1978, nr 12, poz. 142, LEX nr 19467.
68. Wyrok SN z 29.08.1978 r., I KRN 207/78, OSNKW 1978, nr 12, poz. 142.
69. Wyrok SN z 15.09.1978 r., II KR 101/78, OSNPG 1979, nr 3, poz. 45, LEX nr 17089.
70. Uchwała SN (PI) z 22.12.1978 r., VII KZP 23/77, OSNKW 1979, nr 1-2, poz. 1, LEX nr 19475.
71. Wyrok SN z 13.04.1979 r., IV KR 66/79, „Biuletyn Informacyjny SN" 1979, nr 6, poz. 127.
72. Wyrok SN z 11.02.1980 r., II KR 333/79, OSNPG 1980, nr 11, poz. 131, LEX nr 17227.
73. Wyrok SN z 14.05.1980 r., V KRN 90/80, OSNKW 1980, nr 9, poz. 75, LEX nr 19657.
74. Uchwała SN (CI) z 25.06.1980 r., VII KZP 48/78, OSNKW 1980, nr 8, poz. 65, LEX nr 19647.
75. Wyrok SN z 3.12.1980 r., V KRN 338/80, OSNPG 1981, nr 5, poz. 50, LEX nr 17286.
76. Wyrok SN z 28.01.1981 r., II KR 457/80, OSNPG 1982, nr 1, poz. 1, LEX nr 17353.
77. Wyrok SN z 1.07.1981 r., V KRN 122/81, OSNPG 1982, nr 1, poz. 4, LEX nr 17356.
78. Wyrok SN z 10.11.1982 r., I KR 263/82, OSNPG 1983, nr 4, poz. 43, LEX nr 17470.
79. Wyrok SN z 8.07.1983 r., IV KR 132/83, OSNPG 1984, nr 1, poz. 2, LEX nr 17504.
80. Wyrok SN z 18.10.1983 r., IV KR 211/83, OSNKW 1984, nr 5-6, poz. 56, LEX nr 19936.
81. Wyrok SN z 5.12.1983 r., III KR 256/83, OSNPG 1984, nr 6, poz. 55, LEX nr 17530.
82. Uchwała SN z 13.03.1984 r., VI KZP 48/83, OSNKW 1984, nr 7-8, poz. 71, LEX nr 19950.
83. Wyrok SN z 21.01.1985 r., II KR 311/84, OSNPG 1985, nr 8, poz. 110, LEX nr 17619.
84. Wyrok SN z 5.03.1985 r., III KR 53/85, LEX nr 22014.
85. Wyrok SN z 15.04.1985 r., II KR 37/85, OSNPG 1986, nr 2, poz. 21, LEX nr 17659.
86. Wyrok SN z 29.04.1985 r., I KR 16/85, OSNPG 1986, nr 1, poz. 1, LEX nr 17644.
87. Wyrok SN z 11.06.1985 r., III KR 185/85, OSNPG 1986, nr 4, poz. 51, LEX nr 17673.
88. Wyrok SN (7) z 27.11.1985 r., V KRN 942/85, OSNPG 1986, nr 10, poz. 129, LEX nr 17724.
89. Wyrok SN z 18.12.1985 r., Rw 1148/85, OSNKW 1986, nr 11-12, poz. 95, LEX nr 20167.

90. Wyrok SN z 13.01.1986 r., I KR 422/85, OSP 1987, nr 9, poz. 175, LEX nr 20981.
91. Wyrok SN z 4.07.1986 r., Rw 473/86, OSNKW 1987, nr 5-6, poz. 43, LEX nr 20207.
92. Wyrok SN z 20.01.1987 r., Rw 949/86, OSNKW 1987, nr 7-8, poz. 66, LEX nr 20227.
93. Wyrok SN z 17.02.1987 r., IV KR 19/87, OSNPG 1987, nr 8, poz. 95, LEX nr 17794.
94. Wyrok SN z 26.06.1987 r., WRN 15/87, OSNKW 1988, nr 1, poz. 7, LEX nr 20259.
95. Wyrok SN z 11.01.1988 r., II KR 343/87, OSNKW 1988, nr 7-8, poz. 55, LEX nr 20300.
96. Uchwała SN (7) z 8.04.1988 r., WZP 4/88, OSNKW 1988, nr 7-8, poz. 48, LEX nr 20295.
97. Wyrok SN z 2.05.1988 r., I KR 104/88, OSNPG 1989, nr 2, poz. 25, LEX nr 17925.
98. Wyrok SN z 6.09.1988 r., IV KR 237/88, LEX nr 22051.
99. Wyrok SN z 21.09.1988 r., V KRN 184/88, OSNPG 1989, nr 4, poz. 57, LEX nr 17949.
100. Wyrok SN z 17.02.1989 r., V KRN 280/88, LEX nr 1400157.
101. Uchwała SN z 29.08.1989 r., V KZP 17/89, OSNKW 1989, nr 7-12, poz. 51, LEX nr 20376.
102. Wyrok SN z 7.11.1989 r., WR 278/89, OSP 1990, nr 10, poz. 347, LEX nr 21013.
103. Uchwała SN z 20.05.1993 r., I KZP 10/93, OSNKW 1993, nr 7-8, poz. 44, LEX nr 20599.
104. Uchwała SN (7) z 19.08.1993 r., I KZP 17/93, OSNKW 1993, nr 9-10, poz. 54, LEX nr 20608.
105. Wyrok SN z 22.11.1994 r., II KRN 227/94, OSNKW 1995, nr 1-2, poz. 5, LEX nr 20711.
106. Postanowienie SN z 12.03.1996 r., I KZP 1/96, Wokanda 1996, nr 7, poz. 20, LEX nr 24444.
107. Wyrok SN z 9.09.1996 r., III KKN 58/96, OSNKW 1996, nr 11-12, poz. 81, LEX nr 25790.
108. Wyrok SN z 6.03.1997 r., IV KKN 451/96, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 1997, nr 9, poz. 5, LEX nr 30405.
109. Wyrok SN z 9.04.1997 r., III KKN 241/96, OSP 1998, nr 5, poz. 95, LEX nr 32562.

110. Uchwała SN z 24.09.1997 r., I KZP 15/97, OSNKW 1997, nr 11-12, poz. 96, LEX nr 31024.
111. Wyrok SN z 26.02.1998 r., IV KKN 351/97, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 1998, nr 11-12, poz. 4.
112. Uchwała SN z 23.04.1998 r., I KZP 1/98, OSNKW 1998, nr 5-6, poz. 23, LEX nr 33009.
113. Wyrok SN z 4.06.1998 r., V KKN 220/97, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 1999, nr 1, poz. 3, LEX nr 34988.
114. Wyrok SN z 22.10.1998 r., III KKN 146/97, LEX nr 35103.
115. Wyrok SN z 18.12.1998 r., IV KKN 98/98, LEX nr 36724.
116. Postanowienie SN z 16.03.1999 r., I KZP 32/98, OSNKW 1999, nr 7-8, poz. 47, LEX nr 36053.
117. Wyrok SN z 5.05.1999 r., V KKN 406/97, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 2000, nr 4, poz. 6, LEX nr 39819.
118. Postanowienie SN z 4.11.1999 r., II CKN 523/98, LEX nr 737256.
119. Wyrok SN z 3.12.1999 r., III KKN 413/98, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 2000, nr 3, poz. 3, LEX nr 39426.
120. Wyrok SN z 5.04.2000 r., V KKN 41/00, LEX nr 50957.
121. Wyrok SN z 28.06.2000 r., III KKN 86/98, OSNKW 2000, nr 7-8, poz. 65, LEX nr 41492.
122. Wyrok SN z 30.08.2000 r., V KKN 267/00, OSNKW 2000, nr 9-10, poz. 85, LEX nr 43441.
123. Uchwała SN z 13.12.2000 r., I KZP 43/00, OSNKW 2001, nr 1-2, poz. 4., LEX nr 44300.
124. Wyrok SN z 30.01.2001 r., III KKN 306/99, LEX nr 550510.
125. Wyrok SN z 11.10.2001 r., III KKN 30/99, LEX nr 51611.
126. Wyrok SN z 29.10.2001 r., III KKN 364/01, LEX nr 51495.
127. Uchwała SN z 21.11.2001 r., I KZP 29/01, OSNKW 2002, nr 1-2, poz. 2, LEX nr 49486.
128. Postanowienie SN z 27.02.2002 r., II KKN 410/00, LEX nr 567768.
129. Wyrok SN z 19.04.2002 r., V KKN 369/00, LEX nr 54385.

130. Wyrok SN z 30.07.2002 r., WA 44/02, LEX nr 3664023.
131. Wyrok SN z 22.08.2002 r., V KKN 362/01, LEX nr 55209.
132. Wyrok SN z 11.09.2002 r., V KKN 9/01, OSNKW 2002, nr 11-12, poz. 102, LEX nr 55873.
133. Wyrok SN z 19.02.2003 r., V CKN 1690/00, LEX nr 83828.
134. Uchwała SN z 30.04.2003 r., I KZP 8/03, OSNKW 2003, nr 5-6, poz. 41, LEX nr 77196.
135. Wyrok SN z 9.07.2003 r., III KK 334/02, LEX nr 80298.
136. Postanowienie SN z 18.09.2003 r., III KK 159/02, LEX nr 81203.
137. Uchwała SN (7) z 21.10.2003 r., I KZP 11/03, OSNKW 2003, nr 11-12, poz. 89, LEX nr 81317.
138. Uchwała SN z 26.11.2003 r., I KZP 21/03, OSNKW 2004, nr 1, poz. 1, LEX nr 81638.
139. Wyrok SN z 9.12.2003 r., III KK 165/03, LEX nr 140098.
140. Wyrok SN z 13.01.2004 r., WA 63/03, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 91, LEX nr 162392.
141. Postanowienie SN z 29.01.2004 r., I KZP 40/03, OSNKW 2004, nr 2, poz. 22, LEX nr 83430.
142. Wyrok SN z 26.02.2004 r., IV KK 302/03, LEX nr 109833.
143. Wyrok SN z 10.03.2004 r., II KK 381/03, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 523, LEX nr 109835.
144. Postanowienie SN z 15.04.2004 r., WK 5/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 713, LEX nr 162706.
145. Wyrok SN z 6.05.2004 r., V KK 316/03, OSNKW 2004, nr 7-8, poz. 70, LEX nr 119760.
146. Wyrok SN z 30.06.2004 r., II KK 354/04, KZS 2005, nr 7-8, poz. 33, LEX nr 1674144.
147. Postanowienie SN z 26.08.2004 r., V KK 159/04, LEX nr 137727.
148. Wyrok SN z 17.11.2004 r., V KK 279/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 2109, LEX nr 163219.
149. Postanowienie SN z 2.02.2005 r., IV KK 399/04, LEX nr 142539.

150. Postanowienie SN z 22.02.2005 r., WZ 2/05, OSNKW 2005, nr 7-8, poz. 61, LEX nr 151474.
151. Postanowienie SN z 25.02.2005 r., I KZP 33/04, LEX nr 142537.
152. Postanowienie SN z 24.02.2006 r., I KZP 52/05, OSNKW 2006, nr 3, poz. 23, LEX nr 175523.
153. Postanowienie SN z 9.03.2006 r., V KK 271/05, OSNKW 2006, nr 5, poz. 50, LEX nr 181326.
154. Postanowienie SN z 7.04.2006 r., III KK 78/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 772, LEX nr 333331.
155. Postanowienie SN z 9.06.2006 r., I KZP 14/06, OSNKW 2006, nr 7-8, poz. 67, LEX nr 188863.
156. Postanowienie SN z 9.06.2006 r., I KZP 15/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 1217, LEX nr 192058.
157. Wyrok SN z 23.11.2006 r., II KK 186/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 2247, LEX nr 295469.
158. Uchwała SN z 21.03.2007 r., I KZP 39/06, OSNKW 2007, nr 4, poz. 30, LEX nr 234823.
159. Wyrok SN z 26.04.2007 r., WA 18/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 988, LEX nr 315005.
160. Postanowienie SN z 23.05.2007 r., V KK 265/06, OSNKW 2007, nr 7-8, poz. 58, LEX nr 278817.
161. Wyrok SN z 26.06.2007 r., IV KK 73/07, LEX nr 265805.
162. Postanowienie SN z 26.09.2007 r., IV CSK 139/07, LEX nr 485873.
163. Postanowienie SN z 7.01.2008 r., II KK 252/07, OSNKW 2008, nr 4, poz. 25, LEX nr 361357.
164. Postanowienie SN z 4.03.2008 r., III KK 302/07, OSNwSK 2008, nr 1, poz. 523, LEX nr 361537.
165. Uchwała SN (7) z 30.06.2008 r., I KZP 10/08, OSNKW 2008, nr 7, poz. 53, LEX nr 393993.
166. Postanowienie SN z 24.09.2008 r., III KK 401/07, LEX nr 464979.

167. Uchwała SN (7z) z 17.12.2008 r., I KZP 27/08, OSNKW 2009, nr 1, poz. 1, LEX nr 467456.
168. Wyrok SN z 3.09.2009 r., V KK 171/09, OSNKW 2010, nr 2, poz. 16, LEX nr 522849.
169. Postanowienie SN z 1.09.2010 r., IV KK 73/10, OSNKW 2010, nr 10, poz. 93, LEX nr 610144.
170. Wyrok SN z 21.10.2010 r., V KK 291/10, OSNKW 2010, nr 12, poz. 108, LEX nr 656486.
171. Postanowienie SN z 4.01.2011 r., III KK 184/10, OSNKW 2011, nr 4, poz. 33, LEX nr 786408.
172. Wyrok SN z 26.10.2011 r., IV KK 298/11, LEX nr 1027195.
173. Wyrok SN z 9.11.2011 r., IV KK 319/11, OSNwSK 2011, nr 1, poz. 2048, LEX nr 1144230.
174. Wyrok SN z 16.11.2011 r., III KK 280/11, LEX nr 1055029.
175. Wyrok SN z 2.02.2012 r., IV KK 392/11, OSNKW 2012, nr 5, poz. 50, LEX nr 1162995.
176. Postanowienie SN z 8.11.2012 r., III KK 326/12, LEX nr 1231568.
177. Wyrok SN z 7.03.2013 r., V KK 351/12, LEX nr 1300037.
178. Wyrok SN z 21.03.2013 r., II KK 192/12, LEX nr 1298094.
179. Wyrok SN z 27.03.2013 r., IV KK 288/12, LEX nr 1294452.
180. Wyrok SN z 17.10.2013 r., IV KK 147/13, OSNKW 2014, nr 2, poz. 16, LEX nr 1403985.
181. Wyrok SN z 22.10.2013 r., V KK 233/13, OSNKW 2014, nr 3, poz. 21, LEX nr 1434065.
182. Postanowienie SN z 29.10.2013 r., V KK 233/13, Biul. PK 2013, nr 11, poz. 36-38, LEX nr 1404004.
183. Postanowienie SN z 9.01.2014 r., V KK 340/13, LEX nr 1427295.
184. Postanowienie SN z 22.01.2014 r., III KK 465/13, LEX nr 1427415.
185. Postanowienie SN z 26.02.2014 r., I KZP 29/13, OSNKW 2014, nr 7, poz. 52, LEX nr 1455365.
186. Postanowienie SN z 16.07.2014 r., III KK 211/14, LEX nr 1488906.

187. Wyrok SN z 7.10.2014 r., V KK 200/14, LEX nr 1511593.
188. Wyrok SN z 7.11.2014 r., V KK 236/14, LEX nr 1540648.
189. Postanowienie SN z 19.11.2014 r., II KK 108/14, LEX nr 1540630.
190. Wyrok SN z 12.03.2015 r., IV KK 381/14, LEX nr 1663830.
191. Postanowienie SN z 15.04.2015 r., IV KK 409/14, OSNKW 2015, nr 9, poz. 78, LEX nr 1729286.
192. Wyrok SN z 23.04.2015 r., II KK 82/15, Biul. PK 2015, nr 4, poz. 9-13, LEX nr 1682147.
193. Wyrok SN z 23.04.2015 r., V KK 50/15, LEX nr 1681527.
194. Postanowienie SN z 27.05.2015 r., III KK 121/15, LEX nr 1963645.
195. Postanowienie SN z 16.06.2015 r., III KK 184/15, LEX nr 1730708.
196. Wyrok SN z 6.08.2015 r., II KK 209/14, Biul. PK 2015, nr 8, poz. 10-13, LEX nr 1811975.
197. Wyrok SN z 6.08.2015 r., II KK 209/15, OSNKW 2015, nr 11, poz. 94, LEX nr 1930941.
198. Wyrok SN z 8.01.2016 r., II KK 235/15, LEX nr 1975837.
199. Wyrok SN z 19.01.2016 r., V KK 401/15, LEX nr 1959502.
200. Wyrok SN z 21.01.2016 r., II KK 370/15, LEX nr 1959480.
201. Wyrok SN z 9.02.2016 r., IV KK 413/15, KZS 2017 nr 2, poz. 65, Legalis nr 1398384.
202. Wyrok SN z 4.05.2016 r., IV KK 407/15, LEX nr 2051037.
203. Wyrok SN z 19.10.2016 r., V KK 239/16, LEX nr 2148667.
204. Wyrok SN z 4.11.2016 r., II KK 246/16, LEX nr 2152390.
205. Wyrok SN z 22.03.2017 r., III KK 349/16, OSNKW 2017, nr 9, poz. 50, LEX nr 2294383.
206. Postanowienie SN z 27.04.2017 r., IV KK 116/17, LEX nr 2284193.
207. Wyrok SN z 17.05.2017 r., IV KK 145/17, LEX nr 2294408.
208. Wyrok SN z 21.06.2017 r., II KK 98/17, OSNKW 2017, nr 11, poz. 64, LEX nr 2365543.
209. Wyrok SN z 18.10.2017 r., III KK 412/17, LEX nr 2390672.

210. Wyrok SN z 31.10.2017 r., V KK 201/17, OSNKW 2018, nr 2, poz. 16, LEX nr 2413829.
211. Wyrok SN z 15.11.2017 r., IV KK 332/17, LEX nr 2401081.
212. Wyrok SN z 17.04.2018 r., IV KK 184/18, LEX nr 2555441.
213. Wyrok SN z 19.04.2018 r., II KK 445/17, LEX nr 2487641.
214. Wyrok SN z 29.05.2018 r., II KK 99/18, LEX nr 2509598.
215. Wyrok SN z 29.05.2018 r., II KK 155/18, LEX nr 2555594.
216. Wyrok SN z 4.07.2018 r., III KK 430/17, LEX nr 2522970.
217. Postanowienie SN z 5.07.2018 r., V KK 206/18, LEX nr 2521706.
218. Postanowienie SN z 4.10.2018 r., II KK 43/18, LEX nr 2572096.
219. Wyrok SN z 17.01.2019 r., IV KK 60/18, LEX nr 2619303.
220. Wyrok SN z 19.03.2019 r., IV KK 59/19, LEX nr 2636191.
221. Postanowienie SN z 4.06.2019 r., IV KK 126/19, LEX nr 2688821.
222. Wyrok SN z 5.06.2019 r., IV KK 437/18, LEX nr 2722910.
223. Wyrok SN z 10.07.2019 r., IV KK 224/18, LEX nr 2714715.
224. Wyrok SN z 10.10.2019 r., II DSI 55/19, LEX nr 3123885.
225. Postanowienie SN z 15.01.2020 r., II KK 435/19, LEX nr 3220644.
226. Wyrok SN z 5.02.2020 r., IV KK 736/19, LEX nr 3260320.
227. Wyrok SN z 19.03.2020 r., I KA 8/19, „Prokuratura i Prawo” 2020, nr 7-8, poz. 3, LEX nr 3077168
228. Wyrok SN z 8.07.2020 r., I KK 49/19, LEX nr 3145214.
229. Wyrok SN z 15.07.2020 r., II KK 407/19, LEX nr 3225030.
230. Postanowienie SN z 4.09.2020 r., V KK 277/20, LEX nr 3161389.
231. Wyrok SN z 9.09.2020 r., IV KK 208/19, LEX nr 3276568.
232. Wyrok SN z 17.09.2020 r., III KK 192/19, LEX nr 3277515.
233. Wyrok SN z 17.09.2020 r., III KK 233/20, LEX nr 3225179.
234. Wyrok SN z 29.09.2020 r., III KK 35/20, LEX nr 3126217.
235. Wyrok SN z 7.10.2020 r., II KK 160/20, LEX nr 3208559.
236. Wyrok SN z 19.10.2020 r., III KK 232/20, LEX nr 3277309.
237. Wyrok SN z 20.10.2020 r., IV KK 637/19, LEX nr 3276587.
238. Postanowienie SN z 1.12.2020 r., II KK 359/20, LEX nr 3277224.

239. Wyrok SN z 2.12.2020 r., III KK 324/20, LEX nr 3093443.

240. Postanowienie SN z 16.12.2020 r., II KK 278/20, LEX nr 3301969.

241. Wyrok SN z 16.12.2020 r., I CSK 787/18, LEX nr 3103850.

242. Wyrok SN z 14.01.2021 r., III KK 234/20, LEX nr 3241537.

243. Wyrok SN z 19.01.2021 r., III KK 70/20, OSNK 2021, nr 3, poz. 10, LEX nr 3119787.

244. Wyrok SN z 17.03.2021 r., IV KK 63/21, LEX nr 3252375.

245. Postanowienie SN z 18.05.2021 r., III KK 102/21, LEX nr 3177284.

246. Postanowienie SN z 21.09.2021 r., IV KK 446/21, LEX nr 3412936.

247. Wyrok SN z 22.12.2021 r., III KK 319/21, LEX nr 3324550.

248. Wyrok SN z 1.03.2022 r., IV KK 483/21, LEX nr 3405553.

249. Postanowienie SN z 10.03.2022 r., V KK 67/22, LEX nr 3410154.

250. Postanowienie SN z 29.04.2022 r., V KK 151/22, LEX nr 3434065.

251. Wyrok SN z 19.05.2022 r., V KK 144/22, LEX nr 3439424.

252. Wyrok SN z 6.06.2022 r., II KK 122/22, LEX nr 3409749.

253. Wyrok SN z 8.06.2022 r., V KK 211/22, LEX nr 3451256.

254. Wyrok SN z 6.07.2022 r., V KK 467/21, LEX nr 3479103.

255. Wyrok SN z 12.07.2022 r., II KK 295/22, LEX nr 3480033.

256. Wyrok SN z 14.07.2022 r., IV KK 210/22, LEX nr 3427322.

257. Wyrok SN z 28.09.2022 r., IV KK 191/22, LEX nr 3490543.

258. Wyrok SN z 11.01.2023 r., V KK 459/22, LEX nr 3509856.

259. Wyrok SN z 22.02.2023 r., V KK 331/22, LEX nr 3554474.

260. Uchwała SN z 28.02.2023 r., I KZP 18/22, OSNK 2023, nr 4, poz. 21, LEX nr 3500601.

261. Wyrok SN z 9.05.2023 r., I KK 86/23, LEX nr 3568032.

262. Wyrok SN z 9.05.2023 r., I KK 468/22, LEX nr 3564800.

263. Wyrok SN z 24.05.2023 r., III KK 339/22, LEX nr 3569579.

264. Wyrok SN z 30.05.2023 r., II KK 631/22, LEX nr 3567434.

265. Wyrok SN z 14.06.2023 r., III KK 593/22, LEX nr 3569671.

266. Wyrok SN z 6.07.2023 r., I KK 149/23, LEX nr 3579778.

267. Wyrok SN z 26.07.2023 r., V KK 111/23, LEX nr 3588098.

268. Wyrok SN z 24.08.2023 r., II KK 112/23, LEX nr 3614141.
269. Wyrok SN z 26.09.2023 r., V KK 371/23, LEX nr 3609482.
270. Postanowienie SN z 6.11.2023 r., V KK 387/23, LEX nr 3642300.
271. Wyrok SN z 12.12.2023 r., IV KK 499/23, LEX nr 3637446.
272. Wyrok SN z 18.01.2024 r., IV KK 550/23, LEX nr 3657065.
273. Postanowienie SN z 11.09.2024 r., V KK 259/24, LEX nr 3753980.
274. Wyrok SN z 11.12.2024 r., V KK 488/24, LEX nr 3789454.

Orzeczenia Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. Wyrok NSA z 28.01.2009 r., I OSK 220/08, LEX nr 537309.
2. Wyrok NSA z 16.04.2010 r., I OSK 698/09, LEX nr 595479.

Orzeczenia Wojewódzkich Sądów Administracyjnych

1. Wyrok WSA w Lublinie z 28.02.2006 r., III SA/Lu 584/05, ONSAiWSA 2006, nr 6, poz. 170, LEX nr 198279.
2. Wyrok WSA w Gdańsku z 22.11.2007 r., III SA/Gd 335/07, LEX nr 454043.
3. Wyrok WSA w Lublinie z 20.01.2009 r., III SA/Lu 377/08, LEX nr 519805.
4. Wyrok WSA w Gdańsku z 5.11.2009 r., III SA/Gd 348/09, LEX nr 531574.

Orzeczenia Sądów Apelacyjnych

1. Wyrok SA w Krakowie z 18.04.1991 r., II AKr 35/91, KZS 1991, nr 5, poz. 7, LEX nr 27568.
2. Wyrok SA w Krakowie z 27.02.1992 r., II AKr 4/92, KZS 1992, nr 3-9, poz. 67, LEX nr 27690.
3. Wyrok SA w Krakowie z 17.04.1992 r., II Aka 201/91, „Krakowskie Zeszyty Sądowe" 1992, nr 10.
4. Wyrok SA w Krakowie z 30.04.1992 r., II AKr 38/92, KZS 1992, nr 3-9, poz. 66, LEX nr 27689.
5. Wyrok SA w Krakowie z 17.09.1992 r., II AKr 201/91, KZS 1992, nr 10, poz. 12, LEX nr 27784.

6. Postanowienie SA w Katowicach z 24.03.1993 r., II AKz 50/93, OSA 1994, nr 11-12, poz. 62, LEX nr 21270.
7. Wyrok SA w Krakowie z 22.04.1993 r., II AKr 50/93, KZS 1993, nr 5, poz. 18, LEX nr 27985.
8. Wyrok SA w Krakowie z 9.06.1993 r., II AKr 98/93, KZS 1993, nr 6-8, poz. 30, LEX nr 28040.
9. Wyrok SA w Krakowie z 3.03.1994 r., II AKr 128/93, KZS 1994, nr 4, poz. 16, LEX nr 28103.
10. Wyrok SA w Lublinie z 23.06.1994 r., II AKr 128/94, PS-wk 1995, nr 9, poz. 28, LEX nr 24156.
11. Wyrok SA w Krakowie z 26.01.1995 r., II AKr 247/94, KZS 1995, nr 1, poz. 27, LEX nr 28229.
12. Postanowienie SA w Lublinie z 3.12.1998 r., II AKz 88/98, LEX nr 35784.
13. Wyrok SA w Katowicach z 1.03.2001 r., II AKa 48/01, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 2002, nr 3, poz. 25, LEX nr 51503.
14. Wyrok SA w Białymstoku z 23.10.2001 r., II AKa 213/01, OSA 2002, nr 7, poz. 54, LEX nr 53690.
15. Wyrok SA w Krakowie z 30.11.2001 r., II AKa 260/01, OSA 2002, nr 9, poz. 70, LEX nr 51955.
16. Wyrok SA w Krakowie z 20.12.2001 r., II AKa 284/01, KZS 2002, nr 1, poz. 16, LEX nr 56683.
17. Wyrok SA w Katowicach z 28.02.2002 r., II AKa 549/01, „Prokuratura i Prawo – wkładka" 2002, nr 12, poz. 27, LEX nr 56778.
18. Wyrok SA w Katowicach z 13.11.2003 r., II AKa 236/03, LEX nr 183331.
19. Wyrok SA w Katowicach z 22.04.2004 r., II AKa 98/04, LEX nr 150735.
20. Wyrok SA w Lublinie z 10.11.2005 r., II AKa 191/05, LEX nr 166022.
21. Wyrok SA we Wrocławiu z 23.10.2006 r., II AKa 224/06, OSAW 2008, nr 2, poz. 85, LEX nr 368624.
22. Wyrok SA w Szczecinie z 14.10.2008 r., II AKa 120/08, LEX nr 508308.
23. Postanowienie SA w Katowicach z 19.08.2009 r., II AKz 553/09, LEX nr 519612
24. Postanowienie SA w Lublinie z 28.04.2010 r., II AKzw 290/10, LEX nr 593382.

25. Wyrok SA w Krakowie z 17.04.2012 r., II AKa 46/12, LEX nr 1216106.
26. Wyrok SA w Lublinie z 11.10.2012 r., II AKa 204/12, LEX nr 1237261.
27. Wyrok SA w Krakowie z 29.11.2012 r., II AKa 153/12, „Krakowskie Zeszyty Sądowe" 2013, nr 1, poz. 56, LEX nr 1312689.
28. Wyrok SA w Katowicach z 24.01.2013 r., II AKa 495/13, Biul. SAKa 2013, nr 2, poz. 7, LEX nr 1345507.
29. Wyrok SA w Katowicach z 24.01.2013 r., II AKa 495/12, LEX nr 1289656.
30. Wyrok SA w Łodzi z 29.01.2013 r., II AKa 1/13, LEX nr 1280494.
31. Wyrok SA w Lublinie z 26.02.2013 r., II AKa 18/13, LEX nr 1292669.
32. Wyrok SA w Szczecinie z 15.04.2013 r., II AKa 36/13, LEX nr 1313431.
33. Wyrok SA w Lublinie z 25.09.2013 r., II AKa 131/13, LEX nr 1381450.
34. Wyrok SA w Białymstoku z 25.09.2013 r., II AKa 168/13, LEX nr 1378635.
35. Wyrok SA we Wrocławiu z 14.11.2013 r., II AKa 347/13, LEX nr 1403005.
36. Wyrok SA w Warszawie z 7.04.2014 r., II AKa 75/14, LEX nr 1455652.
37. Wyrok SA w Białymstoku z 22.05.2014 r., II AKa 53/14, LEX nr 1498854.
38. Wyrok SA w Łodzi z 8.07.2014 r., II AKa 108/14, LEX nr 1483775.
39. Wyrok SA w Lublinie z 8.07.2014 r., II AKa 139/14, LEX nr 1511704.
40. Wyrok SA we Wrocławiu z 16.07.2014 r., II AKa 189/14, LEX nr 1499085.
41. Wyrok SA w Krakowie z 22.09.2014 r., II AKa 88/14, LEX nr 2242301.
42. Wyrok SA w Szczecinie z 12.11.2015 r., II AKa 171/15, LEX nr 1950662.
43. Wyrok SA w Łodzi z 25.11.2015 r., II AKa 132/15, LEX nr 1934477.
44. Wyrok SA w Warszawie z 8.11.2016 r., II AKa 226/16, LEX nr 2171229.
45. Wyrok SA w Gdańsku z 16.02.2017 r., II AKa 8/17, LEX nr 2295190.
46. Wyrok SA w Katowicach z 22.06.2017 r., II AKa 150/17, LEX nr 2343421.
47. Postanowienie SA w Krakowie z 8.01.2018 r., II AKzw 1076/17, KZS 2018, nr 1, poz. 74, LEX nr 2566965.
48. Wyrok SA w Katowicach z 8.03.2018 r., II AKa 590/17, LEX nr 2480867
49. Wyrok SA w Lublinie z 3.04.2018 r., II AKa 73/18, LEX nr 2490119.
50. Wyrok SA w Krakowie z 27.06.2018 r., II AKa 90/18, LEX nr 2524972.
51. Wyrok SA w Katowicach z 11.09.2018 r., II AKa 585/17, Biul. SAKa 2018, nr 3, poz. 11, LEX nr 2615540.

52. Wyrok SA w Poznaniu z 20.09.2018 r., II AKa 62/18, LEX nr 3008138.
53. Wyrok SA w Katowicach z 13.11.2018 r., II AKa 444/18, LEX nr 2690779.
54. Wyrok SA w Warszawie z 27.11.2018 r., II AKa 355/18, LEX nr 2624400.
55. Wyrok SA w Warszawie z 3.12.2018 r., II AKa 412/18, LEX nr 2610488.
56. Wyrok SA w Rzeszowie z 16.04.2019 r., II AKa 29/18, LEX nr 3081288.
57. Wyrok SA w Lublinie z 20.12.2019 r., II AKa 235/19, LEX nr 3077417.
58. Wyrok SA w Szczecinie z 23.01.2020 r., II AKa 251/19, LEX nr 3068645.
59. Wyrok SA w Warszawie z 26.05.2020 r., II AKa 291/19, LEX nr 3102911.
60. Orzeczenie SA w Szczecinie z 17.06.2020 r., II AKa 65/20, LEX nr 3661209.
61. Wyrok SA w Katowicach z 23.11.2020 r., II AKa 586/19, LEX nr 3252296.
62. Wyrok SA w Krakowie z 21.12.2020 r., II AKa 126/18, LEX nr 3421927.
63. Wyrok SA w Warszawie z 24.02.2021 r., II AKa 339/19, LEX nr 3184189.
64. Wyrok SA w Katowicach z 16.12.2021 r., II AKa 467/21, LEX nr 3490602.
65. Wyrok SA w Warszawie z 23.02.2022 r., II AKa 357/20, LEX nr 3348651.
66. Wyrok SA w Warszawie z 18.08.2022 r., II AKa 310/21, LEX nr 3438675.
67. Wyrok SA w Poznaniu z 15.09.2022 r., II AKa 87/22, LEX nr 3582571.
68. Wyrok SA w Krakowie z 29.09.2022 r., II AKa 91/20, LEX nr 3606976.
69. Wyrok SA w Szczecinie z 29.09.2022 r., II AKa 340/21, LEX nr 3447223.
70. Wyrok SA w Warszawie z 7.12.2022 r., II AKa 296/21, LEX nr 3478017.
71. Wyrok SA w Szczecinie z 26.01.2023 r., II AKa 243/22, LEX nr 3601317.
72. Wyrok SA we Wrocławiu z 22.03.2023 r., II AKa 180/22, LEX nr 3587653.
73. Wyrok SA w Warszawie z 22.03.2023 r., II AKa 278/22, LEX nr 3574521.
74. Wyrok SA w Warszawie z 7.09.2023 r., II AKa 332/22, LEX nr 3630870.
75. Wyrok SA w Poznaniu z 12.12.2023 r., II AKa 269/23, LEX nr 3654774.
76. Wyrok SA w Warszawie z 20.06.2024 r., VIII AKa 271/23, LEX nr 3743847.

Orzeczenia Sądów Okręgowych

1. Wyrok SO w Tarnowie z 6.11.2003 r., II Ka 400/03, KZS 2003, nr 12, poz. 39, LEX nr 1713571.
2. Wyrok SO we Wrocławiu z 6.03.2013 r., IV Ka 1441/12, LEX nr 1882516.

3. Wyrok SO w Warszawie z 2.04.2013 r., X Ka 253/13, LEX nr 2124431.
4. Wyrok SO w Koszalinie z 10.05.2013 r., V Ka 268/13, LEX nr 1715445.
5. Wyrok SO w Zamościu z 12.07.2013 r., II Ka 496/13, LEX nr 1718276.
6. Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 27.09.2013 r., IV Ka 398/13, LEX nr 1883137.
7. Wyrok SO w Nowym Sączu z 22.11.2013 r., II Ka 373/13, LEX nr 1716381.
8. Wyrok SO w Ostrołęce z 28.11.2013 r., II Ka 315/13, LEX nr 1718440.
9. Wyrok SO w Olsztynie z 18.12.2013 r., VII Ka 1124/13, LEX nr 1715858.
10. Wyrok SO w Kielcach z 23.12.2013 r., IX Ka 1702/13, LEX nr 1717671.
11. Wyrok SO w Siedlcach z 24.03.2016 r., II Ka 108/16, LEX nr 2016495.
12. Wyrok SO w Poznaniu z 1.09.2016 r., III K 155/14, LEX nr 2245790.
13. Wyrok SO w Warszawie z 4.10.2016 r., VI Ka 812/16, LEX nr 2150228.
14. Wyrok SO w Poznaniu z 24.08.2017 r., XVII Ka 726/17, LEX nr 2375898.
15. Wyrok SO w Poznaniu z 12.09.2017 r., XVII Ka 894/17, LEX nr 2375893.
16. Wyrok SO w Gliwicach z 24.10.2017 r., VI Ka 787/17, LEX nr 2415424.
17. Wyrok SO w Jeleniej Górze z 24.04.2018 r., VI Ka 61/18, LEX nr 2571480.
18. Wyrok SO w Siedlcach z 6.09.2018 r., II Ka 325/18, LEX nr 2553658.
19. Wyrok SO w Jeleniej Górze z 9.11.2018 r., VI Ka 393/18, LEX nr 2605211.
20. Wyrok SO w Sieradzu z 21.11.2018 r., II Ka 259/17, „Portal orzeczeń Sądu Okręgowego w Sieradzu".
21. Wyrok SO w Sieradzu z 23.01.2019 r., II Ka 125/18, LEX nr 2623979.
22. Wyrok SO w Poznaniu z 11.07.2019 r., IV Ka 520/19, LEX nr 2729884.
23. Wyrok SO w Poznaniu z 30.07.2019 r., IV Ka 551/19, LEX nr 2739925.
24. Wyrok SO w Sieradzu z 7.08.2019 r., II Ka 132/19, LEX nr 2707244.
25. Wyrok SO w Warszawie z 15.10.2019 r., X Ka 845/19, LEX nr 2736677.
26. Wyrok SO w Koninie z 14.11.2019 r., II Ka 275/19, LEX nr 2750249.
27. Wyrok SO w Częstochowie z 29.11.2019 r., VII Ka 1002/19, LEX nr 2753717.
28. Wyrok SO w Częstochowie z 6.02.2020 r., II K 156/18, LEX nr 3221947.
29. Wyrok SO w Gliwicach z 10.06.2020 r., VI Ka 338/20, LEX nr 3362234.
30. Wyrok SO w Poznaniu z 9.09.2020 r., IV Ka 509/20, LEX nr 3122494.
31. Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 30.09.2020 r., IV Ka 277/20, LEX nr 3159341.
32. Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 6.04.2021 r., IV Ka 703/20, LEX nr 3188402.

33. Wyrok SO w Olsztynie z 5.05.2021 r., II K 77/20, LEX nr 3175494.
34. Wyrok SO Warszawa-Praga w Warszawie z 12.05.2022 r., VI Ka 18/22, LEX nr 3353635.
35. Wyrok SO w Warszawie z 20.06.2022 r., X Ka 360/22, LEX nr 3370046.
36. Wyrok SO w Olsztynie z 7.09.2022 r., VII Ka 660/22, LEX nr 3425320.
37. Wyrok SO w Elblągu z 28.12.2022 r., VI Ka 519/22, LEX nr 3566157.
38. Wyrok SO w Siedlcach z 28.12.2022 r., II Ka 751/22, LEX nr 3487958.
39. Wyrok SO w Suwałkach z 24.01.2023 r., II Ka 462/22, LEX nr 3485390.
40. Wyrok SO w Elblągu z 15.03.2023 r., VI Ka 414/22, LEX nr 3580931.
41. Wyrok SO w Elblągu z 14.07.2023 r., VI Ka 270/23, LEX nr 3598640.
42. Wyrok SO Warszawa-Praga w Warszawie z 26.08.2024 r., VI Ka 376/21, LEX nr 3751144.

Orzeczenia Sądów Rejonowych

1. Wyrok SR w Opolu z 3.01.2013 r., II K 358/12, LEX nr 1904538.
2. Wyrok SR w Strzelcach Opolskich z 23.01.2013 r., II K 1426/12, LEX nr 1907473.
3. Wyrok SR w Warszawie z 24.11.2014 r., II K 601/14, LEX nr 1908428.
4. Wyrok SR w Warszawie z 22.12.2014 r., II K 740/14, LEX nr 2133374.
5. Wyrok SR we Wrocławiu z 22.07.2015 r., II K 411/14, LEX nr 1900927.
6. Wyrok SR w Bielsku Podlaskim z 15.10.2015 r., VII K 287/14, LEX nr 1938237.
7. Wyrok SR w Warszawie z 16.10.2015 r., IV K 461/14, LEX nr 2134583.
8. Wyrok SR w Gdańsku z 3.03.2016 r., II K 1369/15, LEX nr 2013316.
9. Wyrok SR w Warszawie z 1.04.2016 r., II K 380/15, LEX nr 2133344.
10. Wyrok SR w Warszawie z 19.05.2016 r., V W 7/16, LEX nr 2058415.
11. Wyrok SR w Inowrocławiu z 3.04.2017 r., II K 727/16, LEX nr 2306173.
12. Wyrok SR w Jeleniej Górze z 3.04.2017 r., II W 1882/16, LEX nr 2287779.
13. Wyrok SR w Piotrkowie Trybunalskim z 1.08.2017 r., II K 226/16, LEX nr 2413413.
14. Wyrok SR w Bełchatowie z 19.12.2017 r., II K 352/17, LEX nr 2432368.
15. Wyrok SR w Tomaszowie Mazowieckim z 21.12.2017 r., II K 295/17, LEX nr 2448217.
16. Wyrok SR w Gdańsku z 14.03.2018 r., X K 521/17, LEX nr 2785694.

17. Wyrok SR w Kaliszu z 11.10.2018 r., II K 165/18, LEX nr 2605271.
18. Wyrok SR w Dębicy z 30.01.2019 r., II K 431/17, LEX nr 2718309.
19. Orzeczenie SR w Kaliszu z 27.05.2019 r., II W 1622/18, LEX nr 3661586.
20. Wyrok SR w Gdańsku z 14.08.2019 r., II K 1407/18, LEX nr 2724492.
21. Wyrok SR w Grudziądzu z 15.09.2020 r., II K 453/20, LEX nr 3104488.
22. Wyrok SR w Bielsku Podlaskim z 16.10.2020 r., II W 386/19, LEX nr 3108430.
23. Wyrok SR w Giżycku z 23.10.2020 r., II K 197/20, LEX nr 3159201.
24. Wyrok SR w Legionowie z 10.11.2020 r., II K 310/20, LEX nr 3116303.
25. Wyrok SR w Jeleniej Górze z 23.11.2020 r., II K 615/20, LEX nr 3105940.
26. Wyrok SR w Warszawie z 11.12.2020 r., IV K 35/20, LEX nr 3120907.
27. Wyrok SR w Poznaniu z 21.12.2020 r., VI K 279/20, LEX nr 3113179.
28. Wyrok SR w Łukowie z 14.01.2021 r., II K 430/20, LEX nr 3159127.
29. Wyrok SR w Otwocku z 21.01.2021 r., II K 572/17, LEX nr 3457184.
30. Wyrok SR w Kędzierzynie-Koźlu z 2.02.2021 r., II K 569/20, LEX nr 3166294.
31. Postanowienie SR w Gdańsku z 2.03.2021 r., II W 341/21, LEX nr 3160898.
32. Wyrok SR w Szczytnie z 5.03.2021 r., II K 538/19, LEX nr 3159135.
33. Wyrok SR w Lwówku Śląskim z 8.03.2021 r., II W 399/20, LEX nr 3174733.
34. Wyrok SR w Warszawie z 16.03.2021 r., III K 51/21, LEX nr 3306466.
35. Wyrok SR w Bydgoszczy z 20.05.2021 r., III K 418/20, LEX nr 3232274.
36. Wyrok SR w Chełmnie z 14.07.2021 r., II K 228/20, LEX nr 3271650.
37. Wyrok SR w Grudziądzu z 29.12.2021 r., II K 220/21, LEX nr 3419620.
38. Wyrok SR w Pile z 14.10.2022 r., II K 414/22.
39. Wyrok SR w Toruniu z 11.05.2023 r., II K 1889/22, LEX nr 3572587.
40. Wyrok SR w Bełchatowie z 30.05.2023 r., II K 225/23, LEX nr 3573154.
41. Wyrok SR w Chełmnie z 31.05.2023 r., II K 134/23, LEX nr 3594844.
42. Wyrok SR w Bartoszycach z 12.06.2023 r., II K 273/22, LEX nr 3586944.
43. Wyrok SR w Toruniu z 4.07.2023 r., VIII W 588/22, LEX nr 3657096.
44. Wyrok SR w Toruniu z 11.09.2023 r., II K 726/23, LEX nr 3646105.
45. Wyrok SR w Giżycku z 4.10.2023 r., II K 331/21, LEX nr 3629276.
46. Wyrok SR w Wągrowcu z 29.01.2024 r., II K 727/23, LEX nr 3686905.
47. Wyrok SR w Kętrzynie z 13.02.2024 r., II K 358/23, LEX nr 3688638.

Orzeczenia sądów zagranicznych

1. *Hardman v CCof Avon [1986] Crim LR 330.*
2. *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.4.2001, sp. zn 5 Tz 63/2001.*
3. *Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.06.2002, sp. zn. 7 Tdo 184/2002.*
4. *Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.01.2004, sp. zn. 11 Tdo 40/2004.*
5. *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.01.2004, sp.zn 11 Tdo 40/2004.*
6. *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.08.2013, sp. zn 4 Tdo 812/2013.*
7. *Cassazione penale Sez. II sentenza n. 51438 del 10.11.2017*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.avvocato.it/massimario-47394/).
8. *Cassazione penale Sez. I sentenza n. 8634 del 22.02.2018*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.avvocato.it/massimario-47478/).
9. *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.05.2018, sp. zn. 5 Tdo 444/2018.*
10. *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.03.2021, sp. zn 15 Tdo 110/2021.*
11. *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.09.2021, sp. zn 8 Tdo 970/2021.*
12. *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.09.2023, sp. zn 27 Cdo 2327/2022.*

4. Strony internetowe

1. *Codice Penale Art. 624 c.p Furto,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.avvocatodelgiudice.com/codice-penale/art.-624-c.p-furto).
2. *Destruction Of Government Property – 18 U.S.C. § 1361,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1666-destruction-government-property-18-usc-1361).
3. *Destruction Of Government Property – Related Statutes,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1667-destruction-government-property-related-statutes).
4. *Elon Musk informuje o pierwszym wszczepieniu Neuralink,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/elon-musk-informuje-o-pierwszym-wszczepieniu-neuralink/gs5p6jg).

5. *Furto tentato o furto consumato: l'elemento di* discrimen, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.studiocataldi.it/articoli/39015-furto-tentato-o-furto-consumato-l-elemento-di-discrimen.asp).
6. *Gang targeting bitcoin traders fled empty-handed,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.oxfordmail.co.uk/news/15907000.gang-targeting-bitcoin-traders-fled-empty-handed/).
7. *Il monitoraggio continuativo dell'azione furtiva che impedisce la consumazione del furto,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.njus.it/news/3700/il-monitoraggio-continuativo-dell-azione-furtiva-che-impedisce-la-consumazione-del-furto/).
8. *Karta biometryczna. Bezpieczna płatność z Samsung,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://cyberdefence24.pl/strefa-samsunga-/karta-biometryczna-bezpieczna-platnosc-z-samsung).
9. *Kto odpowiada za autonomiczne auto – ŁĄCZY NAS KARNE z mgr. Michałem Burtowym*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://karne24.com/kto-odpowiada-za-autonomiczne-auto/).
10. *Le vol, définition et répression (article 311-1 du Code pénal),* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://cours-de-droit.net/vol-droit-penal/#google_vignette).
11. *Les destructions, dégradations, tags (L322-1 Code pénal),* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://cours-de-droit.net/destructions-degradations-tags/#google_vignette).
12. *Of the damages (Art. 263 – Art. 267 of the Spanish Penal Code)*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://victorlopezcamacho.com/of-the-damages-art-263-art-267-of-the-spanish-penal-code/).
13. *Of the thefts (Art. 234 – Art. 236 of the Spanish Penal Code),* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://victorlopezcamacho.com/of-the-thefts-art-234-art-236-of-the-spanish-penal-code).
14. *PIN do karty – co to jest i jak go nadać?,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.bankier.pl/smart/pin-do-karty-co-to-jest-i-jak-go-nadac).
15. *Přehled o vývoji částek minimální mzdy*, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.mpsv.cz/prehled-o-vyvoji-castek-minimalni-mzdy).

16. *Revisionen in Sachen „Einbruch ins Grüne Gewölbe" beim Bundesgerichtshof eingegangen (5 StR 125/24),* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.bundesgerichtshof.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2024/2024057.html).
17. Statystyka KGP w zakresie przestępstwa kradzieży cudzej rzeczy ruchomej w Polsce w latach 1999-2021, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/przestepstwa-kryminalne/7-wybranych-kategorii-p/kradziez-cudzej-rzeczy/121942,Kradziez-cudzej-rzeczy.html).
18. *Tokenizacja płatności wyjaśniona: wszystko, co musisz wiedzieć,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.kevin.eu/pl-pl/blog/tokenizacja-platnosci-wyjasniona/).
19. *Uwaga na włamywaczy komputerowych – mogą ukraść magiczne miecze,* (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://www.prawo.pl/prawo/oszustwo-komputerowe-wlamanie-i-oszczerstwo-w-grach-wirtualnych,515134.html).
20. Wykroczenia w latach 2007-2022, opracowanie statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości, (ostatni dostęp na dzień 1 czerwca 2024 r.: https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/).

5. Wykaz tabel i wykresów

Tabele

1. **Tabela nr 1.** Liczba wystąpień przedmiotu czynności wykonawczej w badanych postępowaniach sprawdzających, s. 496.
2. **Tabela nr 2.** Liczba zakończeń postępowań sprawdzających na podstawie negatywnych przesłanek procesowych, s. 501.
3. **Tabela nr 3.** Liczba wystąpień przedmiotu czynności wykonawczej w badanych postępowaniach przygotowawczych, s. 512.
4. **Tabela nr 4.** Liczba zakończeń postępowań przygotowawczych na podstawie negatywnych przesłanek procesowych i faktycznych, s. 518.

Wykresy

1. **Wykres nr 1.** Łączna ilość badanych postępowań, s. 487.
2. **Wykres nr 2.** Łączna ilość postępowań w zależności od sposobu zakończenia, s. 489.

6. Wykaz badanych postępowań

Prokuratura Rejonowa w Bytomiu

1. Sygn. PR.4.Ds.780.2018.
2. Sygn. PR.1.Ds.1031.2018.
3. Sygn. PR.1.Ds.1224.2018.
4. Sygn. PR.1.Ds.67.2019.
5. Sygn. PR.2.Ds.729.2020.
6. Sygn. PR.1.Ds.1322.2020.
7. Sygn. PR.2.Ds.1373.2020.
8. Sygn. PR.2.Ds.746.2021.
9. Sygn. PR.1.Ds.871.2021.
10. Sygn. 4104-5.Ds.179.2021.
11. Sygn. 4107-7.Ds.260.2021.
12. Sygn. 4104-5.Ds.349.2022.
13. Sygn. 4104-5.Ds.456.2022.
14. Sygn. 4104-7.Ds.1220.2022.

Prokuratura Rejonowa Katowice-Zachód w Katowicach

1. Sygn. PR.2.Ds.213.2018.
2. Sygn. PR.2.Ds.214.2018.
3. Sygn. PR.2.Ds.256.2018.
4. Sygn. PR.2.Ds.341.2018.
5. Sygn. PR.2.Ds.362.2018.
6. Sygn. PR.2.Ds.419.2018.

7. Sygn. PR.2.Ds.449.2018.
8. Sygn. PR.2.Ds.595.2018.
9. Sygn. PR.2.Ds.636.2018.
10. Sygn. PR.2.Ds.790.2018.
11. Sygn. PR.2.Ds.1126.2018.
12. Sygn. PR.2.Ds.84.2019.
13. Sygn. PR.2.Ds.907.2019.
14. Sygn. PR.2.Ds.1049.2019.
15. Sygn. PR.2.Ds.1151.2019.
16. Sygn. PR.2.Ds.1174.2019.
17. Sygn. PR.3.Ds.25.2020.
18. Sygn. PR.3.Ds.31.2020.
19. Sygn. PR.3.Ds.74.2020.
20. Sygn. PR.3.Ds.327.2020.
21. Sygn. PR.3.Ds.622.2020.
22. Sygn. PR.2.Ds.766.2020.
23. Sygn. PR.2.Ds.788.2020.
24. Sygn. PR.3.Ds.1251.2020.

Prokuratura Rejonowa w Mikołowie

1. Sygn. PR.1.Ds.39.2019.
2. Sygn. PR.1.Ds.426.2019.
3. Sygn. PR.2.Ds.970.2019.
4. Sygn. PR.1.Ds.318.2020.
5. Sygn. PR.1.Ds.409.2020.
6. Sygn. PR.1.Ds.611.2020.
7. Sygn. 4112-5.Ds.357.2021.
8. Sygn. 4112-5.Ds.362.2021.
9. Sygn. PR.2.Ds.627.2021.
10. Sygn. PR.1.Ds.758.2021.

11. Sygn. 4112-5.Ds.232.2022.
12. Sygn. 4112-5.Ds.383.2022.
13. Sygn. 4112-4.Ds.836.2022.
14. Sygn. 4112-4.Ds.1113.2022.

Prokuratura Rejonowa w Pszczynie

1. Sygn. PR.2.Ds.16.2018.
2. Sygn. PR.1.Ds.37.2018.
3. Sygn. PR.2.Ds.116.2018.
4. Sygn. PR.2.Ds.198.2018.
5. Sygn. PR.2.Ds.297.2018.
6. Sygn. PR.1.Ds.406.2018.
7. Sygn. PR.2.Ds.466.2018.
8. Sygn. PR.1.Ds.524.2018.
9. Sygn. PR.1.Ds.612.2018.
10. Sygn. PR.2.Ds.734.2018.
11. Sygn. PR.1.Ds.878.2018.
12. Sygn. PR.1.Ds.899.2018.
13. Sygn. PR.2.Ds.1028.2018.
14. Sygn. PR.2.Ds.1038.2018.
15. Sygn. PR.2.Ds.1050.2018.
16. Sygn. PR.1.Ds.1185.2018.
17. Sygn. PR.2.Ds.1277.2018.
18. Sygn. PR.1.Ds.1438.2018.
19. Sygn. PR.1.Ds.1461.2018.
20. Sygn. PR.1.Ds.1509.2018.
21. Sygn. PR.1.Ds.1546.2018.
22. Sygn. PR.1.Ds.1548.2018.
23. Sygn. PR.1.Ds.30.2019.
24. Sygn. PR.2.Ds.58.2019.

25. Sygn. PR.1.Ds.87.2019.
26. Sygn. PR.1.Ds.95.2019.
27. Sygn. PR.2.Ds.117.2019.
28. Sygn. PR.2.Ds.299.2019.
29. Sygn. PR.1.Ds.334.2019.
30. Sygn. PR.2.Ds.412.2019.
31. Sygn. PR.2.Ds.432.2019.
32. Sygn. PR.2.Ds.447.2019.
33. Sygn. PR.2.Ds.629.2019.
34. Sygn. PR.2.Ds.751.2019.
35. Sygn. PR.2.Ds.791.2019.
36. Sygn. PR.2.Ds.867.2019.
37. Sygn. PR.1.Ds.945.2019.
38. Sygn. PR.2.Ds.983.2019.
39. Sygn. PR.2.Ds.1058.2019.
40. Sygn. PR.2.Ds.1076.2019.
41. Sygn. PR.2.Ds.1133.2019.
42. Sygn. PR.1.Ds.1219.2019.
43. Sygn. PR.1.Ds.1254.2019.
44. Sygn. PR.1.Ds.1336.2019.
45. Sygn. PR.1.Ds.1370.2019.
46. Sygn. PR.1.Ds.1550.2019.
47. Sygn. PR.1.Ds.1576.2019.
48. Sygn. PR.1.Ds.1612.2019.
49. Sygn. PR.2.Ds.8.2020.
50. Sygn. PR.1.Ds.12.2020.
51. Sygn. PR.3.Ds.30.2020.
52. Sygn. PR.2.Ds.42.2020.
53. Sygn. PR.2.Ds.46.2020.
54. Sygn. PR.2.Ds.62.2020.
55. Sygn. PR.1.Ds.116.2020.

56. Sygn. PR.1.Ds.263.2020.
57. Sygn. PR.1.Ds.321.2020.
58. Sygn. PR.1.Ds.443.2020.
59. Sygn. PR.1.Ds.643.2020.
60. Sygn. PR.2.Ds.652.2020.
61. Sygn. PR.2.Ds.673.2020.
62. Sygn. PR.2.Ds.768.2020.
63. Sygn. PR.1.Ds.798.2020.
64. Sygn. PR.1.Ds.808.2020.
65. Sygn. PR.1.Ds.913.2020.
66. Sygn. PR.1.Ds.917.2020.
67. Sygn. PR.1.Ds.1072.2020.
68. Sygn. PR.1.Ds.1118.2020.
69. Sygn. PR.1.Ds.1156.2020.
70. Sygn. PR.1.Ds.1309.2020.
71. Sygn. PR.1.Ds.1380.2020.
72. Sygn. PR.1.Ds.1446.2020.
73. Sygn. PR.1.Ds.2.2021.
74. Sygn. PR.2.Ds.4.2021.
75. Sygn. 4114-5.Ds.12.2021.
76. Sygn. 4114-4.Ds.29.2021.
77. Sygn. PR.1.Ds.30.2021.
78. Sygn. 4114-5.Ds.57.2021.
79. Sygn. 4114-4.Ds.61.2021.
80. Sygn. 4114-5.Ds.114.2021.
81. Sygn. 4114-4.Ds.122.2021.
82. Sygn. 4114-5.Ds.141.2021.
83. Sygn. PR.1.Ds.265.2021.
84. Sygn. 4114-4.Ds.279.2021.
85. Sygn. 4114-4.Ds.312.2021.
86. Sygn. 4115-Ds.316.2021.

87. Sygn. 4114-4.Ds.447.2021.
88. Sygn. PR.2.Ds.459.2021.
89. Sygn. PR.1.Ds.470.2021.
90. Sygn. PR.1.Ds.498.2021.
91. Sygn. PR.1.Ds.530.2021.
92. Sygn. PR.2.Ds.530.2021.
93. Sygn. PR.2.Ds.566.2021.
94. Sygn. PR.2.Ds.568.2021.
95. Sygn. PR.2.Ds.579.2021.
96. Sygn. PR.1.Ds.594.2021.
97. Sygn. 4114-4.Ds.642.2021.
98. Sygn. PR.1.Ds.691.2021.
99. Sygn. PR.1.Ds.732.2021.

Prokuratura Rejonowa w Siemianowicach Śląskich

1. Sygn. PR.1.Ds.264.2018.
2. Sygn. PR.1.Ds.295.2018.
3. Sygn. PR.1.Ds.799.2018.
4. Sygn. PR.1.Ds.131.2019.
5. Sygn. PR.1.Ds.336.2019.
6. Sygn. PR.1.Ds.83.2020.
7. Sygn. PR.1.Ds.233.2020.
8. Sygn. PR.1.Ds.322.2020.
9. Sygn. PR.1.Ds.834.2020.
10. Sygn. PR.1.Ds.922.2020.
11. Sygn. PR.1.Ds.125.2021.
12. Sygn. PR.1.Ds.131.2021.
13. Sygn. PR.1.Ds.474.2021.
14. Sygn. 4115-4.Ds.147.2022.
15. Sygn. 4115-4.Ds.305.2022.

16. Sygn. 4115-4.Ds.369.2022.
17. Sygn. 4115-4.Ds.541.2022.

Streszczenie

Czyny przepołowione w świetle występków kradzieży oraz zniszczenia mienia w prawie karnym

Dysertacja pt. „Czyny przepołowione w świetle występków kradzieży oraz zniszczenia mienia w prawie karnym" podejmuje problematykę konstrukcji czynów przepołowionych w polskim prawie karnym, koncentrując się na przestępstwach kradzieży i zniszczenia mienia. Teza zasadnicza pracy zakłada, że konstrukcja czynów przepołowionych, zwłaszcza w odniesieniu do kradzieży oraz zniszczenia mienia pozostaje istotnym elementem polskiego systemu prawa karnego, dzięki któremu możliwe jest w pełni adekwatne różnicowanie odpowiedzialności karnej w zależności od wartości mienia, wysokości szkody i stopnia społecznej szkodliwości czynu. Autor konstatuje, że kryterium to nie zawsze odzwierciedla rzeczywisty stopień społecznej szkodliwości czynu, co prowadzi do nieadekwatnych konsekwencji prawnych. Celem badań przeprowadzonych w pracy był z kolei przegląd istniejących rozwiązań prawnych dotyczących tych czynów oraz wypracowanie propozycji zmian legislacyjnych (*de lege ferenda*), mających na celu zwiększenie efektywności przeciwdziałania tym czynom zabronionym.

W pracy postawiono główną hipotezę, zgodnie z którą bitypizacja czynów przepołowionych, opierająca się na wartości przedmiotu czynności wykonawczej i wysokości szkody jako kryteriach rozgraniczenia, stanowi efektywną metodę oddzielania wykroczeń od przestępstw w przypadku kradzieży i zniszczenia mienia, co przyczynia się do zwiększenia sprawiedliwości i efektywności systemu prawa karnego. Hipotezy szczegółowe zakładają, że istnienie konstrukcji czynów przepołowionych w polskim systemie prawa karnego zasadniczo umożliwia dostosowanie sankcji prawnokarnej do stopnia społecznej szkodliwości danego zachowania. Jednocześnie, konstrukcja ta może ulegać zmianom w zależności od przyjmowanych kryteriów wartościujących, zwłaszcza w kontekście kradzieży rzeczy. Brak jednolitej praktyki stosowania prawa wynika z nadmiernie szerokiego ujęcia kryteriów wartościujących. Zmiana kryterium kwotowego opartego o wartość minimalnego wynagrodzenia za pracę przynosi zarówno korzystne, jak i niekorzystne konsekwencje.

W pracy zastosowano metody badawcze: historyczno-opisową, formalno-dogmatyczną, aksjologiczną, hermeneutyczną oraz prawnoporównawczą.

Praca składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów i zakończenia, a całość uzupełnia obszerna bibliografia. W każdym rozdziale sformułowano wnioski wynikające z weryfikacji przyjętych hipotez.

Rozdział pierwszy pracy koncentruje się na historycznym ujęciu problematyki kradzieży i zniszczenia mienia w różnych systemach prawnych. Poddano analizie jak starożytne społeczeństwa radziły sobie z tymi problemami, dokonując przeglądu regulacji i sankcji w starożytnych cywilizacjach, ze szczególnym uwzględnieniem Kodeksu Hammurabiego i Prawa Dwunastu Tablic. Przedstawiono ewolucję podejścia do tych czynów w średniowiecznej Europie oraz wpływ prawa kanonicznego i feudalnego na stosowane sankcje. Zbadano zmiany od renesansu do XIX wieku, zwracając uwagę na rozwój nowoczesnych systemów prawnych, rolę myślicieli takich jak Cesare Beccaria oraz wpływ rewolucji przemysłowej i społecznej na postrzeganie funkcji ochronnych prawa karnego. Druga część rozdziału skupia się na kradzieży i zniszczeniu mienia w Polsce, omawiając te czyny od średniowiecza po Kodeks karny z 1932 roku oraz ewolucji pojęcia czynów przepołowionych do czasów współczesnych, uwzględniając kluczowe zmiany i reformy. Przeanalizowano również zmiany wprowadzone w Kodeksie karnym z 1969 roku, zwracając uwagę na rozwój przepisów i ich dostosowanie do zmieniających się realiów społecznych i gospodarczych.

Rozdział drugi odnosi się do konstrukcji czynów przepołowionych w polskim prawie karnym, zawierając szczegółową analizę tego pojęcia i jego obecnej struktury. W tym rozdziale przeanalizowano kryteria klasyfikujące czyny jako przestępstwa lub wykroczenia, takie jak wartość przedmiotu czynności wykonawczej oraz omówiono katalog czynów przepołowionych. Zwrócono ponadto uwagę na kwestie kontrawencjonalizacji oraz problematykę stosowania art. 12 § 2 k.k. po nowelizacji z 2018 roku.

Rozdziały trzeci i czwarty zawierają pogłębioną analizę aktualnych przepisów dotyczących kradzieży i zniszczenia mienia. Omówiono znamiona tych czynów, takie jak podmiot, przedmiot ochrony, strona przedmiotowa i podmiotowa, a także definicję rzeczy ruchomej w kontekście rozwoju technologicznego. Przeanalizowano szczególne przypadki kradzieży i zniszczenia mienia. Zwrócono również uwagę, że kradzież i zniszczenie mienia są

zarazem czynami zabronionymi w prawie wykroczeń, omawiając szczególne modyfikacje normy sankcjonowanej.

Rozdział piąty skupia się na analizie prawnoporównawczej, zestawiając polski system prawa karnego z systemami Niemiec, Francji, Hiszpanii, Włoch, Czech, Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych, wskazując różnice i podobieństwa w regulacji czynów kradzieży i zniszczenia mienia.

Ostatni rozdział dotyczy praktycznego zastosowania przepisów kradzieży i zniszczenia mienia. Przeprowadzono analizę wyników badań, dokonano reasumpcji i wyciągnięto wnioski *de lege ferenda*. Ponadto autor podjął próbę stworzenia metodologii postępowania, która mogłaby usprawnić prowadzenie spraw z tego zakresu.

Podsumowując, dysertacja miała na celu wszechstronną analizę konstrukcji czynów przepołowionych w polskim prawie karnym, ze szczególnym uwzględnieniem przestępstw kradzieży oraz zniszczenia mienia. Autor przedstawił zarówno teoretyczne, jak i praktyczne aspekty problemu, formułując wnioski *de lege ferenda* i proponując rozwiązania przydatne dla organów prowadzących postępowania w sprawach dotyczących tego rodzaju czynów zabronionych.

Słowa kluczowe: czyny przepołowione, kradzież, zniszczenie mienia, prawo karne, prawo wykroczeń, badania aktowe

Abstract

Split Acts in Light of Offenses of Theft and Property Damage in Criminal Law

The dissertation titled "Split Acts in Light of Offenses of Theft and Property Damage in Criminal Law" addresses the construction of split acts in Polish criminal law, focusing specifically on the offenses of theft and property damage. The central thesis of the dissertation assumes that the legal construct of split acts – particularly with regard to theft and property damage – remains a vital element of the Polish criminal law system, enabling a more accurate differentiation of criminal liability based on the value of the property, the extent of the damage, and the degree of social harmfulness of the act. The author argues that this criterion does not always reflect the true social harm of an act, leading to inadequate legal consequences. The aim of the research was to review existing legal solutions concerning these acts and to develop legislative postulates (de lege ferenda) aimed at enhancing the effectiveness of measures against these prohibited acts.

The main hypothesis of the study suggests that the dual categorization of split acts, based on the value of the object of the act and the extent of damage as criteria for differentiation, serves as an effective method for distinguishing misdemeanors from crimes in cases of theft and property damage, thus contributing to justice and efficiency of the criminal justice system. Specific hypotheses assert that the existence of split acts in the Polish criminal law system fundamentally enables the adjustment of criminal penalties to the degree of social harm posed by a given act. At the same time, this structure can be modified based on applied evaluative criteria, particularly in the context of theft. The lack of consistent legal practice is attributed to the excessively broad interpretation of evaluative criteria. Changing the monetary threshold criterion, based on the minimum wage value, brings both favorable and unfavorable consequences.

The study employs the following research methods: historical-descriptive, formal-dogmatic, axiological, hermeneutic, and comparative legal analysis.

The dissertation comprises an introduction, six chapters, and a conclusion, supplemented by an extensive bibliography. Each chapter presents conclusions based on the verification of the adopted hypotheses.

The first chapter of the work focuses on the historical perspective of issues related to theft and property damage in various legal systems. It analyzes how ancient societies dealt with these issues, reviewing regulations and sanctions in ancient civilizations, with particular emphasis on the Code of Hammurabi and the Law of the Twelve Tables. The chapter presents the evolution of approaches to these acts in medieval Europe and the influence of canon and feudal law on the sanctions applied. It examines changes from the Renaissance to the 19th century, highlighting the development of modern legal systems, the role of thinkers such as Cesare Beccaria, and the impact of the industrial and social revolutions on the perception of the protective functions of criminal law. The second part of the chapter focuses on theft and property damage in Poland, discussing these acts from the Middle Ages to the 1932 Penal Code and the evolution of the concept of split acts up to the present day, including key changes and reforms. It also analyzes the amendments introduced in the 1969 Penal Code, emphasizing the development of regulations and their adaptation to changing social and economic realities.

The second chapter addresses the construction of split acts in Polish criminal law, providing a detailed analysis of this concept and its current structure. This chapter examines the criteria for classifying acts as crimes or misdemeanors, such as the value of the object of the executive action, and discusses the catalog of split acts. Additionally, it highlights issues related to contraventionalization and the application of Article 12 § 2 of the Penal Code following the 2018 amendment.

Chapters three and four provide an in-depth analysis of current regulations regarding theft and property damage. They discuss the elements of these acts, including the subject, object of protection, objective side of an offence and subjective side of an offence, as well as the definition of movable property in the context of technological advancement. Particular cases of theft and property damage are examined. It is also noted that theft and property damage are prohibited acts under misdemeanor law, with specific modifications to the sanctioned norm discussed.

Chapter five focuses on a comparative legal analysis, comparing the Polish criminal law system with those of Germany, France, Spain, Italy, the Czech Republic, the United Kingdom, and the United States, highlighting differences and similarities in the regulation of theft and property damage.

The final chapter addresses the practical application of regulations on theft and property damage. An analysis of research findings was conducted, reassessments were made, and de lege ferenda conclusions were drawn. Additionally, the author attempted to create a procedural methodology that could streamline the handling of cases in this area.

In summary, the dissertation aimed to provide a comprehensive analysis of the legal construct of split acts in Polish criminal law, with particular emphasis on the offenses of theft and property damage. The author presented both theoretical and practical aspects of the issue, formulating de lege ferenda conclusions and proposing solutions useful for authorities conducting proceedings in cases involving such prohibited acts.

Keywords: split acts, theft, property damage, criminal law, misdemeanor law, case studies